Bánfalvi János

Féltestvérek

ISBN 963 03 6657 6

2000

I.

- Negyvenhat... negyvenhét... negyvennyolc... negyvenkilenc... ötven! Elég!

Az ispán int, a szolga leoldozza a kötelet, és a deres véráztatta fájáról egy összetört ember fájdalmas arccal mászott le.

A ló megérezhette a vérszagot, mivel kemény nyerítéssel hátsó két lábára ágaskodott. Az ispán erősebben fogta meg a kantárszárat és a lovagló pálcájával erőteljesen megpaskolta a ló farát. Az a kemény és kegyetlen kéz hatására megszelídült.

Egy tizenöt éves suhanc ajkát fájdalmas kiáltás hagyta el. - Apám! - és a következő pillanatban már ott termett a fájdalmasan vonagló ember mellett, kezébe véve a megtört arcú ember fejét.

- Na fiú! Hazaviheted! - hallatszott a lóhátról a hetyke hang.

A fiú, a tizenöt éves suhanc lassan felemeli a fejét, és a két szempár villogó tekintete a kancán terpeszkedő ember szemébe néz. Az dühös tekintettel mered a fiúra. Combjával egy nyomás a ló oldalára és a ló máris ott van a fiú mellett. Suhint a vessző a gyerek fejére.

Egy jajkiáltás hangzik el, de a következő pillanatban a lesújtó kezet egy kemény fiúkéz kapja el, és a testes ember már a ló mellé hull. A fiú felkapja a botot és a vessző suhintott újra meg újra, míg ismét vérszaggal lett tele a levegő.

Az ispán vérbeborult arccal kelt fel és tántorgott a lóhoz, és igen nehezen ült fel rá. A ló az ismerős teherrel elvágtatott.

A két szolga ott állt mozdulatlanul és nézte, hogy a suhanc szobormerev arccal segíti fel a földön vonagló, vérző hátú embert.

Az egyik szolga, akinek kezében még mindig ott a bot, megszólal:

- Mi lesz, ha visszajönnek a pandúrokkal együtt.

A fiú nem felel, az apa sem, csak lassan, támolyogva indulnak a kis, fehérre meszelt házikó felé, az urasági cselédházhoz.

A két poroszló maga is jobbnak látta, ha odébbáll.

A házból egy fekete hajú nő lép ki, aki közelebb van a harminchoz, mint a negyvenhez. Arcán még nem hagyott nyomot az élet, vagy talán keményebb volt ez az arc ahhoz, hogy hagyná, hogy az élet vasmarkaival belemarkoljon.

Az asszony megindul a két férfi felé. A két szép, fekete szem, most, mint tüzes parázs világít, abban a viharok szele dúl. Volt a két szemben bársonyos melegség, amivel a két férfire tekintett, de volt benne izzó gyűlölet is, amellyel már a látóhatár szélén vágtató lovas után nézett. Ez a két szempárba zárt viharos tenger, mintha a ciklon haragját szórta volna szét.

A vérző hátú, lassan tántorgó ember nézi az eléje jövő bomlott hajú asszonyt. Fájdalma enyhül, amint meglátja a karcsú csípőt, a formás, szép, asszonyi alakot.

Ez az asszonyi test nemcsak szép, formás volt, de izmos is. Erős, amit a munka edzett meg. Oly erős, hogy amikor az ispán a pajtában leteperte, keményen ragadta meg annak fejét és a kemény női kéz, a veszélyes női köröm mély barázdákat szántott annak arcába. Annak nyomát még most is arcán viseli. Ezt adja most vissza, úgy, ahogy teheti.

- Anyám! - szakadt ki a fiú melléből a sóhaj, szeméből a könny. - Látod a gazember megint mit csinált?

Az asszony szemébe is könny szökött, és végtelen szeretettel fogta meg a meggyötört, összetört férfit.

Amint beértek a kis konyhába, melynek alacsony gerendái a betámolygó férfi fejét verdesték, óvatosan vezették az ágyhoz, és nagy vigyázva fektették hasára.

Az asszony ráhajol a vértől áztatott kemény férfitestre, és szenvedélyes csókot nyom a fájdalmas sebre.

Fájt ez a csók a férfinek, de fel sem szisszent, úgy érezte, mintha hátát balzsammal öntötték volna le.

Az asszony szép fehér gyolccsal és tiszta vízzel törölte le a vért, addig, amíg el nem állt, és kente be olajjal a sebes testet.

A fiú nézte az idősebb férfi vonagló arcát, és amint az megrezdült, a fiú arca is rezdült egyet.

A két férfiszem összekapcsolódott. Mindkét szemben végtelen megértés és szeretet honolt.

A fiú nézi, nézi az apa sápadt arcát, az arcról még mindig ömlő verejtéket. A gyermekarcon valami szokatlan keménység jelenik meg, a szeme egyre hidegebbé válik. Az apa sápadt arca most már nemcsak a fiú recehártyáján jelenik meg, hanem az arc minden rezdülése, fájdalmas vonaglása mélyen, kitörölhetetlenül bevéső dik az agyba, a fiú emlékezetébe, oly mélyen, hogy arra mindig emlékezni fog, amíg él.

Az idősebb férfi lassan magához tér, felül az ágyban. Agyongyötört arccal néz a rátekintő fiúra.

- Látod fiam, ez a külső cseléd sorsa. Ne maradj itt fiam, menj a városba, ott dolgozzál. A kubikosnak is jobb sorsa van, mint a külső cselédnek.

- Muszáj?

- Muszáj fiam, mert érted jön a pandúr, és úgy megver, hogy nem felejted, amíg élsz.

- Hogy szökjön az én fiam? - hallatszott a zokogó asszonyi hang.

- Muszáj!

- Azt mondta a tanító, hogy a bántást már 71-ben eltörölték.

- El fiam, de azért engem is deresre húztak. Próbáljak csak szólni.

- Azt is mondta a tanító, hogy a cselédtörvény 47. §-a szerint, ha megvernek bennünket, a hatóságoknál kereshetünk orvoslást.

- Csak vóna itt az a boldog tanító, ütet is elverné az ispán!

- Jó ember a!

- Jó ember az igaz, de próbáljon csak a szegény ember a gazdaggal törvényre menni. Úgyse lesz igaza, és ha igaza is lesz, mit ér vele? A verést már nem lehet meg nem történté tenni.

- Azt mondta a tanító, hogy csak hivatkozzunk a cselédtörvényre.

- Nem fog az, fiam, nekünk segíteni. Mondom fiam, menj csak el, mert úgy megvernek, hogy abból koldulsz.

- Fiam, igaza van apádnak! Menj csak át a nagybátyádhoz, a számadó juhászhoz. Az majd fog neked segíteni. Eligazít a, hogy menjél fel Pestre. Ott van neki egy öccse, aki valamilyen malomnál dolgozik. Majd beajánl valahová.

- Csak szedjél össze neki valamit, míg vissza nem jönnek.

Az asszony visszafojtott könnyekkel rakta tele a szatyrot, amivel csak tudta. Hosszú ideig ki kell annak tartania.

Hamarosan kész volt a batyu.

A legénynek könnyes lett a szeme, amikor anyja megcsókolta.

- Menj Isten hírével fiam - mondta az apa is, mélyet sóhajtva, és elfordult, hogy ne lássák a szeméből kicsorduló könnyet.

- Aztán a mocsár felé menj fiam, de vigyázz, hogy bele ne essél. Arra nem megy érted senki.

- Ismerem úgy, mint a tenyeremet, édesanyám!

A fiú lassan elindult. A szülők addig néztek utána, míg csak el nem tűnt szemük elől. Most már egy század pandúr is mehet utána, a mocsárban soha nem fogják el.

Szerencsére a fiú már túl volt a veszélyen, mert nem telt el hosszú idő, ismét ott volt az ispán a két szolgával, de most már két pandúr is volt velük.

- Hol a fiad? - ordított rá az emberre a pandúr.

- Elment!

- Hová?

- Nem tudom.

- Mi, te disznó! Bennünket akarsz becsapni? Széttaposlak!

Eléje ugratott a lóval.

A paraszt most már nem hátrált meg. Nem tért ki a ló elől, és amikor a pandúr ráordított: - Na pimasz, most beszélj! - az arca meg sem rezdült.

- Széttaposlak! - ordította ismét a pandúr.

Az asszonynak is megjött a hangja:

- Megyünk a hatósághoz, majd a 47.§!

- Mit mondasz te szajha - ordított rá a pandúr.

A másik pandúr odaugratott melléje.

- Te ez a szemét tanító megint felokosította őket. Lázítja az embereket. Ki kellene dobatni azt a tanítót!

Hiszen régóta agyonverték volna. Csak ne lenne a püspökkel rokonságban.

- Tudod is te, mi az a paragrafus!

Felemelte a puskát, hogy annak tusával vágjon a paraszt fejére.

A felforró düh mégis lelohadt. Még a végén tényleg valami bajt csinálnak ezek a mocskok. Most úgyis elég a probléma. Az a rohadt Marci addig nem vallott, míg végül bele nem halt. Most aztán kint van a főbíró vizsgálni. Most még csak ez kellene hozzá. Az istenfáját ennek a büdös parasztnak.

A pandúr még káromkodott, szitkozódott, de aztán nagyon keményen azt mondta:

- Na az árgyélusát kendteknek, még visszagyüvünk! - és megfordította lovát.

Példáját követte a másik pandúr is.

Az ispánban felforrt a méreg. Eddig csak hallgatott, de most már meg akarta bosszulni az őt ért sérelmet. Felemelte újra a pálcáját, de amikor látta, hogy a paraszt is megfogta a vasvilla nyelét, dús szitkok közben ő is megfordította lovát és ellovagolt.

- Na anyjuk, ezektől egyelőre megszabadultunk.

- Köszönet a tanítónak - szólt az asszony, aki belekarolt a férfiba.

Együtt mentek vissza a kis cselédházba.

Most csak egy fiúért dobogott a szív. Azért a fiúért, aki most elhagyta otthonát, hogy megmeneküljön az ispán bosszújától, és a szülőktől távol új életet kezdjen.

A fiú lassan ballagott a mocsár felé. Jól tudta, hogy most már nem foghatják el, még akkor sem, ha a leggyorsabb lovon erednének utána. A mocsárban már ő az úr. Az apja zsenge gyermekkora óta tanította őt a mocsár titkaira. A hosszú évek során úgy megismerte ezt a titokzatos területet, hogy senki nem volt a környéken, aki jobban ismerte volna.

Szükség is volt erre, mert nem egyszer bizony el kellett dugni a termés egy részét, mert ha megtalálta, azt irgalmatlanul elvette az ispán.

A fiú jól tudta, hová lehet lépni, az elszíneződő fűcsomó mit árul el az alatta lévő földről. Hol mennyire szilárd a talaj, hol süppedékes, és hol nyeli el ellenállhatatlanul a rálépő embert, állatot.

A fiú már közel járt a mocsárhoz. A mocsár külső széleit sűrű nád takarta. A nádak, mint őrt álló katonák, lándzsáikat felfelé tartva vigyázták a mocsárt, védték azt az idegen behatolók ellen. Úgy álltak ott, mint egy csomó felkiáltójel, megálljt parancsoló jelzés. E tilalom szigorú volt, mert aki nem hallgatott rájuk, a tilalmat nem tartotta be, könnyen az életével fizethetett.

Szép és sejtelmes volt ez a különös világ. A buja növényzet között meg-megcsillant a víz tükre. Néha a vadul száguldó szél borzolta fel ezt az egyébként sima, áttetsző víztükröt, és akkor szinte elsöpörte, ami útjába akadt.

Ez a mocsár annyiban nem volt igazi mocsár, hogy a lápos talajt nemcsak sekély víz öntötte el, hanem a vizenyős talaj valóságos tórendszer köré ülepedett. A buja növényzet által takart süppedékes talajt, a pár centi mély mocsári vizet hirtelen több méter mély tó váltotta fel. A sok mocsári növény lehetetlenné tette, hogy az, aki nem ismeri ezt a mocsári tórendszert, kellően tudjon e titokzatos, a betolakodó által kiismerhetetlen világban tájékozódni.

A fiú a mocsár széléig hátralévő pár métert futva tette meg, majd lihegve állt meg a sáserdő között. Kívülről, az avatatlan szem számára nem volt észrevehető, de a fiú határtalan biztonsággal találta meg a nyiladékot, azt a félig takart nyílást, ahol ide, a tüneményesen szép, de csak kevesek számára elérhető, rejtelmes földre belépni lehetett. Aki máshol lépett be, nem a nyiladékon, azt egykettőre elnyelte a láp, a végtelen mocsártenger. Nem volt olyan ügyes ember, sem oly találékony, aki védekezni tudott volna a halálosan ölelő karok ellen.

Teljes biztonsággal lépkedett a fiú. Mindig tudta, hová kell tenni a lábát. Más félt volna odalépni, ahová a fiú lépett, pedig csak ott volt oly szilárd a talaj, mely megbírta a rálépő embert.

A fiú körül sástenger, idébb-odább a buja növényzet között gyékény, szittyó váltogatta egymást.

Volt a fiúnak most elég baja, hogy ne a környezet szépségeire gondoljon, de azért eszébe jutott, hogy amikor tavaly a tanítóval együtt eveztek ki a mocsár egyik széles tavára, amit úgy körülfogott a sok nád, a sok bokor és egyéb növényzet, hogy kívülről nem is lehetett látni, a tanító magyarázta, hogy mi a mocsári és mi a vízinövény. Még emlékszik, amikor a tanító mondta, hogy a mocsári növény gyökereit a süppedékes talajba meríti, vagy a sekély víz alatti talajból nő ki és a víz fölé magasodik, a vízinövény a víz alatt él, legfeljebb a szára úszik a víz fölött.

- Jaj! - hallatszott egy fájdalmas kiáltás.

Úgy látszik, a fiú is majdnem elvesztette egyensúlyát, pedig tudja, hogy itt azt nem lehet, itt csak igen nagy biztonsággal lehet közlekedni, pontosan oda kell lépni, ahol kemény talaj van az ember lába alatt.

Máskor oly zajos madárvilág most viszonylag csendes. A kanalas gém is alig-alig rebbenti ki szárnyát, a többi madár, mely nappal fel-felröppen, amikor ismeretlen közeledő érkezik, mintha ügyet sem vetettek volna a betolakodó fiúra. Mintha megszokták volna már egymást. A fiú a sűrű nádas között elért a csillanó víz tükréhez. Bent a nádasban volt egy egyszerű ladik. Több ilyen csónak volt itt-ott ebben a csodálatos mocsárvilágban, amelyekről csak a beavatottak tudtak, más azokat nem is tudta volna megközelíteni.

A fiú elkötötte a csónakot. Beleülve a ladikba, elindult arra, ahol évszázadok óta csak egy-egy ember járt.

A fiú izmos volt és különösen erős. Apjával sokszor versenyeztek. Igen, innen szoktak elindulni a két egymás mellett lévő ladikból. A cél a szembe lévő sziget volt. Általában egyszerre szoktak célba érni. Korábban az apa, amikor észrevette, hogy a fiúban fogy az erő, lassabban evezett, hogy a fiú utolérje. Nagy öröm volt, amikor egyszerre értek a célba. Mostanában a fiú várta meg az apját, hogy egyszerre érjenek oda.

A kemény paraszti munka és a kemény evező markos kezeket nevelt és erős, izmos vállakat is. Oly szívóssá, edzetté tette ezt a testet, hogy sok erős felnőtt is meggondolta, hogy ezzel a szilaj ifjúval összetalálkozzon.

Minap a helyi kocsmában a fiú oly erősen fogott meg egy izgága részeget, hogy az térdre rogyott. Azóta még nagyobb tekintélye volt.

A csónak most lassabban siklott a sziget felé. A fiú azon túl akart menni, mert ettől nem messze volt egy kisebb sziget is. Azt annyira körülnőtte a sás és egyéb vízi és mocsári növény, hogy kívülről látni nem lehetett. Nem volt rajt nagy fa sem, inkább bokrok vertek rajt tanyát. Ezt a szigetet a fiú fedezte fel, valószínű, hogy ember rajta még nem járt.

Kedvenc búvóhelye volt a sziget a fiúnak. Maga épített rá egy kis nádkunyhót, olyat, amire apja tanította. A mocsártengerben még itt-ott volt egy-egy hasonló sziget, oly helyeken, ahol a legnyugodtabb, legcsendesebb a környék. Nem ott, ahol a madár se jár, hanem éppen ott, ahol csak a madarak laknak, és más ide nem teszi be a lábát.

Lassan egyre sötétedett. Az égen már feltűnt a hold, ragyogni kezdtek a csillagok, és a mocsárban is megjelent valami fény. Valami imbolygó, fel-felvillanó, halvány kékes lánggal égő fény. A lidérc.

Hogy is mondta a tanító? A mocsarakban földgáz (metán) képződik a rothadó növényekből. Ezt a levegőn bizonyos, szintén rothadás alkalmával jelentkező gázok meggyújtják, s ez a földgáz vagy mocsárgáz. Amikor együtt csónakáztak a tavon, akkor is ilyen szép kékes, imbolygó volt a fel-felvillanó láng.

Most e láng szomorú. A fiúnak a kis cselédház és a mocsárvilág jelentette az otthont, a hazát, és most ettől el kell búcsúznia, talán mindörökre. Elbúcsúzni azoktól a szülőktől, akiket oly nagyon szeretett. Nem értette, miért olyan rideg az élet, miért oly kegyetlen a sors.

A ringó csónak lassan, egyre lassabban siklik a vízen, feneke már talajt ért. Itt még nem lehet megállni, mert ha itt akar valaki kiszállni, soha nem fog partra jutni. Vigyázni kell az evezőre is. Nem lehet erősen a talajhoz nyomni, mert beragad és akkor nagyon nehéz kihúzni. Lassan, óvatosan kell nyomni a csónakot. Most már kiszállhat, most már erős a part.

A fiú kiugrik a csónakból, és annak végét megfogva a partra húzza a nádas közé. Kiveszi belőle a batyut és a tarisznyát. A telihold világánál elindul a kis sziget belseje felé. A magas fű a fiú térdét verdeste, körülötte apróbb bokrok, kisebb berekfák voltak. A fiú most egy különösen bokros részhez ér. A bokrokat szétnyitja, és a beszűrődő holdsugár egy kis nád-kunyhót világít meg. A fiú ledobja a batyut és a tarisznyát, de mielőtt leheveredne, benéz a kis nádkunyhóba. Onnan halk sziszegés hallatszik ki.

A fiú meglepődött, de nyomban felismerte a helyzetet. Egy erős botot ragad fel, kissé leguggolva a nádkunyhó belseje felé lépeget.

A bot erősen lecsap. A bevilágító holdfény egy tekerőző vastag nádformát világít meg. A bot újra lecsap, majd többször is csattan az ütés, és a „nád” már mozdulatlan. A fiú bottal kaparja ki a mozdulatlan masszát.

A kunyhó előtt, a holdvilágnál látszott, hogy a tekeredő „nád” egy jól fejlett kígyó.

- Mérges! - nézett rá a fiú szakértelemmel.

A nádasban ritkán volt kígyó errefelé, de azért a fiú alaposan körülnézett, hogy a társa nem lapul-e valahol.

A fiú ebben a láptengerben biztonságban érezte magát. Tudta, hogy ide senki nem fog betörni, nyugodtan tüzet rakhat. Az éjszakát itt kívánta eltölteni, csak reggel kívánt tovább menni.

Gyakorlott kézzel szedett össze oly gallyakat, amelyeket más észre sem vett volna, melyekből könnyen tüzet rakhatott. A nagy szárazság, mely kiszikkasztotta a földet, a mocsártengeren is meglátszott. A víz szintje süllyedt, máskor oly partrészek, melyek elég mélyen a víz alatt álltak, most kiemelkedtek a vízből, és a mocsári növények fonnyadoztak. Az iszapos részeken az erős napfény, mintha kockákat vágott volna ki az iszapból, a töredező földdarabok úgy néztek ki, mint az égetés előtt álló csempék. A dús növényzet, mely máskor az erős napsütésnek oly szívósan ellenáll, eléggé elszáradt és ilyenkor a mocsártengerben is fellép a tűzveszély. Ezért a fiú óvatos volt, egy kis gödröt vájt a tűznek, de egy hegyes fadarabbal karéjban is megtisztította a gyújtásra előkészített farakás környékét.

Talán az ősember tudott oly ügyesen tüzet csiholni, mint ezek a mocsárhoz szokott emberek. Egy kis ügyeskedés után már égett is a tűz, lobogott a láng.

A kunyhó bejáratánál volt egy nagy tuskó. Ezt a fiú még otthonról hozta. Szeretett rajta ülni, és sokszor órákig semmibe bámulva elnézegetni, vagy bámulni a mocsár csodálatos madárvilágát, különös növényzetét. Most a fiú mereven a tűzbe nézett. Nézte, hogy vívódik a láng. Fájt, nagyon fájt a szíve ennek a férfiélet küszöbén álló ifjúnak. Eddig soha nem hagyta

el a szüleit. Néha-néha a közeli községekben voltak apjával egy-egy vásáron, de estére mindig otthon voltak. Most távoznia kell, ki tudja, mikor jöhet újra vissza.

Hosszú-hosszú időt töltött a fiú a tűz előtt. Az arca, ez a gyerekarc közben nem változott, csak a szeme, tekintete lett szúrósabb, áthatóbb. Csak a jó megfigyelő vehette észre, hogy ez a gyerek egy éjszaka alatt felnőtté érett.

Amikor már a hajnal pírja jelent meg az égen, akkor nyúlt el a fiú, mint egy zsák és már dél is elmúlt, amikor a tűző nap hatására szemét felnyitotta. Ahogy felült, újra eszébe jutott helyzete. Tudta, hogy a körülötte lévő nádtenger védi, ennyire mélyen senki nem merészkedik be, de aki mégis idejön, attól nem kell félni, az neki segít. Tudta azt is, hogy élete végéig itt úgysem maradhat, innen tovább kell menni. Ahogy szülei mondták: Pestre.

A fiú kinyitotta a tarisznyát. Ilyenkor látszott, mi mindent tud egy tarisznyába betenni a gondos anyai kéz. Hiába sajgott a szíve a fiúnak, az étel fogyott. Fiatal volt, és az ifjú szervezet megkövetelte a magáét.

Az étkezés után gyorsan lemosakodott. Érezte, hogy tér vissza belé az erő, mely előző este már jócskán elhagyta. Eleinte arra gondolt, hogy pár napig itt marad még, de ki tudja, talán pár nap múlva annyira körülveszik ezt a hatalmas mocsárvilágot, hogy egy ideig nehezen tudná elhagyni. Ha egyszer már így hozta a sors, hogy el kell hagyni a szülői házat, akkor indulni kell, bárhogy fáj is a szív.

A fiú indult is. Újra csónakba szállt. A kemény marok fogta az evezőt, és a csónak gyorsan siklott tova. Arra vette útját, ahol a legkeskenyebb a mocsár, ahonnét újra kiérhet a szilárd talajra, és onnét tovább mehet nagybátyjához. Az utat ismerte már. Nem egyszer fordult már elő, hogy apjával a mocsáron keresztül gyalog látogatta meg a nagybátyját. A húsz kilométer nem volt sok a munkához, gyalogláshoz szokott testnek.

Az nem tudja megérteni, akinek keze még nem markolt evezőt, mily csodálatos érzés, amikor a kis csónak siklik a vízen. A csónak körül víztükör, felette kék ég. Mégis mennyivel szebb, amikor az ős nádtenger mellett siklik a csónak, bepillantást engedve egy-egy rejtett zugba, ahonnét madárcsipogás tör elő.

A fiú többször megpihent, hiszen már órákat siklott a csónak. Itt is széles volt a láptenger, bár ez volt a legkeskenyebb része.

Újra kezdte az evezést, aztán megint megpihent. Most egy kicsit elnyúlt a csónak alján. Elmélázva, hanyatt fekve nézte az eget. Mielőtt ismét partot ér, jót fog tenni egy kis pihenés.

- Na, megvan végre - hallatszik egy borízű hang, és a következő pillanatban egy csákány zuhan a csónak orrához, és erős kezek húzzák a part felé. A fiú csak most riad fel, az ijedtség hatására villámgyorsan felül.

Vállát erős kezek ragadják meg és kezdik kifelé húzni a csónakból.

A fiú most már teljes egészében felismeri a veszélyt. Látja a mellette lévő csónakot. Oda akarják átrángatni.

Mi most a teendő, hogy lesz a menekvés?

A jobb kéz még szabad! Benne az evező. Gyorsan mozdul a kéz és benne az evező. Egy fájdalmas üvöltés a válasz. Majd egy újabb ütés és egy újabb üvöltés. A fiú másik keze is szabad.

Hatalmas húzás az evezővel, de a csónak alig mozdul. Fogják a másik csónakból. A fiú nem sajnálja a kezet. Jó nagyot ráhúz.

- Jaj! - hallatszik ismét a válasz, és a csónak is szabad. Most már gyorsan dolgozik a kéz, siklik a csónak.

- Lőjék le! Lőjék le! - hallatszik egy sipító hang.

Igen ez az ispán hangja.

A következő pillanatban már egy golyó süvít el a fiú füle mellett.

A fiú erősen előrehajlik a csónakban, és keményen dolgozik az evező.

- A csónakra! A csónakra lőjetek! - sivít ismét az előbbi hang.

Az imbolygó csónakot sem könnyű meglőni, az sincs már túl közel.

A fiú már fel akar sóhajtani, amikor látja, hogy előtte is csónak közeleg. Kiáltásokat hall oldalról is. Igen, körül van kerítve. Körülötte nagy víz, távolabb egy sziget.

Ha addig el tudna érni, talán megmenekül. Azt a helyet igen jól ismeri. Ott van egy gázló, ahonnét beljebb mehet a láptengerbe.

Egyre erőteljesebben húzta az evezőt. A csónak sebesen siklott, a fiú füle mellett fütyültek a golyók.

Jaj! Ez most eltalálta a csónakot, az alsó deszka megrepedt.

A repedésen és a golyóütötte lyukon ömlött be a víz. A fiú szakértői szemmel nézi a beömlő vizet és méri fel a szigetig a távolságot. Addig nehezen bírja ki, úszva is nehezen tud menekülni. Ha beérik, agyonverik az evezővel. Hallott már ilyet. Buszek Miskát is így verték agyon.

Most már az életösztön diktálta a tempót. Pattanásig feszültek az izmok. Ropogtak a fiú csontjai, zihál a tüdő, de bírni kellett, a leállás biztos halál, a tizenöt éves fiúnak szörnyű vég.

A fiú most először volt olyan helyzetben, amikor az életéért kellett küzdeni. Így, tizenöt évesen. Vagy most először győz, vagy többé alkalma erre nem lesz.

Hiába volt az igyekezet, hiába az erő, a vízzel telítődő csónak siklása egyre lassult. Egyre hangosabb volt körülötte a csatazaj. Most már győzelemittas hangok szálltak a levegőben, melyek összekeveredtek a fiú ziháló lélegzetvételével.

- Élve fogjuk el! Majd megkínozzuk. Utána agyonverjük - hallatszott ismét a többieket túlszárnyaló hang. - Gyorsabban, gyorsabban. Csak a csónakot lőjétek, hogy ne tudjon továbbmenni!

Közben a víz lassan a csónak karimájáig ért. Most már nem lehetett tovább hajtani. Az üldözők közel vannak, de a part sincs már messze.

Most! Nagy ívben ugrik a fiú. Ruhástól úszik a vízen. A batyu, a tarisznya ott marad, a már süllyedő csónakban, de bánja is most azt. Most az életéért úszik.

- Nézzétek, kiugrott! Most utána! Most megfogjuk!

Egyre közelebb jött a csónak, egyre lassabban úszott a fiú. Most már az utolsó erőfeszítések voltak, de az egyik csónak egyre jött közelebb.

- Üss! - kiáltotta az egyik hang.

Az evező sújtott, de nem érte el a fiút. Újra sújtott az evező. A fiú mellé csapott. Nem volt idő már újra felemelni. A fiú már megrántotta. Az ember az evezővel együtt a csónakból kihullt. A többieknek nem volt ideje sújtani, a csónak már borult. Három ember hullt a vízbe.

A fiú ügyes volt, már úszott is tovább. Most van némi esélye. Míg a másik csónak ideér, addig elérheti a partot. Csak most, csak most bírja tovább.

Végre, itt van már a sekély víz, de itt leállni még nem lehet. Úszni, addig, amíg lehet és utána hason csúszva mászni tovább. Ha feláll, akkor elveszett.

Most! A bokor szélén, csak egyetlen ágat. Igen sikerült. Most húzza meg magát. Ez is sikerült.

- Megvagy szemét! - A pandúrőrmester hangja volt.

A fiú úgy érezte elveszett. Az utolsó pillanatban tudott elhajolni a feléje nyúló kéztől.

A fiú futni kezdett. A sziget feléledt. Most látta csak a fiú, milyen jól megszervezték az elfogását. Még arra is gondoltak, ha sikerül is a csónakon megszöknie, csak ide jöhet a szigetre.

Mindenre gondoltak ezek a hóhérok. Csak azért, mert arra, aki apját bántotta, az agyonhajszolt parasztot, rá mert ütni egyet-kettőt.

Fáradt volt a fiú és kimerült, de kemény és edzett. Az acélos férfitest sok mindent kibír. Hiába kaptak utána, gyorsan kisiklott a kezeik közül. Legalább tíz ember kergette a fiút.

A fiú tudta, hogy ez macska és egér játék. Esélye a menekülésre akkor van, ha eléri azt a kis lápnyelvet, és a zsombékon fut tovább. Ott át tud szaladni a másik szigetre és onnan tovább.

Ott futni még az apja sem engedte. Jól tudta, ha valaki egy kicsit is odébb lép, már soha nem fut tovább.

Most mindegy. Így is halál, úgy is halál. A fiúnak más választása nincs! Az egyik ember elkapja, de a fiú a szemébe markol. Kiáltás és a kéz elengedi. A fiú fut tovább. Most egy eléje tartott lábon bukik el, de felugrik, mielőtt elkapják.

Most! A fiú agyába felszáll a vér, a szívverése is szinte megáll!

A lápon van már, a mocsáron fut. Tudja hol zöldebb a fű, hol fonnyadtabb, hol bír ki még valamit a rög, hol süllyed nyomban.

A fiú fut, ugrál pár métert, és ez alatt a rövid idő alatt egész eddigi élete végigvonult szeme előtt. Mikor újra biztos partot ért, zihálva bukott előre.

- Ne lődd le! Nézd, ott fekszik a szemét. Most már nem tud tovább menni - kiáltotta sátáni vigyorral az arcán a pandúr. - Adok én majd nektek cselédtörvényt, paragrafust. Mi lesz ezzel az országgal, ha még egy cselédet sem verhet agyon az ember.

A két ember reszketett a dühtől. Őket szégyenítették meg ezek a senkiháziak. Majd ő ad ennek a piszoknak nemulasst! Megveri az ispánt ez a taknyos, ez a kis senkiházi.

Közben a fiú pihegett. Négykézlábra emelkedett, de újra visszaesett. Fejét kétségbeesetten fordította hátra.

Az üldözők dühtől eltorzult arccal jönnek. Elöl a két pandúr. Most nem néznek sem Istent, sem embert, most a vak bosszú fűti őket.

Ugyanazon az úton mennek, mint a fiú. Ők is futnak, de jaj, a talaj a két ember alatt süllyedni kezd. A többi megtorpanva áll meg.

A két ember kapálózik, de süllyed egyre mélyebbre. Az egyik ember odanyújtja kezét, de azt is odahúzzák, és most már három ember süllyed. A többi most már ijedt arccal áll meg, és nyomban lépkedtek visszafelé.

A három ember most már felismeri a végzetet.

- Segítség! - hallatszik egyszerre három torokból.

A parthoz közeledő csónakok is megállnak. Olyan artikuláltan, olyan hátborzongatóak voltak a sikolyok, hogy nem tudták felismerni, hogy ki az, aki ily szörnyű hangon kiáltoz, talán az utolsókat életében.

- Segítség! Segítség!

A három ember egyre süllyed. Most már nincs menekvés. Az arcokon egymást váltják a grimaszok, a félelem, a rettegés, a kétségbeesés kegyetlen vonásai.

A mocsár már a szájukhoz közeleg. Az emberek hátán futkos a hideg, valami jeges kéz szorítja az ő torkukat is. A kiáltások után már csak bugyborékolás hallatszik, és eltűnt a mélyben az utolsó fej is. A verejtéktől és vérrögtől áztatott fejekről lekerülnek a kalapok.

A fiú felkel, és lassan botorkálva fut tovább.

Az ispán csónakja is a szigethez ér. Most már óvatosan lép ki a csónakból ő is, és nyomában még négy ember. Messziről még látja az ifjút, szemében a gyűlölet parazsa ég.

- Nem menekülsz! - ordít a gyűlölettől eltorzult hang. - A sziget körül van kerítve.

Szemét vészjóslóan hordozza körül az embereken.

- Meg kell bosszulnunk ezeknek a halálát! Égessük el a kölyköt.

Mindenki tudta, mit jelent ez. Egyszerű emberek voltak ők is, parasztok. Maguk is kaptak már egy-két derest. Éppúgy gyűlölték az ispánt, mint a fiú, de tenni senki nem mert ellene.

- Gyújtsátok meg a nádat! - visított az ispán.

A visító hang elhallatszott a sziget túlsó végére is. Hamarosan égő nád szagával volt tele a levegő.

Most minden száraz volt, minden égett! Ahogy a fiú támolygott előre, lángtengert látott maga előtt. Háta mögött is kigyulladt a nád. Égett az már körös-körül.

A sziget nem volt nagy, de sűrűn benőtte a nádas. Nem is volt igazi sziget, inkább nádtenger. Szilárd talaj alig volt, csak az tudott rajta menni, aki jól ismerte.

A nád fedte a fiút, de nem is akarták agyonlőni. Más halált szántak neki! A bosszú, a gyűlölet halálát!

Pokoli volt ez a színjáték. Az égő nád közepén a fiú, a tizenöt éves gyerek, akinek szemében borzadály és rémület.

- Megsülsz paraszt! - hallatszik a visító hang, amit a bosszú és a gyűlölet színesít. - Itt pusztulsz! Itt döglesz!

- Röhögjetek ti is! - kiáltotta a visító hang, egyre eszelősebben. A körülötte állókból előbb lassan, majd mind hangosabban kitört a hahota.

Csak rajta, rajta! Röhögni, röhögni! Az ispán, mint győzelemittas hadvezér nézi ezt az óriási máglyát, és kéjelegve várja a sikolyt, a szörnyű, velőtrázó halálsikolyt.

A fiú fél, remeg! A tűz egyre közelebb nyomul. A szörnyű láng, a pokoli füst, a rettenetes hőség! Mind közelebb lopakodik a tűzhalál. És az ispán csak nevet, röhög. Ömlik belőle a démoni jókedv. A körülötte állók sápadt arccal nevetnek, de ez a nevetés olyan, mint a sirató ének.

Az ispán csak vezényel, korbáccsal üti a taktust.

A fiú körül zárul a kör, az izzó, ropogó láng, a vibráló levegő már az arcába nyomul.

Vad, dermesztő félelem. Most már a szívét jeges marokkal fogja a halál, és a fiú hatalmas kiáltással dobja magát a nádasba. Szerencsére oda, ahol még nem ért össze a láng.

Az ispán hallja a kiáltást. Most még vadabbul tombol a visító hang, szinte nyerít.

A víz a fiú arcát éri. Az már meleg, de mégis frissít. A fiú új erőre kap. A sekély vízben, hason fekve az iszapban, csúszva menekül ki a tűzlánggal égő nádasból.

Meg-meg kell fordulnia a vízben, ruhájába néha belekap a láng. Arcát mélyen a vízbe meríti, hogy ne érje a láng. Amikor néha fel-felkapja a fejét, a tüdejébe fojtó füst nyomul, a testét köhögés rázza meg, a szemét égeti a maró füst.

Nincs megállás, csúszni kell tovább! Előre az életért! Csak addig tudjon innen kijutni, míg össze nem ér a láng. Az arca, szeme csupa iszap. Ez védi a tűztől, mely már felette is elkapta a nádat. Felállni nem lehet, mert elsüllyed, de ha nem csúszik gyorsan, megöli a láng, porrá égeti a tűz.

Most már csak pár méter. Már szinte forr a víz is. Na, még pár centiméter, és a fej most már a lángtengeren kívül a tóba nyúlik. Lassan az egész test már a tóban van, ahol úszni lehet.

Pár erőteljes csapás és a fiú már biztonságban van.

Most veszi észre a közelben lévő csónakot. Pár méterre odébb a parton az ispán. Még vezényel, még suhog a korbács, még zúg a hahota. A tűz, mintha a sátán vigyorba torzult arcát világítaná meg, körülötte pedig a Belzebubok hadát.

A fiú agyán átfutott egy gondolat. Mi lenne, ha ezen a szigeten a nádat ő gyújtaná meg?

Nem lehet, biztosan észrevennék és itt a nád nem is olyan sűrű, hogy elzárná a kijáratot. Inkább menekülni. Most még itt az idő, most még nem figyel rá senki, most még ördögi táncát járja a démon.

A fiú vigyázott, nehogy észrevegye az avatatlan szem. Nem tudni, nincs-e valaki a parton, talán valaki már visszajött. Csak lassan, óvatosan előre. Most már nem lehet elmélázni, itt az életről van szó.

Lassan ismét a nádashoz ért a fiú. Ismerte itt is a járást. Tudta, hol van itt is ladik elrejtve.

Fáradtan, elcsigázottan, éhesen, de ismét húzta az evezőt. Ez az életét jelentette.

Most már óvatosan közeledett a ladik a part felé. Itt ért véget a mocsár. A csónak orra lassan a földbe fúródott. A fiú kiugrott, a partra és a csónakot erősen visszalökte a nádas felé. Az újra megindult befelé a vízen. Előtte szétnyíltak a nádoszlopok, és befogadták a kis lélekvesztőt, majd visszahajolva védőleg ismét eltakarták.

A fiú előbb óvatosan körülnézett, majd pár méterre odébb menve a füves réten, visszafordult a mocsár felé.

Szeme rápihent a mocsárra, a sok-sok kedves emlék színhelyére, majd szeme távolabb siklott, egyre messzebbre mélyedt. Szemei előtt megjelent egy kedves, kicsi, földes paraszthház, két szeretett ember és a fiú, a tizenöt évesen férfivé lett fiú szeme megtelt könnyel.

Sok pisszegés hozta vissza a valóságba. Szemét ismét a nádasra kapta. Ott egy ember állt egy csónakban. Kezében tarisznya. Az ember újra pisszeget. Ujját szájához tette, majd a fiú felé kidobta a tarisznyát.

A fiú már nem futott el, odament a tarisznyáért. Az idős ember a csónakból halkan mondta: - Menj fiam, Isten hírével! Anyádnak majd megmondom, hogy életben maradtál!

A fiú elindult a réten át. Lassan ment, hiszen emlékeit vonszolta magával.

II.

- Nézz ki fiam, Sára! Valaki zörgeti a kaput! - riadt fel álmából a férfi.

- Menjék kend! Én félek, hátha értem jött valaki.

Sándor Mátyás szerette a feleségét, és amikor ő azt mondta, hátha elviszik, nyomban felugrott az ágyból. Talán még igaza lesz az asszonynak, érte gyüttek. Igaz, hogy nyolcadtelkes jobbágy volt, a földváltságot is már kifizette. Telkes gazda ő már. Van saját földje és lovai.

- Megbánták, hogy odaadták a földet. Azért gyünnek állandóan nyakunkra a pandúrok. Biztos megint az irtványért. Hát nem az a törvény, hogy az irtvány azé lesz, aki kiirtotta?

Duzzogott magában, de azért egy nagy baltát felragadott, mielőtt a kapuhoz ment volna.

- Ki az? Ki zörget éjnek idején?

- Én István! Novák Pista!

- Mi van, öcsém?

Most jutott eszébe, amit délben hallott. Itt szárnyakon jár a hír.

- Tényleg, te vagy az öcsém? Az hírlik, hogy elégettek.

- Majdnem úgy is volt, de megmenekültem.

Most már kinyílt az ajtó.

- Gyere fiam! Gyere!

Mielőtt a kaput ismét betette, alaposan körülnézett. Csend volt a faluban. Már mindenki aludt.

- Na, gyere fiam. Néned meg fog lepődni. Már elsiratott!

A két férfi belép a pitvarba.

- Gyere Sára! Nézd meg, kit hoztam neked.

- Ki a jó fene keres bennünket éjnek idején? - hangzott a szobából a bosszús hang.

A két férfi együtt várta meg, míg kinyílt az ajtó.

- Fiam! Pista! Pista gyerek! Te vagy? Hát nem égtél el?

- Majdnem, néném!

- Hű de nagy szerencséd lehetett! Itt azt beszélték, hogy a nádban elevenen sütöttek meg.

- Úgy is akart lenni, de valahogy kiszabadultam.

- Tud róla valaki?

- Azt hiszem, senki.

- Nem is szabad senkinek mondani. Most elrejtünk. Gondoskodunk rólad. Nem lehet ezzel az ördöggel ujjat húzni. Azt mondják, hogy míg a tüzet nézte, úgy nézett ki, mint egy igazi sátán. Az embereit danoltatta. Hogy is lehetnek ilyen emberek, hiszen őket is naponta meggyalázza. Hej, hiába törölték el a derest!

- Menjünk csak a kamrába, mert ide még belátnak. Az ördög nem alszik. Soha nem tudni semmit.

- Én megyek nyomban tovább, Matyi bátyám!

- Dehogy mész, az anyjuk istenit. Az apádat verték meg és még te bujkálsz.

- Ilyen az élet, Matyi! - szólt közbe a feleség. - De azért nem engedjük el éjnek idején. Kikaparom a szemét annak a pandúrnak, ha idejön.

Egykettőre kamrában volt a kisasztal és mellette három szék.

- Na, Pista! Most már meséld el mi történt. Itt annyi mindent beszéltek már dél óta. Legalább tudjuk, mi az igazság. Igaz, hogy te megverted az ispánt?

- Igaz! Apámat deresre húzatta.

- Azt már eltörölte a törvény.

- El, el, de azért még verik a cselédet - szólt közbe az ember.

- Hogy nem vetted észre, hogy ezek jönnek? Nálatok senki nem ismeri jobban a mocsarat.

- Nem gondoltam, hogy oly hamar ott lesznek.

- Azt mondják az ispán fuldoklott a bosszútól. Nem megy a fejébe, hogy csak egyszer sikoltottál. Az egyik ember mondta, hogy többször átkutatták a leégett nádast, de téged nem találtak meg. Azt mondják, belefulladtál a mocsárba, mert úgy még sem éghettél el, hogy valamidet ne találják meg. Hallom a két pandúr is belefulladt.

- Igen. El akartak fogni. Azt hitték, őket is megbírja a zsombék.

- Elmerült a két gazfickó?

- Igen. Hárman is voltak. Az egyik paraszt ki akarta őket segíteni, így őt is belerántották.

Sára asszony keresztet vetett.

- Az Isten nyugosztalja őket. Még akkor is, ha a pokolba kerülnek.

- Hová jutnának máshová ezek az emberek? - dühöngött Mátyás.

- Na fiam, itt van még kalács, itt van még méz is. Ezt a kalácsot abból a lisztből sütöttem - kacsintott Sára asszony -, amit még apáddal együtt rejtettünk el a mocsárban.

- Régebben a dézsma, a robot, most meg az adó - dünnyögött az öreg.

A kis földes kamrában a gyertya halványan pislogott, mintha ő is birkózna a sötéttel. Ugyanúgy, mint ezek a parasztok, a magyar paraszt, akinek élete állandó birkózás, állandó küzdelem a nyomorúságos megélhetés szerény létfeltételeiért. E birkózás vés barázdát sokszor még a fiatal arcokra is; e küzdelem teszi sanyarúvá a szívet. A kínzó munka, a kínzó szenvedés öli a tüdőt, öli a májat s a vesét, de egyet nem tud megölni soha: a szeretetet, a közös sorsból fakadó egymás iránt érzett aggódást.

- Gyere fiam. Hagyjuk a gyereket aludni. Erőt kell gyűjtenie, hiszen holnap este tovább kell mennie. Pestre mész, ahogy apád mondta. Majd én eligazítalak - nézett a férfi részvéttel az emberré érett fiúra, és lassan becsukta az ajtót.

A fiú szemére hosszú ideig nem jött álom. Ő is ébren álmodott. Újra megjelent előtte a lángoló nádtenger, a sipító hang, a szörnyűséges pokoli nevetés.

A szénára tett pokrócon addig hánykolódik a fiú, míg a lecsurgó izzadságtól csuromvizes nem lett.

Már újra leszállóban volt a nap, amikor István erős rázogatásokra ébredt.

- Gyere Pista! Gyorsan, gyorsan, itt vannak a pandúrok. Foglalni akarnak. Gyere készítettem neked egy lyukat a szómás kazalban. Ott nem vesznek észre.

A fiú rohant a férfi után. Az udvar hátsó részében, a szérűskertben, volt egy szalmakazal. Oldalában egy jókora gödör.

- Bújj be! - már hallatszott az erélyes hang.

Amint a fiú bebújt, a gazda gyorsan ráhányta a szalmát. Oly ügyesen szórta, oly ügyesen tömködte, hogy már nem is lehetett megállapítani, hogy ott ki lett bontva. Legfeljebb, ha valaki, aki ért hozzá, a kazal oldalát erősen megkotorja.

Mátyás gazda, épphogy letörölte homlokát, máris ott volt az öt pandúr, s a megyei végrehajtó. Úgy látszik, a szomszédban már végeztek.

- Gyűjjék már ide, az Isten fáját kendnek! - hallatszott a pandúr hangja. - A paraszt mindenedet, miért nem fizeted az adót? Azt hiszed, hogy most már nem kell dézsmát tejesítened, robotba sem kell járnod, adót sem kell fizetned?

A végrehajtó felolvasta az iratot. Mátyás tartozását.

Ezután elkezdődött a szekatúra, a pandúrok járták a padlást, a pincét, a kamrát.

- Hová dugtad már megint, azt hiszed, túljársz az eszünkön? - vágta hátba az egyik a puskatussal.

Mátyás nyikkant egyet, de nem szólt semmit.

Jól tudta, hogy amit ide elrejtett, azt úgyis megtalálják. Találják csak meg. Azt úgyis azért rejtette el. Amit ő tényleg el akart dugni, azt komájával már régen a mocsárban rejtette. Olyan jól és olyan ügyesen, hogy mire előveszik, alig legyen nyirkos. Hiába, a hosszú tapasztalat, az idők során sok mindent megtanul az ember.

Mátyás nagyot nyikkantott akkor is, amikor a puskatus véletlenül ráesett a lábára, de bajusza alatt mosolygott, amikor látta, hogy mily diadalittasan hozza görnyedező háttal az egyik ember a liszteszsákot.

Mátyás ismét ránézett az öntelt arcra, de nem szólt semmit.

Hadd keressék meg a másikat is. Azt jobban eldugta. Mire megtalálják, már kifáradnak, de arra megtalálják a bort is. Akkor majd elfelejtik a keresést. Addig? Addig itt kell állni és hallgatni a szitkozódást. Majd csak vége lesz valamikor.

Most az ólból hajtják a sertést. Két kis süldőt találtak ott.

- Hol a többi az istenfádat. Még bent a trágya, hát a másikakat hová dugtátok?

Jót suhintanak a süldő farára.

- Ne bántsák, az az enyém - kiált Sára asszony.

- Mi a tiéd? - szólt a pandúr és vesszővel piszkálja az asszony mellét. Az asszony farkasszemet néz a pandúrral. Férje a vasvilláért nyúl.

A pandúr körülnéz. Két elszánt arc néz vissza rá. Ők öten vannak, fegyveresen, de most már a szomszédok felől is néznek, és az utcán is vannak emberek. Nem szól egyik sem semmit, de ezek a szemek nem tetszenek a pandúroknak.

Valami furcsa van mostanában a levegőben. Azelőtt a paraszt, ha urat, pandúrt látott, mélyen lesütötte a szemét. Most pedig ezek oly furcsán néznek a szeme közé. Ott a szomszédban is vasvilla van a kézben.

- Na! - csapott a vesszővel az asszony fenekére. - Menj a dolgodra.

Mátyás gazda szeme és arca megrándult, de nem szólt semmit.

- Te nézd meg a szóma kazlat! - adta ki az utasítást a pandúr, akinek ezüst stráf volt a vállán.

Az egyik pandúr elveszi Mátyástól a vasvillát, és a kazalhoz megy. Mátyás utána.

- Na! Mit rejtettél el itt, öreg?

- Instálom semmit.

- Majd meglátjuk.

A villával a kazalt túrja. Jó nagyokat döfköd belé.

Az egyik helyen megáll, ismét belevágja a villát. Mátyás gazdában meghűl a vér.

- Te, ide rejtettél valamit. Csak nem azt a gyereket?

Mátyás nem szól semmit. A pandúr sem. Csak megy tovább. Haragosan döfködi a kazlat.

- Nincs itt semmi!

A vállán ezüststráfot hordó pandúr elvigyorodik.

- Na tudom én! Ravasz kópé vagy te! Te ügyesebben eldugod a dolgaidat. Na nézd, már hozzák is.

Egy hordót gurítanak fel a pincéből.

- Ügyesen eldugta a gazember. Befalazta, de megtaláltuk. Annyi esze nem volt, hogy a habarcsot rendesen eltisztítsa.

A stráfos pandúr újra a hordóra néz, mintha mágnes vonzaná a tekintetét. Újra elvigyorodik.

- Na, elég a mókából! Igyunk egyet! - kiált a stráfos pandúr, és Mátyás gazdából is felszakad egy sóhaj.

A fiatal pandúr visszaadja Mátyásnak a villát, és kacsint rá egyet.

Igen ez a szomszéd faluban udvarol. Hallott róla. Rendes fiú. Azt mondják, ott akarja hagyni őket. Bálint gazda csak úgy adja neki a lányát.

A hordót odagörgették a diófa alá, és köréje heveredtek.

- Mondd az asszonynak, hogy hozzon kenyeret és kolbászt, mert különben a házat is rád gyújtjuk.

A hordó fél akósnál is kisebb volt, de addig nem mentek el, míg abban egy kicsi bor is maradt.

Amikor eltávoztak, Mátyás gazda boldogan csukta be utánuk a kaput.

- No végre - sóhajtott fel -, most egy darabig nyugtom lesz tőlük.

Még egy ideig várt, míg a csoport végleg el nem tűnt, és csak azután ment a kazalhoz, és bontotta ki újra a gödröt.

Nagyon óvatosan, lassan bontotta ki, nehogy a fiúnak baja essen. Izgult, hogy a pandúr nem szúrta-e meg, bár ahogy látta, a villát nem befelé szúrta, hanem inkább lefelé. Hiába, ezek között is van néha rendes ember!

- Na gyere, bújj már ki! Nem történt bajod?

- Elmentek, Matyi bátyám?

- El a szemetek.

- Akkor kimehetek?

- Igen, de gyere már, mert azt hisszük nem tudsz jönni.

A fiú már újra kint volt a szabadban. Mátyás gazda volt annyira óvatos, hogy ismét betömte a lyukat.

- Na, gyere fiam. Te itt már nem tudsz nyugodni. Most újra eszel, és aztán elindulsz.

- Hej, de azt sem tudom hová.

- Tudom én fiam, meg is mondom, de előbb egyél.

Ismét a kamrában voltak, a fiú előtt finom kenyér és jó házikolbász. Mátyás gazda tudta, hová kell dugni az igazit.

Várta, hogy a fiú telelakjék.

- Egyél sokat, kell most az erő.

Amint a fiú befejezte az étkezést és egyet ivott rá, Mátyás elkezdte a beszédet.

- Tudod, a mi Mihályunk, az anyád nővérének a fia, már régen felment Pestre. Előbb egy malomnál helyezkedett el, de most egy csepeli tölténygyárban van. Nagyon jól megvan ott. Azt mondta, hogy szeretik ott a dolgos embereket. Ha valaki bajban van, azt küldjük fel, majd ő gondjaiba veszi.

- Visszahozzák azt ide, Matyi bátyám!

- Nem egészen a! Volt már olyan eset, hogy megpróbálták, de azt mondta az öcsém, hogy vissza is vitték. A báróval nem mernek ujjat húzni. Annak annyi pénze van, mint a pelyva és hatalma is van hozzá. Megvenné egész Magyarországot, ha már eddig is nem az övé lenne.

- Olyan gazdag? Olyan hatalmas?

- Bizony úgy van a.

- Hát akkor jó helyem lesz.

- Valószínű, de most már készülnöd kell, hamarosan itt a sötét este. Ilyenkor a legjobb indulni. Sára nénéd majd összecsomagol. Csak fel a fejjel!

- Azt hiszem, most már mindig fent fogom hordani.

- A parasztnak az sem jó. Látod apádat hogy megverték!

- Majd visszaadom nekik!

- Inkább felejtsd el fiam, az jobb lesz.

- Soha, Matyi bátyám! Soha! Addig, míg élek nem! Még most is magam előtt látom apámat, amint vergődik az ütések alatt.

- Korábban, hej de sokszor kaptuk ezt. Aztán úgy hozzászoktunk, hogy később már fel sem vettük.

- Ehhez nem lehet hozzászokni.

- Remélem, te majd nem kapsz.

- Meghiszem azt!

- Hej fiam! Sokon fogsz még te keresztülmenni. Csak adja a jó Isten, hogy soha ne legyen baj. Kiszámíthatatlanok az ő útjai.

- Na fiam. Szereted a túrót vagy a tejfölt? - szólt be az ajtóból Sára nénje.

- De mennyire. Egész nap is elülnék a tejfeles fazék mellett!

- Jó, akkor nyomban hozom.

Sára néni túróval, tejfellel és szép fehér cipóval tért vissza.

- Na, egyél fiam, mert kell ám az erő, messze fogsz menni.

Miközben falatoztak, Matyi bátyja elmesélte Istvánnak, hogyan ér föl Pestre. Hogyan, merre kell menni, hogyan kell bujkálni, hogy ne találjanak rá. Mert ha rátalálnak, különösen a pandúrok, meg kell mondani, hogy hová való és akkor lesz nemulass!

- Az ispán úgyis azt hiszi, hogy meghaltam.

- Nana! Sára nénéd éppen most hallotta a szomszédtól, hogy az ispán nem tud nyugodni, mert nem találta meg a holttestedet, és azért mindenütt kerestet. Azt mondta kuncogva a szomszéd Terka, hogy kemény legény lehet az, akitől az ispán is fél. Szívesen befogadná az ágyába.

A fiú elpirult. Sára nénje elmosolyodott, és jól hátba verte a fiút.

- Na, csak egyél már fiam, így leszel erős.

A fiú oly jóízűen evett, mintha egy hétre akarná elraktározni magában az élelmet.

Lassan szuroksötétté vált az este. Erősen felhős volt az ég. Csak egy-egy csillag kukkantott ki kíváncsian a felhők mögül. Egy-egy pillanatra meg-megvillant a holdsugár is, de aztán szégyellősen takarta el arcát a sok felhővel.

- Aztán fiam, majd úgyis megtudjuk, mi lett veled. Az öcsénk biztos üzenni fog, ha szerencsésen megérkeztél. Na de most már eredj.

A fiú ismét felvette a tarisznyát. Az megint tele volt finom élelemmel. Volt abban szalonna, a legfinomabb kolbász, még egy üveg tejföl is. Sára nénje azután dugta bele, amikor látta, hogy ízlik a gyereknek.

- Na, fiam. Isten veled!

Kérges, kemény kéz fogta meg a fiú kezét, és az öreg paraszt a fiatal parasztot átölelte. Sára néni is oly szorosan szorította magához ezt a gyereket, hogy még a kemény, izmos test is megreccsent belé.

Meg is jegyezte a fiú: - Óh, Sára néném, milyen erős tetszik lenni.

Amikor az idős asszony csókot nyomott a fiú homlokára, úgy érezte, mintha anyja csókolta volna meg.

- Várj fiam, előbb én kinézek! - szólt Matyi bátyja, és máris indult a kapu felé.

A szomszéd kerítésen keresztül Terka néni integetett.

- Ne menjen oda; gyűjjék ide kend.

- Mi van, Terka? - szólt halkan Sára néni Terka felé.

Sára nem szívelte ezt a nőt. Szégyellte bevallani, hogy féltékeny volt rá. Terka jóval fiatalabb volt, mint ő. Férje sokszor volt egyedül a mezőn, és ilyenkor Terka egyedül maradt. Bizony szívesen vette volna, ha ilyenkor egy-egy férfi betéved hozzá. Sára néni nem bánta azt, csak az ő férjét ne vigye el.

- Mintha az öreg fa mögött pandúrokat láttam volna. Úgy látszik, figyelik a házatokat.

- A fa elég messze van, nem látnak úgysem ide - válaszolt Sára néni. - De azért tényleg jobb, ha a fiú hátul, a kerteknek távozik.

Kilesett Matyi bátyja is. Csak kissé nyitotta ki a kaput, csak annyira, hogy éppen ki lehessen rajt látni, de őt senki meg ne lássa.

- Igazad van Terka, mintha valami mozogna a fánál. Sebaj, majd túljárunk a csavargók eszén!

- Énhozzám nyugodtan bejöhet a fiú!

- Hogy agyonkínozd? - mondta bosszúsan Sára néni. - A fiúnak ma mindenképpen el kell menni.

- Kár! - hallatszott Terka hangja.

A fiú lassan osonva a kerteknek távozott. Egy óra múlva már távol járt a falutól.

Mátyásék hosszú ideig vártak még, míg lefeküdtek. Amikor az asszony odabújt férjéhez, még akkor is azt súgta: - Csak a jó Isten segítse ezt a szegény gyereket.

A szegény gyerek pedig ment, hosszú nyugodt léptekkel. Jól megszívlelte az idősebb ember tanácsát. Ő már sokat látott az életből, tudta, minek hová megy ki a vége.

Úgy lopakodott, mint egy betyár. Mielőbb tovább ment, jól körülnézett. Amikor úgy érezte, hogy nem kell bajtól tartania, ment tovább.

A lakott területeket elkerülte, és ahogy nagybátyja mondotta, különösen ott vigyázott, ahol magaslatot vélt felfedezni, ahonnét jól át lehetett tekintetni a terepet. Még annak az intelemnek is szót fogadott, hogy sehová ne térjen be, csak akkor, ha az mindenképpen szükséges.

Nappal könnyebben ment, éjjel nehezebben. Nem volt félős fiú, de azért ily hosszú úton, egyedül egy tizenöt éves gyerekembernek nagy bátorságra volt szüksége a hosszú vándorláshoz. Holdfény által megvilágított fák, mintha óriássá nőttek volna, úgy megnyúlódtak. Mintha az égbe kívántak volna törni, a fenyők milliónyi tűiket nyújtogatták, hogy minél több harmatot tudjanak felszívni.

A fiú most vidáman csörgedező patakot ugrott át. Egy ideig a partján haladt. A patak kőmederben folyt, és amikor különösen kavicsos mederben folyt tova, és esése is nagyobb volt, mintha jókedvű kacajra fakadt volna, oly harsogva ömlött a róna felé. A fiúnak mennyei dallam volt ez, az ő füle már hozzászokott a víz, a tó, a szél zenéjéhez. Meg is állt, amikor újra fenyvesbe tévedt, hogy hallgassa, amint a szellő végigzúg a fenyves fái között, és a sok millió levéllel úgy játszik, mintha orgonasípokat nyomkodna.

Bükkös, fenyves, gyertyános váltotta egymást, míglen egy tisztásra ért. A tisztás szélén, mintha a föld megunta volna az egyhangúságot, hirtelen meredeken tört felfelé, és a meredek partoldal közepéből, úgy embermagasságban buzogott a forrás, folyt az üde, tiszta, jóízű víz. Körülötte, mintha őrök lettek volna, szálfaegyenes fenyők magasodtak az ég felé. Az örök strázsák mintha némán integettek volna, hogy itt a természet csodakertjében csak halkan, ünnepélyesen lehet viselkedni.

A fiú a forráshoz ért. Két tenyerét összekulcsolta és szinte habzsolva itta a vizet. Már nagyon szomjas volt és erősen éhes. Ő, aki hozzászokott a gyaloglóshoz, akinek testét megedzette már a kemény paraszti munka, nagyon fáradtnak érezte magát.

A holdvilágnál kibontotta a tarisznyáját, és a sötét estében vidáman falatozott. Étkezés közben hallgatta az erdő mennyei zenéjét.

Nem sokáig volt nyugodalma, mert emberi hangok ütötték meg fülét, és kutyák csaholása hallatszott. Többen lehetettek, akik feléje tartottak.

A fiú nyomban felugrott, a megmaradt élelmet szinte úgy hányta bele a tarisznyájába. Odafutott a forrástól futó kis érhez. Annak vízében lábolt tovább. Most vette észre, hogy több forrásból is ideömlik a víz, a bővizű forrásoktól valóságos patakká duzzadt az erecske. Sietett a vízben előre. Talán 30-40 métert tehetett meg, amikor a másik oldalon kilépett a kis patakból, és elrejtőzött az erdőben. Alig bújt el a bokrok közé, máris ott volt a két vadászeb. Megérezhették az idegen szagot, mert máris loholva futottak oda, ahol István a vízbe lépett. Ott a kutyák jobbra-balra szaladgáltak, de nem tudtak tovább menni. István most örült igazán, hogy nem volt lusta, bár a fáradtság most már, mint ólom húzta a lábát.

István nem hiába játszott oly sokat a kis Bodri kutyájukkal. Az állatnak fenemód jó szaglása volt. Bizony István csak úgy tudta megtéveszteni, ha vízbe ment, és a kutya elvesztette a nyomot. A kis büdös jószág azonban ezt is hamar megtanulta. Szerencsére ezeknek a kutyáknak nem volt ily jó tanítómesterük.

Lassan a forráshoz ért a három férfi. István a bokrok közül kikandikálva látta őket. Elég távol volt tőlük, de a holdvilág éppen oda sütött, így István szinte a mozdulataikat is látta. Mindháromnál puska volt.

Milyen jó, hogy idejében elillant, ezektől nehezen tudott volna megszabadulni. Ki tudja, mi történik vele, ha elfogják.

- Te, ezek a kutyák valakit észrevettek - szólalt meg egy dörmögő hang.

- Csak nincs itt valaki?

- Gyertek, nézzük meg! Ha valakit találunk, kitekerjük a nyakát.

- Hátha egy szép lány lesz?

- Annak is! Innen élve senkit nem lehet kiengedni. Még beköpik a bárónak, hogy éjszaka vadászgattunk. Lesz aztán nemulass!

- Téged nyomban elcsapnak a hivatalodtól - szólalt meg újra mély hangon a dörmögő. - Egy erdész, aki saját gazdája erdejében vadászik.

- A szentségit! Hagyd már abba, még a fának is füle lehet!

- Jó! Jó! Inkább nézzünk körül.

Mindhárman odaértek, ahol a kutya szaladgált. Átmentek a patak túlsó partjára is, de ott sem találtak senkit.

István magában imádkozott, hogy ne találják meg. Jól tudta, hogy a három ember nem irgalmazna senkinek sem, akit most megtalálna. Hiába mondaná, hogy ő is csak egy szegény ember.

A három ember jól körülnézett, de mivel nem talált a közelben senkit, megnyugodva visszatért a forráshoz. Köréje telepedtek, és ők is falatoztak.

- Most jól belakunk, aztán ahányat csak tudunk, kilövünk. Többet nem lehet kilőni, mint amit haza tudunk vinni, mert ha bármit itt hagyunk és megtalálják, akkor nekünk lőttek.

István nem mert megmozdulni. Még lélegzetet is alig mert venni, nehogy elárulja magát.

- Hoztam egy kis pálinkát is. Igyatok!

- Add ide - szólt újra a dörmögő. Úgy látszik, ő itt a hangadó.

Az étkezés után egy ideig még vicceket meséltek egymásnak, majd felkerekedtek.

- Ja, még ezt elmondom. Nem hallottátok még? Az egyik ispánt egy fiatal kölyök saját vesszőjével megverte.

- Hahahaha! Bár csak mindegyik benne lett volna!

- Erős kölyök lehetett.

- Ha most találkoznék vele, biztosan megölelném.

A jó hangú ember nem is sejtette, hogy akiről most szó van, az itt lapul a közelben, és bármilyen szépen is beszélnek róla, bizony nem bújik elő.

A társaság már elment, de István nem jött elő. Meg kell várni, míg hajnalodik. Míg ez a társaság végleg elmegy innen. Most még lesben állnak. Nékik mindegy, hogy a vad helyett őt lövik le.

István egy ideig csak virrasztott, de aztán egyszerre elnyomta az álom, és hamarosan az igazak álmát aludta.

Valami igen izgalmasat álmodhatott, mert kezeivel többször erősen a levegőbe sújtott, és az arca is nagyon dühös volt. Ez azonban örök titok marad. Nem láthatta, hallhatta más, csak a halkan susogó erdő.

Már erősen hajnalodott, amikor István felébredt. Jó körülnézett, mielőtt visszament volna a forráshoz. Ott teleitta magát, megmosakodott, és ismét nekivágott a hosszú útnak.

A fiú tudta, hogy nappal különösen óvatosnak kell lennie, hiszen ezer veszély leskelődik rá. Ha kiért az erdőszélre, előbb jól betekintette a környéket, és amikor látta, hogy nincs mozgás, indult tovább.

Nem volt könnyű az út. Különösen nyílt terepen, amikor itt-ott folyt a mezei munka. Most is több csoport embert látott, akik kapáltak. Most egy lovas ugratott a csoport mellé. Valamit magyaráz. Úgy nézett ki, mint az ő ispánjuk.

A fiú nézte az eléje táruló képet, a csomó hajladozó asszonyt és mellettük a lovas embert, amint nagy hetykén lépked lovával a hajladozó emberek között. A fiú jól tudta, hogy otthonról igen messze jár már, a lovas ember az ő ispánjukkal nem lehet azonos, de a szemei elé tolakodó képet nem tudta elhessegetni. Újra és újra megjelent előtte egy lovas ember képe, amint hetykén nézi a fára kötözött vérző hátú embert, és amikor a lovas a deresen fekvő ember fádalmában meg-megránduló arcára néz, arcán megjelenik a kéjes mosoly. A fiú nem vette észre, hogy ismét elkapja a szörny a kezét. Csak akkor eszmélt fel, amikor rájött, hogy hantokat, köveket dobál a lovas ember felé.

- Milyen óvatlan is vagyok én - gondolta magában. - Elkap az indulat és felhívom magamra a figyelmet. Ha észrevesznek, nem úszom meg, visszavisznek az ispánhoz. Akkor mi fog történni...?

A fiú gyorsan visszahúzódott az erdőbe.

Jól is tette, mert egy leány már integetni kezdett az erdő felé. Ezt észrevette a lovas is, mert megsarkantyúzta a lovát és vágtatott az erdő felé.

A fiú gyorsan visszafutott az erdőbe, ahol egy fa odvában talált menedéket.

Eszébe jutottak édesanyja gyermekkori meséi. Milyen szép volt, amikor arról mesélt, hogy a királykisasszony is egy fa odvában talált menedéket, míg rátalált a királyfi. Ő is az ő anyjától hallotta ezt a szép mesét, aki valamikor belső cseléd volt az udvari háznál. A királykisasszony remegve várta, amíg rátalál a királyfi, aki csak arra várt, hogy megtalálja a szépséges királykisasszonyt. Most ő is a fa odvában van, de nem a királykisasszonyra vár, az életéért remeg.

A lovas elérte az erdő szélét. Leugrott a lóról, a kantárszárat egy fához kötötte, és bement az erdőbe. A fiú hallgatta, hogy susognak a léptek, hogyan reccsen egy-egy gally. A fiú nem merte kidugni fejét. A kemény járásról arra következtetett, hogy nem idős emberrel van dolga. Ezzel nehéz lenne viaskodni.

Most halad el a férfi a fa mellett. Szerencsére a fa széles volt és a fiú egészen a fa széléhez húzódott, így a nyíláson nem látszott ki. A férfi még oda is húzott a fának egyet, nem gondolva arra, hogy abban az ismeretlen talált búvóhelyet.

Egy ideig zörgött még a haraszt, reccsent még a gally, aztán elhalkult, majd lódobogás verte fel az erdő csendjét, és végül elhalt ez a nesz is.

A fiú érezte a veszélyt, mert amint elhalkult a lódobogás, gyorsan kilépett az odúból és gyors léptekkel indult tovább. Egy tisztáson gyorsan átkúszott, majd egy horhosban lapulva osont tovább, és lassan azt vette észre, hogy megkerülte a hatalmas burgonyatáblát, ahol az emberek dolgoztak.

Most megint örülhetett, hogy hallgatott ösztönére, mert látta, amint a lovas kantárszáron vezeti a lovat, és újra az erdő felé megy, és nyomában kapával, kaszával tíz-húsz ember lépkedett. Na, ezek aztán alaposan át fogják kutatni az erdőt. A fiú felszabadultan, kissé kajánul mosolygott.

Milyen jó érzés túljárni mások eszén. Igen, de jó adag szerencse is kell hozzá.

A fiú fütyörészve ment tovább. Fogytak a kilométerek. Távolban feltűnt egy hosszú töltés, és azon egyre jobban látszó hosszú-hosszú acélsín. A fiú nem tudott ellenállni a kíváncsiságnak, szinte futva közeledett a vasúti pályatest felé.

Jól visszaemlékezik még. Nem is olyan régen egyszer szekérrel mentek vásárra, és akkor apjával megnéztek egy állomást. Hiába töprengett, az állomás neve nem jutott eszébe. Mennyi vonat volt ott. Több mozdony is. A mozdony kéménye olyan volt, mint egy felkiáltójel, ahogy a tanító rajzolta. Mily sokáig nézte a kerekeket, és mennyire tetszett néki, hogy a mozdony fütyült. Azóta hányszor mondogatta otthon, hogy vasutas lesz.

Most újra jön a mozdony. Mennyi kocsit húz. A sok füst hogyan ömlik, mintha tűzokádó sárkány fújná a sok tüzes füstöt. Hogy égett a szén, amikor az egyik vasutas kinyitotta az ajtót. A másik meg-megcsavart egy kis kereket és a vonat elindult. Még apja és nagybátyja is jól megnézte a vonatot, hol van eldugva a ló. Nem akarták elhinni, hogy a hatalmas gép magától megy. Sokért nem adta volna, ha ő lehetett volna fent a mozdonyon, és ő indíthatta volna el a vonatot.

Most megint előtte megy a vonat. Óh! Milyen szép! Mintha kopognának a sínek, mintha valami zakatolna a vonat belsejében. A fiú úgy nézte a vonatot, mintha császári hintó gördült volna el előtte. Hosszú, hosszú ideig nézett utána.

Felment még a sínekre is. Felvett egy fekete követ a két sín közül, és azt hozzáütögette a kemény vashoz. Tetszett neki, milyen szép csengő hangot ad a vas. A kővel megkarcolta a gyantával átitatott fadarabokat, nézegette, hogyan kötötték a síneket a fához.

Már jó ideje haladt a sínek között, amikor eszébe jutottak apjának szavai. A töltésről messze látszik az ember, a sínek között nem szabad haladni. Le is jött onnan gyorsan.

Most megint jött valami a síneken. Egy egészen kis kocsi volt, két ember volt rajt. Mintha valami vasat húzogatnának előre, hátra. A kocsi gyorsan ment. A fiúnak majd kimeredtek a szemei, míg a kis alkotmány elhaladt előtte.

A fiú lassan elhagyta a pályatestet, újra a földeken vándorolt tovább. Élelme is fogytán volt már, és nagyon kimerült. Szomjas is volt, hosszú ideje nem jutott vízhez. Úgy érezte, hogy nyelve a szájpadlásához tapad.

Alig vonszolta lábát, amikor a távolban feltűnt egy fényes, sárgás pont. A fiú egyre közeledett a ponthoz. Az meg tágult, majd a holdvilág fényénél kirajzolódott egy kis ház körvonala, melynek egyik ablakából szűrődött ki a halvány fény. Ez hasonló kis ház volt, mint az övék. Olyan kedves, barátságos. Most nem használt az atyai intelem, a fiú egyre közeledett a lakóházhoz.

A háznak élő sövénykerítése volt, a ház elején egy fakerítéssel, melynek egyhangúságát egy kapu és egy kisebb ajtó törte meg. Az ajtó, ahogy azt a fiú kivehette, szépen faragott deszkából volt. Az zárva volt, a fiú nem tudott bemenni. Az udvaron jól látszott a gémeskút. A fiú annyira szomjas volt, hogy nem tudott ellenállni a kísértésnek, megkerülte a sövénykerítést, majd az élő sövényen áthatolva bemászott az udvarra. Egy kutyaól mellé került. A komondor vakkantott egy nagyot. A fiú gyorsan rátette kezét az állat fejére és suttogott hozzá. Az állat nem volt barátkozó természetű, de a fiúban megérezte a jó barátot, és a fiú értett is az állatokhoz, így elhallgatott, többé nem ugatta meg.

A fiú elindult a kút felé, de közben nyílt is a ház ajtaja.

- Ki az? - szólalt meg egy erélyes női hang.

Az asszony fehér ruhában lehetett, a kezében balta volt. A fiú előtt olyan volt, mint egy kísértet.

- Csak vizet akartam inni - hangzott a válasz.

- Mit keresel itt?

- Rögtön tovább megyek. Pestre akarok menni.

Az asszony nézte, hogy a fiú milyen mohón issza a vizet. Közben megjöhetett a bátorsága is, mert közelebb ment.

- Hová való vagy?

- Nem mondom meg.

- Szöksz?

- Igenis, meg nem is.

- Hogy-hogy?

- El kell mennem Pestre.

- Mit csináltál? Csak nem öltél embert?

- Óh, ilyet én nem teszek.

A fiú indult is már kifelé, de közben megállt.

- Nem adna egy kis ennivalót? Pénzem kevés van, de megfizetem.

Az asszony egy kicsit hallgatott, de aztán azt mondta a fiúnak, hogy kerüljön beljebb.

A fiú belépett a földes konyhába.

A konyha közepén egy kis asztal volt. Két oldalt pad. A sarokban egy búbos kemence, mellette egy kettes ágy. Látszott rajta, hogy itt a szobába ritkán mennek be.

- Na, ülj le oda az asztalhoz.

A fiú odaballagott az asztalhoz, és komótosan letelepedett. Jól esett már leülni.

Az asszony közben jól megnézte a fiút.

- Hány éves is vagy te tulajdonképpen?

- Már elmúltam tizenöt.

- Jóképű kölyök vagy, hallod!

- Egyedül van?

- Most igen. A férjem hamarosan hazajön.

- Na akkor én megyek. Nem akarom, hogy elkergessenek.

Az asszony nézte a fiú arcát. A szíve táján mintha valami zsibongást érezne.

- Te, buta. Nem ijedj meg mindjárt. Férjem csak holnapután érkezik meg, marhát hajtottak a vasútra. Látod, egyedül vagyok, most meg is ölelhetsz.

- Hová gondol? Nem fél egyedül?

- Itt a Bodri, de azért félek. Én is szívesen mennék veled Pestre. Hányszor mondtam már férjemnek, hogy költözzünk fel, hagyjuk itt ezt a sárfészket, de olyan fafeje van, nem hallgat a jó szóra.

Az asszony kolbászt tett az asztalra és kenyeret.

- Egy kissé megégett. Túl sok parázs volt a kemencében.

- Nem baj biz a, csak sok legyen belőle.

Az asszony nézte a fiút, milyen jóízűen falatozik. Ő is kedvet kapott hozzá. Na, ez a gyerek nem is olyan gyerek már. Milyen széles válla van. Jó dolgos gyerek lehet.

- Sokat szoktál otthon dolgozni?

- Igen sokat, apámmal, anyámmal látástól vakulásig. Meg aztán mocsár közelében lakunk, ott is meg kell fogni az evezőt.

- Te gyerek! - nézett rá összehúzott szemmel az asszony. - Csak nem te vagy, aki az ispánt megverte?

- Hát már erre is beszélik?

- Ennek úgy megy a híre, mint tarlón a láng. Te állj fel, hadd nézzelek meg jobban.

Felállította a fiút és kétszer, háromszor megkerülte.

- Az Istenfádat. Erős gyerek lehetsz.

Az asszonyra rávilágított a mécses. Annak halvány lángja széparcú nőt világított meg. A ránctalan arc jelezte, hogy a nő harmincon aluli. A kissé kerekded arc nőies vonásokkal volt lágyítva, a dús barna szemöldök szép fekete szemeket keretezett, és a hosszú, dús haj, mintha koszorúba fonta volna ezt a szép női arcot. A keblek teltek voltak, éppúgy, mint az érzéki száj, és a csípő karcsú.

Ez a szép érzéki nő el van zárva a nagyvilágtól, el egy magányos pusztára, talán jobban, mint az, akit a zárda komor falai rejtenek a világ elől. Ott a vastag, komor falak között közösségi élet folyik, itt csak nagy néha jár ember, ritkán toppan be egy-egy vándor, és a férj, az egyedüli ember, sokszor hosszú napokra távol van, és az asszony, a szeretetre vágyó asszony, oly halálosan unatkozik egyedül.

A fiú közben befejezte az evést. Az asszony asztalra tette a poharakat és egy üvegben vörös bort. Töltött a fiúnak és magának.

- Az Isten éltessen. Mondd, hogy hívnak.

- Istvánnak!

- Az Isten éltessen István.

Az asszony megkoccintotta a férfi poharát. Az kacéran csendült meg. A fiú lassan, óvatosan szürcsölte a bort. Nem volt hozzászokva. Az asszony egy hajtásra kiitta a poharat. Ő sem volt hozzászokva, de most a bor kimondottan jól esett.

A fiú közben felállt. Kissé zavarban volt, egyik lábáról a másikra lépkedett. Búcsúzni szeretett volna, de nem tudta, hogy kezdjen hozzá.

Az asszony észrevette a fiú zavarát.

- Csak nem akarsz most elmenni István?

- Az hiszem, most már indulnom kellene.

- Ma itt alszol! - szólt az asszony határozottan, és álmodozó szemében, mintha egy alvó vulkán kezdett volna működni.

- A pajtában bizonyára van jó széna.

- Nem fogsz te oda kimenni! Gyere, ott van a kamra, hozz gyorsan vizet, én meg készítem a dézsát és melegítek vizet. Megfürdetlek. Na, indulj már, hozd már azt a vizet.

A fiú engedelmeskedett az erélyes női hangnak, nyomban indult vízért. Három kanna vizet hozott be. A víz a tűzhelyről egykettőre a dézsába került, így az kellemes, langyos lett.

- Na, gyorsan vetkőzni.

Amikor látta, hogy a fiú nem meri megkezdeni a vetkőzést, az arca eléggé piros, az asszony arcán huncut mosoly jelent meg.

- Na, majd elfordulok.

Amikor a fiú belépett a dézsába, az asszony odament melléje és mosni kezdte a fiú hátát. Az nem tiltakozott. Az asszony ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy megcsókolja a fiú széles, erős hátát, de nem akarta megijeszteni a fiút, uralkodott vágyain.

- Na, itt a lepedő, törülközz meg és bújj az ágyba.

A fiú engedelmeskedett.

Az asszony is megfürdött, majd odament az asztalhoz, és ott újra töltött a vörös borból egy pohárral és ismét kiitta fenékig.

A fiú szíve lázasan dobogott, szinte bénultan érezte, mint közeledik ágyához az asszony.

Az asszony hátulról ölelte át. A fiú nem mert megfordulni. Az asszony szíve is dobogott, ilyen még vele sem történt soha. A hosszú egyedüllét, a sok-sok vágyódás, valami soha ki nem mondott vágyakozást ébresztett fel benne, melyet úgy elraktározott magában, mint akkumulátor az áramot. Most, hogy érezte a fiú testének melegét, az ő teste is átforrósodott, mint kitörő vulkán, árasztotta magából a perzselő szenvedélyt. Ez az izzás, ez a szenvedély oly erős volt, hogy a két fiatal előtt elveszett a tér és az idő, a szenvedély mindent elsöprő gyújtó tüzéből csak hajnal felé tértek magukhoz.

- Te, valakik jönnek - súgta a fiúnak az asszony.

- Kinyitni - hangzott kívülről a kemény kiáltás.

- Ki van kint? - kérdezte hangosan az asszony.

- Pandúrok vagyunk! Egy fiút keresünk! Nem járt erre?

- Sajnos erre még a madár se jár!

- Na, majd megnézzük, galambocskám! Engedj be bennünket!

Hogy nyomatékot adjanak hangjuknak, a pandúrok puskatussal jól megverték az ajtót.

- Várjanak már! Mindjárt felkelek! Legalább addig várjanak.

- Jó, jó! De gyorsan ám! Nincs ráérő időnk.

Az asszony remegett az izgalomtól.

- Jaj! Mit csináljak veled? Bújj az ágy alá! Még sem, az nem lesz jó, hátha ott is kutatnak! Tudod mit, bújj ebbe a ládába. Ide szoktam tenni az ágyneműt. Ide belefársz. Itt nem keresnek.

A fiút gyorsan betuszkolta a ládába és rádobott a ládára egy-két vánkost.

- Nyisd ki már az anyád szentségit!

- Jó! Nyitom már!

Az asszony gyorsan felkapta szoknyáját, és már nyitotta is az ajtót.

- Mi van Anna? Egyedül vagy? Nincs itt az urad?

- Elment Sándor, de hamarosan jön!

- Mi az, ti ismeritek egymást? - kérdezte gyanakodva az egyik pandúr.

- Falubeliek voltunk, amíg Anna férjhez nem ment.

- De jóképű vagy az anyádat! - szólalt meg a pandúr, és tapogatni kezdte a nő melleit.

A nő mérges lett és nagyot ütött kezével a tapogató kézre.

- Az anyádat, de nagyot tudsz ütni! Mit szólsz ehhez Jóska?

- Azt látnád, hogy a férje mekkorát tud ütni. Múltkor egy zsiványt úgy megkéselt, hogy majdnem átköltözött Szent Péterhez.

- Na ilyen veszélyes a férjed? - szólalt meg újra a pandúr. Szívesen tapogatta volna meg még az asszonyt, de ő is hallott erről a goromba emberről, és így nem erőltette tovább. Egyébként is most hivatalos minőségben vannak itt.

- Aztán mondd, Annus - szólt újra a falubeli pandúr -, tényleg nem láttatok egy idegen fiút errefelé?

- Már hogy láttam volna!

- Ismerlek Anna! Eddig nem volt panasz rád, de pandúrok vagyunk, mindent magunk nézünk meg.

- Csak nézzék!

A szobában jól körülnéztek, és jól körülnéztek az udvaron is.

- Aztán mondják meg, kit keresnek.

- Kit keresünk? Mondtuk egy fiút. Egyéb semmi közöd hozzá.

- Csak kérdeztem.

- Tudod, azt a gyereket, aki megverte az ispánt.

- Az ispánt? Erről még csak nem is hallottam.

- Mi már igen!

A pandúrok összemosolyogtak, szemeikben valami káröröm villant. Hiába ők is egyszerű emberek voltak, és örültek annak, hogy az ispán pórul járt.

Az egyik pandúr kiment, a másik még bent maradt a szobában.

- Na menj innét! Hadd nézzek az ágy alá. - szólt az asszonyra.

Le is hajolt és gondosan az ágy alá nézett, majd a szobában lévő szekrényt nyitotta ki. Megnézte a konyhát és a kamrát is, de ott sem talált senkit. Újra bejött a szobába.

- De rendetlen - nézett a komódra. - A párnákat ide dobálod. - Lesöpörte onnan a két vánkost.

- Mit akar vele? Ne dobálózzon az én vánkosaimmal.

Az asszony elkapta a pandúr kezét és mérgesen odébb rántotta.

- Az istenfádat neked! - nézett az asszonyra a pandúr. Rajt felejtette tekintetét a dagadó női keblen és a karcsú csípőn.

- Az istenfádat! - ismételte meg újra a pandúr.

A pandúr elkapta az asszony derekát, és rálökte az ágyra, és ráfeküdt a vergődő asszonyra. Simogatni kezdte az asszony testét.

Az asszony kiszabadította kezét a pandúr vasmarkából, és körmeivel végigszántotta annak arcát.

- Te vadmacska! - kiáltotta a pandúr fájdalmasan, és mérgesen arccal ütötte az asszonyt.

Éppen ekkor lépett be a másik pandúr.

- Mi az Jóska? - kérdezte a falubeli nevetve. - A kismacska karmolta meg az arcod?

- Ez a szajha, a mindenit.

- Találtál valamit?

- Nem, semmit!

- Akkor menjünk tovább.

A Jóskának nevezett pandúr még ujjával mérgesen megfenyegette az asszonyt, majd elvonultak.

Az asszony még várt egy ideig, majd kiment az udvarra, jól körülnézett és csak akkor, amikor meggyőződött róla, hogy a pandúrok valóban elmentek, ment újra be a lakásba, és kinyitotta a láda fedelét.

- Na, még élsz? - szólt a hétrét hajlott fiúra. - Most már kijöhetsz.

Az sápadtan mászott ki a ládából. Nem volt rossz helye ott, puha ruhák között feküdt, csak nagyon össze kellett zsugorodni.

- Most öltözz fel! Már reggel van.

A fiú gyorsan magára kapta ruháit, majd kiment a kúthoz és ott a friss hideg vízben megmosdott. Fáradtnak érezte magát, de a hideg víz felfrissítette.

Ahogy visszament a lakásba, az asszony újra a nyakába ugrott, és boldogan csókolgatta a fiatal férfit.

- De jó lenne, ha itt maradnál. Elbujtatnálak.

- Nem lehet, tovább kell mennem.

- Mondd, mit fogsz csinálni, ha felmész Pestre?

- Bátyám feleségének testvére dolgozik valami malomban, azt mondta nagybátyám, hogy az majd elhelyez.

- Nekem a testvérem dolgozik fent. Többször meg is látogattuk. Legtöbbször gyalog mentünk. Én jól ismerem az utat.

- Innen nincs már messze Pest?

- Alig több mint húsz kilométer. Persze torony iránt, de jól kell ismerni az utat, különben el lehet tévedni.

- Akkor most már nincs messze.

A kutya elkezdett csaholni.

- Jaj, megjött a férjem! - kiáltott fel ijedten az asszony.

A fiú ijedten körülnézett, el akart bújni, de az asszony rászólt:

- Most már mindegy, viselkedj nyugodtan.

Nem is lehetett volna hova menni már, nyomban nyílott is az ajtó.

- Szerbusz!

- Szerbusz!

A férfi szeme rávillant a fiatalemberre.

- Ez mit keres itt? - fordult az asszony felé.

- Vándor. Pestre akar menni.

- Mikor jött?

- Nemrég!

A férfi szeme végigsiklott a konyhán.

- Mit keres ott az a dézsa?

- Még tegnap este hoztam be. Mosakodtam.

A férfi benézett a szobába, majd visszanézett feleségére.

- Mond, mit keres az a tarisznya az ágyon?

A férfi szeme szúrós volt, az ajka kemény.

- Mit keres az a tarisznya az ágyon? - ismételte meg újra a kérdést.

Az asszony nem felelt. A férfi kemény kezével megmarkolta a fiú mellén a ruhát.

- Ne bántsd! - jajdult fel az asszony.

A férfi elengedte a fiú mellén a ruhát, és kemény kézzel arcul ütötte az asszonyt, majd újra a fiú felé fordult.

A fiú ellökte a feléje nyúló férfit.

- Fuss, fuss! - kiáltott rá az asszony.

A fiú eliramodott. A férfi utána, de látta, hogy a futó fiút nem éri el.

- Majd agyonlőlek te szemét! - kiáltott fel és befutott a szobába.

Nem törődve, hogy később rabsickodáson fogják el, a szekrény aljából puskát vett elő és csövébe gyorsan töltényt dugott, és már rohant is a ház elé.

A kapuban gondosan célba vette a futó fiatalembert. Már el akarta húzni a ravaszt, amikor az asszony ellökte az elsülő fegyvert. A golyó célt tévesztett. A férfi ismét befutott a szobába, és újra megtöltötte a fegyvert, de mire kiért a fiú már messze járt. A férfi mérgesen dobta el a fegyvert és az asszonyra támadt.

Zúgott az asszony fején és a testén a sok ütés. Csak akkor hagyta abba a férfi a bántalmazást, amikor már egészen kifáradt.

- Hamarosan visszajövök, és ha addig nem lesz meg az étel, agyonverlek. Megértetted? - fordult fenyegetően az asszony felé, majd eloldozta a kutya kötelét és elindult. A közeli falu felé vette útját.

István közben egyre távolodott a háztól. Mind messzebbre került. Amikor már úgy érezte, hogy a férfi nem tudja utolérni, lassabban haladt. Fáradt volt, hiszen egész éjjel nem aludt. Amint léptei lelassultak, visszagondolt a szép estére. Határozottan boldognak érezte magát. Életében először érezte asszony testének melegét. Micsoda nő, micsoda tűzzel, szenvedéllyel teli asszony! Mintha őt akarta volna elégetni a szenvedély tűzében. Milyen jó lenne, ha az asszony is vele lenne. Kár, hogy el kellett tőle válni. Talán soha nem fog vele találkozni. Talán a férje agyon is verte. A fiú megborzongott erre a gondolatra. Milyen gyáva volt, hogy nem maradt ott, nem védte meg az asszonyt. De ő mondta, ő kiáltotta, hogy fusson el. Bizonyára védeni akarta őt. Neki mégsem lett volna szabad elfutnia.

Lassan haladt, a szíve fájt. Oly nőtől kellett elbúcsúznia, aki mellett férfivá érett, akit életében elsőként ismert meg. Ebből a csodálatos teremtésből csak egy örökké el nem múló emlék marad.

Ismét egy forráshoz ért. A forrás egy kis domboldalról nyílott. Nem volt bővizű forrás, vize gyéren csordogált. Egy kaviccsal a fiú megvakarta a forrás alatt a földet. Most a forrás úgy nézett ki, mint valami tátott száj, amiből ömlik a beszéd. Most már a kezét alája tudta dugni a kifolyó víznek. A tenyér lassan megtelt vízzel. A fiú kortyolva itta a kristálytiszta forrásvizet.

A víz lassan csordogált, a fiú hosszasan ivott. Nem tágított a forrás mellől, míg nem érezte, hogy már a torkán jön ki a víz. Amikor végre eloltotta szomját, nézett körül a fiú.

A forrás körül gyéren voltak a fák, messziről oda lehetett látni.

Na, itt nem biztonságos, gondolta a fiú és igyekezett odébb állni. Nem kellett sokat mennie, erősen bokros táj következett. Távolabb ismét tűlevelű erdő. Na, itt jó lesz, gondolta a fiú. Leheveredett. Most jutott eszébe, hogy mennyire éhes. Megint otthagyta a tarisznyát. Úgy látszik ez, mint valami végzet, kíséri nyomon. Emiatt egyszer biztosan éhen fog halni.

A fiú lassan hátára fordult. Kezét, lábait kinyújtotta. Valami ólmos zsibbadtság kerítette hatalmába. Egyre inkább érezte, hogy elnehezül a kéz, nehezül a láb, gondolatai elszállnak és lassan a mély, álomnélküli alvás feneketlen kútjába zuhant.

Hosszú ideig aludhatott, amikor kiáltásokra ébredt.

- István! István! Hol vagy?

Mintha Annus hangját ismerné fel.

A fiú nem vesztette el fejét. Óvatosan kémlelt ki a bokrok közül. Távolabb valóban Annust pillantotta meg, aki hátán batyut, kezében tarisznyát cipelt.

- Annus!

- Itt vagy, szerelmem?

- Igen, gyere!

Az asszony ledobva a csomagokat, futott a fiú felé. Amikor odaért, karjaiba zárta a fiút és hosszú, forró csókkal zárta annak ajkát.

Hosszú idő után, amikor kibontakozott a forró ölelésből, szólalt csak meg:

- Elhatároztam, hogy én is veled megyek.

- Megvert? - kérdezte a fiú.

- Igen! Nézd csak a kezemet, lábamat. Még a fejem is csupa kék, zöld.

- Azért jössz el?

- Nem. Már régen el akartam jönni. Nem tudom megszokni, hogy kint a tanyán szinte egyedül éljek. Nem tudok senkihez egy szót sem szólni. Ebbe bele lehet zavarodni. Már nem bírtam úgy sem. Most meg te jöttél.

- Hová menjünk?

- Ahová akartál! Pestre!

- Te mit fogsz ott csinálni?

- Én is dolgozni fogok, mint te!

- Kapsz munkát?

- Öcsém azt mondta, hogy kevés a munkáskéz. Mindenkit felvesznek, aki csak jön. Még a szökött cselédeket is.

- Ennek én is örülök, így biztosan tudok majd dolgozni.

- Ugye megéheztél? Elfelejtetted a tarisznyát.

- Igen, most már harmadszor veszítettem el az élelmet.

- De mindig szerencsésen megmenekültél. Csak így legyen tovább.

- Na gyere! Érte megyünk a csomagoknak.

- Majd én megyek.

- Ne! Várj! Ott jönnek - mutatott távolabbra az asszony.

- Igen, látom!

- Mintha a tegnapi pandúrok lennének. Nézd csak, biztosan ők azok.

- Otthagyjam a tarisznyát?

- Inkább hagyd ott.

- Hátha megtalálják, és akkor bennünket is megfognak.

- Igazad van. Majd érte megyek.

- Ne te, majd én! - nézett az asszonyra a fiú.

- Nagyon vigyázz magadra.

- Majd hason csúszom.

- Jaj! Csak nagyon vigyázz!

A fiú lehasal, és hason csúszva kúszik a szatyor felé.

Az asszony nézi a csúszó fiút. Szíve még hangosabban ver, mint az ifjúé. Csak szerencsés legyen a gyerek. El tudja hozni a szatyrot. Ezek a pandúrok is egyre közelednek.

Na, most éri el a szatyrot a fiú. Lassan már jön is vissza. Csak addig érjen ide, míg a pandúrok odaérnek a forráshoz, mert ha nem ér ide, biztosan elfogják mindkettőjüket.

Nézd, még fel is dugja fejét ez a szamár gyermek. Biztosan észreveszik. Nem, most ismét visszahúzta magát. Nagy sóhaj hagyja el az asszony ajkát, de szíve továbbra is lázasan dobogott.

Most kúszik vissza a fiú. A pandúrok jönnek. Szerencsére nevetgélnek. Az egyik valami viccet mesélhet, mert jókedvű nevetés a válasz.

Az asszony közben reszketve les ki a bokrok közötti kicsi nyíláson, az arcába szökött vértől most már az ő arca is egészen piros. Két kezét keblére szorítja: csak ki ne ugorjék ez a szív.

Jaj! Már közelednek is a forrás felé, szerencsére nem néznek arra, amerre a fiú kúszik. Csak még egy-két méter. Ez a legizgalmasabb. Most mintha elszorulna a szíve. Nem lüktet már az ér sem, és ő ájultan vágódik a földre. A fiú megcsókolja a halvánnyá vált szájat, és ő is odaomlik a földre. Közben a forrástól vidám nevetés hangját hozza a halkan szálló szél.

Nincsenek messze a forrástól. Még szuszogni is alig lehet, nehogy ott meghallják.

A fiú kis kulacsot húz elő, és kevés vizet csurgat az asszony arcára. Az lassan nyitja fel szemét.

- Pista!

- Pszt.

Görcsösen ölelik egymást. A két szív szinte egyszerre dobban, és mindenfajta tudás, ismeret nélkül tudják, hogy a szívben áram van. Áram, mely egyik szívből megállíthatatlanul folyik át a másik szívbe. Ezt az áramot valamikor talán mérni fogják, de ezt a csodálatos titkot megfejteni soha.

A forrásnál folyik a szóbeszéd. Most a dörmögő beszél. A fiú ezt a hangot nemrég még a szobában egy kis ládából hallgatta. Mit állt ki ő ebben a kis ládában, amikor hallotta a dörmögő hangot és hallotta, amikor a pandúr az asszonnyal erőszakoskodni kezd.

Szerencsére az asszony ügyes volt, így nem kellett a ládából kiugrania. Óh, milyen szívesen megfojtotta volna ezt az embert, és még mindig neki kell vigyáznia.

Jó hangosan beszéltek a forrásnál. Minden szó odahallatszott.

- Most már biztos, hogy él a fiú.

- Nem fog örülni ennek az ispán. Úgy látszik nagyon fél a fiútól. Azóta is kerüli, ahogy mondják, a házat.

- Az a büdös szajha, hogy becsapott bennünket - szólalt meg ismét a dörmögő.

- Igen, mert te mindig csak a nőkkel törődsz. Ha nem rajta járt volna az eszed, biztosan elkapjuk a fiút. Talán mindkettőnket előléptettek volna.

A dörmögő dühösen káromkodott. Ez a káromkodás oly őszinte volt, hogy a két összebújt fiatalnak nem volt kétsége aziránt, hogyha ennek az embernek kezébe kerülnének, nem úsznák meg ép bőrrel.

- Na szedelőzködjünk! Valahol talán megpillantjuk őket! Most már mások is keresik.

- Ha Pestre mégis csak felérnek?

- Ott is megfogják őket.

- Ha a báróhoz mennek a tölténygyárba? Ott múltkor sem adták ki azt az embert.

- Azt már nem tudom, de addig el kell fogni, oda már úgysem érnek el. Sem ő, sem a szajhája.

- Te, milyen dühös az az ember.

- A felszarvazott férj?

- Az. Még a kutyájukat is agyonlőtte.

- Nyomorult - suttogta az asszony még jobban a fiúba kapaszkodva. - Ha te nem lennél, én akkor sem mennék vissza hozzá. Óh, hogy gyűlölöm. Mennyit szenvedtem, sírtam miatta.

- Pszt. Csak most vigyázz! Hátha ők is meghallják.

- Nicsak. Itt van egy kendő - hallatszott a dörmögő örömteli hangja.

- Itt vannak!

- Inkább csak voltak, de nem lehetnek nagyon messze.

- Azért itt is körülnézünk. Te jobbra, én meg balra megyek. Na, indulás!

Idegtépő, feszült csend. Ebbe a harsogó csendbe, mint ágyúlövés dörrent be egy-egy megreccsenő ág, egy-egy megroppanó gally.

A fiú és az asszony még szorosabban öleli át egymást, testüket hideg verejték üti ki. Most egy csizmás láb halad el a bokor mellett. Oly közel van a csizmás láb, hogyha a fiú kinyújtaná a kezét, a csizmás lábat megérinthetné.

A csizmás lábhoz tartozó kéz keményen tartja a puskát. Annak csöve mellől kikandikáló szurony be-bedöfköd a bokrokba, széttolja az ágakat a kíváncsi tekintet elől.

A csizmás láb lassan odébb lépked, egyre távolodik. Halk asszonyi sóhaj: - Megmenekültünk!

A két csendőr lelkiismeretesen kutatja át a terepet, de maguk sem hittek abban, hogy a két fiatal nincs már árkon-bokron túl.

- Hagyjuk abba, itt már úgy sincsenek - szólt az egyik pandúr katonás hangja. - Az erdőt kell jobban megnézni, ha még erre vannak, csak ott találjuk meg őket.

- Ezt is megúsztuk! - kiáltott fel most már hangosan a fiú, amikor az erdőbe az utolsó pandúr is betért. A két szerelmes boldogan ölelte át egymást, megszűnt a görcsös feszültség.

- Milyen jó, hogy nem mentünk be az erdőbe. Ott meglephettek volna minket.

- Most, Pista, innen estig nem mozdulunk. Felállni sem szabad, hátha most is ide figyelnek.

- Itt van a forrás, és ha az erdőben maradnak, ide jönnek vízért. Tovább kellene menni.

- Nem, amíg be nem sötétedik, egy tapodtat se. Itt már átvizsgálták a terepet, itt már bennünket nem keresnek. Csak ülj fel nyugodtan. Itt takarnak a bokrok. Ha valaki erre jár, azt úgyis meghalljuk.

- Nem unalmas itt egyedül?

- Unalmas? Veled?... Mennyi ideig éltem egyedül. Jóska sokszor egy hétig is távol volt. Ilyenkor a Bodri is csak néha csaholt. A tyúkok káricsolását hallgattam néha, aztán csak ábrándoztam, milyen jó másnak. Olyan rossz volt egyedül, számkivetetten élni. Most már minden más lesz. Tudod milyen jó Pesten?

- Te voltál már ott?

- Óh, te mindent elfelejtesz, amit én mesélek. Nemrég mondtam.

- Hogyne, emlékszem, de tudod ezek a pandúrok.

- Majd megszokjuk ezt is, ha ilyen nyugodtan hagynak bennünket - nézett az asszony most már kissé huncut mosollyal a fiúra.

A fiú megértette a célzást és elmosolyodott ő is.

- Azt mondtad, az öcséd van fent.

- Igen.

- Már házas?

- Igen és most már van egy kis házuk is. Kicsi, de megférnek benne.

- Voltál már nála többször is?

- Hogyne, elvitt egyszer a gyárba is. Ott kérdezték, nem akarok-e ott maradni.

- Ott maradtál volna?

- Igen, de Jóska nem engedte.

- Szép az a Pest?

- Nagyon! Sok-sok szép ház van ott. Nagyok, emeletesek.

- Mi az, hogy emeletes?

- Több ház van egymás fölött.

- Úgy, mint nálunk a kastély?

- Úgy és sok-sok üzlet van alattuk.

- Ott nem bántja az embert az ispán?

- Ott nincs ispán.

- Nincs ispán? Akkor hogy élnek ott az emberek?

- A gyárba mennek dolgozni, meg azt mondják valami hivatalba.

- Mi az, hogy hivatal?

- Olyan, mint a megyeháza.

- Igen, apám szokta mesélni. Ott verték meg először. Valami tyúkot lopott akkor, és deresre húzták. Ezért jönnek sokan a gyárba?

- Igen, ezért is.

- Biztosan visszaviszik őket.

- Hallottad a pandúrokat, nem mindenkit visznek vissza.

- Hallottam. Akkor én is a tölténygyárba megyek.

- A bátyám is ott dogozik.

- Az én rokonom is fent van.

- Talán kapok én is valami munkát - mondta az asszony elgondolkodva. - Nőnek nehezen adnak munkát, és alig fizetik.

- Majd én eltartalak!

- Csacsi vagy.

- Miért?

- Mert én idős vagyok hozzád.

- Olyan boldog vagyok veled.

- Az más, de ahhoz idős vagyok, hogy feleségül végy. A pap úgysem bontaná fel a házasságomat.

A fiúnak furcsa volt, amit az asszony mondott. Ő még nem ismerte az életet. Naiv volt még, alig volt házon kívül. A mocsárban minden oly őszinte. Őszinték a madarak, a halak. Ők is megeszik egymást, de mindegyik csak annyit eszik a másikból, amennyire szüksége van. Oktalanul egyik sem pusztítja egymást.

Csend volt most. Gondokkal teli csend. E csend azért volt ennyire súlyos, mert az élettel találkozó fiúnak az emberré válás küszöbén megfogamzó gondolatai voltak ezek. Válaszkeresés a sok miértre. A sok kérdés, mint sziklák között örvénylő patak száguldott át a fiú tudatán. Azok az élmények, melyek most beleivódnak, teszik őt az életben eligazodó emberré, és könyörtelenül, talán soha nem megváltoztathatóan jelölik ki helyét a világban.

- Min gondolkodol? - nézett az asszony a fiúra.

- Miért vagyunk mi cselédek?

- Így születtünk.

- Azt mondta a tanító, hogy minden ember egyenlő.

- Ez sajnos nem így van.

- Miért mondta akkor a tanító?

- Nem tudom. Tudod, amikor kislány voltam, a kis bárólány, a kis Ella kijött apjával a földekre a hintóval. Én is ott voltam a földön anyám mellett, aki markot szedett. Mellettünk álltak meg. A kislány, a „kis Ella" - úgy hívtuk egymás között - a hintóból nézte, hogy dolgozunk. Aztán kiejtette a babát a hintóból. Én odafutottam, hogy feladjam neki. Elvette a babát, majd megszagolta és azt mondta: „büdös! Te paraszt!", és rám köpött. Emiatt otthon egész este sírtam. Azóta is többször eszembe jut.

- Nékem pedig az, hogy apámat deresre húzták. Soha nem felejtem el, hogy minden ütésnél hogy megrándult a teste. Mennyire fájhatott neki.

- Szörnyű lehetett.

- Azt sem felejtem el soha, amikor a nádat körülöttem felgyújtották, és mikor sikerült a tűzből kijutnom, láttam az ispán arcát. Mintha az ördög arca lett volna. Hogy vezényelte a kacajt. Mindenkinek nevetni kellett. Soha nem felejtem el ezt a szörnyű arcot.

A fiú mereven nézett előre. Lelki szemei előtt ismét végigfutott az a szörnyűséges nap, az a szenvedés, amit átélnie kellett.

- Mi azért vagyunk, hogy dolgozzunk, szolgáljunk más embert.

- Jól van ez így? - kérdezte a fiú.

- Bizonyára, ha így van.

Hosszú ideig hallgattak mindketten.

- Lassan már szürkül - törte meg a csendet az asszony. - Jó lenne, ha valamit ennénk, mielőtt útra kelnénk. Egész éjjel fogunk menni. Kell az erő. Reggelre már Pestre érhetünk.

A két egészséges, életerős fiatal frissen hozzálátott az elemózsiához. Közben lassan a jóindulatú est egyre sötétebb fátyollal takarta be az egyre jobban homályosuló tájat.

Az étkezés után kissé pihentek még, megvárták, míg tejesen besötétül, csak a csillagok mutatják majd a két fiatalnak az utat.

Két elszánt ember indult útnak, mely út a szabadság felé vezet. Két fiatal, akik szemében még sugárzik a bátorság, a lelkesedés, akik még számon kívánják kérni a holnaptól, hogy az hozott-e nekik is valamit.

Az út továbbra is nehéz és veszélyes volt. Vigyázni kellett, hogy fel ne fedezzék őket itt a siker kapujában, amikor már csak 20 kilométert kellett megtenni. Húsz kilométert, de milyen nehéz húsz kilométert. Mi lesz még előttük, milyen váratlan meglepetést tartogat nékik még az ég?

Mint két szellem, lopakodott a két fiatal. Szerencsére a hold is szégyellősen elbújt a felhők mögé, de a csillagok sem ragyogtak oly fényesen, mint korábban, és talán a strázsáknak sincs kedvük oly erősen figyelni, hogy felfedeznék a két lopakodó alakot.

Mire a hold ismét kibújt a felhők mögül és beragyogta a szép tájat, a két fiatal már megkerülte az erdőt és egyre távolodott. Hiába várták őket a pandúrok, hiába gondolták, hogy végül is fel fognak tűnni, már csak nyomaikat láthatták volna, ha véletlenül arra vetődnek.

- Nézd, ott van egy zöld pamacs, olyan, mint egy égnek fésült frizura, mint a kontyba csavart leányhaj. Az mutatja az utat - mutatott egy kimagasló fenyő felé az asszony.

Előttük csupa lucfenyő, karácsonyfafenyő, melyek rettentő magasra tolták fel meztelen derekukat, hogy tűleveleiket belemeríthessék a napfénybe, és onnan szívják az éltető erőt. Ahogy beértek az erdőbe, a sok pici tűlevél elsötétítette az eget.

- Csodálatos - sóhajtott fel Anna. - Milyen különös a természet. Korábban bükkösön jöttünk át, a hatalmas fák levelei elfogták a fényt, és mégis az erdőben milyen világos volt, és itt a meztelen derekú fenyőfák között milyen sötét, mintha sok-sok vigyázzállásban álló katona hatalmas sátrat tartott volna fejünk fölé, mely eltakarja a csillagos eget, eltakarja a hold fényét.

A fiú meg-megcsúszott a földre terített tenyérnyi vastag tűlevélszőnyegen. A kifényesedett talpú cipőben nehéz volt a járás. Amikor a kaptató következett, a síkos cipő néha megcsúszott, és a két fiatal egymásra esett. Ilyenkor csókban forr össze az ajkuk.

Most egy horhosban lépkedtek, fejük felett összehajló ágak takarták az eget. Olyan volt e bevágás, mintha óriási alagútban lépkedtek volna, valahol mélyen a föld alatt, mely alagút olyan sötét, hogy sem bejárata, sem kijárata nem látszik. A két fiatal nem találta ezt a sötét estét oly félelmetesnek, csak ment előre rettenthetetlenül.

Az idő lassan múlt, a két fiatal fáradhatatlanul vándorolt tovább. A vidék állandóan változott, hol dombos volt, hol sík, hol úgy nézett ki, mint valami szelíd teknő, hol, mint felborzolt hátú vad. Az egyik helyen keskeny, barátságos, csobogó patak, máshol az éj sötétjében félelmetes óriások meredeztek az ég felé. Szelíd lejtők völgyekkel, zegzugokkal szabdalt lankák váltogatták egymást.

- Nagyon fáradt vagyok már, István.

- Tarts ki még egy kicsit, Annus. Nemsokára hajnalodik már, nézd, mind szürkébb lesz az ég és világosodik már a táj is.

- Gyere, pihenjünk egy kicsit.

Az asszony fáradtan megáll. Már majdnem az egész éjszaka vándorolt. Teste szívós volt, munkához szokott. A nehéz, paraszti munka edzette meg, de az egész éjszakai gyaloglás, a sok izgalom még ennek az edzett női testnek is sok volt. A férfi is fáradtnak érezte magát, hisz az sem volt még idős, és bár a munka őt is megedzette, de az izmoknak még acélosodniuk kellett.

- Jó Anna! Egy kicsit pihenjünk. Odamegyünk a bokrok közé.

- Jaj de jó itt - dobta le a tarisznyát Anna.

A fiú is ledobta a batyut és leült az asszony mellé. Mindketten fáradtan nyúltak el. Anna még egy ideig nézte a magasban, a lombok között megcsillanó eget, aztán lassan elhomályosult minden, jótékony, pihentető álomba merült.

Lassan lezáródott a fiatal férfi szeme is, őt is igénybe vette a kemény éjszakai gyaloglás. Mindketten aludtak már, de álmukban is szorosan fogták egymás kezét.

A nap már magasan járt, amikor felébredtek. A napsugár, mintha incselkedni akart volna velük, kissé kancsalul és kissé gúnyosan kandikált le a lombok apró résein.

A két fiatal egyszerre ugrott fel. Belsejükben most már lázas izgalom feszült. Most már közeledtek vándorlásuk céljához. Erre már lelkileg is fel kell készülni.

Alig ettek valamit, a kulacsból gyorsan kifogyott a víz.

- Indulás! - adta ki a jelszót a fiú.

A két fiatal egymás kezét fogva megindult.

- Látod azt a magas hegyet? Annak tetejére kell feljutnunk, és onnan majd körülnézhetünk.

A hegy, mint valami felkiáltójel, mint valami irányjelző, mutatta az utat. Elhelyezkedése kissé csalókás volt, mert még egy-két dombot meg kellett mászni, míg odaértek.

- Na, gyere Anna, még pár lépés és a tetőn leszünk.

A két fiatal felért a tetőre.

- Látod Pista, azok már a budai hegyek!

A fiú nézte a távolban kéklő hegyeket. Nézte, nézte és ez a kép örökké beleivódott emlékezetébe.

III.

A révnél nagy volt a tolongás, tarka forgatag töltötte meg a Duna jobb partját. E vegyes népség mind átszállításra várt. A szekerek, hintók lovastul a nagy tutajon, míg a gyalogosan érkezők ladikokban kerültek átszállításra.

Az átkelőhely mindkét partján volt egy-egy fogadó. Itt megszállhatott az, aki későn érkezett és nem akart este Pestre menni, de megszállhattak azok is, akik Pestről indultak és nem akartak éjszaka nekivágni az útnak.

A parttól nem messze volt a postakocsi állomás, de külön lovakat is tartottak a hintón közlekedőknek, hogy állataikat váltani tudják.

A fogadók kocsmarészében szedett-vetett népség ült. A söntéspultnál gyülekeztek Pestnek és Budának a belső városmagból elüldözött naplopói, hamiskártyásai, prostituáltjai, azok, akik életüket nem tudták vagy nem akarták tisztességes úton fenntartani. Itt éltek azok a korábban jobb világot látott emberek is, akiket az élet buktatói tettek tönkre, akik tőzsdéken vagy más módon vesztették el vagyonukat. Itt ittak a híres verekedők, akik csak egy-egy szó miatt belekötöttek az emberekbe és oltották ki azok életét.

Ezeken a durva arcokon már kitörölhetetlenül meglátszottak a züllött élet vonásai, az ital által festett arc, az idők folyamán rezessé pingált orr. Az arcba vésett mély redők, az ital, a kártya, a nők, a sok-sok átmulatott éjszaka cáfolhatatlan tanúbizonyságai.

A börtön, mely nemcsak a belsőn, a pszichén hagy kitörölhetetlen nyomokat, hanem beleivódik a jellembe, belerágódik a külsőbe, a mozgásba, magatartásba, az ember egyéniségébe, a jellembe, az arcba, a tekintetbe még az arckifejezésbe is, meglátszott az itt lévő emberek nagy részén. Ezért tudják a bűnüldözők oly biztonsággal a börtönviselt embereket a tarka tömegből kiválasztani.

A terem túlsó végén asztalok voltak a jobb vendégek számára. Itt két bivalyerős ember vigyázott a rendre. Ezek a vadtekintetű emberek, ha valakinek odasuhintottak, annak repedt a bőre, törött a csontja és sokszor, ha élve maradt, hetekig nyomta az ágyat. Így aztán a söntés mellől ide nem tévedt senki.

Ide még tisztességesebb emberek jártak. Utazók, hírvivők, kereskedők, kényszerű vándorok, kevéspénzű vándordiákok, a vásárokra tévedő vagy rendszeresen járó gazdaemberek, de néha a pap, a kántor, a tanító is.

Volt még egy igen szép belső terem. Ide csak azok léphettek be, akik általában szépen faragott hintókon érkeztek. Ennek külön bejárata volt. Itt libériába öltözött inas fogadta a belépőt, aki legfeljebb csak abban hasonlított a másik teremben lévő társaihoz, hogy ugyanolyan széles volt a válla, ugyanolyan erős volt a keze. Azt beszélik, hogy a külső teremből megpróbált ide egy nehéz fiú bejönni, aki már ült gyilkosságért, puszta kézzel vert agyon több embert. Ő is csak az ajtóig jutott el, utána a falat azonnal újra le kellett festeni, és amikor a nehéz fiú a kórházból kijött a mankóin nem látták többé itt megfordulni.

Ebben a teremben már sok dúsgazdag úr fordult meg, akik két kézzel szórták a pénzt. Néha még Pestről és Budáról is átrándultak a szórakozni vágyó, gazdag, léha, az éjszakai életet kedvelő emberek.

Itt a falakat angol honból hozott díszes tapétaszövet takarta, a falakat gyönyörű faragott keretbe foglalt velencei tükrök ékesítették. Itt a márvánnyal bevont asztalokat kényelmes, plüss huzattal bevont székek övezték, a falak mellett itt-ott elhelyezett kényelmes fotelekkel. A szép, széles ablakokat a mennyezetről lelógó brokátfüggönyök takarták, a puha, keleti mintás szőnyegek közül ki-kivillant a tükörfényes parkett, és vakítóan világított a tükörfényesre csiszolt táncparkett is, melyet falba mélyesztett vörösbársony-szövettel takart páholy övezett. Itt a környék legjobb zenekara foglalt helyet.

A táncparketten frakkos férfiak vakítóan fehér, keményített ingmellel vagy díszmagyarban, a nők pompázó arany és ezüst szálakkal áttört ruhákban siklottak, a fecskefarok csak úgy úszott utánuk. De itt-ott megjelent már az angol divat, a szmoking, melynek hajtókáján fényesen csillogott a tükör.

A pincérek vörös frakkban, fekete nadrágban és ugyancsak vörös csokornyakkendőben, ólomkristály, velencei üvegekben, finoman metszett poharakban hordták a pezsgőt. A vendégek, herendi porcelán tányérokból ették az ételt.

Odébb, sátrakban huszárok élnek. Afféle helyőrség van itt. Inkább csak nyáron, mert télen kihalóban van itt az élet, a Duna befagy és csak akkor, amikor már biztos keményre fagyott a felület, csúszik át rajta egy-egy szánkó. Ilyenkor már nincs mit őrizni itt, a huszárok bevonulnak a laktanyákba, hogy tavasszal, az olvadás után új csoport jöjjön. Ők ritkán járnak az épületbe, a matrózvigadóba, ahogy ők mondják. Nékik külön épületük van, amit a katonaság bérel, ahová csak katonák járhatnak be. Itt is a terem egyik végében a legénység, míg a másik végében, ahol tükröket is aggattak a falra és a nők is megjelennek, a tisztek és altisztek. A tisztek részére a sarokban egy vörös plüssel bevont páholy van, melynek függönyét el lehet húzni. Itt nem kell senkire tekintettel lenni, itt duhaj jókedv, a badacsonyi és egri borok által felfokozott magyar virtus uralkodik.

Az utcán, a révhez vezető úton hintók sora porzik el, jól etetett lovak verik fényes patkójukat a földre, és lassú menetben jól fejlett ökrök, jól táplált tehenek húzzák a megrakott szekeret. Itt olyan forgalom van, mint akármelyik pesti vagy bécsi főúton. Itt is habzó szájú lovak szédületes tempóban vágtatva húzzák a hintókat, és oly ügyesen kerülik egymást, az útjukba kerülő akadályokat, hogy alig-alig történik karambol. Ha néha mégis történik egy-egy, arról hónapokig beszélnek az emberek.

- Látod István! Micsoda porfelhő van az úton, hogy vágtatnak a lovak. Nézd, és mennyi!

A két fiatal elmerengve nézi ezt a csodálatos forgalmat. Ők eddig egy-egy hintót láttak elsuhanni a fák között, amikor a kocsis a lovaknak jól odavert, de ennyi hintót, ily hatalmas forgalmat eddig még egyikük sem látott. Lenyűgözte őket a vágtató lovak csodálatos látványa.

- Na István - szólt újra az asszony - odamenjünk?

- Valahogy csak oda kell mennünk, mert nem tudunk ezen a nagy vízen máshol átkelni. Pedig át kell menni.

- Én félek István! Hátha elkapnak bennünket.

- Át kell mennünk - szólt a fiú.

A fiú, a fiatal férfi az asszonyra nézett. Szeméből biztatás áradt. Az asszony szíve melegséggel telt meg. Érezte, hogy ez a fiatal férfi biztonságot nyújt neki. Fiatal még, de bátor gyerek. Nem fenegyerekeskedik, elfut, ha kell, de amikor kell, nem fél odamenni sem. Őt soha nem vonzották az esztelenül bátor emberek.

- Nézd Anna. Látod mennyien gyalogolnak az út szélén.

- Biztosan ők is a révhez igyekeznek. Hozzájuk csatlakozhatunk.

Lassan mentek, mind közelebb a kocsiúthoz. Ott valóban már sok gyalogos igyekezett a rév felé. Voltak köztük vándorok, diákok, színészek, mind olyan náció, akiknek nem telik még postakocsira sem. Ruháikon rajt volt az út pora. Sokan éhes hassal érkeztek, mely korgó gyomrú emberek Pesten akartak szerencsét próbálni.

Voltak köztük menekülő cselédek, akiket a földesúri önkény űzött el hazulról. Volt köztük gazember, aki a törvény szigora elől menekül. Volt köztük keserves sorsú hányatott ember, és volt köztük, akiknek vidámsággal volt tele a szíve, de volt olyan is, akinek fájó szerelemmel.

Hamarosan ők is együtt taposták a port a többiekkel.

Most látták csak milyen nagy a forgalom. A száguldó hintókon kívül sok volt a gyalogos, akik nemcsak befelé igyekeztek, hanem sokan voltak, akik távoztak is. Ezek egyik része mosolygós volt, míg mások arcáról lerítt a csalódás. A nagyváros mindig rejtély. Soha nem tudni, mit tartogat. Az egyiknek hírt, dicsőséget, másiknak megsemmisülést, sőt sokaknak halált, dicstelen pusztulást is. Sokan batyuval jöttek és lettek gazdag emberek, sokan tömött erszénnyel keltek át a Dunán, és amikor visszajöttek egyetlen vasuk sem maradt. Milyen titokzatos, kiszámíthatatlan a nagyvárosi élet.

Előttük egy fiatal arc lépdel vékony vézna testtel. Ruhája már elnyűtt. A szem beesett, alatta árnyék.

- Befelé uraságtok? - hallatszott a deák hangja.

- Igen, befelé igyekszünk.

- Ott legalább lehet enni. Már két napja egy falat sem volt a számban.

A fiú és az asszony összenéztek. Az asszony egy szelet kenyeret húz ki a tarisznyából, és egy kis darab kolbászt, és azt átadja.

- Fogja az úr!

A diák hátranéz, majd elveszi a kenyeret és a kolbászt és tömi a szájába. Addig, amíg az maradéktalanul a gyomrába nem jut, nem szól semmit. Utána is csak ennyit:

- Köszönöm.

Egy ideig szótlanul mennek egymás mellett, majd a fiú megkérdi:

- Pestre igyekszik az úr?

- Erre nem is lehet másképp, amicus meus!

A fiú hallgatott az idegen szóra, és csak később folytatta.

- Már volt itt?

- Már voltam itt, de ismét jöttem szerencsét próbálni.

- Először nem sikerült?

- De igen, csak kicsaptak. Most meghalt a tanár, úgy vélem visszajöhetek.

- Ki támogatja az urat?

- Én, saját magam.

- Ez elég?

- Nekem igen, ha más nincs.

- Mi is át akarunk kelni a réven.

- Pénz van? Legalább két krajcár. Ennyi a taksa.

A fiú a leányra néz.

- Van annyi - szólalt meg az asszony.

- Kihez van szerencsém? - szólalt meg a diák.

- Maca vagyok - válaszolt az asszony.

- Na Maca. Maga is átmegy?

- Igen, az öcsémmel.

- Átvisznek engem is? Nékem még két krajcárom sincsen, és nincsen pártfogóm.

Elérkeztek a postakocsi állomáshoz. Remek pejkancák táncoltak az állomás előtt. A postakocsi nemrég érkezett, a kocsis épphogy megoldotta az istrángot és zabot tett a lovak elé. A jóvérű mének fenékig dugták fejüket a tarisznyába.

- Hej, ha nékem ilyen lovam volna - sóhajt fel az ifjú.

- Nekem is elkelne egy nagysád! - szólt a diák is.

Újra egy hintó robogott el mellettük, előttük négy szilaj ló. Hatalmas porfelhőt kavart maga után. Amint a por ismét leszállt csak azt vették észre, hogy már ott állnak a „matrózvigadó" előtt.

Az ajtó előtt egy hintó állt, annak ajtaját nyitja a libériás inas. A fiúnak földbegyökerezett a lába.

A hintóból az ispán szállt ki, és utána egy frakkos férfi. Az ispán is dermedten néz, majd felkiált:

- Megvan a gazember! Fogják el!

A fiú futni akart, de már körülállták az emberek. A libériás inas hatalmas mancsait tárta szét.

- Gyere! - kapta el a fiú az asszony kezét. - Másfelé már nem vezetett az út, a terem ajtaja pedig nyitva volt, így beugrott a terembe és magával rántotta az asszonyt is.

Egy pillanatig megbűvölve álltak a bejáratnál, szemük megigézve meredt a terem közepén terpeszkedő hatalmas csillárra, mely a lefüggönyözött terembe, mint bőkezű főúr szórta szét a pazar fényt. A különböző színben játszó pazar fények pajzánul vetődtek a csodálatos velencei tükrökre, és azt rávetítették a csillogó parkettre, hogy az tovább dobálja a falakra, hogy ott színorgiába részegedve haljon el a teremnek a hatalmas csillárral be sem bevilágítható árnyékos részén.

Ez a megdöbbenés csak egy pillanatig tartott. A fényorgia helyét elfoglalta egy másik fény, egy újabb tűzijáték fénye és mellette egy kéjes örömbe torzult részeg karmester képe, mely a tűzhalálhoz veri a taktust.

Ez a lágy, kellemes ritmusú zene, mely drága hangszerekből szól, most mintha a részeg karmester mozdulataira adná a kísérő zenét.

A férfi és az asszony a tükörfényes parketten botorkálva fut. Előttük asztalok dűlnek, hullik le róluk a velencei üveg, a meisseni porcelán, ömlik az étel. Nyomukban az ispán, aki rángatja a báró kezét.

- Jesszus Mária! - szuszog a báró, akit az ispán földre ránt. Az észre sem veszi, hogy a bárót rántotta el, futni akar tovább.

A báró fuldoklik a dühtől, és amikor az ispán futni akar tovább, botjával elkaszálja lábát. Az nagyot huppan a földön.

- Szemtelen disznó! - kiált a báró, és feltápászkodva még nagyot üt botjával az ispán fejére.

A két fiatal közben fut tovább. Most egy pincér állja útjukat, de a fiú nem ijed meg, hasba üti a pincért. Az mindkét kézzel a hasához kap. A másikat megütni sem kell, az önként áll félre.

Az ajtón többen tódulnak be, segíteni akarnak pár krajcár reményében, de amint körülnéznek a szép teremben, és meglátják az asztalokon párolgó ételt, az asztalokat rohanják meg.

- Na ezeket senki nem kergeti ki, míg mindent meg nem esznek - szólt az egyik pincér, de arcán látszott, hogy ezt nem fájlalja.

A két fiatal újra az ajtóhoz fut. Azt már nem őrzi senki, és kifutnak a szabadba.

A teremben nagy a felfordulás, senki nem vette észre őket, csak a libériás inas van nyomukban, kergeti őket.

Ott áll a vézna diák is. Csak biztatja őket: - Fussatok! Fussatok!

Most mellette fut el a libériás inas. A diák sovány, vézna fiú volt, de tudta, lábát hová kell tennie, és ménkű nagyot esett az inas.

A teremből több pincér tódult ki, de oly nagy már a por, oly sok hintó száguld el, hogy ők sem látnak az orruknál tovább.

A két fiatal fut a rév felé. A diák csak nehezen éri el őket.

- Most már ne fussatok, mert gyanúsak lesztek - kiált feléjük, és most már lassan, kényelmesen mennek tovább.

A parthoz simulva áll a nagy tutaj, mellette még két ladik. Az egyik nagyobb a másik kisebb. A parton korlát, mely inkább az embert védi, mint a vizet. E korlátra támaszkodik három huszár, az egyik valami tisztféle.

- Gyere ide kölyök! - kiált rá az egyik.

- Csak menj oda - súgja a fiúnak a diák. - Majd kimentünk valahogy.

A fiú kénytelen, kelletlen odamegy.

- Mit keresel itt te gyerek?

- Gyere öcsi, gyere! - kiált a fiúra az asszony.

- A nővéred? - kérdi a tiszt.

- Igen - szólt a fiú.

- Azt kellett volna idehívnod - mondta a tiszt a huszárnak és csettintett egyet a nyelvével.

- Hogy hívják a nővéredet fiú?

- Macának, instálom.

- Na siess fiam, mert a nővéred itt hagy.

Mintha mindhármuk szívéről kő esett volna le, már ott is termettek az egyik ladiknál. Hogyne, hiszen sietni kellett.

- Átvinne bennünket? - kérdi az asszony a ladikost.

- Hát, mit adsz érte húgom? - kérdezi az vissza.

- Pénzem az nincs, de ezt adom érte, húz ki a szatyorról az asszony egy szép kendőt. - Ezt elviheti a feleségének.

Az asszony nem először járt itt, jól ismerte a dörgést. Tudta, hogy a kendőnek a ladikos jobban örül, mintha pénzt adott volna neki.

- De jó lenne még két krajcár is.

- Megkapja azt is - mondta az asszony. - De most siessen ám.

- Jó, csak szálljatok már be!

A ladik már jól bent siklott a Duna közepén, amikor a partról kiabálás hallatszott.

- Az ott milyen hegy, bátyja? - kérdezte gyorsan a diák.

A ladikos beszédes kedvében volt, sorra magyarázta, mi van a szemközti partoldalon. A kiáltás ugyan odahallatszott, de a ladikos ügyet sem vetett rá. Megszokta már, hogy a révben állandó a kiabálás, néha ütik, püfölik egymást az emberek. Mindez nagy zajjal jár.

Hiába rázta öklét az ispán és a pincérhad, a kis csónak csak siklott tovább. Amikor a ladik a túlparton kikötött, boldogan ugrott belőle a három fiatal. A ladik nem várt, az indult is vissza tovább.

A fiú és az asszony elbűvölve nézte a nagy emeletes házakat. Csak a diák volt otthon, ő nagy szakértelemmel magyarázta, merre járnak. Amikor az asszony a nagy tükröződő ablakokra nézett, boldogan mondta:

- Nékem is van tükröm. Jóska vette a mézeskalácsot a búcsúban. Kis tükör van a közepén. Mindennap megnézem magam benne.

A fiú közben arra gondolt, miért van az, hogy míg ők egy kis vályogfalú házacskában laknak, és este mécses világítja meg halvány lánggal a kicsi konyha földjét, azt a sárból, agyagból tömött földet, mások oly csodálatos szép teremben annyi csodálatos fény között élik életüket.

- Te István. Én még ilyen szép helyen soha nem jártam.

- Én sem - sóhajtott a fiú.

- Én bent maradnék életem végéig - szólt az asszony.

- Azért, ha anyám mellettem lehetne, én boldogabb lehetnék a mi kicsiny földes szobánkban is.

- Én meg veled az én pici kis szobámban - mosolygott a fiúra az asszony.

A diák megköszörülte a torkát, de nem szólt semmit.

- Na innen már eltaláltok egyedül is - állt meg a diák.

- Köszönjük, hogy segítettél bennünket - köszönte meg az asszony.

- Ti is segítettetek. Már majdnem éhen vesztem.

- Tedd el még ezt a négy krajcárt - kérte az asszony.

- Nem vagyok én koldus! - nézett önérzetesen az asszony szemébe a diák.

- Csak kölcsön adná - szólt a fiú.

- Az más. Majd meghálálom - köszönte a diák.

Lassan eltűnt a diák vézna alakja. Még sokáig néztek utána.

- Most mi merre menjünk? - kérdezte a fiú.

- Eljössz az öcsémhez - szólt határozottan az asszony.

A fiú tiltakozott, de egykettőre már ott álltak egy kicsi, csendes háznál, aminek szobájából halványan szűrődött ki a fény.

Az asszony erősen megzörgette az ablakot.

- Ki az? - szólt ki egy erős férfihang.

- Anna! - kiáltott be az asszony.

- Anyjuk! Anyjuk! Megjött Anna.

Az ajtó kinyílt és ott állt egymással szemben a két testvér. Szorosan átölelték egymást.

- A férjed?

- Ő nem jön.

- Ez a fiú?

- Ő velem van.

- Akkor hát kerüljetek beljebb.

A két fáradt ember végre már nyugodtan leülhetett.

Két fiatal gyerek volt még a családban, egy kisfiú és egy kislány. Négy és ötévesek. A kislányt a fiú vette kézbe, a fiút az asszony.

Szerencsére volt még valami maradék. Legfeljebb a kutya evett ma a szokottnál kevesebbet.

Itt nem szokás a kérdezősködés. Csak amikor befejezték az étkezést, ült a testvér a másikhoz közelebb.

- Jóskát miért nem hoztad?

- Ő nem gyütt!

- Ő? - mutatott a testvér a fiúra.

- Igen - mondta az asszony.

- Miatta?

- Nem.

- Miért nem gyün?

- Ne is gyüjjön!

- Most mit akarsz csinálni?

- Valahol munkát akarok.

- Biztosan itt maradsz?

- Biztosan?

- Hát a tölténygyárban van hely. Oda mindég vesznek fel embert.

- Az jó lesz.

- Hát a fiú?

- Ő is munkát keres. Bratyója valami malomnál dolgozik.

- Hogy hívják őt?

- Györe Mihály!

- A Miska! - ugrott fel a testvér. - Az a malomtól gyütt át. Vele együtt dogozom. A kutyafádat, gyere hadd nézzelek meg jobban.

A fiú boldogan állt fel.

- Jól van fiam. Szívesen látunk. Most már azt is megbocsátom... - nézett a testvér az asszony felé - bár választhattál volna idősebbet is... ha már így van. Hányszor mondtam annak a bolond férjednek, hagyjátok már ott azt a kis odút és gyertek fel, de nem hallgatott rám. Most aztán megkapta. Te kölyök. Ilyen korban még nem illik szeretőt választani, de ha már így esett.

- Te Zoltán, ne a gyerekek előtt.

- Na még úgysem értik - mosolygott a férfi a feleségére.

Látta a férfi az asszonyon, hogy nem tetszik néki a helyzet, ismerte puritán gondolkodását, de mivel nem az ő testvére, az asszony nem szólt bele. Meg aztán ismerte a férjet. Többször is mondogatta, milyen vaddisznó, ezt nem is titkolta előtte. Így, ha nem is örült a helyzetnek, de megbocsátotta.

- Bátyja - szólalt meg a fiú.

- Ne mondj engem bátyának, mondj Zoltánnak. Az a nevem. A gyárban mindenkit keresztnevén szólítunk.

- Innen nem visznek vissza bennünket?

- Még csak azt adná meg az Úristen. Össze is röffenne nyomban az egész gyár, de a báró sem engedné. Itt te munkás vagy. Ez sem sokkal jobb sors, mint a cselédé, de azért itt független ember vagy. Ha a munkádat elvégzed, a kutya sem törődik többet veled.

- Mondd el Anna, hogy kerültetek össze?

- A fiúval?

- Őt is kergették a pandúrok.

- Mi rosszat tettél fiú? - kérdezte Zoltán.

Az asszony felelt helyette.

- Megverte az ispánt, mivel az apját deresre húzatta.

- Kemény fiú vagy öcskös! Ilyen kell nekünk.

- Na látom, álmosak vagytok - szólalt meg a feleség is. - A kamrában ágyaztam nektek.

Az asszony kissé elpirult, de örült, hogy nem kell tovább magyarázkodnia. Együtt indultak a fiúval a kamrába. Lefekvéskor megszámolták a kis kamra sarkait, majd egymást átölelve aludtak el.

Ez volt az első pesti éjszakájuk.

IV.

Régi, kopott házak között vezetett az út. A kis házból egyszerre négyen indultak el. A két kisgyermek a szomszédba került. Korábban Zoltán felesége vigyázott a szomszéd kisgyermekeire, most a szomszédasszony maradt otthon, ő vigyáz a másik két gyermekre. Meg kell oldani valahogy az elhelyezést. Kell a kenyér. Ehhez egy kereset kevés.

A két asszony ment elöl, a két férfi mögöttük haladt. A járda keskeny volt, így azon négyen nem fértek el. Inkább a macskakövekkel kikövezett úton haladtak.

Az asszonynak és a fiúnak is szokatlan volt ez a kikövezett út. Ők még a poros földutakhoz szoktak hozzá. Amikor a hintó elrobogott mellettük hatalmas porfelhő szállt fel. Az úr hintója mellett, míg az elhaladt, kalaplevéve kellett várakozni. Sokszor hintette be por a becsületben megvénült ősz emberek arcát.

A fiúnak tetszett a macskaköves út. Minden harmadik kőre lépett rá. Közben gyülekeztek az emberek. Mint különböző forrásokból indult kis erek, melyek, ha összetalálkoznak és csermellyé egyesülnek, folyt a tömeg a gyár kapuja felé.

Innen is, onnan is kiáltások hangzottak el.

- Szerbusz Zoltán! Felébredtetek?

Egyre sűrűbben hangzottak el az üdvözlő szavak. A fiú egyre inkább tapasztalta, hogy új ismerőse mennyire népszerű.

Lassan feltűntek a téglafalú épületek, melyek, mint valami erődök ásítottak bele poros ablakaikkal a lassan világosodó hajnali szürkületbe. Odaértek a nagykapuhoz, amely mellett volt egy portásfülke. Annak ajtajában állt egy féllábú portás.

- Mi van Zoli? - hangzott az üdvözlés.

- Semmi Jóska bátyja.

- Hát ezek kicsodák?

- Új munkaerők.

- Akkor vigyétek őket Máté Jóskához, aki felveszi. Most balra, abban a nagy épületben van.

- Jó Jóska bátyja, megyünk.

Beléptek a nagykapun és egy kis udvarrészen át elindultak a balra lévő nagy épület felé.

A fiú szíve a torkában dobogott. Lopva nézett körül. Óh, mennyi épület van körös-körül. Még távolban is. Nagy, vörös téglaépületek. Az udvarokon is sok ember ácsorog. Mennyi minden van az udvaron halomba, kupacba rakva.

Oda is értek az egyemeletes, hatalmas épülethez, Zoltán ment elöl. Mintha valami hatalmas bunkernak bejáratát nyitották volna ki, amikor az épület ajtaja kinyílt. Valamennyien szorongva léptek be a hosszú folyosóra.

Az egyik szobából egy kékkabátos ember jött ki.

- Merre van a felvételi iroda? - kérdezte Zoltán.

- Fent az emeleten, jobbra.

Valami ki volt írva nagy betűkkel az egyik szoba ajtajára. István olvasta el a nagybetűkkel kiírt írást.

Valóban ez a felvételi iroda.

- Várj kint! - mondta Zoltán feleségének. - Majd én bemegyek velük.

- Szabad! - hangzott a válasz az erős kopogásra.

- Te vagy Becs?

- Igen, én volnék.

- Mit akarsz?

- Két új embert hoztam.

- Kik ezek?

- Az egyik a testvérem, a másik Györe Mihály pereputtya.

- Hm.

- Miska igen szorgalmas ember.

- Azt én is tudom, de nektek mindég jár valami a fejetekben, meg túl nagy a szátok. Mondjátok meg, mit akartok már? Korábban még 16 órát dogoztatok. Leengedték tizennégyre. Most meg tizenkettőt akartok. Nektek leengednék tízre is.

- A többieknek miért nem?

- Mit törődtök ti mással, nem elég a magatok baja?

- Azt szeretnénk, hogy mindenki tíz órát dolgozna.

- Hová gondoltok? Tönkre menne a gyár. Na, nem bánom, fel vannak véve - nézett a kis alacsony ember szúrós szemmel a két fiatal felé. - Hátha olyan szorgalmasak is, mint Mihály és te, akkor nem lesz rossz helyük, de ki ne tanítsátok őket, mert velem gyűlik meg a bajotok.

- Hová vigyem őket?

- Ez - mutatott a fiúra - Mihály mellé megy a sajtoló üzembe. Ez? - nézett az asszonyra.

- Adja mellém, nekem úgyis kell egy segédmunkás, már régóta ígérgetik. Még először úgyis be kell tanítani.

- Na, egye a fene. Mondjátok a neveteket. Hadd írjam fel.

- Én Kovács Józsefné vagyok.

- Én Novák István vagyok.

- Novák?... Novák István?... Novák? Hol hallottam ezt a nevet? Ja te vagy az a cseléd, aki megbotozta az ispánt?

- Csak nincs valami baj? - kérdezte Zoltán.

- Hm. Azt híresztelgetik, hogy mi szökött cselédeket, tolvajokat bujtogatunk.

- Ő nagyon rendes gyerek!

- Rendes? Megverte az ispánt. Tudod mit kölyök! Te nem vagy Novák István. Te mától fogva Kuss Ádám vagy. Aztán kuss is legyen!

- Megértettem! - mondta örömmel a fiú.

- Na, gyere te Kuss Ádám - mosolygott rá Zoltán. Lassan kivonultak a szobából és halkan tették be az ajtót.

A csukott ajtón keresztül nem hallatszott már ki, de bent az íróasztal mögött ülő alacsony ember elgondolkodó arccal, múltba néző szemekkel mondja maga elé meredve: - Ezt adnám ki? Gyermekkoromban én is megdobáltam az ispánt, de szerencsére nem vette észre, mert még karóba húzatott volna.

- Na gyertek, nagyon siessünk! Itt nem lehet elkésni, mert könnyen kiteszik az ember szűrét.

- Itt nincs deres? - kérdezte a fiú.

- Nincs - válaszolt a férfi -, de ha innen kitesznek, mehetsz koldulni.

- Sikerült? - kérdezte aggódva a feleség.

- Igen. Mindkettőt felvették.

- Hurrá! - kiáltott vidáman az asszony.

- Nézzétek meg jól! - mutat a férfi a fiúra. - Ő ezentúl Kuss Ádám.

- De jó nevet adtak neki. Igazuk van, itt sokat kell hallgatni.

Levonultak a lépcsőn és kiértek az udvarra. Egy hosszú épület mellett haladt el útjuk.

- Milyen nagy ház! Mi ez? - kérdezte csodálkozva az ifjú.

- Ez egy új épület, az öntöde. Most kísérleteznek ezzel. Fenemód nagy füst és bűz van odabent. Annát ide akarták tenni, csak nehezen egyeztek bele, hogy mellém kerüljön.

Most egy hintószerű, de fehérre festett kocsi vágtatott el mellettük. A kocsis jó nagyokat vert a fújtató lovakra.

- Mi ez? - kérdezte az ifjú.

- Ez a mentőkocsi. Valakit kórházba visz. Sajnos igen sok a baleset. Sokan meghalnak, sok ember többé nem épül fel.

- Ez a munkássors - szólt közbe az asszony, és Annára nézett.

Nagyobb, kisebb épületek tünedeztek el egymás után, míg egy hosszú, nagy épület közelébe értek.

- Látod, ez a mi épületünk.

- Ilyen óriási?

- Belülről még nagyobbnak látszik. Most csendes, de pár perc múlva megindul a munka, megindulnak azok a hatalmas masinák, amik nagy erővel ütik a vasat. Olyan nagy zaj lesz, hogy azt hiszed, ki se bírod.

Az ifjú és az asszony elcsodálkozva nézik a hatalmas épületet. Ez földszintes, de mégis nagyobb, mint otthon a kastély. Nem vályogból van, mint otthon az ő kis házuk. Csak úgy virít belőlük a sok vakolatlan tégla. A téglák között sok hosszú, keskeny ablak van egymás mellett, szabályos rendben, mint valami díszőrség, mintha felügyelnének a rendre. Az ablakok sötétnek és piszkosnak látszanak, megtörik rajtuk a fény. Szinte visszaverik a fénysugarakat. Úgy vigyáznak az épület belsejére, mintha tiltott terület lenne. Micsoda irdatlan hosszú épület.

Egy férfi igyekszik a bejárat felé.

- Állj meg Mihály! - kiált rá Zoltán. - Hoztam néked egy fiút.

A férfi megáll és ránéz az odaérő fiúra.

- Nem tudtál még taknyosabbat hozni?

- Akármilyen taknyos, de mégis a te bratyód.

A férfi kutatott emlékezetében. Igen ez csak Pistának fia lehet. Azt hallotta, hogy annak van ilyen korú gyermeke, amikor otthon volt. Sajnos nem tudta őket meglátogatni, nem volt már idő. Itt csak rövid szabadság van.

- Te vagy az István fia?

- Igen Novák Istváné!

- Nem - szólt közbe Zoltán. - Ő Kuss Ádám.

A férfi arcán meglepetés futott végig, de aztán szemében megértő mosoly gyúlt ki.

- Gyere te Kuss Ádám! Gyere édes öcsém!

Átkarolta a fiatalembert és bevitte a hatalmas csarnokba.

A fiú ámulva lépte át a küszöböt. Hirtelen arra gondolt, hogy ebből a hatalmas épületből hány csűr, meg hány pajta telnék ki. Micsoda csodálatos gépek. Rendezett sorokban állnak egymás mellett. Bizonyára mindegyik mellett áll majd valaki. A fiú ebben az óriási épületben oly kicsinek, oly törpének érezte magát, hogy alig mert ebben a hatalmas csarnokban levegőt venni.

Lopva ránézett az asszonyra. Annak arca is sápadt volt, tele félelemmel. A két veterán férfi megérezte a feszültséget, amit a két fiatal most érzett.

- Ne féljetek tőlük, nem esz meg benneteket. Később úgyis nektek kell irányítanotok ezeket a monstrumokat. Majd meglátjátok, nem is lesznek olyan félelmetesek.

Most már mind többen, mind nagyobb csoportokban jöttek az üzemrészbe. A gépek, a munkadarabok között kellő biztonsággal suhantak el. - Új fiú? Új leány, Mihály bácsi? - hallatszottak a kérdések.

- Jól van öcskös - hangzott el innen is, onnan is. Az egyik az arcát paskolta meg, a másik a hátára veregetett.

Hamarosan mindegyik ember ott állt egy-egy gép mellett. A hatalmas gépek fülsiketítő robbanásokkal indultak meg.

- Neked az lesz a dolgod fiam, hogy a ledobott hüvelyeket dobozba szedjed, és odavidd a nagy ládához, és abba szórd bele.

A fiú rámosolygott Mihály bátyjára.

- A munkaidő letelte után gyere hozzám, és majd együtt megyünk mihozzánk.

Azzal már tovább is ment.

A fiú látta, hogy Mihály bátyja itt valamiféle vezető lehet.

A fiú elbűvölve nézte a hatalmas gépet. A gép előtt kemény, zord arcú ember állt. Mellette egy kocsin rézlemezek voltak, melyekből felvett egy-egy darabot és nyomta a gépbe. A gépen valami hatalmas vasrész fülsiketítő robbanással lecsapódott, majd lassan megindult felfelé és közben a gép egy hüvelyt a földre dobott. Amikor ez megtörtént, a munkás a sárga lemezt kissé odébb nyomta és újra kezdődött a művelet elölről. Hamarosan már több tucat hüvely is feküdt a földön.

- Vidd már el apukám! - hallatszott a munkás éles hangja. A fiú most rezzent fel az ámulatból.

A gép másik oldalán több fadoboz volt egymásra rakva. A fiú felkapott belőle egyet, és gyors mozdulattal felszedte a földre hányt hüvelyeket. Amikor a doboz megtelt, gyorsan vitte a nagy doboz felé. Ott már egy hasonló korú fiú állt, aki alig valamivel lehetett idősebb.

- Hogy hívnak fiú? - kérdezte a társa.

- Istvánnak! Azaz Ádámnak!

- Most Istvánnak vagy Ádámnak?

- István a bérmanevem. Inkább Ádámnak mondjál!

- Jól van, de mit kapkodsz úgy, mint Bernát a ménkű után. Itt gyorsan kell dolgozni, de nem lehet kapkodni Öcsi - szólt a társa, és máris ment vissza a géphez dolgozni.

Ádám is visszament a géphez, és amikor újabb csomó hüvellyel tért vissza a nagy ládához, már újra ott volt a fiú.

- Te is ezt csinálod? - kérdezte István, azaz Ádám a fiút.

- Én is, de most megyek vissza, mert itt gyorsan jár a mesternek a keze. Ha nem sietsz, kaphatsz egy nyaklevest. Majd meglátod te is.

István is sietett visszafelé.

Dél felé István is fáradtnak érezte magát. Megszokta a kemény munkát, de ez a sok hajlongás, az állandó sietség őt is kifárasztotta.

Egy hatalmas sípszó szállt végig a nagy gyártelepen. Egyszerre minden gép megállt, és olyan nagy csend lett, mint a temetőben. Az emberek olajos ruhával megtörölték tenyerüket. A szatyrokból előkerültek a kis lábasok, és ki egy ülőkére, ki egy kalapácsra, ki egy nagyobb vasdarabra leülve fogyasztotta el a magával hozott ételt.

- Hoztál magaddal te is? - kérdezte Istvánt főnöke.

- Igen - szólt a fiú, és hálásan gondolt vissza Anna sógornőjére, akiknél látta, hogy nincsenek ugyan bővében az élelemnek, de neki, az ismeretlennek is oly gonddal csomagolta össze az elemózsiát.

- Aztán hogy hívnak téged? - most nézte csak meg jobban a fiút.

- Ádám! - válaszolta a fiú.

- Aztán szorgalmas légy ám! Én is csak úgy keresek, ha te is szorgalmasan dolgozol.

- Igyekszem.

- Ha igyekszel, akkor jól kijövünk majd. Nesze, egyél! - nyújtott át egy combot a fiúnak. - Anyámék meglátogattak bennünket, aztán hoztak egy tyúkot.

- Miért nekem adja?

- Egyél csak. Tömd a belsődet, te még fiatal vagy.

Újra megszólalt a hatalmas kürt, mely mély búgó hangján végigzúgta az egész szigetet. Folytatódott újra a munka, úgy ahogy előbb. Telt a kis láda, tellett a nagy is. A fiú szorgalmasan szedte össze a sok hüvelyt.

Egyszer felnéz. Ereiben majd megfagyott a vér. Az ispán állt a csarnok ajtajában két pandúr és az alacsony férfi társaságában, aki felvette őket. Az ispánon lovaglónadrág volt és egy zöld posztózeke, kezében az elmaradhatatlan lovaglóostor.

Egy fiatal fiút keres, szállt végig a csarnokon a hír. A suttogó hang, a dübörgő gépek hatalmas zaja mellett is megtalálta az utat, és eljutott a hatalmas csarnok legeldugottabb részébe is.

Talán azt a helyes fiút keresi, aki ma jött ide? A helyes fiú nem is gondolta, hogy őt, aki reggel oly elfogódottan lépett be a hatalmas csarnokba, mennyien megnézték. Az üzemben nemcsak férfiak, hanem szép számmal dolgoztak nők is, igaz jóval kevesebb bérért. Néha még kevesebb bért kaptak, mint a gyerekek.

Az ispánt zavarta ugyan a nagy lárma, a hatalmas zaj, de azért peckesen lépked, vesszővel veri a csizmáját. Elhalad a gépek között, és egyenként nézegeti az embereket. Élvezi a hatást. Oly nehéz volt bejutnia ide, egészen az államtitkárig kellett felmennie, de most itt van. Megmutatja, hogy ő az úr. Ha megtalálja a fiút, elviteti a pandúrokkal.

Mi az, az a két mamlasz pandúr, mint valami határtalan szerencsétlenség csak áll az ajtóban, nem jön beljebb.

Ők már voltak itt egyszer, ugyancsak kerestek valakit. Erre még jól emlékeznek. Nem is mentek beljebb. Menjen csak az ispán.

- Nézd a pojáca - súgja az egyik nő a másiknak. - Hogy emelgeti a fejét. De leönteném egy vödör forró vízzel.

- Nézd a fiút - súgja a másik -, hogy megrémült, ott bujkál a gép mellett.

Az ispán csak lépked, kidüllesztett mellel. Nem kérdez senkit, ebben a zajban ki is értené meg, de megnéz minden arcot, különösen a fiatalt.

Valahogy egy targonca az egyik gép mellől megindul. Az ispán peckesen lépked, a veszővel veri a csizmaszárat. A targonca meg megy egyre közelebb.

- Jaj, az Istenfáját. Nem tudnak vigyázni! - tápászkodik fájdalmas arccal az ispán. A targonca mellett nincs senki.

Az ispán dühös, még mérgesebben veri a bot a csizma szárát. Az arcán fájdalmas fintor, de továbbra is peckesen, felemelt fejjel lépked a gépek között.

- „Az anyád Istenit, mégis megtalállak” - szűrődik ki száján a szó. A következő pillanatban egy hatalmas kiáltás. Egy nehéz vasdarab esett az ispán lábára.

Az ispán arca halotthalvány, ugrálva sántikál kifelé.

- Hozzák ki! - kiált a két pandúrra.

- Tessék megmutatni, hogy kit, azután kihozzuk.

A lovaglónadrágos, csizmás emberből dühös káromkodás tört ki. Hamarosan őt is elvitte a fehér kocsi. Ezen az államtitkár sem segíthetett.

Amikor a gyári kürt ismét megszólalt, jelezve a munkaidő végét, és István is elvonult, többen barátságosan integettek feléje.

Úgy látszik, hogy őt, a kis cselédfiút ezek az emberek befogadták maguk közé.

V.

- Na, gyere te Ádám! - kiáltott a fiúra Györe Mihály az Ádám szót jól megnyomva.

- Megyek Mihály bátyja! Megyek! - válaszolt a fiú és indult is már rokona, Györe Mihály után.

- Jaj engem ne hagyjanak itt! - csendült fel Annus hangja is.

- Az istenedet te asszony! Csak nem akarsz megszökni? - hallatszott most Becs Zoltán erős hangja.

Lassan kiegészülve a bejövetelkori szintre elértek a nagy gyár bejárati kapujához. Ott a féllábú portás már erősen integetett: - Itt vannak az igazolványok.

A két igazolványt Györe Mihály vette át, és osztotta ki a két fiatalnak.

- Na, mától fogva munkások vagytok. Aztán jól megbecsüljétek magatokat.

- Na, Miska jössz gyűlésre? - állt meg mellettük egy magas, széles vállú férfi.

- Igen, csak ezt a kölyköt hazaviszem.

- Hallottam már róla - nézte meg Istvánt a széles vállú ember. - De azért még ne hozd magaddal. Később ezt a csirkét is hozhatod! - mutatott a férfi Annusra.

- Ki volt ez az ember? - kérdezte István, amikor a széles vállú ember elhaladt.

- Ez a munkásegyleti titkár!

- Az ki? - kérdezte Anna.

- Majd megtudod lányom - felelt röviden Mihály bátyja.

Amikor kiértek a gyárból, István visszafordult. Jól megnézte a hatalmas gyártelep bejárattól látható részét. Ez lesz most az új otthona, a második otthon. Itt nagyon keményen kell dolgozni, sokat kell verejtékezni, ha valaki élni akar, de itt legalább nem húzzák deresre az embert, nem ütik-verik, nem kiabál vele az ispán.

Györe Mihály, a tapasztalt munkás, észrevette a fiú elmélázó tekintetét.

- Fiam, itt is csak valamivel jobb, mint otthon. Itt sem ingyen adják a kenyeret. Nagyon meg kell érte dolgozni. Tudod, hányan dolgoznak itt napi 16 órát éhbérért? Oly bérért, amiből a gyermekeknek naponta egy-egy szelet kenyér is alig jut. Tudod hány embert vittek el már innen fehér kocsival? Hány ember ment el örökre időnap előtt? Hányan betegedtek meg szívbajban, tüdőbajban? Hányan laknak itt még egészségtelen vizes lakásban?

- Nem lehet rajt segíteni? - kérdezte a fiú.

- Próbáljuk fiam, próbáljuk, de ez nem olyan egyszerű - szólalt meg Becs Zoltán is.

Hangos viháncolással három fiatal lány lépkedett el mellettük. Egyik sem volt több tizenhat évesnél.

- Mi van te ispánverő fiú? - integettek a fiú felé. Anna érezte, hogy arca elpirul. Szívét düh fogta el és valami olyan, amit eddig még nem érzett. Valami zöldszemű szörny nevetett vele szemben. Csak nem féltékeny erre a taknyos fiúra? Hát, kár ezt saját maga elől eltitkolni.

- Mit akartok szégyentelenek! - kiáltott dühösen a három viháncoló leányra.

Azok nem szóltak vissza semmit, hanem nagy vihogva mentek tovább.

- Te taknyos, mit bámulod azt a három csitrit? - szólt most már a fiúra az asszony.

- Na, csak ne veszekedjetek már! - hallatszott Becs Zoltán határozott hangja.

A zsivaj egyre halkult, amint egyre távolabb értek a gyár környékéről. A sok-sok ember, aki együtt jött ki a kapun lassan szétszéledt. Itt-ott robogott el mellettük egy-egy hintó, egy-egy szekér.

- Lassan meg is érkeztünk - állt meg Györe Mihály egy kis alacsony ház előtt.

- Ilyen szép házuk van? - kérdezte csodálkozva a fiú.

- Csak nemrég készült el, korábban mi is a telepen laktunk egyszobás, vizes lakásban. Sokan segítettek, hogy felépüljünk. Ha akarsz, vasárnap mi is megyünk segíteni. Vissza kell szolgálnunk azt, amit nékünk segítettek.

- Nagyon szívesen Mihály bátyja - jelentette ki vidáman a fiú. - Otthon is szívesen segítünk a szomszédoknak és a jó ismerősöknek is.

- Erre itt mindig nagy szükség van. Itt egymás nélkül nem lehet boldogulni.

Györe Mihály, a házigazda sarkig tárta a kaput.

- Na, gyertek beljebb. Érezzétek magatokat otthonosan.

Nem kellett senkinek kétszer mondani, beözönlöttek a kertkapun.

- Tudjátok, ez úgy épült - magyarázta Mihály -, hogy én is hoztam valamit otthonról, aztán a feleségem is, bár ő sokkal többet, és barátaim is sokat segítettek.

- Mi is úgy építkeztünk - szólalt meg Becs Zoltán is -, csak a miénk jóval kisebbre sikerült. Nekünk könnyebb volt, mert sajnos nincs gyerekünk. Így amit ráköltöttünk volna a gyerekre, azt a házra költöttük, bár még mindig szívesen laknék a régi helyen, csak legalább egy szem gyermekünk lenne.

- Majd lesz az is Mihály - nyugtatta meg a férfit Zoltán.

Már meg is érkeztek a bejárati ajtóhoz.

- Gyere csak Teréz, hoztam valakit.

- Megyek már! Megyek! - hallatszott a belső szobából. - Csak átöltözöm.

Az udvarról egy szép halba jutottak. Innen több ajtó nyílt. Szép fehér ajtók voltak. Az egyik ajtó nyitva is volt, be is lehetett látni a konyhába. Ott az ablakon betűző napfényben egy szép konyhaszekrény villogtatta fehér színeit. Előtte egy ugyancsak fehér asztal, mellette két darab asztali szék. A hal falain képek lógtak.

- Jó ízlése van a feleségednek - szólalt meg Zoltán, egy kis irigységgel hangjában. - Ezen a szigeten kevés ilyen lakás van, hacsak nem a fejeseknek. Amikor átlépem a küszöbötöket, mindig áhítattal teszem.

- Néha engem is zavar. Én mondom az embereknek, hogy tartsanak ki, amikor nem is ember számára készült lakásban, sokszor bádogviskókban, ólakban laknak, és én egy ilyen szép házban élek. De hát nem tehetek arról, hogy feleségem szülei oly sokat segítettek.

- Azt még nem mondtad, hogy ők kicsodák - szólalt meg ismét Zoltán.

- Feleségem szülei? Igen ők is munkásemberek, Angyalföldön élnek. Bennünket ritkán látogatnak, feleségem nem igen engedi őket ide. Nem tudom miért haragszik rájuk, pedig olyan rendes, egyszerű emberek.

- Jaj de szép ez a kép - csodálta meg Anna az egyik képet.

- Az a feleségem legkedvesebb képe. Valami vadászatot ábrázol. Látjátok a vadászkutya szájában egy fácán van, körülötte pedig vadászok.

- Nem is rosszképűek - nézte meg jobban a képet Anna.

A szobaajtó kinyílt. Kilépett rajta a ház asszonya, Györe Mihály felesége.

- Isten hozta magukat. Kerüljenek beljebb. Ide a szobába. Mindjárt hozok valami harapnivalót.

- Várj! Előbb bemutatom Istvánt, a rokonfiúnkat. Itt fog nálunk lakni.

- Itt? - kérdezte az asszony.

Előbb férjére nézett, aztán a fiúra és kiment a szobából.

- Milyen szép felesége van - jegyezte meg Anna.

- Teréz nagyon szép asszony - ismerte el a házigazda.

- Meghiszem azt - toldotta meg Zoltán, a vendég, mély meggyőződéssel.

- Na várjatok, majd segítek Teréznek. Mindjárt hozzuk a bort - szólt a házigazda, és elhagyta a szobát.

- Mit akarsz ezzel a gyerekkel! - fogadta bosszúsan a konyhába lépő férjét a feleség. - Csak nem akarod itt lakatni. Hova tegyem?

- Ez csak nem lesz gond? - kérdezte meglepetve a férfi. - Zoltánéknak jóval kisebb helyük van, mégis örömmel fogadták oda Annát.

- Itt van! Vidd! - mutatott az asszony erélyesen az asztalra tett borra. - Rakd a tálcára és vidd a poharakat is.

Mihályban felforrt a méreg, de türtőztette magát. Szerette ezt az asszonyt. Az asszony nagyon szép volt és szorgalmas is, hiszen gyorsan mentek előre, csak ne lenne sokszor oly fölényes és durva hozzá. Néha úgy érzi, mintha le is nézné. Már kétszer is jól megverte az asszonyt, de úgy látszik nem sikerült megjavítani. Sokszor gondolt rá, hogy ott hagyja, de amikor arra került volna a sor, nem tudott elszakadni ettől a szépasszonytól, aki néha oly szenvedélyes szerelemmel tudta szeretni őt. Ilyenkor úgy érezte, hogy mindent megbocsát ennek a csodálatos asszonynak, aki bizonyára azért zsörtölődik néha, mert ő, a faragatlan tuskó nem úgy bánik ezzel az asszonnyal, ahogy ő azt megérdemelné. Egyébként szelíd, kedves nő. Nem szeret kimaradozni, még mulatságba sem jár, pedig már jó néhányszor szerette volna magával vinni. Csak szüleit látogatja gyakorta. Ők nem jönnek ide, felesége megy el hozzájuk. Gyakran náluk is alszik, de reggelre mindig hazajön. Néha, mintha túl kemény lenne, de nem veszekszik gyakorta. Néha olyan, mint a mindent elsöprő tájfun, aztán oly hirtelen csendesedik le, mint a viharzó tenger, ha elül a szél. Az egyik templomban látott oly villámló szemű madonnaképet, ahogy ez az asszony tud nézni, ha felmérgesítik. Mihály, aki kemény ember volt, az idők folyamán megtanulta, hogy otthon jobb hallgatni. Nem is szólt semmit, tálcára rakta az üveg bort és a poharakat, és bevitte a szobába.

- Már azt gondoltuk, hogy nem is jössz. Bizonyára megijedtél, hogy megisszuk a borodat, azért meg akartál szökni.

- Marad még belőle. Apám egy egész hordóval hozott otthonról.

A szép piros nedű oly ínycsiklandozóan ömlött a poharakba, hogy mindannyian nyeltek egyet. Zoltán még a száját is megnyalta.

Lassan telt meg a pohár szép piros borral. Zoltán felveszi a poharat, nézegeti, gusztálja. Kicsit koccint belőle, megrágja.

- Ez hegyvidéki, kissé édes, fiatal bor.

- Igen már fejtve volt - ismerte be a házigazda. - Apám mondta, hogy kissé javította is. Persze igazi, apám nem engedné meg, hogy a bort bármivel is összekeverjük.

- Proszit! - emelte fel poharát a házigazda.

- Proszit! - hangzott innen is, onnan is.

Lassan, kortyolva itták a bort. Itt nem mindig lehet ilyenhez hozzájutni. A munkás, az munkás, annak csak ünnepnapokon jut a jobb falatból, és ilyenkor is csak ritkán. Ami jut, azt igen meg kell becsülni.

Nyílik az ajtó, a háziasszony lép be rajta. Mintha kicserélték volna, az előbbi borús arc nyomtalanul eltűnt.

Milyen szép ez a nő - gondolta irigykedve Anna -, bár ő sem hányhatott fel semmit a sorsnak, őt is szépnek teremtette az élet.

A háziasszonyon szép, almazöld ruha volt, mely lezseren omlott a szép, izgató női testre. Az omló ruha kiemelte ennek a vonzó női testnek minden szépségét. A kemény, fejlett, de nem túl nagy mellek alatt erősen elkeskenyedett a csípő, hogy utána erőteljes medencének adjon helyet. A természet mintha rendkívül beosztó lett volna, amikor ezt a női alakot megalkotta. Mindenből adott, amiből csak kellett, de semmiből sem többet, mint ami kellett. Így lett ez a női test rendkívül arányos, telt, de zsírpárnák nélkül. Az egész női testből valami különös érzékiség sugárzott ki. A vágynak, a kéjnek olyan összhangja, amit a férfiak nem szoktak elfelejteni. A barna szemek érzéki fénnyel ragyogtak, a szép, magas homlokot kékesen csillogó fekete haj övezte, mely bármikor kontyba köthetően hullt a telt vállakra. Az orr kissé pisze volt, alatta vékony felsőajak, melyből két vastag száj, mint két egymásra fektetett alma nyílott ki. Talán az áll volt, ami ettől az érzéki harmóniától kissé elütött, az kissé előreugró volt, erős akaratot árult el. Az egész arcon végigömlött valami báj, csak néha, amikor az asszony kissé elgondolkodott és szeme távolba révedt, mintha valami hidegség jelent volna meg ezen a szép női arcon, a két érzéki szemből is mintha valami számító hidegség sugárzott volna ki. Aki jobban ránézett erre az érzéki nőre, valahogy úgy érezte, mintha a kép valahogy kinőné keretét. Mintha a nő kirítt volna ebből a környezetből. Az arc, az egész test valahogy szokatlanul ápolt volt, a kéz, bár erőteljes, munkához szokott kéz volt, de mégis kissé puhának, inkább kecsesnek hatott. Inkább egy belvárosi kávézóba képzelné az ember, mint ennek a szigetnek bár itt is szokatlanul ritka lakásába.

Ez a különleges nő, akinek arcán előbb még a bosszúság, a méreg volt uralkodó, most jókedvűen, vidáman ült a társaság között. Értett az emberek nyelvén, oly egyéniség volt, aki egykettőre megnyerte környezetét.

Mint kedves háziasszony, ő töltötte tele a poharakat, és kedves mosollyal kínálgatta a vendégeket.

Az asszony szemben ült a fiúval. Eddig a fiút alaposabban meg sem nézte, a szeme átsiklott rajt. Azt gondolta, hogy férjének egy munkatársa, csak most, amikor hallotta férjétől, hogy az ifjút magukhoz akarják venni, nézte meg alaposabban. A gyakorlott női szem felmérte a fiatal férfit. Az asszony, anélkül, hogy ez túl feltűnő lett volna, eltűnődve nézte a fiút. Figyelte az arányos vonásokat, a magas homlokot, a dús, szőkés hajat, a két erős pillantású, talán kissé szúrósnak tűnő szemet, az egyenes vonalú orrt és az előreugró, kemény állat.

Fene jóképű fiú - gondolta az asszony, de tovább nézte ezt a lassan már férfivá serdülő embert.

A testalkat ugyan arányos, de a fiú rendkívül izmosnak látszik. Így a test mintha kissé tömzsi lenne. Azt már korábban, figyelés nélkül is észrevette, hogy a fiú rendkívül rugalmas járású. Szinte árad ebből a fiúból valami ősi illat, mely a rétek lekaszált füvéből illan el sarjúérés idején. Ez a ma még romlatlan, kissé tapasztalatlan gyerekember egykettőre tapasztalt, kemény férfivá érik.

Az asszony gyorsan újra töltötte a poharakat. Töltött magának is, és koccintás után gyorsan, fenékig kiitta a poharat. Az italtól enyhe pír jelent meg a nő arcán, és szemeiben mintha érzéki fények kezdtek volna játszadozni.

A fiút kissé zavarta az átható asszonyi pillantás, de Annus is az érzékeny női ösztönével mintha valami mást is felfedezni vélt volna ebben a tekintetben, és az ő szemei is hideg pillantással mélyedtek bele ebbe a titokzatos női szembe. Volt Annus tekintetében valami vizsgálódásféle, valami féltékenység, talán egy kis ellenséges indulat is, és ez mind úgy eggyé keveredett, mint a sok összetevőből elálló íz.

A fiúnak sok kérdésre kellett válaszolni. Elbeszélte szökését, apja bántalmazását. Csak Annáról hallgatott, korrekt, férfi módon.

Az asszony fokozódó érdeklődéssel hallgatta, szemét többször végigjáratta az ifjún.

Amikor a témából kifogytak, a beszéd vontatottá vált, az asszony indítványozta, hogy a fiatalok kedvéért nézzenek körül kissé Pesten. Előbb egy kis ellenkezés volt, úgy a fiú, mint Anna részéről, de aztán győzött a kíváncsiság, szívesen vállalkoztak a felfedezőútra.

- Addig úgysem fekszünk le, míg meg nem jössz - fordult Becs Zoltán testvére, Anna felé. - Természetesen csak akkor engedünk el, ha Annát hazakíséritek.

- Ez természetes - hangzott a fiú szájából a határozott mondat. Mellét kissé ki is düllesztette hozzá.

A gyakorlott asszonyi szemet nem kerülte el ez a mozdulat, igyekezett a két fiatal pillantását elkapni, hogy megállapíthassa, mily közel áll a két fiatal egymáshoz.

- Mi addig átmegyünk Zoltánékhoz - indítványozta Mihály.

- Mindjárt jövök - szólt az asszony, és kivonult a szobából.

- Ha nem tudnám, hogy a feleséged, összetévesztenem egy grófnővel - nézett az asszony után Zoltán.

- Igen van benne valami különleges. Lassan már öt éve élek vele, de még én is sokszor gondolom, hogy nem közénk való. Gyere, igyunk még egyet.

Újra piroslottak a poharak, ízlelgették újra ezt a kellemes nedűt.

- Nem örülök, hogy elmentek, de ha már Teri annyira akarja, nem bánom, legalább körülnéztek egy kissé Pesten. Én úgysem szívesen megyek ebbe a nagyvárosba. Inkább itt maradok a szigeten.

- Nem rossz itt sem. Nemcsak a nagy gyár van itt, hanem nagyon szép erdők is vannak. Hatalmas sziget ez, itt sok minden elfér. Mi mezőkhöz, erdőkhöz szokott emberek inkább a természetben érezzük magunkat jól. Megcsodáljuk a nagy házakat, a csodaszép palotákat, aztán kimegyünk a természetbe, és ott érezzük otthon magunkat. A természetszeretetet mi a születéssel hoztuk magunkkal.

- Mennyire igazad van Zoltán. Én magam is még minden reggel nézegetem az eget, és még mindig csalhatatlanul megmondom, hogy milyen lesz az egész napi idő.

- Na már készen is vagyok - nyitott be a szobába Teréz. - Na felkelni. Egy kettő! Már indulunk is.

Nem kellett sok készülődés, már kint is voltak a ház előtt, Mihály dugta a kulcsot a kapu zárjába, amikor Teréz felkiáltott:

- Ne zárd még be, valamit bent hagytam!

Az asszony gyors mozdulattal nyitotta ki az ajtót, és már bent is volt a lakásban. Valóban rövid ideig tartózkodott bent, amikor már szaladt is kifelé.

- Most már bezárhatod - kiáltott férjére.

Az asszony most egy krémszínű ruhát vett fel, a hosszú, bokát verő szoknya tetszetősen simult a szép női testhez. A fiú ámulva nézte a szép asszonyt. Most valóban olyan volt, mintha nem is egy egyszerű munkás felesége lett volna, hanem egy gazdag gróf özvegye.

- Ültél már villamoson fiú?

- Nem én, még soha. Még hintón se.

- Én sem - lelkendezett Anna is.

- Most villamoson megyünk. Ez lépett a nemrég megszűnt lóvasút helyébe.

- Juj de érdekes lesz - csapta össze kezét Anna.

- Pláne, ha majd meglátjátok a fogaskerekűt. Gőzmozdony húzza fel a Széchenyi hegyre.

- Fel a hegyre a mozdony? Azt is lehet?

- Majd meglátjátok - nézett rájuk kissé incselkedően Teréz.

- Aztán ne úgy viselkedjetek, mint a falusiak - mondta nevetve Mihály bátyja.

A saroknál megálltak.

- Mi most búcsúzunk - rendelkezett Teréz. Innen egykettőre kiérünk a főútra. Onnan villamossal átmegyünk a Pesti utcán keresztül, aztán majd a Duna-parton, és hamarosan bent leszünk a belvárosban.

- Aztán siessetek! - kiáltott még utánuk Mihály.

Amikor odaértek a megállóhoz, a fiú szinte megbabonázva nézte a villamost. Egy szép, nyitott peronú barna kocsi gördült eléjük.

István szívesen megnézte volna hova vannak elrejtve a lovak, de az asszony sürgette a felszállást, így egykettőre bent voltak a kocsi belsejében. Még fel sem ocsúdtak a meglepetéstől, amikor már át kellett szállni a másik villamosra.

- Látod, ott van az áramszedője. Onnan kapja a villamos az áramot.

- Az mi?

- Én sem tudom. Mihály magyarázta, de nem tudtam megérteni. Azt tudom, hogy az hajtja a villamost.

- De hol vannak a lovak? - kérdezte Annus.

- Azok nincsenek.

- Hát, akkor hogy megy a kocsi?

- Az áramtól.

- Az áramtól? Jaj de csodálatos.

- Mindegyik ilyen szép barna színű? - mutatott a kocsira István.

- Nem, egy részük sárga.

A két fiatalnak nagyon tetszett, hogy az útkereszteződések előtt hogyan csengettyűznek. Alig mertek körülnézni. Úgy érezték magukat, mintha nem is a földön, hanem valahol egy álomországban járnának. Csak ott lehettek ily nagy magas házak, és ennyire sok együtt.

- Na, szálljunk le - szólt Teréz. - Innen már gyalog megyünk.

Anna hosszasan nézett a távolodó villamos után, míg a fiú a Dunára bámult. Mennyi, mennyi víz, milyen széles.

- Mi az, ami úgy keresztbe van téve a folyón?

- Mi az, ami keresztül megy a folyón? - kérdezte Anna is.

- Az a Lánchíd! Nézd meg jól.

- Keresztül megy a Dunán?

- Bizony keresztül - mosolyodott el Teréz. Omnibuszon fogunk keresztülmenni rajta.

Most már sem István, sem Annus nem merte megkérdezni, hogy az micsoda. Annyi csodát láttak már itt e rövid idő alatt, hogy szinte belefájdult a fejük. Jobb, ha nem kérdezősködnek annyit. Teréz majd úgyis megmondja, amit tudniuk kell.

Kisvártatva már omnibusz szállította őket a hídon keresztül Pestre. Anna csak azon imádkozott, hogy le ne szakadjon a híd, mert ebből a hatalmas vízből nem húzza ki őket senki.

István is megbabonázva nézte, hogy az a tömérdek víz milyen rendületlen nyugalommal folyik a híd felé, mintha mindent el akarna önteni. Ez a csodálatos híd csak dacol ezzel a hatalmas víztömeggel, ami kérlelhetetlenül áztatja a vízbe nyúló pilléreket, hogy összeroppanthassa ezt a hatalmas építményt.

István ebben a házrengetegben olyan kicsinek, olyan törpének érezte magát. Szinte irigyelve nézte azt a sok embert, akik ezeken a fényes utcákon olyan nagy biztonsággal közlekedtek.

Teréz a házigazda büszkeségével nézte a két fiatalt. Jól esett neki, hogy csodálják. Nagy buzgalommal magyarázta, hogy merre járnak.

- Na nézzétek ezt a gyönyörű épületet. Ez a Vigadó.

- Ilyen házba én be sem mernék lépni.

- Óh, te hős férfi. Igaz én sem mertem korábban.

- Volt már bent?

- Hm. Na, de nézzetek tovább. Itt van a Türr István utca, most elhagyjuk a Régiposta utcát, most a Költő utcát, kiérünk az Eskü térre.

- Jaj de gyönyörű, jaj de szép - hallatszott egy-egy elragadtatott megjegyzés a két fiatal ajkáról.

Teréz szinte élvezte a hatást. A két fiatal már azt sem tudta, hogy a nagy folyó melyik partján állnak. Már kétszer is beültek az omnibuszba.

- Itt tovább megyünk az Eskü úton a Kígyó térig és utána a Kossuth Lajos utcán. Meglátjátok, mennyi üzlet van ott.

- Itt lehet venni is? - kérdezte Anna.

- Igen, azért vannak.

Anna alig tudott tovább menni egy-egy kirakattól. Ő eddig csak vásárokon látott ruhát, egy-egy sátorban egymásra rakva, egyet-egyet felakasztva a sátor elé, de így, ilyen szépen elrendezve a kirakatban, még soha nem látott.

Visszakanyarodtak újra a Duna felé. Itt már nem kellett annyi embert kerülgetni, a forgatag szelídült. Itt már könnyebb volt közlekedni.

- Na, most itt gyermekeim én egy kicsit elmegyek. Ti nézhetitek a kirakatokat, de ebből az utcából ne menjetek el, mert akkor nem talállak meg benneteket.

A szép nő lassan ellibegett, beleolvadt a sokaság közé. István megfogta Anna kezét.

- Ugye szép itt minden.

- Nagyon szép!

- Milyen jó itt!

- Jó! - nézett a fiúra az asszony -, de azért otthon is szép volt, amikor a hold feljött az égre, amikor a frissen kaszált sarjú illatát hozta a szél - és egy könnycseppet törölt ki az álmodozó női szemből.

- Én sem felejtem el, amikor holdvilágos estéken siklott csónakunk a nád között, s a szél játszadozott a nád vékony leveleivel. Ezek között a nagy házak között oly idegenül érzem magam.

- Tolvaj! Tolvaj! Fogják meg!... Fogják meg! - kiáltott egy erős férfihang.

A rongyos ruházatú kisgyerek kezében pénztárcával oly gyorsan futott vézna kis lábaival, hogy a pár vállalkozó nem érte utol, hiába akarták elkapni, kisiklott kezeik közül.

- Nézd a porontyot, hogy tud futni az Istenadta. Már az ilyen kölyköket is lopni tanítják?

Mire az emberek magukhoz tértek, a „poronty” már a hetedik határban járt.

- Menjünk innen Anna. Még mi is bajba keveredünk.

- Ne menjünk el, mert akkor Teréz nem talál meg.

- Mit szólsz Terézhez? - kérdezte a fiú.

- Szép asszony - nézett a fiúra Anna.

Ebben a pillantásban volt valami erősen női, a kutató tekintetben valami féltés is.

Anna nem volt rossz nő. A különös véletlen, a magány, a sok egyedüllét, a sajátos körülmények hozták össze a fiúval, akihez az ismeretlenbe együtt megtett út, a szökés izgalmai, a váratlan gyönyör kapcsolta, és akit megkedvelt, magáénak érzett, és akit azért féltett is. Nem fogja ő ezt a gyereket másnak adni, ha már összehozta vele ez a kiszámíthatatlan, mindig, mindig valami meglepetést tartogató sors.

- Jaj de elfáradtam már - sóhajtott Anna.

- Én is! - felelte a fiú. - Milyen furcsa. Otthon mennyit tudok gyalogolni, itt meg egykettőre elfáradok.

- Nem is mentünk keveset. Oly sok utcán mentünk keresztül.

Akármilyen szépek is voltak a kirakatok, akár mennyire volt új a hatalmas forgalom, most már egyre türelmetlenebbül várták társnőjüket. Az csak nem akart megérkezni. Már azon tépelődtek, hogy mit tegyenek, ha nem jönne meg, amikor Teréz végre megérkezett.

- Ugye egy kissé késtem - mondta idegesen.

Teréznek az arca halvány volt, szemei be voltak esve, mint aki nem aludt rendesen.

Teréz észrevehette Anna fürkésző pillantását, mert magyarázólag elmondotta, hogy igen keveset aludt este, és ezek a púderok olyan rosszak, hogyha az ember nem keni be magát mindig, nem takarják az arcot.

- Na gyertek, most már sietünk haza. Mihály még azt találja hinni, hogy megszöktünk, bár azt úgysem hinné el - tette hozzá magabiztosan.

Lassan sötétedett már, itt is, ott is kigyúlt a gázláng. A fiatalok olyannak látták a várost, mintha sok-sok kicsi karácsonyfa kicsi fényei világították volna. Meggyújtották a villamosok lámpáit is, és a csengő is már erősebben hallatszott.

Az utcában mind több ember gyűlt egybe. A legtöbben, miután kipihenték a munka fáradalmait, sétálni indultak. Volt, aki a kutyáját sétáltatta, volt, aki levegőzni jött, de legtöbbjüket a kíváncsiság vonzotta, a sok-sok mécses gyújtotta világnál nézegetni akarták a kirakatokat. Egyes utcákon valóságos emberáradat hömpölygött. Különösen a belvárosban volt nagy nyüzsgés, az üzleteket zárás előtt még egyszer megrohanták.

A két fiatalt annyira meglepte a szokatlan látványosság, különösen az esti kivilágított kirakat varázsa, hogy egy-egy kirakattól alig lehetett őket tovább vonszolni. A két fiatal számára, mintha az Ezeregyéjszaka meséje elevenedett volna meg, kitárult volna kelet teljes pompája, a mesék csodálatos, soha el nem felejthető álma. Volt is mit nézni a csodás kirakatokon, melyekben egész Európa mestereinek különös gonddal készített termékei pompáztak, igen tetszetősen elhelyezve és rafináltan megvilágítva. Maguk a járókelők is lenyűgöző látványt nyújtottak. Különösen a belvárosban tűnt fel nem egy cilinderes úr, és a Váci utca nyüzsgő árjába meg-megálló fiákerekből kilibegő hölgyek ruhakölteményei ragadtatták el a két nőt és nyűgözték le a csodálkozó férfiszemeket. Amikor végre elértek a Nagykörútig már alig vonszolták lábukat a tarka forgatagban. Csak Teréz állta még a sarat, ő már megszokta a pesti közlekedést, a kellemes andalgást, az önfeledt sétákat.

- Látjátok, a barna villamosok a Rákóczi úton, a sárgák a Nagykörúton közlekednek. A homlokfalon, és a baloldali ablak felett nézzétek meg jól, karikák vannak. Ezek különböző színekben vannak és különböző a mintázatuk is. Az üres karika a Károly kaszárnya Újpest, a zöld-fehér karika Eskü tér-Nyugati pályaudvar között közlekedik. Régebben a lóvasúton, a kocsitetőn zászlócskák jelezték az útirányt.

- Mire tanuljuk meg ezt? - kérdezte Anna. - Még azt sem nagyon értjük, amit elmondasz.

- Nem olyan nehéz, majd beleszoktok. De nézzétek csak! Ott van az őr. Ő zászlóval irányítja a forgalmat. Ő mondja meg, melyik villamos mehet elsőnek. Na, de szálljunk is már fel.

Teréz ugrott fel elsőnek, utána Anna. István zárta a sort. Az ablak mellett sikerült helyet szerezni. A két nő egymás mellé került, István szemben ült le.

- Milyen jó kocsit kaptunk. Ez egy nyári kocsi, most nincsenek az ablakon üvegek. Kellemes levegő jön be rajta. Jó ez a kis légmozgás a fülledt esti levegőben.

István és Anna alig győzték kapkodni fejüket. Hol balra, hol jobbra néztek. Semmit sem akartak elmulasztani a díszes látványból.

- Istenem mennyi, mennyi kirakat. Ha volna pénzem, mindet megvenném.

Teréz ajkán alig észrevehető gúnyos mosoly suhant végig.

- Nem mindent, de sok mindent megvehetsz, ha ügyes vagy.

Anna kissé csodálkozva nézett a szép, tapasztaltszemű társnőjére.

- Most a Múzeum körúthoz érkezünk. Itt van az országos kaszinó. Ide urak szoktak járni. Most végigmegyünk a Kossuth Lajos utcán. Látjátok, balra a nemzeti kaszinó.

- Ilyen jól ismered őket? - nézett csodálkozva társnőjére Anna.

- Egy kissé. Most jön a Ferenciek tere. Itt már a Kígyó tér, innen nyílik a Kígyó utca is. Itt vannak ám csodálatos üzletek. Most az Eskü út jön. Itt mellettünk a Városház tér, és most érünk az Eskü térre. Na gyertek, itt leszállunk.

A villamos lassított, a villamosvezető erősen rázta a csengettyűt.

- Innen már gyalog fogunk tovább menni, de először kissé körülnézünk itt.

Istvánék már unták a járást, de Teréz még elemében volt.

- Ott egy szobor! - kiáltott fel István.

- Igen az a Petőfi-szobor. Ott van a Petőfi tér. Odébb a Bristol és a Hungária. Oda nem megyünk, azok igen drága helyek. Tudok egy csodálatos kis helyet. Oda beviszlek benneteket is.

Anna és István egymásra néztek, de nem szóltak semmit.

Egy kicsit sétáltak még, de egykettőre egy kis ajtó előtt állt meg Teréz. Ez egy díszes kis ajtó volt, mellette egy kicsi kirakat. Csendesnek látszott kívülről a hely, csak belülről szűrődött ki valami halk zene.

- Na gyertek, megiszunk egy teát - nézett Teréz két társára, és kinyitotta az ajtót.

Annát és Istvánt nagyon meglepte a látvány, nyomban vissza akart fordulni, de Teréz megragadta a kezüket.

- Na ne ijedjetek meg, nem harapják le az orrotokat. Csak egy teát iszunk meg, és máris tovább megyünk.

Anna és István vonakodva mentek be.

Egy szép, négyszögletes helyiségbe léptek. Középen egy nagy csillár volt, ragyogott a sok szép üveg. Körös-körül kisebb asztalok voltak, mellettük párnázott székek. Szemben egy elfüggönyözött ajtó mellett volt még egy kis asztal mely üres volt. Négy szék volt mellette.

- Oda üljünk le - indítványozta Teréz. Ahogy leültek máris ott termett a pincér.

- Három teát! - hallatszott Teréz határozott hangja. A pincér szótlanul elsuhant.

- Hogy fogjuk kifizetni - rémüldözött Anna.

Istvánnak is végigfutott hátán a hideg. Hirtelen arra a gyerekre gondolt, akit az utcán megkergettek. Mi lesz, ha nekik is szaladni kell.

- Ne féljetek, hoztam magammal pénzt, azért mentem vissza.

A pincér ott termett a párolgó teákkal.

- Isztok még valamit? - fordult Teréz társaihoz.

Azok egyszerre szóltak, kétszer is elhangzott a nem.

- Nekem hozhat valami rövidet, egy konyak jó lesz.

- Azonnal - szólt a pincér és rögvest távozott.

A függöny ellibbent és be lehetett látni a szomszéd helyiségbe. A két fiatal annyira meglepődött, hogy alig tért magához. Ez egy szép, hosszú terem volt csupa tükör falakkal, tükörfényesre csiszolt, szőnyeggel takart parkettal. A mennyezeten, mint fügék a fán, lógtak egymás mellett a csillogó csillárok, és árasztották el pazar fénnyel ezt a csodaszép termet. Szemben a hosszú terem végén, egy pódiumon, zenekar játszott egy vidám dalt. Valószínűleg egy igen népszerű számot, mert az asztalnál ülők csendben hallgatták.

Istvánnak és Annának is tetszett a hely, de a friss élmény még nem halványodott el, és bizony nem néztek egyértelmű csodálattal a fényes terembe. Teréz nyomban fizetett is, amint a konyakot odahozták. Anna csodálattal és egy kis irigykedéssel nézte társnőjének mozdulatait. Volt valami báj ebben az asszonyban, amikor fizetett.

István éppen szólni akart, amikor észrevette, hogy a szomszéd asztalnál egy középkorú férfi nézegeti Terézt. Volt ebben a tekintetben valami a farkas sóvárgásából, valami a nem titkolt férfi szemtelenségből, valami lenézésféle is, ahogy a férfi gusztálgatta a nőt, és amint az is felfigyelt a férfi sóvár tekintetére, a férfi felemelte poharát a nő felé.

Teréz kedvesen mosolygott a szomszéd társaságra. Anna arca bíborvörös lett, a fiú szeme szikrázott a dühtől.

A férfi társaságában még ketten ültek:. Mindkét férfi középkorú volt, az egyik már erősen ritkuló hajjal.

- Nézd a kis taknyost. Látod, hogy izgul - bökött az egyik férfi István felé.

- Talán nővére a nő. Elég jó kis dög. - Ezt már lassabban forgó nyelvvel mondta, hangján érződött, hogy ittas.

- Néz a taknyos. Majdnem felszúr bennünket a szemével.

A szomszéd asztalnál gúnyosan mosolygó három férfi szemtelen vigyora végképp kihozta türelméből a fiút. Úgy ugrott fel, mintha rugók lökték volna. Most látszott csak, hogy ez a fiatal fiú mennyire izmos. Ezt a három férfi is észrevette.

A fiú már indult is az asztal felé. Teréz alig tudta elkapni a kezét.

- Ha tudtam volna, hogy ilyen heves vagy, bizony nem hoztalak volna ide.

- Én sem jöttem volna be, ha tudom, hogy ilyen helyre jövünk.

- Jó, jó már megyünk is - mondta kényszeredetten Teréz.

Amikor kiértek az utcára, Teréz úgy nézte meg a fiút, mint egy jóképű bikát szoktak.

- Nem gondoltam, hogy ilyen heves vagy, te kölyök!

- Az a három ember úgy nézte Annát, mint borjú az új kaput.

- Nem kell úgy a szívedre venned. Itt megnézik a szép nőket.

- Majd én adok nekik egy pofont - heveskedett Anna is.

- Jó, jó, de már gyertek, mert soha nem érünk haza.

Most már sietve indultak meg. Teréz arra gondolt, hogy ez a két ember, a puszta, a magyar puszta hamisítatlan illatát hozta magával. Olyan a két ember, mint az igazi vadvirág, mely háborítatlan környezetben nő fel, nincs szükségük alakoskodásra, olyannak mutatják magukat, amilyenek.

- De lemaradtál Teréz! - nézett hátra Anna.

- Egy kissé elgondolkodtam.

- Biztosan valami érdekesre gondoltál, mert oly csodálkozó volt az arcod. - Észre sem vették, amikor a villamos a Pesti utcából a Fő utcára fordult le, és utána már következett a leszállás is.

Valamennyien már fáradtan vonszolták lábukat. A sok-sok séta, de emellett a sok rendkívüli élmény is megviselte őket. Már nem is nagyon figyeltek körül, szótlanul lépkedtek egymás mellett.

- Már meg is érkeztetek - szólt Teréz. - Itt lakik Anna.

- Én nem találtam volna vissza egyedül.

- Azt elhiszem. Hosszú idő kell, míg megszokod ezt a várost, míg itt tájékozódni tudsz. Lassan mind jobban megismered a környéket, és megismered Pestet is.

- Ahhoz még hosszú idő kell - mondta mosolyogva Anna, közben nehezen búcsúzott.

Amikor elköszöntek egymástól, és Anna befelé indult a lakóházba, úgy érezte, hogy valami sajog neki belül. Ezt a kölyköt, hogy megszerette és mennyire féltékeny rá. Nem tudta megállni, mielőtt bement volna a házba, még egyszer kilopakodott az utcai ajtóig, és utána leskelődött a távozóknak. Már-már azon gondolkodott, hogy utánuk lopakodik, amikor a házból hang szűrődött ki.

- Végre megjöttél! Már nagyon vártunk! - hallotta testvére hangját.

- Igen már megyek - hallatszott a válasz.

Közben István és Teréz egyre jobban távolodtak az épülettől.

- Látod, itt még kisebb családi házak vannak, csak odébb kezdődik az igazi munkás kolónia. Nem mindenki lakik ám úgy, mint mi. Ha majd arra jársz, meglátod, milyen régi, dohos, vizes lakásokban vannak az emberek, milyen rossz körülmények között. Azért halnak meg oly sokan a gyermekek közül.

A fiú hallgatott, közben elgondolkodott.

- Teréz, miért van az, hogy egyes embereknek olyan jól megy, mások pedig szegények.

- Miért? Talán mert nem ügyesek, nem tudnak magukon segíteni.

- Te ügyes vagy?

- Igen... azt hiszem... de inkább szerencsés.

- Miért?

- Talán, mert csinos vagyok.

A fiú ránézett: - Tényleg szép vagy. A házat hogy építettétek, a gyárban nem fizetnek annyit, hogy egy ilyen házat felépíthessetek.

- Az biztos. Tudod, Mihály is hozott valamit otthonról, én is és közben-közben is kaptam pénzt otthonról.

- A szüleid gazdagok?

- Oh, dehogy. Egyszerű munkásemberek ők is.

- Hogy tudtak annyi pénzt adni, hogy hozzásegítettek benneteket ehhez a szép házhoz?

- Butuska! - mondta az asszony a fiúnak. Tudod, én vagyok az egyedüli gyermek. Apám is, anyám is dogozik, és nincs kire költeni a pénzt.

- Akkor is igen sok pénzt kellett adniuk.

- Hát... adtak is... - mondta az asszony elgondolkodva.

A holdvilág egy felhő mögül bújt elő és a csendes estét sejtelmes fénnyel hintette be. Valami mámorféle éledt ebben a levegőben. A füst, a gyárkémények füstje már elszállt, mivel nem kapott utánpótlást, és a sziget erdőségből álló tüdeje a természet rendje szerint tisztította meg a nappal oly füstös, szénszagú levegőt.

Az asszony, aki mindig hajlamos volt a romantikára, aki énjének alapmotívuma az érzékiség volt, belekarolt a fiúba. A fiú megérezte az asszony közelségét, a hozzá simuló női test igéző melegét, de mégis ösztönösen elhúzódott a nőtől.

- Te mond! - nézett az asszony a fiúra -, milyen kapcsolat van közted és Anna között.

A fiú hallgatott.

- Felelj, nagyon kíváncsi vagyok.

A fiú tovább hallgatott.

- Voltatok már együtt? - kérdezte egyre türelmetlenebbül.

- Tetszik nekem Anna! - szólalt meg végre a fiú.

- Óh, de lovagias vagy, te mimóza lélek. Azt hiszed, én vak vagyok, nem veszem észre, hogy mi van egy férfi és egy nő között? Az én szememet nem lehet megcsalni. Nektek igenis kapcsolatotok van, a szeretője vagy ennek az asszonynak.

A fiú továbbra sem szólalt meg, az asszony egyre ingerlékenyebb lett.

- Nem mondom, nincs jó alakja, de nézd meg a haját, úgy néz ki, mintha soha nem nyúlt volna hozzá.

- Majd megigazítja.

- Meg, meg! Nézd meg az arcát, kissé pisze orra van.

- Azért szép.

- Szép, szép. Mit értesz te ehhez, fiú. Láttál egy nőt, és most már azt hiszed, hogy ő a legszebb a világon, mert engedte, hogy megcsókold.

- Nem csak azt - rebegte fiú.

- Na lám, kibújik a szög a zsákból. Te lovag, hát mégis kapcsolatotok van.

A fiú már megbánta az elszólást, és ismét hallgatott.

- Nézz rám! Én nem vagyok szép?

- De, nagyon szép vagy.

- Gyere, ölelj meg - nézett az asszony égő szemmel a fiúra.

A fiú nem mozdult.

Az asszony engedett a fellángolt vágynak, és gyorsan átölte a fiút és szájon csókolta. A fiú nem viszonozta a forró asszonyi csókot.

- Óh, te gyáva - lökte el az asszony magától a fiút.

Teréz most megnyújtotta lépteit, a fiú alig tudta nyomon követni. Egy darabig szótlanul mentek egymás mellett.

- Otthon mit szoktál csinálni? - törte meg végül a csendet az asszony.

- Mit? Sok mindent.

- Mit szerettél a legjobban?

- Csónakázni. Otthon a lápban, a nádasok között sok kicsi tó van, az egyikből a másikba lehet csónakázni. Olyan szép ott.

- Szeretsz csónakázni?

- Igen, apámmal együtt szoktunk versenyezni - mondta csillogó szemmel a fiú.

A fiú arca a visszaemlékezéstől, az örömtől annyira kipirosodott, hogy az arc pírjait még a holdvilág sejtelmes fénye sem tudta eltakarni.

Az asszony, lopva, lopva ránézett a kipirult arcú fiúra. Tetszett neki a szenvedély, ami a fiúból áradt. Vigyázni kell a fiúra - gondolta magában. Talán kissé bátortalan, de inkább valamiféle betyárbecsület él benne bratyója iránt, az ő férjével szemben? Ezek a falusiak összetartanak és rokonszeretők. Ez itt a városban kopik, itt már nem tartják úgy a rokonságot, és itt már nem becsülik egymást úgy a rokonok.

- Na gyere fiú. Most már siessünk! Mihály nem tudja mire vélni, hogy ennyire elmaradtunk.

Már csak egy fordulás volt és máris ott álltak a szép családi ház előtt. Az asszony a retikülből elővette a kulcsot. Az máris csikorgott a zárban és a kertajtó kinyílt.

- Látod, milyen szorgalmas vagyok? - kérdezte a fiút az asszony, és a kertre mutatott. - Ugye szép.

- Nagyon!

- Sokat kellett vele vesződni, de már van benne mindenfajta virág. Hátrább van egy kis konyhakertünk is.

Az ajtóhoz értek. Azt már nem is kellett kinyitni, kinyílt az magától is. Az ajtóban megjelent Mihály.

- Na, végre már hazajöttetek. Azt hittem, soha nem fogtok megérkezni. Már majdnem éjfél van.

- Ejha - sóhajtott fel Teréz őszinte megrökönyödéssel.

- Legalább megmutattad Pest-Budát ezeknek a fiataloknak?

- Meg ám! Bemászkáltuk az egész Duna-partot, meg a Kossuth Lajos utcát, az Eskü teret.

- Szép volt? - kérdezte a fiútól Mihály.

- Nagyon - válaszolt teljes meggyőződéssel a fiú.

- Máskor is elmehettek, de legalább korábban térjetek haza. Reggel már dolgozni kell.

- Megvetem az ágyakat - szólt Teréz.

- A mienket már megvetettem, most a fiúnak ágyazz!

- Majd a kisszobában.

A fiú meglepődött, mert arról volt szó korábban, hogy a kamrában fog aludni, és most a szobába került.

- Csak nem hagyhatom a rokonodat kamrában aludni - szólt Teréz.

A fiú még soha nem aludt ilyen kényelmes ágyban, ily puha párnák között. Az egészséges fiútest fáradt volt, hamar elnyomta az álom.

VI.

A fiú és Anna is hozzászokott már a gyári munkához, az új környezethez, az itteni emberekhez, akik tagadhatatlanul mások voltak, mint akiket eddigi környezetükben megismertek.

Itt is, ott is, kemény, kérges kezű emberek voltak, akik megszokták a nehéz környezetet, az egész embert kívánó munkát, de a régi környezetükben élők valahogy beletörődöttebbek voltak, alázatosak, akik hozzászoktak a süvegeléshez, akiket engedelmességre a deres, az ispán botja szoktatott. Itt ezek az ugyancsak kérges kezű emberek valahogy öntudatosabbak voltak, valahogy bátrabbak, elszántabbak, akik nem ijednek meg saját árnyékuktól, akik még tisztelik az urat, de akik tudják, hogy ők termelik mindazt, ami az urak asztalára felkerül. Az a sok minden jó, ami az életben van az ő véres verejtékük, kétkezi munkájuk eredménye. Itt munkások voltak, a századforduló után már harcra nevelődött munkások, akik megtanulták, hogy a fejhatás nem mindig előnyös, az erő az egységben van, akik saját igazukért már küzdeni, harcolni tudtak, akik már felismerték saját erejüket, azt, hogy együtt, összefogva csodálatos dolgokat képesek művelni.

A fiú egyre büszkébb volt rá, hogy ezekhez az emberekhez tartozik, és valahogy nem érezte egyedül magát, tudta, hogy vele vannak társai is.

Anna is mintha megváltozott volna. Lassan eltűnt a kissé félszeg asszony, helyét öntudatos teremtés foglalta el. Olyan, aki már megtalálta önmagát, aki már ismeri saját erőit. Nemcsak ismeri, hanem értékeli is önmagát. Hozzáedződött az eleinte újszerű munkához, mind ügyesebben, gyorsabban végezte dolgát. Vidám, jókedvű volt és felszabadultnak érezte magát, annak ellenére, hogy most nem olyan széles, nyílt a látóhatár, mint korábbi otthonában, ahol házuk udvarából akadálytalanul láthatta be a határt, ameddig csak a szem elláthatott. Itt kisebb, nagyobb házak törték meg a kilátást, itt nem volt olyan nagy nyílt tér, mint otthon, de itt többen voltak. Itt barátokra is lelt, itt valahogy úgy érezte, nincs egyedül.

A fiú iránt érzett vonzalma inkább nőtt, mint halványult. Nagyon megkedvelte a gyereket. Amikor csak tehették, együtt töltötték idejüket, tettek a szigetet fedő erdőkben nagyobb sétákat, és hamarosan talán jobban ismerték a sziget közeli részeinek minden zegzugát, mint az, aki itt született. Csak az nem tetszett Annának, hogy a fiút mind többen fedezték fel. A jóképű, a természettől jó adottságokkal megajándékozott fiú egyre népszerűbbé vált. A környezetében dolgozó asszonyoknak, lányoknak gyorsan szembetűnt a jóvágású fiú. Mind többen hívogatták. Ha elmentek mellette, mosoly és derű volt az arcokon. A fiatal lányok viháncolva, magukat illegetve vonultak el a fiú mellett, ha tehették kissé hozzá is dörgölőzgettek.

Ma nehéz, kimerítő nap volt, alig várták, hogy az erős, búgó hang megszólaljon, jelezze a műszak végét. Még kétszer szólal meg a gyári kürt, mivel csak az ő részlegükben dogoztak tíz órát, a többi helyen 12-14-et.

Már a műszak letelte előtt megindult a suttogás: - Ma munkásgyűlést tartanak, munkaidő után maradjatok itt. - Egykettőre végigfutott a hír a hatalmas üzemcsarnokon, mindenki tudta, hogy ma itt kell maradni, hogy megbeszéljék közös dolgaikat.

A gyár vezetői nem szerették ezeket a gyűléseket. Eleinte mindent megtettek azok megakadályozására, de később felismerték, hogy jobb, ha ők is idejében tudják, mi történik odalent, és ezért, ha nem is szívesen, de eltűrték, hogy néha egy-egy gyűlés az üzemben is

lefolyjon. Ilyenkor egy-egy magasabb vezető is megjelent a műhelyben, és tisztes távolban hallgatta a tanácskozást.

Amikor a kürt megszólalt és erős, nagy, búgó hangja szinte szétterült az üzemen, szinte egyszerre álltak meg a gépek a csarnokban.

- Na fiú? Élsz még? - nézett Istvánra a munkás.

- Még igen - mosolyodott el a fiú.

- Na, akkor gyere. Megtöröljük kezeinket, és már megyünk is.

Innen is, onnan is már mind többen jöttek az előtérbe, ahol a gyűlést tartják. Látszott az arcokon, hogy kimerültek a kegyetlen munkától, de az is, hogy ehhez a kemény munkához szokott, hozzáedződött emberek a nehéz munkától sem törnek össze, hamarosan visszatér beléjük az erő.

Az ajtóban megjelent három jól öltözött férfi. A mellettük elhaladó munkások köszöntek nekik, ők is ide-oda integettek. Mindhárman az irodából jöttek. Többen kérdőn néztek rájuk, de ők csak integettek, hogy tartsák meg a gyűlést, nyugodtan tartsák meg, ők nem zavarnak.

Az embereken látszott, hogy a három férfi megjelenése nem nagyon zavarja őket. Csak hadd legyenek itt, nekik nincs mit titkolniuk.

Anna haladt el István mellett.

- Baj van fiú! Megjött Jóska!

- Az ki?

- A férjem, ő is itt fog dolgozni. Már tegnap este megérkezett.

- Hű az áldóját - vakarta meg fejét a fiú.

- Ne félj, nem hagylak el, majd megtaláljuk a módját, hogy találkoztunk.

Anna nem mert a fiú mellett maradni, nehogy szóbeszéd tárgyai legyenek. Ezért előresietett.

Az egyik gép mellől két nagy ládát hengerítettek elő és azt lehelyezték a földre, fenekükkel felfelé. A láda előtt kissé félkörben voltak elhelyezkedve a csarnok dolgozói.

István csodálkozva nézte a sok embert. Ennyi embert egy kupacon még nem látott. Talán lehettek vagy négyszázan is, próbálta a fiú számba venni a megjelenteket. Kemény, markáns arcélek villantak meg a fiú előtt. Volt közöttük fiatalabb, volt idősebb, de a fiatal arcokra is már barázdát vésett az idő. A fiú köré fiatalok gyűltek, általában vele egykorúak. Egyesek közülük szakmát tanulnak, mások képzettség nélkül végezték a munkát. István is szeretett volna szakmát tanulni.

Most a tömör sorokból vagy öten lépnek ki. Köztük volt Györe Mihály és Becs Zoltán is. Azt már tudta róluk a fiú, hogy mindketten tagjai a Vas és Fémmunkás Szövetség Országos Szervezetének. Györe Mihályról azt is, hogy valami tisztséget is visel benne. Most ő lépett a rögtönzött emelvényre.

- Csak ettől tudnánk megszabadulni - súgta az ajtónál álló férfiak közül az egyik a másik fülébe.

- Az nem megy olyan könnyen - súgta vissza a másik. - Úgy felbuzdulna ez a csőcselék, mint a kasban a méhek, ha megzavarják őket. Így legalább tudjuk, kitől kell tartanunk.

- Tavaly már el akarták küldeni - súgta a harmadik, - de az igazgató nem engedte, azt üzente legyünk okosabbak, ne fordítsuk magunk ellen a munkásokat, ők majd megtalálják a módját, hogy elhallgattassák.

Györe Mihály erős basszushangja betöltötte a hatalmas csarnokot. A hang eljutott mindenki fülébe. Erősen kellett beszélni, mert a csarnok állandó erős zaja már többek hallását kikezdte.

Györe Mihály éppen a munkavédelemről beszélt. Név szerint sorolta fel, hogy hányan szenvedtek balesetet az utóbbi időben. Mind csak azért, mert a legszükségesebb munkavédelmi intézkedésekre is sajnálták a pénzt.

- Nézd, a szentségit, hogy hallgatják azt a hordószónokot - mondta bosszankodva az ajtóban álló emberek egyike. - A végén még azt fogja mondani, hogy mi vagyunk a hibásak, ha valamelyik kezét elkapja a gép.

- Hát, ha a múltkor elébb odatetetjük a korlátot, akkor talán nem lett volna baj! - jegyezte meg az előbbi ember.

A másik arcán bosszús grimasz futott végig. Egy kissé ludasnak érezhette magát ő is, mivel magára vette a célzást.

- Nem kár ezért a csőcselékért. Ha egyik meghal, jön helyette a másik. Még bennünket akartak a múltkor elkapni, mert egyik elpusztult. Az a gyagyás főrészvényes még sajnálta is őket.

Györe Mihály után Becs Zoltán is felállt az emelvényre és utána még ketten.

Amikor Györe Mihály megkérdezte, ki akar hozzászólni, többen is nyújtották kezüket. Egy nő kezdett beszélni harsány hangon.

- Te, ennek a nőnek olyan éles hangja van, mint egy férfinak. Hallod miket mond, hogy bennünket vonjanak felelősségre. Írjuk fel a nevét.

- Ne írd fel. Ezek agyonvernek bennünket. Majd Péter elmondja. Ő jól visszaemlékszik a nevekre.

- Ennek is fel kellene emelni a fizetését.

- Miért? Árulkodik ez anélkül is, a vérében van. Ennek még júdáspénz sem kell. Csak nehogy megtudják, hogy ő a mi informátorunk, mert akkor ezek itt kifeszítik. Jó lesz, ha odébb állunk, már nagyon pislogatnak ide.

Amikor a gyűlés után vonultak a bejárati kapu felé, Mihály odafordult a fiúhoz.

- Na István, hogy tetszett?

- Nagyon.

- Mondd, belépnél a szervezetbe?

- Igen.

- Na otthon úgyis van még tagkönyvem, majd aláírod, de előbb úgyis meg kell kérdezni a többieket is.

- Mi az a munkástanács? - kérdezte Anna.

- Azt hittem, most már tudod - nézett rá Mihály.

- Hát csak sejtem.

- Tudod, össze kell fogni a munkásoknak, mert különben az urak még a vérünket is kiszívják. Csak együtt tudjuk megvédeni érdekeinket.

- Ezért volt a mai gyűlés is?

- Igen. Az egyik baleset a másik után történik. Senki nem tesz ellene semmit. Hagyják, hogy az emberek meghaljanak, bénák legyenek, kezüket, lábukat elveszítsék. Ha nem hallatjuk hangunkat, ezek nem csinálnak semmit.

- Ki volt az a három ember, aki az ajtóban állt? - kérdezte István.

- Az? - mosolyodott el hamiskásan Mihály. - Kíváncsiak voltak, hogy mit beszélünk. Azt gondolják, hogy azt, amit tényleg akarunk, az orruk előtt mondjuk meg?

Egy férfi haladt el mellettük.

- Megyünk?

- Jó - mondta Mihály, de a férfi már el is tűnt mellőle.

A kijáratnál többen csatlakoztak hozzájuk. Volt közöttük egy fiatal férfi. Talán két-három évvel lehetett idősebb, mint István.

István jól megnézte a pelyhes állú fiatalembert. Az jó vállas, erősen zömök embertípus volt. Jóval erősebbnek látszott a szokottnál. Amikor a két fiatal pillantása összevillant, az idősebb fiú átjött István oldalára és bemutatkozott Istvánnak.

- Halmi Jóskának hívnak. Te csak hívj Halminak.

- Én meg Kuss Ádám vagyok.

- Vagy ám az öreganyád! Te Novák István vagy!

- Hát te ezt meg honnan tudod? - állt meg meglepődve Györe Mihály is.

- Mit nem tud ez a gyerek? - kérdezte kissé kötekedve Becs Zoltán.

- Jól van, de aztán ne mondogasd - nézett rá Györe Mihály.

- Nem, nem, Mihály bátyja. Ismerjük már egymást.

- Jól van. Gyertek.

A sarokhoz értek.

- Én most hazamegyek - szólt Anna.

- Jól van. Én most elkísérem Mihály bátyádat. Ti meg elmehettek egy kicsit birkózni - mutatott Mihály a fiúra.

- Éppen azt akartam Mihály bátyám.

- Hová? - kérdezte meglepődve István.

- Mondtam, birkózni.

- Itt azt is lehet?

- Hogyne, van szakosztály. Csepeli Atlétikai Klub. Először mi gyűjtöttük össze a pénzt, de most már a gyár is támogat bennünket.

- Támogat, mert muszáj. Kiharcoltuk azt, hogy legalább nektek, fiataloknak adjanak valamit.

A három csoport három felé ment. Anna, mielőtt még eltűnt volna, intett a fiúnak: - Holnap elmegyünk hozzátok.

A többiek Mihály háza felé vették útjukat. István és új pajtása pedig jobbra kanyarodtak el egy mellékutcába.

- Tagja vagy-e a munkásegyletnek?

- Ja igen, Mihály bátyja tölti ki a belépőt.

- Honnan jöttél?

- Vidékről.

- De titkolózó vagy. Ne félj, én úgyis mindent tudok. Én itt a szigeten nőttem fel. Már gyalog is végigmentem a szigeten, pedig nem kis távolság. Úgy ismerem, mint a tenyeremet.

- Én meg otthon, a mocsárt ismertem jól.

- Te! - fordult most a fiú felé az új barát. - Igaz, hogy az ispánt otthon jól megverted?

- Igaz.

- Meséld el!

Istvánnak el kellett mondani töviről hegyire, mint kapta ki az ispán kezéből az ostort, és azzal az ispánt jól elagyabugyálta. Az új barát nagyot nevetett rajt.

- Te itt laksz a szüleidnél?

- Igen, de csak anyám él.

- Apád?

- Nem régen halt meg. Itt dolgozott ő is Csepelen. Egy gép zúzta halálra. Nem apám volt a hibás, mégis ráfogták. Meg tudtam volna fojtani minden vezetőt. Nem nyugszom addig, míg apám halálát meg nem bosszulom.

István mély részvéttel nézett a fiúra.

- Na nézd azt a nagy sárga épületet. Ott az alagsorban működik a birkózó szakosztály.

- Sokan vagytok?

- Elég sokan. Legalább harminc fiú jár ide, sőt van mikor még ennél is többen.

- Nehéz lehet birkózni? - kérdezte István. - Otthon csak a gyerekkel szoktunk játszani.

- Hát bizony az nem könnyű - nézett Jóska bizonyos felsőbbrendűséggel Istvánra. Az eredményért nagyon meg kell küzdeni. Remélem nem félsz?

- Én? - nézett István a fiúra. - Még eddig nem lepődtem meg semmitől.

- Majd meglátjuk.

Közben már oda is értek a nagy sárga emeletes épülethez. Ahogy beléptek a kapun, Istvánon enyhe izgalom lett úrrá. Lent az alagsorban egy hosszú folyosó volt, ormét nyíltak az ajtók. Ahogy elhaladtak az ajtók mellett, István belesett a félig nyitott ajtón. Több kisebb terem után egy hatalmas termet látott, olyat, mint valamikor a báró borospincéje, ahol egyszer lent volt. Hordókat szállítottak.

- Ez valamikor pince volt - magyarázta barátja. - Mi hoztuk rendbe. Később segített a vállalat is. Most már minden helyiség fel van padlózva, vannak szőnyegek. Ez minden sporthoz kell. A földszinten van egy nagy terem. Abban gyűléseket szoktunk tartani, de ha verseny van, át szoktuk alakítani. Középre helyezzük a birkózó szőnyegeket és köréje a székeket. Ahová nem jut szék, ott állni szoktak az emberek. Tudod mennyire tele van a terem, mikor verseny van? Alig férnek el egymás mellett, de verseny közben úgy ordítanak, hogy majd kiszakad a tüdejük.

A folyosó végén több kisebb szoba volt egymás mellett. A falak mellett padok, és részben szekrények voltak egymás mellett. Ezek voltak az öltözők.

A belépőket nagy ováció fogadta. Ebből látta István, hogy új barátja nagyon népszerű lehet. Többen megveregették a hátát.

- Ez ki? - kérdezte az egyik fiú.

- Az új barátom.

István oda akart menni kezet fogni a társakkal, de egyikük rászólt.

- Ácsi, erre még ráérsz. Majd közben megismerkedünk. Ha mindenkivel kezet fognál úgy elfáradnál, hogy a kezed se tudnád mozdítani, mire a szőnyegre kerülnél. Ezek aztán megropogtatják ám a kezedet.

- Na mutasd magad öcskös! - nézett Istvánra egy idősebb ember.

- Ő Gyurka bácsi az edző, ő pedig az új fiú, István.

A férfi jól megnézte a fiút.

- Nem nézel ki rosszul fiú. Majd meglátjuk, mire megyünk veled. Kapsz te is felszerelést, de úgy vigyázz rá, mint a szemed világára. Ha elvesztesz valamit, a nyakadat facsarom le.

- Nem kell annyira félni tőle, csak beszél - nyugtatta meg új barátját Jóska.

Gyorsan elkészültek. Istvánon jól mutatott az új birkózó dressz.

- Ezt mintha rád szabták volna. Úgy látszik Gyurka bácsi mindig az újaknak adja a jó dresszt, hogy kedvük legyen birkózni. Jó izmos gyermek vagy! - nézett végig új barátján a szőke fiatalember.

- Most mit csinálunk?

- Átmegyünk a terembe. A mi termünkben a fiatalok edznek, a másik két teremben az idősebbek. Velünk Gyurka bácsi foglalkozik. Szót kell néki fogadni, mert nagyon szigorú.

Alighogy beléptek a terembe, máris hallották Gyurka bácsi hangját.

- Na gyerünk, gyerünk! Ne legyetek olyan lusták, mint a lajhárok. Gyorsan egyes sorba, aztán futás.

Ezzel kezdetét vette az edzés. István még hosszú évek múlva is visszaemlékezett rá. Az egész sor a falak mellett futott a tornateremben. István nem tudta megszámolni, hányszor kellett végigfutni a termet. Amikor végre befejezték a futást, mindenki úgy lihegett, mint a gőzkazán, ha a szelepeket megnyitják és a gőz sípolva tódul kifelé.

- Lassan séta körbe, míg kifújjátok magatokat. Rázzátok a kezeteket, lábatokat, lazítsatok... Na most jön egy kis gimnasztika.

- Lassan csináld - súgta Istvánnak szomszédja. - Különben az öreg úgy kidögleszt, hogy még mozdulni sem fogsz tudni.

- Ha nem akarod csinálni, miért jössz ide? - súgta az előbbi fiúnak Jóska a másik oldalról.

Úgy látszik, itt nem lehet lazsálni, mert az edző észrevette István szomszédját, hogy lassan húzkodja kezét.

- Gyere csak ide egy kicsit! - mutatott az edző István szomszédjára. - Szeretnénk látni, hogy kell ezt csinálni... Itt állj meg... na, most a többivel együtt... csináld... keményebben. Na, most már visszamehetsz.

A fiú szinte tántorogva tért vissza. A gyakorlatokat most az edző szeme előtt végezte, és nagyon igyekezni kellett neki, hogy az edző újra rá nem morduljon. A többiek is nézték, hogyan csinálja. Nem akart megszégyenülni sporttársai előtt.

- Na most hidalunk! - hangzott az edző parancsszava, és ezzel megkezdődtek a speciális birkózó gyakorlatok.

- Ne sajnáld a nyakadat Jóska - süvít az edző hangja. - Mozgasd csak erősen... rajta... ne féljetek, nem törik ki a nyakatok!... keményen... tovább, csak tovább... Te ott... te... te!.. ne lazsálj. Ott! Most a dupla nelzont gyakoroljátok... Úgy... ne enged az istenit, milyen fából vagy faragva? Te pedig szorítsd, erősebben... ne sajnáld a csuda vigyen el... keményen... keményebben.

Már zihált a tüdő, zakatolt a szív, lüktetett az ér. Alig álltak már a lábukon, amikor végre felállhattak, de továbbra sem volt szünet. Előbb a régi fogásokat gyakorolták, majd újakat is tanultak.

Az edző vizslaszemekkel nézte a gyakorlatokat. Jól tudta, melyik tanítványa szorgalmas, melyik lusta, kivel kell szépen beszélni, kit kell dicsérni, kit kell szidni. Csalhatatlan szeme volt, megérezte, kiből lesz valaki, kiből lesz versenyző, ki nem fogja sokra vinni. Istvánon többször megpihent a szeme. Jól mozog a gyerek - állapította meg magában. - Milyen jól kidolgozott izmok csak keményíteni kell még. Van benne jó adag nyers erő, de a technika hiányzik még. Hát, ha ilyen szorgalmas lesz, majd belejön.

- Na gyerünk! Párokba... Na, Feri ide!

Nem sokkal idősebb fiú ment az edző mellé, de igen erősnek látszott, jól kidolgozott izmokkal.

- Tudod, ki ez a fiú? Sifter Feri! Már több versenyt megnyert - súgta Istvánnak új barátja. - Igen kemény gyerek.

Az edző körülnézett. Istvánon akadt meg a szeme.

- Na, gyere ide fiam - mutatott Istvánra.

- Palacsintát fog belőled csinálni - súgta Istvánnak új barátja. - Igen kemény gyerek.

István ugyan félt, de nem volt gyáva fiatalember. Nem remegtek lábai, amikor az edzőhöz ment.

- Na, gyere fiú, kipróbállak.

A többiek már tudták, mit akar az edző. Így szokta. Az újat mindig összeengedte a tapasztalt versenyzőkkel. Nem baj, ha ellátják kissé az új baját. Sokan mondták neki, hogy ez nem jó, elijeszti a gyengébbeket, de ő azt hangoztatta, hogy aki fél, az ne jöjjön. Van fiú elég, lehet válogatni belőle. Aki az első napokat kibírta, az maradhatott. Rendszerint belőle már jó sportember vált.

- Menj le Feri hídba!... Úgy!... Te meg törd be!

István még nem értett a karfelszedéshez, nem tudta, hogy kellene társát kifordítani. Neki csak kemény, izmos teste volt még. Ráfeküdt a gyerekre. Mozgatta ide-oda, de a hidat nem tudta betörni.

- No, jól van. Most menj le békába! Úgy! Ne sajnáld - súgta oda Ferencnek. - Hagyd jól helyben.

Ferencet nem is kellett biztatni. Hirtelen felállt, elkapta István derekát, fel is emelte, de az megfogta kezét, és ösztönszerűen vele mozgott.

- Kemény fiú vagy az istenedet - hangzott az edző hangja. - No most folytassátok állásból... ne kíméljétek egymást... Mozogj már... keményen. Rántsd le a szőnyegre.

Ferenc jó keményen megmarkolta a fiút. Az izmok feszültek, mindketten beleadtak apait, anyait. István nem sajnálta magát. Szemei előtt már piros karikák táncoltak, de húzta-vonta ellenfelét. Az is érezte, hogy ennek már fele sem tréfa. Minden erőt bele kell adni, mert szégyenben marad. Talán egy kis csellel. Most erősen nyomja a fiút. Az megfeszített lábakkal állja a nagy nyomást. Most hirtelen rántás. István, mint a béka terül el a szőnyegen. Fel is jajdul. Már az edző is odaugrik, segíteni akar neki, de amikor látja, hogy a fiú kezd feltápászkodni, és megrázza fejét, keményen rászól:

- Na, mi az, elég volt?

A fiú lassan feláll. Szeme piros, tüdeje zihál.

- Folytatjuk - mondja alig hallhatóan a fiú.

Az edző nézi, aztán int: - Folytassátok.

Ismét összecsapnak. A technika és a nyers erő. Ropognak a csontok, zihál a tüdő. A gyakorlott birkózó most egy fél fordulatot csinál, egy kis csavar, és sikerül hídba buknia, és István újra földön.

Lihegve tápászkodik fel.

- Na most már elég. - szól az edző erélyesen.

- Nem! Folytassuk.

- A makacs mindenedet. Gyere Feri, most aztán csapd a földhöz.

A két fiú megragadja egymást. A hatalmas küzdelembe mindketten belefáradtak már. Már nemcsak István szeme előtt játszadoztak a vörös karikák, hanem társa is már nagyon fáradt volt. Mindketten alig álltak a lábukon. Most már a többi szőnyegen is lassan abbahagyták a birkózást, és a küzdő fiúk körül valóságos kis kör alakult ki, mintha nézők ültek volna körben. Az egyik fiú látta, hogy Jóska Istvánnal többet beszélgetett, meg is kérdezte tőle, hogy hívják a fiút. Amint hallotta nevét, már el is kiáltotta magát: „Hajrá István”.

Nem kellett többször mondani, rövidesen kórusban zúgták valamennyien. Örök törvény ez. A szimpátia mindjárt a kezdő mellé áll. Általában a kisebbet, gyengébbet biztatják.

A két fiú most már maradék erejével mérkőzött. Tépték, cibálták egymást, bár mindketten tántorogtak a fáradtságtól.

István érezte, hogy fogy az erő, lankadnak az izmok. A piros karikák között apja arcát látja feltűnni, és előttük az otthoni tó. Mindketten csónakban ülnek.

- Elfáradtál fiú? - hallja apja hangját.

- Nem! - válaszolja elszántan a fiú, és még keményebben markolja az evezőt, beleadja utolsó erejét.

István csak azt vette észre, hogy elzuhannak mindketten, és ellenfele kerül alul. Már hangzott is az éljen és zúgott a taps.

- Na, jól van gyerek. Most mehetsz öltözni - hangzott az edző szigorú hangja -, de ha máskor nem jössz el, én megyek érted! Megértetted?

- Igen - válaszolt a fiú.

- Elfáradtál? - kérdezte a társa, amikor már mosdás után öltözködtek.

- Eléggé - válaszolt őszintén a fiú, bár igyekezett tartani magát.

Amikor kiértek az utcára, langyos szellő csapta meg őket. Sötét volt már, az égen fénylettek a csillagok. Fáradtan, de jókedvűen indultak hazafelé.

VII.

A hetek gyorsan múltak. István már beleszokott a munkába, Anna is régi munkásnak tekintette magát. Most már kevesebbet találkoztak, mivel Anna férje is Pestre költözött és ugyanott vállalt munkát. A fiú és Anna férje megismerték egymást. A férfinak nem tűnt fel a fiú, még gyermekszámba vette, így nem ellenezte, hogy a fiú náluk is megjelenjék, és feleségét néha elkísérje. Most, hogy ritkán találkoztak, Anna még szenvedélyesebbé vált. Amikor lehetősége nyílt az együttlétre, mintha pótolni akarta volna az elmulasztottakat, lángoló szenvedéllyel árasztotta el a fiút. Ezek a tüzes együttlétek magával ragadták a fiút is. Anna az ő lelkivilágát is betöltötte, de azért nem tudta kivonni magát a körülötte zsibongó fiatal lányok hatása alól. Nem is lehetett, hiszen oly hévvel nyüzsögtek körülötte, mint a megvadult méhek a kaptár körül. Különösen az egyik fiatal leány, aki oly idős lehetett, mint a fiú, volt állandóan a fiú körül. Anna mindent elkövetett, hogy a tolakodó leányt távol tartsa a fiútól, de az olyan volt, mint a pióca, rátapadt a fiúra, mindent elkövetett, hogy együtt lehessen vele. Amikor kijöttek a gyárból a leány megvárta, míg Anna és férje eltűnnek, utána a fiú nyomába eredt, és mintha véletlenül találkoznának, csatlakozott a fiúhoz.

A leány kissé molett, de kivételesen csinos teremtés volt, kissé kerek, de nagyon szabályos arccal, pisze orrocskával, nagy, barna, meleg szemekkel, kecses, érzéki ajakkal. Kissé még éretlen, de már nőies formákkal.

A fiúnak tetszett a leány, jól esett neki a fiatalos rajongás, de inkább pajtásnak tekintette, akivel jó néha sétálni, de aki számára még nem érett igazi nővé.

A leány a fiúban látta az igazi férfiideált, néki ő volt az „igazi”, a hamvas szerelem első megnyilvánulása. Arról álmodozott, hogy megfogja a fiút, valahol eltöltenek egy csodálatos éjszakát, és magához láncolja a fiút. Többször elképzelte, hogy egy csodálatos bálteremben pergő ritmusú muzsika szól, ő tánc közben a fiúhoz simul, aki szerelmes szavakat suttog fülébe.

Már hosszú ideje gyűjtögetett rá a leány. Mindig újságolta is a fiúnak, mennyi pénze gyűlt össze. Nem volt könnyű a takarékoskodás, igen kevés volt a leány fizetése. Sok kicsi sokra megy, szól a magyar közmondás, és az így gyűjtögetett kevés pénz is sokasodott. Már összegyűlt annyi, hogy a leány nyugodtan merte hívni a fiút. A fiú eleinte tiltakozott. Önérzetes, büszke fiú volt, de végül is úgy határoztak, hogy mindketten hozzájárulnak, és együttesen töltenek el valahol a belvárosban egy igen szép estét.

A mai napra esett a választás. Szombati nap volt, a munka korábban befejeződött, és így az egész délután és egy egész este szabadok voltak.

A leány napközben többször szerét ejtette, hogy a fiú közelébe férkőzzön és megbeszélje a találkozást. Észrevette ezt Anna is, és magában már el is határozta, hogy kitekeri a nyakát ennek a szemtelen fruskának, aki még alig bújt ki a tojáshéjból és máris fiúkkal flörtöl. Amikor már-már elindult, hogy a „kis taknyost” felpofozza, a szeme arra tévedt, ahol férje dolgozott és így, ha nagy erőfeszítéssel is, de fékezte magát.

Mindegyiküknek nagy kő esett le szívéről, amikor a gyári kürt megszólalt, és jelezte a műszak végét. Nehéz munka ide, nehéz munka oda, de a kürt búgó hangjának elhalása után senki sem érezte magát fáradtnak, mindenki a pihenőnapra gondolt. Mindenki tervezett. Ki erről álmodott, ki arról, de mindenkinek volt valami előre eltervezett programja, hogy miként töltse el vasárnapi pihenő napját, és ha tehette, már a szombat estét.

Anna szeretett volna otthon maradni. Titkon remélte, hogy megjön a fiú, és akkor együtt tölthetik el az estét, és talán a vasárnapi pihenőnapot is, de férje szerette volna megnézni a budai vár megtekinthető részét, a híres várnegyedet, és azért a családban a férfi szava volt a döntő. Nem is lehetett volna a programjavaslat elől kitérni, mert ahhoz nyomban csatlakozott Anna testvére Becs Zoltán és családtagjai is. Mivel a kis kert munkáival már végeztek, vasárnap János-hegyre szólt a program.

A leány és a fiú már kora délutánra beszélt meg találkát azzal, hogy mielőtt elindulnak a belváros felé, meglátogatják egy fiatal nő munkatársukat, aki gyermekét egyedül neveli, mivel férje korán elhalt. Többen határozták el, hogy a fiatal teremtést meglátogatják, ezért közös gyülekezőhelyet beszéltek meg.

A találkozásig ugyan nem sok idő volt hátra, de arra elég, hogy rendbe rakják magukat, ünneplőbe öltözzenek. Egyikük sem keresett annyit, hogy különösebben öltözködhessen, de azért félre tudtak tenni annyit, hogy mindketten szép ünneplőruhát tudjanak vásárolni. A fiatalon még a kevésbé elegáns ruha is szépen mutat, a kisportolt, kidolgozott izomzathoz sokszor a készen vett ruha jobban simul, mintha elhízott alakra a legjobb szabó méretez ruhát.

Mire odaértek a megbeszélt találkozóhelyhez, ott már többen voltak. Fel is sóhajtottak, és szinte egyszerre mondták: „milyen szépek vagytok”.

- Kár volt így felöltözni a látogatáshoz - mondogatták.

- Nem is oda öltözködtünk fel, az este kissé ki akarunk ruccanni, kirúgunk a hámból.

- Az más, csak menjetek. Ti még fiatalok vagytok - szólalt meg a csoportból egy idősebb nő.

Valóban nem kellett elfogultság ahhoz, hogy bárki megállapíthassa, hogy a két fiatal valóban igen jól mutat a szép ruhában. A leányon könnyű selyemanyagból készült ruha simult alakjához. A leány, bár még nem volt érett szépség, nem domináltak rajta az érett női formák, de már a keskeny csípőből egyre szélesedő mellkas indult ki, és elöl már telt keblek terebélyesedtek. A halványpiros ruha is jól illett a kissé pirosas arcszínhez. A leány alakján látszott, mire teljesen érett nővé válik, erősen teltkarcsú lesz, de ha továbbra is ennyi mozgás, fizikai terhelés lesz mögötte, idős korában is meg fogja őrizni ruganyosságát.

A fiú az elmúlt hónapok alatt sokat erősödött, most mintha tömöttebb lenne az alakja, erőteljesebbnek látszik. A sötétbarna ruha erősen karcsúsított és így jól kiemeli a fiú erőteljes alakját. Ehhez ruganyos, könnyed járás társult, ami ennek, a kemény evezők fogásához, de már a rendszeres sporthoz szokott testnek férfias külsőt adott.

Volt a csoportban egy-két fiatal leány is, akiknek ugyancsak megdobbant a szívük, amikor a fiút meglátták. Az idősebb asszonyok is arra gondoltak, milyen jóképű, csinos férfi lesz a fiúból egy-két év múlva.

- Még egy keveset várunk, aztán indulunk - szólt egy idősebb asszony.

A csoport gyorsan nőtt, percek alatt 15-20 főre duzzadt az indulásra kész csoport. A nőknél általában volt egy kis szatyor vagy egy kis kosár. A férfiak is tudták, mi lehet ezekben a kis szatyrokban, kosarakban.

Most egy eléggé termetes asszonyság ért a csoporthoz.

- No végre - lihegi ki a fáradalmakat. - Már azt hittem egyedül kell mennem. Össze kellett szednem az elemózsiát annak a kis asszonynak. Bizonyára örülni fog neki. Nem mindennap lehet része egy-egy jobb falatban.

- Hát bizony, nem a legjobb körülmények között él szegény teremtés - mondogatták innen is, onnan is.

A csoport lassan elindult.

- Látjátok az az ősi Csepel - szólalt meg egy idősebb munkás -, a többi már csak utánzat.

Valóban nem szívderítő látvány volt ez az ősi kolónia. Régi, mállott falú házak sorakoztak egymás mellett, elhanyagolt külsővel. Ha a külső csúnya volt is, a házak többsége mégis tisztának látszott. A falról leomlott vakolat nem csúfította el a kis udvarokat, és ha kis hely is volt, itt-ott megjelent egy kis virág is. Olyan volt a környék, mint a szakadt ruha, melyet azért gondosan foltozott gazdája. A foltos ruha azért ki volt mosva, tiszta volt.

Nem mindenütt volt ilyen a környék, voltak házak, melyek teljesen elhanyagolt külsővel még tovább rontották ezt az amúgy sem idillikus képet. A szemlélőnek itt csak az lehetett a benyomása, hogy itt csak sivárság és nyomor az uralkodó, az itt lakóknak elhanyagoltság és kivetettség jut osztályrészül. Itt bizony gond a mindennapi kenyér, a betevő falat. Az itt-ott zsibongó gyermekhad nem éppen egészségtől duzzadó, fénylő szemű, piros arcú sereg, hanem sok volt köztük az elhanyagolt, a csenevész, a beesett mellű, pókhasú, örökké éhes szájú gyerek, akik arcát a vizes, pinceszagú lakás fakította ki.

- Látod? - súgta a fiúnak a leány. - Ez az igazi Csepel. Nekünk szerencsénk van. Te is szép lakásban laksz és én is, bár nekem alig van pénzem.

- Nekem sem sok - mosolygott vissza a fiú.

Távolabb egy többlakásos, földszintes ház képe rajzolódott ki. A hosszú, vakolatlan ház téglából készült. Ahogy közelebb értek, a fiú számolta rajta az ajtókat. Legalább hat ajtó volt a házon. Biztosan mindenhol van egy-egy szoba és konyha és talán kamra is.

Az egyik ajtó előtt többen álltak. A nők fején kendő, a férfiak fedetlen fővel álltak.

- Valami nincs rendben itt! - szólt az egyik munkás mély öblös hangon.

- Biztosan itt valami hiba van - mondogatták többen.

Egyre közelebb értek a kis földszintes házhoz, ahonnét a nyitott ajtón keresztül vérfagyasztó jajgatás hallatszott ki.

- Mi van? - kérdezték többen, amikor a lakáshoz értek.

- Meghalt a gyermeke - hangzott a felvilágosítás. - Az orvos szerint a tüdővész vitte el.

A fiú és a leány odasomfordál az ajtóhoz. Többen utat nyitottak nekik. A konyha ajtaja is nyitva volt és nyitva volt a szoba ajtaja is. Az pont szemközt nyílt, így be lehetett látni. A szobában egy roskadozó szekrény szorongott, szemben vele egy kis asztal, körülötte három kis szék és a fal mellett egy ágy, míg az ablak mellett egy kis bölcső. A bölcsőre ráborulva egy fiatalasszony, akinek könnye úgy záporozik, mint az őszi eső. Talán azt hiszi, hogy ezzel a könnyzáporral egy halottat is fel lehet támasztani.

- Ott a bölcsőben fekszik a halott gyermek - súgta az egyik nő a másiknak. Az emberek nem szóltak semmit. Az arcuk merev, a kemény vonásokra az együttérzés szelleme rajzolódik rá. Olyan ez, mint a tihanyi visszhang. Az a hangot adja vissza, emez a fájdalmat. A fiú visszagondol az ő lakásukra. Nekik is kicsi szobájuk volt, de legalább száraz. Ez ugyancsak kicsi, de a falai vizesek, itt-ott még cseppekben is lóg rajtuk a víz. Az ő szobájuk földje agyag volt, emezé itt tégla. A falakon itt-ott vakolat nyomai. Inkább mutatóba, legalább látsszon, hogy addig, amíg a víz nem támadta meg, vakolat is volt a falon. A konyha oly kicsi volt,

hogy abba nem is fért más, mint egy kicsi tűzhely és egy polc, melyen itt-ott egy-egy tört zománcú edény.

A fiú a leányra nézett, aki átérezte a szívszaggató zokogásban kifejeződő fájdalmat, halvány arccal nézte a bölcsőre boruló kétségbeesett teremtést. A fiú szíve ebben a fájdalmas pillanatban is valami melegséggel telt meg, az ő szívében is visszhangot keltett ennek a leánynak mély együttérzése.

Hosszú ideig némán álltak. Ebbe a néma csendbe, mint valami fájdalmat zakatoló dobpergés, dübörgött bele a fájdalmas zokogás.

Most ezek a harcedzett, az élet szenvedéseit már kipróbált asszonyok is tanácstalanok voltak. Nehéz is volt ily körülmények között mihez kezdeni.

Ezt a furcsa, hallgató, de mégis kiáltó, dübörgő, harsogó csendet az egyik férfi hangja szakította meg. A férfi levette kalapját, megfordította azt és csak annyit mondott: - Tessék! - Mindenki megértette.

A spórolt fillérek, krajcárok hulltak a kalapba oly kezekből, akik megszokták, hogy nagyon is fogukhoz verjék a garast, hiszen ebből a sokszor éhbéren tengődő munkásnak nagyon kevés volt. De hullt a garas, csupán őszinte segíteni akarásból, nem törődve azzal, hogy azért a pénzért nekik is nagy árat kell fizetniük.

A kalap vándorolt, odaért a kislány elé. A leány arcán pillanatokig habozás, ingadozás látszott, de aztán a zsebecskéből kikerült egy zsebkendő. Ügyes kezek gyorsan oldották a csomót, és a pénz a kis kendőből a kalapba hullt.

István is zsebébe nyúlt, onnan is kikerült a pénz.

Amikor a kalap végigvándorolt és visszakerült gazdájához, az átadta az egyik asszonynak.

- Add oda neki! - hangzott a felszólítás.

- Jó, de ti már menjetek, majd mi gondoskodunk szegény teremtésről.

A csoport lassan megindult visszafelé, csak egy-két nő maradt.

Amikor már egyedül baktattak az úton, a fiú ránézett a leány szomorkás arcocskájára, majd megsimogatta a kislány haját. Az lassan felemelte fejét és a fiú szemébe nézett. Hosszan és forrón. Mintha mennyország nyílt volna ki ezekben a szemekben és a két fiatal megfogva egymás kezét oly boldogan lépkedett ezeken a gyárkémények füstjétől színezett köveken, mintha táncparketten siklana. Nem csoda, hiszen a szívük ritmusa szolgáltatta ehhez a zenét.

VIII.

A macskaköves úton egy széles vállú, tizennyolc év körüli fiatalember és hasonló korú leány közlekedett. A fiún egyszerű munkásöltöny volt, a leányon is egyszerű ruha. Gyors, határozott lépteiken látszott, hogy mindketten munkába sietnek. A fiú járása erőteljes, rendkívül ruganyos. A leányé, bár az kissé molett, könnyed, szinte légies. A fiú arca csinos férfi arc volt, még nem teljesen kiérett vonásokkal, de az arcon kemény vonalvezetés húzódott végig. A leány arcán lágy vonások uralkodtak, a szépen ívelő szemöldök, a kissé húsos száj, mely fehéren villogó fogakat takart, és néha-néha lehunyódó szempilla takarta a szép bársonyos szemeket.

Mindketten egy kereszteződéshez értek.

- Halló! - hallatszott egy harsány női hang.

- Halló! - hallatszott a válasz is, miután a fiú a hang irányába fordult.

- Mi van Anna? Hogy pihentél?

- Jól, de tegnap úgy otthagytatok, mint szent Pál az oláhokat.

- Nem akartunk tovább zavarni benneteket.

- Te! El ne csábítsad ezt a fiatalembert! - fenyegette meg ujjával az idősebb nő fiatalabbat.

- Már túl vagyok rajta - mosolygott az vissza.

- Jó! Jó! Úgysem tudom már megakadályozni, de legalább hagyjál nekem is valamit még belőle, tudod, hogy nem tudok lemondani róla.

A fiú hallgatott. Tudta, hogy mindkét nő szereti. Ennek örült is, meg nem is. Mindkét nőhöz ragaszkodott, mindkettőt szerette a maga módján. Egyiket sem akarta elveszíteni. Tudta jól, hogy mindkét nő féltékeny egymásra, de azt is, hogy elviselik egymást, már azért is, hogy őt el ne veszítsék. Inkább, ha nem is igaz barátsággal, de a barátnői státust választották önmaguknak.

- Ma van három éve, hogy ide kerültünk - szólalt meg Anna, hosszabb hallgatás után.

- Három éve? - állt meg a fiú meglepődve.

- Bizony már három éve. Emlékszel, amikor először találkoztunk?

- Igen, abban a kis tanyai házban - válaszolt a fiú kissé elmélázva, de bele is pirult.

A fiú rápillantott az idősebb nőre, aki ugyancsak belepirult ebbe a pillantásba, és csípőjét jólesően himbálta meg.

Annában nem tett kárt az új életmód. Erős vasszervezete jól bírta az új strapát is, és talán még szebbé vált, mint azelőtt. Most már kiérett, női szépség volt, telt, asszonyi vonásokkal. Az ő arca olyan volt, mint a már kinyílott rózsa, melyről az első hamvasság lekopott, de most volt csak csodálatosan szép. A gyárban is sok problémája volt miatta, a környezetében lévő sok férfi mind szeretett volna a közelébe kerülni. Ő nem volt kacér, nem kezdett ki senkivel, de mégis kimondhatatlanul jól esett néki, amikor a fiú arcán a féltékenység rózsáit látta kinyílni.

- Bizony izgalmas volt és szép is - sóhajtott fel újra Anna.

Rózsika, a fiatal lány észrevette, hogy nem jó fordulatot vett a beszélgetés, azért más irányba próbálta terelni.

- Ennek örömére este elmehetünk valamelyik cukrászdába. Már oly régen voltam valahol.

- Nem sokkal jobb lenne a friss levegőn, kint a szabad természetben? - kérdezte a fiatal férfi.

- Veled bárhol jó! - válaszolt rá a fiatal leány.

Anna kissé dühösen nézett rá, úgy, ahogy két nőstényoroszlán tud egymásra nézni, melyek a hosszú próbálkozás után jól tudják, hogy nem bírnak egymással. Most már mind kevesebbet lehetett egymással beszélgetni. Közel volt már a gyár bejárata.

Az elmúlt három év alatt a fiú is sok mindenen keresztülment. Társai szerették, becsülték, érezték, hogy mindig számíthatnak rá, a nők bálványozták, úgy a fiatalabb, mint az idősebb korosztály rajongott érte. A fiú nem játszotta meg a bonvivánt, nem is volt Casanova, de mindenkihez volt egy-egy kedves szava, egy-egy vidám megjegyzése. Nagyon jóképű férfivá fejlődött, és ennek a nők nehezen tudtak ellenállni. Már annak is örültek, ha a fiatal férfi közelébe kerülhettek.

A fiú meg munkás lett a javából. Igen szorgalmasan, jól dolgozott. Lelkiismeretes munkájáért becsülték is. Még felettesei részéről is kijutott a megbecsülésből, csak az nem tetszett, hogy bizony kinyitotta a száját, véleményét nem rejtette véka alá. Emiatt aztán nem egyszer komoly szóváltás is volt feletteseivel, és többször ígérték is neki, hogy felmondanak.

Az egyletnél is számítottak rá, már kisebb feladatokkal is megbízták, és tervezték, hogy bizalminak választják meg. Sporttevékenységét is szorgalmasan folytatta. A birkózásban is kitűnő eredményeket ért el, és le-lejárt ökölvívó edzésekre is. Korábban sem volt gyáva fiú, de most már igazán nem ijedt meg saját árnyékától.

A gyárban sem lehetett meg próba nélkül. A dolgozók azonnal észreveszik, ki az, akire adni kell, akire hallgathatnak, akivel nem jó kötekedni, akitől ki kell térni. István is volt olyan helyzetben, amikor meg kellett markolnia társa mellén a ruhát, és úgy a sarokba lökte kötekedő ellenfelét, hogy az alig tudott feltápászkodni. Egy ízben kötekedő társának oly nagy pofont adott, hogy az földre esett. Napokig lehetett arcán látni a pofon nyomait. Így aztán hallgattak rá. Hallgattak rá azért is, mert a fiú korához képest okosnak, műveltnek látszott. Nem volt könnyű könyvhöz jutni, de ha hozzájutott egy-egy könyvhöz, azt elolvasta. Addig nem tette le, míg be nem fejezte. Teréz is többször hozott neki egy-egy jó könyvet. A gyárban kapott politikai könyveket is.

Ez kézen-közön vándorolt. Akik olvasni tudtak, nehéz kezeikkel lapozták és olvasták a könyvet, és adták tovább. Azok lassan rongyokká váltak. Aki nem tudott olvasni, annak társa mondta el, mi van a könyvben.

A fiú többször felsóhajtott: ha pénzem lenne, mennyi mindent tanulhatnék.

Szeretettel emlékezett vissza az egyszerű falusi tanítóra, aki hamar észrevette a gyermekben a tehetséget, és ahogy arra módja volt, oktatta. Nem kapott a fiú rossz alapokat.

- Szervusztok! Szervusztok! - hallatszott innen is, onnan is. Most már a gyár kapujához özönlött a tömeg. Idősek, fiatalok, középkorúak, nők, asszonyok, lányok vegyesen. Erőteljesek, fiatalok, összetörtek és görnyedtek, pirospozsgás arcúak és penészszagúak.

István visszagondolt, amikor először látta meg a gyárat, azt a félelmetes gyárkaput, ami annyi embert nyel el. Akkor mennyire bizonytalan volt minden, hajszálon függött, hogy lesz-e állása, lesz-e munkája, lesz-e kenyérkeresete.

Ma sem volt biztos az élete, nem tudhatta, mikor teszik ki a gyárból, de most már erősnek, keménynek érezte magát, aki nem fél az élettől, aki azzal szembe mer nézni. Nem volt könnyű a gyári munka, de István, amikor úgy érezte, hogy kell a pénz a nehéz gyári munka mellett, nem restellt egyéb munkát sem végezni. Volt, amikor munkaidő után pályaudvarokra járt rakodni, a vagonokból nagy speditőrös kocsikra rakták az árut, vagy lapátolták, szórták a búzát, vagy nehéz köveket raktak inuk szakadtáig. Járt a ligetben, dolgozott a vursliban is. Sokszor egész éjjel dolgozott és reggel a fáradtságtól tántorogva érkezett munkahelyére. Ott azt hitték lumpolt éjszaka. Fiatal volt, nem rótta meg érte senki.

E munka eredményeként volt szép ruha, és amikor a fiú felöltözött, senki nem szégyellt volna vele a legforgalmasabb pesti utcán sem végig menni, vagy bárhová elvitték volna táncolni is. A fiatal férfi nem szívesen maradozott ki. Nem volt léha, de nem vetette meg az életet, és néha-néha megjelent egy-egy éjszakai mulatóhelyen is.

Néha unokabátyjával, Györe Mihállyal mentek el egy-egy esti szórakozóhelyre, inkább felesége unszolására, és ilyenkor Teréz tanította táncolni, ami olyan jól sikerült, hogy volt olyan hely is, ahol a fiatal férfit parkett-táncosnak nézték.

A fiatal férfi bármennyire is kedvence lett környezetének, a körülötte nyüzsgő társaságnak, nem felejtette el honnan jött és különösen nem felejtette el azokat a napokat, amikor otthonról elindulás előtt anyja szemébe nézett és nem felejtette el édesapja fáradt, meggyötört alakját és sokszor felrémlett előtte egy kép, amikor tűztől vörös háttérre rajzolódott egy kegyetlen arc, aki mint sátáni karmester vezényelte hahotára a Belzebubok hadát.

Ahogy mondani szokták, ami a szívén volt, az a szájára is került, és ami a száján volt, azt nem félt kimondani. Ezért volt sok problémája feletteseivel is. Volt, aki kimondottan gyűlölte, és ha rajta múlott volna, a fiatal férfi régen az utcára kerül. Volt eset, amikor felbérelt suhancok támadták meg, amikor az esti órákban Pest belvárosából vagy esti munkából tért haza. Egy este többen lestek rá, amikor hazafelé jőve a csendes, gyér fénnyel megvilágított utcára fordult be, késsel, bokszerrel támadtak rá. István nem hátrált meg, gyors volt és kemény. Ökle nyomban lesújtott, és ahová ütött, ott megrepedt a bőr, tört a csont. Igaz, István is kapott egy-két ütleget, de akik bántani akarták, kénytelenek voltak elszaladni.

Most lépett be István a gyárkapun. Nem tudta miért, de megdobbant a szíve. Nap, mint nap ezen a kapun jött be és ment ki, amikor a munkaidő letelte után hazafelé indult, így valahogy már megszokta a környezetet, de ma valahogy mégis más volt. Hiába az évfordulóknak mindig jelentőségük van, ilyenkor jól esik a visszaemlékezés. Az élmény, mindig élmény, akár jó akár rossz, mindig késztet visszaemlékezésre. A tapasztalat sem más, mint sok-sok élmény egymásra rakodása, mely élmények beszűrődnek a tudatba, és amikor szükség van rájuk, előkeríti őket az emlékezet, és felhasználja a friss problémák megoldásához.

A két nő büszkén lépkedett a fiatal férfi mellett. Egymással megbékéltek már, de mindketten féltették a fiatal férfit másoktól. A rivalizálás mellett a két nő között valamiféle véd- és dacszövetség alakult ki. Mindketten közös erővel igyekeztek távol tartani minden nőt a fiatal férfitől. Ez még együttes erővel sem volt könnyű. Nehéz volt a jóképű férfire vigyázni. Itt is, ott is leányok, asszonyok sora tűnt fel, akik a fiatal férfi közelébe kívántak férkőzni.

- Szervusztok! - emelte fel kezét István, amikor beértek a hatalmas csarnokba. - Majd munka-idő után találkozunk.

A két nő elindult a csarnok vége felé, ahol egymás közelében dolgoztak, míg István túlsó oldalra saját gépe felé. Már régen elmúlt az az idő, amikor tanoncként dolgozott. Vége volt már az inaséveknek. Nem volt könnyű néki sem. Néki is nehéz évek voltak ezek. Ő is átélte mindazt a megpróbáltatást, amit ezeknek a tanulóknak csekély bér ellenében átélniük kellett.

Ő is átvészelte a megszégyenítéseket. Őrá is rákiabáltak, ha valamit nem úgy csinált, ahogy azt tőle megkövetelték. Ő mindezt zokszó nélkül tűrte és igyekezett gyorsan mindent megtanulni, amit új munkakörében tudnia kellett. Így kevesebb volt a lárma, kevesebb a kiabálás, és főnöke, a mester, a szakmunkás már nem volt oly durva vele, mint másokkal szoktak. Amikor tapasztalták, hogy a fiú megbecsüli az idősebbeket, szolgálatkész, segít ott, ahol csak tud, és nem sajnálja a fáradságot, ha dolgozni kell, őt is megbecsülték. Ebből neki is és mesterének is előnye lett, tudta, hogy a fiúra tud támaszkodni. Így a mester, a félelmetes mester már az első hetekben meghívta otthonába is. Így aztán ezt a fölé és alárendeltségi viszonyt, e körben kissé szokatlanul az egymás iránti megbecsülés érzése töltötte meg, és az a mester, aki munkaköre titkaira féltékenyen vigyázott, aki már több tanoncot kergetett el maga mellől, átadta tapasztalatait ennek a fiatal gyereknek, őt a szakma fortélyaira tanítgatta. Így vált hozzáértő dolgozóvá, amikor már az inasévek leteltek és felszabadult. A csarnok e részében már komoly gépek voltak, olyanok, amikhez érteni kellett, ahol a gépekhez tudás kellett, aminek hiányában jó munkát végezni nem lehetett. Itt volt a legkevesebb analfabéta, de itt volt a legerősebb a munkásösszefogás is. Emellett itt bántak a legóvatosabban az emberekkel is. A felsőbb vezetés már több munkást szeretett volna eltávolítani ebből a környezetből, volt, amikor meg is kísérelték egy-egy munkás eltávolítását. Ilyenkor az egész üzemrészben megállt a termelés. Hiába ültek nyakukra a csendőrök, nem dolgoztak. A végén a vezetők voltak kénytelenek meghátrálni. Itt és a szomszédos épületben volt a legkomolyabb munka. Ott már a töltények befejező munkái folytak. Ezt a részt igen szigorúan őrizték, és azt is suttogták, hogy a vezetés spiclirendszert is kiépített ebben a gyárrészlegben. Vigyáztak is a szájukra.

István kezében gyorsan ment a munka, egymás után készültek a munkadarabok. A gép melletti kosár tellett, és amikor az tele lett, István ugyanúgy intett szemével a mellette lévő fiatal tanoncnak, aki ugyanolyan fiatal volt, mint amikor ő tette első lépéseit a gyárban, és aki ugyanolyan gyorsan ürítette ki a kosarat, mint korábban ő.

István, a kezdő szakmunkás, most a szokottnál is jobban ráhajtott a munkára. Most nagyon kellett a kereset. Szeretett volna hazalátogatni szüleihez. Most már feledésbe mentek a korábbi évek, és István megszűnt egyszerű cselédgyereknek lenni. Ő már bizonyítvánnyal rendelkező szakmunkás volt, aki felett már nem volt hatalma a korábbi földesurának.

Azt azért István is tudta, hogy szüleinek még sok mindent vissza tudnak adni. Az ispán meg is próbálta már, de hogy-hogy nem, le is égett két hold búza. Volt is belőle probléma, de senkire nem tudták rábizonyítani a tettet. Aztán már nem is keresték, ki volt a tettes, de ettől fogva István szülei nyugodtan maradtak. Úgy hírlik, hogy ezt az ispán és a földesúr között komoly vita előzte meg.

A gép csak dübörgött, szórta ki a kész hüvelyeket. A művezető a délelőtt folyamán egyszer-kétszer mégis sétált a gépek között, és gyakorlott szeme nyomban észrevette, hogy a fiatal szakmunkás kitett magáért. Nem szólt semmit, csak elmosolyodott. Valahogy kedvelte ezt a harcias gyereket, aki ha kellett, megvédte igazát.

Dél felé már István is kissé fáradni kezdett. Az egyhangú, állandó monotonsággal ismétlődő munka nemcsak fizikai fáradságot okozott, hanem fárasztotta az idegeket is. Mások is már fáradtnak érezték magukat, egyre többen törölték le homlokukról a verejtéket, és egyre többen gondoltak már az ebédre, és megnyugvással vették tudomásul, amikor mély hangján megszólalt a gyári kürt jelezve az ebédszünet kezdetét.

Az ebédet, bár az sem mindenkinek volt, csoportokba ülve szokták elfogyasztani. Az ember ember, még akkor is, ha nehéz, gyötrő munkát kell végeznie, és aki vidám egyéniséggel született és él, azt a kemény munka sem töri meg.

Györe Mihály, Becs Zoltán és felesége, Anna és István egy csoportban szoktak leülni falatozni, és lassan oda szokott a kis Kovács Rózsika is. Anna eleinte elzavarta a kislányt, de az oly kitartó volt, hogy végül is ott maradt. Így alakult ki ez a kis csoport, mely a munkában is összetartozott, segítették egymást, egymásnak minden támogatást megadtak. E fokozott összetartás mellett nem képeztek azonban szigetet a munkatársak soraiban.

Éppen Anna bontotta ki a kis csomagot, ami az ebédet tartalmazta. Rendszerint hideg ételt szoktak hozni. Volt két-három kisebb rezsó is, és télen égtek a kályhák is, ahol az ételt meg lehetett volna melegíteni. Ezt azonban, aki csak tehette nem vette igénybe, mivel oly nagy volt ott a tolongás. A kályhák sem a dolgozóknak készültek, a gyártáshoz kellett biztosítani a megfelelő hőmérsékletet.

Talán az utolsó falatok csúszhattak le István torkán, amikor egy hatalmas robbanás reszkettette meg a levegőt. Mindenki ijedten ugrott fel, az arcok elsápadtak, a szívek hevesen vertek. Azt hitték, alattuk nyílt meg a föld vagy a tető szakadt le rájuk. Hosszabb idő kellett, míg rájöttek, hogy a szomszéd csarnokban történt a baj.

A munka leállt. Izgatott emberek rohantak ide-oda a hatalmas csarnokban. Kisvártatva megjelentek a vezetők is.

- Senki nem mozdulhat, míg nem adunk rá engedélyt! - hallatszott innen is, onnan is.

Eleinte szót fogadtak, de később kisebb-nagyobb csoportokba verődve tárgyalták az eseményeket.

A csarnok ajtaját bezárták, hogy senki ne tudjon kimenni a műhelyből, de oda bemenni sem.

- Menteni kellene a szomszéd csarnokot! - hallatszott egy józanabb hang.

- Addig senki nem mehet ki, míg számba nem vesszük, ki hiányzik a csarnokból.

Minden embert a gépe mellé állítottak. Meg kellett jelölniük, hol álltak a robbanás pillanatában. Akit nem találtak a helyén annak felírták a nevét.

Kint közben megkezdődött az oltás. Előbb az üzemi tűzoltó had, majd megjelentek a külső tűzoltók is, és amikor a számbavételezéssel végeztek, engedték ki a munkásokat a bejárati ajtón, hogy segítsenek a szomszédos csarnok mentési munkálatainál.

Ott nem nagyon volt mit segíteni. A hatalmas csarnok java része bedőlt, egy része lángokban állt. A tűzoltófecskendő dolgozott, hatalmas sugárban öntötte a vizet.

Ahol kihunyt a lobogó tűz, szorgos kezek fogtak hozzá, hogy eltakarítsák a romokat. Itt nem találtak élő embert, a romok alól nagyobbrészt szénné égett embermaradványokat kotorhattak ki. Voltak köztük nők, férfiak vegyesen. Arcuk annyira eltorzult, hogy nem lehetett felismerni őket. Pedig ebben a csarnokban is sok volt a jó barát, a jó barátnő, az egyszerű kolléga, a munkatárs. Amikor egy-egy hulla, emberi maradvány előkerült a romok közül, a munkás szeme megnedvesedett, sajnálta elszerencsétlenült társát.

Mind több tűzoltó gyűlt össze, lovas kocsikkal hordták a vizet, és a tűzoltókocsik elé is lovak voltak fogva. Csak elvétve lehetett látni egy-egy automobilt, melyekről előkerültek a tűzoltó felszerelések, hogy azok az oltási munkálatokban felhasználhatók legyenek.

A mentési munka lassan folyt tovább. Az arcok egyre porosabbá, füstösebbé váltak, a verejték összekeveredett a porral és e vegyületből képződött mázzal vonta be a munkás arcát.

Késő délután felé járt már az idő, amikorra sikerült az utolsó lángot is eloltani. A romok eltakarítása még hosszú időt vesz igénybe.

Az emberek között már egyre több volt a rendőrruhás ember, akik között több civil is futkározott. Messziről lerítt róluk, hogy ők is rendőrök, hiába viseltek civil gúnyát.

Egy középkorú, vizslaszemű, erősen testes ember vette számba az embereket. Mindegyiktől kérdezte, mit észlelt, hol volt, amikor a robbanás történt. Utasításokkal szaladtak az emberek, vitték, hordták a híreket. Most már a tűzszerészek is hozzáláttak a munkához. Valóban igen nagy aprólékossággal igyekeztek felderíteni a robbanás okát, bár még a romok sem nyertek eltakarítást, aminek teljes befejezése napokig is eltarthat, annak ellenére, hogy minden nélkülözhető munkaerőt ide irányítottak.

A nagy csarnok egy része viszonylag épen maradt meg, csak az oldala volt beomolva. Ennek kibontásához most kezdtek hozzá.

Óvatos tűzszerészek és szorgos munkáskezek bontották a beomlott részeket, takarították el az omladékot.

- Csak óvatosan! Óvatosan! - hallatszott a munkát irányító művezető hangja. - Itt még emberek élhetnek. Vigyázni, nehogy a fal tovább omoljon.

Szinte kövenként szedték le a téglát és egyéb törmeléket az útból. Lassan egy ajtónyi rés került kibontásra, melyen keresztül a viszonylag épen maradt csarnokrészbe belátni lehetett. Onnan por, füst szállt ki, alig lehetett jobban belátni pár méternél.

- Kik vállalkoznak önként, hogy bemenjenek? - kérdezte a munkavezető. Egyszerre több jelentkező is akadt, jóval többen jelentkeztek, mint amire szükség volt. Így aztán két ötös csoportot alakítottak ki, és az első öt ember megkezdte a bevonulást. A por, a füst, korom nehezítette a tájékozódást, de azért az elsők már indultak befelé. Közben a kibontott nyílás mind nagyobbá vált, és a füst is utat talált a kiáramlására, a por is ülepedett közben. Így belül a rossz látási viszonyokhoz lassan hozzászokó szemnek is jobban át lehetett látni a helyzetet.

Ahogy a pár ember beljebb hatolt, itt is, ott is síró, zokogó hangokat hallott. Úgy látszik, hogy a bent rekedteket ért sokkhatás még nem múlt el, még mindig a váratlan robbanás hatása alatt állnak. Többen el voltak bújva gépeik mögé, többen még mindig vaslemezeket tartottak fejük fölé, tartva attól, hogy fejükre zúdul a tető. Csak igen szigorú, erélyes fellépés segített, csak a kemény szónak voltak hajlandók a megrémült emberek engedelmeskedni. Mint a nyájat, kellett terelni őket. Így csak hosszabb idő után jelentek meg az első emberek a szabaddá tett nyíláson, ami közben mind nagyobbá vált.

Fáradt, rémült arcok jelentek meg a bejáratnál. Tépett ruházattal, a füsttől vörössé rágott szemekkel vonultak ki az emberek.

Megindult a második ötös csoport is, és most már a félig betemetett, sebesült és halott embereket hordták ki.

Megérkezett a mentőkocsi is, melybe nagy erős, gyors lovak voltak fogva, és egy fekete kocsi, melybe erőteljesebb, de lassúbb lovak.

A hordágyak megteltek zúzódást szenvedő emberekkel, de többen már nem volt élet.

A bejáratnál munkásasszonyok csoportba verődve várták, kiket hoznak ki, hiszen egyiküknek, másikuknak még bent voltak a hozzátartozói, és nem tudták, mi van velük.

Most egy fiatal férfi fekszik a hordágyon, az alsóteste szinte szét van maszítva. Közel lehetett az oldalfalhoz, amikor az beszakadt és a tető lezuhant. Még volt benne élet.

Egy idős munkásasszony vetette rá magát a hordágyra és eszelősen kiabált:

- Fiam! Édes fiam! Támasszátok fel! Fiam! Fiam! Ébredj fel!

A körülötte állóknak szeme megtelt könnyel. Ezek az élettől edzett emberek megszokták a fájdalmat, hozzáedződtek a szenvedésekhez is, de a kétségbeesett anyai szív vergődése mindenkit meghatott. Még a kérges szívű férfiak is elérzékenyültek, az ő arcukon is visszatükröződött a fájdalom, mint az anyai szív átérzett fájdalmának reflexei.

Már fel lehetett mérni, hogy hatalmas erejű robbanás történt, rendkívül nagy volt a pusztító hatás. Nemcsak a hatalmas csarnok rongálódott meg rendkívüli mértékben, hanem sok gép is tönkrement. Több gép el volt dűlve, és szinte hihetetlennek tűnt, de néhol még a gépek karvastagságú részei is el voltak hajolva.

A pusztítás nyomai voltak mindenütt. Kint is és bent is. Bent, a hatalmas csarnoknak beomlott a tetőzete, hatalmas vastraverzek, tartógerendák lógtak a levegőben. Mindenütt törmelék, piszok, szenny, kint külön sorokra rakott sebesültek és külön sorokba rakott halottak hevertek. Dolgozott a sebesültszállító mentőkocsi és dolgozott a halottas kocsi, de csak lassan fogytak a halottak és a sebesültek.

IX.

Egy hatalmas hivatali szoba. A szemközti fal előtt egy ugyancsak hatalmas íróasztal, mely íróasztal előtt egy ugyancsak terjedelmes ember ül. Társai Zsíros Döncinek nevezik. Tisztességes polgári neve Hemerka Zoltán. Foglalkozása főfelügyelő. Feladatköre nem kívánatos szervezetek nyilvántartása, a társadalomellenes bűntettek felderítése. Beosztottjai szerint ez a húsos test rendkívüli energiát takar, tulajdonosa képes volt egész éjszaka dolgozni, és reggel úgy ment el a hivatalból, mintha egész éjjel nem tett volna semmit. Sokan nem örültek ennek a hatalmas energiának, sokaknak okozott ez bánatot és szenvedést.

A főfelügyelő arca kissé széles, de szabályos volt, az orr kissé hegyes, ami enyhén karvalyszerű kifejezést adott ennek az egyébként szabályos arcnak. Különösen a szeme volt az, ami erősen feltűnő volt ebben az arcban. Szürke, szúrós szemei voltak a detektívfelügyelőnek. Amolyan vesébe látó. Aki találkozott vele, az volt az érzése, hogy e két szem eltakarhatatlanul belelát még a vesébe is. Itt nincs értelme a tagadásnak, a szemek gazdája már úgyis tud mindent. A hajzat még dús volt, de a homlok magas, ami vitathatatlanul intelligenciát árult el. Ha valaki nem ismerné beosztását, professzornak is nézhetné.

A Zsíros Dönci elnevezés inkább csak élcelődés volt, a valóságot nem teljesen takarta, mert a felügyelő szélesebb volt ugyan a szokottnál, de inkább izmos volt, mint zsíros. Állítólag igen nagy ereje volt. Legalábbis azok szerint, akik már kipróbálták. Akikhez egyszer már hozzányúlt, azok nem szívesen engedték ismét megfogni magukat.

A bejárati ajtó az íróasztallal kissé szemközt, balra nyílott. Így elegendő hely maradt az irodában a kissé rézsútosan elhelyezett szép, dohánybarna ülőgarnitúrának, mely egy kanapéból és két fotelből állt, középen egy szépen faragott kis tölgyfa dohányzó asztalkával.

A másik oldalon az ülőgarnitúrával szemközt egy hosszabb, de keskeny asztal állt, mellette egyszerű, de párnázott székekkel. Az előbbi helyre szokta a főfelügyelő vendégeit ültetni, míg a hosszú asztal mellett beosztottjaival tanácskozott. Az íróasztal mögött, a szoba falán Ferenc József császár képe díszelgett.

Az íróasztalon a szokásos tintatartó, benne egy-két toll, valamint egy-két könyv volt kevésbé rendbe rakva, és a detektívfelügyelő előtt egy aktacsomó hevert. Valószínűleg ez lehetett intézés alatt, mert éppen nyitva volt.

Kopogás hallatszott az ajtón, majd a szabad jelzésre egy magas, erős testalkatú, kissé zord arcú fiatalember jelent meg.

- Hozom a listát a számba vehető személyekről, főfelügyelő úr!

- Adja ide!

A két éles, vesébe látó, acélszürke szem kutatja át a listát. Ezen nevek sorakoztak egymás mellett, és mellettük a beosztás megjelölése, és külön fel volt tüntetve, hogy a név gazdája milyen politikai funkciót visel.

- Elég sokan vannak. Ahogy látom 24-en. Már hallgatott ki közülük valakit?

- Igen! Mindet. A többit hazaküldtem, csak nyolcat tartottam itt. Ezeket ismét ki kell hallgatni.

- Van-e valami eredménye az eddigi kihallgatásoknak?

- Nincs! Ezek úgy hallgatnak, mint a sír.

- Mi a benyomása?

- Lehet, hogy nem ezek tették.

- Hát akkor kik?

- Lehet, hogy csak egy-két ember. Ez nem volt szervezett akció.

- Akkor ezt az egy-két embert kell felderíteni.

- Azt próbáljuk most.

- Nem fog kicsúszni a kezeink közül?

- Nem valószínű.

- Akkor hallgassák ki mind a nyolcat, aztán sürgős jelentést kérek.

- Igenis! - csapta össze bokáját a magas, vállas fiatalember és már el is tűnt a szobából.

- Még, hogy nem ezek tették volna? - állt fel az íróasztal mellől bosszúsan a főfelügyelő. - Nékünk eredmény kell, enélkül hogyan tálalhatnám az eseményeket a főkapitány úrnak. Nem is kapnám meg enélkül a már beígért fizetésemelést. Majd megnyitjuk ennek a pár gazembernek a száját. Ha kell, majd személyesen fogom vallatóra ezeket a pimaszokat. Lázadnak a rend, a fegyelem ellen. Pusztítani akarják a világot. Hogy lehetett egy ügyvéd oly elvetemült, hogy ezeknek még könyvet is írt. Meg akarják váltani a világot. Mit tehet ahhoz egy munkás, egy senki?

Dohogva járt-kelt a szobában. Most látszott csak, hogy ez a húsos alak mily nagy erővel rendelkezik. Szinte rengett a parkett a lábai alatt.

Hirtelen az íróasztalhoz megy, és erőteljesen megrázza a csengőt. Már nyílik is az ajtó és egy szőke női fej tolakszik be az alig nyitott ajtón.

- Szabad bejönnöm, főfelügyelő úr?

- Jöjjön be!

Az asszony belép, kezében egy jegyzettömb van.

- Írja, kérem!

Az asszony várakozva néz a főfelügyelőre.

- Egy órára kérem a jelentést a kihallgatásokról. Két órára fel kell hívni a főkapitány urat, és részemre audenciát kér. Négy órára ide rendeli az újságírókat. Megértette?

- Igen!

- Akkor elmehet.

A szőke nő ismerte már főnökét. Tudta jól, hogy ilyenkor a közeli kávézóba szokott menni. Útközben jól átgondolja tevékenységét, és amikor visszajön már határozottan intézkedik.

A szőke nő nem szerette ezt a munkahelyet. Az ő szülei is egyszerű munkásemberek voltak. Bizony sokszor megremegtették, ami itt szokott történni, de nem szólhatott semmit. Valamiből meg kell élni, és itt tisztességes fizetést kapott. Volt, amikor már majdnem bajba került származása miatt, de mindig oly szolgálatkész volt, oly gyors és pedáns, hogy lassan megbocsátották néki munkás származását. Szívét azonban nem tudták megváltoztatni, szíve az érző egyszerű emberekhez húzott.

Közben a földszinti helyiségekben folyt a kihallgatás. Ezek az agilis nyomozók mindenképpen vétkest akartak találni. Meggyőződésük is az volt, hogy ezt a robbantást előre megtervezték, gondos kezek készítették elő, de itt az osztályon mindenképpen produkálni kellett. Ha itt nem tudnak állandóan új és új eredményeket mutatni, bizony leváltják őket. Azok az emberek, akik már itt dolgoztak, az eszközökben már nem igen válogattak. Ide már kíméletlen, sőt kegyetlen embereket tettek, akik ha úgy érezték, hogy arra szükség van, nem riadtak vissza a tettlegességtől sem, és akikből vallomást akartak kicsikarni, durván bántalmazták.

Egy idős munkást vallattak először. A szokásos bevezető kérdések hangzottak el, majd a kihallgatás egyre élesebbé vált. Az egyik, egy köpcös, rendkívül robosztus nyomozó öklét tartotta az idős ember orra alá.

- Felelj! Ki helyezte el a robbanóanyagot?

- Miből gondolja, hogy úgy robbantottak?

- Tudjuk.

- Ha tudják, miért tőlem kérdik?

- Azért, mert azt akarjuk, hogy te is elmond!

- De amikor én nem tudok semmit.

- Semmit? - kérdezte a nyomozó, öklét az idős ember orrához dörzsölve.

- Semmit!

Az ököl csattant is, az idős ember hátratántorodott. Ez az ütés egy fiatalembernek is sok lett volna. Az idős ember arcát nyomban el is öntötte a vér.

- Még mindig nem tudsz semmit?

- Még mindig nem!

Az ököl újra lesújtott! Most az ajkára kapta az ütést. Az ütés most sem volt gyengébb, az idős ember egyik foga ki is esett.

- Na és most? Most sem tudsz?

- Nem! Nem tudok!

- Az Istenfádat! Azt hiszed, hogy mi nem jövünk rá mindenre? Mindent tudni fogunk.

- Az a maguk dolga.

A nyomozó vérbeborult szemmel néz az idős emberre.

- De fenemód öntudatos vagy. Talán Marx tanított ki?

- Az velem nem foglalkozik!

- De te igen vele!

- Én igen! - hangzott a határozott felelet.

A nyomozó újra az idős emberre néz. Már rendkívül dühös, szét tudna pukkadni; de nagy erőfeszítéssel uralkodik magán.

- Akarsz egy cigarettát?

- Nem!

- Nem baj! - és egyet kivesz a tálcájából, szájába veszi és meggyújtja, majd az idős ember szájába nyomja.

- Tudtam volna fordítva is csinálni. A tüzes végét nyomtam volna a szádba.

- Kibírtam volna azt is.

- Hm. Na nézz rám! Te mégis becsületes embernek látszol. Mondd őszintén, nem ti raktátok a robbanóanyagot?

- Mi nem csinálunk ilyet. Saját társainkat csak nem öljük meg.

A nyomozó elgondolkodva simogatta dús haját. Igaza lesz ennek az embernek. Oly őszintének látszik. De ki tette, ha ő nem? Valakinek tennie kellett. Nem robbanás volt, hanem robbantás. A vonatkozó szakértői vélemények egyértelműek. Egyszerre több helyen történt a robbanás. Ha véletlen lett volna, akkor bizonyára egy helyen történt volna és nem több helyen. De ha nem ezek között kell keresni a tettest, ki lehet az az őrült elkövető, aki több embert, munkatársait is eltette láb alól. Ezeknek valóban nem ez a módszerük. Itt valami különc, anarchiára hajlamos embert kell keresni. Kimenjen újra az üzembe, és ott nézzen meg mindenkit, vagy ezek között keresse, akiket behoztak már, vagy akiket még nem engedtek el? Milyen szamárság volt a többit elengedni. Mennyire tiltakozott ellene, de főnöke, az a felfuvalkodott hólyag, ki úgy viselkedik, hogy mindenkinél többet tud, fenéknyaló társa javaslatára elengedte a többit. Most azután vessen magára. Az ostor mégis rajta fog csattanni. Ez a Zsíros Dönci azt fogja mondani, hogy ők a tehetetlenek, pedig ha ők nem lennének, az sem állna sehol. Eddig is az ő emberismeretük, szakmai gyakorlatuknak volt köszönhető, hogy az ilyen izgága emberek lefülelésre kerültek. Az ő nagy nyomozói gyakorlata, ügyessége, kiváló gyakorlati érzéke súgta meg nem egyszer, mit kell tennie. Ez még nem mondott csődöt. Hagynia kell az idős embert, hiszen hiába veri, ezzel úgy sem fog előbbre jutni, és valószínű úgy sem tud semmit, minek rá az időt pazarolni. Igen, meg kell nézni a többieket és kiválasztani azokat a típusokat, akiktől az ilyen cselekmény elkövetése várható. Igen, ezt csak egy anarchista követhette el, ez egy szocdemestől nem telik ki. Ő hosszú idő után megismerte ezeket az embereket, és egy részüket a maga módján tisztelte is. Imponált neki, hogy ezek nem árulkodnak, hogy kitartóak, és ha egészen nem is illik rájuk e jelző, mert ezt megítélése szerint csak fenntartással lehet mondani, de jellemesek is. Idáig ért gondolataiban, amikor határozott.

Megnyomott egy csengőt és a szobába egy egyenruhás rendőr lépett.

- Ezt vezessék el. A többit pedig mind ide hozzám.

- Igenis!

Szegény öreg, alig-alig támolygott már, a rendőr nyúlt a hóna alá és úgy vezette, mint valami gyermeket. A test már össze volt törve, de a lélek nem. A száj éppoly kemény, vékony csíkban csukódott össze, mint eddig és a tekintet, amit a nyomozóra vetett, míg eltámolygott mellette, szintén kemény.

Mi lenne, ha ezek uralkodnának? - tette fel magában a kérdést. Ebbe beleborzongott. A kérdés nem volt alaptalan, igen sokat megvert már közülük, hogy ily kérdést feltehessen.

Az öreg a rendőrrel eltűnt a bejáratnál, az ajtó becsukódott mögöttük. A nyomozó egy cigarettát vett elő és rágyújtott. Mélyre szívta le a füstöt.

Ha mindegyik ilyen kemény lesz, mint ez az öregember, akkor néki igen nehéz napja lesz. Ezeket nem lehet könnyen megtörni.

Jól esett neki a pár nyugodt pillanat. Hiába nem könnyű mesterség ez. Itt a vallomásért meg kell izzadni. Még jól emlékszik vissza, amikor köztörvényi bűnözőkkel foglalkozott. Mennyire más gárda volt ott. Volt, akire csak erősebben rá kellett nézni és már úgy vallott, mint a vízfolyás. Sokat még noszogatni sem kellett, beszéltek azok maguktól is. Tudták azok jól, hogy az kerül előnybe, aki előbb beszél. Ezt ő mindig ki is használta, és a beismerő vallomást honorálta is a maga módján. Aki köpött, annak cselekményét igyekezett enyhébbnek beállítani. Sok bűnöző hálás is volt érte.

Ezek itt egészen mások. Rendkívül ritka, ha egyik, másik elköpi magát. Ha köp, akkor inkább rájuk, nem társára. Ebből pedig előny nem származik. Hiába üti őket, inkább hallgatnak még akkor is, ha félig már agyon vannak verve, némák, mint a sír.

Na, már végre meg is érkeztek. Két rendőr hozta be őket. Heten voltak. Meg is jegyezte:

- Heten vagytok, mint a gonoszok.

Nem kapott rá választ, és ez erősen felingerelte.

- Na gyertek! Csak sorba! Ide a fal mellé.

Hét személy állt sorba. Fiatalok, idősek, középkorúak, vegyesen. Mindegyik szemében valami néma hallgatás - állapítja meg dühösen a nyomozó. Na, megint nehéz napja lesz. Ezekből alig fog kiszedni valamit. De először nézzük meg jól őket. Egyenként valamennyit.

Lassan lépked el a sorok előtt. Minden személynél hosszasan megáll. Vizsgálja az arcot. Felméri emberét. Szemével beleszúr a partner szemébe, mintha egészen a veséjéig kívánna látni. Nézegeti az arc alakját, az állat, a szemeket, külön az orrukat. Még azt is vizsgálja, milyen mélyek az arcon a barázdák. Nem véletlen alkalmazták ezen a poszton. Határtalanul jó szeme volt, és igen jól ismerte az embereket is. Gyorsan megállapította, hogy kiből, mit lehet kihozni, és a hosszú gyakorlat folytán azt is meg tudta állapítani, hogy mennyi idő kell a vallomás megtételéig. Nem kerülte el figyelmét egyetlen szemvillanás sem. Még azt is nézte, feszesen áll-e, akit a sors eléje hozott, vagy görnyedten. Ha kezét gyorsan elhúzza a paciens előtt, mint reagálnak rá a pupillák. Sok könyvet olvasott már a pszichológiáról, sok-sok tanulmányt, de ha az abban foglaltak gyakorlati alkalmazását tanítani kellene, akkor abban ő lenne a professzor.

István harmadikként állt a sorban. Nem félt. Valahogy úgy érezte magát, mintha a szorítóban lenne a bemutatkozás, és várni kellene a harcra.

A nyomozó jól ismerte már a behozott személyeket, bár személyesen még egyikükkel sem találkozott. A gyárban úgy gyűjtötték ki a névsort, és mindegyik személyről leírást is adtak. Istvánról is tudta már, hogy azért szökött meg otthonról, mert az ispánt megverte. Szinte betanulta mindegyik jellemzését, és amikor egy-egy ember előtt elhaladt, magában méregette, hogy a jellemzés mennyire találó.

Amikor a nyomozó Istvánhoz ért, hosszasan méregette annak arcát.

- Te vagy az a fiú, aki az ispánt megverte? Ennyi tekintélytisztelet van benned?

- Igen én voltam.

- Miért bántottad?

- Mert az apámat megverte.

- Hm.

Ennek a fiúnak nagyon erősnek látszó testalkata van és bátor, nyílt tekintete. Nem valószínű, hogy ilyen cselekményt elkövetett volna, köze lenne a robbantáshoz, de nagyon beajánlották néki a fiút. A munkaügyes külön kérte, hogy ijesszék meg a fiút, hogy kisebbé váljék a hangja az üzemen belül is.

- Lépj ki!

- Igen!

- Menj a másik oldalra.

A nyomozó tovább ment. Egy jó középkorú, már deresedő hajú munkás szilárdan állta a nyomozó tekintetét. A nyomozó tovább ment.

Két 20 éven felüli, inkább harminc év felé közeledő fekete hajú férfi következett azután. A nyomozó jól megnézte őket. Ijedtnek látszó, ideges arc és mindkettőnél blazírt tekintet. A nyomozó szeme végigsiklik rajtuk a fejük tetejétől le egészen a lábuk ujjáig. Majd ismét megnézi őket.

- Na álljatok csak ki! - szólt rájuk határozottan.

Ezután ismét a sor elejére indult. Az első munkás orrát felpöcköli, valamit morog, ami nem érhető, aztán meg tovább megy, végig a soron, majd újra elölről kezdi. Hosszas tanakodás után még egyet kiválaszt a sorban állók közül.

- Na, ti ide valamennyien a másik oldalra. Így egymás mellé. Jó. A többieket elvihetitek! - szólt a két rendőr felé. - Szabadon bocsáthatjátok őket.

Nem tudta még kik a tettesek, de azt nyomozói ösztöne súgta, hogy azok, akiket elengedett, nem lehettek. Sok-sok eset volt már mögötte. Kifejlődött a rutin, dolgozott a híres nyomozói ösztön.

- Őket pedig zárkába. Mindegyiket külön-külön. Majd később hallgatjuk ki őket.

Már ő is fáradtnak érezte magát és az óra mutatója is egy óra felé közeledett már. Sietnie kellett, mert egy óra után már nem kap ebédet. Majd délután kézbe fogja valamennyit.

Szinte egyszerre érkezett vissza a főfelügyelővel. A nyomozó mélyen meghajolt előtte, de magában azt mondta: „Na, te Zsíros Dönci”, de megtoldani még magában sem merte. Hiába jól bele volt nevelve a tekintélytisztelet.

- Na, hogy állunk?

- Négyet tartottam itt, a többit elengedtem.

- Biztos abban, hogy köztük van a robbantó? Nem azok között van, akiket elengedett?

- Abban biztos vagyok, hogy akiket elengedtem, azok között biztosan nincs.

A főfelügyelő nem vitatkozott beosztottjával. Egyrészt azért, mert megszokta, hogy utasításait teljesítsék és a beosztottakkal, alárendeltjeivel nem állt le vitatkozni, de másrészt jól ismerte beosztottjait, azok képességét, így tudta azt is, hogy ennek a nyomozónak különösen jó orra van, és ha ő azt mondja, hogy az elengedettek között nincs a tettes, akkor az legalábbis erősen valószínű.

A nyomozónak mindjárt feltűnt, hogy a főfelügyelő mennyire ideges, sőt dühös. Azért már vissza is akart vonulni, amikor a főfelügyelő közölte vele, hogy a rendőrkapitány meg sem várta, hogy ő hívja fel, még érte is küldetett és határozottan közölte vele, hogyha másnapra

nem fogják el a tettest, akkor megnézhetik magukat. Ezt igen határozottan adta tovább a nyomozónak.

- Remélem másra nem lesz szüksége, de ha kell még egy-két ember, akkor magához küldetem, de eredményesnek kell lenni. Megértette?

- Igenis, főfelügyelő úr!

- Akkor mehet! Várjon, mikor akarja ezeket kihallgatni?

- Nyomban kezdem.

- Akkor én is lemegyek magával. Oly nagy port vert fel az eset, hogy nekünk azonnal cselekednünk kell.

A nyomozó bosszúsan gondolt rá, hogy bizonyára főnöke maga akarja learatni a dicsőséget. Ha hiba van, azt meg az ő nyakába varrják, ha dicsőség, azt a főnök élvezi. De hiába, így van ez mindenütt.

Lementek az alagsorba. Ott voltak a vallató szobák.

- Először melyikkel kezdjük?

- Van itt egy fiatal. Azt mondják róla a gyárban, hogy igen öntudatos. Most akarnak belőle valami bizalmit csinálni a szakszervezetiek. A vezetők közül többen nem szeretik, mert mindig a dolgozók jogairól szónokol. Az hírlik róla, hogy vidékről jött, ott megverte az ispánt.

- Ilyen vadember? Jó lesz vele vigyázni!

- Majd megpuhítjuk. Odarendeltem még két rendőrt.

- Ő lenne a tettes?

- Biztosan nem!

- Akkor miért faggatjuk?

- A gyárban különösen figyelmembe ajánlották, és kértek, hogy törjük meg kissé ezt a fenevadat.

- Hm! - dünnyögött a felügyelő, de nem szólt semmit.

Ezt ugyan nem szerette, de saját felettesei nem egyszer utasították, hogy egy-egy dolgozót jól vallassanak ki, hogy ezzel a többieket is megfélemlítsék. Lehet, hogy igazuk van, különben ki bírna ezekkel. Állandóan sztrájkon törik a fejüket, meg a nyolcórás munkaidőt követelik. Ő sokat tanult, mégis sokszor bent van tíz órát is, ezeknek meg nyolc óra kellene, meg magasabb életszínvonal. Egy kicsit tényleg nem árt letörni a szarvukat.

Közben leértek az alagsorba. Az egyik vallató szoba ajtaja még nyitva volt, úgy látszik nem rég végezhettek. A szoba padozata köves volt, azon vér folyt végig. A nyomozó elmosolyodott. Úgy látszik a kollega keményen dolgozhatott.

Beértek a vallató terembe. Itt valóban egyszerű volt a berendezés. Csak egy asztal és körülötte pár szék volt elhelyezve. Az egyik széken mosdótál és mellette egy nagy kancsó víz. Erre gyakorta volt szükség, már azért is, hogy a vallató is megmoshassa néha az arcát, ha a kemény munkában elfárad, de szükség volt azért is, mert akit vallattak, gyakorta ájult el és fel kellett locsolni. Így egyszerű volt a szoba, de minden volt, ami a célhoz szükséges.

A szoba berendezését kis csengő egészítette ki. Ezen lehetett hívni az ügyeletes rendőrt, akinek az utasításokat lehetett megadni.

A két férfi letelepedett az asztal mellé.

- Hívassam őt?

- Ne még. Először pihenjük ki magunkat.

- Több erő kell a vallatáshoz - kacsintott főnökére cinkosan a nyomozó. Pár percnyi várakozás után a felügyelő keze nyúlt a csengőhöz és nyomban meg is nyomta annak gombját. Kisvártatva egy rendőr jelentkezett.

- Hozassa be ezt a Novák Istvánt! Még két rendőrt is mellé. Veszedelmes embernek mondják.

- Értettem - tisztelgett a rendőr és távozott.

- Kíváncsi vagyok erre a fenegyerekre - szólt a főfelügyelő. - Sok nagymellű embert láttam már, de amikor hozzánk bekerült, kisfiú lett. Azt hiszem ez is.

- Reméljük! - válaszolt a nyomozótiszt, de kissé ingadozva, mint aki nincs meggyőződve a közöltek valóságáról.

Pár perc telt el, amikor két rendőr kíséretében az érintett megjelent, és a főfelügyelő szem-ügyre vehette.

Jól megnézte az eléje hozott embert, és a bosszúság árnyéka suhant végig arcán. Ez a kölyök valóban nem látszik puha embernek. Majd meglátjuk.

- Hogy hívnak? - rivallt rá a főfelügyelő az előtte álló emberre.

- Novák Istvánnak! - és az előtte álló kihúzta magát.

A főfelügyelő ismét jól megnézte. Jóvágású kölyök az biztos. Így egyszerű ránézésre is kemény embernek látszik. Jól ki van sportolva. Rendkívül erős testalkat. Arról a jellemzésben már olvasott, hogy sokat sportolt a fiú és tudott arról is, hogy birkózott és bokszolt. No, de majd az értelem, bár ez egyáltalán nem látszik buta gyereknek. Széles, magas homloka, okos szemei értelmet, intelligenciát árulnak el.

- Na fiam miért hoztak be?

- Nem tudom! Nem közölte velem senki, hogy miért vagyok itt.

- Nem is sejted?

- De igen, valószínű a robbanás miatt!

- Lám okos fiú vagy te. Valóban a robbantás miatt. Mit tudsz róla? - kérdezősködött a felügyelő.

- Azt, amit mások!

- Mit tudnak mások?

- Azt, hogy robbanás történt.

- Azt mi is tudjuk. Mást nem tudsz?

- Mást nem.

- Csak gondolkodj. Ki szervezte meg a robbantást? Ki vitte oda a robbanóanyagot?

- Azt én nem tudom, kérem.

- Ezt sem tudja! Te hiszed ezt? - fordult a főfelügyelő a nyomozóhoz.

- Nem, a gyerek biztosan tudja - fordult a nyomozó is főnöke felé.

- Akkor beszélj fiam! - dörgött rá a főfelügyelő erős bariton hangja.

- Nincs mit mondanom.

- Nincs? Majd megoldjuk a nyelvedet. Eddig itt még senki nem hallgatott. Értünk hozzá, hogy nyithatjuk ki valakinek a száját. Elhiszed nekünk? - hangsúlyozott nyomatékkal a főfelügyelő, és vérfagyasztó mosollyal nézett a fiúra, majd a nyomozóra kacsintott.

- Na fiú, mi lesz?

- Nem tudom, mit akarnak tőlem.

- Még mindig nem tudod? Azt mondd meg, honnan vettétek a robbanóanyagot és kik voltak a társaid.

- Nekem nem volt társam.

- Na, most már ne komédiázz velünk, a mi türelmünknek is van határa.

- Én sem szívesen tűrök - válaszolta a fiú.

A főfelügyelő felkapta a fejét. Szokatlan volt az érces hang. A nyomozó ütésre kapta fel a kezét, de a főfelügyelő leintette.

- Várj csak! Úgy gondolom, lehet ezzel a gyermekkel finoman is szót érteni.

A fiatal férfi nyugodtan szemközt nézett a főfelügyelővel.

- Miért ne lehetne főfelügyelő úr!

- Honnan tudja, hogy főfelügyelő vagyok?

- Mert itt ez az úr azt mondta.

- Az Istenfádat! - mérgelődött a főfelügyelő magában. Ez a fiú keményebb dió, mint gondolta. Valóban nem marad más hátra, minthogy ércesebben lépjenek fel vele szemben. Nem volt ugyan ellensége a kemény fellépésnek, de emiatt volt már kellemetlensége, és ezért csak akkor alkalmazta a keményebb vallatási módszereket, ha úgy érezte, már más eszköz nem célravezető. Valahogy úgy érezte, hogy ez a fiú nem bűnös, de most már meg kell leckéztetni, ha már bent van.

- Na fiam! Nincs sok időnk! Tegyél már végre vallomást.

- Nem tudok én semmit mondani.

- Még egyszer kérdem, ki vitte oda a robbanóanyagot.

- Nem tudom!

- Na, ne húzz fel bennünket - szólt most már bele a nyomozó is, öklét ismét a fiú felé tolva.

A fiú hidegen nézett vele szemben és a kérdésre nem felelt.

- Na, beszélj már végre! - dörgött rá idegesen a nyomozó.

- Nincs mit mondanom. Hagyjanak már békét.

A nyomozó fejébe szállt a vér. Nem szokta meg, hogy így válaszoljanak neki. Neki, akitől mindenki rettegett. Arca előbb piros lett, majd fehér, szája elkeskenyedett, szeme összeszűkült, majd hirtelen egy gyors ütéssel arcul ütötte a fiút.

Az ütés a fiút váratlanul érte és oly gyors volt, hogy az nem tudott kitérni előle. A reflex azonban benne is dolgozott, ahogy elcsattant arcán a pofon, meglendült az ő jobb ökle is, és a másodperc tört tizedrészén belül pazar jobb egyenes érte a nyomozó állát. Az úgy elterült, mint egy zsák.

A főfelügyelő is ösztönszerűen cselekedett. Amikor a fiú keze kilendült, elkapta a fiú mellén a ruhát, de bár ne tette volna, mert ő is kapott egy oly hatalmas pofont, hogy a nyomozó mellé feküdt.

Az egyik rendőr, amelyik a kijárat közelében volt, kiugrott az ajtón és kiabált, míg a másik arca elé kapta kezeit és csak annyit mondott: - „Jaj ne!" A fiatalembernek már nem volt kedve őt bántani, lelohadt a hirtelen feltámadt harag. Közben a szobába hat rendőr özönlött be és a fiút elkapták. Az úgy megrázta magát, hogy csak úgy hullott le róla a sok rendőr, mint kutyáról a víz, ha úszás után jól megrázza magát. A sok lúd disznót győz, tartja a régi magyar közmondás, és a fiú sem tudott a túlerő ellen védekezni. A sok kéz hamarosan a földre teperte és a bilincs már csattant is csuklóján. Most egyszerre mindenki bátor lett, a „Jaj ne" rendőr is elővette a gumibotot és ütötték a fiút, ahol érték.

Közben a főfelügyelő és a nyomozó is feltápászkodott, szemükben sárgás fény villogott. Nem szóltak a rendőröknek addig, amíg a fiú a sok ütés hatására össze nem esett.

Csak akkor, amikor a fiú elájult, mondta a főfelügyelő haragtól villogó szemmel, hogy vigyék vissza a cellájába a fiút.

Az már nem tudott a maga lábán járni, úgy vonszolták vissza a cellájába. Mikor végre visszakerült szobájába a főfelügyelő és az előtte lévő széken ülő nyomozó is kipihente már magát, szólalt csak meg.

- Mikor megláttam ezt a gyereket, éreztem, hogy baj lesz. Ez egy rendkívül veszélyes ember.

- Majd én belekeverem, ha addig élek is.

Mindketten tudták, hogy ez mit jelent. Ezek az emberek általában nem voltak rosszindulatú emberek, de a harag, a fiúval szemben feltámadt gyűlölet elvakította őket, szívesen felakasztották volna a fiút. Nem kellett külön mondani a nyomozónak, hogyan vezesse a nyomozást, azt úgyis úgy irányítja, hogy a fiút belekeverje. Ma azonban már egyiküknek sem volt kedve dolgozni, úgy távoztak az irodából, mint két ázott veréb.

Másnap már reggel korán kezdték a munkát.

A nyomozónak a hatodik érzéke diktálta, hogy a két fekete hajú férfit kell sürgősen kihallgatni. Mióta jól megnézte ezt a két embert, megrögződött benne a blazírt tekintet, az anarchista arc. Már akkor az volt a benyomása, hogy ebben a két emberben kevés a lelkiismeret, ezek mindenre képesek. Ennek a benyomásnak, az első impresszionak ő mindig hitelt adott. Soha nem próbálta megmagyarázni magának, miért olyan jól működik nála a hatodik érzék, csak tudomásul vette, hogy messzemenően segíti hivatása gyakorlásában.

Már rendelkezett is, hogy a két fiatalembert vezessék elő. Előbb megivott egy csésze teát, mielőtt a vallató szobába ment. Tegnap óta nagyon rossz szájízzel ment a kihallgató szoba felé. Még most sem tudott magához térni a tegnapi megpróbáltatásból. Ilyen határtalan szégyen őt még nem érte soha. Csak az vigasztalta, hogy ebből a nagy pofonból főnöke is kapott. Milyen jót derülhetne rajta, ha ő nem járt volna ugyanúgy. Ha ő korbácsolhatná meg, mint ispán az apját, bizony nem maradna benne élet. Most nem szabad bántani, hogy minél előbb begyógyuljanak a fiú sebei, mert még őket fogják elővenni. Mikor érti meg végre a kormányzat is, hogy ezekkel nem lehet kesztyűs kézzel bánni. Talán meg is értik, de ilyenből

olyan botrányt szoktak csinálni. Az a rothadt sajtó úgy felfújja ezeket a kis dolgokat, mint a luftballont szokás. De még meg fogja kapni a magáét ez a taknyos. Nem fogja elfelejteni, amíg él.

Mire beért a vallatószobába, a két fiatalember már ott volt. Először együtt akarta kihallgatni őket, hogy lássa, hogy beszéltek össze. Így ő egyszerre tudta figyelni a két arcot. Nála ez így bevált. Utána egyenként hallgatja ki őket, majd újra együtt. Aztán újra külön-külön, majd ismét együtt, amíg meg nem törnek.

Tegnap óta már három rendőr volt a kihallgató szobában. Ezektől nem kellett félni, ezek lojális emberek voltak. Alacsony sorból származtak ők is, de felsőbb rendűeknek érezték magukat. Hiába az állami szolgálat...

A nyomozó hideg arccal ült le a székre. Álla felett a dudor még látszott, aminek még erősen kék volt a színe, csak egy kevéske lila szín játszódott már benne.

A három rendőr összenézett. Ők már jól ismerték, tudták, hogy mikor tör ki a vihar. Nem is szólt semmit, csak intett és a három rendőr a két fekete hajú férfit eléje állította. Ő ülve nézte végig őket. Egyszer az egyik arcába bámult, másszor a másikéba. Csak nézte őket, nem szólt egy szót se. Aztán lassan felállt és az egyik fekete hajú elé lépett. Oly gyűlölettel nézett annak fekete szemébe, hogy az remegni kezdett és hátralépett. E mozdulat kiváltotta benne a vad indulatot, és most minden gyűlöletét, elszenvedett szégyenét beleadta a hatalmas ütésbe, amellyel arcul vágta a fekete hajú férfit. Aztán, mint vérszaggal vadított tigris ütötte a szerencsétlen férfit, ahol érte. Mintha a tegnapi fiút látná maga előtt, aki őt oly erősen arcul ütötte, hogy ő, akit mindenki erős embernek ismert, úgy esett össze, mint egy colstok.

A férfi nyögött, ami még jobban felingerelte, és addig ütötte, míg tüdeje bírta, majd remegve botorkált vissza székéhez és lerogyott. Percekig ült mozdulatlan, majd újra felállt és lassan a másik feketehajú elé lépett, majd irtózatos méreggel hasba rúgta. Az a rúgástól elvágódott és fel sem kelt.

- Mossátok fel őket! - szólt a rendőröknek és lassan kibotorkált a szobából.

A saját szobájába tért vissza, ott talán egy órát bámult a semmibe, majd felugorva, most már újra tettre készen lerohant a vallatóba.

A rendőrök is összerezzentek, amikor beért. A két férfi már magához tért, egy-egy széken ültek, de csak nagy erőfeszítéssel tudták fenntartani magukat.

- Na gyertek ide elém!

A két fekete hajú férfi remegve kelt fel és reszketve, mint a miskolci kocsonyában a béka, ment a székről feltápászkodva a nyomozó elé.

- Na fiaim, hajlandók vagytok vallomást tenni?

- Igen, mindent bevallunk!

- Ti voltatok?

- Igen - hallatszott a halk beismerés.

- Megéreztem gyermekeim. Na látjátok, ha így kezditek, nem lett volna köztünk semmi baj. Na, de most szépen sorjában mondjatok el mindent.

Amikor már mindketten őszintén elmondották a történteket, hogyan szerezték a robbanóanyagot, hogyan helyezték el, hogyan robbantottak, a nyomozó átküldte őket egy másik helyiségbe, ahol a két férfi vallomását rögzítették. Amikor végeztek a vallomással, tértek ismét vissza a vallatószobába. A nyomozó még ott ült a széken és mereven a semmibe bámult.

- Na visszajöttetek? - kérdezte a két férfitől, amikor észrevette őket.

- Igen.

- Mindent elmondtatok?

- Igen.

- Őszintén?

- Igen.

- Ki segített benneteket?

- Senki.

- Senki? - állt fel a nyomozó és az egyik férfi elé lépett.

Az reszketve nézett a nyomozó szemébe. Lábai remegtek a félelemtől.

- Senki?

- Senki.

A nyomozó dühösen emelte fel a lábát, és egy újabb hatalmas rúgás. A fiatalember összeesett.

- Tényleg senki nem segített? - nézett most a másik férfire.

Az úgy állt ott, mint a madár lebeg a hívó hipnotizáló szeme előtt, még lélegzeni sem mert.

- Az a fiú, az a Novák István sem segített?

Újabb hallgatás a válasz.

- Nem segített? - dörgött a nyomozó hangja és a keze lassan emelkedett.

- De igen - reszketett a hang is.

- Na látom, őszinték, vagytok már. Ez szép dolog. Segítségetekre lehet az őszinte beismerés.

- Igen, mindent beismerünk - szólt a fekete hajú fiatalember lassan megértve a helyzetet, egy felszabadult sóhajjal.

Több órán át tartott a kihallgatás és a jegyzőkönyvfelvétel, majd utána a nyomozó elégedetten dörzsölte kezét. Lelki egyensúlya helyreállt, szinte vidám volt a fárasztó munka után. A kielégített bosszú adta a vidámságot.

Amikor kilépett a vallatószobából, már mindenki eltávozott a hivatalból, nem volt ott már a főnöke sem, elmentek az adminisztrátorok, csak egy-két közrendőr és a szolgálatos rendőrök vigyáztak az épület nyugalmára.

Hazafelé betért egy kávézóba. Oly jól esett a fárasztó munka után a párolgó, eredeti brazilkávé.

Egész éjjel nyugtalanul aludt és már hajnalban talpon volt. Még otthon összeállította a jelentést főnökének, hogy a hivatalban már csak tisztázandó legyen. Amikor ezzel is készen lett, örömtől sugárzó arccal nyitott be főnöke irodájába.

Az egy aktát tanulmányozott és föl sem nézett. A nyomozó kétszer is megköszörülte torkát, míg a főfelügyelő őt észre venni méltóztatott.

- Na mi van?

- Elkészült a jelentés, uram.

- Elkészült?

- Igen, úgy ahogy megbeszéltük.

- Ahogy megbeszéltük?

- Igen, pontosan úgy.

- Na adja ide - szólt a főfelügyelő és átvéve az iratokat belemélyedve olvasni kezdte.

A nyomozó megkövülten állt. Arra számított, hogy főnöke kitörő lelkesedéssel fogja őt üdvözölni, hisz őt is megverték, és természetesen ő is bosszúért liheg. Ezért rendkívül meglepte a fagyos fogadtatás, a hűvös magatartás, amit a főfelügyelő iránta tanúsított.

- Nem jó! - szólt a főfelügyelő az iratok áttanulmányozása után.

- Miért? Kihagytam belőle valamit?

- Nem, de a fiút el kell engednünk.

A nyomozó úgy megmeredt, mint akit letaglóztak.

- Mit néz olyan bután. A fiút el kell engednünk. Magas helyekről szóltak le érdekében. Azonnal szabadon kell engednünk. Ne higgye, hogy nekem ez tetszik - szólt engesztelőleg, amikor meglátta a nyomozó kővé meredt arcát.

- El kell engedni? - kérdezte a nyomozó lassan, vontatottan, mint aki nem hisz a fülének.

- Végre értse meg - szólt ingerülten a felügyelő. - És még vigyáznom kell, hogy meg ne üssem a bokámat a maga hülyeségei miatt.

A nyomozó olyan arcot vágott, mint aki előtt egy világegyetem dől össze. A főfelügyelő már nem szólt, hanem megnyomta a csengőt.

- Hozassa fel Novákot - szólt a belépő adminisztrátornak.

Mindketten hallgattak, míg felhozták a fiút. Súlyos, mély hallgatás volt ez.

Az ajtó kinyílt. Egy rendőr lépett be a megbilincselt fiúval.

- Vegye le róla a bilincset! - intézkedett a főfelügyelő - aztán elmehet. Ne mégse, kint várjon.

A rendőr levette a bilincset, majd a parancsnak megfelelően az előszobába távozott.

- Jöjjön közelebb. Ott jó. Ott álljon meg. Ne jöjjön közelebb.

A fiún látszott, hogy erősen megviselt, de keményen tartotta magát. Félelem nélkül nézett a főfelügyelő szemébe.

A nyomozó is oldalt pislogott a fiúra. Ő, amikor a fiú előre jött két lépést, ő kettőt lépett oldalt. Nem volt félénk ember, de már találkozott a fiú kezeivel. Bosszúsan gondolt a főfelügyelőre, hogy a rendőrt kiküldte.

- Na, édes fiam! - kezdte a főfelügyelő. - Tudod milyen eset történt. Nekünk nyomozni kell. Többen meghaltak.

- Azért nem kellett volna engem bántani.

A nyomozó arcán dühös rángás futott végig. Már szólni akart, de a főfelügyelő határozott pillantása elhallgattatta.

- Tudod fiam. Nem könnyű a mi mesterségünk, néha mi is idegesek vagyunk. Bocsánatot kérünk tőled, de úgy vélem nem is tartozunk egymásnak - mosolyodott el a főfelügyelő. Kissé rosszul sikerült ez a mosoly.

- Úgy vélem - felelt a fiú.

- Most azért egyet megmondhatok - keményedett meg a főfelügyelő hangja. - Ha nem fogsz hallgatni arról, ami itt bent történt, ismét behozunk, de akkor az Isten sem ment meg. Megértetted?

- Igen.

- Jó, akkor távozzál!

A fiú kissé tántorogva, de feszes testtartással ment kifelé.

A főfelügyelő és a nyomozó oly gyűlölettel néztek utána, mintha már tekintetükkel meg akarták volna ölni.

István, amikor kilépett a nagy, komor épületből, teleszívta mellkasát az üde nyári levegővel.

X.

Egy újonnan épült budai épületkomplexum pislogott ablakszemeivel az alatta hömpölygő Duna csillogó víztükrére. Hatalmas, palotaszerű épület volt, magas földszintjével és három emeletével. Az építész, a szépség és erő ötvözetét álmodta bele ebbe a pompás épületbe. Az ablakok felett a kor ízlésének megfelelően gyönyörű ívekkel kiképzett homlokzat könnyeddé tette ezt az épületkolosszust, valami csodás belső harmóniát kölcsönzött az épületnek. A művészettörténész nem talált volna rajta egységes stílusjegyet. Volt benne a renaissance gazdag formáiból, a barokk építészet mozgalmasságából és valami gót beütés is, amit a tervezői érzék ötvözött csodálatos harmóniává. Az épület lépcsőháza csupa márvány, míg a tiszta falfelület rendkívül formagazdag díszítéssel emeli a lépcsőház pompáját. A lépcsősoron kovácsolt vaskorlát fut végig és kúszik fel a felső emeletekre. Mindegyik részelem külön mestermunka.

Kinyílik a bejárati kapu, a lépcsőház ajtaja, és egy hölgy suhan be az ajtón keresztül, és a lépcsőkön is szinte suhan felfelé. Fekete selyemruha takarja a női testet és ugyancsak fekete kalap a fejet és sűrűszövésű fátyol az arcot. A fátyol annyira takarja az arcot, hogy a kalap viselőjét nem lehet felismerni, csak a ruganyos járás sejteti, hogy viselője még innen van a harmincon. A mozdulatok előkelő dámára vallanak, aki maga harmonikusan illeszkedik bele ebbe a bejáratnál is fényűzőbbnek látszó környezetbe. A biztos női kéz határozott mozdulattal nyitja ki a liftajtót és pár pillanat múlva a lift sebesen indul felfelé, hogy a harmadik emeletnél álljon meg. A liftből csak pár lépést kellett megtenni egy szép tölgyfaajtóig, mely zárta a lakás bejáratát. A kulcs halkan fordult a zárban és a szézám ajtaja kinyílt, és amikor újra kattant a zár, az ajtó, egy csupa üveg, márvánnyal és fával kombinált hatalmas halt zárt el a külvilágtól.

Az asszony az egyik tükör elé lép és leveszi kalapját, és a fátyol lehull erről a szép női arcról. Az asszony megigazítja haját a tükör előtt. Gondosan megnézegeti arcát és a háziasszony lépteivel halad át a hallon, és egy szokatlanul nagyméretű szalon ajtaját nyitja ki. Itt a berendezés már főúri, XV. Lajos korabeli gazdag faragású, aranyozott bútorok, nagyszerű fém és teknősbéka intarziákkal kirakva. A hajlított felületeket mesterien cizellált bronzveretekkel erősítették meg. A pompás, ünnepélyes formák gazdag keveréke kitűnő ízlésről tanúskodott. A parkettára fektetett hatalmas keleti szőnyegek süppedve fogták fel a léptek zaját. Innen még két szobán kellett áthaladni, míg a fekete ruhás hölgy egy kisebb, kevésbé ünnepélyesnek, de inkább barátságosnak tetsző szobába ért. Ennek berendezése is válogatottan szép bútorokból állt, a falakon csillogó velencei tükrökkel. A falak díszítéseit neves mesterek készíthették, a mennyezetről lelógó csillár csupa üveg, pazar ragyogás. Az ülőbútorok elhelyezése kényelem-szeretetről tanúskodott. A körben elhelyezett heverők, kanapék előtt külön kis szőnyegek tették változatossá a szoba hangulatát. A zöldes selyemtapéta megnyugtató, kellemes légkört árasztott, csak a falakból itt-ott kikandikáló csillár remekművek színes égői árasztottak magukból valami izgatót, sejtetni engedték, hogy amikor pazar ragyogásukkal fényorgiával sugározzák be a szobát, a forró, izzó szenvedély hangulatát teremtik meg. A hölgy egy fehér, arannyal díszített szekrényhez ér. Kinyitja ajtaját, és egy pongyolát vesz ki, majd az egyik heverőhöz lép. A heverő fejrésze felett egy kis csengőgomb nyúlik ki a falból. Határozott mozdulattal megnyomja, majd ledobja magáról a fekete selyemruhát, és gyorsan magára ölti a pongyolát. Mire végzett az átöltözködéssel egy középkorú nő lépett be a szobába.

- Itt vagyok, madam!

- Mennyit kell magára várnom - csattant a hölgy erélyes hangja. - Ezért kapott a szomszédban szobát, hogy azonnal jönni tudjon, ha csengetek. Gyorsan készítse el a fürdővizet.

- Igen, madam!

Az asszony ledobta magát a heverőre és hosszan bámulta a mennyezetet. Nem moccant akkor sem, amikor a cselédlány jelentette, hogy a fürdővíz kész. Kétszer is szólni kellett neki, míg odafigyelt.

- Jó, köszönöm. Elmehet. Ha ismét szükségem lesz magára, majd csengetek.

- Ne segítsek a fürdésnél, madam?

- Nem, most nem. Egyedül akarok maradni.

- Igen, madam!

Amikor a cselédlány eltávozott, az asszony még hosszú ideig nézte a mennyezetet, és csak sokára, mintha hosszú álomból ébredt volna fel, kelt fel a heverőről és indult a fürdőszoba felé.

A fürdőszoba sem volt kicsi, a fal mellett beépített fürdőkád fekete csempével. Körülötte embermagasságúan tükörrel volt borítva a fal és efelett egészen a mennyezetig ismét csempe borította a szobát. A fürdőkáddal szemben egy széles bőrheverő foglalt helyet, a fürdőszoba közepéről egy csillár lógott le, mintha különböző színű labdacsokrokból állt volna. Az asszony a bőrkanapéhoz ment, ott ruháit ledobta magáról. A csillár kissé sárgás fénnyel világította meg a gyönyörű női testet, mely minden oldalról villogott a falakat övező tükörben. Ahogy a nő a fürdőkádhoz lépegetett, a fény, mint az erotika izzó lángja játszadozott a tükörben, izzó szenvedélyt hintve szét. Egy gyönyörű, arányos, érett, szerelemre termett női test villogott a fényben, olyan, mely pillanatok alatt parázzsá, izzó lángtengerré tudta változtatni környezetét. E szenvedély még ott vibrált akkor is, amikor ez a női test elmerült a vízben, és illatos szappanhab vont rá szemérmes fátylat.

A nő, akiben ugyancsak belső feszültség vibrált, érezte, hogy a langyos fürdővízben lassan megnyugszik, a belső izgalom egyre enyhül és valami nyugalom érzése fonja lassan körül. Talán csak itt pihenhetett meg egyedül, izgalmas, zajos, állandó feszültséggel terhes életében. Itt pompában, fényűzésben, előkelő életmódban volt része, mégis sokszor csendes nyugalomra vágyott ez az érzéki test. Nyugalomra, ahol nincs feszültség, ahol nincs izgalom, csak csend van, nyugodt, halk, esetleg zümmögő csend. Oly csendre vágyott, ahol pihenhet az ember, ahol elernyedhet. Itt sem mindig sikerült. Sokszor úgy érezte, hogy a csend is dübörög, harsog, mintha a csendbe zakatoló, sípoló mozdony hangja hasított volna bele.

A nyugtalan nő kiugrott a fürdőkádból. A gyors, ruganyos mozdulat sejtette, hogy ez az arányos, érzéki női test izmos is. A bőr alatt kemény, kidolgozott izomzat feszült, a mozgás fejlesztette tovább ezeket a természettől szép formákat. Az asszony mielőtt a lepedőbe csavarta volna testét, megelégedéssel nézte végig magát a tükörben. Mindenhonnan láthatta magát, bármerre is nézett, mindenünnen egy pompás női test tükröződött vissza. Az asszony megelégedett mosollyal nyugtázta a visszatükröződő képet. Ebben a mosolyban volt valami önelégültség.

A tükör egyik részén egy halványan látszó gomb tűnt fel. A nő ujja megnyomja a gombot, és mintha a szezám ajtaja nyílt volna meg, fordult el a tükör egy kis darabja és alatta süllyesztett szekrényszerű rejtekhelyen parfümök, krémek és különböző illatosítók sorakoztak egymás mellett.

Úgy látszik a nő nagyon értett a csábítás művészetéhez, mert hamarosan bódító illatok lengték körül a szobát. Az egyik üvegben valami balzsamos szer lehetett, mert mintha az asszonyt kicserélték volna. Az előbbi kissé ugyan nyugtalan, de fásult nő egyszerre élénkké vált, pezsgett benne a vidámság, jókedv. Kellemes, lágy hangon fakadt dalra.

A jókedv megtöltötte a termeket is, és amikor az asszony lehanyatlott a kerevetre, ott rezgett a levegőben is. Ezek voltak azok a ritka pillanatok, amikor az asszony elfeledkezett környezetéről, talán önmagáról is, és a gyermekkorból hozott vidám természete igaz önmagának felfedezését tette lehetővé, és a teljes kikapcsolódást.

Rövid pihenés után az asszony újra a szekrényhez lép, majd a szekrény másik oldalán lévő alig észrevehető kis gombocskát nyomja meg. Az üvegfalak kitárultak. Az üvegfallal takart szekrénysor hatalmas ruhatárat takart magában. Négy nagy üvegajtó zárta a szokatlan szekrénysort. Szokatlan volt ugyan a ruhatárnak a fürdőszobában történt elhelyezése, de az asszony számára nyilvánvalóan célszerű. A szekrényből szinte villogott a sok szép ruha, némelyik aranyszálakkal átszőve. Az asszony végignézte a ruhákat, majd unottan csapta be a szekrény ajtaját. A következő szekrénynél megismétlődött a jelenet. E szekrény is tele volt különböző ruhákkal. Az asszony gyors kezei végigjárták a ruhákat, de egyikkel sem volt megelégedve, így a következő szekrény ajtaját nyitotta ki. Itt tobzódtak a színek, a piros, a kék, a sárga, a lila a fekete minden árnyalata található volt egymás mellett. A gondos női kéz előbb egy sárga színű ruhát választott ki, majd maga elé tette. Megfordult és lassú léptekkel ment a szemközti tükörfalhoz. Ott jobbra, balra lépegetett, majd előre, hátra, jobbra, balra hajtogatta izmos testét. A gondos vizsgálat nem járhatott valami jó eredménnyel, mert dühösen gyűrte össze a szép sárga ruhát és tért vissza a szekrényhez.

A gondos kezek tovább válogattak a ruhák között, míg végül is a kéz megpihent egy piros, bordó színekben játszó ruhaköltemény előtt. Csak amikor az asszony kivette a ruhát a szekrényből és a csillár felé fordította, látszott rajta a pazar színjáték. Most nem volt sem piros, sem bordó, sem rózsaszín, hanem annyi árnyalatban mutatta színeit, ahogyan a csillár sejtelmes fénye megvilágította. Ez a ruha nappal is csodálatosan szép volt, de különösen este, az éjszaka fényében, a csillárok, tükrök esti sugarainál látszott csak igazán minden pompájában ez a ruhaköltemény. Nem volt túl díszes, de a pár dísz olyan rafináltan volt elhelyezve, hogy szinte hipnotikusan vonzotta a rámeredő szemet. A saját anyagból kiképzett kis rózsák között egy-egy gyöngy, egy-egy drágakő úgy csillogott, mintha koszorúba fonná ezt a csodálatos női testet. A keblek felett, mintha égő pírral akarná lezárni a keblek eltakart részét, mélytüzű igazgyöngysor fénylett, mintha valami egzotikus tűz lobogna bennük. A derekat ugyancsak drágakövekkel kirakott öv fogta át, melyet egy aranyból készült, kissé megtekeredett kígyó fogott össze, szemei igaz gyémántból készültek. Testén is itt-ott fekete gyémántszilánkok fénylettek, mintha pikkelyekkel vonta volna tele a kígyó testét. Igazgyöngysor szegélyezte a szoknya alsó részét is tűzpiros drágakövekkel, melyek oly misztikus fényben játszottak, mint az aranyból, gyémántból kirakott tündérpalota bejáratát záró ajtók. Mintha azt harsogták volna misztikus fényei, hogy itt már a szenvedély kapuja van, ezen belül már a forró, lángoló és őrjöngő szenvedély.

Az asszony ezt a ruhát szerette legjobban. Ezt vette fel, ha valakit meg akart hódítani, valamit el akart érni, ha kemény férfi ellenállást kívánt legyűrni.

Karjára vette a ruhakölteményt, és lassan átvonult a fürdőszoba melletti szobába. Az ablakhoz ment, egy gombot nyomott meg és a redőny lassan omlott lefelé. Majd behajtotta a belső spalettákat is. Az aranyozott faragványokkal díszített ablaktábla összecsukódott, a velencei tükör feletti falból egy aranyozott gyertyakar nyílt ki és vöröses fénnyel hintette be a szobát. A tükör előtt ismét gombot nyomott meg a nő, és a szoba vöröses, sárgás, kékes fényben

ragyogott, mintha a pokol tüze gyúlt volna ki, annak lángja lobogott volna ebben az izzó szenvedélyt sugalló légkörben.

Az asszony testét a szobában elhelyezett tükrök áhítattal tükrözték vissza, mintha a szenvedély leheletét fújták volna a szoba falai közé, és a nő úgy állt a tükrök előtt, mint a kárhozat királynője, a szenvedély démona. Amikor az izzó, parázsló női test megmozdult, mintha villamossággal, delejjel töltötte volna tele a szobát, oly szenvedélyt árasztott magából, hogy még egy fabábut is izzó szenvedéllyel töltött volna meg.

Ezután az asszony egy kis szekrényt nyitott ki. Benne egy fonográf kagylója simult a külső, aranylécekkel fedett ajtóhoz. Mire ismét becsukta az asszony a kis szekrény aranyozott ajtaját, déli zene vérpezsdítő dallamai vibráltak végig ebben az izzó szenvedéllyel telehintett szobában.

Volt itt minden, ami a démoni örömök orgiájához kellett, parázs hangulat, izzó szenvedély, a kéj, a gyönyör mindent elolvasztó, minden és mindent megsemmisítő hangulata.

Amikor mindez együtt volt, az asszony, ez az izgalommal, érzékiséggel telített asszony, leomlott a zöldes plüss-szövettel letakart heverőre és behunyta szemét. Most olyan volt, mint egy áramgyűjtő, mely lassan szívja magába az erőt, energiát, hogy belsőleg átalakítva azt olthatatlan szenvedéllyel sugározza ismét szét.

Hosszú percekig feküdt a nő mozdulatlan, míg erős csengettyű hang fel nem riasztotta. Az asszony felült. Tudta, hogy annak, aki a csengőt erősen megrázta, kulcsa van a lakáshoz, de nem akar úgy bejönni, hogy előre ne jelezze jöttét.

Talán ott, ahol a szeretkezés művészete anyáról leányra száll, nemzedékeken átvándorolt, tudják megérteni, hogy egy-egy pózzal, egy-egy testhelyzettel mennyi szenvedélyt lehet kifejezni, és akinek belső énje a szenvedély, az érzékiséget kondenzálja, akaratlanul is úgy helyezkedik el, hogy egész énje a szenvedélyt sugallja. Ebben a pompás környezetben, ebben a bársony ruhában, a körülötte vibráló misztikus fényben, félig fekve olyan volt ez a nő, mintha valóban az érzékiség istenasszonya ült volna trónján.

A férfi lenyűgözve állt meg a nyitott ajtóban, amikor ez a csodálatos látvány szeme elé tárult.

A férfi fejéről lekerült a cilinder és az ősz hajszálak megvillantak ebben a sejtelmes félhomályban. A fény élete delén már túllévő férfit világított meg, aki bár még jól tartotta magát, de nem titkolhatta el, hogy közeleg a hatvan felé, a férfikor alkonyához. Valamikor kisportolt, erős férfi lehetett, olyan, akit megkímélt az élet, akit nem törtek meg az évek. Akinek ugyan arcába is kegyetlenül belevájta acélkörmeit a sors kegyetlen vaskarma, de még nem hagyott rajta csúf barázdákat. Aki idősödő férfi volt, de nem gusztustalan, nem elhízott, nem tohonya. Olyan, akinek férfiasságából kora ellenére még valamit megőrzött az élet. A kereveten, amint meglátta az istennő élő szobrát, a csodálatos látványtól a férfi fél térdre ereszkedett, széttárta karját és nézte áhítattal a csodálatos teremtést, a szépség, a szenvedély istenasszonyát. Az egy kis zsineget húzott meg, és a szoba már amúgy is a szenvedélytől parázsló hangulatát lágy, érzéki dallamok töltötték be. Az asszony, ez a szenvedélytől izzó asszony, lassan állt fel és himbálózó testtel indult a látogató felé. A férfi az eléje ért asszonyt oly izzó szenvedéllyel ölelte magához, mintha minden érzékiségét arra a pillanatra tartalékolta volna. Most mintha lávafolyam indult volna meg, a zene lágy ritmusára ez az érzéki női test ringatózni kezd, és a férfi észre sem veszi, hogy lassan minden vörös ködbe borul előtte; az egyre vadabb ritmusra együtt vonaglott a két test, és a forró ritmusra felforrt a vér, a szenvedély tobzódó fényei, a vad, szenvedélyes zene, az érzékiség izzását sugárzó női test, a parfüm bódító illata, a szobában terjengő vad kábulat felforrósította a vért. A szemek előtt a kábulat piros karikái vibráltak, és a két test ruhátlanul vonaglott a süppedő keleti szőnyegen, míg mindketten ziháló

tüdővel pihegték ki kínjaikat, a szenvedély perzselő lángját. Hosszú, hosszú idő telt el, míg végre megmozdultak. Az asszony nem volt válogatós, értett a szerelemhez. Mellette a férfi férfinak érezhette magát. Az a férfi is, aki utolsó virágzása felé közeledett, mellette férfinak érezhette magát. Az mesteri módon segítette át zavarán, és kiváltotta benne a teljes kielégültség érzését, és a kielégült férfi hálját. Ez a nő, aki még a fában is tüzet gyújtott, maga is felizzott a felgyújtott fadarabtól és saját izzását átadta társának, hogy az ennek az izzó szenvedélynek nem tudott ellenállni.

- Csodálatos voltál! - nézett őszinte elragadtatással a férfi a nőre, amikor az újra betért a fürdőszobából, most már egy egyszerű fürdőköntösben.

- Menj te is lefürödni - szólt ellenállhatatlan mosollyal az asszony, és egy hálóköntöst dobott a férfi felé, aki azt ügyesen elkapta. Mire ő is visszatért a fürdőszobából, az ebédlőben már tálalva volt, a szendvicsek mellett már párolgott a fekete a szép meisseni porcelánban.

A férfit még a fürdővíz sem tudta teljesen felébreszteni a kábulatból. Szenvedélyesen nézte ennek a nőnek arcát, a gyönyörű, érzéki ajkakat, a szép, selymes fekete szemet, a csodálatosan fénylő, kékes színben ragyogó női hajat és ezt a csodás, szenvedéllyel teli testet.

A férfi érezte, hogy kegyetlen dolgot játszik vele az élet, ő ebbe a nőbe, ebbe a kurtizánba beleszeretett.

Tény, hogy ez a kurtizán ragyogóan szép volt és okos is, és amit nő adni tud egy férfinek, azt megadja, de neki már gyermekei vannak, egzisztenciája. Ő befolyásos ember, a Weiss Manfréd művek egyik igazgatója. Igen, furcsa az élet. A munkásvezér és az igazgató össze vannak kötve. Ugyanazon nő dirigál mindkettőjüknek. Először örült neki, hogy van egy beépített embere. Egy az utasításait feltétlenül végrehajtó ember, egy nő, aki a legközelebb van a tűzhöz, akitől első kézből kapja a híreket. Sikerült is a nőt felhasználnia. Mindenről tudott a legfelsőbb vezetőség, mindenről, még csírájában. Most, amikor ő adott ki utasításokat a nőnek, ő, aki uralkodott a nő felett, most úgy érzi, hogy ugyanaz a nő lassan a kezei közé csavarja, és ő uralkodik őrajta. De hát ő csinált belőle démont. Emlékszik még, amikor egy havas, korán sötétedő este a kávéházból kissé borgőzösen kifelé jövet az utcáról egy tágra meredt szemű, kíváncsi nő tekingetett befelé, elámulva a belülről áradó fényözöntől. Le is szólította mindjárt, de a nő nem állt kötélnek. Fiákerbe szállt, de visszahajtatott oda, ahol a nő állt. Próbálkozásai ellenére nem sikerült megismerkedniük. Ekkor nyomozni kezdett utána, és akkor tudta meg, hogy a nő egy egyszerű munkásnak a felesége. Ettől foga az élet többször is az útjába hozta. Ez csak az asszony részéről tetszett a véletlen csodálatos játékának. A már kissé deresedő hajú, de jóképű férfi, aki láthatóan a felsőbb körökből való, imádattal csüng egy munkásnő szemén. Az egyik ilyen véletlen találkozásuk során aztán a jóképű férfi meghívta egy pohár teára egy belvárosi kávéházba.

Az asszonyt elbűvölte a ragyogás, a zene és utána az ital és alig érezte, amikor bágyadt testét szenvedélyes férfikarok ölelik át és segítik a hintóba. Csak a pompás lakásban eszmélt fel, ahol újra csodálatos volt minden, ahol a csillár fényei játszottak tűzijátékokat a velencei tükrök fényjátékával, ahol újra zamatos volt a bor, ahol újra bágyasztó az ital, és ahol a mennyezetes ágyban még hajnalban is ölelte őt egy szenvedélyes férfikar. Előtte is egy világ dőlt össze.

Ezen az éjszakán lélekcsere történt, a kis nyomortelepi munkásasszonyból megszületett a dáma, azután a démon. A nő, akinek mind nagyobb vágyai születtek, aki már a felső tízezer felé tör, akinek már nem számít az eszköz, csak az áhítozott cél, amit minden idegszálával megvalósítani kíván, amit el akar érni minden leheletével. Azóta évek teltek el, az asszony külsőleg, mint belsőleg átalakult. Most ugyanolyan szép volt, mint korábban, most is pompás,

szép teste volt, mint valami tenyészménnek, csak érettebb, telve tudatos érzékiséggel. Tudatosan figyelte az embereket, környezetét, az ismerősök mozdulatait, hanghordozásukat, beszédmódjukat.

Ugyanakkor szinte vasszorgalommal képezte magát. Megtanult olvasni, írni. Könyveket olvasott és egyedül, tanító nélkül a német és francia nyelv alapjait is elsajátította. Kiejtése nem volt ugyan a legjobb, de ezt egy kis fintorral, egy kis kényeskedéssel át tudta hidalni. Ebben segítségére voltak az új barátnők is. A szép, kacér asszony szinte vonzotta a felső tízezer azon nőszemélyeit, kik maguk is hajlamosak voltak a kalandokra és ezekre, mint a pióca rátapadt és a legrafináltabb eszközökkel kötötte őket magához. Kiterjedt férfiismeretséggel rendelkezett, fiatal és idősebb egyaránt vonzódott hozzá. Ellátták mindennel, ékszerrel, pompás ruhákkal, pénzzel. A lakást is egy dúsgazdag bankár vette néki, és többedmagával, olasz és francia szakértők igénybevételével rendezték azt be. Teréz kimondhatatlan leleményességgel tudta megszervezni ezt a kettős életet. Anyja valóban beteg volt és férje elhitte, hogy hitvestársa éjszakáit anyja ágya mellett tölti. Reggelre mindig pontosan hazament, megjelölt időből soha nem késett egyetlen percet sem. Otthon a csepeli házacskában aztán úgy élt, oly szerényen, mint más egyszerű asszony. Gondolt már a válásra is, de szeretője, az igazgató ragaszkodott hozzá, hogy férjével továbbra is együtt éljen.

Minden jó volt, csak néha fájt valami belül. Amikor úgy érezte, hogy elért mindent, pompás főúri lakása van, és annyi félretett pénze, hogy most már villa építésére gondolt, amihez még biztosan remélt barátaitól további segítséget, amikor csodás, roppant értékű drágakövekkel övezhette testét, amikor arany és ezüst vette körül, és néha, amikor a magány, az egyedüllét órái következtek, mintha valami nyomasztó érzés szorította volna össze szívét, valami vagy valaki ebbe a szívbe fájdalmat injekciózott volna bele. Ilyenkor ezekből a szép szemekből egy-két könnycsepp hullott ki.

Az asszony felnézett. Előtte ült a férfi és jóízűen fogyasztotta az odakészített szendvicset, és finom, előkelő mozdulattal nyúlt a kis kávéscsésze után és utánozhatatlan eleganciával itta ki belőle a kávét. Teréz nézte a fehér, finom kezeket. Ő az első szerető volt. Ő volt, aki őt felkarolta, de ő is tette tönkre. Ez a férfi mindent adott neki. Vagyont, a pénz hatalmát is. Ha elköltözne ebből a környezetből egy előkelő külföldi fürdőhelyre, ugyan ki kutatná, hogy az előkelő dáma honnan szedte a pénzt. Hajbókoló férfiak, alázatos nők, tisztelettudó személyzet venné körül, de ez az a férfi is volt, aki az önérzetét, az önbecsülését ölte meg.

Nem tudta, mit köszönjön ennek az embernek. A szépet, amit kapott, vagy a rosszat, önbecsülése elvesztését? Szeresse, vagy gyűlölje? Nehéz volt döntenie. Ez a vagyonos, előkelő származású férfi felajánlotta neki, hogy szakít családjával és nevet ad neki, előkelő, nemesi nevet. Ez az előkelő férfi most már érte mindenre kész. Gyűlölje? Minden hullámzott benne. Hullámzott kedélye, hullámzottak az érzései.

- Ma is csodálatos voltál - ismételte a férfi. - Úgy érzem, valamit kérni akarsz tőlem, de azt hiszem, megelőztelek. Készítettem neked egy meglepetést.

- Már úgyis elhalmoztál mindennel.

- Most másról van szó.

Teréz kérdően nézett a férfire.

- Egy fiatal férfiről, aki állítólag rokonod.

Teréz úgy megmerevedett, mint egy szobor, arca halvánnyá vált.

A férfi észrevette az asszony elhalványodó arcát, és szemén, mintha valami felhő suhant volna át.

- Egy fiatalemberről - ismételte a férfi.

- Istvánról?

- Igen. Róla.

- Mi van vele? - kérdezte az asszony rosszul titkolt izgalommal.

Nagyon kedvelte a fiatal férfit, mint nő kimondhatatlanul vágyódott utána. Sokszor elhatározta, hogy elcsábítja, de mindig visszarettent vagy közbejött valami. Oly közel volt hozzá és mégis milyen messze.

- Ennyire érzékenyen érint? - kérdezte összehúzott szemmel a férfi. - Tudom, hogy többen járnak hozzád, de nem vagyok rájuk féltékeny, de ez a fiatal kölyök más. Nem tudom megmagyarázni magamnak, de tőle nagyon féltelek.

- Óh, te csacsi - suttogta halkan a nő, és megsimogatta a férfi haját.

- Tudod a robbantással kapcsolatban hallottam, hogy lefogták. Eleinte őt is gyanúsították.

- Most már nem?

- Már szabadon engedték. Többszöri közbenjárásomra. Egészen a miniszterig kellett mennem.

- Csak nem keveredett mégis bele valamibe a gyerek? - kérdezte Teréz most már leplezetlen izgalommal.

- Nem. Csak megverte a felügyelőt és még egy rendőrt is.

- Hogy? - esett le Teréz álla a meglepetéstől.

- Úgy ahogy mondom. Csúnyán megverte őket, de utána őt is megverték.

- Szegény fiú sóhajtott, de szeme büszkén csillogott.

- Képzeld! Nem is akarták kiengedni. A felügyelő bosszúból bele akarta keverni az ügybe, csak nehezen lehetett kimosni belőle.

- Milyen jó ember is vagy te! Féltékeny vagy a fiúra és mégis kiszabadítottad.

- Mindent megteszek érted, csakhogy megtartsalak.

A nő elmosolyodott. A diadal érzete suhant át arcán, valami olyan, mint ami egy hadvezérén, amikor a győztes csata után végignéz a harcmezőn. Teréz tudta, hogy ez a férfi már mindent megtesz érte. Ha kéri, vagyonát, pénzét, hírnevét, sőt becsületét is néki adja, de ha akarná az életét is. Most a férfi volt kiszolgáltatva neki.

- Gyere, üljünk le a kanapéra! - ölelte át a nő a férfit, és lassan megindultak a kanapé felé.

A férfi földöntúli mosollyal szorította magához a szeretett nő testét. Amikor ledőltek a kanapéra továbbra is szorosan a nőhöz simult.

- Tudod, sokszor gondolok arra, mi történne, ha Mihály megtudná, hogy ki is vagyok én tulajdonképpen.

- Soha nem fogja megtudni.

- Remélem... talán nem is élném túl - szólt az asszony elgondolkodva.

- Csacsi vagy - mondta a férfi.

- Szegény Mihály azt hiszi, hogy a ház valóban az én szüleim segítségével épült. Szegények ők, mint a templom egere. Mit tudtak volna ők adni.

- Tudtál volna nagyobbat is építeni.

- Óh igen, csak nem mertem. Már így is sok probléma volt vele. Sokan irigykedtek miatta. Szokatlan egy nyomornegyedben ilyen szép családi ház.

- Férjed elhitte, hogy szüleidtől kaptál pénzt?

- Igen, mert egy munkatársa is otthonról hozott pénzt. Nékik otthon volt házuk, azt eladták, minden vagyonukat pénzzé tették, és az építkezésnél is segítettek. Igaz jóval kisebb, mint a miénk. Így aztán férjem is elhiszi, hogy mi is meg tudtuk ezt csinálni.

- Mekkora?

- Óh, csak kétszobás, de jól van elrendezve. Nincs ott semmi fényűzés. Ott egyszerűek a bútorok, nincs ott arany, mint itt, nincsenek csillárok. Akármilyen szép itt, de valahogy itt ebben a házban minden egyforma. Felettünk egy emelettel egy gróf lakik, az egész emelet az övé. Vidéken van kastélyuk, de néha ide is felrándulnak.

- Ismerem őket.

- A másik, az alattunk lévő szinten több lakás van, de mindegyik fényűzően berendezve. Itt nincs különbség, legfeljebb csak az, hogy az egyikben valamivel kevesebb arany van, mint a másikban, de a falakat és a freskókat ugyanaz a művész készítette, az ajtókat, a kilincseket hasonló tudású mesterek, ötvösök készítették. Itt én is aranykupában iszom, a szomszédban is hasonlóban isznak, de ott, kint Csepelen, abban a kis családi házban valahogy más. Az egy kis sziget a tenger közepén. Körülötte rozzant kis viskók, környékén barakkszerű épületek, odébb többlakásos, omladozó építmények, és abból emelkedik ki ez a kis kétszobás ház. Olyan szép, hogy talán nincs egyetlen kastély, ami olyan szép lenne. Amikor falazták, én adogattam a téglát, a fürdőszoba falát férjem vakolta. Mihály fogta a meszelőt és meszelte le a falakat. Rokonok, barátok jöttek, akik készítették és hordták a maltert. Minden kis sarokhoz fűződik valami élmény. Ott egy pohár vizet ejtettem el a nagy beszélgetésben. Férjem tréfásan a fenekemre vágott. Amikor a válaszfalakat építettük, már kissé hideg volt, azért a homokra tüzet raktunk és úgy ültük körül, mint valami tábortüzet, és közben énekelgettünk szép, szomorú nótákat. Néha minden falat megsimogatok, és akkor, mintha valami furcsa érzés szorítaná össze a torkomat. Valahogy ott vagyok igazán otthon. Ah, az én hazám.

- Csak nem vágyódsz el innen... kis Gyöngyvirágszálam? - kérdezte a férfi melegen.

- Néha, néha úgy érzem végleg el kell mennem... szinte rettegek, hogy elveszíthetem az igazi otthonom. Óh, ezt te nem tudod megérteni.

- Tudsz te egy palotát is építeni. Én is adok pénzt hozzá. Egy kacsalábon forgó villát építünk és teljesen a te nevedre íratjuk.

- Olyat mi már soha nem tudunk - nézett az asszony csendesen maga elé. Hosszú, néma csend terpeszkedett közéjük. Csend, amiben az asszony úgy érezte, hogy valami harsog e nagy csendben, valami borzalmasan dörömböl.

Talán csak a szíve okozta e nagy zajt, ezt az elhalkíthatatlan csörömpölést.

XI.

István ma vidáman ébredt. A hét vége mindig örömet, jókedvet hozott neki. Ma igazi szabadnap van és a holnapi nap is az lesz. A kitűnő sportolóvá vált fiút bizony befogták vasárnap is. Szinte minden héten valahová utazni kellett, hol bemutató volt, hol verseny. Ilyenről nem lehetett hiányozni. Az edző igen kemény munkásember volt, aki vasmarokkal fogta össze a szakosztályt. Most ismét birkózott a fiú. A bokszot valahogy unta már. Annyit tudott, hogy magát meg tudja védeni, ha baj történne, ki tudja verekedni magát. A birkózás jobban lekötötte. Talán ez volt az egyetlen sportág, amit a vállalati vezetés is lelkesen támogatott. Istvánt, bár sok ellensége is akadt, különösen a nyílt beszéd miatt és a szakszervezeti bizalmivá történt választása óta a vezetéssel is meggyűlt a baja, sporttevékenységében szívesen támogatták, a sportmeccseken kivétel nélkül mellette izgultak, őt biztatták és sikereinek örültek. Így aztán, ha nem is szívesen, az is megbocsátott neki, aki társadalmi tevékenységét bizony nem nézte jó szemmel. Így könnyebb is volt a munkavégzés.

A vidámságot fokozta, hogy a fonográf hangjának pattogó ritmusa átszűrődött a szomszéd szobából. Ezt az ördöngös masinát Teréz szerezte, valahol az ócskapiacon. Azt mondta, biztosan az urak dobták ki, náluk az a szokás, hogy egy kicsit is használt dolgokat kidobnak vagy eladogatnak, így különféle dolgokhoz olcsón lehet hozzájutni. A masina valóban alig lehetett használva, úgy nézett ki, mint egy új. István sokszor megcsodálta ezt a különös gépet, ahogy a tű rezgett a vékony lemezen. Ennek már nem viaszhengere volt. Hatalmas tölcsér adta a hangot. István szemében ez különösen csodálatos masina volt. Egy ideig minden nap megcsodálták, aztán lassan megszokták.

Egyszer, amikor a gyár egyik raktárépületében táncmulatságot rendeztek le is vitték a fonográfot. Mindenki megcsodálta, még az alkalmi zenészek is. Sokan is kérdezgették, hogyan működik. Valósággal csodájára jártak. A zenészek majdnem munka nélkül maradtak. Amikor meghallották, hogy ezt a masinát Teréz az ócskásnál szedte össze, többen rimánkodtak, hogy szerezzen nekik is. Teréz szerzett is két-három darabot. Azok is jó állapotban voltak, de egy-két friss karcolás azért volt rajtuk. Ez természetes is, hiszen az ócskapiacról másként nem kerülhetett volna hozzájuk. Ki törődött azonban ily csekélységgel, amikor ilyen csodálatos masináról volt szól. Terézt alig győzték ölelgetni érte, aki valóban boldog volt.

A reggeli mozgás nem maradhatott el, ezt István úgy megszokta, mint más az evést. Volt már egy nagy súlyzója is, nyolcvan kilós. Ezt ő maga készítette a gyárban. Jó volt reggelenként párszor felemelgetni. István a kis faragott kerettel övezett velencei tükörben, ami az ágya előtt volt, néha jólesően megnézte kidudorodó izmait. A tükör incselkedve mutatta az izmok pompás játékát.

A tükröt is az ócskapiacon vette Teréz potom pénzért.

- Bemehetek már? - állt meg a fürdőszoba előtt a fiú.

- Mindjárt - hallatszott ki belülről egy dallamos női hang.

Valóban kisvártatva már nyílott is a fürdőszoba ajtaja, és Teréz pongyolába burkoltan lépett ki a fürdőszobából.

A pongyola felső része egy kissé széthúzódott és a fiú tekintete ráesett a gyönyörű női keblekre. A fiú elvörösödött.

Teréz nem tudta megállni, hogy a fiú mellett elhaladtában kissé be nem vájja körmeit a fiú izmos hátába. Az kissé fel is jajdult. Teréz, mint pajkos kislány elfutott a fiú elől, aki nevetve vágta utána törülközőjét.

- Örülni fogsz, hogy anyád meglátod! - kiáltott visszafelé távozóban Teréz.

- Nagyon! Apám temetésén úgy sem tudtam részt venni. Szegényt már egy éve eltemették. Most, ha bármi lesz is, hazamegyek.

- Hogyan utazol?

- Egy ideig vonattal, majd Sándor bátyám értem jön kocsival.

- Az, aki egyszer régen már nálunk is volt?

- Igen, aki bujtatott engem, mikor otthonról elszöktem. De sok ideje is van már annak. Ő is már megöregedett.

- Az ilyen szabadlevegőn élő emberek alig öregednek.

- Hát bizony, az öreg is még jól bírja magát.

- Anyád tudja, hogy mész?

- Oh, dehogy. Nem írtam meg neki, hadd örüljön, amikor meglát.

A fiú sokáig állt a tükör előtt, többször megfésülte haját. Hadd lássa az édesanyja, milyen stramm fiú lett belőle. Férfias arc meredt vissza rá a tükörből, mely félig mutatta a fiú alakját. Még a tükörből is érezni lehetett a jól szabott barna öltöny alatt az erős, kisportolt férfitestet. A velencei tükör azonban lassan elhomályosult, István szeme elé is fátylat vont két kis könnycsepp, és a fátyolon keresztül megjelenik az édesanya arca és háta mögött a kicsi kis falusi ház, fehérre meszelt falaival. Úgy, ahogy akkor látta maga előtt, amikor még utolszor visszanézett.

- De hiú vagy! - rezzentette fel az asszony hangja.

A fiú megrázkódott, és kissé elszégyellte magát a rátapadó női tekintettől. Teréz nézte a fiút. Valami vad, szilaj vágy fogta el, hogy a fiút karjai közé szorítsa, de uralkodott magán. Úgy összeszorította száját, hogy ajkai elfehéredtek.

De jóképű gyerek. Kimondottan csinos, férfias arca van, határozott vonásokkal. Erős, kissé előreugró állal és hideg acélkék szemekkel. Különösen jól festett most ebben a jól szabott barna ruhában, amit Teréz az egyik legelőkelőbb szabóval készíttetett el, aki a fú méreteit egy düledezőfélben lévő bódéban vette fel, és végezte a ruha próbáit, amit Teréz külön erre a célra bérelt ki. - Olcsó szabó, jó szabó volt - állapította meg a fiú, amikor először megnézte magát, mert a kis bódéban nem volt tükör. Ez az olcsó szabó, aki a bódéból hazatérte után kétszer is megfürdött, hogy a nyomornegyed piszkát lemossa magáról, és cipőjét is eldobta nehogy fertőzést hozzon lakásába. Hiába, a jó pénzért mit meg nem tesz az ember. Mi ahhoz egy cipő, meg egy kis fürdővíz. Sok szennyet le lehet mosni azzal, olyat is, amit nem a nyomornegyedben kap az ember.

A fiú nevetve közeledett Teréz felé. Odaérve felkapja az asszonyt, mint valami pelyhet és párszor nevetve dobálja a mennyezet felé, és vidáman nagyokat kacag.

Teréz arca lángvörösre gyúl.

- Te taknyos! - kiált a fiúra bíborvörös arccal és elszalad. A fiú kacagva néz utána.

Nem is látja addig az asszonyt, míg el nem indul, akkor is csak egy kis dobozt nyom markába. Nem veszi észre azt sem, hogy amint a házból kilép és az utca felé indul, a konyhából két villogó női szempár néz utána. Néz hosszasan, addig, amíg a fiú végleg el nem tűnt.

A fiú szíve vadul dobogott, az izgalom már napok óta lázban tartotta. A gyermeki vágyódás a szülő után még ezt a kemény, érccé fejlődött fiatalembert is megrázta és a szeme ismét tele lett könnyel; amikor az elnyűvötté olvasott kis verseskötetből eszébe jutottak a sorok: „...mit mondok majd először is kedves szépet neki, midőn mely bölcsőm ringatá a kart terjeszti ki."

Az ülés kemény volt, a fiúnak csak fapadosra tellett. Ki-kinézegetett az ablakon, csodálta az elsuhanó tájat, a váltakozó hegyeket, völgyeket; az eléje táruló panorámát. Pesten már látott egyet és mást, de a vonat mindig új volt, a száguldó vonat szinte felgyújtotta képzeletét. Behunyta szemét és úgy érezte, ménesek robognak mellettük, és a vonat velük fut versenyt. A győztes egy csodálatos ló, egy ragyogó fekete paripa, melyet otthonról mindig tágra meredt szemmel szemlélt meg, és lenyűgözte a száguldó paripa sörénye, amint a kastély úrnője a reggeli vágtát gyakorolta. Óh, hányszor megleste ezt gyermekkorában. Ez a gyönyörű mozdony, ez a vasba öntött gyorsaság soha nem lesz olyan szép, mint az a lengő sörényű vágtató ló.

- Jó volna enni is valamit - gondolta István, amikor halk korgás jelezte, hogy a gyomor is megköveteli a magáét.

István hirtelen körülnézett, mit lehet itt tenni. Aztán tekintete felfutott a csomagtartóra elhelyezett kis dobozra, amit Teréz nyomott a markába, amikor elindult. Hátha élelem van benne, ötlött fel a fiúban a gondolat.

Gyorsan le is vette a csomagot a csomagtartóról. Az szépen, zsineggel át volt kötve, így a fiú könnyen hozta, csak az ujját kellett beakasztani a zsinegbe. A fiú kést vett elő, el akarta vágni a zsineget, de meggondolta magát. Arra később is szükség lehet, hátha újra át kell kötni a kis csomagot.

A csomagban valóban élelem volt. István kedvence, három nagy bécsi szelet egymásra rakva. Mellette kenyér, és külön csomagolva piskóta. Nagyon szépen, szinte úriasan volt minden becsomagolva, szalvéta is volt mellette.

István farkasétvággyal látott hozzá, és amikor végzett az evéssel oly jókedve kerekedett, hogy akár nyomban táncra perdült volna.

Csak amikor István össze akarta csomagolni a szétbontott csomagot, egy egészen kis dobozt vett észre a nagy doboz alján. Felnyitotta. Öt korona volt benne, az ő viszonylatához képest igen nagy pénz.

- Óh, ez a Teréz - sóhajtott fel a fiú. - Milyen figyelmes. Hogy kedveli őt, olyan hozzá, mint az édesanyja, hogy kényezteti őt. Milyen szép nő is - gondolt mosolyogva a szép alakú asszonyra a fiú, de nyomban el is hessegette a gondolatot. Hogy is lehetne ilyenre gondolni, amikor rokonáról van szó, akik őt befogadták, akik őt segítették, akik jó szívvel voltak hozzá.

Öt korona... öt korona... öt korona! - ismételgette magában a fiú. Fenemód nagy pénz ez. Ennyi pénze egészében még nem is volt. Ezt az összeget nem is lehet elfogadni. Nem is költ belőle, egészében visszaviszi, úgy ahogy kapta, úgy ahogyan a kis dobozban találta.

Milyen ügyes ez a Teréz, milyen takarékos, milyen jó gazdaasszony, hogyan meg tudja takarítani a pénzt. Igazán senki nem mondhatja, hogy nem élnek jól. Férje, Mihály ugyan nem keres túl jól, bár kitűnő szakmunkás, csak úgy ég kezében a munka, de a munkásokat nem fizetik olyan jól. Igaz Teréz állatokat is tart, főként tyúkokat és szívesen vesződik egy sertéssel is.

Sertés? Talán senkinek nincs a környéken. Pár házzal odébb, már a nyomornegyed kezdődik. Vizes, egészségtelen házak sora. Betegség, penész mindenütt. E nyomorból nőtt ki a kis sziget, bátyja családi háza és a szorgos asszony keze nyomán a meglehetősen jó megélhetési körülmények.

Teréz férje bizony két tűz között volt. Egyrészt munkatársai irigykedéseinek is ki volt téve, hiszen a vizes lakásokban tengődő emberek főúrinak látták a bár kicsi, de igen szép lakóházat, másrészt Györe Mihály őrlődött azért is, mivel felettesei részéről is támadásoknak volt kitéve, mert kinyitotta a száját a dolgozókért.

István az ebéd után jólesően nézegetett ki az ablakon és gyönyörködött az elsuhanó tájban.

A pénz azonban nem hagyta nyugodni. A felszállás előtt az étkezőkocsi előtt lépkedett el és felnézett a kocsira. Ilyenben még nem ült soha. Kissé irigykedve gondolt azokra az emberekre, akik ilyen kényelmesen utaznak. Szép, párnás kocsik, sőt még hálókocsik is voltak és étkezőkocsi is. Istvánnak ez olyan fényűzés volt, amire ő még csak nem is gondolhatott. Ki-kinézett az ablakon, de újra és újra incselkedett vele a gondolat, milyen jó lenne átmenni az étkezőkocsin és ott egy kissé körülnézni. A pénz ott lapult már a zsebében jó mélyen elhelyezte, hogy az véletlenül se essék ki onnan. Nagy dolog volt ily szegény embernek ilyen sok pénz.

Felállt, kiment a folyosóra, majd ismét visszament és visszaült helyére. Újra nézte az elsuhanó tájat, a szép vidéket. Ismét felkelt és most már megérlelődött az elhatározás, hogy átmegy az étkezőkocsiba.

A kocsik össze voltak kapcsolva, az átjutás könnyen ment, de a következő ajtó zárva volt, úgy látszik párnás kocsi következhetett. István nem torpant vissza. Ha egyszer már elindult, akkor már be is megy. A kisportolt férfinak nem volt nehéz a vagon egyik lépcsőjéről a másikra átlépni. István máris a párnázott kocsiban találta magát. Kíváncsian nézelődött körül. A folyosón páran voltak félig lehúzott ablakok mögött, illatos dohányt pipázgatva. István, aki igen sokat tanult Teréztől, főhajtással haladt el az idősebb urak mellett, akik udvariasan tértek ki a folyosón elhaladó jól szabott ruhájú és kimondottan jóképű fiatalember elöl.

István most egy fiatal pár mellett haladt el, úgy látszik levegőzni jöttek ki a folyósóra. Csinos fiatal pár volt. A fiú valamivel idősebbnek látszott, mint a leány. Mégis, amikor István mellettük elhaladt, a leány szeme megvillant és szándékosan úgy állt, hogy a fiúnak hozzá kellett érnie a lányhoz. István érezte a leánytest melegét, aminek hatására benne is vibrált egy kis izgalom, különösen, amikor a leány vágyakozó tekintete kapcsolódott a szemébe.

Igen, ez az a leány, aki annyira megnézte a párnás kocsi ablakából, amikor a kocsi mellett elhaladt. István megszokta már, hogy pillanatok alatt tudott érzelmeket gerjeszteni, de ez a tüzes tekintet megbizsergette az ő szívét is.

Két lépésre haladhatott el a leány mellett, amikor egy halk sikoly hagyta el a leány ajkát. Kis retikül esett a földre. István nyomban lehajolt, de a leány mellett álló férfi megelőzte, és már nyújtotta is át a leánynak a kis retikült. A leány bosszúsan nézett a fiúra, majd Istvánra, és bájos mosollyal mondott néki köszönetet. A leány mellett lévő fiatal férfi ajkába harapott.

István fejet hajtott és már ment is tovább.

A kalauz feltűnt a folyosó végén. István hirtelen nem tudta, mit is csináljon, visszaforduljon-e vagy menjen tovább.

- Az étkezőkocsiba uram?

- Igen.

- A következő kocsi, csak fáradjon tovább.

István ebből megérezte, hogy itt nem kell félnie, minél természetesebben viselkedik, annál természetesebbnek veszik az ő jelenlétét is. Felemelte fejét és úgy ment tovább, mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne, hogy ő a jobbágyfiú párnás kocsiban utazik.

Még mielőtt befordult volna a folyosó végén visszapillantott. Látta, hogy a kislány még mindig feléje fordult és őt nézi, míg egyik fülkéből egy fekete ruhás hölgy lépett ki és tekintetét ő is feléje szegezte. Szinte megkövülten nézte a fiatal férfit, amint széles vállaival, rugalmas járásával elhalad a kocsi folyosóján.

István az átjáró ajtajához érkezett, amikor az ajtón egy csinos nő és egy középkorú férfi nyomult be. Mindkettőn látszott, hogy már több italt fogyasztottak, mindketten tántorogtak. Mögöttük egy koros hölgy igyekezett velük lépést tartani.

A nő István elé ért, ránézett a fiúra és szó nélkül átölelte.

- De grófnő - hallatszott háta mögül az idősebb nő hangja.

- Mit szemtelenkedik a hölggyel! - szólalt meg a középkorú férfi is és megmarkolta a fiú mellén a ruhát.

István nyomban a hajába markolt és kemény kézzel hátrafeszítette a férfi fejét.

- Na mi van Pubi? - mosolygott István a férfi arcába.

- Semmi, semmi. Csak véletlen volt.

A fiatal nő, a grófnő visszatolakodott, és ismét átölelte Istvánt, és még egy csókot is nyomott István szájára.

- Na, Amálka! - szólt most már halk hangon a középkorú férfi.

- Még találkozunk, te szépfiú! - szólt a leány és tovább tipegett.

A férfi elnézést kért és udvariasan meghajolt István felé és ő is tovább lépkedett.

István most már akadálytalanul tudott tovább menni az étkezőkocsiba, közben arra gondolt, milyen gyorsan változnak az emberek, ha néha kissé keményebben lépnek fel velük szemben.

Még mielőtt belépett volna a két vasúti kocsi közötti átjáróba, fél szemmel látta, hogy a fekete ruhás nő is a fordulónál van, és csodálattal mered rá. István is valami ismerőset vélt felfedezni ebben a szép női arcban. Úgy rémlett neki, mintha gyermekkorában látta volna ezt az arcot. Hirtelen megállt. Mintha villám sújtotta volna.

- Igen, az az arc nem lehet más, mint... de biztosan az. Igen, ő a gyönyörű kastély lakója. A kastély úrnője. Hogyan is nem ismerte fel rögtön. Igen itt a vonaton nem számíthatott rá, aztán az idő is kissé elmúlt, tovasuhant, és korosodott a korábban rendkívül szép, de még ma is szép asszony. István csodálattal emlékezett vissza rá. Őszinte elragadtatással nézte, amint pompás arab telivéren vágtatott végig a pusztán. A földeken dogozó jobbágyok földig hajoltak a vágtató lovas előtt. Egy alkalommal leesett az ostora, István odaugrott és felvette. Az asszony kedves mosollyal vette át tőle a leejtett pálcát, és „udvarias fiú vagy” szavakkal köszönte meg a fiú gyors segítségét. Emlékszik arra is, amikor apjával csónakkal vitték az úrnőt a mocsárba. Hogy megcsodálta a mocsár valóban csodálatos belső életét. Amikor kiszállt a csónakból, apjának még pénzt is adott. Kedvesen, nem sértőn. Apja boldogan földig hajolt a nő előtt. Ez a parancsoláshoz szokott asszony az egyszerű emberekkel is kedves volt és finom. Amennyire az egyszerű emberek gyűlölték az ispánt, úgy tisztelték ezt az asszonyt. Ez az asszony valóban segített az embereken, és amikor látta a szükséget szívesen adakozott. Ennek ellenére a

különbséget sem ő, sem mások nem felejtették el, hiszen az egyik egy hatalmas kastélyban lakott, míg a mások piciny, földes, vályogból, fából épített házacskák helyiségeiben.

Miért hord most ez az asszony fekete ruhát? Csak nem a férje halt meg? Igaz, jóval idősebb volt, mint az asszony. A leány, aki kint volt a kupé előtt a folyosón talán a leánya lehetett, Esztike kisasszony. Óh, nem valószínű. Akire emlékezik oly kislány volt még, aki most kint áll a folyosón már valóban kisasszony volt. De mit törődik ő ezekkel. Már régen elkerült hazulról.

- Pardon! - hajolt meg egy jól öltözött úr az étkezőkocsi bejárati ajtajánál.

- Pardon! - mondta István is és ő is meghajolt a jól öltözött úr felé.

István megvakarta a fejét, ott, ahol az iménti összeütközésnél kissé megütötte és már be is lépett az étkezőkocsiba.

Az étkezőkocsi tele volt vidáman társalgó, nevetgélő emberekkel. Mindegyik drága ruhába volt öltözve. A kocsiban parfüm illata terjengett szét. István kissé vissza is hőkölt ettől a látványtól, de nem fordult vissza. Nyugodtan végignézett a kocsiban ülőkön. Mellette két férfi haladt el, akik a második asztalnál foglalták el a két üres helyet.

Most már látta István mi a szokás és már ő is kiszemelt magának egy üres helyet és elindult a kocsi belseje felé. Nem volt szerencséje, mert alig indult meg, már el is foglalták a nemrég felszabadult helyet. István már vissza is akart fordulni, amikor előtte két leányt vett észre, amint őt erősen figyelik. A két leány is észrevette, hogy István tekintete odatévedt. Erre a két leány odébb ült és kedvesen mosolyogtak a fiúra.

- Ti szégyentelenek! - szólt halkan rájuk a szemközt ülő édesanyjuk.

- Ez csak úr lehet - szólt az asszony a mellette ülő idősebb férfihez. Istvánnak jó szeme volt, azonnal észrevette, hogy a hely néki készült és már vonult is oda.

- Szabad a hely? - kérdezte a két kislányt, majd meghajolt az idősebb pár felé.

- Hogyne, foglaljon csak helyet - szólt az idősebbnek látszó kislány és kissé odébb húzódott.

István leült, majd szemrevételezte a két kislányt. Az egyik hasonló korúnak látszott, míg a másik kissé fiatalabbnak.

- Messze utaznak? - kérdezte István.

- Igen - válaszolt egyszerre a két leány - Párizsba.

- Az kissé messze van.

- Bizony sokat kell utaznunk addig. Jó is volna egy kellemes partner odáig.

- De leányok! - szólalt meg ismét az anyjuk.

- Sajnos én hamarosan leszállok.

- Kár - mondta egyszerre a két kislány.

Egy frakkos pincér állt meg mellettük.

- Parancsol, uram!

István felnézett. A pincér ott állt mellette, udvarias, de kissé szigorú arccal.

István hirtelen nem is tudta mit rendeljen, de segítségére jött a két kislány.

- Bizonyára éhes. Majd mi választunk magának.

Együtt bújták az étlapot. István mellett ülő leány egy kissé István felé hajolt, finom ujjai, mellyel az étlapot fogta, István keze mellé ért. Istvánon forróság futott át. A leány megérezhette a férfi idegein végig vibráló izgalmat, mert vágyakozó tekintete a férfi szemébe mélyedt. A leány olyan volt, mint a kitörni készülő csikó, akit csak anyai zár tud ideig-óráig kamrában tartani.

István nem is tudta megállapítani, mit eszik. Valami idegen nevet mondott be a pincérnek a leány. István nem is tudta megjegyezni. Magában arra gondolt, hogy mi mindent esznek össze ezek az urak. Istvánnak nem is ízlett az étel, de a két leány előtt nem akarta mutatni. Az étkezőkészletek használatára még Teréz tanította meg. Hányszor és hányszor mutatta meg, miként kell finoman, úriasan enni. Ebből valóban senki nem állapíthatta volna meg, hogy István nem gróf.

Az étkezés után vidám, jókedvű csevegés kezdődött. A két leány nem egyszer vidáman nevetett fel, mintha két csilingelő csengőt rázogattak volna. Anyjuk nem egyszer szólt rájuk.

István is annyira belefelejtkezett a beszélgetésbe, hogy alig vette észre az elsuhanó állomást jelző feliratot.

- Hopp! A következő állomáson le kell szállnom. A kalauz azt mondotta, hogy a következő állomás lesz.

Gyorsan búcsúzott, az idősebb hölgynek kezet csókolt és sietett is vissza saját fülkéjébe.

A két leány nem vette le róla a szemét. István csak fél füllel hallotta meg az idősebb nő hangját: - Ez egy jól nevelt úri fiú.

István elmosolyodott és magában arra gondolt, ha ezek az emberek tudnák, hogy ő egyszerű jobbágy, cselédember fia, egyszerű munkás, dehogy is ültették volna maguk mellé, nem adtak volna neki helyet. Azért István megjegyezte magában, hogy azért a két kislány nagyon csinos.

Visszafelé a feketeruhás nő fülkéje mellett haladt el. Ahogy bepillantott, látta, hogy ott is leszálláshoz készülődnek.

Alighogy saját fülkéjéhez ért máris csikorogtak a vonat fékjei és a vonat lassítva megállt.

Istvánnak nem volt nehéz leszállni, csak egy kis dobozocskát kellett felfognia. Nem is lépegetett le a lépcsőn, a lépcső tetejéről könnyed szökkenéssel ért a földre és máris haladt a kijárat felé.

Az állomás előtt kocsisor volt, így azt meg kellett kerülnie, így István a kocsisor mellett haladt el. Amint a párnás kocsihoz ért István, a hölgy éppen akkor készülődött a leszálláshoz. István észrevette a leszállni készülő hölgyet, és a karját nyújtotta felé. A hölgy kedves mosollyal köszönte meg a feléje nyújtott kezet, és szép, szinte királynői mozdulatokkal szállt le a vonatról. István lesegítette a csomagokat is.

- Kezét csókolom - hallatszott hátulról egy erőteljes hang. - Csakhogy megérkeztek. - Istvánt már el is sodorta a gyorsan törtető ember szele, a fekete ruhás hölgy a segítséget még csak megköszöni sem tudta. Még annyit hallott István a háta mögött, hogy az ispán hol van, és hallotta rá a választ is, hogy koslat a nő után és máris a kijárathoz ért.

Ott két kocsi volt egymás mellett. Egy egyszerű parasztszekér és egy szép fekete hintó.

István a parasztszekér felé lépkedett, megismerte nagybátyját.

- Sándor bátyám!

- István öcsém!... Gyere már fiam.

Jólesett a fiúnak a rokoni ölelés.

- Jó, hogy írtál, így kijöttem eléd. Majd hazaviszlek, míg onnan már tudod az utat. Úgy mész vissza, ahogy elindultál. Elvinnélek én is szívesen, de akkor később érsz haza, mert körül kellene menni, így pedig mehetsz a mocsáron át. Arra úgyis jól ismered az utat.

- Köszönöm.

István nem vette észre, hogy az étkezőkocsiból figyelik minden mozdulatát, azt is, hogy melyik kocsiba megy és azt is, hogy az öreg parasztot hogyan ölelte át.

Amikor István a kocsihoz ért, és az öreg parasztot átölelte, az étkezőkocsiban az idősebb férfi a mellette ülő asszonyra néz.

- Ez mégis csak paraszt! Romlik a szeme bárónő.

- De szép fiú - sóhajtott fel a két leány.

- Szemtelenek- hangzott el a bárónő szájából a dorgálás, de a két leány addig nem vette le szemét a fiúról, míg az végleg el nem tűnt szemük elől. Nem vette le a tekintetét a kocsiról a fekete ruhájú asszony sem, aki a leánnyal és a fiatal fiúval együtt ültek be a hintóba az idősebb férfivel.

- Hajtson a kocsi mellé - kiáltott a kocsisra a fekete ruhás asszony.

A gyors hintó, bár annak fordulni kellett, egykettőre a szekér mellé ért.

- Köszönöm! - intett ki a hintóból a fekete ruhás hölgy.

- Mi is - visszhangozta a leány is.

István meglepetve tekintett az elvillanó hintó után.

- Otthon mi újság van, Matyi bátyám? - kérdezte a fiú.

- Nem tudom, édes öcsém, tudod itt a húsz kilométer is igen messze van. Mi ritkán jutunk egyik helyről a másikra. Amióta apád meghalt, csak egyszer láttam anyádat. Akkor még jó erőben volt, végezte a munkáját.

- Úgy örülök, hogy újra láthatom.

- Megértelek fiú. Én is nagyon örülnék. Jó anyád van néked.

A kocsi lassan döcögött, a két ökör lomhán ballagott, a forró nyári nap erősen sütött.

- Ha fáradt vagy lefeküdhetsz - szólt az öreg paraszt. - Azért tettem fel a szénát a kocsira, hogy legyen hová leheveredned. Nem gondoltam, hogy ilyen úrias ruhában jössz.

- Nem olyan úrias ruha ez Matyi bátyám. Egy nagyon olcsó szabó csinálta Pesten. Kerestek Matyi bátyám?

- Amikor elszöktél?

- Igen!

- Még nálam is. Sokáig lesben álltak, nem találnak-e meg valahol. De jól tetted, hogy elmentél. Ha itt megfognak, elevenen nem úszod meg.

Sokáig hallgattak, aztán nagy néha szólalt meg hol az egyik hol a másik, és utána újabb nagy csend. Csak a két ökör szuszogása és a kocsi zörgése hallatszott.

Szépen gondozott földek mellett vitt el útjuk.

- Látod, ez a magyar paraszt. Még azt a földet is úgy gondozza, ami nem az övé. Mi lenne akkor, ha a föld a miénk lenne. Úgy megművelnénk, hogy még a kő is búzát teremne.

- Nem megy az oly egyszerűen, Matyi bátyám.

- Tudom én azt jól. Úr mindig volt és mindig lesz, és volt szolga is és lesz is.

- Nem lesz mindig.

- Az nem létezik! - nézett az idős ember a fiatalabbra. - Apám is paraszt volt, annak apja is és a dédapja is, meg mit tudom én, kicsoda.

- Korábban jobbágyok voltak, most meg cselédek.

- Hej fiam. Nékem már saját portám van, de azért a taksát fizetem, meg a sok adót. Valahogy azért megélünk fiam. A parasztnak mindig van magához való esze. Túljárunk a pandúrok eszén.

A fiú levette kabátját. Mátyás gazda elővette az ülés alól a pokrócot és ráterítette a szénára. A fiú ráfeküdt és beleszagolt a szénába.

Ez az illat, ez az ősi illat volt az igazi otthoni levegő, aminek tiszta zamatát véglegesen magába itta, és ha bárhol járt is, ez a friss szénaillat mindenüvé elkísérte.

A fiút lassan elnyomta az álom. A kocsi oly egyhangúan döcögött, és oly ütemesen, ahogy a legszebb altató nóta se. Nem is volt néki ez oly szokatlan, gyermekkorában sokszor elkísérte apját, és a szekéren ugyancsak friss szénaillatban csodálatosan szépeket álmodott.

Mátyás gazda közbe, közbe hátratekingetett és pipázgatva, ajkán vidám mosollyal nézegette a jól megtermett fiút. Hiába ez a kölyök a családhoz tartozik, és micsoda ember lett belőle. Milyen okos, milyen ügyes és milyen erős. Milyen jó paraszt válhatott volna belőle. Milyen kár, hogy elment. Jó lett volna visszatartani, milyen jól jönne most egy kis segítség.

Nem akarta zavarni a fiút, így halkan köhentett. Közben a kezét is a szájára szorította, hogy a fiút fel ne ébressze. Örült, hogy kijöhetett a fiú elé az állomásra. Igaz, nem túl sokat segít így rajt, de mégis közelebb lesz a lakóhely, ha előbb hozzájuk mennek. Olyan egyenes háromszöget képezett az útvonal, amelynek magassága nagyon alacsony. Igaz, hogy egyenesben közelebb lenne a fiú lakása, a régi szülői otthon, de ha a háromszög másik befogóját kocsival teszik meg, a másik száron már közelebb van a régi otthon. A vízen keresztül még jobban meg lehet közelíteni. Meg ki tudja, jobb az is, ha a mocsáron keresztül megy a fiú. Igaz, már hosszú évek teltek el elmenetele óta, de ki tudja, jobb, ha a fiú így megy haza.

A fiú oly mélyen aludt, hogy arra sem ébredt fel, amikor Mátyás gazda már a ház előtt lassított és Sára nénje nyitotta is a kaput.

- Na, hadd lám ezt az elveszett embert! - szólt Sára néni, aki csak akkor ijedt meg, amikor férje mutatóujját a szájához emelte.

- Pszt! Alszik.

Sára nénje halkan lopakodott a szekér mellé.

- Olyan szép, nagydarab ember lett belőle. Amikor még itt volt, milyen kicsi volt.

- Múlnak az idők Sárám.

- Bizony öregszünk - szólt, aztán szeme bársonyos pillantásával ismét megsimogatta a fiút.

István megérezhette a szerető tekintetet, mert kinyitotta szemét, és amikor meglátta a kedves arcot, úgy ugrott fel a kocsiból, mintha kígyó csípte volna meg. Leugrott a kocsiról, átölelte az idős asszonyt és szinte körbetáncolta vele az udvart.

- Fiam, édes fiam, hogy izgultam miattad - törölgette szemét Sára nénje. Mátyás gazdának is könnyes lett a szeme. Ezen a környéken a rokonok szerették egymást. Sokszor segítették egymást nehéz helyzetekben. Nem egyszer vándorolt a bor, a hús, a liszt, a búza, az árpa a másik faluban lévő rokonhoz, míg az egyik helyen a pandúrok vizsgálták a házat. Amikor ott volt foglalás, onnan idevándorolt a termény. Sok mindent rejtettek el együtt. Olyan erős volt ez az összefogás, úgy támogatták egymást, hogy igen okos pandúrnak kellett lenni, aki túljárt ezeknek a parasztoknak az eszén. Így aztán, ha a föld nem is volt az övék, nem haltak éhen, sokan elég jól megéltek, különösen, amikor már önálló telkes gazdák lettek.

- Na fiam, gyere csak. Biztosan megéheztél. Készítettem neked finom tejfelt, gyermekkorodban annyira szeretted.

- Szeretem azt most is Sára néném!

- Akkor edd fiam, egyél, ami beléd fér.

Istvánt nem kellett biztatni. Evett is, ami belefért. Amikor már nem fért több a kitömött bendőbe, akkor hagyta abba az evést.

- Tudod fiam, sokszor beszéltünk apáddal, hogy mi is örökbe fogadnánk. Apád nem adott volna oda, de mi úgy tekintettünk, mint közös gyermeket, és úgy is szerettünk, mint édes gyermekünket.

- Azért is bújtattak el, amikor menekültem, Sára néném.

- Ki is kapartam volna a szemét annak a pandúrnak, aki el akart volna téged vinni.

- Most már meg tudja magát védeni - nézett Mátyás gazda Istvánra büszke tekintettel.

- Az hiszem már meg - mosolyodott el fiú.

- Remélem, itt alszol ma este és maradsz pár napig.

- Reggel már indulok, mert anyámat minél előbb látni szeretném, de nem is maradhatok hosszabb időre. A gyárban ezt szigorúan számon kérik. Különben nem fizetnek, és el is küldik az embert. Én már nem szeretnék másutt munkát keresni. Akármilyen sok is a munka és kevés a fizetés, de mégis élünk, és ha sokat dolgozunk, azért jut is, marad is.

- Sokat kell dolgoznotok, édes fiam?

- Hát ebben nem sok különbség van a paraszti élet és a munkásember élete között. Mindkettő látástól vakulásig dolgozik.

- Nehéz munka lehet a gyárban is.

- Ott sem nehezebb, mint itt. Itt is meg kell fogni a szerszámot, ott is. Itt azonban jó levegő van. Szénaillat.

- Fiam, örülök, hogy paraszt maradtál.

- Matyi bátyám! Én paraszt vagyok és munkás is.

- És úr is.

- Ugyan Matyi bátyám!

- Úgy jöttél le a vonatról, hogyha meg nem ölelsz, nem ismerek rád. Már majdnem úgy szóltam, hogy nagyságos úr!

Ezen aztán mindannyian derültek. Nehéz volt egy parasztot nagyságos úrnak elképzelni és szerfelett mulatságos.

Az idő gyorsan telt, beesteledett. A vacsora a szorgos családot még beszélgetés közben érte, amit ritkán szakítottak meg. Természetesen a legszükségesebb dolgokat azért elvégezték, hiszen az állatoknak enni kellett, és meg is kellett őket fejni, hiszen másképp elapad a tej, ami igen nagy kára lenne ennek a kis gazdaságnak, azoknak a szorgalmas, törekvő embereknek, akik kicsiny földeken látástól vakulásig dolgoznak, hogy betevő falatjuk legyen. Ennél jobban élni a vasszorgalom mellett is csak akkor tudnak, ha sikerül el-eldugni a pálinkát a finánc elől, a búzát a végrehajtó elől. Ez az évszázados küzdelem, az ezeréves per a földért, annak javaiért, terméséért, a megélhetésért, az önálló paraszti létért.

Másnap István korán búcsúzott, anyját mielőbb látni kívánta, azt az édesanyát, akit oly nehezen hagyott el, akinek arca oly mélyen a szívébe véső dött, és az a pillanat, amikor lekapta fejkendőjét, hogy azzal intsen búcsút távozó fiának örökké felejthetetlenné vált.

Mátyás gazda hajnalban a fiút egy darabig elvitte, ameddig az úttalan utakon az ökrös szekérrel hajtani lehetett és az állatokat nem kellett túlzottan megerőltetni. Ez az egyszerű paraszt, aki mindent megtett rokonáért, józan paraszti ésszel, paraszti mértékkel mindig kiszámította, hogy mit és meddig szabad tenni. Amikor arról volt szó, hogy a szerény vagyont kell menteni, amikor a termést el kellett dugni, meg lehetett erőltetni az ökröket, de természetesen akkor, amikor az út hátralévő részét gyalog, különösebb megerőltetés nélkül meg lehetett tenni, nem volt szabad az ökröket megerőltetni. Szükség volt azok erejére nagyon is.

István leugrott a szekérről és odalépett az idősödő emberhez. Az szeretettel szorította őt magához, hiszen mindig is fiának érezte, bár hiába rimánkodott a szülőknek, nem adták nékik a gyermeket. A szülők mondták, egy darab kenyér mindig jut, ami minden nyomorúságot eltakart.

István már messze haladt, amikor az öreg még mindig nézte a fiút. Majd kidülledt a szeme, de addig nem mozdult, míg a látóhatár szélén a gyerek el nem tűnt. Utána lassan ült fel a szekérre, és nagyot húzott az ostorral a két állatra. Azok maguk is meglepődtek a szokatlan bánásmódtól, és erőteljesen lódították meg a szekeret.

István már eléggé elszokott a gyaloglástól, azért egyszer-kétszer megpihent, de mindjárt folytatta útját, a szíve hajtotta. Már hajnalban ébredt, nem tudta szemét újra lehunyni, a szíve már hajnalban lázasan vert. Hosszú évek után újra meg fogja látni azt, akit életében legjobban szeretett. Hát azért, még ha sánta volna is, érdemes lenne hazafutni.

A kilométerek azért fogytak és István elérkezett a mocsár széléhez, és nagyot sóhajtott, amikor a nád között meglátta a nád mögött rejtőzködő víz tükrét.

István még jól emlékezett, hová szokták rejteni a ladikokat. Azok úgy el voltak rejtve, hogy azon keveseken kívül, akik tudtak róla, mások nehezen fedezték volna fel. Több ladik is állt készenlétben, nem volt nehéz egyet kiválasztani közülük. Mint győztes csapat győzelem után, úgy tört ki István szájából a diadalkiáltás. Hatalmas öröm, boldogság feszítette mellét. Majd szétvetette a kalimpáló szív, amikor a ladikba ült. Megforgatta az evezőt és a kis ladik, mint valami kicsi pille siklott tova. Azt, hogy hogyan kell forgatni az evezőt István nem felejtette el, a mozdulat annyira vérébe ment, hogy azt többé elfelejteni nem lehetett, csak azon csodálkozott, hogy az evező legkisebb rántására is a kis ladik szinte suhant az itt-ott tavacskává változott vízen. Ja, igen. Közben egy-két év elmúlt, és azért én is megerősödtem. Óh, bár csak

apja érhette volna meg, hogy fia ismét versenyre kelljen vele. Már akkor érezte, hogy az apja már nem bírja úgy az evezést, mint ő és bizony erősen szuszog, mire a célhoz ér. Akkor határozta el, hogyha bármilyen ügyes, gyors lesz, megvárja a ladikkal apját, hogy együtt érjenek célba, mint kiskorában. Sajnos ez a kemény, kérges kéz már többé nem fog evezőt, de azt sem mondja ki soha többé: fiam. Ettől ennek a kemény fiúnak is könny szökött a szemébe és a mocsár szürkéskék vize és a fiú könnye egyesült, éppúgy, mint apjának verejtéke, ami ugyancsak nem egyszer hullott ebbe a szürkéskék vízbe.

A fiú keményen markolta az evezőt és a ladik lágyan siklott tova. Óh, mennyi csodálatos hely, mennyi szép búvóhely. Itt soha nem találta volna meg senki, ide soha nem ért el még az ispán keze sem. Ha ő azon az emlékezetes éjszakán idáig tud evezni, itt már nem foghatta volna meg senki, itt már nem gyújthatták volna rá a nádast.

Igen, ott volt a legkedvesebb búvóhelye, ott a nád között. Egészen a nád végéig lehet siklani, és utána a ladikból ki lehet lépni, de jól kell ám ismerni a mocsár minden kis talpalatnyi földjét, mert ha a lelépő láb csak egy kicsit is eltévelyedik, a mocsár, ez az ezerkarú polip irgalmatlanul lehúzza áldozatát. Ebből az ezerkarú ölelésből soha nem volt menekvés.

A csónak, a kis ladik már oda is ért. A fiatal férfi ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy ismét kiszálljon a ladikból, és megnézze azt a kis csodálatos búvóhelyet, ami oly sok gyermekkori élményének részese volt. Míg a csónak odaért a nádtömeghez, István képzeletében megjelentek a gyermekkori álmok, azok a csodás pillanatok, amiket lefekvés után, elalvás előtt elképzelt. Most ismét csatázott a sárkánnyal, boszorkányokkal, hatalmas óriásokkal, éppúgy, mint gyermekkorában, ezeknek a csodálatos álmoknak idején.

A csónak zökkenéssel megállt, jelezve, hogy szilárd talajnak ütközött. István úgy ugrott ki, mint gyermekkorában, de lábát ijedten kapta fel. Igen most már jobban kell vigyázni, hiszen jóval nehezebb, mint azelőtt. A kis gyermektest, bármilyen izmos és erős, mégis sokkal kisebb, sokkal kevesebbet nyom, mint a kemény, edzett, férfivá növekedett test. István azonban jól ismerte ezt a mocsártengert, ezt a csodálatos világot, ami kíméletlen ellensége mindenkinek, és csak a barátjának bocsátja meg, ha ezt a csodálatosan nyugalmas és egyben határtalan mozgalmasságban lüktető világot megzavarja. Ezért lett az egyiknek örök temető, míg másoknak életet adó forrás.

István sebesen haladt a nád között, a süppedő talaj elnyelte a léptek zaját. Csak a nád adott kissé erősebb hangot, amikor a szinte futó fiatal férfi elfutott mellette, aki most nem vigyázott sem saját magára, sem a környező természetre.

A nád lassan szétnyílt, és István szeme megpillantotta a tisztást. Körülötte mindenütt nádrengeteg. E nádrengeteg közepén, a tisztáson egy kis földbevájt kunyhócska körül több ember foglalatoskodott.

István csalódást érzett. Ezt a csodás gyermekkori búvóhelyét mások is felfedezték. Határtalan düh fogta el, úgy, mint olyan emberét, akitől féltve őrzött tulajdonát veszik el, és úgy nézett a nádkunyhó körül görnyedező emberekre, mint a rablókra szokásos.

Ha István szívét düh is fogta el, azért nem vesztette el fejét, óvatos maradt. Gyorsan visszahúzódott a nádasba. Igaz kissé későn, mert az egyik guggoló ember meglátta.

- Nézzétek! Ott van valaki!

Egyszerre pillantottak fel és egyenesedtek fel a guggoló emberek.

- Gyertek! - kiáltotta az egyik. - Fogjuk el!

- Agyon kell ütni - mondta a másik. - Itt nincs kímélet. Ha ezt a helyet felfedezik, akkor mi éhen halhatunk, nem lesz hová dugni a termést. Innen idegen élve nem mehet el.

Nem is vitatkoztak egymással. Mindegyik ember felugrott és futni kezdett István felé.

- Hát most éppúgy kell menekülnöm, mint amikor el kellett bujdosnom - sóhajtott István.

Nem volt min töprengeni, cselekedni kellett. Vagy hatan lehettek az emberek. István futott visszafelé.

- Nézd, hogy ismeri a nádast. Úgy látszik ez már régebben szimatol. Kerítsétek be!

István látta, hogy ennek már fele sem tréfa. Gyorsan a csónakba ugrott és nagyot húzott az evezőn.

A ladik már a víz tükrén siklott, de István azt is észrevette, hogy innen is, onnan is ladikok siklanak feléje.

Mi ez, megint jól megszervezett hajtóvadászat? Hol itt az ispán? Mi lehet ez?... Egy biztos... nem tréfa... ha nem tréfa, akkor bizony jó lesz vigyázni... No nem baj, majd ezek is megismerik őt. Tud ő az evezővel is jól ütni. Előbb azonban menekülni, ha lehet.

István jól belemerítette az evezőt a vízbe. A kis ladik gyorsan siklott is tova.

- Nézd, milyen erős ember! Hogy hajtja azt a csónakot. Nagyon vigyázzunk.

A ladikok közeledtek. István már látta, hogy ebből a gyűrűből nem tud másként kitörni, csak ha az egyik csónaknak nekiüti az evezőt. Ezeknek jobb csónakja volt. Istváné lapos, hogy minél messzebb tudjon bemenni a lápba, és ott könnyen ki lehessen kötni. A többi csónak inkább csónakszerű volt, könnyen siklottak a vízen.

István azonban hajtotta a ladikot, és az siklott is gyorsan. Már az egyik csónak igen közel van. Ketten ülnek benne. Az egyik evez, a másik ütésre fogja az evezőt. Már sújt István, gyors reflexszel emeli fel az evezőt. A két evező összetalálkozik. Mindkettő szívós, kemény fa. Mindkettő egyforma, így mindkettő egyszerre törik el.

- Na, majd én! - kiált a másik ember, és sújt már a másik evező is.

István gyors és erős. A lesújtó evezőt a töve felé kissé kihajolva a ladikból kapja el, és jó nagyot ránt rajta. Az evező tulajdonosa belehull a vízbe. A másiknak sikerül az evezőt elkapnia, ami a vízbehulló ember kezéből esett ki. Ő is felemeli, és sújtani akar, de az evező a levegőben megáll...

- Te vagy az István?

- De biz a, István vagyok.

A másik ahelyett, hogy ütne, elkurjantotta magát:

- Nézzétek! Ez István, Novák Karcsi fia! Ne bántsátok ám!

Most már nem emelkedtek az evezők, a kis csónakok csendesen siklottak a fiú csónakja köré.

- Mit keresel itt fiam? - hallatszott a kérdés, de ebben már nem volt semmi fenyegetés.

- Az anyámhoz jöttem, őt meglátogatni.

- Már azt hittük, hogy egy pandúr jött... Most már vigyázni kell fiam. Megszagolták ezek, hogy hová dugjuk a termést. De innen eddig egy sem ment ki élve. Most már nem is mernek idejönni. Azt hittük te vagy az a bátor ember, aki ide bemerészkedsz.

- Tőlem nem félnek?

- Tőled fiam?... Te paraszt vagy... és az is maradsz, bárhová visz a sorsod. A te apád is úgy dugdosta a terményt, mint ahogy most mi.

- Hogy találtak rá erre a helyre? Azt hittem, hogy soha senki nem fogja felfedezni.

- Bizony nehéz is volt. Nagyon meglepődtem, amikor erre ladikoztam és beértem a kis szigetre. Úgy el volt rejtve, hogy aki nem a mocsárhoz szokott, soha nem találná meg. Pedig valaki már járt itt régebben. Egy kis nádkunyhót láttunk. Fel is használjuk. Már ki is bővítettük. Nem akarod megnézni?

- Éppen oda indultam. Gyermekkoromban apámmal még én csináltam azt a kis kunyhót. De sok szép napot töltöttem ott apámmal.

- Na gyere fiam, akkor nézd meg. Legalább kifújod magad.

Most már csendes békességgel együtt siklottak vissza a kis szigethez. István jól ismerte a járást. Elsőnek ugrott ki a ladikból és könnyedén futott végig a zsombékon.

- Nézd a gyereket - szólt az egyik paraszt. - Éppen úgy fut, mint gyermekkorában.

- Ne csodálkozz! Itt nőtt fel. Ez a mocsár az igazi otthona. Itt aztán jöhet a pandúr. Nem fogja meg senki... Hm. Mi vérünk ez a gyerek. Mit szólsz hozzá, milyen erős emberré fejlődött.

- Alig ismertem rá. Ha nem láttam volna annyiszor gyermekkorában, akkor bizony fel sem ismertem volna. Már majdnem agyonütöttem.

- Na, na! Majdnem ő ütött agyon téged.

- Az igaz, hogy fenemód erős ember lett belőle. Úgy fogta az evezőt, hogy az meg sem moccant, amikor odaütöttem rá.

Közben a vízbehullt ember is odaért.

- Agyonütöm ezt a fajankót!

- Kit?

- Ezt - mutat a csuromvizes ember Istvánra.

- Ezt ugyan nem. Még csak az kellene. Ez Novák Karcsi fia.

A csuromvizes ember először értelmetlenül néz, de aztán a vizes arcon barátságos mosoly ömlik szét.

- Te vagy az István gyerek?... No, nem baj. Akkor megbocsátok. Már máskor is estem vízbe... De fene erős gyerek vagy te.

- Mondtuk azt már mi is.

Közben odaértek a nádkunyhóhoz.

- Gyere, nézd meg. Ide szoktuk a búzát rejteni. Látod, hogy megmélyítettük. Most olyan, mint egy sírhant. Az aljára fákat vertünk le, arra gallyakat tettünk. Olyan az alja, mint egy rács. Így nem ér a földhöz a búza. Az oldalát is kibéleltük, a tetejét is úgy fedtük le gallyakkal, hogy akár rá is lehet állni, mégsem süllyed le, senki nem gondolná, hogy alatta valami van. Még egy pandúr is elalhatna benne, és nem jönne rá, hogy alatta több zsák búza van.

- Ez ügyes dolog - adózott István elismeréssel a mesterműnek, bár ő is visszaemlékezett milyen ügyesen rejtették el apjával gyermekkorában a terményt.

Még folyt a beszélgetés, sok mindenről előjött a szó. István kihasználta az alkalmat, érdeklődött édesanyjáról. A férfiak összenéztek, és csak annyit mondtak, hogy jól van. István nem sokat időzött, ő mielőbb látni kívánta anyját. Indult is gyorsan tovább.

A kis ladik ismét gyorsan siklott a vízen. István ismét átengedte magát a gyermekkori álmok kedves emlékének és csak akkor szűkült el a szeme, amikor az emlékezetes szigethez ért, oda, ahol elevenen akarták elégetni. Szeme előtt végigfutottak a szörnyű képek, a hatalmas lángtenger, és szeme előtt ismét feltűnt egy gyűlölt arc, amint sátáni vigyorral arcán, artikulátlan kacajjal ajkán, mint egy őrült démon vezényli a halottsiratók kórusát. Ez az emlék soha nem hagyna nyugodni, elkíséri egészen a sírig, nem kívánt társaként mellette fog élni az utolsó lélegzetvételéig.

Lassan távolodott a nyomasztó hely, és a komor gondolatok ismét átadták helyüket a vágyakozás és a szeretet érzésének.

István még erősebben fogta meg az evezőt és a kis csónak még gyorsabban siklott tova. Szerencséjére már nem volt hosszú az út, mert szíve már nem bírta volna ki, az oly hevesen vert, hogy addig dörömbölt volna a csontok közé zárt börtönében, míg össze nem töri a börtönrácsokat, és ki nem ugrik onnét.

Ilyenkor a ladik oly nehezen akar partot érni. Na végre. A csónak orra a parthoz ütődött. A fiú szinte ösztönszerűen kötötte a csónakot a parton kiálló karóhoz és már futott is a földes, nádfedeles, fehérre meszelt, ősi szülői ház felé.

A fiú szívében ott zenélt a gyönyörű Petőfi vers soha el nem felejthető sora: „Mit mondok majd először is kedves, szépet neki” de néki sem jutott eszébe egyetlen gondolat, csak szaladt, szaladt a szülői ház felé, mint a pisztráng, mely lét-nemlét kérdésével küzdve, számtalan veszéllyel dacolva úszik szülőforrása felé. Ez a nagy gyermek már nem törődött a fáradsággal, csak futott, futott, mindaddig, míg a szülői házhoz nem ért.

- Anyám! Anyám! Édesanyám! - hallatszott a fiú boldog hangja. Határtalan öröm volt összesűrítve ebben a három szóban.

Nyílt az ajtó és a következő pillanatban a fiú már ott is volt a konyha közepén anyja ölelő karjai között.

Most már halkan, de reszkető hangon hallatszott újra a szó: - Anyám! Anyám! Édesanyám!

És nem késett rá a válasz: - Fiam!

Oly szorosan simultak egymáshoz, hogy érezték egymás szívének dobogását.

Percekig álltak egymáshoz simulva, míg a fiú érces köhincsélésre tért magához az önfeledt boldogságtól.

A fiú hátrafordult és két férfi nézett egymással szemközt.

A fiú szeme előtt ismét elsuhant a régi emlék. Megjelent előtte a tűztenger és egy vigyorgó sátáni arc, amint karmesterként vezényli a démoni röhejt.

A fiú agyát elönti a vér, és vérbeborult szemmel nézi az előtte álló embert. Az ispán arca átalakul, a fiú mintha az igazi sátán arcát látná maga előtt. Elszántan préselődik ki szájából a szó:

- Megöllek!

A fiú indul a férfi felé, szemében gyűlölet él, az igazi bosszú. Csak szempillantás kell még és a gyűlölt ember már halva fog feküdni a fiú lábai előtt.

Az asszony azonban gyorsabb volt, az ispán elé ugrott és széttárta karját: - Ne bántsd fiam! Ne öld meg!

- De megölöm anyám - és a fiú ellökte a férfi elől az édesanyját.

- Ne! Ne fiam! Ne bántsd!

A fiú már mellen ragadta a férfit és keze már emelkedett egy borzalmas ütésre.

- Ne bántsd fiam! - hallatszott a tébolyult kiáltás. - Lehet, hogy testvéred apja lesz!

A fiút, mintha korbáccsal ütötték volna meg. Lehanyatlott a kéz, és az erős férfimellekből zokogás tört ki, éles, szívszaggató fájdalom tört magának utat. A fiú, ez a sors által kegyetlenül megrázott, megtépázott fiú sarkon fordult, és arcán határtalan fájdalommal visszafordult arra, amerről jött.

A fájdalom nehézzé tette a fiú lépteit, annak súlya úgy húzta lefelé, hogy nehéz volt minden lépés. A fiú úgy érezte, mintha mázsás súly nyomná vállait. Most ismét a csónak felé ment, mint azon az emlékezetes napon, amikor ugyancsak búcsúzott ettől a szerény, de addig meleg családi otthontól.

A nehéz léptek zaját csak az anya sikoltása törte meg.

- Fiam! Édes fiam! Ne hagyj itt engem! - és a sikoltozó asszony, mint valami eszelős rohant a döngő léptű fiatal férfi után. Már a vízparton érte utol.

- Fiam!... Ne hagyj el!... Fiam, szeretlek... Mindennél jobban szeretlek, még az életemnél is jobban.

A fiú durván ellökte az őt átölelő asszonyt.

- Ne! Ne fiam, ne hagyj el, vigyél magaddal - hangzott a fájdalommal teli kiáltás, és az anya karjai görcsösen fonták körül a fiút, oly szorosan és oly eltéphetetlenül, hogy a fiú karjai is elernyedtek és ő is átölelte a kétségbeesett asszonyt.

- Fiam, mi oly szerencsétlenek vagyunk, oly kiszolgáltatottak.

A fiatal férfi csak nézte a szenvedő asszonyi arcot, az arcon vonagló fájdalmat, és megjelent előtte apja szenvedő arca, ahogy leesett a deresről és megjelent előtte az az aggódó, szerető tekintet is, amellyel ez az asszony nézte a szenvedő férfit, és a fiú melléből ellenállhatatlanul tört ki a szó: - Anyám!

- Fiam!... Édes fiam... mi oly szerencsétlenek vagyunk.

Az asszony úgy bújt a fiú melléhez, mintha soha nem akarna onnan elszakadni.

- Gyere vissza te szajha! - hallatszott a kis ház felől. - Gyere vissza, mert különben felgyújtom a házat.

- Nem megyek! Többé soha nem megyek! - kiáltott vissza az asszony.

- Gyere anyám! Üljünk be a csónakba. Velem jössz.

A fiú besegítette a meggyötört asszonyt a csónakba, majd maga is beült és megragadta az evezőt.

- Nézd anyám! - ugrott fel a csónakban a fiú.

Mindketten visszapillantottak a kis házra, melynek nádtetejét, már lángnyelvek nyaldosták körül.

- Fiam! Fiam, mi lesz velünk?

- Te gyilkos! - kiáltott a fiú. - Megölted az apámat, meg akartál ölni engem, meggyaláztad az anyámat. Megöllek!

A fiatal férfi ki akart ugrani a csónakból. Az asszony kétségbeesve ölelte át.

- Fiam, ne bántsd, ne légy te is gyilkos. A jó Isten majd megfizet érte.

A két szempár könnyes tekintettel nézte, hogy a pusztító tűz, mint emészti el a korábbi otthon, az igazi otthon szép emlékeit, a vidám gyermekkor és a fiatal asszonyi élet nehéz, néha fájdalmas, lemondással teli, de mindig nagyon szép emlékeit.

Talán büntetni sem lehetett volna jobban e két embert. Az emlékeiket ölték meg.

Most már könnytelen, hideg szemek tapadtak a félelmetes tűzijátékra, ahogy lángolt, égett a kis házacska, ropogott, recsegett a fa. A ház előtt az ispán futkozott, öklét rázta a fiú felé. A fiú előtt ismét megjelent a lángoló nádtenger és a sátáni alak, amint karmesterként vezényli a harsogó kacajt. Csak az erős anyai kéz tudta a fiút lefogni, hogy ki ne ugorjon a csónakból, és darabokra ne szaggassa ezt a sátáni embert.

Nem kellett sokáig várni, míg elhamvadt a tűz, a kis házacska egykettőre porig égett.

- Nem tudok már innen elvinni semmit, még egy rongydarabot sem - szólt csüggedten az asszony. - Csak az emlékeimet, de az utolsó időben azok is szörnyűek voltak.

- Nem baj, édesanyám! Lesz nekünk majd mindenünk.

Amikor már az ispán csizmájával az utolsó parazsakat rugdosta, merítette be a fiú a vízbe az evezőt, és most már végleg elhagyták az otthont, elvágva a köldökzsinórt, ami odakötötte őket.

Az evező ütemesen csobbantotta a vizet és a halk ritmusra a fáradt, kimerült asszony lassan az ülőkéről lehúzódott a csónak aljára, a fáradt szempilla lecsukódott és a himbálózó csónak álomba ringatta.

A fiú nézte ezt a fáradt, kimerült arcot, melyen eltitkolhatatlanul látszott, hogy gazdája az utóbbi időben mily szenvedéseken mehetett keresztül. Igen, az egyedül maradt asszony, akinek megélhetése is alig, alig volt biztosítva, ki volt szolgáltatva idegen emberek kénye kedvének. Nem is lehetett érte megvetni, hogy ennek a sátáni embernek nem tudott ellenállni. Milyen szenvedéseken mehetett keresztül e szerencsétlen nő, míg elfogadta ennek az embernek közeledését. István is lelkiismeret-furdalást érzett. Talán, ha korábban jön haza. De ez nem volt ilyen könnyű. Az az emlékezetes éjszaka, ott a lángtenger közepén. Igen volt miért félnie, de bátrabb is lehetett volna, és talán elkerülhették volna ennek a szerencsétlen, sorsüldözött anyának megaláztatását. És... nézett az anya hasára a fiú. Mennyire örült volna ő is a kis jövevénynek. Mindig vágyott egy kistestvérre. Néki nem volt semmije, aminek megosztásától félnie kellett volna, néki egy kistestvér csak adhatott volna valamit. Valamit, ami az életben a legdrágább, a szeretetet. Most gyűlölködve nézi a felduzzadt hasat. De hát ez is az anyja teste, azé az asszonyé, aki vele oly sokat szenvedett, aki őt nagyon szerette, és akit ő is nagyon szeretett gyermekkorában, és szeret most is.

Nehéz érzések hullámzottak a férfikeblen, ezen a kemény mellkason, ami már megtanulta elviselni az életet, hiszen oly sokszor kellett teleszívni levegővel, hogy érzésein uralkodni tudjon. Az élet már megtanította erre is.

A csónak csak haladt. A fiú jól forgatta az evezőt. Nem felejtette el az utat a fiú. Hol a sík víztükrön, hol a nád között evezett, hol gyorsan haladt a csónak, hol alig lehetett odébb tolni, de a rejtélyes mocsárvilág titkait jól ismerő embert nem tudta megállítani.

A fiú látta, hogy anyja ébredezik, nyitogatja szemét.

- Anyám, mindjárt odaérünk ahhoz a helyhez, ahol engem el akartak égetni.

- Óh, hogy tagadta ez az ember. Azt mondogatta, hogy véletlenül gyulladt meg a nád. Meg is esküdött rá.

- Nem anyám. Ő még vihogott is, amikor azt hitte, hogy meghaltam.

- Óh, a nyomorult! - hagyta el az asszony száját a gyűlölet kifejezése, de utána hasához kapott, mert ott is szorította a fájdalom.

Halkan siklott a csónak itt el, a fiú is lassan evezett, szívét szinte kalodába zárta a vissza-emlékezés. Aztán a fiú még keményebben markolta meg az evezőt és most már minél gyorsabban el akart tűnni a rossz emlékek színhelye mellől.

Emlék! Jó vagy rossz, de szülőföldi emlék. Ezek az emlékek azok, melyek végigkísérnek bennünket egy életen át. Akár jók, akár fájdalmasak, akár szépek, akár csúnyák, de útitársaink egy életen át, és oly útitársak, amiknek nem lehet kiadni az útját. Talán csak a sírba nem térnek meg velünk.

A csónak siklott, míg csak át nem tört az utolsó nádtengeren és nem fúródott a partoldalba.

- Na, itt kiszállhatunk anyám!

- Nézd fiam. Ott van egy kocsi.

A fiú ösztönszerűen újra az evező után nyúlt.

A kocsi bakján azonban egy ember feléjük integetett.

- Nicsak, ez Matyi bátya.

- Hahó! - hallatszott a szekérről a kiáltás.

- Hogy kerül ide Matyi bátya?

- Érted jöttem!

- Honnan tudta, hogy még ma visszajövök?

- Gondoltam fiam! Az én vérem is benned van.

- Már régóta itt van?

- Elég régen, de vártam volna rád akár reggelig is. Sára nénéd a lelkemre kötötte, hogy nélküled ne merjek visszamenni. Tudod, amit az asszonyok mondanak, azt be kell tartani. Az ember másképp nem kap ebédet, de mást sem - kacsintott kissé huncutul a fiúra.

Most már nem kellett kiáltozni, odaértek a kocsihoz.

- Na jól tetted, hogy az anyádat is elhoztad! Na mit tett veled ez a gazember? - nézte meg jobban az asszonyt. - No, nem baj. Sára segít néked. Gyorsan fel a szekérre, azután hosszú az út hazáig.

- Hej, csak adtátok volna nekünk ezt a gyermeket! - verdeste hátba a fiút, csak úgy apai szeretettel, amikor már a két ökör vidáman kocogott hazafelé. Nagy volt az öröm, amikor az ökrösszekér utasaival megérkezett. Sára nénje alig tudott hová lenni a boldogságtól.

- Nagyon féltettelek te gyerek! Azt hittem, hogy valami bajt csinálsz, de örülök, hogy józanabb vagy annál.

- Szerencse, hogy ott voltam, mert bajt is csinált volna - mondta fáradt hangon az anya.

- Tudod - fordult a fiúhoz Sára nénje - mi is támogattuk anyádat, ahogy csak tudtuk, hívtuk ide is, de nem akarta otthagyni a házat. Tudod, egy ilyen pusztán egy egyedülálló asszonynak igen nehéz az élete. Sajnos mi többet nem tudtunk segíteni.

- Megértem Sára néném - nézett hálásan a fiú az idősödő, de még mindig szép arcú asszonyra.

- Tudod, Mátyással sokat gondolkodtunk azon, hogy szóljunk-e neked mielőtt elmész, de úgy éreztük, hogy neked sem tenne jót, és hátha elmész anélkül, hogy anyádat látnád. Látod, jól számítottunk, most anyád is veled van. De mit is beszélek én annyit, még éhen maradtok. Na, gyertek csak beljebb.

Az étkezés közben István édesanyja elmondotta, hogy gyújtotta fel az ispán a házat, és hogy égett az porig.

- Nem is ember az, hanem maga a sátán! - mondta mély meggyőződéssel Sára néni. - Ezt a szegény fiút is majdnem megölte.

Még valamit akart mondani, de amikor ránézett az anya domborodó hasára, nem tudott több szót kimondani és egy könnycsepp gördült le szeméből. Aztán csak annyit suttogott halkan: „Szegénykém” és megsimogatta a sokat szenvedett asszony haját.

- Remélem, majd minden jóra fordul - szólt közbe már Mátyás gazda is.

- Nem bánnám, ha itt maradnál - nézett István anyjára Sára néni - legalábbis addig!

- Én a fiamtól már nem szakadok el. Még akkor sem, ha éheztet.

- Hová gondol édesanyám!

Könnyek hulltak ki a szép szemekből, és könny áztatta a kötényt is, mely az új élet burkát takarta.

A fiú már indulni akart, de Sára nénje nem engedte. Oly erősen kardoskodott, hogy nem lehetett neki ellenállni. Amikor a fiú este már lepihent, Sára nénje odaült az ágyra, kezébe vette a fiatal férfi fejét és olyan nagy szeretettel csókolta homlokon a fiút, ahogyan egy igazi édesanya.

Másnap reggel indult el az ökrösszekér. Ugyancsak lassacskán ballagott, de ily ütemben is az állomáshoz értek. A vonatra még jócskán várni kellett. Ennek Mátyás gazda örült a legjobban, minden percért hálás volt, amit a fiúval tölthetett. Ennek a gyereknek meghalt az apja, és most ő az apja. Milyen büszke is lehet, akinek ilyen gyermeke van. Óh, hányszor gondolt arra, hogy együtt kelnek fel a gyerekkel, együtt mennek etetni, és titkon bízott abban is, hogy majd ez a gyerek gyámolítójuk lesz idős korukra.

Az öreg úszott a boldogságban és alig fogyott ki a szóból. István ennek a kedves, idősödő embernek egyszerű szavait oly szívesen hallgatta, mintha mennyei szózatot hallott volna. Így ment a társalgás a kis csoport között.

- Na valaki még jön.

Mátyás gazda éles szeme a távolban porfelhőt vett észre. A porfelhő egyre nagyobbá vált és hamarosan egy hintót is ki lehetett venni a portömegből. A portömeg mind közelebb jött, és lassan felismerhetővé vált, hogy a hintóban négy ember ült. Két férfi háttal, míg két nő a hátulsó ülésen előre fordult. A hintó oly gyorsan száguldott, hogy alig tudott megállni az állomás bejárata előtt.

Istvánban és anyjában majd megdermedt a vér. A hintóból az ispán ugrott ki elsőnek, utána egy fiatal férfi, majd mindketten lesegítették a két nőt.

Az ispán ekkor fordult hátra, és látta meg ő is a fiút és az anyját.

A két férfi ádáz gyűlölettel mérte végig egymást. Nem lehetett megállapítani, melyik indult meg a másik felé és nem lehetett mérni az időt sem, míg egymáshoz értek. István a haragtól égő arccal kapta el a férfi mellén a ruhát és úgy lökte el, hogy hosszú métereket csúszva a hintó oldalának zuhant. A fiú még utána akart menni, de Mátyás gazda állt elé: - Fiam! Édes fiam! Ne! Ne! Ne bántsd!... Ebből valamennyiünknek baja lehet.

István most nem hallgatott a jó szóra, félrelökte Mátyás gazdát, és futott az ispán felé.

Annak emlékében élt még a lovaglóvessző, aminek nyomai az arcán megmaradtak, ami oly sokszor suhintott rá, hogy a lovára alig tudott felkapaszkodni. Lehet, hogy emlékei hatására, de hihetetlenül gyorsan kapaszkodott fel a hintó bakjára. Ott odébb lökte a kocsist és nagyot húzott ostorral a lovak hátára. A két ló vágtatva megindult.

Az ispánnak annyi ideje volt még, hogy hátra forduljon és a fekete ruhás hölgy és a mellette lévő leány meg a fiatal férfi felé kiáltson:

- Ti is az én gyermekeim vagytok. Nézzétek, ott lesz a féltestvéretek! - mutatott István anyja domborodó hasára.

Vannak családi tragédiák, melyek nem tűrnek szót, ahol a hallgatás fejezi ki a döbbenetet.

Az állomás előtt tartózkodó emberekre valóban mély döbbenet zuhant, valami oly szenvedélytől telített csend, amit a nyári forróság idején az aratás előtt álló forró mezők sugároznak ki magukból. Valami döbbenetes, harsogó, kiáltó, irtózatos csend! Mint a gőzkazánba szorított gőz, mely kazánnak nincs szelepe és így az irtózatos nyomás nem tud utat találni kifelé, úgy forrt az indulat a pár ember belsejében, amit csak az állomásra beérkező sistergő, dohogó, zakatoló vonat tudott csak ideiglenesen elnyomni, de nem tudta megakadályozni, hogy a fekete ruhás nő szájából a gyűlölet lángjával átforrósított szó préselődjön ki: „Gazember”.

A vonatra mintha nem is emberek szálltak volna fel, hanem olyan lények, akiket csak az ösztönük mozgat.

Mátyás gazda még akkor is megdöbbenten meredt a vonatra, amikor az elindult, és még integetni is elfelejtett távozók után.

István anyja lezuhant az ülésre. Némán, hosszan nézett maga elé és végül csak annyit mondott: - „Fiam, úgy látszik nem vagyunk egyedül.”

Ez alatt egy kocsival odébb három ember ült halálos csendben a párnás üléseken. A két fiatal merev szemmel bámult maga elé, a feketeruhás hölgy szeméből könnyek gördültek le. A lassan lehúzódó szemhéjak eltakarták a könnyező szemet, és a lezárt szemhéjakon megjelenik a kastély pazarul berendezett táncterme. Bécsből hozott zenekar játszott csodálatos keringőt, libériás inasok frakkos urakat, estélyi ruhás hölgyeket szolgáltak ki. A parketton táncoló párok siklottak a zene ütemére. Ő fehér fodorral díszített ruhakölteményben, melyet közvetlenül Párizsból hozatott, vidám hangulatban járt-kelt a vendégek között. Ő, a mértékletes asszony, aki mindig vigyázott magára, aki mindig megőrizte méltóságát, most talán többet ihatott. Könnyűnek, szinte pillének érezte magát, a pezsgő mámorral töltötte el.

Ispán, aki e kastélyban alkalmi vendég volt, ha néha meghívták a sarokban szokott meghúzódni, mély meghajlással közeledett a kicsattanó jókedvtől áradó asszonyhoz. Ezután egy-két esetlen bók hangzott el, amit a vidám, a pezsgő mámorában lévő asszony észre sem vett. Az ispán intett, az inasok hozták az italt. Az asszony érezte, hogy az ital egyre jobban a fejébe száll és már kissé meg is tántorodott. Az ispán udvariasan a hölgy derekához nyúlt, és

finoman segítette a kivonuló hölgyet. Az néha, meg-megtántorodott, de az ispán segítségével elért hálószobájához. Az ispán érezte, hogy most itt az alkalom és ő, aki bátor, elszánt ember hírében állt, szenvedélyesen ölelte át a nő derekát és maga is a szenvedélytől elkábulva csókolta a részeg nő száját. Pokoli örömet érzett, hogy ez az irigyelt nő, akit bárók, grófok, sőt hercegek kísértettek meg, aki eddig becsülettel élt az öregedő férje mellett, aki őt lenézte, aki néki parancsolgatott, most ott fekszik tehetetlenül és tűri azt a férfit, akinek sóvárgó tekintetét eddig egy pillantásra sem méltatta.

A lassan józanodó nő utálattal lökte le magáról a férfit. Ettől fogva gyűlölte, de a jóvátehetetlent már jóvátenni nem lehetett, a gyermek mégis megszületett. Ő is kissé későn kapott észhez, már nem tudtak segíteni az orvosok.

Először el akarta küldeni a gyűlölt férfit, de a szörnyű titkát tudó férfi lassan zsarnokká vált. A félelem, amit már a zsarnok férfivel szemben érzett rávette, hogy ha nem is rendszeresen, de néha együtt legyen ezzel az emberrel, míg végül is megszületett a gyermek. Ettől fogva pokoli kettős életet élt. Élt a szeretett férfi oldalán marcangoló önvádban, állandó lelkiismereti konfliktusban, és élt egy kényszerűen megtűrt, gyűlölt férfi mellett, akire utálattal gondolt, de akitől rettegett, és aki elől, amikor az kívánta, kitérni nem lehetett.

És most a két gyerek szemébe kell nézni. Mégis eljött a rettegett pillanat! Ez a félelem bére, a kérlelhetetlen számonkérés.

Ő nem tehet róla, nem akarta, azt a kiszámíthatatlan élet hozta így. Megértik ezt így gyermekei? Mily igazságtalan az élet, ez a kegyetlen számonkérő. Itt olyanért is fizetni kell, amiről nem tehet az ember, és mily kegyetlenül nagy árat.

Újra egy kocsival odébb kemény, fapados ülésen ült egy nő és mellette egy fiatal férfi, aki ruhával törli az asszony homlokát. E mozdulatokban megértés és szeretet uralkodik.

- Édesanyám, elmegyek az étkezőkocsiba, és hozok magának onnan valami hűset.

- Mi az fiam? Ilyen kocsiról még nem hallottam. Ha megérkezünk, iszom egy kis vizet.

- Nem is csodálom anyám, hiszen a pusztáról alig mozdult ki. Mindjárt hozok egy kis hűsítőt.

- Nem kell fiam, ne hozzál semmit, én megvagyok anélkül is.

- Dehogynem anyám. Mindjárt jövök.

Az asszony alig tudott tiltakozni, homlokáról a verejték nagy cseppekben csurgott le.

Alighogy elment a fiú, az asszony összerázkódik. Eddig titkolta a rettenetes fájdalmat, de már nem bírta tovább. Igen ki kell menni. Előbb kísérte ki a fia a WC-re, de most újra oda kell menni.

Lassú léptekkel, szinte tántorogva ment végig a kocsi folyosóján. A fájdalom az arcára volt írva. Egy nő haladt el mellette. Az ránéz:

- Mi van magával?

- Semmi!

- Nekem mondja? Én szülésznő vagyok.

Az asszony elhaladt a másik nő mellett.

Az néz utána, majd határozottan az asszony után megy. Az már nem tudta betenni maga után az ajtót.

István a már ismert úton ment végig. Átment a párnás kocsin is. A fekete ruhás nő is bent ült az egyik fülkében és mellette a két fiatal. A nő lehunyta szemét, úgy tetszett mintha aludna. István gyorsan az étkezőkocsihoz ért. Szerencsére még maradt pénze. Teréz által zsebébe dugott pénzből is maradt, és Sára nénje is kiegészítette, de mikor úgy érezte, hogy senki nem látja, Matyi bátyja is belenyomott a zsebébe egy koronát.

István gyorsan bevásárolt. Három üveget is vett, és máris indult vissza a vasúti kocsihoz, ahol édesanyja volt.

Anyját nem találta már a helyén. Ijedten nézett körül. Most találta meg anyját és most újra elveszítse? Végigfutott a folyóson. Ott nem volt senki. Benyitogatott a fülkékbe, de anyját ott sem találta. Megérkezett az illemhelyhez. Vadul veri az illemhely ajtaját. Az ajtó kinyílik és egy idősebb nő néz ki.

- Mit zavarog ilyenkor. Egy nő szül.

- Az anyám!

- Akkor még inkább maradjon csöndben! - szólt erélyesen a fiúra és betette az ajtót.

István remegő kézzel és lábbal, kalimpáló szívvel állt mereven az ajtóban, míg fel nem hangzott egy visító kis hang, az első oá!

Bent, nem éppen idillikus körülmények között egy sápadt nő fekszik a földön.

A szülésznő nézi, ezt a sápadt, megkínzott arcot.

- Ki lesz az apa? - kérdezte a szülésznő.

- A nyomor! - válaszolt az asszony rezzenéstelen szempillákkal, semmibe meredő jéghideg tekintettel.

Hosszú percekig tartott, míg a szülésznő kilépett a fülkéből és nyomában egy alig álló, tántorgó asszony, karjában meztelen, kicsi kis gyerekkel.

Ekkor már ott volt a kalauz.

- Micsoda disznóság. Nem ilyen szajhának csinálták a vonatot. Ha szülni akarsz, menj a kórházba. A disznó mindeneteket.

István ragadta meg a kalauz mellén a ruhát és úgy megrázta, hogy az alacsony emberből majd kiszállt a lélek.

- Te kiteszlek a vonatajtón - sziszegte a kalauz arcába István. A kalauz úgy remegett, mint a miskolci kocsonyában a béka. A fiú elengedte.

- Nézd, van egy koronásom. Hallgass, és neked adom.

- Ki is kell takarítani.

Már többen álltak a fülke körül. Szinte zsibvásár volt. A kalauz most már bátrabb lett és erélyesen szólt.

- Megállítom a vonatot és kiszállnak!

A szomszéd kocsiból dörömbölés hallatszott. Verték az ajtót.

A kalauz homlokához kap. Igen ott a párnás kocsi. Már nyitja is az ajtót. Az ajtón keresztül egy fekete ruhás hölgy lép be.

A nő odalép István elé:

- Együtt érzek veled fiam - és kissé bágyadt mosollyal simogatta meg a férfi arcát.

A következő pillanatban mintha kicserélték volna. Határtalan magabiztossággal néz körül.

- Szültek, elrondították az illemhelyet - mondta bosszúsan a kalauz. - A következő állomáson leszállítom őket.

- Itt senkit nem szállíthat le! - mondta villámló szemekkel a fekete ruhás hölgy, akinek karján egy szép fehér, aranydíszítésű ruha feküdt.

A fekete ruhás hölgy kinyitja retiküljét, és papírpénzt vesz elő.

- Itt van! Fogja! Olyan legyen az a fülke, mint a patyolat! Megértette?

- Igenis, kegyelmes asszonyom - hajolt földig a kalauz.

- Most pedig mindenki menjen innen! - rendelkezett a fekete ruhás hölgy.

A csoport nyomban szétoszlott. Most már mindenki tudta a vonaton, mi történt, a hír szinte repült. Most már a hír nem volt érdekes. Ugyan kit érdekelne egy szülő nő, egy nyomorúságos kis pária. Van belőlük elég. Ebben a kocsiban nem utaznak túl gazdag emberek. Ők már megszokták az ilyesmit.

István anyja az oázó kisgyermekkel a kezében és a szülésznő megrendülten állt.

- Ezt neki hoztam - szólt a fekete ruhás hölgy. - Fiam, te erősnek látszol, repítsed szét.

- Ezt a drága holmit?

- Igen, ezt. Engem a legdrágább selyembe, bársonyba öltöztettek, amikor megszülettem, még sem lettem boldog. Remélem, ez a kis poronty boldogabb lesz.

Ez a fekete ruhás hölgy szájából őszintének hangzott.

István a szép, igen drága ruhát szétszaggatta. A két fő, a fekete ruhás bárónő és a szülésznő mondogatták, milyen csíkokra tépje szét.

Ez volt a kelengye.

Amikor elkészültek, István anyja földig hajolt a fekete ruhás hölgy előtt. A nő megrázkódott, majd a lehajló nő álla alá nyúlt és lassan felemelte annak fejét.

- Te csak emeld fel a fejedet. Megérdemled, hogy megbecsüljenek... - aztán ránézett a kisgyerekre, majd halkan, nagyon halkan mondta: - Ez a kis poronty összeköt bennünket.

István anyja kezében a kisgyermekkel elindult vissza a kupéba. A fiú is meghajolt a dáma előtt és ő is indulni akart.

- Maradj, fiam, még - nézett rá könyörgő szemmel az asszony.

Ketten álltak a kocsi illemhely előtti részén. A parasztfiúból lett munkásgyerek és az úriasszony.

- Ugye, te szálltál fel az asszonnyal? Megéreztem, hogy ennek az asszonynak a gyermeke vagy.

A két meggyötört ember szembenézett egymással.

- Istenem, én oly szerencsétlen vagyok, oly nyomorult! - borult zokogva a férfi vállára a nő.

István már kétszer hallotta e szavakat. Egy szegény és egy gazdag nő szájából. Mindkettő egyformán mondta. István szíve mély részvéttel tellett meg iránta.

Amikor leszálltak a vonatról, a fekete ruhás hölgy István anyjának egy fiákert hívott. Amikor megmondta, hová kell mennie, a fiákeres szabadkozott, de a fekete ruhás hölgy rárivallt, és az behúzta a nyakát. Istvánéktól nem búcsúzott el, de a kocsira szállás közben még látta István, hogy a szülésznőnek pénzt ad, az boldogan hajlong a fekete ruhás hölgy előtt. Most újra a vak semmibe vezetett az élet, éppúgy, mint amikor István jött és kezdett új életet. István címét adták meg a kocsisnak, de nem tudták, hogy fogadják majd őket itt. Most már nem is kettőjüket, hanem hármukat kellett volna befogadni. Ez mindenhol gondot okozott volna.

A lovak gyorsan trappoltak. Ez már más volt, mint az ökrösszekér. A paták hamarosan a csepeli házak között csattogtak. Többször meg kellett állni, hogy a fiákeres tájékozódni tudjon. Nem igen járt erre, csak nagy ritkán, amikor némely úrnak eszébe jutott, hogy jó lenne egy kicsit Csepelen is körülnézni. Félt is itt a környéken. Egyszer már meg is verték. Tudta, hogy ezen a környéken nem szeretik sem az urakat, sem azok kiszolgálóit.

Az erős, fiatal férfi jelenléte azonban megnyugtatta. Ez bátor gyerek lehet, úgy látszik nem fél semmitől. Az asszony? Érdekes? A fiú azt mondta néki anyám, de ilyen fess fiúnak ez lenne az anyja? Igaz az asszony sem csúnya, de ily egyszerűen, ily szegényesen öltözve, egy jól szabott ruhájú férfi mellett, és karjaiban egy újszülött kisgyermekkel, aki ruhadarabokba van pólyázva?

Igen sok furcsaságot látott ő már. Lassan semmin sem csodálkozott. Jól megfizette a fekete ruhás hölgy és ez a fontos. Az egy igazi dáma volt. Hogy tudta volna ez a fiákeres, hogy annak a fekete ruhás hölgynek is a szíve mennyire fájt, és a lelke annak is oly meztelen volt, mint ennek a kis vakarcsnak, a kis újszülöttnek.

Meg is érkeztek hamarosan a kis családi házhoz. A minden furcsasághoz hozzáedződött kocsist is meglepte ebből a nyomorúságos negyedből kinőtt családi ház. Ez itt szokatlan volt.

Le is ugrott nyomban, hogy lesegítse az asszonyt, karján a kis gyermekkel, majd felugrott a kocsira, és nagyot csapot ostorával a lovak közé. Azok, mint a villám eliramodtak.

István nagyon vigyázott anyja minden lépésére, nehogy megbotoljon. Nézte a kisgyermeket. Milyen kicsi. Oh, be szamár ő. Még azt sem kérdezte meg, hogy a kicsi újszülött kisfiú vagy kislány. Igaz, mennyi minden történt az alatt a három nap alatt. Mennyi minden, mennyi vihar, fájdalom, megaláztatás, szenvedés. Most itt vannak. István megrántotta a kapuban a csengőt. A csengő nyelve erősen vágódott a kis harang oldalához és oly erős csengő hangot adott, hogy a bent lévők meghallhatták.

Kisvártatva valóban ki is nyílt a ház ajtaja, és Teréz lépett ki. Meglepve hallgatta a gyermeksírást. A csodálkozástól még akkor sem tért magához, amikor kinyitotta a kaput.

- Mi volt veled. Már tegnapra vártunk - szólt Istvánhoz. - Ki ez a nő és kié a gyermek?

- Ő az anyám. A gyermek pedig az övé.

- Csak nem ide akarjátok hozni?

- Csak egy napig. Holnap keresek neki helyet.

Teréz arcán harag nyúlt.

- Ide azt nem hozod be - mutatott mérgesen a gyermekre. - Vigyétek a fenébe! - kiáltott dühvel, és becsapta a kaput.

- Akkor én sem jövök többé ide!

Teréz újra ki akarta nyitni a kaput, de aztán büszkén felkapta fejét és flegmán, fölényesen annyit mondott a fiúnak: - Hát akkor nem jössz - és dühösen visszafordult a házba.

- Mi lesz velünk fiam? - kérdezte sírva az anya.

- Nem baj anyám! Szerzek én helyet.

István gondolkodott. Valóban nagyon nagy probléma volt így éjszakának idején helyet keresni. Szállást anyjának, neki, ami még csak hagyján, de az újszülött gyermeknek? Ki adna ily bömbölő porontynak szállást?

István is bizonytalan volt, de azért határozottan mondta, hogy menjünk anyám.

István először nem is tudta merre induljon, de aztán eszébe jutott Anna. Milyen kedvesek voltak hozzá Becs Zoltánék, ezek az akkor még ismeretlen emberek. Milyen jóindulatú, megértő volt a felesége is, milyen szívesen segített. Talán, ha újra megpróbálnák. De ilyenkor, ily késő éjszaka egy gyermekkel? Kiverik őket onnan is.

Nem, mégis menni kell. A gyermek nem maradhat itt.

Becs Zoltánéknál nem volt csengő, István a kaput verte meg. Csak hosszas dörömbölésre jött ki a házigazda. Kissé valóban rossz kedve volt, ő sem szívesen kelt fel éjszakának idején, de amikor a rongyokba bugyolált gyermeket meglátta, már az udvarról kiabált, hogy anyjuk, gyere ide, kit hoztak.

Jött az asszony hamar. Amikor Istvánt meglátta, nem szólt semmit, csak hívta őket be. Csak akkor, amikor leültek, csak akkor kérdezett. Ekkor már felkelt Anna is.

- Óh! Nagyon aranyos gyerek. Ugyan kié?

Könnyes szemmel hallgatták végig az elbeszélést.

Olyannyira lekötötte őket a szomorú történet, hogy eleinte ügyet sem vetettek a gyermekre, csak akkor fedezték fel újra, amikor az felsírt.

- Te kis poronty - hajolt le hozzá Anna. - Milyen édes, milyen aranyos. - Mária kezébe kapta és büszkén rázogatta a kis apróságot.

Becs Zoltán is újra álmosan ténfergett ki a szobából.

- Nézd milyen édes!... Te is csinálhatnál már ilyet.

A férfi nem szólt, de azért örömmel fogta meg a kis gyermekkacsót.

- Nem bántsd, ne nyúlj hozzá, az még gyerek.

A férfi meg is ijedt, el is kapta nyomban a kezét.

Ellátták a gyermeket mindjárt. Egy régi lepedőt nyomban feldaraboltak pelenkának. Hogy ez nagyon drága, hogy ebből kevés van, hogy egy ilyen lepedő ily egyszerű embereknek nagyon sokba kerül, ugyan ki törődik most ilyennel.

Ebben a házban nem kérdezték, hogy honnan jöttek, hová mennek, természetesnek vették, hogy a gyermek az anyával együtt itt marad. Istvánnak is jutott hely.

Ebben a kis csendes otthonban tért nyugovóra a kis család, a vendégek és az új jövevény.

XII.

Eltelt pár nap. Az élet folyt tovább. István anyja még napközben is a gyermekkel maradt. Ígéretet kapott a gyártól arra, hogyha jobban érzi magát fel, fogják venni, és ott dolgozhat. Nem szívesen vállalkoztak erre a gyár vezetői, nem örültek a fiú hozzátartozóinak, de a fiú már olyan nevet vívott ki magának társai között, hogy nem merték kérését megtagadni. Aztán meg arra gondoltak, hogy egy nő, egy újszülött gyermekkel csak nem csinál valami galibát, meg aztán az anyján keresztül a fiút is jobban kordában tarthatják, de ezek az alsóbb szintű vezetők valami olyasmit is érezni véltek, mintha a gyereket valahonnét a felsőbb körökből támogatnák.

A kis Kovács Rózsika is nagyon boldog volt, amikor ismét meglátta a fiút.

Ha tudná, hogy ő ezt a férfit mennyire szereti, ő mindent megtenne érte. Jobb is, ha nem tudja. Nem is mondja meg neki. Most érezte csak igazán, mennyire hiányzik néki a fiú.

Ez a fiatal leány valóban nagyon szerette ezt az embert, fiatal nő létére már érett szerelemmel.

Odaadó részvéttel hallotta anyjának történetét. Azt nem akarták neki elmondani, de meg lehet-e akadályozni egy szerelmes nőt, még ha oly fiatal is, mint Rózsi, hogy ne tudja meg, amit akar? Természetesen ő nagyon titoktartó volt, senkinek sem szólt az új jövevényről.

Csak Györe Mihály kerülte a fiút, mivel felesége nem fogadta be őket. Nagyon komolyan össze is veszett feleségével, de nem tud ellene mit tenni. István ezt nem is vette rossz néven, most már ő is tapasztalt egyet és mást.

Rózsi nem tudott ellenállni a női vágynak, amikor hallott a gyerekről, nyomban fel is kereste Becséket, és ott minden fiatalos lelkesedésével gyönyörködött a szép, lassan formássá fejlődő kisgyermekben.

Látta a kislány, hogy itt bizony szűkös a hely, és ezért rávette az ő házigazdáját, hogy az egyik kis szobácskát adja ki Istvánéknak. Határtalan volt az öröme, amikor ők ezt elfogadták.

Ez egy kis csendes, szerény lakás volt. Jobb volt, mint a telepen a többiek, de itt bizony nem voltak jó állapotban a falak, itt nem volt fürdőszoba, itt egyszerű volt minden, de István ebben a kis barátságos fészekben valahogy jobban érezte magát. Egykettőre megszokta az anyja is.

Talán, két-három hét telhetett el, amikor késő délután kopogás hallatszott az ajtón, István volt csak otthon egyedül, még anyja sem érkezett haza és nem jött meg Rózsi sem, aki külön egy kis kamrahelyiségben lakott. Kicsi volt ez a kamra is, de a női ízlés minden leleményével volt berendezve, és egy fiatal leánynak kellemes otthont szolgáltathatott.

István el volt foglalva a bölcsőben ringó gyermekkel, hiszen azért is jött korábban haza, és csak a második kopogásra figyelt fel.

- Tessék! - hallatszott az erélyes hang. Az ajtó kinyílt. Teréz állt az ajtóban.

- Bejöhetek? - kérdezte az asszony.

- Miért ne?

Az asszony lassan, apró léptekkel jött be a szobába.

- Látod milyen szép? Ezt nem engedted be.

- Nem is tudom, mi volt velem. Remélem nem haragszol?

- Óh, dehogy. Senki nem örül ilyen nyöszörgő kisgyermeknek.

Az asszony a fiú mellé ért. Teste hozzáért a fiú testéhez. Szinte perzselt ez a női test.

- Tudod, mennyire hiányoztál? - kérdezte fiút.

- Nem hinném. Akkor beengedtél volna.

- Most már nagyon bánom. Gyere vissza.

- Én egyedül?

- Nem. Az anyád és a gyermek is jöhet.

- Innen már nem megyünk el.

- Tudod, miért nem engedtelek be?

A fiú kérdően nézett az asszonyra.

- Mert nekem nincs gyermekem, és nem is lehet. Tudod, mennyire fáj ez?... megtudod ezt érteni? Szinte megbolondulok, amikor gyermeksírást hallok.

A férfi megértéssel tekintett az asszonyra.

- István! - nézett parázsló szemekkel az asszony a férfira. István... szeretlek! - suttogta az asszony és izzó szenvedéllyel ölelte át a férfit.

István meglepődött a hirtelen jött öleléstől és vallomástól. Valamit sejtett István korábban is már, de nem gondolta, hogy ily komoly a dolog. Többször észrevette István, hogy a nő vágyakozó tekintettel néz feléje, szemében néha kéjes láng vibrál. Mintha túlzott vonzódást vélt volna felfedezni a nő magatartásában, de István igyekezett ezt a vonzódást rokoni szeretetnek beállítani, és látszólag nem vette észre a női vonzódásnak ezernyi tanújelét, és István hálásnak is érezte magát vele szemben, hiszen oly sokat segített már neki.

István tréfálkozva akart kibújni a szenvedélyes női ölelésből, de a nő csak karolta, és oly szenvedéllyel szorította magához, hogy az izmos férfitest sem tudott kibújni a szenvedélyes szorításból.

- Szeretlek István, már régen meg akartam mondani. Szeretlek, nagyon szeretlek. A tiéd akarok lenni.

- Csak nem gondolod, hogy Mihály bátyámat megcsalnám? - hangzott az önérzetes válasz

A nő nem tágít, izzó szenvedéllyel tapad rá a fiúra, és forrón csókolja annak száját. István úgy érezte, mintha tüzes vasat raktak volna a mellére. Hatalmas a női szenvedély, ha lángja fellobban.

István sem volt fából és ez a határtalan női szenvedély őt sem hagyta hidegen, de a fiatal férfiben a becsület erősebb volt minden vágynál. Végül sikerült lefejtenie testéről a szorító női kezeket, melyek erősebben simultak testéhez, mint az óriáskígyó alig kibontható gyűrűje, és az asszonyt ellökte magától.

A ziháló asszony a szenvedélytől remegve térdelt a fiú elé, és úgy kérte hadd lehessen az övé.

István lehajolt a nőhöz és két kezével úgy emelte fel, mint valami pelyhet és lassan kivezette a szobából és csak annyit mondott az izgalomtól remegő asszonynak, hogy ő a bátyját nem csalja meg soha.

Az asszony az ajtóban egy ideig mereven állt, majd, mintha átlényegült volna. Az izzó szenvedély kihűlt és átváltozott gyűlöletté, a bosszú perzselő lángja gyújtotta most fel az asszony szívét.

- Anna kellett! Annával együtt vagytok, csak én nem kellek! Ígérem, megbosszulom.

István tudta, hogy az asszony komolyan beszélt, számíthat a bosszúra. Jó lesz résen lenni. Nehezen tudta elképzelni, mi lehet a bosszú.

Nem ért rá sokat morfondírozni. A gyerek felsírt, ringatni kellett. Rövid idő telt el, amikor betoppant Rózsi is.

- Láttam, itt volt Teréz. Úgy rohant el, mintha puskából lőtték volna ki. Ahogy messziről láttam, mintha sírt volna. Erősen lehajtott fejjel futott. Csak nem bántottad?

- Óh. Dehogy.

- Akkor miért futott úgy el?

- Nem tudom.

A leány hitetlenkedve nézett a fiúra, de jó szeme volt és kitűnő hatodik érzéke, így sejtette, hogy mi történt az imádott férfi és a nő között.

- Úgy látom nagyon rendes férfi vagy.

- Miből gondolod?

- Tudom!

- De miből?

- Ha jó lettél volna hozzá, akkor nem rohant volna így el.

- Gondolod?

- Nő vagyok, ha fiatal is. Én is sok mindent megérzek.

- Te egy édes kis kölyök vagy.

- Valóban édes vagyok? Akkor csókolj meg - nyújtotta oda pirosló ajkát csókra a fiú felé.

A fiatal női ajkak oly szépek, oly kívánatosak voltak, hogy István nem tudott ellenállni a csábításnak és belecsókolt a pirosló női ajkakba.

A leány a gyönyör hatására úgy elalélt, úgy omlott a férfi mellére és oly szorosan szorította magához, oly önfeledten, hogy észre sem vették, hogy más is belépett a szobába.

- Na! Na! Gyermek! - szólt az édesanya.

Rózsi magához tért a forró ölelésből, és oly piros lett, mint a frissen szedett pipacs, és zavartan sietett ki a szobából.

Az anya nem szólt semmit, de valami boldogságféle játszott a szíve tájéka körül.

Észrevette ő már akkor, amikor ide költözött, hogy a kislány imádattal csüng a fián. Nem is neheztelt érte. A leány szép is volt, de az anya látta, hogy rendes is. Ily leányt álmodott mindig a fiának. Nem kívánt ő gazdagot, csak becsületes, rendes leányt. Akkor jó, ha a zsák a foltját megtalálja, a fiú nem kerül idegen környezetbe. Lehet, hogy gazdagabb emberek közé is kerülhetne, de biztosan mindig feltennék leányuknak a kérdést, miért egy éhenkórászhoz mentél feleségül. Így ezt nem fogja senki mondani, és a két szorgalmas fiatal csak elboldogul az életben.

Hiába az anyai álmok mindig előreszaladnak. Hol volt még a két fiatal attól, hogy házasságot kössön. Mennyi mindent kellett még átélniük ahhoz.

Az idő szaladt. A kisgyermek is megerősödött már, és lassan már el is lehetett választani az anyatejtől. Nem igényelt már oly fokozott gondoskodást, így az édesanyja is teljes napi munkába állhatott már. Nem bíztak könnyű munkát rá. Nehéz tíz órát kellett a gyárban eltöltenie, de megszokta a látástól vakulásig végzett munkát, zokszó nélkül dolgozott és teljesítette az előírt kötelezettségeket. A fiú most is szókimondó volt, kiállt társai jogaiért, de törődnie kellett anyjával és felelős volt a kistestvérért is, így most már óvatosabb volt, halkabb és megfontoltabb. Igaz, hogy kisebb hanggal is eredményesen képviselte dogozó társai érdekeit.

Bátyjával, Györe Mihállyal szót értettek. A fiú megértette őt és ő is a fiút. István azóta sem volt a háznál, nem beszélt Terézzel sem, aki titkon várta őt, és ebben a hiuságában sértett nőben még inkább dúlt a szenvedély, de a bosszú érzése is.

Teréz egyre gyakoribb vendég lett Becséknél, és Annával igyekezett kiépíteni minél intenzívebb kapcsolatot. Annyira nem ismerte a fiú körülményeit, így Rózsiról nem sokat tudott, de azt jól tudta, hogy a fiatal férfit Annához erős érzelmi szálak fűzik, és Teréz úgy érezte, hogy ez az a pont, ahol a hálátlan fiúra visszavághat.

Teréz oly nagy diplomata volt és oly ügyes, hogy nem tűnt fel senkinek az egyre gyakoribbá váló vendég, bár férjének és családjának nem volt ínyére, hogy Teréz egyre gyakrabban hívja Annát egy kis pesti körülnézésre.

Anna nem volt könnyű teremtés, nem volt léha, szorgos, dolgos asszony volt ő, aki csak a magány, az elhagyatottság, a körülötte lévő nagy üresség, a társaság hiánya folytán egyszer tévedt meg, egyszer került abba a helyzetbe, hogy mással kapcsolatot létesítsen, de azóta megmaradt e keretek között. Férjével szemben tisztességesen viselkedett, őt ellátta, hogy panasza nem lehetett, de a fiút imádta, és amikor meglátta azt a kis kölyköt, karjaiba fogta azt a kis csecsemőt, nem tudott magán uralkodni. Nem egyszer érezte úgy, hogy mindenét odaadná ezért a gyermekért.

Teréz bosszúsan tapasztalta, hogy ez az asszony nem engedi befolyásolni magát. Teréz elvitte őt kávézóba, ajándékot vett neki. Nem éppen olcsó holmikat, de az asszonyt ezzel nem kábította el. Sőt volt olyan eset, amikor valamely ajándékot Anna oly értékesnek talált, hogy visszavitte Teréznek. Teréz már dúlt, fúlt és lassan gyűlölni kezdte Annát, már nemcsak a férfit akarta megbosszulni, hanem a bosszú érzése Annával kapcsolatban is jelentkezett, és egyre erősebbé vált.

Egyszer egy férfit mutatott be neki, akivel „véletlenül” találkoztak. Az Annának igen hevesen kezdett udvarolni. Jóképű férfi volt. Teréz különösen vigyázott arra, hogy jóképű férfit mutasson be Annának, aki gazdag is volt, előkelő, de Anna kiadta az útját.

Becséknél Istvánnal is találkozott Teréz. A fiatalember kedves volt hozzá, éppen úgy, mintha mi sem történt volna közöttük, de Teréz alig tudott uralkodni magán, még rejteni is alig tudta, hogy az ifjúhoz már nagyon erős érzelmi szálak fűzik. Ez az egyoldalú kapcsolat egyre erősebbé vált. Teréz minden gazdagságát odaadta volna, hogy magáévá tegye ezt a fiatal férfit.

Teréz nem értette meg a fiatalembert. Egyszerűen felfoghatatlan volt számára, hogy ő, aki eddig minden férfit megkapott, aki úgy tudott bánni a férfiakkal, legyen egy férfi, aki akár becsületességből, vagy egyéb indokból visszautasítja az ő szerelmét.

Teréz elhatározta, hogy most már semmilyen eszközöktől sem riad vissza, hogy bosszúálló terveit megvalósítsa.

Annára, mint a pióca ráragadt. Már Annának is terhes volt Teréz állandó társasága és már készült is rá, hogy ezt néki személyesen megmondja, de egyelőre nem akarta megsérteni. Egyre ritkábban sikerült azonban Teréznek rávennie, hogy elkísérje őt bevásárlásaihoz. Anna kíváncsi is kezdett lenni, hogy Teréz miért van kedvezőbb helyzetben, mint ők. Néki mindig volt pénze, míg ők sokszor igen nehéz gondokkal küzdöttek. Sokszor gond volt, hogy mit aprítsanak a tejbe, ha az is jutott nékik egyáltalán.

Az egyik szombat reggel Teréz már korábban elment Annáékhoz, és ott közölte Annával, hogy vásárolni akar, örülne, ha Anna elkísérné. Anna nem szívesen ment bele, de végül is engedett a rábeszélésnek és úgy állapodtak meg, hogy munkaidő letelte után egy órával várni fogja Terézt, és együtt indulnak bevásárolni.

A munkaidő viszonylag gyorsan telt el és Anna is gyorsan hazaért. Ígéretét nem felejtette el, lelkiismeretesen felkészült a vásárlói körútra. Amint hazaért nyomban mosakodott, és át is öltözködött. Alig volt ruhája, de ami volt az ízléses volt, és egy szép nő olcsó holmiban is mutat, sőt sokkal jobban, mint rosszul választott, esetlenül párosított drága ruhadarabokban. Teréz tudta, hogy ő is nagyon szép, de azért, amikor meglátta a jóképű asszonyt, kis irigység fogta el.

Előbb a belvárosban nézegettek körül. A sok szép kirakat Annát is elkábította. Nem lett volna nő, ha a sok szép holmit nem kívánta volna meg. Különösen hatott rá a Váci utca kirakatába rakott sok ékszer és a csodálatos bundák. Nagyon örült volna, ha valamelyikhez hozzájut.

Teréz már többször mondogatta neki, hogyha okos lenne, néki is lenne ilyen szép bundája, ilyen csodálatos nyakláncai, nyakékjei, gyűrűi és pompás ruhái.

Anna nevetve mondogatta, hogy ő hová is venné fel azt a sok szép holmit. Férje a nyakát is elvágná, ha ilyenben jelennék meg.

Anna azért örült volna, ha egy-egy ilyen szép bundát, olyan csodálatos ékszert, mint amit a kirakatban látott, kipróbálhatott volna. Hogy is gondolhatott volna komolyan ilyenre egy olyan szegény asszony, mint amelyen ő volt. Ezért Teréz célozgatásait tréfának vette.

A Váci utcán egy csinos, fiatal férfi kezdte követni őket. A kor divatjának megfelelően volt öltözve, sötétbarna zakó volt rajta és világosabb barna nadrág, a kezében sétabot.

- Nézd csak, ez a mamlasz követ bennünket.

- Hadd kövessen - mosolygott Anna -, engem úgysem érdekel. Te ez egy egészen jóképű férfi.

Anna nem vette észre, hogy Teréz és a fiatal férfi összekacsint és a férfi lassan lemaradt.

- Na nézd csak, megunta a kis édes. Látod, milyen álhatatlanok a férfiak.

- Engem igazán nem érdekel.

- Engem sem, de azért nem haragszom, ha egy-egy férfi megnézeget. Ez azt jelenti, hogy nem vagyok csúnya.

- Na, te igazán nem vagy az. Egyébként én sem haragszom érte, ha engem is megnéznek, de meg kell mondanom, nem érdekelnek.

Annál jobban ez az István kölyök - gondolta bosszúsan Teréz.

- Te menjünk egy kicsit be ide.

- Hová?

- Ide!

- Ebbe a kávézóba? Elment az eszed? Nekem nincs pénzem, hogy ilyen helyre üljek be. Még egy teát sem tudnék megfizetni - emlékezett vissza Anna arra, hogy egyszer Terézzel betért egy kávézóba, és ott mit fizetett Teréz.

- Nekem van egy kis spórolt pénzem.

- Csak nem képzeled, hogy én...

- Gyere csak! - szólt Teréz, és máris nyitotta az ajtót, és Annát már tolta is befelé.

Mire szegény nő észbe kapott volna, már bent is voltak a csodás fényárban úszó teremben.

Anna kényelmetlenül érezte magát ily helyen. Nem volt ő ilyenhez szokva. Feszélyezve érezte magát a nagy fényben és kisebbségi érzése is volt a szokatlan pompától.

Leültek egy asztalhoz. A szép teremben dohány- és kávéillat terjengett szét.

Teréz közben felállt és a pincérnővel váltott egy-két szót, majd kiment és rövidesen vissza is tért.

- Hol voltál? Hirtelen nem is tudtam, mit csináljak.

- Neked nem kell kimenned?

- Igen, de hová?

- Ott a függöny mögött, csak félre kell húzni a függönyt.

- Nem jönnél velem?

- Én már voltam, menj csak egyedül.

Teréz élvezte, hogy Anna, ez a valóban jóképű, határozott nő, milyen bizonytalanul vonul végig ebben a ragyogó teremben, de éles szeme észrevette azt is, hogy azért az asztaloknál ülő férfiak megnézik a jó alakú teremtést.

Amikor Anna eltűnt a függöny mögött, Teréz odaintette a pincérnőt és pénzdarabot nyomott a markába.

- Ha elfogyott, hamarosan hozza a másikat.

A pincérnő udvarias meghajlással távozott.

Anna, amikor a mosdóba lépett, hátrahőkölt. Meglepte az itt található ragyogás. Otthon még a szoba sem olyan szép, mint ez az illemhely. Micsoda hatalmas tükör a falon, nagyobb a tükör, mint ő. Milyen jól meglátja magát benne. Otthon csak egy kis mézeskalácsos tükör volt. A Becséknél valamivel nagyobb, már fémfoglalatba épített tükör volt, de ilyen nagy tükröt, ami az egész alakját mutatja még nem látott. Meg is nézegette magát benne. Meg is fordult, előre, hátra lépegetett. Bizony nem csúnya nő, állapította meg megelégedéssel.

A hiúság ördöge incselkedésének egy belépő nő vetett véget. Amikor Anna kifelé haladt, ismét megnézte magát a tükörben.

Teréz vidám mosollyal fogadta. - Idd meg, ez jót fog tenni.

- Mi ez?

- Ne kérdezd, finom.

Anna megnyalta a kis likőrös pohár szélét. Az ital valóban zamatos volt, de Anna nem mert belőle inni, csak a pohár szélét nyalogatta.

- Te ez nagyon drága lehetett.

- Óh, dehogy. Olcsó, de igen jó. Idd ki csak teljesen a poharat, mert jönnek érte.

Anna csak lassan kortyolgatta, nem merte elfogyasztani az italt, csak Teréz rábeszélésére ürült ki a pohár.

- Óh, de finom volt.

Aztán elkezdtek beszélgetni a különböző női dolgokról, majd Anna elmesélte a nehéz délelőttöt, miért kellett veszekedni a művezetővel.

Anna egyre felszabadultabban csevegett. A pincérnő hozta a második poharat. Ez az ital nem volt oly édes, inkább erősnek tűnt Annának, de azért elfogyasztotta. Anna egyre vidámabb, jókedvűbb lett.

Teréz csak hallgatta a csevegést, majd hirtelen felállt.

- Gyere, nézzük meg a belső termet is.

- Van olyan is?

- Van bizony, nagyon szép!

- Kíváncsi vagyok. Most már úgyis bent vagyok a nézelődésben.

Anna már nem feszélyezte úgy magát, engedelmeskedett Teréznek, de azért, amikor az ajtó kinyílt, földbegyökerezett a lába és vissza akart fordulni.

- Na, te kis butus! Mitől ijedtél meg?

- Nem, én nem megyek ide be!

- Na gyere, csak gyere, itt jól fogod magad érezni.

- Nem megyek!

- Ne butáskodj, látod már mindenki ránk figyel.

Anna szeme káprázott a fénytől, és a cselszton hangjai is megzavarták. Az elfogyasztott ital, a csillárok vad fényei és különösen a terem középső részén a tetőn körbeforgó csillár, melynek színes fényei, mintha tűzijátékot játszottak volna a tükörben, elkábították Annát, és hagyta, hogy Teréz vezesse a közeli asztalhoz.

Ott a pincér nem kérdezett semmit, csak egy üveg bort tett le az asztalra és üvegcsodákat. A két poharat teleöntötte borral, majd mély meghajlással távozott.

Teréz felemelte poharát.

- Én már nem iszom. Nekem már elég volt.

- Csak nem képzeled, hogy visszaküldöm ezt a bort. Tessék fogyasztani - szólt Teréz erélyesen Annára.

Anna fel is vette a poharat és tessék-lássék belenyalt.

- Nem jó?

- De igen, ilyet még nem ittam.

- Akkor igyál!

Annának már a másik teremben elfogyasztott ital is kissé megártott, így most már nem tiltakozott oly erősen, és valóban belekóstolt a kitűnő borba.

- Ilyet még tényleg nem ittam.

- Tudod, ez nem akármilyen, ez a bor legalább százéves.

- Százéves? Sokkal idősebb, mint én.

- Bizony sokkal idősebb.

Teréz leplezetlen kárörömmel nézte, hogy Anna mint üríti ki az egész poharat. Hamarosan újra töltötte.

- Szabad ide leülnünk? Máshol nincs már hely.

- Óh, hogyne - mondta gyorsan Teréz.

A két csinos fiatal férfi kényelmesen elhelyezkedett az asztalnál. Annának az egyik férfi ismerősnek tetszett, de nem ismerte fel benne az utcán látott férfit.

A zenekar kellemes tangót játszott, ami most volt elterjedőben. Dél-amerikai és a kubai ritmus lázassá tette a szemet.

A táncparkett zsúfolásig tömve volt már, ott alig lehetett mozogni. Anna, mintha valami ködön át nézné a vonagló táncospárokat, akik gyönyörű estélyi ruhákban lejtették az új táncokat.

- Gyerünk táncolni! - adta ki a jelszót Teréz.

A két férfi máris felugrott és meghajolt a két nő előtt.

Anna csodálkozva nézett az őt felkérő férfire, de az megragadta kezét, és már húzta is az asszonyt. Az botladozva követte a férfit.

Anna még fiatal leány éveiben táncolt búcsúkban és egyéb falusi ünnepségeken, de ily táncot ő nem ismert, így még soha nem táncolt. Nem is volt rá szükség, a férfi erősen magához szorította a botladozó nőt, és elvegyült a táncolók között. Senki nem törődött velük, mindenki partnerével volt elfoglalva.

Anna ki akart bújni az erős szorításból, de már ittas volt annyira, hogy teste nem tudott engedelmeskedni akaratának.

A tánc után a fiatalember erősen belekarolva hozta vissza az asztalhoz a meg-megtántorodó nőt.

Teréz is visszaérkezett partnerével az asztalhoz. Jól szemügyre vette Annát, majd csak annyit mondott partnerének, hogy szerezzen egy fiákert. Az el is tűnt nyomban, majd hamarosan jött is vissza.

Annát a két férfi átkarolta és úgy segítették kifelé. Teréz utánuk ment.

Itt nem volt szokatlan, hogy a nők becsípnek, és partnerük támogatja őket kifelé. Senki nem vetett ügyet rájuk.

Annát a két férfi segítette fel a hintóra.

A hintóban Teréz Anna mellé ült, a két férfi velük szembe.

- Hová megyünk? - kérdezte Anna fásultan.

- Van egy barátnőm, aki most nincs otthon, de engedte, hogy a lakásba felmenjek. Csodás ruhái vannak, és még csodálatosabb ékszerei. Szeretném néked megmutatni.

- De én haza akarok menni - mondta akadozva a nő.

- Mész ám, majd megmondom hová! - szólt rá fölényesen Teréz. Érezte, hogy a leitatott nő a kezében van, az már nehezen tud ellenkezni.

A fiáker gyorsan haladt, és egy-kettőre megállt a háromemeletes budai háznál.

Teréz örömmel állapította meg, hogy Anna még nem józanodik, így nem lesz vele baj. A liftben leültették. Erősen meg kellett fogni, hogy ki tudjon szállni, amikor a lift megállt. Újra elhangzott a keleti varázsige: „szézám nyílj meg", és kitárult a keleti kényelemmel, főúri pompával berendezett pazar lakosztály ajtaja.

Anna nem látta a pompát, azt sem, hogy a főúri szalonban már többen voltak, ő csak azzal volt elfoglalva, hogy lábon tudjon maradni.

- Mi van Teri? Új nőt hoztál?

- Pszt - tette szájára ujját Teréz.

- Friss nő! Na ez pazar lesz - mondogatták a társaság tagjai egymás között.

Odaértek a belső szoba ajtajához. Ott a két férfi Teréz intésére lemaradt. Innen Teréz maga támogatta Annát, az egyik heverőhöz, és ott leültette.

Anna nemcsak leült, hanem el is terült a heverőn. Teréz ránézett, majd az arcát csapkodta.

- Ennyire nem akartam! Majd egy kicsit kijózanítalak.

Teréz bement a fürdőszobába, onnan két kis üveget hozott ki és egy törülközőt. Előbb a törülköző megvizezett végével törölgette Anna arcát, majd kinyitotta az egyik üveget annak tartalmából egy keveset az ujjára töltött, megdörzsölte vele Anna homlokát, majd a másik üveget nyitotta ki, és azt Anna orra alá dugta. A szereknek valóban volt hatása, mert Anna felnyitotta a szemét.

- Hol vagyok? - kérdezte Anna kissé élénkebben, de látni lehetett rajta, hogy a teljes kijózanodáshoz bizony még hosszabb időre van szükség.

- Elhoztalak egyik ismerősömhöz, ahogy megígértem. Megmutatom a ruháit.

- Jó, nézzük meg - tápászkodott fel Anna a heverőről.

- Gyere!

Teréz kinyitotta az egyik szekrényt. Anna már kissé kijózanodva odamosolygott.

- Óh, de csodásak - hagyta el ajkát az őszinte elismerés.

- Gyere, próbáljuk ki őket.

- Jaj, nem szabad.

- Nem szabad? Hogy mit nem szabad, azt én mondom meg - hallatszott Teréz öntelt hangja.

Teréz megvárta, míg Anna egyenként szemügyre veszi a ruhákat és megcsodálja azokat. Utána nyitotta ki a másik szekrényt, majd a másik kettőt. Anna alig tudott magához térni a sok szép ruha láttán.

- Vedd ezt fel!

- Felvehetem?

- Vedd csak!

Teréz segített Annának átöltözni. Sárga színű ruhát próbált fel. Ezt is valódi gyöngysorok díszítették.

Anna még így is, csapzottan is csodálatos látványt nyújtott a ruhakölteményben. Nem kellett ahhoz dúsgazdag főúri nőnek lenni, hogy egy nő szép legyen. Az egyszerű munkásnő munkához szokott kemény kezével, de kidolgozott erős, ruganyos női testével is nagyon szép volt a pompás ruhában. Teréz már kezdte sajnálni, hogy ilyen szép ruhát adott társnőjének.

- Gyere, megigazítjuk a hajadat! Így nagyon szép leszel.

- Hadd nézzem még a szép ruhákat.

- Nem, gyere a hajadat fésülöm meg.

- Készen vagytok már? - hallatszott a szomszéd szobából.

- Ki kiáltott?

- Csak a szomszéd szobából szóltak, hogy valami ismerős van kint. Ne félj, ide nem jönnek be.

Teréz látta Anna arcán, hogy már a kijózanodás felé tart, vigyázni kell rá!

- Gyere, nézd meg a bárszekrényemet.

- Mi az a bárszekrény?

- Nézd meg.

Teréz odalépett egy kisebb szekrényhez és kinyitotta annak ajtaját. Mindjárt ki is gyulladt benne a fény és megvilágította a tükör előtt az üvegeket. Talán tíz polc is sorakozott egymás alatt. A felsőkben borok voltak, a legkülönbözőbb évjáratúak, lejjebb különböző likőrök és egyéb italok, azok is külön csoportosítva.

- Igyál valamit.

- Én nem iszom!

- Hogy nézel ki, muszáj valamit innod!

- Rosszul érzem magam!

- Éppen azért igyál.

Teréz nem engedte érvényesülni a másik nő akaratát, gyorsan töltött és ő emelte Anna szájához a poharat.

- Igyál!

- Nem!

- De igyál, ha mondom!

Odanyomta Anna szájához a poharat, Anna felemelte kezét, de nem tudta az erélyes kezet elnyomni, lassan kortyolgatta az évtizedek alatt nedűvé érett bort.

Anna megitta a második pohárral is, aztán hagyta, hogy Teréz átölelje és kísérje az ajtóhoz.

Az ajtó kinyílt. A két nő láttán taps csattant fel. Új társaság vette őket körül.

A társaság női része Teréz főúri barátnőiből tevődött össze, de lényegében a felső tízezerhez tartozott a társaság férfi része is. Ebben a társaságban a fiatal éppúgy megtalálható volt, mint az idősebb, szinte képviselve volt benne minden korosztály, a legidősebbeket és a legfiatalabbakat kivéve.

Ezt a pénzre, gazdagságra, származásra szinte egynemű, de egyébként nagyon vegyes társaságot az érzéki élvezetek hajhászása, az unalom, a csömör kötötte össze. Itt a pénz nem számított, itt bármi árat megfizettek egy-egy érdekesnek ígérkező kalandért, jól sikerült tréfáért. Itt az emberi fájdalmat, önérzetet is pénzben mérték. Senki nem volt itt fukar. Volt itt egyetemi hallgató, éppúgy az idősebb, mint a fiatalabb korosztályból, akik nagy része csak a szigorú atyai ösztönzésre folytatta tanulmányait, de a dúsgazdag papa pénzén néha időtlen időkig. Egy nem volt itt olyan, akinek pénze ne volt, ki szegény lett volna.

Ebben a főúri lakosztályban minden csak káprázat, a vagyont érő bútorok éppúgy, mint a jelenlévő hölgyek ruházata, az urak estélyi ruhája, az arany és ezüst tálcákon, a velencei poharakban felszolgált évtizedes borok.

Anna mindezt csak a részegség halvány fátylán látta, és érzékei, mint szirének hangja szédítették meg. Egy egyszerű, munkássá vált parasztlánynak ez a mesés gazdagság mennyországnak tetszett. Bár alig tudta felfogni, hol van, de a fonográf hangjaira őt is vidámság fogta el. Úgy érezte magát, mintha nem is a földön járna. Talán félt is volna, ha barátnője Teréz nem lett volna a közelben, akinek tudat alatt is érezte jelenlétét.

- Nézd az új báránykát, milyen szép! - vihogott egy idősebb úr.

A hölgyek, urak csoportokat alkottak. A jó szemű ember tizenöt, esetleg huszonöt főre tette volna őket. Mind szép, jól szabott estélyi ruhában voltak, a nők ruhakölteményekben. E társaságnak Párizs nem volt messze, vagyonuk bőven fedezte az utazási költségeket, ha kellett vagy úgy tartotta kedvük, magukhoz rendelték a szabót. Ha Párizst megunták, hívták Londonból is. A gazdagság, a pénz hatalma mindent lehetővé tett, ami más halandó embernek lehetetlen volt.

Teréz intett az egyik csoport felé, ahonnét kivált egy jóvágású fiatalember. Annának is ismerősnek tetszett, de nem emlékezett rá, hogy nem sokkal előbb vele táncolt az éjjeli mulatóhelyen.

A fiatalember nyomban Anna párjául szegődött. Itt nem kísérték irigy szemek a fiatalembert. Itt, ebben a lakosztályban, préda volt minden nő származására, társasági helyzetére, gazdagságára tekintet nélkül. Itt már mindenki túl volt az első megrázkódtatáson, az első szerelmen, az első csalódásokon. Ez már Szodoma volt, a gazdagok Szodomája.

Máskor külön zenekar szokott játszani, amiről hol az egyik, hol a másik szereplő gondoskodott, de ma fonográf hangjai hintették szét a teremben a zenét, a ritmust, a hangulatot.

Idegen nem volt a teremben, csak egy-két cselédlány hordta körül aranytálcákon az ételt, italt, de akik úgy megtanultak hallgatni, mint a csuka, úgy őrzik az itteni titkokat, mint őrzik a gyónás hétpecsétes titkát.

- Gyere! Menjünk! - ölelte át a fiatalember Anna derekát.

Anna nem szabadkozott, engedte, hogy a fiatalember vezesse. A zenegép éppen egy délamerikai vad ritmusú, buja táncot játszott, vad, vérpezsdítő ritmusokat. A társaság java része már a hatalmas szalon közepén, felszedett szőnyegek helyén vonaglott a zene vad ritmusára.

Egyre fokozódott a hangulat, egyre féktelenebb lett a jókedv. Egyre fogyott az ital.

A felszolgálók egyre hordták a nehéz borokat, a különleges italokat. Talán Bacchus lakomája, a lucullusi tobzódás hasonlított ehhez az orgiához, hol láncát vesztette a féktelen jókedv, a vad féktelenség, ahol száműzve volt az erkölcs, ahol a lelkiismeret szavát már régen elhallgattatták, ahol szabad volt minden, ami máshol tilos. Máshol már a gyomrot ülte volna meg a párját ritkító féktelen tobzódás.

Volt itt minden, ital, nő, sőt kábítószer, minden, ami az élvezethez, a tobzódáshoz kell. A zene szólt, hol pergő ritmusban, hol lassú, andalgó muzsikával. Többen a lakosztály szobáiban itt-ott elszórva, gátlástalanul szeretkeztek. Volt, aki ruhátlanul, vagy tépett kombinéban fetrengett a szőnyegen. Volt, aki még ereje teljében volt, de volt olyan is, aki arcán már a részegség bárgyú mosolya jelent meg és bamba arccal csuklott össze a szőnyegen.

Valamelyik terem sarkából ópium fojtó, kesernyés illata szűrődött ki, a félhomályból vonagló testek árnyéka látszott, éppúgy, mint a domborműveken. Márványba vésett szobrok simultak elszakíthatatlanul saját anyagukhoz, de tőlük mégis plasztikusan domborodtak ki. Ezek a kéj mámorát szürcsölték magukba. Másutt egy idősebb úr egy felszolgáló lánnyal birkózgat, aki abban a reményben próbál kiszabadulni az ölelő karokból, hogy jobb partnerre lel, de végül is megadja magát.

A terem közepén egy fiatal, csinos teremtés vad táncba kezd, görcsös rángatózással adja vissza a dél-amerikai zene szenvedélyes ritmusát.

- Nézd Anasztázia grófnőt - szólt a terem sarkában heverő férfi szomszédjához, aki éppen egyik csinos cselédlány combjait tapogatta.

- Megnézzük! Ez az Anasztázia mindig oly izgató. Az anyja apácának akarta adni. Kár lett volna érte.

A többi szobából is gyűltek a férfiak és a nők.

A nő, a terem közepén táncoló nő görcsösen rángatózik az egyre vadabbá váló ritmusra, és mint gyakorlott táncosnő veti le a testéhez simuló drága selymet, majd lassúbbá váló ritmusra kéjes, érzéki mozdulatokkal, pazar hajlongásokkal veti le alsó ruhadarabjait, és nem titkolt bájait csábos mosollyal mutatja a körülötte a parketton heverő ütemesen tapsoló csodálóinak.

- Nézd! - súgja az egyik fiatalember szenvedélytől remegve szomszédjának - de gyönyörű teste van.

- Olyan, mint az anyja volt - szólalt meg egy idősebb férfi, aki homlokán már megjelentek az ősz hajszálak.

Anna is a parketton ült, de fel akart állni. Teréz észrevette a lassan feltápászkodó nőt. Gyorsan odasiklott és Anna partnere fülébe súgta:

- Vigyázz! Nehogy kijózanodjon. Most már átviheted.

Anna mellett ülő férfi, aki eddig nem nyúlt Annához, intett az egyik felszolgáló leánynak. A férfi az aranytálcáról leemelte a habzó borral tele poharat és Anna kezébe nyomta.

Anna ki akarta önteni, de Teréz ott volt mellette.

- Csak nem akarod ezt a drága bort kiönteni?

Megfogta Anna kezét, a poharat a szájához emelte, és addig nem engedte el, míg a pohár teljesen ki nem ürült. Aztán újabb pohár ürült ki ebből a nehéz borból.

Teréz szemvillanással intett a fiatal férfinek, aki óvatosan felemelte Annát belekarolt és a legbelső szobába vezette a tántorgó asszonyt. Itt senki nem tartózkodott. A férfi elengedte a női testet. Anna úgy zuhant rá a heverőre.

A férfinak így is tetszett a vonzó női test, még így magatehetetlen állapotában is, és vetkőztetni kezdte az ellenállást alig tanúsító nőt.

A férfi szakértelemmel szabadította meg Annát ruhadarabjaitól, míg az asszony vonzó teste anyaszült meztelenen feküdt a heverőn. A férfi vad szenvedéllyel csókolgatta ezt a kívánatos női testet.

Anna arcán az irtózat kifejezése jelent meg, de erőtlen keze lehanyatlott és a lerészegedett nő nem tudott ellenállni a férfi vágyainak.

Az ajtón csak Teréz kukkantott be néha, akinek arcán a bosszú kéje terült szét, és az arcára rajzolódó káröröm visszataszítóvá tette ezt az egyébként igen szép női arcot. Oly kéjsóvár tekintettel nézte a kanapén heverő párt, és arcán a gyönyör vibrált, mintha az aléltan heverő nő helyett maga élné át a kéjes, a tobzódó szerelem minden izgalmát.

- Megtörtént már a coitus? - állt meg Teréz mellett egy deresedő halántékú férfi.

- Menjen innen Sándor!

- Nem megyek! Vagy én is ráfekhetem, vagy kiabálok - mondta a deresedő halántékú férfi borízű hangon.

- Azt ne - súgta néki Teréz. - Hátha ez a nő még botrányt kavar. Még nem ismerem eléggé.

- Akkor is bemegyek hozzá! - és már indult is befelé. A fiatal férfi éppen akkor kelt fel.

A deres halántékú férfi egész este figyelte már a nőt, aki kimondottan tetszett neki és várta, sőt leste az alkalmat, mikor tud vágyainak kielégülést keresni.

Anna még mindig magatehetetlenül feküdt a kereveten, csak az undor játszott továbbra is a szája körül. Még mindig nem volt elég ereje ahhoz, hogy ennek az undok, kéjsóvár, őszhalántékú férfi közeledését megakadályozza.

- Na fiú! Elvettem a szerelmedet - sikoltotta diadalittasan Teréz, amikor az idősödő férfi ráfeküdt Annára. - ... Na itt van! ... Ő sem különb, mint én... Most szemedbe nevetek fiú. Óh, hogy gyűlöllek téged! Gyűlöllek! - s sóhajtva folytatta: - Egy szempillantásodért lelkemet is odaadnám.

- Mit csináltok itt? - toppant oda a még mindig meztelen Anasztázia grófnő.

- Semmit - mondta Teréz és be akarta csukni az ajtót.

- Na, mutasd! Van valami érdekes. Hadd lássam én is.

- Ne! Ne - kérlelte Teréz.

- Gyertek! - kiabálta a grófnő - Nézzétek, Pali hogy babusgatja az új nőt.

A kiabálásra a társaság összegyűlt és betódult a belső szobába.

Anna egyre élesebben látta a körülötte vigyorgó arcokat és egyre élesebben hallotta a nevetést. Oly gyorsan, ahogy lerészegedett, józanodott újra ki.

- Mit tettek velem? - hallatszott az éles, metsző hang.

E hangra a társaságon megdöbbenés futott végig. Erre ők nem számítottak.

Anna észrevette, hogy ruhátlanul áll a szoba közepén.

- Adják ide a ruhámat! Fel fogom jelenteni magukat.

- Itt van! - dobta oda Teréz az arannyal teleszőtt, igazgyöngyökkel és más drágakövekkel díszített ruhát.

- Nem azt. Az enyémet - hallatszott a parancsoló hang. Teréz remegve hozta Anna régi ruháját.

Anna gyorsan felvette régi ruháját, aztán ismét csattant a parancsoló hang, és olyan élesen, mint egy ostorcsapás: „Mit tettek velem?”

Anna most úgy állt a szoba közepén, mint az utolsó ítélet michelangelói Krisztusa, az ítélkező, felelősségre vonó, a kérlelhetetlen számonkérő.

Most egy idősebb férfi megy oda. A részegség, a mámor már elillant. A férfi egyenesen megy a villámló szemű nőhöz. Tárcájából pénzt vesz ki. Mesés összeg van ebben a remegő kézben. Odanyújtja a pénzhalmazt az asszonynak.

Az kikapja a férfi kezéből a pénzt és keményen az arcába vágja.

- Én munkásasszony vagyok!

Ez az oly öntudattal kiejtett mondat most oly félelmetesen zsongott körbe ebben az előbb még dáridótól hangos főúri lakosztályban. Oly félelmetes volt ennek a nőnek szájából elhangzott mondat, hogy ezek a kiszolgáláshoz, parancsolgatáshoz szokott emberek megremegtek.

- Ne csinálj botrányt édesem! - szólt Annához a fiatal férfi.

Anna lehajolt és egy borosüveget ragadott kezébe. Ezt Teréz gondos kezei készítették a szoba sarkába. Akkor még Teréz nem gondolta, hogy az így nyer felhasználást.

Keményen fogta a borosüveg nyakát ez az elszánt nő, és az üveg keményen sújtott.

- Jaj a szemem! - kiáltotta kétségbeesett hangon a fiatal férfi.

Anna felemelt fejjel vonult ki a lakosztályból. Senki nem merte útját állni, senki nem követte. Csak a fiatal férfi kétségbeesett kiáltozása hangozott még utána, aki az egyik szemét valóban elvesztette.

XIII.

István észrevette, hogy Anna kerüli őt. Máskor meg szokta várni a kijáratnál, ha előbb ért ki, mint István, és ha Rózsival is találkozott, vele is élcelődött. A vidám, jókedvű teremtés, mintha az utóbbi időben búskomorrá változott volna. A fiúnak határozottan hiányzott Anna. Most, hogy nem jött, kerüli őt, érezte, hogy ez a nő támasza volt, akiben nemcsak szeretőt talált, hanem egy igaz barátot is. Egy őszinte jó barátot, aki minden mellékgondolat nélkül becsületesen állt mellette, támogatta őt. Akivel jó volt megbeszélni a problémákat, aki véleményét ki is kérte, és aki női ösztönével és éles eszével is sokszor adott jó tanácsokat Istvánnak.

István már türelmetlenül várt a kijáratnál. Ma Rózsi sem jött, betegnek jelentették. Nagyon remélte, hogy végre találkozik Annával, aki az utóbbi időben hol korábban jött ki munkahelyéről, hol később távozott. Korábban általában hármasban szoktak elmenni a gyárból. Amíg Rózsi nem türelmetlenkedett túlságosan, addig vártak Annára. István Becséket is meglátogatta, de ott sem tudott Annával beszélni, aki félrevonult. Szó volt arról is, hogy sikerül nékik egy lakást szerezni, és akkor elköltöznek Becséktől.

István már nagyon türelmetlen volt, egyre inkább tempósabb léptekkel sétálgatott a bejárati kapu előtt. A portás már megszokta, hogy az utóbbi időben többet vár a kijáratnál a fiú, és ezért nem zaklatta, bár a gyár vezetői nem szeretik az ilyesmit. Most már a gyár kiürült, valamennyien eltávoztak.

István kényelmetlenül érezte magát a portás figyelő szemei előtt és így odébb sétált. Bekanyarodott egy mellékutcába és ott várt türelmesen. Kisvártatva valóban jött is Anna. Éppen a sarok mellett haladt el. István kilépve az utcából gyorsan átkarolta Annát és behúzta a kis mellékutcába és ott megcsókolta az asszonyt.

Anna felocsúdva az első meglepetésből, ellökte a fiatal férfit és futni kezdett. A férfi utána. Oly gyorsan futott Anna, hogy István alig érte utol.

- Mi az ördög bújt beléd? Csináltam valami rosszat?

- Óh, dehogy! - és zokogás rázta meg az asszonyt.

- Mi van veled? Beszélj!

- Nem! Nem tudok. Hagyj békén!

- Nem is tudod, mennyire hiányoztál!

- Nekem nem! Menj, nem akarok többé találkozni veled! Nem és nem! Érted? Gyűlöllek!

István értetlenül nézett az asszonyra, akit újra megrázott a zokogás, és ismét futásnak eredt.

- Ne gyere utánam! Nem kellesz! Értsd meg, nem kellesz!

István döbbenten állt meg. Nem tudta felfogni, mi történt. De ki érti meg a női lélek rejtelmeit.

Az asszony zokogva tovább futott, István pedig lehajtott fejjel indult lakása felé.

István nem akarta annyiban hagyni a dolgot, de nem volt mód, hogy találkozzék az asszonnyal, aki olyan ügyesen kerülte őt, hogy nem maradtak kettesben, hogy akár egy szót is válthattak volna egymással. Így István, ha nehezen is, de kénytelen volt beletörődni a váratlan fordulatba.

A napok teltek a szokásos egyhangúsággal. A gyárban végezték a munkát, otthon az élet ugyancsak a szokásos kerékvágásban folyt. István anyja most már úgy hozzászokott a gyári munkához, mintha mindig is azt csinálta volna. Igaz, egy szorgalmas munkásnő mindig is boldogul. A munkához egyébként is csak szorgalom és szív kell. Ha e kettő együtt van, a szakértelem jön magától is.

A gyermek is szépen fejlődött, erősödött, növekedett, és már letelt a szoptatási idő is, és a gyerek Becs Zoltán által fabrikált kis járókában tipegett, aki nagyon szerette ezt a törekvő, becsületes kis családot. Becséknél mindig szívesen látták őket, Istvánt és anyját vendégül, és otthonosan mozgott a kis Rózsika is, aki egyre vonzóbb teremtéssé fejlődött. Örömmel fogadták a kis porontyot is. Így összejárogatott a két család, a már kialakult barátság elmélyült.

A kisgyermek sokat sírt. István is keveset aludt. Reggel idegesen, fáradtan ébredt fel.

A hideg víz, meg a reggeli torna hamar felfrissítette, de azért a pihenés elmaradásával keletkezett nyugtalanság nem múlt el nyomtalanul. Valami feszültség vibrált benne.

Kívülről a belső feszültségnek nem volt nyoma. István egyébként is igen szerencsés alkat volt, nagyon jól tudta elrejteni a belső feszültséget; az soha nem ült ki arcára. Az előnyös volt neki a ringben is, ellenfelei nem tudták, hogy sikerült-e kizökkenteni a stoikus nyugalomból, de előnyös volt a munkában is, mert munkatársai - bármely feszültséggel is volt tele - egy mindig nyugodt, harmonikus embert láttak maguk mellett, akivel megnyugtató volt együtt dolgozni.

A kisgyermeket, annak tele torkú bömbölését, akinek anyja annyira kimerült volt, hogy most a gyermek sírására sem ébredt fel, egy kis tejjel hallgattatta el. István jól megnézte kis testvérkéjét, a kis Zolikát. Igaz, kicsit későn jött, szokatlanul későn, de már itt van. Mégiscsak a vérük közös. Bármennyire is gyűlölte István a kis féltestvér apját, a kis testvérke iránt szeretetet érzett, vele igen sokat játszott, és a legtöbbször vidáman mosolygó csemetét nagyon kedvelte.

- Nem jössz már? - hallatszott a konyhából a kis Rózsi hangja.

- Jó, megyek!

Hamarosan együtt kopogtak lépteik a macskaköveken.

Ha István fáradt is volt, a munka azért égett kezei között. Talán ez is volt az egyetlen szerencséje, mert másképp a gyárból régen elküldték volna már. Természetesen a sportnak is köszönhette István, hogy a jó kiállású munkásvezetőt, aki sok borsot tört már a vezetés orra alá, a gyárban tartották és sokszor ünnepelték is, mert a fiatal férfi nemcsak a munkában, hanem a ringben is megállta helyét.

Talán dél felé járhatott az idő, amikor a művezető István gépéhez lépett.

- Kapcsold ki a gépet.

- Tessék!

- Te, egy férfi jött anyádhoz, aki mindenáron azt akarja, hogy anyád menjen ki vele, de anyád nem hajlandó vele beszélni. Azt mondta ez az ember, hogy addig nem megy el, míg anyáddal nem beszél. Nem akarok addig erélyesen fellépni vele szemben, míg veled nem beszéltem.

- Majd megnézem én.

- Jó! Jó! Csak nehogy valami baj legyen! - szólt kissé korholóan a művezető, aki már meg is bánta, hogy szólt a fiúnak.

Sietett is nyomban István után. Jó mellette lenni, ha a fiút elkapja az indulat. Túl kemény ez a gyerek ahhoz, hogy magára lehetne hagyni.

István közelebb érve látta, hogy az anyja dühösen magyaráz valamit. Anyjának tudomása szerint nincs senki ismerőse. Hátha mégis?

Most már mind közelebb ért és még pár pillanat és István szemtől szembe állt azzal az emberrel, akit szívből gyűlölt.

A két férfi izzó szemmel nézett egymással farkasszemet. Mindkettő szemében gyűlölet égett. Egyik sem tudta elfelejteni az őt ért megaláztatást, mindkettő folytonosan gondolt arra, miként tudja ezt a másiknak visszaadni.

Most itt álltak egymással szemtől szembe.

Hideg mérlegelésé ilyenkor a szó, vagy az engesztelhetetlen gyűlöleté? Minden bizonnyal az utóbbié, mert a két férfi összehúzott szemmel mérlegelte egymást.

István bármennyire is gyűlölte ezt az embert, de már megtanulta, hogy a nehéz pillanatokban is uralkodni kell az embernek magán, és itt a gyárban nem lehet botrányt csinálni, a kenyere függ tőle.

Ezért csak nézte a másik férfit izzó tekintettel, de emberfeletti erőfeszítéssel uralkodott magán. Nem uralkodott magán a másik férfi: Az ispán felkapott a földről egy vasrudat, és a következő pillanatban már sújtott is a lefelé lendülő kéz.

István észrevette a sújtásra készülő kezet és az ütés indulását is, hiszen megszokta már, hogy az ellenfél szeme rándulásából, az összehúzódó szembogárból megérezze a kiinduló öklöt, mielőtt az kilendül.

Gyors volt az ütés, gyors volt István is. Mielőtt a nehéz vasrúd a fejéhez ért volna, már el is lépett és a következő pillanatban lendült István keze is. Hatalmas pofon volt ez. Oly hatalmas, hogy az ispán felbukott bele és a nagy zömök test elterült a gyárcsarnok betontalpazatán.

Az ispán háromszor is megkísérelt felállni, míg végül sikerült, és akkor is csak úgy támolygott ki az üzemből.

Minden valószínűség szerint itt ez volt az utolsó látogatása.

Többen látták ezt a jelenetet. Látták a lesújtó vasrudat is. Szinte meghűlt bennük a vér. Látták a hatalmas pofont is, ami az ispán arcán csattant.

- Ki volt ez? - kérdezte a művezető.

- Anyám gyermekének az apja - szólt István bosszúsan és visszaindult a gép mellé.

Ekkor már többen körülállták a szerencsétlen asszonyt.

- Tényleg ez volt a gyermek apja? - kérdezték többen is.

- Nem! - válaszolt kemény hangon az asszony.

- Hát akkor kicsoda?

- Már mondtam: „a nyomor”.

Rövid időközökben már kétszer hangzott el a nő szájából ez a szó. Ez a szó, aminek igaz értelme volt. Sajnos sok volt a gyerek ebben az időben, akinek ugyanaz volt az apja. Valamennyinek a nyomor.

Ezt a gyárban mindenki megértette. Jól ismerték ők már az életet. Sokat kellett itt mindannyiuknak tűrni. Tűrni azt a tengernyi megaláztatást, ami annyi kemény gerincet tört ketté, annyi emberi méltóságot gyalázott meg, amely jellemeket roncsolt szét, és ami oly sokszor okozott határtalan szenvedést.

Ezért volt itt a nyomor, a szenvedés oly ismerősen hangzó szó, azért tudták annyira itt annak igaz értelmét.

XIV.

Hiába teltek a napok és a hetek, Anna nem tudta kiheverni a súlyos megrázkódtatást. Teljes belsejét, lelkivilágát felkavarta a múlt súlyos történése. Ő, az elhagyott asszony egyszer botlott meg, amikor kint a pusztán, magára volt hagyatva, és ezért kell most ilyen súlyos árat fizetnie. Így tönkre lehet tenni őt, a jobb sorsra érdemes teremtést? Megérdemel ő ennyi szenvedést? Most, amikor minden rendbe jött volna. Ismét saját otthona lesz, amire annyira vágyott. Ami, ha bármily sivár környezetben is volt, de ő igazi otthonná varázsolta volna. Hiszen ebben az idegen házban is a sok virág, a szemet gyönyörködtető növény minden az ő keze nyomán van. Ez az, amit nem lehet elvenni tőlük, a szegényektől sem. Ezt a szépérzéket, a természet utáni olthatatlan vágyat és azt a vasszorgalmat, mely bármily nehéz körülmények között is elviselhetővé tudja tenni az életet.

Nem tehetett sokáig ilyen környezetben eltitkolni a megromlott kedélyállapotot, a belső vívódást, a lelki sérülést, a betegséget. Azt környezete is felismerte, de mivel nem tudták az okát, nem volt diagnózis, így a terápiát sem találták meg, amivel enyhíteni tudták volna a lelkibeteg asszony fájdalmát, aki nem tudta kiheverni, hogy idegen, gyűlölt emberek prédája lett.

István is érezte, hogy ezzel az asszonnyal valami történt. Nem akarta cserbenhagyni. Inkább tűrte az eddig ismeretlen, durva megnyilatkozásokat, sokszor szidalmakat, az indokolatlan durva megjegyzéseket, de nem tágított Anna környezetéből. Anna azonban hallgatag volt, olyan, mint egy szfinx. István úgy érezte magát, mint az, akinek kezében a bűvös lakat van, de nem tudja megfejteni kinyitásának titkát. A bűvös lakat, bármennyire is igyekszik, nem nyílik ki. Kevés volt itt a varázsszó. Hiába mondogatta volna, hogy szézám nyílj ki, a bezárkózott női lelket nem lehetett kinyitni. Anna csak hordozgatta bensőjében azt a szomorú titkot.

Egyszer volt módjában Istvánnak Annához közelebb kerülni, amikor átölelte az asszonyt. Az könnyes szemmel csak annyit mondott neki:

- Nem érdemellek meg István.

Hiába kérlelte, faggatta István, az asszony nem volt hajlandó többet mondani.

Teltek a napok, a hetek, az asszony sebe nem gyógyult. Mintha búskomorság vett volna erőt ezen a gyönyörű nőn.

Ha fájdalom tépi a szívet, komoly sebet ejt rajta, ami nagyon nehezen gyógyul. Anna szívében pedig komoly seb volt. Oly seb volt, amit csak egyféleképpen lehet meggyógyítani. Csak a bosszú segített volna beforrasztani ezeket a sebeket. Anna sokat gondolt rá, hogy férje előtt felfedi Teréz titkát, de Teréz megüzente neki, hogyha valamit elárul, akkor ő is el fogja mondani, ami Annával történt. Anna pedig ettől rettegett. Ezért hallgatott, hallgatott sokáig, de a zsilipet mégis fel kellett húzni, mert különben elönti az ár, és Anna úgy érezte, hogy akkor már csak egy marad hátra, az öngyilkosság. Hosszú, hosszú ideig gondolt rá, míg végül elhatározta, hogy fel fogja fedni Teréz titkát, ezt a félelmetes titkot.

Az elhatározás már érlelődött, Anna csak az alkalmas időre várt. Anna nem volt bosszúálló teremtés, a bosszú helyett inkább az volt az életelve, hogy aki megdob egy kővel, azt dobd vissza kenyérrel, de Teréznek ez a magatartása, ami Anna önérzetét gyalázta meg, önbecsülését tette tönkre, bosszúért kiáltott.

Anna már a munkakezdéskor látta Györe Mihály arcát, mely arcon a szokásos vidámsággal, jókedvvel szemben valami bosszúság honolt. Anna alig várta, hogy közelébe férkőzhessék.

- Mi van veled Mihály?

- Teréz megint szüleinél maradt. Megint nincs élelem.

- De jó ember vagy te, Mihály!

- Hogy érted ezt?

- Úgy, hogy jó ember vagy!

- Miért lennék rossz?

- Miért is lennél rossz?

Mihály furcsán nézett az asszonyra. Az nem szólt semmit, hamarosan azonban újra Mihály elé került.

- Még mindig rossz kedved van Mihály?

- Ne bosszants fel már te is!

- Én? Miért bosszantanálak?

- Csak azért, mert olyan furcsán beszélsz.

- Én?

- Igen, te!

- Azért, mert azt kérdeztem, hogy nem tudod, hol az asszony?

- Hát hol lehetne? Az anyjánál!

- Lehet Mihály! Lehet! - szólt az asszony sokatmondóan.

Mihály még jobban rácsodálkozott az asszonyra. Ilyen eddig még nem volt, soha nem kételkedett a feleségében, soha nem gondolt másra, mint amit néki az asszony mondott. Mindig pontos volt, nem maradt el eddig soha. Ha úgy volt, hogy otthon kellett maradnia, azt előre megmondta.

- Mondom, hogy jó ember vagy te Mihály!

- Miért?

- Mert mindent elhiszel.

- Hogy érted ezt? - kérdezte most már élesen Mihály.

Az asszony nem válaszolt. Újra tovább lebbent. Délig nem is találkoztak. Délben már Mihály ment az asszonyhoz.

- Aztán mondd Anna! Mi van veled az utóbbi időben?

- Velem semmi! Veled mi van?

- Hogy-hogy velem?

- Igen veled. Te mindent elhiszel, amit az asszony mond.

- Te! - nézett keményen Mihály az asszonyra.

Az ismét nem szólt semmit és mivel már szólt is a gyári kürt, sietett is a géphez.

- Megállj te asszony! - rivallt rá Mihály.

- Mennem kell!

Anna gyorsan elsietett, de még rákacsintott a meglepett arcú férfire. Anna jól megfigyelte a meglepett férfi arckifejezését és megelégedéssel állapította meg, hogy sikerült a férfiben a gyanakvás ördögét felébreszteni. Munka közben oda-odapislogott Mihály gépe felé. A férfi mozdulataiból még messziről is látta, hogy az nagyon bosszús. Többször ide-oda futkározott. Az asszony alig várta, hogy a munkaidő leteljék, és Mihállyal beszélhessen, de amikor a munkaidő végeztével indult hazafelé, mégis előre sietett. Csak akkor lassított le, amikor a gyárkaput elhagyta, és csak akkor gyorsította meg ismét lépteit, amikor hátra-hátra pillantva látta, hogy Mihály nagyon siet utána.

- Na végre, mit loholsz úgy?

- Én? Csak sietek haza. Várnak otthon.

- Most mondd meg, amit pedzegettél!

- Mit? - nézett ártatlan arccal Anna a férfire.

A férfi, aki eddig soha nem kételkedett, most már igen bizalmatlan volt. Annának sikerült felébresztenie benne a féltékenység ördögét. Még leplezni sem akarta érzelmeit. Az eddigi bizalom nem hiszékenységet, butaságot takart.

- No jól van. Megmondom, hogy hol van a feleséged.

- Hol? - csattant most már oly keményen a hang, mint a puskalövés.

- Elvezetlek oda, ha tudsz titkot tartani. Mert ha nem, soha nem tudod meg az igazságot.

- Mond, mit tudsz? Van valakije?

Anna hallgatott.

- Van valakije? - rázta meg Mihály az asszonyt oly erősen, hogy szinte a csontjai is megrázkódtak.

- Igen! - hangzott az egyszerű felelet.

- Biztos vagy te ebben?

- Tudom!

- Ide figyelj Anna, ez nem tréfadolog. Jól jegyezd meg, ha alaptalanul gyanúsítod a feleségemet, én a nyakadat tekerem ki. Ebben nem ismerek tréfát.

Az asszony jól tudta, hogy a férfi igazat beszél.

- Tudod Mihály, amit mondok, azt nem alaptalanul mondom.

- Akkor beszélj!

- Feleséged mikor szokott elmenni otthonról?

- Minden csütörtökön.

- Kibírod csütörtökig? Most hétfő van.

- Mit akarsz ezzel mondani?

- Azt, hogy csütörtökön elviszlek oda, ahová feleséged szokott járni, és ott megtudsz mindent.

- Miért nem mondod most el?

- Hiába mondanám, saját szemeddel kell látnod.

- Akkor esküdj meg, hogy így van.

- Ha te is megesküszöl, hogy addig nem szólsz Teréznek, és nem érezteted vele, hogy tudod, hogyan állsz.

- Esküszöm!

- Én is!

- Most mit tegyek? - kérdezte kábultan férfi.

- Most még semmit. Tetesd magad betegnek, és akkor Teréz nem fogja észrevenni rajtad, hogy nincs minden rendben.

Anna látta, hogy a férfi elfordítja fejét, és szeméből könnycsepp hull ki. Részvétet érzett a becsületes ember iránt. Nem is szólt volna neki, ha szívében nem élt volna oly erős gyűlölet.

A napok lassan múltak. Annának sem volt könnyű, de Mihály is nehezen bírta, sokszor éjszakánként a falat kaparta.

Teréznek valamit súgott a női ösztöne. Valamit érzett, hogy nincs minden rendben, de a betegségre hivatkozás kissé eloszlatta gyanúját. Hosszú évek óta ment már ez a tisztességtelen játék, és eddig a gyanú árnyéka sem merült fel. Ugyan ki gondolhatná azt el, hogy egy egyszerű munkásasszony, valahol Csepel-sziget ódon, rozzant házai között, még akkor is, ha viszonylag szép házban lakik, éppen egy csodás budai főúri palota fényűzően berendezett lakásának úrnője. A kettős életet élő nő, a kurtizán, a kitartott, alávaló nő?

Az ugyan furcsa volt, hogy ez a kemény, munkához szokott, szívós ember, aki soha nem volt beteg, a munkából egyetlen napot sem mulasztott, most szokatlanul nyűgös, aki egyik helyiségből a másikba futkos azzal, hogy fejfájás gyötri. De hát ez sem tart soká, pár nap múlva bizonyosan elmúlik. Ebben Teréz nem is csalódott.

A férfi emberfeletti erővel igyekezett elfojtani a néha már elemi erővel feltörő érzelmeit, ami egész belsejét elemi erővel rázta meg. Talán apáink is szívesebben lettek volna a csatamezőn, mint ily kegyetlen érzések hatása alatt. Azt, amit kimértek, azonban mindenkinek ki kell bírni. Vagy kibírja, vagy halál. A puhábbak általában az utóbbit, a könnyebbet választják, míg a keményebbek megpróbálnak a bajjal együtt élni még akkor is, ha a fájdalom magányos életük örök társa marad. Mihályt keményebb fából faragták, minden bizonnyal az utóbbit fogja választani.

Nem vette észre senki, hogy Anna és Mihály naponta többször váltanak pillantást egymással. Mindkettő szemében valami belső feszültség bujkált. Valami vibráló feszültség, oly feszültség, amelynek ampertartalma túlontúl nagy.

Anna érezte ezt a határtalan feszültséget, ami a férfiből áradt. Csodálta is, hogy ily nagy belső feszültség ellenére, hogyan tud ez az ember uralkodni magán. Aki nem tudta, mit takar a látszólagos nyugodt külső, elképzelni sem tudta, mi játszódik le ennek az embernek belsejében. Sokáig nem mehet ez így. Ez a vihar kitör, aztán pusztít mindent, ami körülötte van.

Végül elérkezett a várt nap, a csütörtöki nap. Teréz már reggel bejelentette férjének, hogy már dél körül elmegy, és valószínű csak reggelre jön haza. A hat órás omnibusz hozza.

Mihály valamit morgott, de éppen borotválkozott, így alig figyelt oda. Teréz is elsietett és képzelete már a budai otthonban járt, így nem gondolt arra, hogy ez a dörmögő hang ez a figyelmetlenség, milyen lázas izgalmat takar, milyen tűzijáték játszódik le a férfi belsejében.

A férfi megfogózkodott a karosszékben, amikor az utcai kapu ajtaja csattant, és amikor a kulcs csikorogva fordult meg a zárban, mintha az ő agyában csikorgott volna valami.

Mégis igaz lenne mindez? Eddig titokban reménykedett, hogy mindez csak kegyetlen intrika, valami női bosszú, de egyre jobban érezte, hogy ez az asszony igazat mondott. Az utóbbi napokban többször elvonult lelki szemei előtt egész életük, a máskor súlytalan körülmények egyszerre jelentőséget kaptak. Ami korábban fel sem tűnt, most többször megfordult Mihály fejében. Összefüggések jelentkeztek egyes körülmények között. Most már valami szólt Mihály belsőjében, valami, aminek hangját soha többé elfojtani nem lehet. Nem lehet még akkor sem, ha bebizonyosodnék Teréz ártatlansága, az, hogy rágalom csak rosszízű tréfa volt, vagy talán a női bosszú játéka és Teréz ártatlan.

Nehezen ment el a délelőtt. Mihály néha úgy érezte magát, hogy mellkasát szétveti az izgalom. E belső izgalom egyre jobban erősödött, nemcsak a mellkasában dübörgött valami, hanem úgy érezte, hogy agyát is széthasítja az izgalom.

Anna sem volt mentes az izgalomtól. Jól tudta, hogy milyen lépésre szánta el magát, de azt is tudta, hogy nem fog addig nyugodni, míg legalább részben vissza nem adja az őt ért súlyos megalázást.

A délutáni műszak nagyon nehéz volt, Anna kétszer is leejtette a kosarat. A munkaidő vége lassan mégis csak elérkezett, búgó, messze hangzó hangon szólalt meg a gyári kürt. Gyors mosakodás, öltözködés és a tömeg máris hömpölygött kifelé.

Mihályon oly izgalom vett erőt, mint egy kisdiákon vizsga előtt. Szívesen lemondta volna ezt a találkozást, hiszen eddig legalább néki úgy tűnt, boldog egyetértésben éltek és most... most mintha villám tényleg a derült égből csapott volna le, mindent felégetve, ami útjába kerül.

Mihály tudta, hogyha meggyőződik arról, amit Anna állít, visszaút már többé nincs. Nem lesz akkor sem, ha szívét kell kitépnie. Ő férfi volt, kemény, igaz férfi, munkásvezető, akire munkatársai felnéztek. Ő, ha a szívét kalapáccsal is törik össze, arca olyan marad, mint a szikla, nyugodt és hideg és kemény.

Amikor a gyári kürt megszólalt, Mihály már valóban jég volt, hideg és kemény. Úgy indult el munkahelyéről, oly elszántan mintha csatába indult volna. Csatába is indult, a legnehezebb csatába, az érzelmek csatájába. Itt nem életével fizet az ember, itt a szívét törik össze örökre.

Anna már várta a kapuban. Már a nő is határozott volt. Úgy látszott, mintha eltűnt volna arcáról a szokott búskomorság, a néma elmélázás. Újra a régi, határozott nő volt, nő, aki vissza akarta adni a másik nőnek az őt ért sérelmeket.

Mihályt oly izgalom hajtotta, hogy szinte rohant. Anna alig bírt vele lépést tartani. Mindkettő szótlan volt, dermedten néztek maguk elé. Mihály csak akkor ocsúdott fel, amikor át kellett szállni a villamosról.

- Hová megyünk?

- Bízd csak rám magadat!

- Azt csak tudhatom, hogy hová megyünk.

- Majd meglátod Mihály, én addig nem szólok semmit.

Mihály már kezdte ismerni a női lélek rejtelmeit és ezért inkább hallgatott, csak szíve vert mindig hevesebben. Elérkeztek a Lánchídhoz is.

- Meddig megyünk még? - fakadt ki most már dühösen Mihály.

- Most már nem sokáig, csak most bírd ki már.

Mihály kibírta, tovább ment Anna oldalán szótlanul, míg meg nem álltak a szép, három-emeletes épület előtt. A kapunál Mihály megállt.

- Ide megyünk be? - nézett fel a szép, palotának is beillő házra.

- Bizony ide, éspedig a harmadik emeletre.

Mihálynak csak most kezdett igazán dobogni a szíve. Mind feljebb és feljebb értek, míg megálltak a harmadik emeleti tölgyfaajtó előtt.

- Na Mihály! Férfi vagy?

- Az vagyok - nézett a férfi az asszonyra.

- Akkor törd be az ajtót!

- Mi lesz, ha betöröm?

- Te ezt kérdezed?

Mihály hirtelen észbe kapott, el is szégyellte magát.

- De ha nincs itt, akkor mi lesz?

- Itt van, de ha nem akarod, mehetünk is vissza.

Mihály nem tétovázott. Kemény ember volt ő is, társai azt suttogták róla, hogy acélkemény. Ajka szögletében kesernyés mosoly játszadozott.

Mihály felnézett a kemény tölgyfaajtóra, aztán hátrált, majd pár lépésről nekiiramodva vállával a kemény tölgyfaajtót beszakította. Az erőset reccsent, majd beszakadt. Hangja végig-zúgott az egész lakosztályon.

- Hamar a belső szobába! - szólt most erélyesen Anna.

Mihály nem volt rest. Ha már bent volt a lakásban, szedte lábait, rohant ahogy tudott, csak az utolsó ajtóban állt meg földbegyökerezett lábbal.

- Teréz! - préselődött ki nehezen a szó a kemény, boltozatos férfimellből.

A nő feküdt a kanapén anyaszült meztelen. Mellette a férfi. Olyannyira megrémültek a várat-lan látogatástól, hogy még kísérletet sem tudtak tenni, hogy az áruló nyomokat eltüntessék.

- Te bestia! - szólalt meg most már jéghideg hangon a férfi.

Anna ugyancsak odaért a szoba ajtajához és ő is jéghideg szemmel nézett be a ajtón.

- Látod Mihály... nem hazudtam. Itt a feleséged.

- Felesége a kutyának! - kiáltotta el magát most már Mihály is félelmetes hangon. Aztán pillanat alatt ott volt a heverő mellett, és hajánál fogva ragadta meg az asszonyt, és rántotta le a parkettra.

- Te disznó! - szólt most a férfira.

Az megrettenve kuporgott a heverőn. Szánalmas látványt nyújtott az előtte álló férfi előtt, aki mint a számon kérő, bosszúálló Isten állt előtte.

- Na mi van te szemét? Most legénykedj!

Mihály elkapta a remegve guggoló férfi karját és oly erővel lendítette meg, hogy az zuhanva esett a szekrénynek, zúzta be annak ajtaját. A sok gyönyörű ruha láthatóvá vált.

- Ezekért a rongyokért adtad el a becsületedet? - nézett Mihály megvetéssel az asszonyra. - Ez megért néked annyit?

Közben a meztelen férfi ismét tápászkodott felfelé. Mihály újra elkapta, de most már lendült a kéz is.

Hatalmas pofon csattant az ismeretlen férfi arcán. Az a szoba másik oldalához repült. Mihály nehéz, robosztus léptékkel megindult feléje.

- Mihály vigyázz! - sikoltott Anna.

Mihály megfordult és elkapta Teréz lesújtó kezét. Abból a kés zajtalanul a hatalmas perzsa-szőnyegre hullt.

- Mihály, ne öld meg! ... Néked lesz belőle bajod! - sikoltott Anna.

- Igazad van - szólt újra a férfi.

Aztán a vergődő asszonyra nézett, és nagyon halkan csak ennyit mondott: - Hát csak ennyit jelentettem néked? - aztán eleresztette a nőt.

Az sarokba hullott és ott kuporgott megkövülten.

Mihály csak állt a szoba közepén. Ezen a kemény férfiarcon vad viharok dúltak. Aztán ez a kemény ember keskenyre szorította ajkait. Arcán lassan elülnek a viharok. Csak a szeme marad jéghideg és az arc marad falfehér.

Aztán lassan, csendesen indul ki ebből a főúri lakásból. Anna, a bosszúálló Anna lassan utána.

Amint kivonultak csend maradt utánuk, irtózatos, dörömbölő csend. Aztán ezt az irtózatos hallgató és harsogó csendet zokogás törte meg. Egy asszony zokogott, aki életében először sírt.

Mihály csak ment, Anna csak utána. Végig az irtózatosan hosszú úton visszafelé, a harmadik emelettől a földszintig. A földszintre érve Mihály hátrafordult az asszony felé.

- Anna menj haza, most egyedül akarok maradni!

A hang ellentmondást nem tűrő volt, az asszony lemaradt, a férfi nehéz léptékkel indult tovább.

Amikor Anna hazaért otthonába, ő is zokogott, hosszú idő után először tudott sírni.

Talán éjfél felé járhatott az idő, amikor a kis csepeli ház ablakán kopogtattak. Anna ment kinyitni az ajtót.

A holdvilág fénye egy férfi arcot világított meg. Kísértetarc volt ez, beesett szemekkel. Talán a holdvilág festette oly fehérré.

Csak ennyit mondott ez a beesett szemű arc:

- Köszönöm Anna! - és eltűnt az éjszakában.

* * *

Jó pár nap telt el ez után a kísértetnap után, mert kísértetek maradtak utána. Mihály a rendőrségen volt, mert eltörte a férfi vállát. Helyesebben a kulcscsont repedt meg. Oly nagy volt az ütés, oly erősen ütődött az ember a falhoz, hogy a csont megrepedt. Válla be volt pólyázva, csak nemrég engedték el a kórházból. Csak Teréz hívására jött el a találkára.

Teréz, ez a szépasszony azóta egyszer volt otthon. Akkor is úgy osont be a lakásba. Azt tudta, hogy férjét letartóztatták. Az emlékezetes nap óta ő is alig aludt valamit. Ez a szép, csodálatosan szép, érzéki női arc most ugyancsak egy kísértetarchoz hasonlított. A szép, fekete haj napok alatt ősz lett. A szemek beesettek, az arc ijesztően sovány. Aki pár nappal azelőtt látta, nem hitte volna el, hogy ugyanaz az arc, melynek ugyanaz a személy a viselője.

Most ő is ott gubbasztott a törtvállú férfi mellett a heverőn. Úgy látszik a férfi már kiheverte a nagy ijedséget, mert bár a tört vállával még nehézkesen mozgott, az fájdalmas is volt, de jókedve, vidámsága kezdett visszatérni.

A férfi nézte az előtte gubbasztó teremtést. Igen ez a nő teljesen összetört. Olyan volt most, mint egy szép porcelán, ami darabokra törött, amit össze nem forraszt már senki.

Akár összetörött is, akár megőszült is, ő már beleszeretett és nem tud lemondani róla. Lemondani erről a teremtésről? Nem, azt már nem tud.

Mindegy mi lesz vele. Ha a társaságból kitagadják is, akkor sem mond le erről a nőről.

- Most hogy lesz tovább? - kérdezte a nő.

- Az lesz, hogy elválsz!

- Tudom, ezen már nem lehet segíteni. Már nem tudok jóvátenni semmit.

- Mit akarsz jóvátenni?

- Azt, hogy tönkretettem egy igaz embert, azt, hogy elárultam férjem munkatársait, azokat, akik ebben az emberben bíztak, akik hozzá fordultak panaszaikkal.

- Ugyan? Jóvá tenni? - hangzott a csúfolódó hang. - Kinek tartoznál te felelősséggel? Talán annak a csőcseléknek? Azoknak, akik azt várják, hogy pénzüket megkapják, és máris elisszák a kocsmában? Akik maguk sem törődnek a családjukkal?

- Azoknak! A munkatársaimnak!

- Munkatársaidnak? Te nem vagy már munkás! Te már egy dáma vagy!

- Sajnos már nem vagyok munkás. Munkásfeleség sem. Mi vagyok? Nem tudom...

- Sajnos nem tudom! - sikoltozgatott egy hang, és a nőt megrázta a zokogás.

- Míg téged nem ismertelek, szerettem férjemet. Imádtam azt az embert, aki engem mindig a tenyerén hordott. Egy kis vizes szobában kezdtük az életet, aztán egy kis földes szoba és köves konyha volt a folytatás. Ebben a vizes, penészes lakásban boldog voltam, nagyon boldog. Soha, soha ilyen boldog nem leszek. Most otthon egy szép házunk van, itt egy főúri lakás, amit egy herceg is szívesen elfogadna. Gyönyörű ruháim vannak. Vagyont érő ékszereim! Mindenem van! Csak boldogságom nincs!... és... és a lelkiismeret furdal... aztán még valamim van!... Még valami... a csömör. Undorodom az élettől... undorodom ettől az élettől!

- Miért? Magyarázd meg!

- Miért?... Mert becstelen vagyok... mert összetörtem egy férfi szívét, bosszúból tönkretettem egy nőt... mert összetörtem önmagamat... összetörtem becsületemet... összetörtem önérzetemet, elárultam munkatársaimat. Tudok azokról, akiket az én árulásom miatt tettek ki a gyárból... volt olyan is, aki emiatt öngyilkos lett, akinek az életét én tettem tönkre. Mi vagyok én, mondd?! Utolsó ringyó!... De ez mind semmi!... Én áruló vagyok!... Áruló!... Áruló!

Terézt újabb zokogás rázta meg. A férfi nézte ezt az asszonyt. Ezt az asszonyt, aki már csak romja pár nappal előtti önmagának. Nézte ezt az összetört asszonyt, aki mindenkivel szemben ki tudott állni, csak eggyel nem. Csak egyet nem tudott legyőzni. A saját lelkiismeretét! Ez... ez... olyan ellenfél, akivel szemben még a királyok is tehetetlenek. Amikor ez a félelmetes, ez a legyőzhetetlen ellenfél valakit meglátogat, azt addig marja, míg „elsápad és nyeregbe száll", aztán már nyargalhat vele új utakon a halál. Hány ember lett öngyilkos csak azért, mert ez az alattomos féreg, ez a szörnyű vámpír, a becstelenek, a hazugok, az esküszegők, az árulók esküdt ellensége belülről mardosta. Hiába zárták be az ajtókat, ablakokat, hiába reteszeltek be minden nyílást, hiába tömték be még a kulcslyukakat is, ezt a félelmetes ellenfelet nem lehetett sem zárral, sem tűzzel, sem vassal, sem más módon távol tartani. Ehhez csak egy út vezetett. Csak egyetlenegy. A szívét kellett kitépni annak, aki ezt a szörnyet távol akarja tartani. De ha ez megtörtént, akkor már nem kellett birkóznia.

- Igen, gondoskodtam róla. Tönkre kell tennem, hogy többé soha senki ne állhasson utunkba.

- Tudom, hogy te voltál!... Csak azért, mert megvert... mert tönkre tetted az életét... elvették tőle, akit nagyon szeretett.

- Igen, és tönkre fogom tenni, hogy megkaphassalak téged. Nem érted, most már halálosan szeretlek! Ott hagyok vagyont, ott hagyok rangot, mindent. Enyémnek, csak az enyémnek kell lenned!

- Nem! Nem! Gyűlöllek!

- Nem bánom! Akkor is az enyém leszel!

- Gyűlöllek! Gyűlöllek! Érted?

- Szeretlek! - rogyott le a férfi az asszony lábai elé.

- Én gyűlöllek! Te gyilkos! Férjem megölője, női becsületem, önérzetem, boldogságom gyilkosa!

Az asszony ezeket a szavakat már hidegen mondta. Jéghideg, átható pillantással, távolba néző, merev tekintettel.

A férfi elkapta az asszony kezét és vadul csókolgatta.

Szeretlek!... Szeretlek... szeretlek!

Az asszony már nem válaszolt. Lassan kiegyenesedett és szinte megdicsőült arccal, lassú méltóságteljes léptekkel vonult a kis faliszekrényhez. Amint kinyitotta annak ajtaját, halk, szinte lágy muzsika szólalt meg és a középső csillár kialudt, a rejtett lámpák egzotikus fénnyel világították meg a szobát.

A szobában csend volt. Fojtó csend. Minden úgy tűnt, mintha egy szörnyű színjáték előkészülete lett volna.

Az asszony egy bögrét vett ki a szekrényből és lassan, méltóságteljesen megindult a férfi felé.

- Úgy sejted miért hivattalak?

A térdeplő férfi döbbenten nézi az átszellemült teremtést.

- Csak nem?... csak nem... csak nem? - dadogta reszkető hangon a biztos fellépésű, társasághoz szokott bátor férfi.

- Igen, a bosszú!... bosszú értem, bosszú férjemért... bosszú önérzetemért... bosszú a boldogságom elvesztéséért... bosszú munkatársaimért, akiket miattad elárultam... és bosszú mindazért, amit nékem adtál.

Irtózatos döbbenettel meredt a férfi a kérlelhetetlen, könyörtelenné vált női arcra. A nő, ez az irtózatos nő pedig még egy pillanatig mereven nézett a férfi szemébe, aztán nyugodt mozdulattal lehúzta a bögrére kötött vékony hártyapapírt, ami eddig őrizte a bögre tartalmának illatát és a bögre teljes tartalmát a férfi arcába öntötte.

Szörnyű, velőtrázó kiáltás volt a válasz. A sósav gyors volt és ugyancsak kérlelhetetlen. Talán egy pillanat tört századrésze és a korábban még ép, kissé öregedő, de még csinos férfiarc, fájdalmas vonaglással, szörnyen végigmarva, üres tekintettel nézett a semmibe. Aztán a szörnyű fájdalom, mint valami iszonyatosan erős rugó húzta össze ezt a férfit, és a sokk, mintha valami vad, félelmetes zene táncba lejtette volna a férfi testét.

A nő csak nézte, csak nézte, hideg, szenvtelen tekintettel ezt az irtózatos fájdalomtól vonagló férfi testet és csak akkor mozdult meg, mikor a fájdalom már görcsbe merevítette. Aztán oly erővel, amivel csak a megszállottak rendelkeznek, emelte fel a férfi testét, állította őt lábra, a lakosztályon végigvezetve kísérte egészen az ajtóig. A keleti perzsaszőnyeg kísértetiesen fogta fel lépteik neszét.

Az ajtónál a nő megállt, az ajtót sarkig tárta ki és kilökte rajta a görnyedtté zsugorodott férfit.

- Jaj a szemem!... Jaj a szemem! - hangzott ismét végig ezen a csodálatosan szép méregdrága márvánnyal takart lépcsőn.

Az asszony megállt a tükör előtt. A velencei tükör egy hideg szemű, elszánt arcú nő képét verte vissza. Az asszony, ha a visszaverődő képet jobban megnézte volna, talán maga is elborzadt volna ettől a képtől, de az arc egykettőre eltűnt és a tükörben vidám, jókedvű kislány jelent meg, aki boldogan futkozott az apja karjától az anyja karjához. Aztán minden eltűnt, csak egy férfi képe játszadozott a tükörben. Egy fiatal férfié és egy fiatal nőé, aki boldog mosollyal simul kedveséhez. Aztán a férfin fekete ruha, a nőn szép, igaz túl egyszerű, olcsó, de csodálatosan szép fehér ruha volt és egy fiatal pár boldogságtól ragyogó arccal - valahol az igazi mennyországban - lépkedett le a templom lépcsőiről.

Ezt a képet a tükör előtt álló nő is átszellemült, boldog mosollyal nézte és úgy látszott, hogy ez az érett női arc visszafiatalodik, az előbb még keserű mosoly boldog, szinte megdicsőült mosollyá szelídül, a jéghideg tekintet is feloldódott és ismét a régi vidámságot, boldogságot tükrözte vissza.

Az asszony sokáig állt a tükör előtt. A vastag, puha szőnyeget könny öntözte meg. Az asszony hosszú idő után tért magához. A pillantás újra jéghideggé vált, az ajkak keményekké. Az asszony újra a szekrényhez indult. Nyugodt kézzel válogatta ki a legszebb ruhát. Újra a szép, piros ruhát öltötte fel, ami igazgyöngyökkel volt körülövezve. Gyémánt nyakék került a nyakra, aranykarkötő fonta át a csuklót, briliáns melltű díszítette a ruhát.

Az asszony nagy útra készült. Itt szépnek kell lenni.

Különös gonddal fésülte meg haját, festette ki szemöldökét, púderozta be arcát.

Amikor elkészült, ment be a fürdőszobába. A körbefutó tükör egy csodálatosan szép démont mutatott. Az álmok asszonyát! Az asszony ezt a csodálatos démont lenéző, megvető pillantással nézte végig, aztán lassan befeküdt a fürdőkádba. Pár pillanatig feküdt ott, aztán hirtelen felugrott. Szinte dühösen lépett ki a fürdőkádból.

Nem kell nekem ez a szemét! Talán ez volt minden baj forrása.

Lekerült a ruha, a sok szép gyöngy, a sok vagyont érő ékszer. Az utolsó darabot, a vagyont érő karkötőt a nő úgy dobta le, mint valami ócska követ, melyet szenny borított el. Ezt kapta első ajándékként azon az éjszakán, amikor először lépett erre az útra. Az arany tompán csattant a fürdőszoba kövezetén.

Az asszony most már úgy, ahogy megszületett, lassan visszafeküdt a fürdőkádba. Csak annyi vizet engedett magára, hogy éppen csak ellepje a szép női testet. Aztán ismét egy gombnyomás, talán az utolsó és a tükörrel takart rejtett polc újra megnyílt.

Innen az asszony nem vett ki mást, csak egy kis körömollót, aztán újra becsukta a rejtett kis polcot.

Míg az asszony a körömollóval az ereit vágta, a hideg arc meg sem moccant, az asszony nem érzett fájdalmat. Nagyobb fájdalom érte őt ennél. Aztán a kis körömolló is tompán csattant a fürdőszoba kövezetén.

Az asszony lassan hátradőlt és utoljára még kényelmesen elhelyezkedett a fürdőkádban és két kezét összekulcsolta és szemét lassan, alig észrevehetően hunyta le.

A vér előbb gyorsan, majd lassan apadva csordogált ki az erekből, és festette pirosra a fürdőkád vizét. A víz lassan átlátszatlanná vált és vörös fátyolként takarta be a parázs szenvedélyre termett női testet.

A tömör tölgyfaajtón keményen dörömböltek, oly hangosan, hogy annak zaja felverte ezt a palotát, de ezt már nem hallotta a fürdőkádban fekvő asszony. Csak a porhüvelye maradt itt, a lelke már igen távol járt. Az már nem tér vissza soha többé.

Az ajtó nagyot reccsenve tört be. Emberek rohantak a szobába. Végig rohantak a lakosztályon át mindaddig, amíg be nem értek a fürdőszobába. Ott ámulva állt meg a két egyenruhás rendőr és az egynéhány ember a palota lakói közül.

A csillár sziporkázó vöröses fénye tobzódva fonta körül a fürdőszobát, a falak körül húzódó tükör csillogva verte vissza a földön fekvő drágakövek pazar fényeit, a piros vérből kiemelkedő sápadt nő arc, mintha a túlvilági démonok küldöttének arca lett volna.

Ki tudta volna leírni a szenvedélynek, a tobzódó érzékiségnek eme elmúlását, a szenvedély poklának ezt a stílszerű megsemmisülését?

- Nézd! Saját vérében fürdik a démon - súgta az egyik idős hölgy a másiknak.

- Kérem, menjenek innen! - szólalt meg egy határozott, hivatalos hang - Tessék, tessék, csak az lehet itt, akire szükség van.

Két ember volt itt a közelmúltban egymás mellett. Az egyik most vakon, többé nem pillantva meg senkit, fekszik egy kórházi ágyon, most már magatehetetlenül, a másik vérfátyollal takarva egy fürdőkádban.

Két embert kapcsolt össze a rövid élet, hogy aztán újra mérhetetlen messze taszítsa őket egymástól.

Talán ez volt az igazi társadalmi igazságszolgáltatás?

XV.

Ma szokatlan időben jelentkezett a hosszú búgó hang, a gyári kürt munkára hívó és a munka befejezését jelző hangja. A hosszú búgó hangra megálltak a gépek, és az előbb még zúgó, morajló hatalmas munkacsarnok elcsendesedett, mintha a hatalmas zajt valami kísérteties hatalom vágta volna ketté. A sztrájktanács döntött úgy, hogy valamennyi üzemben le kell állni a munkával. A leállás nem volt váratlan, a munkások már hosszabb ideje készülődtek, hogy erejüket kipróbálják, és hosszú évek kudarcai után végre eredményekkel is járjon a harc.

A vezetők nagyon körültekintően jártak el, az előkészületek során gondosan elemezték az elmúlt évek tapasztalatait, leszűrték a korábbi sztrájkok tanulságait. Tudták, hogy ez kemény harc lesz. A régi veterán harcosok, a Szociáldemokrata Párt mai katonái közül még többen emlékeztek az Első Magyar Gépgyárban 1870-ben a tízórás munkaidőért folytatott sztrájkra, amit a munkaadók gyermekmunkásokkal törtek le. A gyári munkások ezután a malom, vagon- és fegyvergyár letartóztatott munkásvezetői szabadon bocsátásáért léptek fel, de jól emlékeznek még az 1880-as évek mozgalmaira, amit a pécsi bányászok sztrájkja indított el, ami 1889-ben a hadfelszerelési gyárak munkásainak sztrájkjával zárult.

A sztrájkra készülődő munkásoknak meg kellett küzdeniük nemcsak a fennálló hatalommal, a sztrájkellenes törvényekkel, hanem önmagukkal is, hiszen nemcsak a törvények korlátozták a sztrájkot, hanem annak a jóval nagyobb úr, az éhínség szabott határt. A sztrájkhoz nemcsak türelem kell, hanem létalap is, legalább annyi pénz, ami a legszűkösebb megélhetést biztosítja, az asszonyok, a gyermekek ellátását. Nem könnyű kitartani akkor, amikor otthon éhesen sír a gyerek, sok az éhes, élelmet váró száj. Jól tudták ezt a szocdemvezetők, jól tudta az egyszerű munkás is, de tudták azt is, hogy csak akkor lesz elviselhető az élet, akkor lesz könnyebb a munka, kevesebb a munkaidő, ha vállalják a megpróbáltatásokat, a nehéz, küzdelmes harcot is.

A munkások tudják, mire készülnek, de már valamit sejtett a vezetés is. Valami nyugtalanság volt a levegőben. Dolgoztak az informátorok is, de mintha egyre kevesebbek és egyre megbízhatatlanabbak lettek volna az értesülések.

Nem volt tehát váratlan a munka beszüntetése, de ami váratlan volt inkább az, hogy egyszerre történt a leállás, az egyidejű munkabeszüntetés, ami valahogy nagyobb szervezettségre utalt.

A hirtelen előállott csendet követte valami felélénkülés. Egyre többen és többen jelentek meg a gyár vezetői közül. Odamentek a gépekhez, megpróbálták további munkára bírni a munkásokat, de az igyekezet nem járt eredménnyel. Valami határozott elszántság uralkodott a hatalmas csarnokban, valami különös eltökéltség.

A gépek leálltak és maguktól nem indultak meg, de nem is indíthatták meg a sötét ruhába öltözött hivatalnokok sem, akik ott sürgölődtek a hatalmas csarnokban. Nem is értettek ezekhez a gépekhez, de a kezüket nem is olajozták volna be. Az aktához szokott kezeik sem lettek volna alkalmasak komolyabb munkavégzésre. Ehhez kemény, megedzett kezek voltak szükségesek, kemény, érdessé vált munkáskezek.

- Dolgozni emberek! Dolgozni emberek!

- Nem mennek a gépek!

- Akkor indítsák meg!

- Gyere, indítsd meg, te!

- Ne szemtelenkedjen fiam!

- Fiad ám, az öregapád!

- El lesz bocsátva!

- Maga meg lesz nyúzva!

- Te gyere innen, mert ennek fele sem tréfa - súgta társának az egyik hivatalnok.

- Mit akartok itt fiúk?

Ez már valóban szemtelen hang volt és egy kissé borízű is. Itt bizony nem igen tellett borra, és azért ha hozzájutottak, nyomban elfogyasztották.

- Most aztán elég legyen! - csattant fel dühösen a hivatalnok.

- Mi legyen elég? - kapta el a széles vállú munkás a nyeszlett hivatalnok mellén a ruhát, és oly erősen megrázta, mint - ahogy mondani szokták - Krisztus a vargát.

A férfi nemcsak az erős rázástól remegett meg, hanem volt valami félelmetes a munkás villogó szemében is. Igen, itt valami történt. Túl elszemtelenedtek. Bizonyára annak a bankárnak a könyvét magyarázták nekik.

A hivatalnok mélyet sóhajtott, amikor a vasmarok elengedte, azután mintegy engesztelőleg mondta a munkás felé:

- Ti dolgoztok a legrövidebb munkaidőben, és mégis ti kapjátok a legtöbb fizetést, hát miért sztrájkoltok?

- Mert mások kevesebbet kapnak!

- Mit törődtök ti velük!

- Azok is testvéreink.

- Ők fognak nektek kenyeret adni?

- Ha kell, ők is!

- Na látod!... öltözködni!

- Igyekszünk... igyekszünk.

- Na, de gyorsan!

Nem voltak lassúak, egykettőre kész lett az egész csarnok. Együtt indultak kifelé. Az udvarról már látható volt, hogy hatalmas tömeg özönlik a kijárat felé.

Ennyi ember talán soha nem volt együtt. Igaz, hogy munkakezdéskor nagyjából egyidőben jöttek be, és a munka befejeztével is nagyjából azonos időben mentek ki, de ennyire egyszerre még soha nem volt ki innen a nép. Úgy felduzzadt most itt a tömeg, mint a hirtelen olvadástól megáradt folyó.

Az elsők már elérték a kaput, amikor egy csapat lovas csendőr vágtatott a kapu felé. Kivont karddal rontottak a kapura.

- Vissza! Vissza! - hallatszott a kemény hang.

A tömeg egy pillanatra megtorpant. Rövid ideig farkasszemet nézett a munkás és a csendőr.

Most egy újabb csendőrszázad vonult a kijárat elé.

- Vissza!... Vissza!... Csürhe banda.

A tömeg nem mozdult. Kemény, gránitba vésett arcok álltak a kijáratnál, keskenyre húzott szájú, gránitba vésett arcok és azok széles vállú viselői.

Ez a megtorpanás olyan volt, mint amikor a hömpölygő folyó találkozik váratlan akadállyal. A gát megállítja a folyót, de annak vize megállíthatatlanul gyűlik, gyűlik, míg a felduzzadt folyó hatalmas víztömege átszakítja a gátat, és hatalmas erejével elsöpör mindent és mindenkit, aki útjába kerül.

Itt sem álltak sokáig, hiszen a tömeg egyre csak gyűlt. Aztán a hátulsók ellenállhatatlan erővel sodorták az elsőket, és mint gátját áttört víztömeg indult meg az emberfejekből álló lávatömeg a hátráló csendőrök felé. A lovak horkanva ágaskodtak fel, de kemény munkáskezek kapták el a gyeplőt. Aki elöl volt, pilleként hullott alá, aki hátrább volt, ijedten vonult még hátrább. Ettől a lávafolyamtól mindenki megijedt, az valóban olyan volt, mint egy hatalmas tűzkígyó. Nem csoda, hiszen a szenvedély fűtötte őket, az elszánt harc heve.

Senki nem volt, aki ellenállt ennek az erőnek. Csendőrök bukkantak fel innen is, onnan is, de aztán ők is megálltak. Hiába volt a tiszti parancs, ők csak álltak mintha földbe gyökereztek volna. Senki nem akadályozhatta meg a tömeg elvonulását. A hatalmas gyártelep szinte egyszerre ürült ki. Mintha az élet szűnt volna meg benne.

Ezzel kezdetét vette a háború előtti egyik legnagyobb sztrájkharc. Sztrájk volt ez a javából. A magyar munkásság önálló, szervezett erővé válásának folyamata, mely eredményeivel, kudarcaival együtt erősítette az eggyé forró erőt és gazdagította tapasztalatait.

- Gyere Mihály! Mi ketten megyünk - szólt egy jól megtermett legény Mihálynak.

Mihály, ez a kemény férfi hosszú hetekig árnyéka volt önmagának. Hosszú időbe telt, míg talpra állt. Nem annyira a bánat miatt, inkább a szégyen, ami összetörte. Sokáig úgy érezte, mintha pöröllyel vernék a szívét. Szörnyű napokat élt át. Az esemény nem maradhatott titokban. Az újságok közölték Teréz fényképét, az ügyes újságírók gyorsan megtalálták az összefüggéseket, és szenzációsabbnál szenzációsabb tálalásban közölték az intim részleteket. A munkásvezér felesége és a gyárigazgató viszonya, a dúsgazdag kurtizán, a kettős életet élő démon, és egyéb címek alatt adtak hírt az újságok az eseményekről. Valóban rendkívüli, bizarr esemény volt, és hatásos a saját vérében fürdő démon.

Györe Mihály nagyon szerette feleségét és így nagyon fájt neki, hogy feleségéről kiderült tisztességtelen élete, de legjobban fájt, hogy kiderült, hogy áruló, hogy a munkásvezetők féltve őrzött titkait szolgáltatta ki. Györe Mihály sokáig úgy érezte, hogy társai bizalmát elvesztette. Ez volt, ami igazán fáj néki, belsejét teljesen felforgatta.

Úgy látszik, nem hiába volt a sokáig együtt végzett munka, a becsületes helytállás. Mihály végül is talpra állt, munkatársai szilárdan kitartottak mellette. Ez a bizalom volt az, ami mellen ragadta és jól megrázta, úgy és oly erősen, hogy végül is magához tért. Ebbe az összetört emberbe, ebbe az eleven kísértetbe lassan, lassan visszatért az élet. Ebben Istvánnak is volt valami része. Nem egyszer jelent meg Mihálynál sokszor a késő esti órákban is, és akár tetszett, akár nem a semmibe révedő tekintetű embernek, magával vitte. Szombat, vasárnaponként nagyokat kirándulgattak, bejárták az egész nagy szigetet és megismerkedtek a budai hegyekkel is, ahol István is egyre otthonosabban mozgott.

Munkatársai is tovább látogatták, és amikor Mihály érezte, hogy a megrázó történések ellenére társai szeretik, ragaszkodnak hozzá, lassan magához tért, mint akibe új életet lehelnek.

Eleinte meg akart szabadulni mindentől, ami volt feleségére emlékeztette, már a házat is árulta, csak munkatársai erélyes fellépésére állt el e szándékától.

A közelmúltban falujából érkeztek látogatók. Egy parasztszekér állt meg a ház előtt. A parasztszekérről leszállt Mihályék volt harmadik szomszédja. Ő már legény volt, amikor Mihály még kisfiú, és nős volt már régen, amikor Mihálynak pelyhedzett az álla. A szülők is nagyon jóban voltak, közösek voltak az örömök, de közös volt a bánat is. Aztán Mihály elkerült a városba.

Nem is ment haza. Talán csak kétszer kereste még a régi háza tájékát, de akkor sem tudtak találkozni egymással.

Volt egy kislányuk is, talán 4-5 éves lehetett, amikor Mihály elkerült a faluból. Már nem is nagyon emlékezett rá. Most ez a kislány is leszállt a kocsiról.

Nagy volt az öröm, kedves volt az új találkozás, de Mihály egyre többször feledkezett ennek a leánynak vidám, huncut szemébe. Amikor elmentek Mihály sokáig nézett a távolodó szekér után.

Aztán Mihály is egyre többet ment haza, és egyre inkább emlékezett erre a szép, barnaszemű leányra, akinek darázsdereka volt, de már az érett női formák is jelentkeztek.

Egy idő után Mihály úgy érezte, hogy újra született, és ismét szívós, tetterős emberré vált. A látogatások során szerelem szövődött Mihály és a szép leány között, amit a leány apja, Gergely gazda sem nézett rossz szemmel, sőt büszke is volt rá. Így aztán Piros Gergely lánya, a kis Ildikó és Györe Mihály között hamarosan megtörtént a jegyváltás is.

Mihály éppen erre a leányra gondolt, amikor felrezzentette egy ismerős hang.

- Csak ketten menjünk, később jönnek a többiek. A te házadnál tartjuk az összejövetelt. Arra most nem gondol senki, hogy épp a te házadnál gyűlünk össze.

- Ez valószínű - mosolyodott el kissé kesernyés mosollyal Mihály.

A nagy tömeg, mint a folyó, mely deltájában részekre szakad, hömpölygött tovább az utcákon és egyre inkább szétszakadt, mindenki arra ment, merre útja vitte, a legtöbb otthonába igyekezett. Egyik sem gondolt arra, hogy magatartásával az 1912. év történelmét írja.

A két munkásvezér is megnyújtotta lépteit, hogy mielőbb Mihály házában, a vezérek találkahelyén legyenek, ahol a többi illetékest fogadni kívánták. Közben körül-körül néztek, nem követi-e őket valaki.

- Nézd Mihály! Az a hapsi, ott a hátunk mögött, kék micisapkában! - Mihály nem nézett hátra, nyugodtan haladt tovább, aztán pár lépés után, mintha megbotlott volna az egyik macskakőben, egy kicsit előbbre esett, letéve két tenyerét a földre. Aztán mintha csak véletlenül pillantana hátra, egy szemvillanással felmérte a terepet.

A micisapkás gyakorlott személy lehetett, mert már Mihály botlásakor az egyik munkás háta mögé kívánt bújni, de a sor oly tömött volt, hogy hirtelen elbújni nem lehetett, és Mihálynak még volt módja, hogy észrevegye az elbújó emberkét.

- Igen követnek! Na de nem járnak túl az eszünkön.

A két férfi úgy ment tovább, mint annak előtte, csak a saroknál nem Mihály háza felé fordultak le, hanem a két férfi az ellenkező irányba tartott. Lassan, fütyörészve mentek tovább, mintha két vidám ember örült volna, hogy a mai napon nem kell dolgozni.

A mögöttük haladó emberke csak nem akart eltünedezni. Oly ügyes és oly rafinált volt, hogy konok követése alig tűnt volna fel valakinek is, de Mihály és társa most már úgy hozzászokott ezekhez a konspiratív harcműveletekhez, hogy a jó személy, a jó észrevevő képesség mellett egy hatodik érzék is kifejlődött. Így aztán a kis ember, bármilyen ügyes is volt, nem tudott

észrevétlen maradni. Mihályéknak azonban volt egy előnyük. Az, hogy a kis ember nem tudott róla, hogy őt már észrevették. Egyébként neki is volt hatodik érzéke, és az is oly fejlett volt, hogy a nyomozó csoportnál, ahol dolgozott rókának hívták. Az biztos, hogy kitűnő szimatja volt, a farkaskutyákéval vetekedett. Ezért működött oly eredményesen, és ezért gyűlölték mindazok, akikkel az idők folyamán dolga akadt. Szerencséjére kevesen ismerték fel, mert művésze volt az átváltozásnak is. Egy-egy kis bajusz, egy álszakáll arcát teljesen megváltoztatta, és az a ragyogó színészi képesség, amivel szerepeit átélni tudta, valóban felismerhetetlenné tették. Fiatal volt még és társai nagy jövőt jósoltak neki.

Mihály odaért egy erősen kopott, emeletes házhoz. Ezt az épületet még a gyár emelte dolgozóinak, amikor még égetően szükség volt minden munkáskézre, amikor még úgy kellett toborozni az embereket. Az épülethez azóta sem nyúltak hozzá. Az anyagot kispórolhatta a vállalkozó, mert itt-ott nagy vízfoltok még az épület külsején is látszottak.

Mihály és társa itt jól ismerte a járást. Itt sokszor megfordultak. Itt a legszegényebb emberek laktak, akik már a vízfoltos épületben öregedtek meg, akik egészségét már kikezdte az elhanyagolt, agyonvizesedett bérlakás. E háznál volt egy hátsó ajtó, ahonnét gyorsan, kényelmesen, sőt észrevétlenül el lehetett jutni a túlsó oldalon lévő utcára. Ennek az utcának oly jó volt az elhelyezése, hogy onnan három irányban is igen gyorsan el lehetett tűnni. Itt aztán keveset segíthetett a hatodik érzék is.

Mihály és társa belépett a ház elhanyagolt lépcsőházába. Erős penészszag csapta meg orrukat. A dohos folyosóra érve aztán végleg megszűnt az eddigi kényelmes, vidám társalgás. A két férfi most már gyors volt, szinte futott a hátsó ajtóhoz.

- Mi van Mihály? - állta el útját egy fiatalosnak tetsző, széles vállú férfi.

- Baj van Pista! Valaki utánunk jön!

- Utánatok? Majd vissza is megy - mosolyodott el a széles vállú férfi. Mihály és társa gyorsan beugrottak a folyosó mélyedésébe. Ideje is volt már, mert emberük már jött is utánuk. Úgy látszik néki is súgott valamit a hatodik érzék, mert szinte ő is úgy futott a bejáratig. Amint belépett a folyosóra, már nyugodt, lassú léptekkel ment végig a folyosón, oly természetességgel, mintha ő is ebben a házban lakott volna.

Ki is kételkedett volna ebben, hiszen emberünk úgy nézett ki, mint bármelyik külvárosi fiatal munkásember. A ruha is kissé szakadt volt, a micisapka is kissé ferdére volt húzva, mint annak a fiatal munkásgyereknek, aki udvarlásra készül.

Emberünk, amint meglátta a szembejövő vállas férfit, egy kissé megrettent. Ebben a körben is volt már némi tapasztalata. Azon gondolkodott, hogy megszólítsa-e a férfit, de az nem is törődve vele, rá sem nézve közeledett feléje. Gondolta, jobb, ha nem szólítja meg. Az egyre közelebb ért hozzá. A vézna kis ember ki akart térni útjából, de a vállas férfi oly gyorsan érkezett, hogy összeütköztek.

- Bocsánat! - hangzott az udvarias mentegetőzés.

- Mi az? - recsegett a vállas férfi hangja. - Meglöktél és most szemtelenkedsz is?

A következő pillanatban már csattant is a hatalmas pofon. A cingár kis ember a folyosó falának ütközött, majd a földre esett.

Nem maradt ott sokáig, nyomban fel is tápászkodott, majd iszkolt is ki a házból.

A tagbaszakadt munkás ügyes volt. Erőset csattant ugyan a pofon, de nem akart nagyot ütni. Nem akart nagyobb komplikációt, csak azt, hogy ez a kis ember eltűnjön a láthatárról.

A cingár kis ember az utcán megállt, majd jó nagyot szívott a füstös csepeli levegőből. Egy pillanatig gondolkodott, aztán ment tovább. Jól tudta, hogy nincs sok értelme a várakozásnak. Ezek ügyes emberek voltak, jól átverték. Máskor talán több szerencséje lesz.

Mihály és társa is előlépett a mélyedésből.

- Jól csináltad Pista! - szólt elismerően Mihály.

- Hm - mosolyodott el jólesően a széles vállú férfi. - Engem a Novák gyerek tanított ám bokszolni - kacsintott Mihályékra a férfi.

Mihály és társa gyorsan elillantak a hátsó ajtón. A széles vállú, tagbaszakadt ember mosolyogva nézett utánuk.

Mihály és társa ezután is hátra-hátra nézett, és csak akkor, amikor meggyőződtek róla, hogy valóban nem jön utánuk senki, vették már határozottan az irányt Mihály háza felé.

- Nem tudhattuk, hogy ti jöttök! Innen nem lehet kilátni.

- De be se! - mosolyodott el most már vidáman Mihály, és útját a szoba felé vette.

- Mind itt vagytok már? - kérdezte Mihály társa.

- Beengedtem őket, de még négyen hiányoznak.

- Úgy látszik, őket is feltartották.

- Titeket is?

- Igen, de a Pista megérdeklődte, miért jön utánunk.

- Jó kérdés lehetett - hangzott a válasz nevetve. - Jó volt megszervezni ezt az átjárót.

- Ti tudtátok, hogy Pista ki fog jönni? - kérdezte csodálkozva Mihály társa.

- Te még fiatal vagy a mozgalomban. Nem tudod, mi mindent kell itt szervezni, hogy veszélytelenül dolgozhassunk.

- Ma a komának sem lesz kedve ismét arra jönni.

- Na, na. A házat holnaptól már figyelni fogják.

- Akkor arra már nem lehet menni.

- Nem baj, hamarosan kész lesz a kucsera pince.

- Az mi?

- Az?... Egy pince. A házba bemész, lemész a pincébe és a másik házból már egy teljesen átöltözött ember jön ki, akit már senki nem ismer fel.

- Hogyan?

- Csak egy kis átjáró és már meg van oldva az egész.

- Hm - csettintett egyet nyelvével a kérdező.

- Itt nem babra megy a játék. Óvatlanságunkért szabadságunkkal fizethetünk. Sőt, az életünkkel... ki tudja, hogy a börtönben miben haltak meg.

- Na, addig nem mennek.

- Na, na... ki tudja, hányan haltak meg már. Kit hol vertek agyon.

- De míg agyon nem vernek?

- Addig csináljuk.

Az ajtón három kopogás hallatszott, majd egy, majd újra három.

- Megérkeztek a többiek.

- Csak óvatosan nyissátok!

- Majd én - szólt az egyik ember, és újra kezébe kapta a vasrudat és odaállt az ajtó mögé. Csak akkor derült fel az arca, amikor megállapította, hogy azok jöttek, akikre számított.

- Na, végre megjöttetek.

- Egy kullancs a nyomunkba szegődött, és sokáig tartott, míg leráztuk.

- Nektek is?

- Nehéz tőlük szabadulni.

- Éppen velünk volt Jóska is. Őt másfelé küldtük, kértük, hogy jobban siessen. Mi visszafordultunk a gyár felé. A mókus Jóska után sietett.

- Ez jó volt, de ezután alaposabban kell mégis körülnéznünk. Ezek könnyen lefoghatnak bennünket. Pista már volt a kezük között. Igaz, azt ők sem felejtik el.

- Valószínű - mondta a kérdezett, akinek jól esett társai elismerése.

- Hozok még székeket - mondta a házigazda.

Hamarosan mind a nyolc ember együtt ült az asztal körül. Ez a nyolc ember volt a sztrájk vezérkara. Ketten az országos szakszervezettől, a többiek a gyárból és egy összekötő. Valamennyien régi kipróbált szakszervezeti vezetők voltak, aki mögött már jó pár megpróbáltatás is állt. Ezeknek az embereknek már sokszor meggyűlt a bajuk a gyár vezetőségével, de ez ideig még megúszták, a gyár vezetői még nem bocsátották el őket. Igaz, ebben részük volt a társaknak is, kik, ha kellett keményen kiálltak értük.

- Most nagyon komoly harcra számíthatunk. Azt hiszem, hamarosan országos sztrájk lesz. Nagyon körültekintően kell eljárnunk - mondta az őszes hajú munkás, akit társai Károly néven emlegettek.

Ő már börtönöket járt meg, többször le is tartóztatták, és nevéhez már komoly eredmények fűződtek. Komoly része volt a munkásellátási törvények kicsikarásában. Országos vezetőként irányította a küzdelmeket. Ezért is vigyáztak annyira személyére, társai nagyon körültekintően választották meg az idejövet útvonalát is. Szinte vizsla tekintetek figyelték haladását, és bosszúsan rendült még egy-két bajusz, és mégsem tudták megérteni, hogyan tudott oly gyorsan eltűnni a szemük elől. Egyszer volt és most nincs. Ez még oly tapasztalt embereknek is megfoghatatlan, akik most a sztrájkok szervezésének bölcsőihez lettek irányítva, hogy már sok tapasztalatot elraktározott árgus szemekkel figyeljék a szervezői munkát, és megfigyeljék azokat, akik a sztrájkmozgalmat irányítják. Szerencse, hogy nemcsak ők voltak tapasztaltak. Általában a vad van nehezebb helyzetben, a vadásznak könnyebb a dolga, így a vad tanulja meg inkább és gyorsabban azt, hogy miként rejtőzhet el a vadász éber szemei elől. Ebben a körben már ez időben is sok tapasztalatot szereztek mindazok, akiknek az üldöztetés jutott osztályrészül.

- Nem lesz könnyű dolgunk - vélte Mihály. - Kevés embernek van kitartása, sok az éhező száj és kevés a kenyér. Aztán az összegyűjtött pénzt is nagyon be kell osztani, a közös pénzt, a sztrájkalapot csak nagyon óvatosan, a valóban nagyon rászorulók részére lehet felhasználni.

- Ezt jól tudjuk Mihály - szólalt meg a Károlynak nevezett férfi. - Tudjuk, hogy sok könny fog hullni, sokat kell nélkülözni, éhezni, de nincs más kiút. Ez harc, ez küzdelem a javából. Mi csak könny, csak éhezés, kemény küzdelem árán tudjuk kiharcolni azt, ami nekünk jár. De ki fogjuk harcolni, ha addig élünk is.

- Bizony ki, de megizzadunk érte.

- Meg kell tárgyalnunk, hogyan szervezzük meg a sztrájkőrséget, mert megítélésem szerint az őrséget ki kell egészíteni. Sajnos van egy-két gazember, aki nem dolgozik, csak a kocsmákat járja, és ilyenkor jó pénzért szívesen elmegy a munkapad mellé, hogy aztán többet ihasson.

- Igazad van Mihály. Ez nem éppen könnyű feladat. Ide igen megbízható embereket kell kiválasztani, akik markosak is legyenek, tudjanak ütni is, ha kell, de olyat nem lehet odatenni, akiknek már volt baja a csendőrséggel, mert azt könnyen letartóztathatják, aztán azt fognak rá, amit akarnak.

- Ezt valóban nagyon meg kell gondolni.

- Jó ezt rátok bízom, állítsátok össze a listát, de nagyon vigyázzatok a kiválasztásnál.

- Azt rám is bízhatod, igen jól ismerem az embereket.

- Na, de menjünk tovább - szólalt meg újra a Károlynak nevezett férfi. - Most végig kell járnunk a nagycsaládosokat és azokat, akik ugyancsak segítségre szorulnak, hogy el tudjuk őket látni. A gyűjtést is tovább kell folytatni, aztán tervet kell készíteni, hogy a pénzt hogy használjuk fel. Nagyon vigyázni kell rá, mert nem tudjuk, minek hová megy ki a vége.

- Igazad van Károly, ezt bizony nem tudjuk - ingatta fejét Mihály.

- Na gyerekek, nektek mi a véleményetek?

Károly figyelmesen végighallgatta valamennyit. Mindegyik személy régi, kipróbált harcos volt, nagyon megfontoltak voltak és gondolkodtak mielőtt döntöttek. Ebben a kis szobában most sordöntő elhatározások születtek. Az itt elhangzottaknak foganatja is lett, és ha az elhatározás nem is érett be nyomban, annak hatása sokszor évek múlva is érződött, hiszen ezeken az iskolákon kellett keresztülmenni annak, aki ezt a harcot eredményesen akarta megvívni.

Megvitatták az összeköttetés fenntartását, azt, hogy hogyan tartják a kapcsolatot az országos központtal, hogyan tájékozódnak az országos helyzetről, hogyan hangolják össze tevékenységüket

Haditerv volt ez, haditerv a javából.

- Kinyitni!... Kinyitni!... Kinyitni!

Kemény hangok hallatszottak a bejárati kapun keresztül. Úgy verték puskatussal a kaput, mintha menten szét akarták volna dönteni a házat.

- Csendőrök - hallatszott innen is, onnan is a felismerés hangja az ajkakról. Kissé elsápadtak ezek az arcok, de viselői nem voltak félénkek és cselekedni is tudtak.

- Mihály, te lent maradsz, mi megyünk a padlásra - szólalt meg most István. - Én ismerem a feljárati ajtót.

Károly a munkásvezér kissé el is mosolyodott. Egyáltalán nem sértődött meg, hogy a jóval fiatalabb és tapasztalatlanabb férfi észrevétlenül átveszi a vezetést. Ez a természet rendje is, hogy a vezetésre valóban rátermett emberek - különösen bajban - vezetőkké váljanak, irányítsák azt a közösséget, amelynek tagjai.

- Kinyitni!... Kinyitni!... - Most már ordítva hallatszott a hang.

- Vezess bennünket István - adta át ezzel a vezetést a legtapasztaltabb, a legidősebb a legfiatalabbnak.

István valóban gyors volt. Gyors, ahogy a szorítóban megszokta. Amikor az ütés jött, nem volt idő gondolkodni, ott cselekedni kellett. Vagy eltáncolni, vagy a felé sújtó öklöt elütni, az ütést kivédeni, mert ha nem volt gyors, az ütést bizony megérezhette.

- A borosüvegeket és poharakat a szekrénybe zárni!... Gyorsan... gyorsan - adta ki az intézkedést István. - Egy üveggel a konyhába és oda egy poharat. Mihály te úgy mégy ki, mintha be lennél rúgva. Most jó, minden rendben. Mi már futhatunk a padlásra. Te Mihály menjél már a kapuhoz, mert különben betörik. Kiabálj már nekik. Így jó. Mi pedig siessünk, mire a kapuhoz érsz, mi már a padláson leszünk.

- Megyek... Megyek már... Még betöritek az ajtót az Istenfátokat - kiáltott ki Mihály erősen borízű hangon.

- Az istenfádat neked, te szarházi! Tudod, hogy kivel beszélsz?

- Igaza van a szerencsétlennek. Igaz is honnan tudná, hiszen még nem látott bennünket. Na majd mindjárt megtudod, csak nyisd ki.

- Megyek már... megyek! - szólalt meg ismét a borízű hang.

- Mozogj már az Istenedet!

Mihály még jól körülnézett, mielőtt kinyitotta volna az ajtót.

- Na jöjjenek már - nyitotta ki Mihály az ajtót sarkig.

Öten tódultak be egyszerre. Két civil ruhás férfi és három egyenruhás csendőr.

Valamennyien jól megtermett emberek voltak.

- Mit csináltak az ajtómmal? - nézegette Mihály a puskatus ütésének nyomait. Nem sokáig tehette, mert egy erős kéz megragadta a karját és belökte a kis előszobába.

- Egyedül vagy?

- Igen!... Azaz mégsem!

- Van valaki még itt? - csillant meg a feketehajú, civil ruhás férfi szeme.

- Igen!

- Ki?

- Én meg a boroskancsó.

- Mafla! - kiáltott rá mérgesen az egyik csendőr, de az ő szeme talán még jobban megvillant, amikor a konyhában, a kis kerek asztalon lévő borosüvegre pillantott.

- Nem dugtál valakit el?

- Már kit dugtam volna?

- Olyan disznót, mint te.

- Én sem vagyok disznó!

- Az vagy a javából és punktum!

- Nézzetek körül - adta ki az utasítást az idősebbik civil ruhás férfi, akinek bibircsókos arcából messziről látszott, hogy az italt nem veti meg.

- Menjünk! - szóltak a többiek, de valamennyien észrevették, hogy a bibircsókos férfi a borosüvegre pillant.

- Na mutasd, milyen borod van?

- Igyon csak tiszt uram!

- Mocskos poharad van. Mosd ki!

- Azonnal kimosom.

Alig lépett Mihály a kis polchoz, melyre egy kanna víz volt helyezve, már az egyik egyenruhás férfi vissza is lépett.

- Miért jöttél vissza, nem azt mondtam, hogy jól nézz körül?

- Mi, te meg közben megiszod a bort. Majd megvárlak téged - hallatszott a nevetés.

Jó hangosan beszélhettek, mert közben a többi három férfi is nyomban visszajött. Jobb csalétket ki sem találhatott volna Mihály.

- Van még valami borod?

- Igen egy üveggel még van - mondta akadozva Mihály, de nyomban el is hallgatott, mintha már megbánta volna, amit mondott.

- Na, hol van az az üveg? - Mihály nem felelt.

- Nem hallottad, mit kérdeztem?

Mihály kénytelen-kelletlen odatámolygott a konyhaszekrényhez. Onnan egy újabb üveg bort vett elő. Ezt nagyon őrizgette. Azt éppen ilyen alkalomra tették félre. Jól ismerte ő már az élete, és jól tudta, mikor segíthet egy pohár bor.

- Na nézzetek körül! - szólalt meg újra az idősebb férfi.

- Már körülnéztünk!

- Mindent megnéztetek?

- Még a szekrényeket is!

- A padlást?

- Én már felnéztem oda is! - szólalt meg az egyik férfi.

Mihály nagyon jól tudta, hogy ez nem igaz, de most kimondottan örült neki. Jól látta, hogy most már szívesen mozdulnak el az asztal mellől. Ha most ügyeskedik, akkor ezt a veszélyt megúszhatják.

- Azt gondoltuk fogunk itt egy-két verebet - szólalt meg az idősebb civil ruhás férfi.

- Itt nálam? - kérdezte gyanakodva Mihály.

- Na tudjuk, hogy most csendesebb vagy. Amióta meghalt a feleséged.

Az idősebb civil ruhás férfi jól megnyomta a szót, aztán nyitott kezét nyaka körül elhúzta, és bambán vigyorgott is hozzá.

Mihály nyomban észrevette, hogy az ember mire akar célozni, és ha nem lettek volna ennyien, és nem lettek volna társai veszélyben, valószínű egy jó pofon lett volna az elmés megjegyzés vége, de most Mihály nem akarta észrevenni a rosszindulatú élcelődést.

- Meghót szegény. Az Isten nyugosztalja.

- Meghót - vigyorgott az idős civil ruhás férfi, de aztán az üveg jobban vonzotta tekintetét, mint más, így az ital kedvéért az élcelődés örömeiről is lemondott. Inkább a poharakat töltötte meg.

- Nékem is!... Nékem is! - hallatszott nyomban még négy ajakról.

Az idősebb civil ruhás férfi még négyszer felemelte az üveget és teletöltötte mind a négy poharat. Oly lassan töltötte, hogy többször is rászóltak, hogy gyorsabban és teljesebben öntse. Mihály alaposan nézegette őket. Érezte, hogy ennek a bandának újra italt kell adni, mert ha nem kapnak, akkor tovább fognak kutatni.

- Nézzük meg, hátha lesz még valami.

Mind az öt ember arcán boldog vigyor futott végig.

- Keresd!... Csak keresd!

Mihály fel is állt és tántorogva ment be a nagyobbik szobába. Szinte megdermedt, amikor az asztalon meglátta a hamutartót. Két cigarettavég még parázslott benne. Mihály pillanatok alatt elkapta, és gyorsan a szekrény alá csúsztatta. Ideje is volt már, mert a szobaajtóban már megjelent az egyik csendőr.

- Jól nézd csak meg, te disznó! Mert ha nem találsz, majd én kiforgatom a szekrényt.

- Itt nincs, de majd jól megnézem.

Mihály tudta, hogy a jobboldali szekrényfiókba rejtették a bort, de gyanús lett volna, ha pont ezt a szekrényt nem nyitja ki.

Nehéz remegő kezek nyitották az ajtót. Mihály majd beesett a szekrénybe, amint kinyitotta a szekrény ajtaját. Egy-két részeg mozdulat.

- Itt nincs! - hallatszott az elcsukló hang. - Talán a másikban lesz.

Mihály szándékosan hagyta nyitva a szekrény ajtaját, és máris nyitotta ki a másikat.

A csendőr odalépett az előbbi szekrényhez. Mihály már előbb odahúzott a fiók elé egy ruhát, hogy nem lehetett meglátni az odarejtett bort.

A csendőr turkáló mozdulattal nyúlt a ruhák közé. Mihály szívszorongva leste, hogy nem találja-e meg a poharakat.

- Na itt van! Hukk!

- Na disznó, ugye, hogy találtál?

- Találtam!

A csendőr nyomban elkapta Mihály kezéből az üveget. Szakavatott mozdulattal húzta ki a dugót és jót húzott az üvegből. Kézelője ujjával jóízűen törölte meg száját, aztán gondosan bedugta az üveget.

- Na még találtunk, de ebből már ivott.

- Nem te ittál belőle? - nézett rá gyanús szemmel a társa.

- Hogy mondhatsz ilyet - kapta el mellén a ruhát mérgesen a csendőr.

- Na ne veszekedjetek. Igyuk meg, ami van, azután siessünk tovább. Tudjátok mennyi munka van még.

Mihály elképzelte.

Nem volt sok a bor, de ezek az emberek ritkán jutottak ily finom csemegéhez és ezért gyorsan érezték annak hatását.

- Tudod, mit te disznó?

- Mit? - nézett kérdően Mihály az emberre.

- Ha valamit tudsz, megmondod!

Mihály arca elkeményedett.

- Na, ezzel úgysem boldogulsz - legyintett az idősebb civil ruhás férfi. - Ismerem a fajtáját. Ezekkel nem lehet beszélni sem részegen, sem józanul.

- Na gyerünk.

Mihály a kapuig kísérte őket.

- Ki fogja ezt megfizetni - nézett Mihály a kapura.

- Majd a vén szakramentum - fogta fel puskáját az egyik csendőr, hogy aztán annak tusával jót csapjon Mihály hátára, de a másik megfogta kezét.

- Ne! Tudod milyenek ezek.

Amint eltávoztak Mihály, boldogan csukta be utánuk a kaput. Dehogy bánta azt a kis rongálást, amit az ajtón tettek, majd rendbe hozza ő azt. Az a fő, hogy a veszély elmúlt, nem buktak le.

Valóban elmúlt minden veszély? Mihály óvatos volt, szinte meg sem mozdult. Aztán óvatosan odament az ablakhoz és lesett ki a függöny mögül. Csak amikor kutató szeme nem látott semmit, jött vissza az ablaktól és ment a padlásfeljáróhoz. Mihály látta, hogy a feljáró egy picit feljebb húzódik és látott is két leskelődő szemet, de a feljáró ajtaja nem mozdult. A leskelődő szemek tulajdonosa igen óvatos volt, addig világért sem nyitotta volna ki az ajtót, míg Mihály fel nem szólt, hogy a veszély elmúlt, most már nyugodtan lejöhetnek.

- Azért Mihály menj az ablakhoz! - mondta lefelé menet Becs Zoltán. - Láttam én már varjút karón meghalni.

Mihály szót fogadott és az ablakhoz osont. A függöny mögül óvatosan leselkedett ki.

- Nem látok senkit, csak nyugodtan gyertek.

István jött le legutoljára. Nagyon büszke volt rá, hogy ennek a társaságnak tagja lehetett. Lényegében a helyi munkásvezetés tagjának vallhatta magát. Ez volt az első alkalom, hogy az együttes tanácskozáson megjelenhetett. Igyekezett is az alkalomnak megfelelően viselkedni, oly magatartást tanúsítani, ami egy munkásvezetőhöz illik.

István belsőleg valóban áthasonult. Igen nagy felelősséget érzett társai iránt. Valahogy azt a határtalan felelősséget érezte meg, amit azok az emberek, akik a társadalmat vezetik, akikre az emberek boldogulása, megélhetése, sokszor élete van bízva. Most már tudta, hogy egy vezetőnek milyen nagy körültekintéssel kell eljárnia, mennyi tényezőt kell figyelembe vennie, és sokszor mennyire előre kell megéreznie az események alakulását. Fel kell ismernie, hogy

egy elsietett lépés milyen veszélyekkel jár, de hasonlóképpen fel kell ismernie, milyen veszélyekkel jár az is, ha elmulasztják a cselekvést, a talán soha vissza nem térő alkalmat. Azt az alkalmat, amikor határozni kell, amikor bátran szembe kell nézni a körülményekkel, sőt bizonyos élethelyzetekben a társadalommal. Vannak vezetők, akiknek a népnek kell számot adniuk tevékenységükről, sőt akik a társadalommal szemben felelősek, akiknek majd a történelem ítélőszéke előtt kell felelnie, hogy helyesen cselekedtek-e az adott pillanatban. Határtalanul súlyos ez a felelősség.

Ők nem döntenek országok, társadalmak fölött, ők nem döntenek háború és béke között, ők csak arról döntenek, hogy az ország legnagyobb üzemében sztrájkoljanak-e, vagy éhbérért tovább dolgozzanak. Ez is micsoda határtalan felelősséget rejt magában. Hány és hány családban alig van kenyér, talán még kereső sincs. Hány családban sír a kisgyerek, mert nem jut néki elég élelem, és most, legalábbis átmenetileg, még kevesebb fog nekik jutni. Hány és hány öreg, gondozásra szoruló van, és hányan veszthetik el biztosnak vélt kenyerüket, mivel nem engedelmeskednek azoknak az embereknek, akik sorsukat irányítják. Igen felelősség ez a javából, felelősség az életért, az emberekért.

Ez a sztrájk terjed, terjed tovább, újabb és újabb üzemek csatlakoznak, és akik rájuk figyelnek, akikért, a hozzájuk csatlakozókért is ők a felelősek.

Fiatal volt még István, de bátor és magabiztos, de már óvatos és megfontolt is, és ezért bíztak benne azok, akik most ide állították. Most néki kell megmutatnia, hogy méltó a bizalomra.

István hallgatta, mily felelősséggel, mily gondos elemzéssel, milyen körültekintéssel vizsgálják társai a körülményeket. Hogyan veszik számba, melyek a leggyengébb láncszemek. Hol kell erősíteni. Hol kell nagyobb kitartás, hol unják meg gyorsabban a küzdelmet, és nem utolsó sorban, hol kell segíteni, hol szorulnak sürgős segítségre, merre vannak a sokgyermekes családok, hol a sok éhező poronty.

Amikor a tanácskozás a végéhez érkezett és a résztvevők távozáshoz készülődtek, újra az ablakhoz lopakodtak. Óvatos szemek kandikáltak ki az utcára. Ott alig-alig észrevehetően egy nyitott kapualjba húzódva egy középkorú ember állt, akinek alakját azonban elég jól ki lehetett venni.

- Ez biztosan minket figyel! - jegyezte meg mosolyogva Mihály. Gondolkoztak, hogyan távolíthatják el, amikor egy részeg csoport, harsogó vidámsággal, eléggé bizonytalanul, dülöngélve közeledett a ház felé, ahol az idegen bújt.

Közben a csoport oda is ért a házhoz, ahol az idegen lapul. Olyan nagy volt a ricsaj, hogy minden hangot oda lehetett hallani Mihály házához, és az be is szűrődött az ablakon.

- Nini, itt van egy pojáca!

- Mit keresel itt, te seggdugasz?

Messziről is jól lehetett látni, hogy az idegen kétségbeesve nézeget körül, hol nyerhetne egy kis egérutat. Erre már nem volt módja, ezek a részeg emberek oly hihetetlenül gyorsan körülvették.

Az ablakból jól látszott, amikor egyikük egy üveget húzott elő zsebéből és odanyújtotta az idegennek. Jól látszott az is, hogy az idegen el akarja hárítani a kínálást, nem akar fogyasztani. Hiába kapálózott, megragadták, úgy lefogták, hogy még mozdulni sem tudott. Kissé homályosan látszott, hogy valaki még a száját megfogta az ismeretlennek, mert kinyitotta és csak azt lehetett látni, hogy az üveg egyre magasabbra emelkedik.

Az ismeretlent ezután elengedték. Az megpróbált felkelni, de az igen nehezen ment. Aztán ketten a hóna alá nyúllak és vitték, húzkodták magukkal a szerencsétlen embert.

Zoltán meglepetéssel vegyes csodálattal nézett Mihályra.

- Ez ügyes volt Mihály - csettintett nyelvével Zoltán.

- Ha megverik, azonnal gyanút fognak. Így ha el is mondja ezt, legfeljebb letolják, de el sem hiszik, hogy nem magától részegedett le.

- Te nagyon jól megszervezted a védelmet.

- Muszáj volt, egyik este meg akartak verni.

- Ez nem is rossz - szólalt meg most már Zoltán is. - Legalább magunkat kell megvédenünk.

- Nekünk most nagyobb feladatunk van - szólalt meg lassan, megfontoltan a már kissé őszes, Károlynak nevezett férfi, aki vezetéknevét talán senki nem tudta megmondani. - Nékünk a mozgalmat kell megvédeni.

Nehéz súlyos szavak voltak ezek, melyek mint a gomolygó füst, lassan oszlottak szét a szobában. Komoly, mély hallgatás volt rá a válasz. Valamennyien érezték ezeknek a szavaknak nyomasztó súlyát.

XVI.

Lassan, egyenként távoztak Mihály házából. Mintha mindegyik távozó árgus szemekkel lett volna megáldva, a százszemű óriás tekintetével pásztázta végig a terepet, és a gyakorlott szem pillanatok alatt megállapította, hogy legalábbis az utcáról nem figyeli őket senki.

Szinte a szélrózsa minden irányába tűntek el, ahogy mondani szokták, szinte felszívódtak. Aki követni akarta volna őket, bizony nem tudta volna, merre menjen. Mikor már szétszóródtak, még egy nagy kört csináltak oly közömbösséggel és oly észrevétlenül, hogy a leggyakorlottabb szem sem olvashatta volna le róluk, hogy bármelyikük is nagyon nehéz és fontos tanácskozásról jött és van távozóban.

Mindegyik tudta, hogy hová kell mennie, mi a feladata. Az egyedül hazafelé siető egyszerű munkásférfi, különösen ezen a tájékon már sehol sem volt feltűnő. Mozogtak itt már mások is, egyes utcák olyanok voltak, mint a feldúlt méhkas.

Ennek nem örültek a munkásvezérek sem, de még nem volt oly fegyelem, hogy a kapott utasításokat mindenki betartotta volna. Nehéz is volt eljuttatni minden utasítást. A gyárban csak ment valahogy, működött a jól kiépített lánc, de most szétszóródott emberek között már nehezebb volt a munka.

Aztán különböző emberek is voltak. Volt, aki csak feltűnni akart, volt, aki a nagy történelmi igazságszolgáltatásban maga akart lenni az ítéletvégrehajtó.

Volt a becsületes munkás mellett igazi lumpenproletár, olyanok, akik állandóan a kocsmákat búják, és most azt hitték, hogy eljött az ő órájuk, oly társadalmat tudnak teremteni, ahol az italt ingyen mérik és dolgozni nem kell.

Ezek az emberek is kivonultak az utcára. Ez még a jobbik eset volt. Néha nemcsak az utcára vonultak, hanem házak, üzletek ajtaját törték fel. Könnyű volt az ilyen eseteket felfújni és azt híresztelni: na látjátok, ilyenek a munkások.

De a nagy vízesés is visz magával törmeléket, a legtisztább patak is koptatja a partot, hordalékot visz hátán a folyó is, de mindig bekövetkezik a csodálatos megtisztulás, a megújhodás, az a csodálatos regeneráló erő, amely talán még a levágott kart is újranöveszti.

A gyík farkát is hiába tépik le, a munkás szívét sem lehet kitépni. Oly szív az, amely mindig újra éled, és újra alkot, és harcba szólít.

Mihály és István együtt indultak. Az ő feladatuk az volt, hogy a nagycsaládosokat látogassák meg, és vegyék számba, mire van szükségük a kitartáshoz. Ők már igen járatosak voltak ebben a kerületben, de Pest és Buda más részeiben is, és jól ismerték már a környező erdőségeket is. Ha lehetett a gyűléseket is a szabadban tartották. Nem volt feltűnő egy-egy kiránduló csoport és ki tudta ellenőrizni, ha aztán egy-két csoport valahol az erdők mélyén összeverődött. Különösen ki tudta, miről folyt ilyenkor a beszélgetés.

Mihály és István is őgyelgett egy darabig céltalanul, azután átvágtak két mellékutcán, és István valahogy észrevette, hogy nagyon is ismerős helyen jár. Eszébe jutott egy szomorú történet. Lelki szemei előtt megjelent egy szomorú anya, ahogy egy kis bölcsőre hullatja könnyeit, ahol gyermeke fekszik élettelenül. Aztán eszébe jutott egy kislány, aki évekig gyűjtögetett pénzét teszi egy zsíros, használt kalapba. A szíve ismét valami melegséggel telt meg.

Lépteik már ott kopogtak a kövezeten. A házból a vizes lakások ismert illata, a dohos szag áradt.

Az ismerős ajtó előtt állt meg Mihály. Az ajtó kemény kopogásra kinyílt. Ugyanaz a fiatal nő nyitott ajtót, akit István már korábban látott, de szeme alatt már kékebbek voltak a karikák és az arca maga is már kissé penészesnek látszott.

Mihály gyorsan belépett a kis konyhába magával sodorva Istvánt is.

- Tedd be az ajtót - szólt rá Mihály erélyesen az asszonyra. Az nyomban engedelmeskedett.

A szoba ajtaja félig nyitva volt.

- Mi van Jóska - kiáltott be Mihály -, javulsz már?

- Igen - hallatszott bentről egy elgyötört hang.

Az ágyban egy beesett arcú fiatalember feküdt, míg a kis bölcsőben újabb kisgyermek ringott.

A fiatal férfi lassan felemelkedik, az asszony a háta mögé teszi a párnát.

A fiatal férfit erős köhögés rázza meg. Szinte az egész test megrázkódik. Alig tudja abbahagyni a köhögést.

- Hiába vizes a lakás - magyarázza az asszony.

- Hogyan vagytok? Van kitartás?

- Kitartás? Ugyan miből? - mosolyodik el az asszony kesernyésen. - Már alig tudtam a gyermeknek valamit összekaparni.

Mihály a zsebébe nyúlt és egy ércdarabot vesz elő, aztán az asszony kezébe adja.

- Koronás? Hű de nagy pénz!

- Csak nem fogadhatjuk el ingyen a pénzt? Meg sem dolgoztunk érte! - szabadkozott az ágyban fekvő ember.

- De büszke vagy Jóska! - mosolyodott el Mihály. - Jó tudod, hogy én vagyok a fiad keresztapja.

- Te is hoztál össze bennünket, amikor nem akartam ezt a tündéri asszonyt elvenni. Meg is büntetett érte az Isten. Talán ezért halt meg ez a kisgyerek is.

- Ne butáskodj Jóska! Jól tudod, hogy ez nem így van. De most aztán egy szót se. Ha újabb probléma van, szólni!

- Maradjatok még, bár nem tudunk mivel megkínálni benneteket, de szívesen látunk.

- Azt tudom Jóska, de nekünk máshová is menni kell.

A két férfi léptei tovább kopogtak a macskaköves úton.

- Mennyi pénzed van néked Mihály?

- Nem az enyém. Az asszonyé volt, de most már a munkásoké lesz. Ami az övé volt, azt szétosztom. Talán így jóvátehetem vétkét.

Istvánnak újra a leány jutott eszébe, az a mozdulat, amellyel megtakarított pénzét a kalapba dobta.

- Bár sok ilyen ember lenne - sóhajtott fel halkan.

- Hogy mondod?

- Nem mondtam semmit.

Aztán szótlanul lépkedtek tova.

A hallgatás nem tartott soká, amint közelebb értek a gyárhoz, mind hangosabbá vált a környék. Hiába adták ki az utasítást, hogy mindenki a lehetőség szerint tartózkodjék otthon, az emberek kíváncsiak voltak. Így aztán a lakások nagy része üresen állt, az emberek az utcára vonultak. Mind több vitatkozó csoportot lehetett látni, embereket, gyári dolgozókat, egyszerű munkásokat; fiatalokat és tapasztaltakat, férfiakat és asszonyokat, akik csoportokba gyülekezve beszélték meg az eseményeket. Most ismerkedtek meg izmaik erejével, most figyelhették meg azt a hatást, amit az összefogás ereje, a kollektív fellépés válthat ki. Ezt mindenképpen meg kellett beszélni.

Az utcán lévő sok ember nem is sejtette, hogy a sikerhez milyen rögös út vezet, milyen alapos előkészítő munka, milyen jó szervezés szükséges hozzá.

Hány névtelen és névtelen katona szorgos munkája, helytállása kell, hogy elérjék a nagyobb darab kenyeret, hogy ne agyongyötörten, sokszor egyfolytában tizennyolc órát dolgozva fejezzék be a munkát, hogy az anya boldogan adhassa felcsillanó szemű kisgyermekének az egyszerű ajándékot. Nem akartak ők mást, csak nyugodtabb életet, ami ez időben még nem adatott meg.

Mihály és István jól szemükbe húzták a sapkát, és alig-alig néztek körbe, nehogy felismerjék őket. Senki nem tudja, hogy ők most mit tesznek, hogy ők tulajdonképpen most meggyötört családokat segítenek. Ilyenkor is jó rejtve maradni, jó, ha mind kevesebben tudják, ki kicsoda. Így is alig lehetett elkerülni, hogy innen-onnan ne integessen egy-egy jó ismerős, jó barát.

Itt már pezsdülő volt az élet, mintha villamossággal lett volna tele a levegő. Mihály és István el akarta kerülni a gyár környékét, de az úti cél a gyár környékére vezetett. Itt laktak a legjobban rászorulók, a legszegényebbeknek kellett a sürgős segítség. Így aztán teljesen a gyárat elkerülni nem lehetett. Itt már vigyázni kellett. Tüntetésre szerveződött a tömeg, a forrófejűek felvonulást készítettek elő. Ez nem volt még időszerű, ezt jól meg kellett szervezni, és a tömegeket a legalkalmasabb pillanatban felvonultatni.

- Sajnos sok még a próféta - nézett körül kedvetlenül Mihály. - Ilyenkor mindenki vezér akar lenni, mindenki világmegváltó. Jó lenne, ha egy szóra hallgatnának.

- Azt hiszem azt is meg kell tanulni - mondta mosolyogva István. - Majd rájönnek, lehet és kell hallgatni.

- Csak nehogy túl későn - szólt Mihály elkomorodva, mert egy lovas csendőrosztag rontott ki az egyik mellékutcából.

István meg akart állni, de Mihály megfogta felkarját, és maga után húzta.

- Nekünk a saját kötelezettségünket kell teljesítenünk, nem keveredhetünk bele mindenbe.

Kissé szomorúan távoztak a területről. Istvánnak többször ökölbe szorult a keze, amikor egy-egy dölyfös, lóháton ficánkoló csendőrt megfigyelt, aki zavarja az összegyűlt tömeget. Ilyenkor az ispán képe rémlett fel benne, a gyűlöletes arc, amit ha módja lett volna, István puszta kézzel is úgy eltalált volna, hogy viselőjéből menten kiszáll a lélek.

Most azonban figyelésre nem volt mód, sietni kellett. Mellékutcákon vágtak át, de ezek sem voltak üresek. Itt is, ott is kisebb-nagyobb tömeg, kisebb-nagyobb izgatott csoportok. Vitatkozó emberek, mélytüzű szemek, szenvedélyes hangok és mindenütt lüktető élet.

Az utca vége térszerűen szélesedik ki, több kisebb utca torkolata, ott is sokan állnak.

- Az iskolájukat! Nem megmondtam, hogy csak mellékutcában osszanak - kiáltott fel Mihály bosszankodva. - Nézd, már ott jönnek a csendőrök is.

A tér közepén több munkás állt, körülöttük sok asszony és gyerek. Már látszott, hogy valamit osztanak, mellettük több kosár és ételt tartó edények.

Istvánék és a csendőrök is mind közelebb értek. A tömegben izgatott mozgolódás támadt. Sokan gyűrűt vontak az ételosztogatók körül és farkasszemet néztek a csendőrökkel. De aztán a puskatus megtette a magáét, a tömeg az ételt osztó munkások körül szétoszlott, csak egy-két gyerek és nő maradt körülöttük.

Most már sem Mihály, sem István nem tudott továbbmenni. Feszülten figyelték az eseményeket.

Egy csendőrőrmester nagy, pödört, fekete bajusszal, katonásan kihúzva magát a deres ló hátán hegyként táncoltatta lovát az ételhordók mellett.

- Mit sztrájkoltok, ha éhen vesztek? Menjetek dolgozni.

- Éhesek vagyunk! - hallatszott innen is, onnan is.

- Na, akkor egyetek! - kiáltotta az őrmester elvörösödő arccal és lovával az ételtartók közé ugratott.

Az őrmestert a kiömlő étel láttán vad nevetés fogta el.

- Na egyetek! Nyaljátok fel! Mi az, nem mozdultok? Nem kell az étel?

István keze ökölbe szorult.

- Szálljatok le és kergessétek el őket!

Ez a parancs már a csendőröknek szólt.

Az egyik anya, karján kisgyermekkel a kenyeres kosár mellett állt. A karján lévő gyermek éktelenül sírt.

- Mit bömböl ez a gyerek? - mutatott rá az egyik csendőr.

- Éhes! - mondta az egyik munkás és egy darab kenyeret ad a gyermek kezébe, aki nyomban majszolni kezdi.

A csendőr nézi a kenyeret faló kisgyermeket, aztán elfordul.

Az őrmester látja a jelenetet. Arcán a düh pírja vonul át. Haragos szemvillogással ugrik le lováról, és dühösen förmed csendőrtársára.

- Mit parancsoltam magának? Nem azt, hogy zavarja el ezeket a szemeteket?

Az őrmester teste reszket a dühtől. Kikapja a gyermek kezéből darabka kenyeret, és mérgesen tapossa szét.

Egy darabig dermedt csend, majd, mint gátat áttört víz harsan fel a „Fújj! Fújj!” kiáltás. A tömeg, mint egy felbolydult méhkas zümmögött. A felháborodás hangjai szállottak szét, aztán keményebb hangok is hallatszottak. „Piszkos szemetek. Zsarnok, verjétek meg, szakítsátok széjjel” szavak hallatszottak mind hangosabban.

Most már az őrmester is látta, hogy ennek fele se tréfa. Már bánta is, hogy ennek a cudar népségnek a dolgába beavatkozott. Már nem volt más választás, most nékik kellett gyorsan eltűnniük. Nem hiába volt a sok gyakorlat, felpattantak lovaikra, aztán csak a puskatus mentette meg őket, hogy lovaikról le ne húzzák, és szét ne szedjék őket.

István is remegett egész testében, csak Mihály erős keze akadályozta meg, hogy közelükbe kerüljön.

A kenyér maradt, jutott a kisgyermeknek is, aki boldogan majszolta a darab kenyeret, mintha a legfinomabb falatokat nyelte volna.

Későre járt már az idő, míg Mihály és István a nagycsaládosokat végig járta és számba vették, kinek kell segíteni. Sok-sok helyen volt zizegő szalma a fekhely, de ágy volt a köré vetett egy-két ruhadarab is, melynek dohos illata hirdette ezeknek a penészes odúknak hangulatát.

XVII.

Nem sok idő maradt az alvásra. Mihály és István már hajnalban talpon voltak. Az aznapi feladat nehéz volt és kényes. Pénzt kellett gyűjteni az arra rászorulóknak. Gyűjtés olyanoktól, akiknek maguknak is kevés volt, akiknek maguknak is alig jutott a legszükségesebbre, akiknek erősen fogukhoz kellett verni a garast, mielőtt az olcsó ételhez valót megvásárolták volna. Mégis, ezeknek az embereknek, akiknek maguknak sem volt mit tejbe aprítani, szívesen adták, amijük van, csak ne lett volna oly nehéz elfogadni. Elfogadni azt, amiből oly kevés van annak, aki adja. Egy vigasztaló tudat volt csak, hogy akik részére adják, azoknak még kevesebb van, ott még fogukhoz sem tudják verni a garast.

Sok helyre kellett bekopogni, sokat kellett elmondani, hogy akik részére a pénzt kérik, annak még sokkal kevesebb van, és kell a kitartáshoz, a harchoz. Nem is mindenütt találkoztak egyetértéssel, volt, ahol kimondottan ellenségesen fogadták őket, sőt volt, ahol úgy dobták ki őket. Ők vállalták a megaláztatást is, hiszen a pénz nagyon kellett azoknak, akik igazán rászorultak. Mégis mennyivel másként volt itt. Itt az emberek többsége megértette a helyzetet. Egyszer Mihály egy gyűjtésen vett részt az úri negyedben. Ezt az adakozást igen jól megszervezték és hangos propaganda is kísérte, a reflektorfénybe került, aki adott és mégis mennyi szenvtelenséget, mennyi meg nem értést tapasztalt. Sok helyen úgy bántak vele, mint a koldussal. Boldog volt, hogy vége lett a napnak. Az a sok megaláztatás, ami őt ezen a napon érte, örökké belévéződött és ettől vált igazán öntudatossá. Ekkor érezte meg belülről, hogy a munkás nem alamizsnát kér, ő azt kéri, sőt követeli, amit tőle vesznek el. Hát ezt kell megszüntetni, hogy ne vehessék el, és akkor nem kell visszakérni.

Az idő közben futott, a pénz, ha lassan is gyűlt. Már jelentős összeg gyűlt össze, amit el kellett juttatni az összekötőhöz. Minden igen jól meg volt szervezve. Meg volt szervezve, ki hogyan gyűjti a pénzt, de meg volt szervezve az is, hogy az összegyűjtött pénzeket ki, hogyan veszi át, azt hová viszik, hol tárolják, hogyan osszák el. Meg volt szervezve, hogyan mérik fel a legjobban rászorulókat, milyen szempontok szerint készítik el az elosztási tervet, hogyan juttatják el az érdekelteknek a pénzt. István most látta csak, hogy mennyi minden szükséges ahhoz, hogy a kitartást biztosítani tudják. Enélkül nem lesz eredmény.

Szép dolog a kiállás, de emellett kitartás is kell. Hiába a kiállás, a bátorság, ha e mögött nincs kitartás. Könnyű, hangzatos jelszavakkal, bátran harcba indulni, talán még golyókkal is szembeszállni, de nehéz hetekig kialvatlan szemmel, naponta egy-egy darab kenyeret majszolva, vízben, sárban hálva kitartani. Olyan jól kell szervezni, hogy ne csak az első napokra jusson a lelkesedésből, hanem amikor az alább hagy, amikor már átadja helyét a levertségnek, amikor a hangulat már elveszett, még mindig maradjon valami, ami még biztosítja a maradék erőt, azt a végső kemény erőfeszítést, ami még múlhatatlanul kell a győzelemhez.

Most már István is, Mihály is könnyebben mentek, a pénzt már leadták az összekötőnek, és a ruhákat és az élelmet is már eljuttatták a gyűjtőhelyre. Most már jobban ráértek nézelődni is, mind jobban körülnézni. Mindjárt feltűnt, hogy egyre többen gyűlnek össze az utcában, és az emberek a főutca felé igyekeznek.

A tömegből egy jól megtermett vállas férfi lépett ki és Istvánék felé vette útját.

- Ez Tibor! - súgta Mihály István felé. - Nem szabad észrevennünk, csak akkor lehet beszélni vele, ha idejön.

- Én még nem láttam eddig.

- Nem csodálom. Egyik titkos összekötőnk, csak akkor jelentkezik személyesen, ha feltétlenül szükség van rá. Addig soha nem tudni, ki ő. A munkahelyen nem is politizál. Mint semleges embert tartják számon, nem tudják, hogy ő az egyik legjobb és legbátrabb embereink egyike.

A vállas férfi Istvánék közelébe ért. Úgy tett, mintha véletlenül érne oda. Egy darabig szótlanul lépkedett Istvánék mellett, mintha véletlenül sodródna a tömeggel, de István, aki igen jó megfigyelő volt, látta, hogy a tapasztalt szem mily gyorsan pásztázza át a terepet és pillanatok alatt megállapítja, hogy honnan, merről figyelik.

- Mondd meg Mihálynak - súgja Istvánnak a mellette álló idegen -, hogy tüntetésre akarják rávenni a tömeget. Spionok dolgoznak a tömegben, és azok tüzelik őket. A következő mellékutcában már vár egy csendőrdandár, akik meg akarják leckéztetni őket. Jó lenne, ha segítenétek leszerelni őket, de nagyon vigyázzatok.

Az idegen feleletet sem várt, nyomban odébb állt. A legjobban figyelő sem tudta volna eldönteni, hogy ez az ember akart most valamit, vagy valóban véletlenül verődött Istvánék mellé.

István is halkan tájékoztatta Mihályt.

- Igen ezt én is észrevettem! Nézd csak ott a sarkon azt az embert. Hogy tüzeli a tömeget. Látod, hogy magyaráz, szinte mindkét öklét rázza.

- Óh, igen én is látom, többször láttam beszélni egy-egy vezetővel, de olyan szerény, csendes embernek látszott, nem tételeztem volna fel róla semmi rosszat.

- Nem csodálom. Azt ők is gyorsan megtanulják, hogy itt nem lehet nagydobbal dolgozni. Itt csak az az ember érvényesül, aki szerény és csendes, nem tűnik fel senkinek.

- Nálunk is van egy-két csendes ember - mosolyodott el István.

- Bizony vannak. Mi, akik reflektorfényben mozgunk, akik kiállunk, akik hangadók vagyunk, valójában nem tiszteljük eléggé ezeket az embereket, ők talán sokkal többet segítenek a mozgalomnak néma munkájukkal, mint mi az erős hangunkkal.

- Azt hiszem, mindkettőre szükség van.

- Bizony, mindkettőre - vélte Mihály és egyet hunyorított István felé. Közben odaértek az izgató ember mellé. Ott ők is megálltak, mintha hallgatni akarták volna a tüzes szónoklatot. Az ember csak mondta a magáét. Még hangosabb lett, amikor meglátta Mihályt. Úgy érezte, most jó fogást csinált. Ha beveszik a horgot, mindjárt el lehet kapni az egyik munkásvezért.

Kitűnő hordószónok volt ez az ember. Nagy hangon, frázisokat pufogtatva, rendkívül szenvedélyesen beszélt, széles, nagy gesztusokkal. A mellette lévők szájtátva hallgatták, aztán engedték magukat elragadtatni a tömegtől, mely lassan hömpölygő árrá változott.

- Mit akarsz te ezekkel az emberekkel? Miért uszítod őket? - kérdezte erős hangon Mihály.

- Én uszítom? Nem, én lelkesítem őket. A forradalom akkor győz, ha mi bátran előre megyünk.

- Hol van itt forradalom?

Az ember jól ismerte Mihályt, tudta róla, hogy az egyik munkásvezér. Amikor az ember látta, hogy Mihály nem kapja be a horgot, nyomban hangot változtatott.

- Látjátok, itt a munkásvezér. Berezelt, fél előremenni.

- Fiú meggondolhatnád, mit mondasz.

Ez már István hangja volt, ami erős boltozatos mellkasból indult ki, hogy jól hallható legyen.

A provokátor egyszer már látta Istvánt a ringben, és nem felejtette el azt a horogütést, ami István ellenfelét leterítette. Ki is számolták utána az ellenfelet.

- Gyávák! - kiáltott a férfi Istvánékra, de nyomban el is tűnt a tömegben, nehogy István utolérje.

Istvánban forrt a méreg és utána akart menni az embernek, de Mihály erősen megfogta karját.

- Emberek, gondolják meg, mit csinálnak. Vigyázzanak, nehogy valamibe belekeveredjenek.

Az emberek jelentős része ismerte Mihályt, és a híre is olyan volt, hogy elismerték munkásvezetőnek, de ilyenkor felzaklatott állapotban, amikor a tömeglélektan dominált, nehezen lehetett már józan hanggal hatni a tömegre. Egypáran mégis voltak, akik tudomásul vették, amit Mihály mondott és elindultak hazafelé, de más részük kitartó konoksággal vonult tovább.

Istvánt mintha áramütés érte volna. Ösztönszerűen megállt, majd merev pillantással mérte végig a pár lépéssel előtte álló alakot. Aztán nem szólt semmit, csak lassan ment tovább.

Mihály észrevette a jelenetet, de szintén nem szólt semmit. Alig haladtak el a férfi mellett, amikor az megszólalt:

- Úgy látszik, megokosodtál fiú? Lebeszélitek a munkásokat a tüntetésről. Emögött valami lehet. A kutyából nem lesz szalonna.

- Ezt is tudom - mondta mosolyogva István.

- Ki volt az? - kérdezte Istvántól Mihály, amikor már elhaladtak a férfi mellett.

- Egyik ismerősöm! - mondta István. - Már megkóstolta a kezemet.

- Csak nem, amikor bent voltál?

- De bizony.

- Gondolhattam volna. Olyan pillantást vetett utánad, hogyha lehetett a szemével is megölt volna.

- Ezt bizony megtenné, ha tehetné, de ami késik, az nem múlik - mondta nevetve István.

- Úgy látszik, jó humorod van - nézett elismerően a fiatal férfire Mihály.

Úgy látszik, igazuk lehetett, mert a közeli mellékutcából egy szakasz csendőr tört ki. Lovakkal rontottak a tömegbe. Nyomban látszott a fellépésen, hogy ezek el vannak szánva mindenre. Itt tényleg meg akarják leckéztetni az embereket.

- Emberek vissza! - kiáltotta Mihály, aztán igen erősen megfogta István karját és húzta vissza a fiatal férfit.

István megrántotta a vállát, és szinte lerázta magáról az erős ember kezét és elszánt arccal indult előre.

Mihály azonban nem hagyta magát, ismét vállon ragadta a fiatalembert és szinte ordítva üvöltötte a fülébe: - Elfelejtetted mit bíztak rád?

István megrázkódott, egy pillanatig látszott a fiatalemberen, hogy fejében két tábor vív kemény, elszánt harcot, de aztán lehajtotta fejét, és engedelmesen követte idősebb társát és csak a sarokból nézett vissza. Onnan látta, hogy ütik puskatussal munkatársait. Úgy érezte, mintha őt ütötték volna. Az oldalt álló férfi villámló tekintete elkísérte Istvánt. A detektív nagyon sajnálta, hogy nem vihette be a fiatal férfit. Azt, hogy István nem csinált semmit, a

helyszínről eltávozott, saját személyének tulajdonította, bár az ő részére is emlékezetes volt, amikor Istvánnal találkozott, remélte, hogy István meg fogja emlegetni ottlétét. Ebben nem is tévedett, legfeljebb abban, hogy nem személye volt az oka, hogy István oly gyorsan eltűnt a tüntetés színhelyéről.

Már közel jártak a gyárhoz. Sztrájkőrség volt a kapu körül, de nagyobb csendőri had szétrezzentette őket. Így aztán, aki akart könnyen bejuthatott a gyárba, még az is, akinek igazolványa nem volt. A gyár vezetői örömmel vették, aki bement, jóval magasabb fizetést is ígértek neki a szokottnál. Így még azok is jelentkeztek, akiknek korábban nem volt kedvük a munkához. Nem sok köszönet volt ugyan benne, mert azok is, akik értettek a gépekhez, társaik nélkül nem tudtak dolgozni. Lassan meg kellett győződnie a vezetőségnek, hogy így a munka nem megy. Így vált egyre nyilvánvalóbbá hogy a gyári munka mindenképpen kollektív munka, ahol lehet egy embert helyettesíteni, de ha többen maradnak ki a munkától, már komoly kavicsok kerülnek a gépezetbe. Ezt felismerték a munkások is, felismerték azt a nagy politikai erőt, ami összefogásukban jelentkezik.

A felismerés mellett meg kellett tanulni e fegyvert alkalmazni is éspedig akkor, amikor a leghatásosabb. Ha minden nem is úgy sikerült, ahogy az előre eltervezve lett, egy biztos, a hatalmas harc nagy tanulság volt, egy igen jelentős iskola, ahol napok alatt többet lehetett tanulni, mint korában hosszú évek alatt. A hibák és eredmények elemzése mellett különösen nagy tanulság volt annak felismerése, hogy sokan vannak és együtt erősek.

XVIII.

Mint minden harcnak, ennek is voltak áldozatai. Amikor a hullámok már elcsitultak, nemcsak a munkásvezérek, a sztrájkvezérek elemezték az országos megmozdulás tapasztalatait, hanem összeültek a gyárak vezetői is, és ők is igen komolyan foglalkoztak az előidéző okokkal. E vizsgálat eredménye általában nem az volt, hogy javítani kell a dolgozók helyzetén, hanem ők is bűnbakokat kerestek. Azokat keresték, akik a sztrájkokat megszervezték. Keresték a hangadókat, vezetőket. Ha ki is álltak a munkások egy -egy vezér mellett, mindenkit nem lehetett megmenteni. István is egyike volt azoknak, akik megkapták a felmondó levelet. Hiába volt társai erélyes fellépése, a korábbi komoly sporteredmények, a gyár vezetősége kérlelhetetlen volt, Istvánnak mennie kellett.

Nem a legjobb időszak volt. Édesanyja beteg lett, a kis testvérke is sokat betegeskedett és a korábban spórolt pénz is fogytán volt. Ennek oka talán az is, hogy István a spórolt pénz jelentős részét felhasználta, másokon segített, bár itthon is kevés volt a pénz. Barátai ugyan nem hagyták cserben, de azért anyagilag nem jutott segítséghez, és István büszke ember is volt, nem fogadott el senkitől adományt.

Lassan megízlelte a munkanélküliek kemény életét. Ezt a kilátástalan, reménytelen sorsot, amikor az ember nap mint nap kutat állás után, járja a gyárak felvételi irodáit. Ígérik is a munkát, aztán pár nap múlva csak azt hallja, hogy az állás be van töltve vagy egyszerűen indoklás nélkül elutasítják, hogy számára ott nincs hely.

Aztán egy-egy nehéz nap után, amikor fáradtan hazaér, hallania kell a kétségbeesett gyermeksírást, az éhesen visító kicsikét, látnia kell az összetört anya fájdalmas tekintetét.

A sok eredménytelen út után Istvánnak észlelnie kellett, hogy feketelistára tették.

Nehéz, kemény időszak volt ez, de István nem puhafából volt faragva. Hamarosan megtalálta az utakat, hol merre lehet alkalmi munkákat szerezni, és ha kemény munkával is, de keresethez jutni. Ő is megszokta már, hogy pályaudvarokon töltse az éjszakákat, és lesse, mikor érkezik egy-egy szerelvény, hogy vagonokat lehessen rakni. Itt dolgozni kellett, pattanásig feszültek az izmok. Lehetett itt keresni, de mégis kevés volt a jelentkező, hiszen itt valóban dolgozni kellett, igen nehéz fizikai munkát végezni, gyakran egészen a kimerülésig. Aztán a speditőrös kocsik mellett igazán keményen kellett helytállnia.

István bírta a munkát, erős, kemény ember volt és vasszorgalommal is meg volt áldva, de itt nemcsak szorgalomra volt szükség. Hamarosan tapasztalnia kellett Istvánnak, hogy itt egészen más emberekkel van dolga, mint akiket a gyárban megszokott. Ott is voltak iszákos, jellemtelen emberek, a durvaságokhoz is hozzászokott, de itt különleges egyéniségek voltak. Itt sem volt azonban mindenki becstelen, gazember, itt is voltak szép számmal becsületes emberek, akik örömmel végezték a kemény, megerőltető munkát, de itt a pénzért sokkal keményebben meg kellett dolgozni. Itt, ha vagon, speditőrös kocsi jött, szinte pillanatok alatt kellett tonnákat emelni, hatalmas terheket megmozdítani. Ha a vagon megérkezett, azt a legrövidebb idő alatt ki kellett rakni és ott volt a hajcsár, aki kíméletlenül irányította a munkát. Volt, aki vért hányt, volt, aki ájultan esett össze, de aki nem bírta, az ment tovább, aki bírta maradt. Ezt a pokoli kemény munkát általában nem bírták ital nélkül. Ha az ítéletidőnek vége volt, ha a munka elfogyott, akkor betértek a közeli kocsmába, lebujokba, ott, ahol olajos volt a padló, ahol ragadt a kosztól a fal, ahol akadozó nyelvű emberek cserélik ki tapasztalataikat, ahol markos kezű emberek mellett megjelent a söpredék is, ahol tapasztalt hamiskártyások nyerik el a verejtékkel megszerzett pénzt.

István rájött arra, hogyha ezek mellett az emberek mellett élni akar, akkor nem zárkózhat el, legalább néha be kell térni velük ezekbe a piszkos lebujokba. Itt tudta meg, hogy mikor, milyen vagonok jönnek, hová érdemes menni, hol lehet jobban keresni. Szinte itt osztották fel a munkát.

István négytagú brigád egyik tagjaként már hajnaltól dolgozott, homlokát ellepte a por, testét a verejték. Izmai szinte sajogtak a megerőltetéstől. Már a második vagon kirakását kezdték meg. Ebben hatalmas kövek voltak, a rakományt építkezéshez szánták. A nehéz, érdes felületű kövek próbára tették az erőt, a tenyeret, a markot. Meg-meg kellett emelni egy-egy nagy követ. Ha nem bírta egy, ketten fogták meg. Ha kettő nem bírta, akkor három. Szólni azonban csak akkor lehetett, ha valóban szükség volt segítségre. Ezek az emberek nem teketóriáztak. Itt, ha valaki brigádtag akart lenni, akkor itt csak akkor szólhatott, amikor a nyelve már kifelé lógott, ereje elfogyott.

István rendkívül izmos volt, erős. A rendszeres sport, az állandó testedzés, váltott ellenfelekkel történt birkózás és a boksz rendkívül szívóssá tették, de ez itt más volt, itt akkor is dolgozni kellett, amikor a szem már szikrázott, amikor már végkimerülésben zihált a tüdő. Itt válik igazán szívóssá az ember.

István nem egyszer nézett végig kollégáin. Jól tudta, hogy ezek az emberek csodákra képesek. Ha valaki ezeket tanítaná birkózni, bokszolni, csodálatos eredményeket érnének el. De ki foglalkozott ezekkel az emberekkel? Aztán volt itt egy nagy ellenség, aminek legyőzéséhez ezek az emberek sem voltak elég erősek, de nem lettek volna elég erősek a legtapasztaltabb edzők sem. Ez a mindenkinél erősebb ellenség az alkohol volt. Ez is naponta birkózott ezekkel az óriásokkal, ezekkel a vasemberekkel, és úgy alattomosan, mint a rozsda, lassan kimarta ezeknek az embereknek is az egészségét és orozva döntötte őket romba. Nemcsak esetenként mérkőzött velük, amikor hosszú huzavona után mégiscsak ő lett a győztes. Azzal az emberrel, akivel mázsás súlyok, az egész napi megerőltető munka nem bírt, ő ledöntötte egy-két óra alatt. A nagy birkózás után nem egy terült el kiszámolva bárgyú arccal a söntés pultja előtt az olajos padlón. Senki nem jött, hogy rászámoljon, társai legfeljebb átléptek rajta és záróra után az ugyancsak tagbaszakadt csapos húzkodta ki ezeket az embereket a lebúj elé a járdára, ahol tovább aludhatták az igazak álmát. Csak akkor keltek fel, amikor egy-egy rendőr hosszú rugdosása után tértek lassan magukhoz és vánszorogtak el az átjárók, a hidak felé, a parkok fái alá, hogy ott addig álmodják borgőzös álmukat, míg teljesen el nem száll fejükből a mámor és újra tisztává nem lesz az agy, és nem jön az újabb pokoli meló.

Most egy több mázsás követ kellett kihengeríteni a vagonból.

A speditőrös kocsi egészen odatolatott a vagon mellé. Hátuljáról levették a deszkát és most rá kellett tolni a hatalmas követ. Ezt a követ az építész jelenlétében fejtették ki, ily nagy darabra volt szüksége a beépítéshez. Ezt a részt lehetőleg egy kőtömbből akarta elkészíteni. Az építész fejében már helyén állt a hatalmas kő, már elképzelte a monumentális hatást, amit ez az egyetlen hatalmas kődarab elér. Ezért fizetett komoly borravalót a vasutasoknak, amikor nem akarták engedni, hogy a követ a vasúti kocsira felrakják.

Ha ő képzeletében már helyére is tette a hatalmas követ, ezek az emberek most győzködtek vele.

Hatalmas vállak feszültek a természet monumentális termékének és mérkőzött az ember és a kő. Mindkettő a természet terméke.

Itt is érvényes volt a régi magyar közmondás, hogy többet ésszel, mint erővel. Ki is tudná elmondani, hogy mennyi találékonyság szorult ezekbe a vagonrakókba, ezekbe a Herkulesekbe. Mennyi leleményességet, mennyi ügyességet, mennyi tapasztalatot, mennyi

szakmai fogást igényelt a nehéz súlyok mozgatása, de van eset, amikor a sokat hangoztatott ész nem segít, csak a kemény, nyers erő. Mit tudtak volna dugni a hatalmas kődarab alá. Talán fát, ami gyufaszálként tört volna el, vagy vasat, ami vajként hajlott volna el, vagy különleges emelőket, de akkor a vagon alja szakadt volna le.

Maradt a nyers erő és a kemény mérkőzés. Négy Herkules feszült a kőnek, négy váll és négy kemény kéz. Aztán jött az ádáz, vad, de tejesen néma küzdelem, amikor a nyakon kidagadtak az erek, amikor zihál a tüdő, amikor kidülled a szem.

István nem gondolta, hogy ezt ma még egyszer, igaz más körülmények között, meg kell ismételni.

Most kellett volna egy Michelangelo vagy egy Raphael, akinek nem kellett volna tovább keresgélni, hogy az erő himnuszát kőbe véssék, vagy vászonra fessék.

Az építész ugyanerre gondolhatott, mert bámulva nézte ezeket az embereket, e kegyetlen, néma birkózást, míg lassan megmozdult a hatalmas kő és megkezdte útját, centimétereket, millimétereket téve meg a vasúti kocsiból a speditőrös kocsi felé. A kocsiba négy ló volt befogva és a kocsinak csak két követ kellett elvinni.

Amikor mindkét kő ott állt a speditőrös kocsiban, a négy férfi egymásra rogyott és tüdejük is hangos sípolással szívta a levegőt. Testük szinte gőzölgött a nyári napmelegben.

Még azt sem hallották, amikor az építész pár dicsérő szó után felajánlotta a borravalót. Maga is állt mindaddig megilletődötten, míg a gránitba vésett alakok megmozdultak és a kimerült testekbe visszatért az élet.

A borravaló szokatlanul nagy volt, így aztán az építész után addig integettek, míg az végleg el nem tűnt a szemük elől.

A legidősebb férfi, aki korábban cirkuszi artista volt és már többször körüljárta a földet, és csak azért kellett a tüneményesen jól indult pályát megszakítania, mert ő is alulmaradt a nagy ellenféllel, az alkohollal szemben, megadta a jelet az indulásra. Ekkor kezdtek a vagonról leszállingózni. Itt vakfegyelem volt, az artista tartotta a fegyelmet. Ő szabta meg, hogy mit és mennyiért vállalnak. Ha ő azt mondta, maradjanak, maradniuk kellett, bármennyire fáradtak voltak is. Ha ő azt mondta, mennek, akkor menni kellett, bármennyire fáradtak voltak is. Ha ő azt mondta, mennek, akkor menni kellett, még akkor is, ha egy fillért sem kaptak. Itt nem kellett a sztrájk, itt ők szabták meg a tarifát is. Itt oly erőt kellett kifejteni, hogy ide igazán kevesen jöttek, és akik idejöttek, azokat jól megfizették. Legalábbis jobban, mint másokat.

Talán ha negyedórát ácsoroghattak a nehéz munka után, amikor jött a vasutas, a nagyhatalmú vasúti alkalmazott, aki dirigálta a vagonok kirakását. Egyébként ő is le szokta húzni a sápot, a vagonok után jutalékot kellett adniuk. Ez azonban bele volt kalkulálva.

- Na még egy vagon lenne.

- Ma már nem dolgozunk - volt az éles válasz.

- Ez nagyon fontos!

- Mondtam már, hogy nem dolgozunk többet.

- Dupla bért adok fiúk!

- Nem kell!

- Háromszorosát!

- Mit szóltok? - fordult az artista gúnyosan társaihoz.

- Megyünk!

- Akkor négyszereset kapjátok.

- Jó, akkor maradunk - hangzott a megfellebbezhetetlen válasz.

Aztán ez a pár ember, a négy ércből öntött férfi, aki előbb még egymáson feküdt a kimerültségtől, indult a vagon felé, úgy mintha csak most kezdenék a munkát.

- Na fiúk, most gyorsan. Aztán megyünk és leöblítjük a torkunkat.

István sejtette, hogy ez valami tivornyafélét jelent. Nem örült neki, de nem is vonhatta ki magát. Erre el kellett mennie. Azt ugyan már megszokták a társak, hogy István kevés italt fogyaszt és még nem látták részegen, de nem szokta meg még a környezet, a csapszék törzsközönsége, és hogy eddig nem kötöttek Istvánba, az inkább társainak volt köszönhető. Még a legjobb verekedő is meggondolta, hogy ebbe a négy emberbe belekössön, különösen, ha együtt voltak. Azt is tudták, hogy mennyire védik egymást. Ezért aztán tartózkodtak, de István tudta, hogy ez vihar előtti csend. Hamar eljön az idő, amikor bizonyítani kell. István egyébként is kirítt ebből a tömegből. Ritka volt az olyan ember itt, aki még nem feküdt a söntés előtt, vagy egy-két mutatóba elhelyezett asztal lábainál. Istvánt háta mögött hercegnek is nevezték. Ezzel is jelezni akarták, hogy mennyire kirí a törzsközönség közül. Itt aztán azt, aki kirítt, vagy gyűlölték, vagy tisztelték, vagy, és ez volt a fő, féltek tőle. Istvánnak azt kellett igazolni, hogy ő az, akitől félniük kell.

Bizonyítani kellett! Nem lehet meghátrálni, Istvánnak ez volt az egyetlen lehetősége. A gyárhoz nem mehetett, azonnal ment utána a jelentés, hogy ő a veszedelmes ember. Soha nem gondolkodott István, hogy tudták meg, hogy néki milyen tevékeny része volt a sztrájk megszervezésében, de mindegy volt, az eredmény volt fontos, illetve volt szomorú. Ezért kellett itt helytállni, ahol még keresni lehetett. Talán lecsitulnak később a hullámok, aztán megy minden a maga rendjén.

Ez a munka már gyorsan ment. A vagon szénnel volt telerakva. A nagyalakú szívlapát nem volt nehéz ezeknek az embereknek, úgy forgatták, mintha gyufaszál lenne a kezeik között.

Gyorsan végeztek is a munkával. Aztán leszámolták a pénzt. Azt az artista vette át, aztán becsületesen szétosztotta társai között. Az egész összeg 1/5-ét magának tartotta meg, mint vezetői jutalékot, a megmaradt összeget osztotta négyfelé. Ezt valamennyien tudomásul vették, hiszen jól tudták, hogy a vezetői munka még az ilyen kis brigádnál is komoly utána járással jár. Nagyon észnél kellett lenni, hogy át ne verjék őket. Ma is négyszeres díjat kaptak az utolsó vagonért. Ezt csak ilyen tapasztalt ember tudta kiharcolni, mint az Artista. Személyét különös tisztelet övezte. Ez az ember olyan volt, mint a villám. Csodálatosan erőseket tudott ütni. Évekkel azelőtt, amikor ide vetődött hosszú külföldi bolyongásaiból még megpróbálták egyszer-kétszer, de aztán hamar felhagytak vele. Az, aki már összeverekedett vele, gyakorta mesélte, hogy amikor az Artista fejére ütött, úgy érezte, mintha sziklába ütötte volna a kezét, és milyen rettenetesen nagyot tudott visszaütni. Nem is látták, hogyan ragadja meg ellenfelét, de az már repült is az ajtó felé. Késsel még negyven, ötven méterről is kivágta a pipát más szájából. Azt beszélték róla, hogy különböző kikötőkben tanulta ezeket a fogásokat. Mindenhonnan hozott valamit.

Különösen hideg szemei voltak ennek az embernek. A szürkészöld szemek oly mereven, oly közönyösen tudtak valakit szemlélni, hogy a szenvedő alany hamarosan úgy érezte, mintha késpengét hasítottak volna bele.

Istvánt valahogy kedvelte ez az ember. Ezt István sok apró jelből is észrevette. A munka elején, amikor még nem szokta meg ezt az igen kemény munkát, és már az ájulás környékezte a fáradtságtól, a kimerültségtől össze akart esni, ez az ember átvette tőle a munkát és dolgozott helyette is. Aztán mind nehezebb munkával bízta meg Istvánt, mintha agyon akarta volna terhelni, de István gyorsan hozzászokott ehhez a kimerítő munkához.

Az Artista - akit még munkatársai is így neveztek egymás közt - nem egyszer mondogatta, hogy ez a munka bármely kikötőben is elég lenne, ott is csak azok végzik, akiknek más munka már nem jut.

A két ember abban is hasonlított egymáshoz, hogy egyik sem nézett úgy ki, mint valami hústorony. Arányosnak látszott a testalkat. Ha felöltözködtek, csak jó erős embernek látszottak. Sokaknak talány volt, hogy hogy fért el ebbe a két emberbe oly hatalmas erő.

- Na, Herceg! Megvagy már?

- Igen! - nézett fel István a markáns arcú emberre.

- Ti is készen vagytok?

Kórusban hangzott az igen.

- Na jó, akkor megyünk mosakodni.

Négyen szinte egyszerre vágtak át a síneken.

Ilyenkor itt is, ott is megállt a munka. Sokan lenyűgözve nézték, miként vonul ez a négy szuper erős ember. Sokan jelenlétükben még mukkanni sem mertek volna.

A sínek mellett egy kis húzós kút volt és mellette egy fahordó. Az ott állt a kút mellett rendületlenül. Egyszer valaki elvitte, de másnap már vissza is hozta. Arca az illetőnek hónapokig zöld volt. Aztán más többé már nem vitte el.

Egy ócska vödör is volt a kút mellett. Mire odaértek, egy vasutas már húzta is a vödörbe a vizet. Mind a négyen gatyára vetkőztek. Először szóltak érte a MÁV vezetőségétől, de aztán megszokták, senki nem törődött vele, hogyan mosakszik ez a négy ember. Legfeljebb egy-egy nő, aki vágyakozó szemmel pislogott a négy férfi felé.

Egymás után ugrottak be a hordóba. Erősen ledörzsölték testüket. Ilyenkor félmeztelenen jól látszott a pompás, kidolgozott izmok játéka a kiedzett férfitesteken.

Kiugrálva a hordókból nem törülköztek le. Addig ugrálgattak a hordó mellett, míg meg nem száradtak. Mikor valamennyien megfürödtek, kiöntötték a hordó tartalmát és visszahelyezték a kút mellé.

A négy férfi együtt távozott a hátsó kijáraton.

A „Pöfögő mozdony” étteremben ekkor már hangos volt a helyiség. Nagy füst fedte az arcokat, borgőzös hangok hallatszottak innen is, onnan is. Sok rekedt, italtól támadott torokból ömlő borízű hang, mely néhol dörmögött, néhol sipított, néha oly torzan préselődött ki tulajdonosa torkán, mintha egyenesen a sátán torkából jött volna.

A helyiséget csak akkor lehetett jobban megfigyelni, amikor a szem már jól hozzászokott a maró füsthöz. Nem is helyiség volt ez, hanem egy boltozatos pince. A bolthajtásokon még itt-ott látszott a vakolat, jelezve, hogy valamikor nemcsak be volt vakolva a fal, hanem még be is volt meszelve. Az egyik sarokban volt a söntéspult, mocskos poharakkal, a pult mögött a falba vert szegekkel rögzített polcon sorakoztak a különböző italok, és a polcon teljes hosszában három-három petróleumlámpa is függött. Volt a falra akasztva a pince különböző részein is. A

padozat kisebb bazaltkövekből volt kirakva, és egy kivakart kövek helyébe állított gerendákon pihent a durván ácsolt fa asztal. Ezek is tele voltak rakva poharakkal. A poharakra üveges szemű emberek hajoltak, akik néha előre-előre buktak. A pincébe legalább húsz lépcsőn lehetett lejönni.

E helyiségben eléggé nagy rend volt. Itt ritkán volt veszekedés, ezt a helyiséget rendőrök is gyakorta látogatták.

A beavatottak azonban tudták, hogy innen más pincehelyiségek is nyílnak. A pince végében, egy nagy bolthajtás által eltakartan nyílott az illemhely. Négy-öt helyiség sorakozott itt egymás mellett. Türelmesen piszkosak, elhanyagoltak voltak. Hármat használtak itt általában. Kettő rendeltetéséről csak a bennfentesek tudtak. Az egyik ajtón keresztül át lehetett jutni a szomszéd épülettömb romrészébe és onnan az utcára. Ez volt a vészkijárat. Itt menekültek a körözött bűnözök. Ezt a kijáratot a rendőrség nem ismerte. A másik illemhely rendeltetését nem ismerték még a bennfentesek sem. Csak egy-két ember volt itt, aki abban is megfordult néha.

Ide úgy lehetett bejutni, hogy aki ebbe az illemhelybe belépett és gondosan betette maga mögött az ajtót, jó erőset kopogott a falon. Hármat, utána kettőt. Ezt követően két kopogás hallatszott belülről, majd újra hármat kellett kopogni. Akkor mintha elfordult volna a fal egy része és egy sötét folyosóba lehetett belépni. Itt hideg huzat csapta meg a belépőt. Még az is összeborzadt, aki gyakorta járt itt.

Azután meg kellett mondani a jelszót. Ha nem tudta, valahonnét egy irtózatos ütés zuhant homlokára. Aztán felszedték. Ha ezt még túlélte, megkapta a másikat is. Aztán elvitték valahová, ki tudja hová. Ha a jelszót tudta, akkor egy magas, óriássá nőtt ember állt meg előtte és engedte maga előtt. Ha az alagutat itt-ott megvilágító mécses közelébe ért az ember, akkor lehetett homályosan látni ezt az irtózatosan eldurvult arcot. Alacsony homlok, vastag telt szem, azt átkötő kendő volt a jellemzője ennek a majom, sátán és hóhér keverékéből álló élőlénynek. A folyosó végén ő is kettőt kopogott a falon, aztán visszament őrhelyére, hogy vagy beengedje az új jövevényt, vagy átsegítse a túlvilágra.

Lassan nyílt meg a szemközti fal. Az egész téglarakás fordult el. Itt újabb kietlen pincébe jutott a látogató. Ebben sem volt semmi, épp úgy nézett ki, mint a másik pince. Ezt az építményrészt egy alig pislákoló mécses halvány lángja világította meg. Nem messze tőle egy rozsdásodó fedőlap feküdt. Ha valaki felemelte csak egy gödröt látott. A beavatott azonban tudta, hogy itt lépcső van, csak rá kell lépni. Ez már a szomszéd több emeletes, lebontásra szoruló épület alatt állt. Ebből már régen kiköltöztették a lakókat, legfeljebb patkányok laktak benne. A lebontás csak pénzkérdés. Ha a tulajdonosnak annyi pénze lesz, majd úgyis lebontatja, és helyébe bizonyára épít majd egy bérpalotát. Egyébként az az épület, melyben talán csak patkányok tanyáztak már és a szomszédos épület, mely ugyancsak több emeletes volt, és pincéjében a „Pöfögő mozdony” éttermet foglalta magába, ugyanazon tulajdonosé volt. Ha valaki leért a lépcsőn, újabb folyosóra ért, de ez már szépen ki volt kövezve és szép bordó szőnyeget világított meg a már fényesen világító lámpa fénye. A falakon itt már tapéta feszült. A folyosóról innen-onnan szép termek nyíltak. Az egyik ajtó által eltakart teremben forgott a rulettkerék, a másik ajtó mögött izgatottan hajoltak a kártyalapok fölé, a harmadikon a kábítószer az úr, a negyedikben csinos arcú nők, lenge ruhadarabokban, vagy anélkül ültek a férfiak ölében, míg vérpezsdítő muzsika egzotikus ritmusa lüktet a levegőben. Az innen nyíló teremben középen forgó táncparkett, középen le-föl süllyedő korong és körül elhúzható függönyökkel páholyok, míg a táncparkett felett egy üvegcsoda, egy körben forgó különleges csillár, mely szikrázó fényeit a műsor alatt részeg jókedvvel szórja szét, miközben láthatatlan drótszálakon angyalok röpködtek az ő sajátos öltözékükben.

Volt aztán még beljebb is egy-két helyiség, ahová még azok sem léphettek be, akik ide bejáratosak voltak. Ez volt a szupertitkos szentély. Amikor Istvánék odaértek a „Pöfögő Mozdonyhoz" és a négy férfi lassan haladt le a lépcsőkön, a szembejövők tisztelettel nyitottak utat. Ez a tisztelet főként az artistának szólt. Ahogy elhaladtak az asztalok mellett innen-onnan valami morgó hang is hallatszott. Valami köszönésféle lehetett, sajátos üdvözlés.

A csapos már készítette is az italt, amikor meglátta a pult felé közeledő négy férfit. Az erős, büdös pálinka illata már messziről érződött. Az elsőt István is meg szokta inni, a többit mindig ügyesen kiöntötte. Az artistának jó szeme volt, ezt már korábban észrevette, de nem szólt semmit. Egyébként ő is mértékkel fogyasztott. A másik két brigádtag szívesen a pohár fenekére nézett, de ők hihetetlenül bírták az italt.

Mind többen jöttek le a lépcsőn. A gyárakban is vége volt már a délelőtti műszaknak, de itt sok olyan ember volt, aki éjjel „dolgozott" és csak nemrég ébredt fel, és mielőtt újra megfúrná a mackót egy kis erősítőt kíván bevenni.

A sok akadozó beszéd itt lent valóságos morajjá vált. E részben is megjelent egy-két nő. Ezek az utcalányokból tevődtek össze. Volt közöttük idősebb, fiatalabb vegyesen. Egy közös jellemzőjük volt, hogy valamennyien legalább úgy szerették az italt, mint a férfiak. Ők is úgy nyúltak el a kövezeten, mint férfitársaik. Egyik sem bánta, ha pucéron látták, ezekből már kihalt a szemérem. Pénz és ital, e kettő volt, amiért élniük volt érdemes.

A négytagú brigád megjelenése itt mindig esemény volt. Ezek a nők csodálták a négy férfit. Messziről imádták őket, mert soha nem mertek a közelükbe menni.

Most egy alacsony, de nagyon széles ember lépett a lépcső tetejére és vonult a lépcsőn lefelé. Szélessége talán olyan volt, mint magassága. Csupa izomból állt a férfi. Ő volt a népliget egyik erőművésze. Kissé idegenül hangzó kiejtését egyesek oroszosnak vélték. Tény, hogy kivételes ereje van. Erős vasrudakat hajlít meg alsókarján. Tarkója és lába alá vasdarabokat helyeztet, hasára köveket rakat vagy kovácsüllőt és azon kalapáltat, és ez az ember a két vas között meg se moccan, hiába verik hasán az üllőt. Az egyik csavargó nemrégiben belekötött. Elkapta és úgy vágta a falhoz, hogy majdnem belehalt. Csak nehezen tudták megmenteni.

Úgy látszik Istvánt már régóta kiszúrta magának. Már többször próbált meg belékötni, de az artista zord pillantása mindig visszatartotta. Úgy látszott még ő is tartott ettől az embertől. Így aztán István megmenekült attól, hogy ezzel az emberrel legyen kénytelen összemérni erejét.

István magabiztos ember volt, jól ismerte saját képességét, saját erejét, bízott is önmagában, de érezte, hogy ez az erőművész még nála is sokkal erősebb. Nem félt ettől az embertől, de ha lehetett, kitért előle, bár tudta, hogy az erőpróba elől véglegesen nem térhet ki.

Ez a széle-hossza egy ember, mint valami császár lépkedett a pince martalócai között. Mindenki kitért útjából. A pár hamiskártyás, aki már kora délután itt volt, saját védelmezőik mögé bújtak, akiket azért pénzeltek, hogy alkalomadtán megvédjék őket. Azok is inkább félreálltak, nehogy ezzel az irtózatosan erős emberrel szembekerüljenek.

A császár magabiztosan vonult a pult felé, és csak akkor biggyesztette el a száját, amikor Istvánt meglátta a pult mellett.

A pince, az „étterem" törzsvendégeinek hallatlan érzékük volt, szinte behunyt szemmel is megérezték a veszélyt. Most mintha valami lett volna a levegőben. Valami szokatlan villamosság vibrált, valami különös feszültség. A gyávák távolabb húzódtak, a bátrabbak és kíváncsiak közelebb.

- Na mi van Herceg? Nem iszol velem?

István érezte, hogy most jött el az, amire már régóta számított. A hangból, a hangsúlyból és a kiejtésből megérezte, hogy itt most már a leszámolás jön. Ettől kitérni már nem lehet. Lopva társaira pillantott. Igen ez az a pont, amikor már nem védelmezhetik. Ha most melléje állnak, akkor őt mindörökre lejáratják.

- Két felest! - hangzott a pincér felé az ellentmondást nem tűrő utasítás. A pincér reszkető kézzel töltötte tele a két poharat. Az olcsó pálinka bűze megütötte István orrát, aki csak állt, látszólag teljesen szenvtelenül, teljes közönnyel, anélkül, hogy akárcsak egy kicsit is a szélehossza egy férfi felé fordult volna.

A következő pillanatban a söntéspult vizes tetején hang nélkül csúszott végig a kis pohár, hogy pont István előtt álljon meg. Oly gyors és oly ügyes volt e mozdulat, hogy a körülöttük állók felszisszentek.

István is sokat gyakorolta ezt a mozdulatot, de csak úgy játékosan, soha nem gondolt rá, hogy ezt nagyon komolyan fogja csinálni.

István is megfogta a poharat és kissé elfordítva ő is ellódította, a pohár hangtalanul siklott végig a vizes pulton, hogy a tagbaszakadt ember előtt álljon meg.

- Nem iszom többet!

- Mi az, visszautasítod?

Az erőművész újra fordított egyet a poháron és az visszasiklott István elé.

- Megmondtam, nem iszom! - és a poharat István ismét visszalökte az erőművész elé.

Ez már komoly sértés volt, innen már egyik sem léphetett vissza. Az erőművész, a császár most már az artistára nézett.

- Meg szeretném kérdezni ettől a fajankótól, miért utasít vissza.

- Ha tisztességesen kérdezed, kérdezd, de ha becstelenül jársz el, velem gyűlik meg a bajod - és hideg, átható pillantással nézte végig a tagbaszakadt embert.

Most már szemben állt a két ember, István és az erőművész. Hideg, halálosan nyugodt pillantással nézték egymást végig. Egyik sem emelte a kezét, egyik sem mozdult meg, csak álltak egymással szemben, egyszerű alapállásban, mintha egymáshoz semmi közük sem lenne. Már mindketten tudták egymásról, hogy a másik nagyon erős és nagyon gyors.

További pillanatok suhantak el, tovább vibrált a magas hőfokú izgalom a levegőben. Aztán csak egy tört tized pillanat, már mindkettő a másik karját fogta közvetlenül a váll alatt. Senki nem látta a mozdulatot, még azok sem, akik a suhanó késhez szoktak hozzá, és a feléjük repülő kés elől a pillanat tört ezredrésze alatt tudtak elhajolni.

Aztán megismétlődött a néma küzdelem. Éppoly némán, éppoly csendesen; mintha ismét a követ nyomnák.

Roppant erők küzdelme volt ez. Irtózatos erővel nyomták egymást a földhöz. A homlokon, a nyakon kidagadtak az erek, a szív ritmusa megnőtt, pattanásig feszültek az inak.

István érezte, hogy ezt a rákényszerített harcot az ellenfél módszerével kell végigvinni. Nem volt más lehetőség. Talán hanyatt vethetné magát, és megpróbálna hídba lemenni. Mit érne az ily erővel szemben? Ez a hatalmas erő képes lenne a nyakcsigolyákat összetörni. Meg aztán nem arra megy ki ez az öldöklő játék, ki teszi a másikat két vállra. Itt valamelyiküknek össze kell roppanni. Talán ütni próbálna, de ki tudná karját megmozdítani, amikor karjait ez a két vasmarok erősebben szorítja, mint valami bilincs. Megpróbálna rúgni? De akkor nyomban

elvesztené egyensúlyát, és legyőzve hullana a földre és a vasmarok tulajdonosa, ha nem is akarná a nyakát törni, úgy rúgna bele, mint valami féregbe.

Itt hiába volt technika, hiába volt tudás, hiába töltött István éveket a szorítóban, a birkózószőnyegen, itt óriási erővel állt szemben, amit csak erővel lehet legyőzni. Olyan volt ez, mintha valaki puszta kézzel páncélosnak akarna nekimenni.

Mindketten tudták, nincs más út. Az győz, amelyiknek sikerül a másikat földre nyomni, hogy egyensúlyát elvesztve zuhanjon a földre.

Ezért feszültek pattanásig az izmok, szakadásig az inak és feszült a test hosszú-hosszú évek alatt kidolgozott, megedzett izma.

A körülöttük állók talán máskor fogadnak, jósolgatják, ki győz, de ez a mostani kolosszális küzdelem annyira lenyűgözte őket is, hogy egyiknek leesett az álla, mintha valami különleges meglepetés érte volna, a másiknak mozgott az ádámcsutkája, a harmadiknak rángatózott az arca.

Többek szeme éppúgy kiduzzad, mint a két küzdőé. Csak egy ember nézett hidegen, rezzenéstelen szemmel, az artista, aki szeme előtt kikötők sikátoraiban megbúvó matrózkocsmák tengerészei között is nem egyszer dőlt el kemény harcban az elsőség, sokszor órákig feszült egymásnak a két kéz, a két alkar és a csukló, és az öldöklő küzdelemben még milliméternyit sem moccant a kéz.

Talán most álmodta volna meg a szobrász a kőbe vésendő két alakot, amikor két irtózatos erejű ember teste feszül pattanásig, amikor csodálatosan domborodik az izom.

A részeg emberek is kijózanodtak már, az előbb még padozaton heverő nő tágra meredt szemmel bámulta a két pompás férfit.

Ezután, mintha földomlás következett volna be, elterült a földön a szélesebbnek, erősebbnek látszó férfi. Aztán István is rázuhant, mindketten erőtlenül feküdtek a földön. A Császár a kövön és István rajta. Szinte sípolt a tüdő, a szív majd kipattant helyéből.

Hatalmas taps csattant fel, de mindenki tudta, hogy itt nincs győztes, vagy legyőzött, itt csak nagyon erős és erősebb van, és mindkettő erősebb, mint bármelyikük.

Természetesen, hogy itt, ahol csak a nyers erőnek, keménységnek és durvaságnak adóznak, hol csak a kemény öklöt, a hatalmas erőt tisztelik, István felé is csodálat irányult. Most már ő is a társaság egyenjogú tagja lett, akinek helye volt itt, helye a söpredék között is, sőt aki tekintetében véd- és dacszövetség alakult ki. Az a véd- és dacszövetség, mely csak ilyen társaságban alakul ki igazán, ott, ahol néha a legváratlanabb pillanatokban a legváratlanabb módon segítenek.

A két küzdőtárs percekig hevert egymáson. Titáni erőfeszítések fáradalmait kellett kipihenni rövid percek alatt.

István társai nyugodtak álltak, egyikük sem ment oda segíteni, különösen az artista nézett nyugodt egykedvűséggel, jól ismerve az itt uralkodó vastörvényeket.

Mindenki feszülten figyelt, a szemekben még várakozás lobogott. A harc ugyan már eldőlt, de annak még nincs vége, és hogy mi lesz a vége, azt a következő pillanatok döntik el.

István lassan magához tért és úgy, mint valaki erősen részeg ember, nyomta tenyerét a földre, és úgy állt fel, mintha mázsás súlyt emelt volna maga fölé.

Aztán, amikor már állt, sok-sok levegőt szippantott be hatalmas mellkasába, és amikor már úgy érezte, hogy biztosan áll, akkor ismét lehajolt és megragadta a még földön heverő és ziháló ember felkarját és felhúzta őt is. Az tántorogva állt meg a lábán.

A két férfi farkasszemet nézett egymással, a lebuj közönsége oly feszülten figyelt, hogy szemük majd kiugrott helyéből, idegeiken végig vibrált az izgalom, csak az artista nézett továbbra is egykedvűen a levegőbe.

A két kemény ember szeme, szinte lesve egymás mozdulatát, kapcsolódott továbbra is egymásba. Aztán a szélesebbik, erősebbnek látszó ember lassan emelte fel jobb kezét és nyitott tenyerét István felé tartotta.

István keményen ragadta meg a feléje nyújtott kezet. Ekkor csattant fel a hatalmas taps és egy hatalmas, még köveket is megmozgató éljenzés.

Most már mindenki tudta, hogy a hatalmas küzdelemnek vége.

Az artista most mozdult meg:

- Egy rundot! - és a pincér máris ugrott.

Most már a két férfi pohárral állt egymással szemközt. Koccintottak. Azt már itt mindenki tudta, hogy ez itt már a barátság jelképe.

Ez a barátság itt igen komoly dolog. Itt, ahol rablók, a tolvajok, a társadalom szemetei, kétes egzisztenciák mellett ki tudja, ki nem fordult meg, íratlan törvények kapcsolták össze az embereket és itt, ahová a rendőrség is félve tette be a lábát, ha egyáltalán bemertek menni, sokszor nagyobb és komolyabb dolgok történtek, mint a miniszterelnöki palotában. Ez talán különösnek tűnik azoknak, akik nem ismerik a hírközlés és hírtovábbítás rejtelmeit, azt, hogy a fontos államtitkok sem mindig palotákon, kastélyokon szivárognak át, hanem vannak más, sokszor sokkal titkosabb csatornák is, és néha a legtitkosabb hídfőállásokat is váratlan helyeken kell keresni.

- Helló, szépfiú! - emelte fel poharát az egyik nő, aki hajdanában szépnek volt mondható. Most már kissé molett volt, és kétes tisztaságú ruhadarabok voltak rajta. Úgy látszik, szerette a piros színeket.

Istvánt az artista oldalba bökte.

- Helló! - emelte fel poharát István barátságosan.

Lassan a pince élete is visszatért a régi kerékvágásba. Csak egy-két újonnan érkezőnek mesélték el a korábbi percek történetét nagy taglejtésekkel, és többször pillantottak István felé.

István mintha valami szokatlant érzett volna meg. Az Artistára nézett, aki elmerülten és mosolyogva nézett poharára. A másik két társ és az erőművész is az Artistára nézett, és azután vidám mosollyal nézték poharukat. István fél szemmel körülpillantott. és meglepetve vette tudomásul, hogy az előbb még zsúfolt pincehelyiségben alig lézengett egy-két ember. Szinte megfoghatatlan, hogyan tudott az ilyen gyorsan kiürülni. Még egy rövid ideig tartó izgatott mozgás, aztán valóban csak pár ember maradt, a többit mintha a föld nyelte volna el. Csendes, kihalt volt a hatalmas pincehelyiség, csak a falakon csillogott a lassan folydogáló víz, és csak az orrfacsaró bűz terjengett tova.

Aztán még további pillanatok múltak el, míg a bejáratnál egyenruhás rendőrök jelentek meg, és több civil ruhás férfi igyekezett gyorsan lefelé a lépcsőkön.

Az egyik, magas civil ruhás férfi bosszankodva jegyezte meg:

- Megfoghatatlan!... megfoghatatlan... ez a banda hogyan tudott ily gyorsan eltűnni... teljesen körülvettük az épületet.

A lefelé törő rendőrök pillanatok alatt elözönlötték az egész helyiséget.

- Kutassatok át miden szögletet... egy négyzetcentimétert se hagyjatok ki!... Nicsak... - meredt a magas férfi Istvánra. - Már idáig züllöttél?... Kidobtak, mi?... Nekem is részem volt benne!... De még nincs vége... Még emlékezni fogsz rám!

- Maga is rám, felügyelő úr!

- Te pimasz! - kiáltotta a felügyelő bosszúsan, de máris odébb lépett. Ismerte már István kezeit.

A tapasztalt Artistának és az erőművésznek nem kerülte el figyelmét ez az önkéntelen mozdulat. Ebből ők már mindent tudtak.

A felügyelő odébb akart menni, de az erőművész széles vállal elállta útját.

- Ő most a mi védelmünk alatt áll! - mutatott Istvánra. - Tudjuk főfelügyelő úr, hol lakik, tudjuk merre jár... azt is, hogy családtagjai hová szoktak járni. Ki védené meg magát? Mit gondol?

A főfelügyelő belenézett a kétszer-széles ember kék, közönyös szemébe, és jól tudta, hogy az halálosan komolyan beszél. Sokat tapasztalt és igen jól ismerte már az életet, hogy tudja, ezektől az emberektől a rezsim összes rendőre sem tudná megvédeni. Ha őket letartóztatná, helyükbe lépnének, és azt sem tudná kik. Ki tudná ellenőrizni, hogy egy mellékutcában a hátából kiálló kés kinek volt a tulajdona. Itt vigyázni kell, ezek nem közönséges bűnözök. Itt a játék nem babra megy. Ezt már tudta akkor is, amikor ide belépett. Azért is hozott jóval több rendőrt.

Egy civil ruhás rendőr lépett a magas, vállas főfelügyelő mellé:

- Letartóztassuk őket? - mutatott az Artista csoportjára.

- Ugyan miért? - mondta a főfelügyelő kissé sápadtan. - Inkább azokat tartóztassák le, akik eltűntek. Kihozok ennyi embert és úgy állnak, mint a Bálám szamara, egyet sem tudnak közülük elkapni.

Dühösen lépegetett odébb.

Az Artista mosolyogva hajtotta le poharát, és alig észrevehetően kacsintott az erőművész felé.

Akik kijöttek, szakemberek voltak, gyorsan, de igen alaposan kutatták át a pincéket. Szinte centiméterről centiméterre mentek előre, de sehol nem találtak kijáratot. Istvánék mosolyogva hallották, amint ismételgették, hogy „megfoghatatlan, megfoghatatlan”.

Még az illemhelyeket is átkutatták, de ott sem találtak nyomát a kijáratnak. Itt valóban mesteri kezek dolgoztak, akik csodálatosan megtanultak álcázni. Kevés olyan szem van, aki itt áruló nyomokat tudna felfedezni.

- Na induljatok! - adta ki az utasítást a főfelügyelő. - Remélem, máshol már több szerencsénk lesz.

A főfelügyelő Istvánék mellett úgy haladt el, hogy rájuk sem nézett. Csak az arca volt sápadtabb a szokottnál.

Nem sokkal később, amint elvonult a készültség, véget ért a razzia, nem tudni honnan, de ismét kezdett megtelni a nem sokkal előbb még teljesen kihalt pince. A megszokott arcok lassan szállingóztak vissza. Nehéz fiúk voltak ők, különleges háló kellett volna hozzá, hogy őket meg tudják fogni, kicsúsznak ők a legkisebb repedésen.

Telt az idő, most már István is - a tőle szokatlan módon - a harmadik pohárral itta meg az erős, szagos italt.

- Na menj a WC-be - súgta István fülébe ellentmondást nem tűrő hanggal az Artista.

István, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne, lassan megindult az illemhelyre.

Alig nyitotta ki az ajtót, máris mellette volt az Artista. István, aki mindig jól kinyitotta a szemé, és általában mindig észrevette, ami körülötte történik, meglepődve vette tudomásul, hogy az az ember oly váratlanul termett mellette.

Az Artista nyitotta ki az ajtót, és gyorsan bebújtak a kellemetlen szagot árasztó illemhelyre. Ott mozdulatlanul álltak mindaddig, míg kívülről valami torokköszörülés hallatszott be. Jellegzetes hang volt ez, a jó fül felismerhette.

Amikor már hárman voltak a durván ácsolt fával körülhatárolt területen az Artista hármat kopogott a falon, és amikor a túlsó oldalról is hallatszott kopogás, megismételte, amire a fal lassan elfordult.

Egymás után tűntek el a mélyedésben. István nem látott mást, mint az egyik falmélyedésben lapuló árny körvonalait. Úgy rémlett Istvánnak, mintha valami botféle lett volna kezében. Valóban árnyszerű alak volt, alakja olyan mélyen beleolvadt a sötét mélyedésbe, hogy lehetetlen lett volna felismerni. Nem is törődtek vele, őket nem zavarta, csak annak lett volna kellemetlen találkozás, aki nem az előírt módon kopogott volna.

Aztán továbbhaladtak a már megjelölt útvonalon, és végre kiértek a rejtelmes, kissé homályba burkolózó folyosóra.

István tágra meredt szemmel nézett körül a megnyugtatóan szétáradó fénybe, ahol a folyosó kellemes illatáról külön szagosító és elszívó berendezések gondoskodtak.

Az Artista mosolyogva nézte István csodálkozó arcát.

- Ezt itt az angol világbirodalom egyik szentélye, csápjai túlnyúlnak az Indiai-óceánon.

István furcsán nézett a mosolygó emberre, az Artista még jobban elmosolyodott.

- Na én nem tartozom ide... én odatartozom, ahová te.

István lopva nézett az erőművészre.

- Ő is! - bólintott az Artista az erőművész felé.

- Akkor miért jöttünk ide? - kérdezte súgva István is.

- Mert kell!

- Engem miért hoztak ide?

- Azt akartuk, hogyha kell, segíthess nekünk.

- Nem is ismertek.

- Gondolod?... Még az ispánt is tudjuk!

István most valóban furcsán nézett a két emberre, aztán elindultak mind, s szótlanul mentek tovább.

A folyosó végén egy fehérre festett ajtó előtt álltak meg.

Az Artista otthonosan mozgott. Az ajtó kinyitása után egy kisebb szobába jutottak. Szekrények voltak körös-körül. A szekrények előtt padok, azokon egy-két ember ült csak. Itt senki nem köszönt, senki nem szólt senkinek. Itt ez volt a szokás.

A szoba végéből ismét egy ajtó nyílt. Az egy zuhanyozó helyiségbe vezetett. Pár perc múlva már mindhárman a zuhany alatt álltak, a piszkot és a kocsma bűzét sikálták le testükről.

Amikor a mosakodással készen voltak, ismét visszamentek az öltözőszobába. Leültek az egyik szekrénysor előtt húzódó padra. István észrevette, hogy nem messze tőlük újabb padsor húzódik, azzal szemben ismét van szekrénysor. Ezen a padon pár ember ült, de alakjuk, arcuk valahogy el volt mosódva, lehetetlen lett volna őket felismerni. István kezét ki akarta nyújtani, de mintha keze valami falba ütközött volna.

- Mi az, itt üveg van?

Hangos nevetés volt rá a válasz. A két beavatott már igen jól ismerte a körülményeket.

- Igen - mondta az Artista, amikor már jól kikacagta magát. - Itt mellettünk legalább nyolc-tíz ilyen helyiség van, ezeket különleges üveg választja el egymástól. Az üvegen oly halványan lehet csak átlátni, hogy a túloldali személyeket nem lehet felismerni. Az ajtó is csak akkor nyílik, ha a szoba üres.

- Most már értem. Azért láttam azt a sok ajtót egymás mellett.

- Igen ez azért van, hogy senki ne ismerje meg a másikat.

- Hát nem találkoznak soha egymással?

- De igen!

- Hát akkor, hogy nem ismerik egymást?

- Majd mindjárt meglátod.

István bosszúsan jegyezte meg, hogy ő majdnem köszönt a szomszéd szobában lévő embernek.

- Megnyugodhatsz, azok sem látnak jobban téged és nem is hallanak.

- Ez igazán különös hely!

- Bizony az!

Az Artista közben kinyitott egy szekrényt. Abban különböző méretű frakkok és szmokingok sorakoztak.

- Na, mit vegyünk fel? Frakkot vagy szmokingot?

- Szmokingot - válaszolt nyomban az erőművész. - Nem szeretem, ha hátul lóg a farkam.

- Én még soha nem hordtam szmokingot. Nem is tudom, hogy mozogjak benne - mondta István.

- Majd megtanulod benne a mozgást. Mindig úgy csináld, ahogy én - mosolyodott el az Artista.

Arra gondolt, hogy ő hányszor és hányszor vette már fel a szmokingot, meg a frakkot, járt zsakettben. Kevés főváros volt a világban, ahol ő meg nem fordult. Egyszer tépett, rongyos ruhákban, máskor estélyi öltözékben, egyszer kolduskénti lézengett, máskor dúsgazdag úrként

tündökölt. Egyszer gyorsvonaton utazott, máskor csodálatos luxushajón, de volt, amikor hetekig éhezve csak két megbízható lábán vándorolt.

- Na ez jó lesz! - rezzentette fel gondolataiból az erőművész hangja.

István csodálkozva tapasztalta, hogy ez az ember hirtelen hogy átalakult. A korábbi rongyos csavargóból lett egy kissé testes, de előkelő úr. Valahogy a ruha eltakarta a túl erős testalkatát, és most inkább egy jól táplált bankár benyomását keltette. A legnagyobb hatást mégis az Artista tette rá. Ez az ember, aki piszkosan, tépett ruhában igazi férfinek látszott, régi római szobrokra emlékeztető szabályos arcával és szoborszerű alakjával, most fekete szmokingban igazi világfinak nézett ki. Kevés nő lett volna, akinek szívét nem dobogtatta volna meg a férfias arcú, kisportolt alakú, rendkívül jóképű magas férfi.

- De stramm, jóképű férfi - gondolta magában István, de ugyanezt gondolta ez a jóképű férfi is, amikor Istvánra nézett, akin ugyancsak kitűnően állt a jól szabott szmoking.

- Na gyertek a tükörhöz - mondta az Artista.

A szekrények mellett egy üres falrész állt függönnyel befedve. Az Artista határozott mozdulattal húzta el a függönyt. Nagy, földig érő, az egész falfelületet betakaró tükör tűnt elő.

- Na most nézzétek meg jól magatokat - mosolyodott el az Artista. - Aztán már úgysem fogtok ráismerni magatokra. A tükör mellett egy kis szekrényke állt. Az Artista kinyitotta. Volt abban minden: műhaj, műbajusz, szakáll, szőke, barna, fekete paróka, és különböző nagyságú és színű üvegek, és igen sok minden egyéb dolog. Csipesz, kés, olló, különböző színű ceruzák és sok, sok egyéb minden, aminek rendeltetését István még elképzelni sem tudta.

István azt látta csak, hogy az Artista az oldalfalnak rúg, és onnan egy kis székszerű alkotmány gördül elő.

- Na ülj rá! - parancsolt az Artista Istvánra. - Hamarosan az édesanyád sem ismer rád.

István nyomban szót fogadott.

Hajára került a paróka, dús, fekete színű haja lett. Aztán egy kis bajusz is került az orra alá, majd az ecset és a ceruza dolgozott. Valami maró folyadékot is használhatott az Artista, ami összehúzta István arcbőrét.

Percek teltek el, és István valóban nem ismert magára. Egy teljesen más, egy számára is idegen ember nézett rá vissza a tükörből.

- Most még csak azt kell megtanulnod, hogy az új arcodnak megfelelően viselkedj, úgy mozogj, beszélj, mozdulj, hallgass, ahogyan az új egyéniségedhez illik. Szerencsére ezt még nem most kell megtanulnod.

Az erős megvilágításban jól meg lehetett nézni az új arcot. István, amikor az Artista elkészült a gondos munkával, közelről is igen alaposan megnézte az új arcot. Nem lehetett azon látni, hogy rajta bármi is mesterkélt.

- Igazi mestermunka - szólt elismerően.

- Oh, sokszor igen nagy szükség van rá. Nem szabad észrevetetni, hogy nem az igazi, az életed függhet tőle. Tudod, sokszor hány tapasztalt szem vizsgálja az ember arcát, és ki kell állni a próbákat!

István lassan felállt. Valóban új emberré vált, teljesen új emberré.

- No most menj, mozogj, hogy megszokd az új öltözéket. Nem rángasd a válladat, szinte siklassál... csak a lábad mozogjon... lassan... nyugodtan... így. Most fordulj meg... mondtam, lassan lépegess! Hajolj meg... Ne úgy, ne oly esetlenül... csak a fejedet hajtsad meg... lassan, méltóságteljesen... Úgy, na most jó... Most emeld fel a kezed. Ne oly hevesen... lassan... Úgy... lassan, fogj kezet... hajolj meg újra.

Talán pár percig tartott a rövid tanóra. Az Artista úgy látszik meg volt elégedve, mert abbahagyta az oktatást, és az erőművésszel kezdett foglalkozni. Ő is szőke parókát kapott és körszakállt. Az Artista ugyanolyan gondossággal készítette ki az ő arcát is.

Még illatszer is volt a szekrényben. Mire elkészültek, már igazi világfiak váltak belőlük.

- Most már nyugodtan mehetünk a randevúra. Itt már nem ellenőriznek senkit, illetve már nem is tudnak ellenőrizni. Itt már teljes biztonságban mozoghatunk. Jaj! Még egy. Most nagyon figyelj István. Itt senkitől sem szabad kérdezni semmit, és senkit sem szabad megismerni. Itt csak számmal szólítják az embereket.

- Nekem nincs számom.

- Nem baj, így nem fognak szólítani.

- Mi lesz, ha másnap felismernek.

- Téged? Soha, de te se fogsz felismerni senkit. Itt minden ember a maszkírozás művésze. Itt mindenki a felismerhetetlenségig eltünteti igazi arcát, mielőtt a szalonba lép. Na, de mehetünk.

István nagyot sóhajtott mielőtt belépett a fehér ajtón, melynek belső része párnázott volt.

Istvánnak földbe gyökerezett a lába a látványtól. Nem is mozdult volna el, ha az Artista kemény keze nem húzza odébb.

- Csak fesztelenül - súgta Istvánnak az Artista.

Egy csodálatosan szép terembe jutottak. Mindenütt márvány, kárpit, tükör, csillogó, villogó felület. Jól öltözött frakkos, szmokingos urak, csinos, jó alakú delnők.

István végignézve a csinos, jó alakú hölgyeken, arra gondolt, hányan feküdtek a piszkos pincelebúj kosztól ragadozó kövén, mielőtt ide bejöttek. Ki gondolná, hogy a részegnek látszó, tépett, szakadt ruhájú nő, akire az utolsó csavargó is megvetéssel néz, itt ebben a gyönyörű teremben, melynek több mázsás csillár függ a tetején, s tobzódva szórja szét pazar fényét, hogy átlényegült, és itt már, mint csodálatos jelenés lejt táncot lovagja oldalán.

Itt is lakájok hordták szét aranytálcákon, velencei poharakban a méregdrága italokat. Itt lehetett enni, inni, táncolni, mindazt megtenni, amihez egy embernek kedve lehet. Aztán István is rájött, hogy ez a vidám, önfeledtnek látszó társaság nem szórakozni van itt. Ide nem pihenni, kikapcsolódni jöttek az emberek.

Ők is fesztelenül vegyültek el a társaságba. Az első lépések a jól szabott szmokingban kissé kényelmetlenek voltak. István feszélyezve is érezte magát, de aztán - hála az Annától tanultaknak - hozzászokott a számára eléggé szokatlan ruhadarab hordásához, a mozgáshoz, a fesztelenséghez. Ebben része volt annak is, hogy István fél szemmel figyelte az Artistát is, aki valóban fesztelenül mozgott a rajta igen jól álló szmokingban.

István is, hogy elfogultságát feloldja, az előtte elsuhanó lakájok tálcájáról leemelt egy-egy poharat, melyben már nem bűzlő ital volt, hanem a leggondosabban kezelt párlatokból készült, illata, zamata valóban kitűnő volt. Közben Istvánnak is és az Artistának is a jelen lévő nők részéről kijárt egy-egy bájos mosoly, a pazar fényben meg-megvillant egy-egy hófehér

fogsor. Így aztán felismerhetetlen arccal elvegyültek az ugyancsak ismeretlenség jelmezébe burkolózó tömegbe.

Itt is titkolóztak, de azért elhangzott sok olyan szó, amelyeket a jól figyelő fül és az olajozottan működő agy a szavak mozaikjából össze tudott rakni. Nem kellett túl sok időt itt tölteni, hogy valaki itt megtudja, mit történt Angliától egészen a Csendes-óceánig. Olyanokat tudjon meg, mely titkokat hétpecsétes titkokként kezeltek, melyek talán soha nem szűrődtek ki a napvilágra, és sok-sok oly féltve őrzött titkot még miniszterelnökök sem tudhattak meg, s amelyek a világ legtitkosabb irattáraiban kerültek mindörökre eltemetésre.

Természetesen ide csupa megbízható ember járt, azt, hogy ide illetéktelenek be sem léphessenek, legalábbis élve ne léphessenek többé ki, a legkörmönfontabb módon, a legszigorúbban ellenőrizték. Eddig erre nem is volt példa, hogy illetéktelen személy ebbe a zárt körbe behatolt volna.

Istvánnak feltűnt, hogy egy bordó bársonnyal párnázott ajtó gyakorta nyílik ki, és valaki kilép, és egy táblát mutat fel, amelyeken egy-egy szám volt. Ezt követően egy-egy személy kifejezéstelen arccal, a legnagyobb higgadtsággal elindult az ajtón befelé. Volt, aki hosszabb, volt, aki rövidebb ideig volt bent, de ugyanolyan kifejezéstelen arccal jött ki, ahogy az ajtón bement.

István nagyon szerette volna tudni, mi történik odabent, de jól tudta, hogy itt hallgatni arany. Sőt ennél is sokkal drágább. Itt számukra a hallgatás maga az élet. Azt pedig arannyal nem lehet megfizetni.

Most Istvánék egy kicsit szétszóródtak. Az Artista oly ügyesen, oly gyorsan és oly feltűnés nélkül tűnt odébb, hogy István először nem is vette észre, hogy már nincs is mellette. Később észrevette azt is, hogy most már az erőművész is jóval távolabb áll. Ő egy asztal mellett állt, kártyázókat figyelt. Önfeledt kibicnek nézné az ember, ha nem ismerné.

István alig tudott még magához térni. Annyira váratlan élmény érte szinte pillanatok alatt, hogy gondolataiból még fel sem tudott ocsúdni, de azt a sok gondolatot, ami fejében cikázott ide-oda, nehéz is volt rendbe rakni.

Ki ez a két ember? Ez most igen erősen foglalkoztatta. Azt mondották, nem tartoznak ide. Oly őszintén hangzott, hogy ezt el is hiszi. Nem volt oka kételkedni benne, és miért tagadták volna, ha őt már egyszer idehozták. Oda tartoznak ahová ő?... Igen, ezt mondták. De hát hová? Hová tartozik ő? Erre is igen nehéz volt választ adni.

Igen hová? Munkás?... Amikor már ki van dobva a gyárból is? Most, amikor a betevő falatot is igen nehézen lehet megkeresni?... Hát hová tartoznak ezek az emberek?... Ha ide nem, hová? Miért jönnek ide, erre a valóban veszélyes helyre, ahol leleplezésük is véletlenen múlhat, de a megmenekülésük is. Miért vállalják akkor ezek az emberek a veszélyeket?... Sok kérdés ez, és mind feleletet vár.

Az Artista?... Igen, őt ismeri. Ez valóban becsületes ember. Eddig még soha nem csalódott benne. A pénzzel is mindig becsületesen elszámolt, soha nem hagyta őt cserben.

Végén belekeveredik olyan dolgokba, amelyhez semmi köze. Miért lázadozik ő mindig. Miért volt szükség rá, hogy társai érdekében fellépjen. Miért volt szükség rá, hogy kidobassa magát a munkahelyéről?

Most?... Most?... Most még egzisztenciája sincs, egy alkalmi munkás, egy egyszerű vagonrakó, aki szó szerinti értelemben csak a legembertelenebb erőfeszítések árán tartja fent magát. Itt viszonylag jól keres, de milyen áron. Itt senki nem emel szót érdekében, ha addig

dolgoztatják, míg összetörik. Itt nincs érdekvédelem... itt csak munka van, irtózatosan kemény munka. Néha tonnákat kell emelni rendkívül rövid idő alatt. Máshol markukba köpnek a munkások, aztán egy kicsit pihennek is, míg megfogják a szerszám nyelét, de itt egy szusszanásnyi idő sincs. Aztán mi történik, ha összetörik, belebetegszik. Itt nincs orvosi segély, gyógyászati ellátás, itt, ha nincs pénze, elpusztulhat. Ez valóban kilátástalan jövő.

Nem érti, miért vállalják mégis ezt a kíméletlen munkát ezek az emberek. Az Artista?... Ahogy most látja, igazi világfi. Arca egyébként is szoborszerű, határozott, férfias vonásokkal. Kevés ilyen arcú, sőt kimondottan csinos férfi futkos Pest utcáin. Szép, magas homlok, kissé keskenyedő szájszélek, kemény, kissé előreugró áll. Az orr? Talán a szobrász sem tudta volna szebben kifaragni. Nem nagy, nem kicsi, teljesen szabályos vonalvezetésű, egyenes orr. Szemek, azok a hideg, nyugodt, acélkék szemek. Ilyen férfiakra mondják a nők, hogy kimondottan szépek. Aztán az alakja. Rendkívül erős, kisportolt és a magassága folytán mégis kissé nyúlánknak látszó test. Árasztja magából az erőt, a biztonságot. Az egész lényéből valami rendkívüli magabiztosság, határozottság árad. Ily férfiak után fordulnak meg a nők, és nézik dobogó szívvel, míg el nem tűnik, és azután még éjjel is felébrednek álmukban, hogy ábrándozó szemeik előtt megjelenjék a csodálatos férfialak. Ha csak vendéglőbe menne, egy esti lokálba, vagy bármely éjjeli mulatóban jelennék meg, körülrajonganák. Érvényesülésre termett az az ember! Mégis az egyik legkegyetlenebb, legkíméletlenebb munkát végzi.

Nem lenne elég tudása?... Már többször is tapasztalta, hogy oly kitűnő megfigyelő, hogy a legapróbb szemrendülésből is kiolvassa a gondolatot. Egy alkalommal, egy kártyaszalonban voltak, oly helyen, ahová egy-egy nagyobbra vágyó dolgozó is csak a fizetés utáni napon tér be. Az egyik asztalnál többen kártyáztak. Istvánnak feltűnt egy szenvtelen arcú ember, aki előtt halom pénz állt, míg a körülötte lévők reszkető kézzel rakták össze még meglévő fillérjeiket.

Az Artista félrelökte az egyiket székestől és leült a szenvtelen arcú ember elé. Az szenvtelen arccal nézett rá, de fel akart kelni. Az Artista barátságos mosolya megakadályozta. Volt ebben a mosolyban valami, aminek nem lehetett ellenállni, amitől a veszélyekhez szokott, hidegvérű emberek is reszketni kezdenek.

Aztán elkezdődött a játék. Két ember ült egymással szemben szenvtelen arccal. Az Artista és a hamiskártyás. Egyikük arcán sem látszott egyetlen rezdülés, nyugodt, hideg, semmitmondó tekintetek kapcsolódtak egymásba, hideg, rezzenéstelen arcok néztek a semmibe. Két teljesen közönyös ember látszólag semmivel sem törődve ejtett ki monoton szavakat. István meg volt győződve, hogy az Artista ennek a hideg, szenvtelen arcú embernek a belsejébe lát, anélkül, hogy a kártyákat látná, ebből a rezzenéstelen szemből kiolvassa a lapokat. A kéz, a szenvtelen arcú ember keze az Artista egy-egy alig észrevehető mosolya után megállt a levegőben, a kártyalap maradt a helyén. Percek teltek el és a halom pénz már az Artista előtt tornyosult. Aztán, amikor a hamiskártyás előtt nem volt már pénz, az Artista mosolyogva áll fel, aztán odafordult a körülötte álló emberekhez:

- Ki-ki annyit vegyen, amennyit elvesztett. Aztán a pénzt hazavinni. Ha még egyszer bármelyikötöket itt látom, a csontját töröm össze.

Nagyon komolyan vették ezt az emberek. Nyomban el is tűntek. Eltűnt a hamiskártyás is.

Az Artista gyors volt? Igen, olyan, mint a villám, sokszor másodpercek tört része alatt cselekedett. István hosszabb ismeretség után rájött, hogy nagyon olvasott emberrel van dolga, akinek általános ismerete, tudása igen nagy. Aztán ez az ember bejárta a világot, nem volt olyan világrész, ahol meg ne fordult és kevés volt az olyan kikötő, ahol hosszabb, rövidebb ideig nem tanyázott. Gazdag ember lehetne, nyugodt, gondtalan élettel. Hát mégis, miért emeli

naponként a tonnákat, miért végzi ezt a mindenki által lenézett munkát? Lehet erre feleletet kapni?

Nem is volt erre sok idő. Az erőművész István mellé sodródott, aztán csak annyit súgott halkan:

- Nagyon óvatosan és nagyon gyorsan meneküljünk! Utánunk gyere!

Talán pillanatokig tartott, hogy ez a hossza-széle egy ember mellette volt, és már el is vegyült a tömegben. Azt még félszemmel elkapta István, hogy az erőművész gyorsan, de mégis úgy lépked, mintha mi sem történt volna, gyors, kényelmes mozdulatokkal. Erre István is megindult. Kapcsolt, éspedig gyorsan, látva a példát. Azt a körülményekből már sejtette, hogy most nagy tétre megy a játék, az életéért kell mozognia. Szinte egyszerre fogták meg az erőművésszel annak az ajtónak a kilincsét, amelyiken bejöttek és mire István lépett, a nagy testes, széle-hossza egy ember már bent is volt az öltözőben. Itt már a padon ült az Artista mozdulatlanul. Csak akkor mozdult, amikor Istvánék beléptek, de akkor villámgyorsan.

- Most nagyon gyorsan, mert különben végünk van. A vészkijáraton fogunk távozni. Ezt itt csak pár ember tudja.

Szinte pillanatok alatt értek a folyosóra. Most volt alkalma Istvánnak megcsodálni, hogy ez a rendkívül izmos testű ember mennyire gyors és rugalmas. Meglepte Istvánt az is, hogy ez a széle-hossza egy ember, ez a tömör izomból álló ember mennyire villámgyors. Az elnehezültnek, néha szinte tohonyának látszó test, milyen sebes mozdulatokkal tud helyet változtatni. Aztán azt sem látta István, hogy hogyan, de ennek az embernek kezében anélkül, hogy egy villanást is látni lehetett volna, hogy valahová nyúlt volna, a keze csak megrezdült volna, már egy hidegen csillogó revolver volt. Revolver volt az Artista kezében is. István szinte ösztönszerűen kapta el a feléje suhanó tárgyat. Revolver volt az is, az Artista dobta. Aztán István már alig tudta nyomon követni az előtte suhanókat. Csak a folyosó végén torpant meg egy pillanatra, amikor az Artista a folyosó végét elzáró kőfalnak ugrott. Darabokban hullottak szét az üvegcserepek. Csak épp oly nyílás tátongott, hogy átférhettek rajta. Ha lett volna idő, megcsodálták volna, milyen mesterien álcázott ajtón kerültek át.

Aztán még gyorsabban. Most már egy hideg folyosórészhez jutottak. Annak végén az ajtó már nem volt álcázva. Pillanatok alatt túljutottak azon az ajtón is. E folyosórészben világosabb volt. Még látták, hogy többen a folyosóba lépnek, utána szempillantás alatt rogynak össze.

Az Artista kissé gúnyos mosollyal nézett vissza:

- Kissé későn kapcsolták be az áramot.

- Itt áram van? - kérdezte István megdöbbenten.

- Igen, a falban végig, aki a bekapcsoláskor a folyosón van, az halál fia. Így pillanatnyi lélegzetvételhez jutottunk, de gyorsan tovább, mert még vár egy kis meglepetés.

István előtt egy szemvillanásra megjelent a pár ember képe, akik úgy húzódtak össze, mintha rúgók rántották volna össze őket.

Újabb folyosórész. Mögöttük csattanva csapódott egy ajtó, azután valami csukódni kezdett a végén is, de az erőművész már nekifeszült. Ők is nekinyomták vállaikat. Kezdődött a hatalmas birkózás, az újra inaszakadtáig megfeszített izom küzdelme.

Körülöttük a falból a folyosó teljes körívében spriccelt a víz, már az ajtón is ömlött. Az ajtóban valami kattant, aztán megszűnt a nyomás. Valószínű eltört a zárszerkezet. Most már akadálytalanul kijutottak. Csak a víz ömlött utánuk, ők meg csuromvizesen, ziháló tüdővel

futottak tovább. Az Artista egyik kezét belemerítette a vízbe, és lemosta verejtékkel áztatott arcát.

- Tudnak ezek - jegyezte meg az Erőművész. - Ha két ajtó közé zárnak minket, az alagút pillanatok alatt feltöltődik vízzel, és úgy fulladunk meg, mint a patkányok.

Szörnyű, idegtépő percek voltak ezek. Az idegrendszer, az erő, izom csatája és iskolája is. A legkegyetlenebb vizsga. A megfelelés jutalma maga az élet. Szerencsére a halál csak a nyomukban járt, kíméletlenül követte őket! A kérdés csak az volt, lehet-e a távolságot tartani. Ha nem, akkor irgalmatlanul fizetni kell.

- Sietni, sietni... - préselte ki ziháló melléből az Artista a szavakat.

Aki ezt a már nehezen mozgó, kimerültnek látszó három embert nézné és a megtett távolságot, nehezen értené meg, hogy ily rövid út után ennyire el lehet fáradni. Talán csak az tudja megérteni, aki látott már atlétát összerogyni rövid száz méter megtétele után. Micsoda erőt összpontosít a sprinter e rövidtávba! Micsoda erőt összpontosít az, aki ezeket a métereket sok-sok akadállyal szemben ugyancsak a lehető legrövidebb idő alatt az életéért teszi. Igen, itt ez az ár és a legkíméletlenebb végrehajtó maga az élet.

Szinte bukdácsoltak előre a nehéz útszakaszon, ami már nem kiépített alagútnak látszott, hanem egy düledező, romosodó pincemaradványnak. Csak a figyelmes szemlélő vehette észre, hogy az itt-ott leomlani látszó kövek mennyire erősen hozzá vannak kötve a mennyezethez, a falakhoz. Az úton itt-ott egy-egy tégla feküdt, mintha a falból esett volna ki. Még kilátszottak a vízből, melynek szintje igen gyorsan emelkedett. A vízzel történő elárasztás ugyancsak a kis alagútszakaszra volt tervezve, oly bő vízmennyiség zúdult a falakra helyezett és abból épphogy kikandikáló csővégekből, hogy még most is derékig áztatta őket.

Egyszerre hűvös légáramlás fut végig a folyosón. Innen is, onnan is jól álcázott ajtók nyílta, és jól megtermett emberek ugrottak ki mögülük.

- Na István, most mutasd meg, mit tudsz! - kiáltotta az Artista. - Igen fontos volt ez nekünk, hogy megtudjunk valamit, de gondoltuk, hogy ketten kevesen leszünk. Most van rád szükség.

Az Artista már nem tudta befejezni a mondatot, arra már nem volt idő. Most már villámgyorsan ütni kellett. Ütött, és ütöttek valamennyien. Gyorsan, villámgyorsan. Kemény, erős emberek voltak a támadók, még erősebbek, keményebbek voltak Istvánék. Ütöttek, rúgtak, fejeltek, úgy, ahogy azt az adott helyzetben tenniük kellett. Így aztán előbbre jutottak. Most derült ki, milyen jó volt, hogy hárman vannak. Hárman elállták az egész alagutat, a teljes keresztmetszetet, így oldalról senki nem támadhatta meg őket. Felváltva védekeztek előre-hátra. Most István boksztudása is érvényesült, a védekezés magasiskoláját mutatta be, de nem különben az Artista és az erőművész is. Ahová ütöttek reccsent a csont, tört az áll, ficamodott a kar.

Mindez pillanatokon belül játszódott le, szinte elképesztően gyorsan. Minden pillanat az életet jelentette, minden másodperc a győzelmet. Bármennyire is gyakorlott verekedők voltak a támadók, bármennyire is elszánt emberek, az életéért küzdő kis csoport ellenállhatatlan volt, őket legyőzni nem lehetett. Oly hihetetlen gyorsan törtek a kijárat felé, hogy nem volt senki, aki ezt megakadályozhatta volna.

Aztán egyszerre mindenki elmaradt, hihetetlen csönd lett. Az Artista felkapta fejét:

- Futás!... Futás!!!

Oly parancsoló volt a kiáltás és oly határozott, hogy mindegyik megérezte a veszélyt, a végveszélyt, és hihetetlen erővel futott.

Hosszú másodpercek múlhattak újra, majd robbanás reszkette meg a levegőt. Az Artista István lábát kapta el, míg a másik kettő magától vetette magát a földre. Ez is másodperc tizedrésze alatt játszódott le.

Azután csak por volt és füst, és utána ismét halálos csend. Az Artista és az Erőművész úgy pattant fel, mintha rugók lökték volna őket.

- Tovább! - kiáltotta az Artista.

Ismét futni kezdtek. Aztán ismét ajtó, majd egy kis pince, és onnan már szabadba nyílt az út. Újra kint voltak a levegőn.

Hatalmas nagy lélegzetvétel, ami elég volt arra, hogy ez a három, igen bátor ember magához térjen.

- Most tovább, még nem menekültünk meg.

Egy fal állta útjukat. Az Erőművész már a fal mellé is állt és kezéből létrát tartva várta, hogy kezébe belelépjenek. Előbb az Artista ugrott, majd István. Az erőművész úgy dobta fel, mintha rugók lökték volna meg. István át is lendült a túlsó oldatra, csak az Artista maradt fent a fal tetején. Ő a kezét nyújtotta le az Erőművésznek, és amikor elkapta a kezet, óriási erővel húzta fel.

Már fent volt az Erőművész a fal tetején, és már ugrottak is le, amikor golyók fütyülését hallották maguk mellett.

Oly gyors volt az ugrás, hogy szemmel is alig lehetett követni. Amikor a földre huppantak,·az Erőművész felszisszent.

- Eltaláltak? - kérdezte az Artista.

- Igen, a vállamat lőtték keresztül.

- Nagyon fáj?

- Nem. El tudok illanni.

- Most ki kell tartanod, mert nincs idő segíteni; aztán amint lehet, nyomban rendbe hozzuk. Ezek még ide is kopókat helyeztek, és azok igen gyors lövők, de most már azt hiszem megmenekültünk. Itt már én vagyok jobban otthon. Jól ismerem a járást. Sajnos a tetőn át kell menekülnünk. Ki fogod bírni? - nézett az Artista az Erőművészre.

- Ki. Egész biztos. Sok mindent kibírtam már.

- Szorítsad a kezed a válladra.

- Igen, azt csinálom.

A bástyáról már könnyű volt megközelíteni a lépcsőházat, bár még itt is életveszélyes volt. Igen gyorsan és jól lőttek, de szerencse, hogy a kerítés részben takarta őket.

- Hát, nem gondoltam volna, hogy innen megmenekülünk. Milyen tökéletesen védekeznek ezek, hogy ki van építve!

- Most azt hiszem, költözni fognak. Ismerem ezeket. Ha csak sejtik is, hogy felfedezték rejtekhelyüket, már odébb állnak. Itt nem számít a pénz.

- Fizetnek a gyarmatok!

A lépcsőházon keresztül rohantak már gyorsan fel az ötödik emeletre. Erre nem nagyon számított senki, lent várták őket halált okozó lövésekkel. Ez volt az egyetlen út, ahol innen menekülni lehetett.

Az utolsó emeleten az Artista megragadta az ereszt és könnyed, gyors mozdulattal húzta fel magát. István csodálattal pillantott rá. Micsoda hatalmas erő!

Ezután az Erőművész következett. István utoljára maradt, hogy őt biztosítsa. Az Erőművész nagy súlya alatt az eresz megrokkant, de az Artista már hason feküdt a tetőzeten és vaskezével húzta az Erőművészt, míg István tolta, és így pillanatok alatt fent volt a tetőn. Ezután István jött. Nagyon erős volt István is, de nem volt oly rugalmas, mint az Artista. Azért neki is sikerült, és társai segítségével már fent is volt a tetőn.

Az Artista és az Erőművész végigszaladtak a tetőzeten. István is utánuk ment, de nem olyan gyorsan és nem oly bátran. Az Artista látta is, hogy István eléggé bizonytalan a tetőn. Vissza is ment érte.

- Ne haragudj Artista, én nem szoktam meg a tetőn való járkálást.

- Nem baj, először nekem sem volt könnyű.

Sikerült is hamarosan átmenniük a túlsó oldalra, ahol takarva voltak. Innen István lenézett a mélybe. Majdnem elvesztette egyensúlyát; annyira hatott rá a szokatlan magasság és a bizonytalan alap, ahol lábát sem tudta megtámasztani.

Az Erőművész összeszorította száját, bár sápadt volt és erős fájdalmai is lehettek, de nem mutatta, még egy nyikkanás sem jött ki a torkán.

- Micsoda kemény emberek ezek! - gondolta István. - Mi mindenen kellett keresztül menniük ahhoz, hogy valaki ennyire félelmet nem ismerő, ily határozott, magabiztos emberré váljék.

Ahogy imbolygott István előtt az Artista alakja, igaz csodálattal nézett erre az emberre. Erre az emberre, aki vasszorgalommal végezte a kemény munkát, oly keményen, hogy kevesen tudták volna utána csinálni. Erre az emberre, aki gyűrötten, piszkos ruhában is keménynek, férfiasnak látszott. Erre az emberre, aki szmokingban úgy nézett ki, mint egy világfi, akiért a nők szívei megremegnek.

Ki lehet ez az ember? Miért jár oly helyre dolgozni, ahová csak az arra igazán rászoruló emberek járnak? Kemény, nehéz, vért, szívet, tüdőt kívánó munkát végez, amikor magának magasabb körökbe is jó megélhetést tudna biztosítani?

Nem sok idő volt morfondírozni. Gyorsan kellett haladni. Itt a gyors mozgás a menekülés, a lassúság a halál. Nem volt nehéz a kettő között választani. Feszült pillanat! Az Erőművész megcsúszott a tetőn. Úgy látszik kissé megszédült. A nagy vérveszteség. A sebre az Artista ingéből gyömöszöltek egy-egy rongydarabkát, de az sem tudta teljes egészében elállítani a vérzést. István egy pillanatra látta, hogy az Erőművész kezei mily erővel nyomódnak a tetőcserepekhez. Az egyik el is tört a hatalmas nyomástól.

A dermedtség pillanatokig tartott. Úgy az Artista, mint István is, mintha rugók lökték volna ki, pillanatok alatt ott voltak a meredek tetőn hason fekvő ember mellett, aki a nagy erőlködés ellenére már lassan csúszott lefelé, lefelé a mélybe, a biztos halálba.

Két erős férfikéz tapadt az ugyancsak erős férfikézre. Két férfi húzta fel újra a súlyos férfitestet, és most már szorosan mellette haladva értek el a szomszédos háztetőig. A két ház közötti részen volt egy kis térség, ahonnét le lehetett pillantani a hírhedt ház előtti térségre. A ház előtt még három ember cirkált és az utca túlsó oldalán is még két férfi. Kezük zsebre volt

téve, de mindhárman tudták, hogy ezekből a zsebekből másodpercek tört része alatt pisztolyok kerülnek ki, és a villanásszerű mozdulat után jön a biztos lövés. Egyszerre kapták le fejüket, nehogy észrevegyék őket. Lent is tanácstalanság ütötte fel a fejét. A várakozók nem tudták megérteni, miért nem tűnnek már elő a keresett emberek. A házban is már agyonkeresték őket, ha bárhol bújtak meg, akkor is kihajtani kellett volna őket. Ők már szívesen elsütötték volna a halált osztó pisztolyt, de még nem volt kire.

Izgatott mozgolódás volt már lent, a kipróbált, tapasztalt emberekben feléledt a gyanú. Most már egyre gyakrabban tekingettek a szomszédos házakra, fürkészték azok tetőzetét. A három embert azonban eddig még nem lehetett meglátni sehol.

- Erős vagy? - kérdezte ismét az Artista az Erőművészt.

Az nem szólt semmit, csak rámosolygott az Artistára. Az megértette a mosolyt. Ő sem szólt semmit.

Át kellett ugrani a szomszédos ház tetejére. Ez kissé alacsonyabban volt, mint annak a háznak tetőtere, ahol most álltak.

Az ugrás veszélyes volt. Nemcsak azért, mert a szomszéd ház teteje ugyancsak meredek volt és csúszós, hanem azért is, mert ily nehéz testek huppanása komoly zajt csaphatott, és azt kifinomult fülek könnyen meghallhatták. Vigyázni kellett.

Elsőnek az Artista ugrott. Könnyedén szökellt a nehéz test és oly puhán ért a tetőzet cserepéhez, mintha puha mohára ugrott volna. Ezután az Erőművész ugrott. Ő is puhán és könnyedén ért a tetőre. Alig hallatszott valami zaj, lehetetlen volt, hogy az eljusson a lent figyelők fülébe.

Utolsónak ugrott István. Ő is könnyedén, de nem annyira rugalmasan. Hiába, ehhez igen nagy gyakorlat kell és különös érzék, hogy valaki ily magasban oly biztosan tudjon járni, mint más az Oktogonon.

Ezután csendesen várakoztak, várták, hogy sikerült-e észrevétlenül eljutniuk a szomszéd ház tetejére, nem fedezték-e fel őket.

Hamarosan megnyugodtak. Csak azután, miután már meggyőződtek róla, hogy senki nem fedezte fel őket, indultak tovább.

Újabb tetőtér következett. Aztán újabb, de még mindig nem voltak biztonságban. Aztán egyszerre csak egy gyermekkiáltás hallatszott:

- Nini, bácsik a tetőn!

Aztán egy erős férfihang:

- Mit keresnek ott fent?

Nem adtak rá választ. Most sietni kellett. Még egy megjegyzést sem tettek, csak futottak tovább. Még elhallatszott hozzájuk egy női hang, még hallották, hogy hívják a rendőrséget. Az Artista el is mosolyodott. Hol lesznek ők már, mire a rendőrség kiszáll. Egyébként az a pár ember ott lent sokkal veszélyesebb, mint egy szakasz rendőr.

Már ismét elértek a szomszéd ház tetejére, de a kiabálásokat ott is meghallották és már futottak is Istvánék felé. Már golyó fütyült el Istvánék mellett.

- Na most nem tudunk tovább menni!- szólt az Artista.

- Akkor a kezükbe kerülünk.

- No! No! Itt már nem. Itt már igen jól ismerem a helyet. Míg ezek meg nem szállták az épületet, erre szoktunk a razziákból elillanni.

Az ereszcsatornáról már könnyű volt a legfelsőbb emeletre eljutni és onnan a lépcsőházba.

- Most nékünk kell gyorsabban a földszintre érnünk. Ha sikerül, akkor le tudunk jutni a pincébe és akkor onnan át tudunk menni a szomszédos házba anélkül, hogy észrevennének bennünket. Onnan meg már a túlsó utcára nyílik az átjárás. Ott már biztosan nem keresnek bennünket.

Sikerült is időben lejutni a földszintre és onnan gyorsan a pincelejárathoz. Ideje is volt már, mert alig húzódtak a pincefal mellé, már egy öblös hang kiáltotta is, hogy „gyorsan fussunk fel, most elkapjuk őket".

Istvánék csak annyit vártak, míg a gyors, dobogó léptek zaja kissé elcsendesül és máris indultak le a pince mélyére. Pince volt, de inkább egy sötét veremnek nézett ki és mélyéből fullasztó bűz áradt.

- Gyerünk! Itt kell lenni az átjárónak! - szólt az Artista.

A sötétben tapogatózva mentek előre. Itt-ott szanaszét szórt ócska holmik között csak bukdácsolva juthattak tovább.

- Az Istenit! - kiáltott fel István. - Ez egy kapa lehetett, ráléphettem, mert a nyele megütött.

- Nem is baj - szólt az Artista -, úgy látszik szükség lesz rá. Valakik betömhették az átjárót. Sebaj, majd a kapával kinyitjuk újra. Na de előbb bekötözzük az Erőművészt.

- Inkább csak menjünk tovább - hallatszott az Erőművész hangja.

- Hogy képzeled, előbb bekötözünk!

- Hagyjatok, innen majd elvánszorgok magam is.

- Na, csak ne mozogj! - hallatszott az Artista kemény hangja, akinek szakavatott kezei végigsiklottak az Erőművész vállán.

Úgy látszik, jó helyre nyúlt a kéz, mert az Erőművész felszisszent.

- Na, megvan a seb! Most pedig István, ide az inged, az enyémből már alig van.

István gyors mozdulattal vetette le az inget. Az Artista gyorsan eltépegette, majd gyors mozdulattal az Erőművész vállán keresztül bekötözte a sebet, melyből még csordogált a vér.

A kötés nem sikerült túl jól, nem is volt megfelelő eszköz hozzá, de a szakavatott kéz mégis oly kötést csinált, hogy a vérzést elállította és a sebet megőrizte a bepiszkolódástól.

- Most aztán István ide azt a kapát.

- Hej, hová is tettem?

- Jegyezd meg jól, nekünk a sötétben is kell látnunk és soha nem szabad elfelejtenünk, ami velünk történik.

- Igen, már tudom, hol volt.

Már az Artista kezében volt a kapa. Az erős kéz nem ütött nagyokat, mindig csak akkorát, amire szükség volt. A tégla könnyen lazult meg, érezhető volt, hogy nemrég falazták be az átjárót. Az egyre erősebben kongott, aztán az új fal kissé bedőlt.

- Most aztán kissé tágítjuk! - szólt az Artista, de el is hallgatott mindjárt. Beszéd hallatszott a pincében.

- Nézd, vércsepp! Ez a pasinak a vére lehet. Valószínű a pince felé mentek. Menjünk utánuk.

Most már biztos volt, hogy rájuk találtak. Nem volt vesztegetni való idő.

- Kicsi a lyuk, de gyorsan át kell bújnunk, már nem lehet ütni a falat, mert akkor meghallják, aztán idelőnek, és ha akarnak is, nem is, akkor is eltalálnak. Na, bújjál.

Ez a felszólítás már az Erőművésznek szólt. Az préselte is át magát a szűk nyíláson.

A nagy, széles test a búják közben le is sodort egy téglasort, az nagy robajjal zúdult át a másik oldalra.

- Hallod, ott vannak, szaladjunk le.

- Gyerünk István! Most te következel, de gyorsan, hogy míg ezek ide érnek, én is átbújjak, mert ha nem sikerül, csak az Isten lesz irgalmas.

Pillanatokon belül át is bújtak. Ideje is volt, mert a hang már a pincében hallatszott.

- Az irgalmát, milyen sötét van. Legalább gyufám volna. Pista, fuss gyorsan gyufáért, de mondd azt is meg, hogy ezeket megtaláltuk, itt vannak a pincében! Addig egy kicsit be is füstölünk nekik.

Több helyről egyszerre dördült a lövés. Nem bánták volna, ha Istvánék visszalőnek, legalább látták volna a torkolattüzet. Azok már jól bent jártak az átjáróban, azt a csekély zajt, amit közben ütöttek, elnyelte a pisztolyropogás, a mögöttük kitört harci zaj.

- Most már jó helyen járunk - hallatszott most már a vezér, az Artista nyugodt hangja.

Az átjáró után most egy világosabb pincében találták magukat, majd feljöttek a lépcsőházba, ahol éppen egy liftbe készültek beszállni.

- Nézd milyen mocskosak - szólt egy jólöltözött hölgy a mellette lévő férfinek.

- Kik maguk? - kérdezte a férfi erősen hangsúlyozott felsőbbséggel.

- Liftes fiúk - mosolygott rá az Artista. - Ha kívánod, a liftet felfordítjuk. - A mosoly olyan volt, mint valami állatszelidítőé, olyan, amelytől a legvadabb tigris is jámbor jószággá válik.

A férfi nem mosolygott vissza, hanem beugrott ő is a liftbe és szélvészgyorsasággal nyomta meg a liftgombot. Szíve még akkor is kalimpált, amikor a lift a hatodik emeleten megállt.

Istvánék közben keresztülszaladtak az utcán és áttértek a szomszédos házba.

- Ez az utolsó emeletes ház erre - mondta az Artista. - Innen már egy nyomortelepre juthatunk. Azok ott engem pártolnak. Ott csak földszinti viskók vannak, legtöbbje bádogból, hevenyészve van összeragasztva, de itt jobban el lehet rejtőzni, mint bárhol az emeletes házak között.

Most már vidáman lépkedtek, mintha nem is történt volna velük semmi. Csak az Erőművész volt sápadtabb a szokottnál.

Aztán jött a liget, ahol már az Erőművész otthona volt. A mutatványos bódé előtt az Erőművész megrúgott valahol az ajtó körül egy fadarabot és a bódé ajtaja lassan kinyílt, mintha szellemek nyitották volna ki.

Itt már minden ismerős volt. István is az utóbbi időben már többször járt ebben a bódéban, most már néki is ismerős volt minden holmi, ami ebben a bódéban feküdt.

- Na, most feküdjék le - szólt rá az Artista az Erőművészre. Az szó nélkül engedelmeskedett.

Nem volt kiosztva köztük semmilyen szerep, de aki ismerte ezt a három embert, nyomban láthatta, hogy itt az Artista a vezér. Az ő szavát teljesítik. István is valahogy ösztönszerűen engedelmeskedett ennek a nemcsak hatalmas erejű, hanem hatalmas energiájú embernek. Ez az ember valahogy oly szuggesztív erővel rendelkezett, hogy nehéz volt néki ellenállni, ha valamit meg akart valósítani, vagy valamit akart.

Az artista szakavatott kézzel, gyors mozdulatokkal tépdeste le a vérrel áztatott inget az Erőművész testéről. Most lehetett csak látni, hogy ennek az embernek milyen hatalmas izomzata van. Most már maga is csodálkozott, hogyan tudott megmérkőzni ezzel a hatalmas izomzatú, bikaerejű emberrel.

Az Erőművész is észrevette István csodálkozását és alig láthatóan elmosolyodott. Csak ő tudta igazán, hogy erről a hatalmas erőről mennyi mindent beszéltek az emberek. István őt csak nem régen ismerte. Nem tudta, hogy ez az ember mily csodálatos dolgokat vitt eddig végbe.

Az Artista kimosta a sebet. Közben az Erőművész felkönyökölt:

- Ott, ott rúgd meg a bódé falát.

Az Artista odament és belerúgott a bódé falába. Ekkor a fal mentén, mintha csak valami láda nyílt volna ki, a padló kissé felnyílt és láthatóvá vált valami kötszerféle.

Az Artista ezt olyannyira természetesnek találta, hogy István sem lepődött meg.

A seb bekötözése olyannyira sikerült, hogy bármilyen sebészorvos is megirigyelhette volna a kötést, és amikor az Erőművész egy új inget vett fel, nem is látszott, hogy korábban lövést kapott. Ezek az emberek a sebekhez is jól értettek.

Hosszú hallgatás burkolta őket körül. A hallgatás során az emlékeiket emésztették meg. Az erőművész egy priccsszerű heverőn feküdt. Mellette ült az Artista, míg István egy kis hokedliszerű, négylábú asztalkán ült. Nézte, nézte a két embert, akik kemény, sokat próbált szemmel néztek a nagyvilágba.

Hosszas hallgatás után István ismét felnézett a két emberre, és ajkára most már elfojthatatlanul tódult a kíváncsiság.

- Kik vagytok ti tulajdonképpen? Kik vagytok?

- Kik vagyunk mi?

A sebesült csak elmosolyodott, majd az Artistára mutatva annyit mondott:

- Ő az Ohrana tisztje.

István nem tudta, mi ez, nyelt egyet, majd ismét megkérdezte.

- És te ki vagy?

- Én? - mosolyodott el az Erőművész. - Én? Hivatalosan én is a cári Ohrana tisztje, de most már a forradalom katonája. Éspedig életre-halálra - tette hozzá nagyon messze néző szemmel.

István csak nézett maga elé. Sok év telt el, míg mindezt megértette.

XIX.

Akármilyen borús az ég, akárhogyan hull is a zápor, egyszer csak mégis napsugaras lesz az ég, vidámmá, derűssé válik az élet.

Hosszú, kemény munka volt már István mögött az új munkakörben is. Megszokta már a kíméletlenül kemény hajszát. Sokat, igen sokat tanult mesterétől, az Artistától is. Ezt az embert időközben különösen megtanulta becsülni. Tudta, hogy mindig számíthat rá, bármilyen bajba jut, kimenti. Ennek az embernek nemcsak teste volt acélos, hanem jelleme is. Söpredék között élt, de ő maga becsületes volt. Így ismerte meg környezete is. Azok, akik soha nem értékelték a becsületet, akik lelkiismeret-furdalás nélkül elárulták a legjobb barátjukat is, ezzel az emberrel kivételt tettek. Akik talán kigúnyolták volna becsületességéért, azért, hogy mindig megtartotta szavát, nem mertek vele ujjat húzni. Nemcsak tisztelték, hanem féltek is tőle.

István úgy érezte, hogy ebben a becsületes emberben igaz jó barátot talált. De István nemcsak barátnak tartotta, hanem tanítómesterének is. Nem is tudott volna számot adni arról, mi minden ragadt rá a vele töltött idő alatt. Megtanult magán uralkodni. Megtanulta, hogy arcizma akkor se rezdüljön, ha hirtelen forró vízzel öntenék le. Megtanulta, hogyha belép egy helyiségbe, pillanatok alatt felmérje annak belsejét. Olyannyira megtanulta figyelni az embereket, hogy még akkor is, ha sokan voltak egy helyiségben, visszaemlékezve is el tudta mondani, hogy kik jártak ott. Még napok múltán is emlékezett ruhájuk színére.

Az Artista által vezetett sok gyakorlás oly eredményes volt, hogy István már azt is észrevette, ha valaki szeme megrebbent, azon alig észrevehető felhő húzott át. Van, aki a vihart sem veszi észre, van, aki a lenge fuvallatot is. Sokat kell gyakorolni, míg valaki eljut odáig, hogy azok arcában is olvasson, akik kellő önuralommal, határtalan hidegvérrel tudják eltüntetni arcvonásaikat, érzéseik külső tükörképét, akik pszichéje mélyén bármilyen erős érzéshullám vonul át, a belső bármennyire is viharos, a külső, az arc teljesen nyugodt, azon rajt van a kínai mosoly, ami a legerősebb érzelmeket is eltakarja.

István kitűnő sportember volt, fejlett, erős izmokkal, és ez az ádáz, kegyetlen munka pokolian szívóssá is nevelte, de mégis sok-sok minden volt, ami szükséges volt ahhoz, hogy ez az ember nemcsak erős, nemcsak bátor, hanem rendkívül ügyes emberré is nevelődjön.

Sokat gyakoroltak az Erőművésszel is, aki hamarosan felépült sebesüléséből és utána ismét a régivé vált.

Játszva megtanulta, hogyan kell szinte simának tetsző falon a hetedik emeletre feljutni, szédítő magasságban egyensúlyozni és most már nem lett volna probléma, ha a tetőkön kell ismét átfutnia.

István többször kérdezte, hogy miért foglalkoznak vele, de csak azt a választ kapta, hogy kedvelik. Egyszer mondta ugyan az Artista, hogyha hasonló bajban lesznek, mint ahogyan voltak, akkor számítanak István segítségére, de más tervük nincs vele. István arra, amit ők csinálnak nem alkalmas.

Amikor István kerekre nyíló szemét észrevették, az Artista hozzátette, hogy: - Te nem vagy alkalmas, túl becsületes vagy!

- Ti is mindig megtartjátok szavatokat.

- Az más, mi mindketten valamikor cári katonatisztek voltunk. Volt egy párbaj, és nem szerettük volna otthagyni a katonaságot, hát beálltunk hírszerzőnek. Azóta mindketten végigcsavarogtuk a világot, de azért úgy érzem, kissé más emberek vagyunk, mint azok, akik hasonló cipőben járnak. Eddig, hogy szavunkat mindig megtartottuk, hátrányát nem éreztük.

- Szeretném még azt kérdezni, hogy miért nézegetett rám az Erőművész oly sokáig haragos szemmel.

- Kíváncsi volt rád - mondja egyszerűen az Artista. - Akkor még arra gondolt, hogy téged is be fogunk szervezni, de azóta csak barátunknak tekintünk.

Az idők folyamán e három ember között valóban szoros barátság fejlődött. Oly emberek voltak ezek, akiket keménnyé nevelt az élet, de akik vidámak voltak, akik, bár ki tudja, milyen harcokat kellett megvívniuk, emberek, becsületes, őszinte emberek maradtak és ez megmutatkozott egymás iránti érzéseikben is. Néha kötekedtek egymással, de az apró kis heccelődések csak erősítették az egymás iránti megbecsülést.

Egy alkalommal az Erőművészt egy idegen, már erősen elaggott ember kereste fel. Az Erőművésznek igen gyanús volt ez az ember, már-már azon gondolkodott, hogyan tegye ártalmatlanná, amikor erős kacagás rázta meg, az elaggottnak tűnő, de igen erőteljes testet.

- Na nézd csak, engem, a vén veteránt akarsz becsapni?... Na eddig elég jól sikerült. Ha nem ismernélek annyira, bizony becsaphattál volna.

Hamarosan megérkezett az Artista is, de az ő szemét sem lehetett bekötni.

Bármennyire is jól sikerült a maszk és játszotta István tökéletes színészi játékkal az idős, öregembert, az éles szemű Artista nyomban észrevette, hogy valaki rejtőzködik az álarc mögött.

Volt eset, amikor együtt jelentek meg igen előkelő mulatóhelyen, oly elváltoztatott arccal, hogy senki nem ismerhette volna fel őket.

Egy napon István későn ért haza. Holtfáradt volt, különösen nehéz napja volt. Sok vagon érkezett, amit időre kellett kirakniuk. Közel érve a házhoz már messzebbről észrevette, hogy a ház előtt valaki áll, de inkább várakozik. A látogató erőteljes, széles vállú férfi benyomását keltette.

Istvánnak szokatlan volt, hogy ismeretlen férfi álljon a ház előtt, ezért hallgatva ösztönére, lassan átkerülve a túlsó járdára, mintha véletlenül tenné közeledett a házhoz. Alig ért azonban közelebb, az erőteljes férfiben felismerte rokonát.

- Mihály!

- István!

Az utóbbi időben alig találkoztak. István rendszeresen későn ért haza, Györe Mihály is eléggé elfoglalt ember volt és új feleségétől származott egy édes kisfiúcska is, és a kissé későn jött jövevény eléggé elfoglalta a már idősödő férfit.

- Végre megtaláltalak István. Már azt hittem elvesztél.

- A rossz pénz nem vész el, de ha el is vész, megkerül.

István szélesre tárta az udvari kis ajtót. Az utóbbi időben jobban ment Istvánnak. Több volt ugyan a megerőltető munka, de jobb volt a jövedelem is, a vagonkirakók nem kerestek rosszul. Így aztán anyjával és egyre növekvő testvérével egy kis kertes családi házban kaptak albérletet. Ott is egyszerű emberek laktak, éppen azért szót értettek velük. Istvánék úgy laktak

ott, mint családtagok. A kis kert művelésében István anyja is besegített, a háztulajdonosok pedig a kis kert termésével kedveskedtek Istvánéknak.

- Na, Mihály sógor!

- Na, nénémasszony!

- Mi jót hozott nekünk?

- Ezért a fiúért jöttem. Hívják vissza a gyárba.

- Engem a gyárba?

- Bizony téged! A művezető azt mondta, hogy azt az utasítást kapta a felsőbb vezetéstől, hogy engem küldjön érted, és én addig ne menjek vissza a gyárba, míg téged vissza nem viszlek. Nem tudom mi ütött beléjük.

- Én sem, mert senkivel nem beszéltem a gyáriak közül.

- Azt mondogatják, hogy valami titkos pártfogód van.

- Nékem? - nyílt kerekre István szeme. - Még elgondolni sem tudom, ki lehet.

- Na ilyen legénynek, mint te? Soha nem tudni.

- Csak nem a kis Rózsika?

- Ugyan, az egyszerű kislány ahhoz, de azért nem szép tőled, hogy úgy otthagytad. Most is bánkódik miattad. Nincs is senkije.

- Nem hagytam én ott Mihály bátyám, de egy egyszerű tróger minek járjon ily szép kislánnyal.

- Hej ha ezt tudná az a lány, akkor biztosan nyomban jönne. Ő azt hiszi, más leányért hagytad el. Egyszer elmesélte, hogy kidobtad, amikor hozzátok jött.

- Igen, hiszen semmink sem volt, de ki lehet az a protektor?

- Hát azt én sem tudom.

- Én nem megyek vissza, nekem jó itt is.

- Nem, édes fiam - csatlakozott István anyja is a beszélgetőkhöz. - Ha visszahívnak, vissza kell menned. Én sokszor látom milyen fáradt vagy, mennyire kimerült, amikor hazajössz. Korábbi munkahelyeden, ha nehéz és sok is a munka, még sincs ily kíméletlen hajsza.

- Én nem megyek vissza édesanyám. Engem elküldtek onnan.

- De most érted küldtek.

- Ki tudja miért?

- Biztosan nem rossz szándékkal.

Hosszú, parázs vita következett, míg István anyja döntötte el a vita végét, illetve annak eredményét. Az eredmény az lett, hogy István vállalta a visszatérést a biztonságot jelentő gyárba.

István egy kicsit tartott is a visszatéréstől, de a volt munkatársak igen szívesen fogadták, csak azért rótták meg kissé, hogy hosszabb ideig feléjük sem nézett.

Amilyen könnyű volt a visszatérés, oly nehéz volt a két baráttól való elszakadás. Tudták, hogy egymástól nem szakadnak el végleg, de már ritkábban fognak találkozni. Most érezték mindhárman, mennyire összehozta őket az élet.

A társak ismét a régiek lettek, a régi viszony gyorsan újra kialakult. Csak egy gépet került István kényesen, de a gép gazdája, kezelője is kerülte Istvánt. A gép kezelője egy gyönyörű barna leány volt, egy kissé molett.

Egy-két hónap is eltelt már, míg István bandukolva ment hazafelé, elmélyedve gondolataiban. Egyszerre két puha kéz fogta be szemét.

István először erélyesen megmarkolta a két, szemét befogó kezet, de amikor a kezek tulajdonosa felszisszent, gyengéden fejtette le azokat szeméről, és lassan megfordult.

Egy gyönyörű leány állt vele szemben.

- Rózsi!

- István!

Talán egy pillanat sem telhetett el, a leány már István karjában volt.

- Oh, te kegyetlen ember. Mennyit gyötrődtem miattad.

- Miért nem szóltál?

- Mert én is büszke vagyok.

Hosszú ideig nem szóltak egymáshoz, csak kezüket egybefűzve bandukoltak együtt az úton.

Csak amikor Istvánék lakása elé értek, viharzott ki onnan egy idős asszony és ölelte át a bájos kis barna teremtést.

- Csakhogy végre itt vagy!

A két nő átölelve egymást ment be a szegényes kis szobába.

A sport is a régi kerékvágásba hozta Istvánt. Ez az erős, szívós ember ott is mind nagyobb sikereket ért el, neve újra ismert lett a gyár dolgozói előtt. Újabb nehéz nap volt, Istvánnak túlóráznia kellett. Rózsi már korábban hazament, Istvánt nem tudta megvárni.

Hazafelé menet István léptei halkan kopogtak a macskaköves úton. A gyár dolgozói, akikkel együtt szokott hazaindulni, lassan elmaradtak tőle. Arra, amerre István szokott járni, kevesen jöttek, de egy idő után azok is elmaradtak, és István egyedül szokott menni az úton, de az utóbbi időben ezek az utak már vidámabbá váltak, mert Rózsika is elkísérte. Néha azonban jó volt, ha egyedül maradt. Ilyenkor szokott önmagával szemben számadást készíteni. Átgondolta mi minden történt eddigi életében, és arra is gondolt, hogy lesz a jövőben. Az előbbi éles emlékképekben jelent meg István behunyt szemei előtt is, míg az utóbbi homályos képekben. Nem volt könnyű tervezni István helyzetében. Igaz, fiatalember volt még, aki előtt - ahogy mondani szokták - ott állt még a világ, de érezte, hogy lehetőségei be vannak határolva. Olyan embernek, mint ő, szűkek voltak a mostani keretek. Igaz, jó szakmunkássá vált, kezében szinte égett a munka, így keresete sem volt rossz. Oly területen dolgozott, ahol viszonylag jól is fizettek. Minden más személyt megelégedéssel töltött volna el, de István többet szeretett volna. Az egészséges vágy, a több, a nagyobb utáni törekvés őt is úgy hajtotta, mint más embert. Az ő átlagműveltsége lényegesen magasabb volt, mint hasonló munkakörben dolgozóké. Sokat tanult Teréztől is és igen sokat az Artistától, de az életismereten kívül az önképzés is sokat segített látóköre kiszélesítésében. Így több volt, mint aki volt, de nem volt az, aki lehetett volna. Továbbtanulási lehetőségek? Nem volt könnyű egy egyszerű szakmunkásnak. Nem támogatták őt, nem támogatták különösen a korábbi történések óta, sőt gátolták munkáját, haladását. Mégis, mindezek mellett, mintha valami segítő kéz őrködött volna felette. Nemrég éles szóváltás tört ki az egyik üzemvezető és a szakszervezeti tisztségviselő között. István nyomban az utóbbi mellé állt és oly erélyesen lépett fel mellette, hogy a

történtek után meg volt róla győződve, hogy ismét kiteszik a gyárból. Valóban fel is hivatták a gyár személyzeti vezetéséhez, ott szigorúan megdorgálták, ami inkább erős vitának hatott, de más nem történt vele.

Ezután Istvánt egyik igazgatóhoz hivatták. Ez rendkívül szokatlan volt, ily személyiségekhez nem szoktak egyszerű munkást hivatni. István az igazgatót már személyesen ismerte. Akkor hivatta magához, amikor István el lett bocsátva. Még élénken visszaemlékezett a beszélgetésre.

Az igazgató akkor azt mondta Istvánnak, hogy szerette volna megmenteni, de sajnos a gyár ügyeiben nem egyedül dönt.

István akkor azt mondotta, hogy ő is ott volt a sztrájkot szervezők között és tudomásul veszi, hogy neheztelnek rá és elbocsátják. Az igazgató hosszasan nézett Istvánra, és István meglepődésére azt mondotta, hogy ő nem haragszik a sztrájkért, ha azt becsületes emberek szervezik. István igyekezett visszaidézni a beszélgetést, maga előtt látta az igazgató gondterhelt arcát, amint lassan, elgondolkodva mondta, hogy az természetes, hogy a dolgozók és a gyár vezetése között harc van, és így is lesz mindörökre. A dolgozó többet akar keresni, a gyár kevesebb fizetést akar adni. Így aztán állandó lesz a küzdelem. A gyárnak sem rossz, ha a dolgozó több fizetést kap, akkor többet tud majd vásárolni.

- Hát akkor miért nem adnak nékik többet? - kérdezte István.

- Ez nem egészen ilyen egyszerű. Igaz, hogy a gyáros is többet akar, de beruháznia is kell, enélkül nem lehet a gyárat fejleszteni. Aztán megjelent egy nagy-nagy ellenség.

- Az micsoda? - kérdezte István.

- Az a konkurencia. Az a gyár marad fent, ahol kisebbek a költségek. Ezért sokszor késhegyre menő harc van a gyárak között. A gyár küzd a többi hasonló gyárakkal és a saját munkásaival is. Ebből nem lesz soha baj, ha becsületes, egyenes emberek küzdenek egymással. Én bízom benne, hogy eljön az idő, amikor a gyárak annyit termelnek, hogy mindenkit el tudnak látni, és a munkások is annyit keresnek, hogy amit a gyárak termelnek, azt meg is tudják vásárolni. Hacsak... hacsak valami különleges nem történik. - Az igazgató oly annyira elmerült gondolataiban, hogy észre sem vette, amikor István eltávozott.

Amikor az igazgató újra meglátta Istvánt, elmosolyodott.

- Hallottam, ismét csinált valami galibát.

- Nem volt igaza a brigádvezetőnek.

- Magában megint túlteng az igazságérzet. Na menjen dolgozni, de ne halljak több panaszt magáról.

István ránézett az igazgató arcára. Igen érdekes egy anyajelszerű van a bal arcán. István hirtelen visszaemlékezett a sztrájk idejére, arra a vizes lakásra és a betegen fekvő férjre. Akkor mondta az asszony, hogy egy szakadt ruhába öltözött ember jött be hozzájuk a feleségével. Azon is egyszerű munkásruha volt, de látszott rajtuk, hogy nem igazi munkásemberek, inkább valami urak. A férfinek valami anyajel volt a bal arcán. Magas homloka és vékony szája volt. Igen sok pénzt is adtak nékik. Istvánék is csodálkoztak akkor a nagy összegen, nem tudták mire vélni, nem is akarták az asszonytól elfogadni. Most, hogy István visszakerült a gyárba, meg akarta őket látogatni. Akkor hallotta, hogy egy nagyobb, száraz lakást kaptak.

Amikor István már kifelé ment az irodából arra gondolt, hogy lám, ezek az emberek sem mind egyformák.

István lassan bandukolt a macskaköves úton. A hogyan tovább gondolat foglalkoztatta. Hogyan tovább egy ambiciózus fiatalembernek, egy oly fiatalembernek amilyen István volt?

Gondolataiban erős ostorpattogás zavarta meg. Egy hintó állt meg mellette. A hintóból egy női fej hajolt ki. A szép vonásokat a fátyol mögül is fel lehetett ismerni, már azért is, mert a nap is oly szögben érte a fátylat, hogy az alatta lévő arc jól láthatóvá vált.

- István! Nem ülne fel?

Istvánt, mintha áramütés érte volna. Igen az arc valóban ismerős volt.

- Na, üljön fel!

István engedelmeskedett a felszólításnak, a kisportolt test könnyedén lendült fel a félig zárt hintóra.

- Meglepődik fiatalember? - kérdezte egy dallamosan csengő női hang.

- Igen - vallotta be István őszintén.

- Beszélni akartam magával. A sors úgyis kegyetlenül összekapcsolt bennünket és így illő, hogy kapcsolatot is teremtsünk egymással.

István valahogy megérezte, hogy az az angyali védőkéz mely az utóbbi időben felette lebegett, ennek a lefátyolozott szép arcú nőnek a keze lehetett. Ez az angyali kéz mesteri módon gördítette el útjából az akadályokat. Valószínű ennek volt tulajdonítható, hogy régi munkahelyére visszakerült. Nem is akármilyen módon. Úgy jöttek érte.

A bárónő fellebbentette fátyolát. István most látta csak, hogy a kissé kékesen csillogó fekete haj milyen formás, mennyire szabályos, mennyire igézően szép arcot övez. Szép barna szemek, rezzenéstelen szempillákkal. A magas homlok szokatlan értelmet és magas műveltséget árult el, és a kissé előreugró állacska erős akaratról tanúskodott. A száj szépen ívelt. A kevés festék ezt a szép, érzéki ajkat nem választotta el az arc egészétől, amibe harmonikusan illeszkedett bele, és ugyanilyen harmonikusan illeszkedett bele a kissé hegyes, de azért nőies orr is. Így egészében egy szép, szabályos női arc nézett Istvánra.

- Milyen szép ez a nő - gondolta István. Ily közelről még nem láthatta, csak egyszer, de akkor még ennyire nem figyelte meg. Ahogy ezt a bájos, igézően szép női arcot nézte, lelki szemei előtt megjelent egy csodálatos amazon, aki testhez simuló lovagló ruhában, kibontott hajjal pompás arab szürke ménen vágtatott a pusztákon, őszinte csodálatát vívva ki a figyelő szemeknek.

István is így emlékszik vissza erre a csodálatos nőre, aki elérhetetlen magasságban „lebegett” felette.

- Látom, nagyon elcsodálkozott, hogy megszólítottam. Elvégre valamikor, talán nem is olyan régen az én alkalmazottaim voltak.

- Igen, a kis jobbágyfiú.

- Az már akkor sem volt.

- Igen a jobbágyságot eltörölték, de maradt minden a régiben.

Az asszony nem szólt semmit, csak nézte a fiatal férfi arcát, és őt is olyan őszinte csodálat töltötte el, mint a szemben ülő férfit.

- Ritka jóképű férfi - állapította meg az asszony. - Milyen szigorú, acélszürke szemei vannak. Mintha vesébe látnának és milyen férfias álla, aztán ez a rugalmas, szoborszerű alak. Határozottan jóképű ez a kölyök.

A negyvenes asszony szemével nézte a fiatal férfit és bontotta darabokra. Szinte külön-külön vizsgálta annak minden részletét, valahogy úgy, ahogy a műértők nézik a híres festményeket. Először távolról, egészben, majd külön-külön vizsgálják annak részleteit, az arcot, a kezeket és azt is részletekre bontva.

Nehezen indult a társalgás. Inkább csak nézték egymást. A férfi szemei előtt az utolérhetetlen vágyálom, a vágtató, lobogó hajú nő, míg a nő szeme előtt egy kimondottan jóképű férfi, egy férfiideál, akihez ennek a nőnek több köze van, mint ahogy ez a kölyök hinné.

- Azt hiszem ön volt, bárónő, az én védőangyalom.

- Fiam, ez túlzás! Én ugyan figyelemmel kísértem utadat, segítettem is néked, bár nem volt nagy szükség az én segítségemre.

- Nem vettek volna biztosan vissza. Én vörös posztó voltam a szemükben.

- Ettől vadul a bika is! - nevetett az asszony.

- Mi a vörös színt másképp látjuk.

- Mi az, hogy mi?

- Mi, valamennyien.

- Igen, mondták, hogy nagyon öntudatos ember vagy. Mondták azt is, hogy sokan hallgatnak rád.

- Azt nem mondták, hogy veszélyes vagyok? Egyébként ezzel bocsátottak el.

- Én kezességet vállaltam érted!

- Rosszul tette bárónő.

- Lehet, de kénytelen voltam.

- Hogy érti ezt?

- Magam sem tudom, de úgy éreztem meg kellett tennem!

- Kellemetlen lehetett.

- Na, nem volt nehéz, de azért kényes volt. Tudod, egy özvegyasszonyt könnyen összehozhatnak bárkivel.

- Önt, bárónő, mindig védték.

- Csak nem az intézőmre gondolsz - villant fel a bárónő szeme.

Ebben a szempárban pillanatok alatt kigyúlt a gyűlölet tüze. Oly mély lett a pillantás, mint a vulkán izzó krátere, melynek lávája egész a magmáig nyúlik le.

A férfi észrevette a két csodás szempárban hirtelen felvillanó gyűlöletet. Annyira haragszik rá?... Miért nem küldi el?... Most már megteheti.

- Már meg is tettem, elküldtem a nyomorultat. Az életemet tette tönkre. - Ez utóbbi mondat halk volt, természetesen is csengett, csak az avatott fül vette észre, hogy e szavak is parázslottak.

- Most egyedül lakik abban a nagy palotában?

- Igen, a gyermekeimmel, de itt Pesten is van egy házunk. Kint nem szívesen tartózkodunk, oda kellemetlen emlékek fűznek.

Aztán mindketten elhallgattak újra. Az asszony egyszer tegezte, egyszer magázta a férfit. Nem is olyan régen ő volt a nagyhatalmú asszony, akihez a férfi sorsa hozzá volt kötve. Ez az asszony nemcsak őt, hanem családját is tönkre tehette volna, a szülei is ennek az asszonynak kezében voltak.

Az utóbb szerzett tapasztalatok alapján most már István is tudta, hogy ennek az asszonynak köszönhette, hogy az ispán nem állhatott rajtuk bosszút. Az ispán előbb utóbb őt is megtalálhatta volna, és nehéz lett volna kezéből elmenekülni, de szüleit is tönkre tehette volna, elűzhette volna őket, földönfutóvá tehette volna a kis, kiszolgáltatott családot. Igen, ennek a nőnek a keze volt felettük, ő védte őket. Sajnos mindentől nem tudta őket megvédeni. István ajkán kesernyés mosoly jelent meg. Ezt az asszony is észrevette.

- Az az érzésem, hogy egyre gondolunk mindketten - mondta az asszony, és az ő ajkán is megjelent valami kesernyés mosoly.

A hintó közben haladt, már Pest belvárosában trappoltak a lovak, a paták a paloták kövezetén szikráztak.

- Hová megyünk bárónő? - kérdezte István.

- Hová? - ocsúdott fel gondolataiból a bárónő. - Nem is tudom István. Magával akarok most maradni. Oly egyedül vagyok. Szükségem van most valakire.

- Egy bárónőnek? Egy ilyen nagyhatalmú asszonynak, akinek mindenki már szemrebbenésére engedelmeskedik?

- Így van, és mégis mennyire egyedül vagyok. Talán nincs is igazán őszinte ember a környezetemben. Mindenki a pénzt, a hatalmat látja bennem. Senki nem akarja észrevenni az egyszerű, talán érző szívű embert.

- Igen, mint egy rideg, parancsoló kőszobor!

- Te is úgy látod, István?

- Én mindig csodáltam bárónő.

- Néked én voltam a csodálatos asszony, akit néha megcsodáltál a szürke pejen, amikor néha kivágtattam a határba. Máskor úgysem láthattál. A kastélyhoz nem jöhettetek.

- Néha, néha odasettenkedtünk és felmásztunk a nagy téglakerítésre és néha sikerült egy kicsit beleselkedni. Amikor észrevettek, elkergettek bennünket. Aztán iszkoltunk is, nehogy szüleink megtudják, mert akkor lett volna haddelhadd.

- Na most, hogy veled szemben ülök, mit gondolsz rólam?

- A bárónő nagyon művelt asszony és igézően szép!

- Óh!

Halvány mosoly futott végig a bárónő arcán, de enyhe pír is.

- Itt megállhatnánk. Meginnánk valamit. Nem lenne kedved hozzá?

- Én egyszerű munkásruhában vagyok, nem szívesen mennék be ilyen helyre.

- Igazad van. Erre hirtelen nem is gondoltam. Tudom, hogy erősen zsenírozná magadat. Pedig nem szabad.

- A gazdagoknál más. Ők akármilyen ruhában mennek be, a pincérek megérzik a pénzszagot, aztán a földig hajolnak.

- Tudod mit? - nézett a bárónő Istvánra. - Elmegyünk hozzám.

- A bárónőhöz? - kérdezte István meglepődve.

- Miért ne? Úgyis hozzátok vagyok kötve. Ha tudnátok mennyire.

- Miért lenne bárónő?

- Miért? Miért? Édes fiam... Azt még nem tudod, hogy a te féltestvérednek az én gyermekeim is testvérük - és szeméből kibuggyant egy könnycsepp.

- Az ispán? - kérdezte István, akinek szeméből ugyancsak a gyűlölet lángja villant fel.

- Igen! - mondta halkan az asszony.

- Ezért vigyázott annyira rám?

- Ezért is... főként ezért.

- Én nem tudok magának soha segíteni bárónő!

- Azt nem tudom... de nem is fontos! Most már a vér kapcsol össze bennünket. Engem, a gazdag asszonyt és téged, a szegény embert.

- Igen összekapcsol... - nézett maga elé tűnődve István. - És mégis milyen messze vagyunk egymástól.

- Óh! Mily szívesen lennék sokszor szegény, egyszerű ember. Szívesen laknék akár a legegyszerűbb viskóban is, és milyen boldogan osztanám meg mással problémáimat. Lenne, aki valóban vonzódna hozzám. Szívből szeretne, és nemcsak a pénzemért kellenék neki.

- Egyszerű lenne. Csak ott kellene hagyni a palotát.

- Igen, ezen már gondolkodtam. De nem is oly egyszerű. Tudod, ahová az embert léte állította, nem lehet onnan oly könnyen szabadulni. Sokszor szívesen feladnék mindent, a vagyont, a pénzt, máskor meg még sem bírnék kényelem nélkül élni, nem tudnám otthagyni a kastélyt, nem tudnám elviselni, hogy nincs pénzem.

- Ezért vagyunk egymástól oly messze - mondta halkan István -, még ha mindketten emberek vagyunk is.

- El tudsz képzelni István teljes egyenlőséget?

- Én igen, de igen hosszú idő, több emberöltő alatt, amikor már nem lesz szegény és gazdag ember, és amikor ezt a gazdagok is megszokják - válaszolta István, egy kis mosollyal az ajka alatt.

- Mi sem viszünk magunkkal semmit és annak a pár limlomnak, amit a koporsóba tesznek mellénk, nem tudjuk hasznát venni.

- Ez igaz, és mégis micsoda küzdelmet vívnak a gazdagságért, a vagyonért. Ha azért is csak annyit harcolnánk, hogy mindenkinek egyformán legyen, a földön mindenki boldog lehetne.

- Gondolod István? - nézett messzelátó szemmel a bárónő. - Nem tudjuk, mit hoz a jövő.

A hintó egy szép, kétemeletes palota előtt állt meg. A kapuban egy libériás inas terpeszkedett.

- Én visszamegyek gyalog! - mondta István.

- Na, ugorj le, és segítsél le már, ahogy az egy úriemberhez illik!

- Én nem vagyok úriember!

- De lehetsz!

- Az nem valószínű. Egy egyszerű munkásból soha nem lesz úriember.

- Tudod, hányan vannak az úgynevezett úriemberek között, akik nem voltak azok. No, ugorj már!

István eleget tett a felszólításnak és könnyed szökelléssel leugrott a hintó lépcsőjéről és karját nyújtotta az asszonynak.

Az leszállt, és amikor István meghajolt, hogy eltávozzon, pajkosan belékarolt Istvánba és szinte vonszolta a férfit a bejárat felé.

A kapuban álló libériás inas mélyen meghajolt a bárónő felé. Bár szokatlan volt a kapuőrnek, hogy a bárónő egy munkásruhás férfival lép be a kapun és egyáltalán férfival, a jól nevelt inas arcának simaságával egy rezdüléssel sem árulta el meglepetését.

István hagyta, hogy az asszony felvonszolja a lépcsőkön.

Istvánnak nem is volt még ideje körülnézni, bár lett volna miben gyönyörködnie, hiszen a lépcsőháztól kezdve az építmény egyéb részei is káprázatos pompától csillogtak. Mindaz meg volt itt, amit a vagyon, a gazdagság lehetővé tett.

Tágas termeken vonultak végig, a tetőről leomló függönyök biztosították a félhomályt, vastag szőnyegek nyelték el a léptek neszét, hatalmas üvegcsillárok szórták szét a kevés beérkező fényt, amelyek táncolva pihentek meg a pazar faragású bútorokon.

- Ez mind a magáé, bárónő?

- Igen, ez mind az enyém, egyedül az enyém. Azt mondod, hogy társadalmi igazságtalanság ez.

- Én penészes szobákhoz szoktam.

- Lehet, hogy ez tényleg igazságtalan, de ez a dolgok rendje, és ezen nem is fognak változtatni soha.

- Biztos? - kérdezte István incselkedve.

A bárónő nem szólt rá semmit, de az volt a meggyőződése, hogy az életnek ezt az évszázadok óta kialakult rendjét soha semmi nem változtathatja meg. Ez így van rendelve, ennek így kell maradni mindörökké.

- Tudod, az embernek törekedni kell, hogy minél gazdagabb legyen. Ha törekszik, el is éri, amit akar.

- Miért van az, hogy egy munkás hiába dolgozik napi tizenhat órát is egy életen át, mégis oly szegényen hal meg, mint a templom egere?

- Szerencse kérdése is.

- Sajnos túl sok a nem szerencsés ember.

Elértek egy kisebb sarokszobába. Ez is pazarul volt berendezve, csak kisebb volt, mint a többi tágas terem és otthonosabbnak is hatott.

- Itt van az én kedvenc szobám.

- Csodálatosan szép!

- Igen én is nagyon kedvelem. Majdnem mindig itt tartózkodom.

- És a többi hatalmas termek? Amikor estélyeket ad, akkor nyüzsögnek benne a vendégek, a jó megjelenésű férfiak - jegyezte meg István merészen.

- Tévedsz! Nem nyüzsög nálam senki. Én nem adok estélyeket, és nem fogadok férfiakat sem.

István kétkedően nézett a szép arcú, királynői alakú nőre.

- Így van István, akár hiszed, akár nem. Megutáltam az embereket és visszavonultam.

- Komoly lelki sérülés volt.

- Az!

A szép női szem szomorkásan csillogott. Ez a gyönyörű arcú teremtés, ez a csodálatos alakú nő, aki a szívek királynője lehetett volna, akit a hódolók hadserege övezhetett volna körül, valóban visszavonultan, magányosan élt, még gyermekeivel is, akiket külföldön taníttatott, ritkán találkozott. Így ebben a csodálatos, a vagyon, a gazdagság terhétől roskadozó palotában elvonultan, szinte magára hagyottan élt, és hervadozott, egy virágzásra, kiteljesedésre hivatott, csodálatosan szép teremtés.

- Hosszú, hosszú évekig éltem megalázva. Fájdalommal tele. Óh, hogy milyen kegyetlen volt hozzám az élet.

Zokogás rázta meg a törékeny női testet.

Talán István sem akarta, talán a részvét, az együttérzés sugallhatta, de anélkül, hogy számot tudott volna adni róla, teljesen akaratlanul és észrevétlenül átölelte azt a nőt, akire még felnézni is félt, és hiába lett tapasztalt, már sokat kipróbált ember, az érszázados félelem, mely kitörölhetetlenül bent él minden jobbágyfiúban megremegtette kezét, amikor karjaiban tartotta ezt a csodálatos teremtést.

Az asszony testét rázta a zokogás, szinte egyszerre tört ki belőle mindazt, amit hosszú évek óta visszafojtott. A hisztériás roham hatására szorosan tapadt a férfihez.

A percek vihara bármilyen erős volt is, lassan csillapulni kezdett, és a nő, aki hosszú-hosszú ideje nélkülözte a gyengédséget, férfi közelségét, lassan átforrósodott, aztán elemi erővel tört ki rajta a hosszú évek óta visszafojtott szenvedély. Lázasan tapadt a férfihez, és öntudatlanul kereste ajkával annak száját és szenvedélyesen forrtak össze ajkaik. Ő, az eddig szenvedélytől mentes nő volt az, aki szinte letépte a férfiről a ruhát, ő volt az, aki a kitört vulkán minden hevével tapadt rá a férfira. Aztán csak két vonagló test nyúlt el a szőnyegen, ott ahová ez a tisztaságra kényesen vigyázó nő soha nem feküdt volna le. Aztán, mint a hosszú éveket ült rab, a hosszú évekre a külvilágtól elzárt, kalickából szabaduló madár, szinte pillanatokba sűrítve a hosszú évek megalázó keserűségét, a percek örömével kárpótolta magát az elillant évekért.

Aztán ziháló mellel percekig feküdt aléltan a keleti szőnyegen, majd lassan, tántorogva kelt fel a fáradtságtól ugyancsak kimerült, mozdulatlanul fekvő férfi mellől és cafatokra tépkedett ruhában tántorogva lépegetett a tükör felé.

- Gyere! Nézd ezt az asszonyt! - sikongatott hisztériásan István felé - Nézz! Nézz! Így néz ki egy nő, aki gyermekei testvérének szeretője lett. - Hosszú, hosszú ideig nézte magát a tükörben, nézte azt az ismeretlen asszonyt, akit eddig még soha nem fedezett fel.

István nem kelt fel, csak felült a szőnyegen és nézte azt a csodálatos asszonyt. Talán ilyen lehet az a gőzkazán, amelynek pillanatokkal robbanás előtt nyitják ki szelepét. A nő is úgy állt a tükör előtt, és szinte látni lehetett rajta, hogyan száll ki belőle a hosszú évek óta felhalmozott keserűség.

Mozdulatlan percek teltek el, az asszony feldúlt arca lassan visszanyerte régi színét és a vihar lassan elült, a háborgó tenger lecsendesedett, az asszony arca lassan újra nyugodttá vált. Odalépkedett a szőnyegről lassan feltápászkodó Istvánhoz, odaadóan simult újra hozzá, és egy szenvedélyes csókot nyomott a férfi ajkára.

- Köszönöm néked! - nézett a férfire odaadóan.

- Ne haragudjon bárónő.

- Nincs, mit haragudnom. Én adtam magam néked. Most már hozzám tartozol.

- Én a kis jobbágyfiú? - szólt keserűen István.

- Igen: te a kis jobbágyfiú, annak a nőnek szeretője, akit te oly hosszú évekig csodáltál.

István előtt ismét megjelent egy régi kép, egy vad pejparipán vágtató csodálatos amazon, egy lobogó hajú nő, a szépség és harmónia keveréke, aztán egy kisfiú, aki mélyen meghajolva nyújt át ennek a csodálatos nőnek egy lovaglópálcát.

Ez a nő most is biccentett, kedves mosoly játszott az ajka körül, de most nem vágtatott el, ezt a csodálatos asszonyt ő, a kis jobbágyfiú, tartja karjaiban.

XX.

Az idő, ez a kérlelhetetlen és megvesztegethetetlen óriás, aminek múlását sem háborúk, sem világkatasztrófák nem tudják megállítani, szakadatlanul tör előre. Átgázol az emberi érzéseken, átgázol örömökön, átgázol fájdalmakon, és akármennyire kérlelhetetlen, sőt kegyetlen is, a feledés jótékony fátylával tudja betakarni a fájdalmas sebeket is, hiszen ő a világtörténelem eddig ismert legnagyobb orvosa is. De ahol gyógyítani nem tud, ott öl, és történelmi távlatba taszítja azt, aki már megunt.

Olyan kérlelhetetlen ez a nagyúr, hogy kénye-kedve szerint mar ráncokat szép, bársonyos arcokra, a gyenge, alig járó újszülöttből görnyedt embert csinál, aztán bedobja a föld mélyére, hogy újra egy csepp kis csecsemőt hozzon létre.

A napok, hetek, hónapok lassan, észrevétlenül múltak, csak az idő súlya percegett oly csendesen, oly halkan, hogy észre sem vették annak múlását. István most már igazi férfivá érett. Öntudatos, kemény férfivá. A gyárbeliek már nemcsak a jóképű, jó megjelenésű férfit látták benne, hanem sokan a jövendő álomlovagját, minden nő álma, férfiideál mellett az otthon alapítóját is felfedezték benne.

Rózsika is hamar megértette, hogy ezzel a férfival nemcsak szép lenne az élet, hanem áldozat is. Szegény leány hányszor állt ki gyötrelmeket, amikor egy-egy méhecske meg akarta közelíteni a mézillatú kelyhet. Szívesen vállalta ezt a terhet, hiszen mégis ő az irigyelt nő.

Aztán egyszerre csak, mintha valami hatalmas kés hasított volna bele ebbe a nagyvilágba, mintha a glóbuszt szelték volna ketté. Az eddigi, szinte idillikus békeéveket szinte egyszerre, szinte pillanatok alatt elfújta a forgószél. Megtörtént a hadüzenet. Kitört a háború.

A gyárban mind többen kapták meg a behívót, mind több katona indult útnak. Útnak, a nagy ismeretlenbe, a szeretettek által könnyekkel öntözött úton.

Nem telt bele sok nap, István kezében is ott volt a behívó. Néki is éppúgy indulni kellett, mint sok-sok más embernek. Ő is megcsókolta anyját, a lassan már felnövő testvért is, és őt is kikísérte az a leány, akinek szép szeméből ömlött a könny, amikor a szerelvény kigördült az állomásról. Ugyancsak könnyek gördültek ki annak a fekete ruhába öltözött asszonynak a szeméből, aki félreállva az állomás bejáratánál, bár mindent megtett, de ezt nem sikerült elintéznie.

A szerelvény kelet felé indult. István csendben ült a vagonban. Kiválasztott magának egy nyugodt sarkot, szerelvényét maga mellé helyezte. Ő már érett szemmel nézte társait. Mennyiféle érzés, mennyiféle hangulat. Az emberi psziché mily anyagból lett gyúrva, hogy ennyi árnyalat kifejezésére képes. Volt ebben a kocsiban határtalan lelkesedés, élt az a tudat, hogy innen csak győzelmes csatára indulhatnak, és nincs messze az idő, amikor ünnepelve térhetnek haza. Mégis, volt ebben a hangulatban valami szomorúság is, hiszen nehéz volt otthagyni azt, akit szerettek, különösen annak, akinek még ajkán érződött a friss asszony csókja, aki még arcán érezte annak az anyának kezét, akit addig még soha nem hagyott el, és volt valami különös várakozás is ebben a hangulatban, valami ismeretlenre, valami váratlanra váró borzongás. Mindenki feleletet várt a maga módján, mindenki tudni szerette volna a jövőt. Mindenki csak elképzelte a várható fejleményeket, mindenki csak sejtette a jövőt.

A vonat ritkán állt meg, az állomásokon szabad utat kapott. Itt-ott láttak egy-két katonai szerelvényt. Ők már robogtak, míg mások indultak. Az integetésekből, kendőkből nékik is jutott és talán jutott a síró szemekből is, de nem volt idő annak felmérésére sem, a szerelvény kérlelhetetlenül futott tova a hideg síneken.

A vonat már a Kárpátokon robogott, amikor István kinyitotta a hátizsákot. Ebben volt még féltve őrzött hazai. Nagyon gondos kezek rakták azt össze. Volt abban hús, volt abban sütemény, lekvár és egyéb, amit csak gondos női kezek tudnak összerakni.

István egy szép, piros dobozkát nyitott fel. Legfelül, a sütemény felett egy fehér papírlap volt, rajta szép gyöngybetűkkel: „Szeretlek”.

István elmosolyodott. Megjelent előtte a kedves, szép leányarc. Igaz, ez a leány őt nagyon szerette. Gyerek volt még, amikor megismerte, vidám önfeledt gyerek, és gyerek volt még a leány is. Már akkor kialakult köztük valami érzelem, ami az idő folyásával nem gyengült, hanem egyre jobban erősödött. A féri is szerette a leányt, de az rajongott a szeretett férfiért, és ez a szerelem egyre mélyült. Mindent, mindent meg tudott bocsátani ennek a szeretett férfinak, mindent oda tudott néki adni. Oda is adott mindent, amit egy nő adni tudott. A hamvas, szép szerelmet, az igazi női odaadást, és ha a szeretett férfi az életét kérte volna, bizonyára habozás nélkül odaadta volna azt is. Amikor búcsúölelésre fonta karjaiba ez a nő, István úgy érezte, mintha a szívéből szakadt volna ki. Érezte, hogy ez a női szív fogja vigyázni útját, őrangyala lesz az ismeretlenben.

- Mit eszel, testvér? - szólalt meg István mellett egy kövér katona.

- Egyél te is - tartotta eléje István a dobozt.

Ezt az embert nem kellett kéretni, jól belemarkolt a dobozba, István alig tudta elhúzni tőle.

Nagy tohonya ember volt, olyan valaki, aki szereti a hasát.

- Van még valamid?

- Mit akarsz?

- Amid van.

István leszeletelt néki egy kis kolbászt. Az gyorsan eltűnt a feneketlen gyomorban.

- Adj még egy darabot.

István egy újabb karéjt szelt le és azt is odaadta.

A szerelvény kerekeinek egyhangú csattogását a kerekekhez tapadó fékek csikorgása váltotta fel. A vonat lassított és a katonai szerelvény megállt az állomáson. Ez egy régi kis állomás volt, de volt kitérője. A nevet már nem lehetett elolvasni, a betűk lemállottak a hulló vakolatról.

A szerelvény a kitérő vágányra tolatott rá, majd a mozdony egy nagyot szusszant, aztán mintha kimerült volna, a dohogás elhallgatott.

- Senki nem hagyhatja el a szerelvényt engedély nélkül - kiáltották a tisztek. - Menjen vissza maga is, de gyorsan, mert lekergetem a térképről.

- Leszel te még kisfiú is - morogta Istvántól egy nem messze ülő ember, aki eddig egyszer sem szólalt meg, csak magába mélyedve, levegőbe bámuló szemmel nézett maga elé. Egyébként még ülve is egy jól megtermett, különösen erős felépítésű embernek látszott.

Talán azért nem tűnt fel eddig, mert a vagon sarkába húzódott, és feje felett egy kődarabbal egy szeget vert a vagon fájába és arra akasztotta kabátját, és alája bújt. Úgy látszott aludhatott, mert csak akkor bújt elő kabátja alól. István észrevette, hogy gyors pillantással mérte végig a vagonban tartózkodó embereket, és mérte fel a helyzetet.

- Vizet, vizet! - hallatszott innen-onnan a vagonokból a kiáltás.

A sok hang együtt oly követelőző volt, hogy a tisztek is látták, hogy itt már cselekedni kell, engedélyezték, hogy zárt rendben vonuljanak a katonák a kulacsokkal a vízcsaphoz vízért.

- Töltsd meg ezt is! - adta oda a dagadt Istvánnak a kulacsát.

A hang parancsoló volt, a kabátja alól ismét előbújt férfi is mintha megütközött volna rajta.

- Jó, bajtárs! Add csak ide.

Azután István intett a sarokban ülő férfi felé is, aki mindjárt megértette István mozdulatát, és a kulacsot ügyes mozdulattal dobta István kezébe, és mosolyogva emelte fel fejét.

A csapnál nagy volt a lökdösődés, a gyéren folydogáló vízcsap lassan telítette a kulacsokat.

Itt-ott elhangzott egy-két szó és a közelben lévő tisztek is beszélgettek. István annyit megértett, hogy őket most gyűjtőhelyre viszik, majd onnan egyeseket nyomban a frontra, míg azokat, akik még nem kaptak katonai kiképzést, rövid kiképzésnek vetik alá, aztán őket is szállítják a frontra.

A hangulat nem volt rossz, az emberek vidámak voltak, nem is gondoltak rá hová kerülnek. Ki tudta még ekkor, hogy mi is a háború. A honfi szíveket még fűtötte a hazafias lelkesedés, és senki nem gondolt arra, hogy idegen érdekekért fogja vérét hullatni.

Közben az egyik katona hónalja alá fogott kulacsok egyikéből István bakancsára folyt a víz. A katona mentegetőzött.

- Nem tesz semmit, bajtárs, lesz az még vizesebb is. - István kulacsai is megteltek és ő is indulhatott visszafelé.

Óh, hogy vigyáztak a tisztek a rendre. Csak kettős sorokban vonulhattak a vízcsaphoz, és ugyancsak kettős sorokban vonulhattak vissza. Vigyáztak a legénységre, és mint akik tisztában vannak a rájuk bízott igen fontos feladattal, kihúzták magukat, arcukra írt felsőbbrendűség érzésével osztogatták parancsaikat. Nem tűrtek semmiféle lazaságot. Szigorú szemmel vizsgálták, rendben van-e a zubbony, minden gomb be van-e gombolva, a derékszíj fent van-e, a bakancs tiszta-e.

Odébb egy tiszt, hadnagyféle, pulykavörös arccal kiabált az ugyancsak kipirosodott honvéddel, mert a vagonban hagyta a sapkáját. Az egész sor megállt, amikor a tiszt ráparancsolt a fiatal közlegényre, hogy fussa körül a szerelvényt. A honvéd a talpfák között bukdácsolva, a bazaltzúzalékos talajon erősen fújtatva kerülte meg a szerelvényt.

A tisztek hideg mosollyal arcukon nézték a jelenetet, a katonák arcán inkább a megütközés honolt. Mintha valami más kezdődött volna el, mint amit eddig megszoktak. Az idősebbek közül egyesek sötét pillantással mérték végig a kivörösödő tisztet.

Ez a tiszt társai között is karakán ember hírében állt. Nagy szája volt, elég magas termete és vállas is volt, kitűnően vívott, és legényeihez rendkívül durva. Szinte kéjelgett szenvedéseikben. Ha szemekkel ölni lehetne, ő bizonyára már nem élte volna túl. Most is összehúzott szemmel leste, hogy a honvéd már holtfáradtan talán a huszadik kört rója a szerelvény körül.

Most már a tisztek szóltak rá a honvédekre, hogy induljanak a vagonuk felé. Nem tetszett a sötét tekintet.

István felkapaszkodott a feljáraton, aztán pillanatok alatt összevillant a két férfi szeme, és a kulacs máris repült a sarokban ülő ember felé, az ugyancsak ügyes mozdulattal kapta el a vízzel tele kulacsot.

A következő pillantása Istvánnak a dagadt ember felé esett. Az előtt kis doboz volt, amiből majszolta az élelmet.

- Mi az? Szerelmes vagy? - röhögött a dagadt tele szájjal és meglebbentette azt a papírlapot, amelyre Rózsika ráírta: „Szeretlek”.

István agyát elöntötte a vér, és a következő pillanatban a dagadt képén hatalmas pofon csattant. Az odébb gurult.

A vagonban dermedt csend lett, csak a sarokban ülő ember intett barátságosan.

- Nem szóltam bele, erre te vagy az illetékes - intett István felé barátságosan.

István nyugodtan leült, mintha mi sem történt volna. Közben a dagadt is felült és fájdalmasan tapogatta pipacspírosra gyúlt arcát. Nem mert visszaülni helyére, de társai odébb rugdosgatták.

Egy tiszt nézett be a széthúzott vagonajtón.

- Mi van? Hogy vannak?

- Ez az ember megütött! - mutatott a dagadt Istvánra.

- Ne hazudj! Én nem láttam - szólt hangosan a sarokban ülő ember.

A többi sem szólt semmit. A dagadt Istvánra pillantott, és annak vészjósló tekintete után dadogva mondta: - Nem történt semmi.

- Nekem maradjanak csendben! - kiáltott a tiszt. - Ha fegyelmezetlenek megfuttatom az egész bandát.

Az utóbbi szónál alig észrevehető mosolyra nyílt az ajka. Ezt csak jó megfigyelő vehette észre. A tiszt régi tiszt volt, sokat látott és sokat próbált ember, és egyike azon keveseknek, akiket beosztottjai szerettek is, mert emberségesen bánt velük. Tapasztalt szeme mindjárt látta, hogy mi történt. - Intézzék csak el egymás között - gondolta.

Már jött is az ellenvonat.

- Mindenki fel a vonatra - kiáltották a tisztek.

Az ellenvonat nem állt meg az állomáson, csak lassított és szinte lépésben haladt el az állomás előtt.

Ez is katonavonat volt, de már visszafelé jött. Ennek az ajtajai is nyitva voltak. Sebesülteket szállított, a nyitott ajtókon jól látszottak a bepólyázott végtagok. Kinek keze, kinek lába volt bekötve, volt, akinek fején virított a szép fehér kötés. Imitt-amott látszott egy-egy mankó is.

A mellékvágányra tolt szerelvényen is az ajtókhoz húzódtak a katonák. A vidám arcok meg-döbbentté váltak. A forró lelkesedés hűlni kezdett. Most találkoztak először a háború valóságával. Döbbenten néztek az elvonuló szerelvényre, melynek egyik ajtaja mögött egy karcsonk integetett kifelé. A fehérbe bugyolált fél kar olyan volt, mint egy szörnyű felkiáltójel. Ilyenek leszünk talán mi is? - hasított át a tudatukon a ki nem mondott kérdés. Aztán a további, a miért?

A szerelvény lassan elvonult és utána megindult az ő szerelvényük is. A szerelvény „lakói” többségükben fiatalok voltak, hajlamosak arra, hogy hamar elfelejtsék a kellemetlen élményeket. Könnyű is volt elfelejteni azt, ami csak mással történik meg, az igazi élményt, ahhoz, hogy az méllyé váljon, személyesen kell átélni.

Aztán a tisztek, hogy felrázzák a kedélyeket, nótát parancsoltak, és a magyar ember, aki nem-csak búját tudja nótába önteni, hanem saját vidám kedélyét is, egykettőre elfelejtett minden rosszat, a zakatoló kerekek zaján keresztül hamarosan áttört a katonaének, és messze elhangzott a határban, a mezőn dolgozó lányok fel-felkapták fejüket.

XXI.

A kerekek egyhangúan zakatoltak a síneken, egyik állomást hagyták el a másik után. Aztán az egyik állomáson megállt a vonat, a szerelvényt újra a mellékvágányra tolták. Aztán ismét éles parancsszavak hallatszottak, el kellett hagyni a szerelvényt. Úgy látszik megérkeztek a rendeltetési helyre. Sorba kellett állni.

- Melléd állhatnék, koma?

- Hogyne! - mondta szinte automatikusan István, közben végignézte a melléje tolakodó embert. Az a sarokban ülő ember volt.

- Ismerlek ám jól! Én is csepeli ember vagyok. Láttalak birkózni és bokszolni is. Én Harmat Péter vagyok - nyújtotta kezét Istvánnak.

István csak most nézte meg jól a férfit. Ő is hasonlóan magas volt, mit István és ugyancsak vállas. Pár évvel idősebbnek is nézett ki, mint István, bár aki ismerte, tudta, hogy korosabb, de az a típusú ember volt, aki sokáig meg tudja őrizni fiatalságát. Arca határozott volt, álla előreugró, orra egészen enyhén hajlott, szemei acélkékek. Istvánnak úgy rémlett, mintha már találkozott volna ezzel az emberrel. Meg is kérdezte mindjárt:

- Mond, nem találkoztunk már valahol?

Az ember elmosolyodott, aztán halkan csak annyit mondott: - De igen, Mihályéknál.

István most már egészen tisztán emlékezett. Igen, most már tudja, hogy látta ezt az embert. Igen, egy alkalommal Mihályéknál, a nagy sztrájk idején. A központos férfi. Érdekes, azóta nem találkozott vele, bár ő többször is hallott róla. Igen az élet útjai kiszámíthatatlanok.

István úgy érezte, hogy valami szövetségféle alakul ki köztük. Valami, ami erősen szokott összekapcsolni két embert.

- Ne fecsegjenek már annyit - süvöltött rájuk egy erős bariton.

István és társa nem szólt semmit, csak a dagadt volt boldog, amikor az erős baritont meghallotta, bár igyekezett mind távolabbra kerülni ettől a rettenetesen erőskezű embertől.

Nagyobb állomáson lehettek, de az állomásépületet ők csak igen távolról láthatták, mert messze kint voltak a rakodón. Annak betonján állt a két századra való legénység.

Egy köpcös, bajuszos százados lépett eléjük, aki harsogó hangon ecsetelte, hogy a haza bajban van, nekik kell megvédeni. Most már katonák, minden fegyelemsértést szigorúan meg fognak torolni. Hogy szavainak nagyobb nyomatékot adjon, kezeivel élesen gesztikulált.

István számolgatta, hogy a tiszt szavaiban vagy tizenötször fordult elő a győzelem szó, és hogy télre már egész biztosan otthon lesznek.

Aki hallotta ezt a teli tüdővel beszélő embert, az lett a meggyőződése, hogy mindaz igaz, amit ez az ember mond.

- Ha ez a boldog tudná, hogy miben hisz - préselte ki István társa fogai között.

- Biztosan tudja - súgta vissza István.

- Megihatott előtte egy-két féldecit. Nézd csak milyen piros az arca.

Aztán újabb sorakozó, ismét felkerült a hátizsák, a borjú, az arról lelógó gyalogsági ásó, aztán pattogó nótára gyújtva indultak a katonák szálláshelyükre. Az állomás a település szélén volt, oda nem mehettek be, csak a körvonalakról, és a magasodó házakról láthatták, hogy nem kis település szomszédságába kerültek.

A környék nem volt sík, kisebb-nagyobb dombok váltogatták egymást, távolban meg kéklő hegyek látszottak. Mindez mutatta, hogy hegyvidékre kerültek, talán már a Kárpátokban lehettek.

Erőltetett gyaloglás, aztán már a település körvonalai is tünedeztek, domb, völgy váltotta egymást, a porzó út mellett sziklák mutatták, hogy itt már nem puha az édes anyaföld.

- Lesz itt mit izzadni, a szentségit! - mondta egy idősebb katona.

Többen hallották, és igazat adtak neki, különösen, amikor a harsogó tisztre tekintettek, aki a kiskatonát megfuttatta. Most is a csapat elején megdorgálta a legénységet.

Késő délután felé járt, de a nap még elég erősen tűzött. Többen már kimerültek az erőteljes gyaloglástól. E csoportokban nagyrészt még nem kiképzett katonák voltak, sokat munka közben ért a behívó. Ezekből az emberekből most kellett katonákat gyúrni, és kiképzőkből nem volt hiány. Most is ott futkostak a sorok mellett, és durván szidalmazták azt, aki lemaradt, aki elfáradt, kimerült.

A sor elején egy fiatal katona vágódott el. A harsogó tiszt melléje állt és bömbölt úgy, ahogy a torkán kifért.

Istvánék odaértek a fiatal katona mellé. István társa nyomban lehajolt és feltámogatta a fiatal katonát. István is megállt.

- Menj innen! - rivallt Istvánra a tiszt, és belerúgott a fiatal katonába és rákiáltott: - Te meg ne színészkedj! Indulj a többiek után!

István a tiszt elé lépett. Társa megfogta karját és hátrahúzta.

- Keresztül megyek rajtad! - kiáltott Istvánra.

- Próbáld meg!

A tiszt arca elkékült és határtalan gyűlölettel nézett Istvánra.

- Próbáld meg! - mondta ismét halkan, de határozott hangon István. Társa melléje állt.

A tiszt végigmérte őket, majd bosszúsan sarkon fordult.

- Gondom lesz rátok - mormolta fogai között, miközben eltávozott. István és társa, Péter a fiatal katonát közrefogták, és úgy vezették a kimerült embert. A harsogó tiszt közben-közben hátrapillantott, de nem ment a közelükbe.

Fáradtan érkeztek a körletbe.

Az nem volt más, mint egy nagy tisztás dróttal körülkerítve. Belül egy-két sátor állt.

- Úgy látszik mi is sátrat kapunk - nézett társára István.

- Igen, most jó, de később már hideg lesz.

- Arra már úgysem leszünk itt.

Lepakolták a hátizsákot, és a fáradt, kimerült katonák szinte lezuhantak a hátizsák, a borjú mellé.

- Jöjjön ide. Lesz valami munka! - kiáltott István felé a harsogó hangú tiszt.

István megindult.

- Nem! Mégis maradjon. Majd más.

- Te ez fél tőled - nézett Péter Istvánra.

- Nem csodálkozom rajt.

- Lesz ezzel mit vesződnünk, de azt hiszem ő is meg fogja emlegetni a magyarok Istenit.

- Ki fog velünk tolni.

- Majd megszervezzük a katonákat. Meg fogsz lepődni István, hogy meg fogjuk mi ezeket tanítani.

- Na, kiskatona! Mi van? Jobban vagy már? - kiáltott István a fiatal katona felé.

Az sápadtan dőlt hátizsákja mellé, kinyújtózva feküdt a földön.

István odament hozzá és felültette. Odament Péter is. Ő egy kis butykost vitt oda, majd belé-erőltetett az aléltnak látszó fiatalemberbe egy-két kortyot. Az nagyot köhögött az erős pálinkától.

- Hiába, ilyenhez nem szoktam hozzá - szabadkozott.

- Hogy hívnak?

- Sári Ferenc.

- Mi vagy?

- Egyetemista, elsőéves joghallgató. Gólya.

- Mi az, hogy gólya? - kérdezte Péter.

- Az elsőéveseket gólyának nevezik.

- Ühüm. Aztán hogy vonultál be? Az ilyeneket fel szokták menteni.

- Nekem mosónő az anyám, engem nem mentettek fel.

- Karpaszományod az lesz?

- Igen, azt biztosan kapok.

- Na majd jól jön egy kis protekció - mondogatta nevetve Péter.

- Ahogy én látom, maguknak az nem kell - nézte végig a fiatalember a két jól megtermett, keménytípusú férfit.

- Hát ez igaz, hogy egy kis segítségért nem megyünk a szomszédba - mosolyodott el István.

- Felkelni! Felkelni! - harsogott a tiszt hangja.

- Ez már egy kicsit sem enged bennünket pihenni.

Lovas szekerek fordultak be a körletbe. Jól meg voltak tömve. Valami ponyvaszerű volt rajtuk.

- Meghozták a sátrakat! - kiabált a harsogó.

- Ott! Hogy is hívják magát? - kiáltott a harsogó István felé.

- Novák István! - jelentem alássan.

- És magát?

- Harmat Péter! - jelentem alássan.

- Na majd elszállunk, mint a harmat.

- Mi nehezen szívódunk fel.

- Pofa be! - pattogott a katonás hang. - Aztán téged, fiam, hogy hívnak?

- Sári Ferenc! - jelentem alássan.

- Szép neved van fiam! Aztán mi a szakmád, mit dolgozol?

- Semmit! - jelentem alássan.

- Akkor mi vagy?

- Joghallgató! - jelentem alássan.

- Joghallgató? Hát hogy keveredtél ezek közé? - nézett Istvánra és Péterre megvetően.

Azok bátran néztek vele farkasszemet.

- Úgy látszik megemberelte magát - súgta Péter István felé.

- Na, most segítsenek a sátrakat kiosztani! Te is velük mész, ha egyszer már velük vagy - mordult a harsogó a remegő lábú Ferencre.

- Ne félj tőle - súgta néki István.

- Mozduljatok már az Istenit, úgy mozogtok, mint a vénasszonyok, majd lekergetlek benneteket a térképről.

- Majd mi téged - és István rámosolygott a tisztre, akire közlegény eddig még felnézni sem mert, csak remegő lábbal, alázatosan állt előtte.

- Majd elveszem a kedvedet a vigyorgástól. Hol dolgoztál?

- Jelentem alássan Csepelen.

- Úgy!

Volt ebben a rövid szóban valami megvetés, de mintha valami más is vegyült volna bele.

A harsogó tiszt káromkodni akart, de amint ránézett a két emberre, nagy mérgesen annyit mondott: - Na már, menjenek.

Ferenc, a fiatal férfi nehezen állt fel, sarkát erősen feltörte a kemény bakancs, rosszul tekerte fel a kapcát. A férfi arca a fájdalomtól vibrált.

- Ne félj fiú, majd megszokod! Nem is fáj annyira.

Hárman együtt indultak a szekerekhez. A harsogó tiszt sokáig nézett utánuk.

A kocsiknál a fogatosokon kívül egy kövér géhás tiszt foglalatoskodott. Egy kissé tohonyának látszott.

- Na, titeket küldtek?

- Igen, jelentjük alássan.

- Jó, akkor segítsetek! Ki kell a sátrakat osztanunk. Nyolc ember kap egy sátrat. Azt hiszem, van elég, de ha nem lesz, majd összeszorultok valahogy, és holnap már küldik a többit.

Szép nagy nyolcszemélyes sátrak voltak, kényelmesen el lehetett férni benne. Volt rá még lehetőség, a háború alig kezdődött el, de a hadvezetés szerint úgy sem lesz rá sokáig szükség, hamarosan vége lesz a háborúnak, azután amúgy is győztesen térnek haza a honvédok.

Újra a harsogó tiszt jött közelebb.

- Mozogjatok már! Mire vártok. Este is eljön, mire azt a pár sátrat kiosztjátok. Istenverte fajankók. Na, de itt is már a zuhé. Legalább kipróbáljátok milyen is a katonaélet.

Ő azonban nem várta meg, míg az eső zuhogni kezd, otthagyta Istvánékat és már szaladt is a tiszti sátor felé, hogyha nem is tető, de legalább sátor legyen feje felett.

Az eső ömlött. Hatalmas víztömeg esett le percek alatt. Egy kissé emelkedős terepen voltak, de azért a patakokban leömlő víz eléggé sárossá tette a talajt. Átázott a ruha, átázott a bakancs, csuromvíz volt mindegyik katona. Mindegyik ott didergett csuromvizesen, sárosan, piszkosan, agyongyötörve. Soknak igen gyönge volt a szervezete, nem sportoltak rendszeresen, igen könnyen megfáztak, még nem voltak megedzve. Többen már erősen köhögtek.

Sokan jöttek még anyjuk szárnyai alól. Anyjuk bizonyára sírva fakad, ha ezeket a reszkető embereket meglátja, némelyiket a fáradságtól agyongyötörve, az ömlő vízben fekve.

Lassan a zuhogó eső is elállt, a nap kibújt a felhők mögül és ismét beragyogta a tájat. A hideg is enyhült, a gyors lehűlést gyors felmelegedés követte. A katonák felálltak, meggémberedett tagjaikat nyújtogatták, hogy ismét meginduljon a vérkeringés.

Amilyen gyorsan elbújt, oly gyorsan jött elő a harsogó is.

- Mozgás! Mozgás! Meg ne fázzanak. Látják, milyen emberbarátok vagyunk. Nem engedjük magukat megfázni.

Gúnyos mosollyal nézte a még mindig didergő katonákat, a csuromvizes, lassan párolgó ruhájú embereket.

Sikerült a sátrakat mind kiosztani, mindenkinek jutott elhelyezés. Most már a sátor felállítása volt hátra. István és Péter ügyes kezekkel állították fel a sátrakat, azok egykettőre álltak. Istvánék gondosan körülárkolták a sátrat, ha ismét jön az eső, nehogy elárassza őket. Péterrel a csomagokat a sátor egyik sarkába rakták le, ezt a helyet jelölték ki maguknak. A társak e két embert öntudatlanul is vezetőknek ismerték el. Azt nyomban látták, hogy a harsogó rájuk szállt, de annyi emberismeretük is volt, hogy azt is tudták, hogy ez a két ember hamarosan lerázza magáról ezt a dúvadat.

- Látom már készen vannak. Na egészen jól sikerült! Most menjenek, segítsenek a többieknek is.

- Úgyis mentünk volna.

- Fogják már be a szájukat! - ordított rájuk a harsogó dühösen. A két férfi nem szólt semmit, csak dühösen néztek maguk elé.

Amikor már elvonultak, a vörös arcú tiszt dühösen nézett utánuk - Sok bajom lesz nékem ezzel a két emberrel. Egyébként igen veszélyesnek látszanak, jó lesz magamra vigyázni - gondolta magában bosszúsan.

A munka mindenhol ment, egyszerű emberek voltak ezek a katonák, akik megtanultak az élethez alkalmazkodni. Tudták, hogy vagy alkalmazkodnak, vagy eltiporja őket az élet. Az ő számukra az élet kemény, köves talaj volt, éppúgy, mint annak a növénynek, amelyik a sziklákon akar megkapaszkodni. Ez nehezen sikerül, a legtöbb ember elpusztul, de akinek sikerül, az megedződik, erős lesz, és nehéz lesz többé kiirtani.

Jól jött már az este és a meleg esti leves is. Istvánéknak kevés idejük volt az ételt elfogyasztani, a harsogó máris a konyhára küldte őket.

- A szentségedet, majd én megtanítalak kesztyűbe dudálni. István kell valamit tennünk, mielőtt ez a gennyváladék megfertőz bennünket.

- Majd gondoskodunk róla - felelte István, és kezében kissé elmélázva játszott az agyagdarabbal.

- Mit csinálsz? - nézett Istvánra Péter.

- Óh, semmit, csak agyagot gyúrok.

- Minek az?

- Minek? Azt a harsogó biztosan szereti.

- Megetetjük vele?

- Nem, de van nálam egy-két tű. Bedugdossuk az agyagba, és ha megszáradt, valahogy becsempésszük a harsogó csizmájába.

- Hej, ennek nem fog örülni.

- Valószínű nem, de legalább is meg fogja ismerni a mi névjegyünk is.

- Bosszúból még meg is ölet bennünket.

- Azt nem fogja megtenni, de emlékezni fog, legalább sokszor gondol ránk!

- Igazad van István! Legalább sokszor fog csuklani.

Másnap már kezdődött a kemény kiképzés. Mindjárt menetgyakorlattal kezdték. Teljes menetfelszereléssel jó tíz kilométerre eltávolodtak a tábortól. Közben harcászati gyakorlatokat is végeztek, csatároszlopba, majd csatárláncba fejlődtek. A Harsogó egypárszor le is hasaltatta őket, és sokat kellett kúszni a kemény talajon.

Istvánéknak is szokatlan volt a túl erős igénybevétel, a sok futás, feküdj, a lapos kúszás, és dél felé igen elfáradtak már. A kivonult tábori konyha készülő illata is már erősen csiklandozta az orrokat. Mindenki azt várta már, mikor adják ki a parancsot a pihenésre. Az eléggé késett.

Jó elmúlt már dél, amikor a Harsogó Istvánt és Pétert odaintette magához.

- Maguknak különleges feladatot adok. Mivel jó barátok, nem kívánom szétválasztani magukat! - jól megnyomta a szót és közben el is vigyorodott.

István és Péter nem szólt semmit, de látszott rajtuk, hogy a pokolba kívánják ezt a pökhendi tisztet.

- Futárfeladatot fognak teljesíteni. Ezt a parancsot - és átadott Istvánnak egy zárt borítékot - a legsürgősebben el kell juttatni a táborparancsnokhoz, tehát futásban.

- Értettük!

- Aztán jól fussanak! Azért hagytam itt-ott őrszemeket, hogy ellenőrizzék magukat. Ha nem futnak jól, akkor tömlöc jön. Értették? - Nagyot nevetett a pökhendi tiszt.

István és Péter is jól tudta, hogy ez a feladat, a tűző napon teljes menetfelszerelésben, és éhesen, mert nyilván nékik nem fog jutni ebéd, megtenni több mint tíz kilométer, mégpedig futva. Különösen nagy feladat egy ilyen délelőtt után. De parancs az parancs! Mindegy, miért adják ki. Azt teljesíteni kell. Különben jön a hadbíróság.

- Indulhatnak! Nézem az időt! - intett a pökhendi tiszt, és István és Péter nekiindultak a nagy útnak.

A kábítóan tűző napon, a teljes menetfelszerelésben futó két emberről ömlött a verejték. A hegyről le hegyre fel futás igénybe vette a tüdőt, a két ember lassan már úgy fújtatott, mint a kovácsműhely fújtatója, ahol a lovakat patkolják.

Tudták, nem szabad megállni, figyelik őket, ha megállnak, jön a börtön. Hátuk mögött lódobogás hallatszott. Mindketten egyszerre pillantottak hátra.

- Az istenfádat, még ide is utánunk jössz! - szűrte ki lassan ziháló tüdejéből a szót Péter.

Valóban a harsogó tiszt vágtatott utánuk lovon, hogy ellenőrizze miként futnak szeretett gyermekei.

- Nézd az aljas, még oda is embereket állított, hogy figyeljék, hogy futunk.

- Még utánunk is jön.

- Na meglátjuk, holnap hogy fog utánunk jönni! - csettintett nyelvével István.

A két ember összeszorította száját és nyugodtan futottak tovább. Nehezen tették meg az utolsó métereket, de megtették. A parancsnoki sátorba szinte úgy estek be, ziháló mellel adták át a zárt borítékot.

A parancsnok átvette a levelet és felnyitotta. Rövid volt a levél, de a parancsnok fejét csóválta.

- Mit követtek el maguk?

- Semmit jelentjük alássan.

- Honnan futottak idáig?

- A piros kereszttől!

- Honnan?

- A piros kereszttől jelentjük alássan.

- A piros kereszttől? Ez embertelenség - mormolta maga elé a tiszt és halkan tette hozzá: - Na, és ezektől várják, hogy harcoljanak.

A tiszt figyelmesen nézte a két férfi arcát.

- Ebben a levélben az van, hogy a válasszal fussanak vissza. Értették?

- Igenis!

- De én nem fogom magukat visszaküldeni. Azt parancsolom, hogy egyenek, aztán pihenjenek le. Megértették? - hangzott a kemény kérdés.

- Igenis - hangzott a határozott felelet.

István és Péter kimerülten ballagott sátruk felé. Közben odaért a harsogó tiszt is.

- Mit csinálnak? Nem az a parancs, hogy fussanak vissza? - mordult a két közlegényre dühtől remegve a tiszt.

- Mi a parancsot az őrnagy úrtól kaptuk. Azt parancsolta, hogy menjünk a körletbe és együnk, aztán pihenjünk le.

- Hogy? Hová?... hogy? - akadt meg a tiszt torkán a szó. - Úgy! Hogyan beszél velem! Maga szemtelen!

- Csak válaszoltam, hogy én a parancsot teljesítettem - nézett bátran a tiszt szemébe István.

- Hogy az a vén trotyli! - kiáltotta dühösen a tiszt.

- Jelentjük!

- Mit jelentenek?

Most kapott észbe a tiszt, hogy tiszttársáról mit is mondott! Ezek még tényleg jelentik.

- Na, menjenek a fenébe! Holnap folytatjuk! Addig csak pihenjék jól ki magukat, szükségük lesz rá - és gúnyosan vigyorgott a két katonára.

- Na, ha lesz hozzá kedved - mormolta István félhangosan.

- Mit mond?

- Jelentem, hogy teljesítjük a parancsot. Alázatosan jelentem!

- Megértette?

- Igen! Alázatosan jelentem, hogy megyünk pihenni.

A hangsúlyban volt egy jó adag szemtelenség is. A tiszt el is fehéredett, de aztán nem szólt, holnap úgyis folytatják.

A takarodó után a Harsogó még megnézte a csizmákat, ragyognak-e. Istvánt és Pétert is felkeltette, hogy a csizmákat jól pucolják ki, mert piszkos. Egy légy is elcsúszott volna rajtuk, de Istvánék nem szóltak semmit, elővették a suvickot, és tovább pucolták a csizmákat.

A tiszt boldogan nézte őket. - Na majd holnap - és még vigyorgósabbra torzult borvirágos arca.

A katonák holtfáradtan nyúltak el. Alig tudták már úgyis nyitva tartani szemüket. Istvánék csak erre vártak! Várták, hogy elcsendesüljön minden.

Az ég borús volt, alig lehetett látni egy-két méterre. Olyan volt az éjszaka, mintha köd ereszkedett volna le.

- Na, éppen jól jön nekünk - súgta István Péternek. - Induljunk!

- Igen, már lehet. Jól megkötött az agyag.

- Igen, ki is égettem.

- Hol?

- A latrinán! Amikor még nem volt ott senki. Most olyan, mint a cserép! A tűk azért hegyesek?

- Vigyáztam rájuk - mosolyodott el István.

- Szeretném látni ennek a gazembernek a szőrös pofáját reggel!

- Nem is lenne rossz.

- Na, induljunk.

A két katona óvatosan leereszkedett a priccsről. Ez deszkából volt készítve, ők maguk csinálták a pár nap alatt, amióta itt voltak. Erre került a szalma. Így viszonylag jó fekhelyet készítettek maguknak és társaiknak. A többi sátorban is ilyen volt a megoldás.

Mezítláb, halkan osontak ki a sátorból. Ott egy ideig figyeltek, hogy jön-e valaki, aki megzavarja tervüket. Ez nem is volt veszélytelen. Ha megfogják őket, biztosan felelősségre vonják. Arról már egyikük sem mondott volna le, hogy a rajtuk esett sérelmeket megtorolják. Erről nem is lehetett lemondani, hiszen ha hagyják magukat, ez a tiszt kikészíti mindkettőjüket, sőt mindhármukat, mert azóta igen haragudtak szegény fiúra is. Azt a tiszt is tudta, hogy jobban vigyáznak a fiúra, mint önmagukra, azért őt nem is bántotta, de Istvánékat annál kegyetlenebbül üldözte.

A két árny a sátrak között osont végig. Csak néha, néha villantak meg egy-egy pillanatra.

- Állj! Ki vagy? - hallatszott az erélyes hang, és István érezte, hogy puskacső szegeződik hátának.

- Én vagyok - dörmögte István és pillanatok alatt megfordulva hatalmasat csapott az őrszem állára. Az hangtalanul terült el.

- Nem volt ez túl veszélyes István?

- Igen, de nem volt más választásom!

- Jó, de menjünk tovább.

Most már akadálytalanul eljutottak a tiszti sátorig. Jól tudták, hogy a Harsogó melyik sátorban van elhelyezve. A tiszti sátrak általában kétszemélyesek voltak, csak a magasabb rangú tisztek aludtak külön sátrakban.

A sátor mellé érve István óvatosan felemelte a sátor ponyvájának alsó részét.

- Csak óvatosan - súgta Péter.

- A baloldalon fekszik.

- Megvan a csizmája - súgta vissza István.

- Akkor vedd ki!

- Már kint is van!

A csizma jellegzetes bűzt árasztott, de Istvánék ezzel most nem törődtek.

- Tedd pont a sarkához, aztán csúsztasd vissza.

Hangtalanul osontak vissza a korábbi útvonalon. Az őr mellé érve, puskáját melléje támasztották. Az még mindig aléltan feküdt, nem kellett rá vigyázni.

Mindketten nagyot sóhajtottak, amikor beléptek sátrukba. Hangtalanul osontak vissza fekhelyükhöz, és aztán törölték csak le erősen izzadt homlokukat. Aztán hamarosan ők is az igazak álmát aludták éppen úgy, mint azok a katonák, akik mellettük aludták az igazak álmát.

Az álom nem tartott sokáig. Reggel megszólalt az ébresztőt jelző kürt. Szinte egyszerre ugrottak talpra. Mintha méhkas bolydult volna meg, oly eleven nyüzsgés keletkezett.

István is és Péter is szinte egyszerre ugrottak talpra. Mindketten feszülten figyeltek, hogy a tiszti sátrak felől érkezik-e valami váratlan hang, valami szokatlan, de a szokásos nyüzsgést semmi nem zavarta meg. István is és Péter is már lemondtak arról, hogy előző napi tevékenységüknek valamiféle látványos eredménye legyen, amikor a tiszti sátrak felől hatalmas ordítás hangja tört Istvánék sátra felé.

Mintha valami bika vadult volna meg, vagy az oroszlánanyának kölykét vitték volna el, oly dühöngő volt a kiabálás. István és Péter már nem tudtak magukon uralkodni, kitört belőlük a kacagás. Bajtársaik nem tudták mire vélni a váratlan kitörést.

Aztán meg is jelent a szenvedő alany. Erősen elszíneződött, előbb bíborvörössé, majd sápadttá vált arccal sántikálva közeledett a Harsogó Istvánék sátra felé.

Volt ott több sátor is, de a Harsogó csalhatatlan ösztöne megsúgta, hogy a tettest, azt az ádáz gazfickót merre kell keresnie.

Istvánékat belülről rázta a kacagás, amikor sántítva közeledett a tiszt, de a csizmák fényesítésével olyannyira el voltak foglalva, hogy rá se értek felnézni.

- Ti istentelenek, mit tettetek a csizmámba? Kiköttetlek benneteket, felhúzatlak. Gazember társaság! Ti mocskok, ti szemetek! - kiabálta vérbe borult szemmel, eltorzult arccal.

A mocskok, szemetek egy ideig hallgatták a kiabálást, aztán egyszerre, mintha csak összebeszéltek volna, az egész szakaszból kitört a nevetés. Nevettek, kacagtak, az agyonhajszolt, de felszabadult baka határtalan vidámságával.

A tiszt, a Harsogónak nevezett tiszt, szinte megkékült mérgében, pulykavörös arccal, szitkozódva távozott el.

- Mi történt? - kérdezték a bajtársak Istvántól és Pétertől, de azok ártatlan arccal néztek mindenkire. Végül is a bajtársak megnyugodtak, azt gondolták, hogy a Harsogónak nevezett tiszten a szokásos dühroham vett erőt.

Aztán, a kemény kiképzési délelőtt után eljött a nehezen várt ebéd ideje. Ezen már megjelent a Harsogónak nevezett tiszt is. Csak egyik lábán volt csizma, a másikon szép fehér kötés. Mankóval botorkált Istvánék szakaszához.

- Mi van fiúk? - torzult vigyorba a Harsogó arca.

Amikor nem kapott választ a kedves kérdésre, gúnyos hangon folytatta. Most nem ordított. Halkan, alig hallhatóan beszélt, szinte suttogott. Lassan, érhetően fejtette ki, hogy ő mennyire becsüli ezt a társaságot, hogy elhanyagolta eddig, ezentúl mindent megtesz, hogy azt pótolja.

- Na, ebben sem lesz köszönet - súgta Péter Istvánnak.

- Csak ettől szabaduljunk - súgta vissza István. A hőségtől olvadó katonák, begombolt zubbonnyal vigyázzállásban, rezzenéstelen szemmel hallgatták a jó tízperces szónoklatot. Egyöntetűen állapították meg, hogy valami jönni fog. Valami, ami eddig nem volt. Azt, hogy valami szokatlan jön, azt biztosan tudták. Jól ismerték már a Harsogót.

- Na oszolj az ebédhez! - adta ki a parancsot a Harsogó.

- Na, maguk, maguk jöjjenek ide - mutatott Istvánékra a tiszt.

- Parancs! - kiáltotta mindkettő vigyázzállásba merevedve.

- Na látják - mondta a Harsogó szelíd, halk hangon, kellemesen mosolyogva -, hogy megtartottam ígéretemet. Magukat a holnapi szolgálat alól mentesítem. Nem kell futkosniuk! Ellenőriztem a latrinát, nagyon csúnya! - szinte a füléig húzta a száját a Harsogó.

- Igen, majd betemetjük és ásunk helyette másikat! - mondta nyomban Péter.

- Ásnak? De minek? Kevés a felület, vigyázni kell rá. A régit ki kell tisztítani. Remélem, jó munkát végeznek, még dicséretet is fognak kapni. Majd napi parancsba adjuk.

A Harsogó elégedetten nézett végig a két katonán, és kaján kárörömmel figyelte azok elfehéredő arcát, aztán komótosan elbicegett.

- Hogy az a nagy Úristen! Hogy az édesanyja nem fojtotta meg!

- Ne mérgelődj Péter, majd csak megússzuk valahogy.

Most, mintha megfordult volna a helyzet, most a két közlegénynek szikrázott a szeme. Jól tudták, hogy azt az illatot nem fogják egy életen át elfelejteni.

Persze ez csak kezdet volt. Ezután kezdődött a kemény, légiós kiképzés. Valamennyien szenvedtek a túl kemény kiképzéstől. A túl kemény, gyötrő munka egyeseket szinte tönkretett, kórházba kerültek, hosszú kezelésre, de legtöbben megkeményedtek, megedződtek, rendkívül szívóssá váltak. E kemény kiképzésből is a legkeményebb rész Istvánnak és társának jutott. Ők voltak azok, akik néha egész éjszaka váltás nélkül álltak az őrségben a lőszerraktár mellett, és akkor, amikor szemeiket valami ólomsúly húzta le, megjelent egy csendes hangú ember, aki néha úgy jött, mint az árnyék és meglepte az őrséget. Szerencsére Istvánék soha nem aludtak el, észrevették a legkisebb zajt is, egy kis ágreccsenés is elég volt ahhoz, hogy István feszülten figyeljen.

Egy este István már messziről észrevette a feléje lopakodó árnyékot. A testes, széles ember árnyékát vetítő holdfényben István rögtön felismerte a Harsogót. Nem szólt semmit, csak hagyta, hogy mind közelebb lopakodjon. Amikor aztán kellő közelségbe ért, István érces hangon dörgött rá. A Harsogó az erélyes felszólításra sem állt meg. István még egyszer erélyesen rákiáltott, de az árnyék tovább jött vele szemben. István nem habozott, nagyot dördült a fegyver, süvített a puskagolyó. A Harsogó rettenve állt meg. István nem lőtt még egyszer.

Lett is szenzáció az ügyből. Harsogó szerette volna a haditörvényszék elé utaltatni az ügyet, de hamarosan rájött, hogy az csak néki ártana. Így maradt minden a régiben. Talán annyi mégiscsak változott, hogy István és Péter még kegyetlenebb bánásmódban részesült. Gyakran kaptak parancsot gyors futárszolgálatra. Ez nagyon fárasztó, komoly feladat volt. A tábortól 10-15 km-re lévő gyakorlóterektől teljes menetfelszerelésben futva kellett a parancsot a táborba vinni. Amikor már a katona aléltan elért a táborba és ott átadta a parancsot, folytatódott a szolgálat a hosszú éjszakai szolgálattal. Nem egyszer lekéstek az élelemről is. Mire visszaérkeztek, a tábori konyhán már elfogyott az élelem. István és Péter hamarosan tisztséget is kapott. Ők lettek a tábor tisztaságfelelősei. Amikor a gyakorlóterekről visszaért a század és megkezdődött az esti pihenő, István és Péter a seprűvel kezében takarította a tábort.

István és Péter kivételezettek voltak, de a Harsogó és egyéb hasonszőrű tiszt a többieket sem kímélte, ők is kivették részüket a kemény kiképzésből.

Így aztán mind több lett a sötét pillantású ember, akik szeméből, amikor a tisztekre néztek, valami tűz lobogott. Ez a gyűlölet azután hosszabb időn át kölcsönössé vált. A tisztek örültek már, ha vége volt a kiképzési napnak, hogy megszabaduljanak a sötét pillantásoktól.

- Ezekkel kell harcolnunk? - mondogatták egymás közt. - Látjátok, milyen pillantásaik vannak? Ezek még a saját anyjukat is megölnék. Ezekkel menjünk mi hadba? Azt sem tudjuk, mikor eresztenek belénk hátulról egy golyót.

Az meg sem fordult a fejükben, hogy ennek a gyűlöletnek ők az okai. Az ő magatartásuk váltotta ki ezekben a becsületes emberekben az ellenszenvet, mely lassan gyűlöletté fokozódott.

A végső eredmény aztán az volt, hogy mindegyik ferde szemmel nézett a másikra. Ettől csak az altisztek voltak mentesek, ők egyformán gyűlölték mind a két felet, a közlegényt és ugyanúgy a tisztet. Lassan két táborra szakadtak a tisztek is. Az egyik, őket állandóan kínzó részét gyűlölték a katonák, míg a másik részét becsülték, és nékik szívesen engedelmeskedtek. Ezt tapasztalták a Harsogó hasonszőrű társai is, akik irigykedtek is humánus tiszttársaikra.

A kiképzés közben haladt, a napok rohantak, az előkészületeket meg kellett gyorsítani, a kiképzést befejezni. Így egyre vadabbá vált a munka, és egyre fokozódott a gyűlölet is.

A frontokról az előnyomulásnak hírei érkeztek, de érkeztek sebesültek is, és a statisztikák halálos adatokról is egyre gyakrabban számoltak be. Így aztán a kezdeti lelkesedés kezdett alábbhagyni, a táborélet is komorabbá vált.

A tiszti sátrak felől is nyomasztó hangulat érkezett, a kedélyállapot itt is romlott. A Harsogó egy hadnagy társával, a sebhelyessel lakott egy sátorban. A két tiszt szinte egymásra talált. Nehéz volt megállapítani, melyikük kegyetlenebb a másiknál. A legénység mindkettőt egyformán gyűlölte. Amikor valami igen rondát akartak mondani, két szó jött ki ajkukról: a Harsogó, a Sebhelyes.

Most mindkettő gondokba merülve ült a heverőn. A kürt csak nemrég hallgatott el. Ők is fárasztó kiképzési nap után álltak, így nehéz volt az ébredés. A közkatonának, ha szólt a kürt fel kellett pattannia a heverőről, de ők ráértek a lassú ébredésre. A sorakozót azonban soha nem késték le, soha nem hagyták volna ki, hogy a legénységet meg ne szemléljék, és ne tegyenek egy-két csípős megjegyzést.

- Na gyere! Induljunk mosakodni! - szólt a Sebhelyes a Harsogónak.

A közeli patakban szoktak mosakodni, távol a legénységi mosdóhelytől. Indulás előtt magukra szokták venni a kabátot, de néha csak ingben mentek le a patakhoz.

- Igen, készülődjünk! - nyújtotta ki testét a Harsogó. Nem volt gyenge ember. Diákkorában jó tornász volt, ami izmossá fejlesztette testét.

Lassú, tétova mozdulattal nyúlt kabátja után és dugta kezét a kabát ujjába. Aztán hatalmas kiáltás reszkette meg a levegőt, és a Harsogó élettelenül zuhant vissza a priccsre.

Társa, a Sebhelyes halálra sápadt arccal nézett a kis tettesre, amint lassan csúszva távolodott el a kabát ujjából.

- Háromkeresztes! - állapította meg szakértelemmel és maga is halottfehéren lépett ki a sátorból.

- Mi van? - kérdezték a sátraikból a szörnyű kiáltásra kilépő tisztek.

- Egy vipera! Keresztes vipera! - szólt alig érthetően az egész testében remegő tiszt.

- Mi, hogy-hogy? Itt a tábor területén? Valaki idehozhatta.

Olyan lett a tiszti táborrész környéke, mint a feldúlt méhkas. Remegve figyelték a tábor környékét. Alaposan megvizsgáltak minden fekhelyet, a hátizsákokat, a ruhákat a sátrak minden zugát, még a sátrak környékét is.

A kiáltás elhangzott a legénység szálláshelyeire is. Velőtrázó halálkiáltás volt, olyan, amilyet utoljára szokott kiáltani a halálraítélt, vagy inkább a halállal szembenéző ember.

István és Péter összenézett.

- Valaki megelőzött bennünket! - súgta Istvánnak Péter.

Ki volt ez a valaki? Soha nem derült ki. Egy ember meghalt és ez lassan már természetessé vált, hiszen mind többen haltak meg, és azokról sem beszélt sokáig senki, csak a hozzátartozók szívében éltek tovább.

A tábor már nem sokáig állt fenn. Jött a parancs. Újabb vagonérozás, aztán a pöfögő mozdony most már Galícia felé indult, hogy a rajta lévő emberek is most már közvetlenül ismerkedjenek meg azzal, amiről eddig csak hírből hallottak, a háborúval.

XXII.

Csatatér! Ez a fogalom, mely írók ezreit ihlette meg, sokszor oly keveset mond. Sokszor oly regényes, oly romantikus és azok, akik e fogalom tartalmáról a regények színes leírásaiból szerzik ismereteiket, legtöbbször színes, izgalmas, érdekes csatajeleneteket olvasnak, a nagy hősök tetteit élik át, maguk előtt látják a mindent és mindenkit legyőző hadvezért, a legyőzhetetlen csodaembert, aki győzelemre viszi hadseregét. Akik mindig sikert sikerre halmoznak, de ha vesztes csatáikat írják le, azokat is a díszruhába öltözött, a kitüntetések tömegével ékeskedő tábornokok, nagy hadfiak tetteiként éneklik meg, és alig-alig esik szó a lövészárkok mélyén didergő, a csaták idegnyomasztó bénultságát átélő egyszerű emberről, aki a lábát lemetsző fagyban reszket a lövészárkok mélyén, akiknek arcára a roham vad vihara festette az elszánt mosolyt, a bátorságot, a félelmet, a rettegést, az elszántságot, mindazt, amit ezek a kegyetlen csaták az egyszerű emberek arcára tudnak vésni.

Istvánék már hosszú hónapokat töltöttek el ebben a lelket olvasztó, lélekcserélő küzdelemben. Már régen túl voltak az első napok izgalmán, az első félelmen. Már megszokták az ágyútüzet, a körülöttük csapkodó gránátokat. Megszoktak már mindent, a szenvedést, a megpróbáltatást, csak egyet nem: ezt a szörnyű, testet-lelket dermesztő hideget. Rohamozták a lövészárkokat, rohamozták őket is, nyomultak előre, hátráltak már vissza is, harcoltak jól megépített lövészárkokban, mely előtt sűrű szövésű szögesdrót fogta vissza az ellenfél támadását. Lassan megismerték azt a kegyetlen és kíméletlen légkört, mely az egyszerű, csendes, szerény emberből farkast, a vallásos, Istenfélő emberből gyilkost farag.

Az ember, aki korábban az eke szarvát fogta, most fegyvert fog, a puskacsövet szorítja, melynek végén van a hegyes szerszám, a bajonett, amelyet a nemrég még jámbor ember oly kegyetlenül, oly vadul szúrt bele a másik emberbe, és azt sem nézi meg, hogy akibe beleszúrta ezt a szuronyt, meghalt-e, átment-e a túlvilágra, és hiába várják otthon övéi. Erre a harc hevében nincs is idő. Itt, aki későn szúr, talán már nem szúr soha, és őt várják hiába az otthoniak. Kegyetlen, végzetes törvény ez, de törvény, mely megszegőire irgalmatlanul rásújt, az ellene vétők büntetése a halál!

Istvánék most pihentek a lövészárokban. Csapattestüket megtizedelte az ágyútűz és az utána való kegyetlen roham. Istvánék mellett többen hulltak el, de csodával határos módon a két ember, a két barát maradt. István és Péter együtt küzdöttek a legádázabb rohamban is, a legnagyobb harc hevében sem váltak el egymástól, szinte megérezték, mikor van egymásra szükségük, és nyomban keresték egymást. Az a hír járta róluk, hogy nem fogja őket a golyó.

A tisztek szinte kísérleteztek velük, őket tették a legveszélyesebb helyekre. Valóban nem fogta őket a golyó, hiszen nemegyszer erős ágyútűzben sétálgattak a szögesdrót előtt, a rohamokban a csapat elején küzdöttek, de valahogy ezideig nem jött a halál. Talán félt is tőlük? Érdekes az élet. Van, aki bújik a kaszás elől, még az egérlyukba is bebújik, hogy megmeneküljön, és a kaszás irgalmatlanul eljön érte. Van, aki szinte párbajra hívja, de a kaszás nem jön érte, nem vállalja a párbajt. Vagy ráér? Vagy vannak, akiket valami földöntúli erő oltalmaz?

Istvánék így állandó veszélyben éltek, de nem volt rossz dolguk, úgy bajtársaik, mint a tisztek is tiszteletben tartották őket. Még volt élelem, a készletek nem merültek ki.

Egyszer aztán két katona találkozott egymással. Egy közlegény és egy tiszt. A földesúr fia és az egyszerű jobbágy.

István tisztelgett a bárógyereknek. Az éles tekintettel nézte végig Istvánt, aztán hideg, rezzenéstelen tekintettel haladt el mellette. Ebben a hideg tekintetben nem lehetett jóindulatot felfedezni, inkább valami gyűlöletféle vibrált a szemekben.

A bárófiú főhadnagyi rangban volt, kabátujján jól látszott a paszománt. Csapatteste jelentős része odaveszett, lemorzsolta az ellenség. A maradékot Istvánék századához osztották be. Így került a főhadnagy Istvánék századához.

- Ki ez a közlegény? - kérdezte a bárófiú az egyik tisztet.

- Egy nagyon vakmerő ember.

- Ugye egy csepeli munkás?

- Talán ismered?

- Nem - válaszolt a főhadnagy -, csak hallottam róla.

- Hm! Itt is nagy szája van. Ha valamit nem kapnak meg a katonák, ez mindjárt pofázik.

- Hm! Ha olyan nagy szája van, hadd tüntesse ki magát - mondta a bárófiú megnyomva a szavakat, és kegyetlen mosoly jelent meg ajkán.

A tiszttárs nyomban megértette és ő is elmosolyodott.

- Csináljuk, de úgy látszik, rajta nem fog a golyó.

- Majd meglátjuk.

A bárófiú újra elmosolyodott. Ebben a mosolyban nemcsak kegyetlenség, nemcsak a vadra leső vadász mosolya rejtőzött, hanem a bosszúnak fénye is megvillant a sötéten tekintő szempárban. Most már ő is tudta származásának történetét, és ismerte a féltestvért is, aki még gyermekként játszott anyja szoknyája mellett. Oh! Mily gyűlöletet érzett a betolakodók ellen. Azok ellen, akik az ő bárói származását teszik tönkre. Anyja nem volt főúri származású, és most már tudja, hogy apja sem. Pedig ő báró, igazi báró. Csak ennek a gazembernek el ne járjon a szája. Micsoda szégyen lenne. Hogy röhögnének a tiszttársak. A híres, a csodált bárófiú zabigyerek! Az ispán zabigyereke. Nem, ennek az embernek meg kell halni, és titkát saját sírjába kell vinnie. Oda is fogja vinni, minél előbb!

- Mi van veled? Rosszul vagy?

- Nem... nem... semmi.

- Annyira eltorzult az arcod, oly vad lett, mintha valakit meg akartál volna ölni.

- Lehet - mondta nagyon halkan, alig hallhatóan a bárófiú.

A napok változatlanul teltek. Az állandó veszély, a közvetlen életveszély nemcsak megedzette, hanem fásulttá is tette a katonákat. Most már alig-alig féltek. Hittek a végzetben, hittek abban, hogy a végzet, az utolsó óra, addig úgy sem jön el, amíg a sors könyvében meg nincs írva. Addig élhetnek, és élniük kell, bármennyire szörnyű itt az élet. Bármennyire is szenvednek a hidegtől, a fagytól, a fáradtságtól, az alváshiánytól, attól a pokoli sártól, ami ebben a beázott lövészárokban gyűlt össze. Vízben aludni, sárban feküdni, ami csak akkor lesz kemény, amikor a fagy keménnyé dermeszti.

Szinte naponta látni, mikor a legjobb bajtársak távoznak az élők sorából, az élők sorából egy más világba, oda, amelynek létét esetleg sejtik, és amiről sajnos oly sokan vannak meggyőződve, hogy nincs. Amennyire jó a hit, a jövőbe vetett bizalom, oly megnyugvás annak, aki itt

lent oly pokolian szenved, ha a végzet szava álljt mond. Akkor utána nem jön több szenvedés. Akkor már valóban vége van mindennek, annak is, amit nem lehet kibírni.

István és a bárófiú között külsőleg semmiféle kapcsolat nem volt. Ha véletlen találkoztak, István feszesen tisztelgett, úgy ahogy a szolgálati szabályzatban meg van írva, aztán ment tovább. A bárófiú közönyösen fogadta a tisztelgést, és könnyed mozdulattal emelte sapkájához kezét. E könnyed mozdulat mögött valami határtalan szenvedély bújt meg, valami igen erős szenvedély, mert e könnyed mozdulat közben a szemek égtek, azokban gyűlölet villogott, de gyűlölet villogott a másik szempárban is. Micsoda láncok ezek, melyek így kötik össze az embereket, olyanokat, akik gyűlölik egymást, akik a másikat, ha büntetlenül tehetnék, puszta kézzel fojtanák meg. István még utána nézett az elhaladó tisztnek. Ismét felvillant előtte az a kép, amikor az ispán vezényelte a haláltaktust, és szinte kiáltani tudott volna, amikor anyja elmesélte néki, hogy az ispán hogy teperte le, amikor férje elrejteni vitte a búzát. Eddig határtalan önuralommal sikerült annak még gondolatát is elhessegetnie, hogy az az ember lenne a valódi apja, aki őt oly kegyetlenül meg akarta ölni, és ez a kekk bárófiú lenne az ő testvére? Túl fájdalmas, üszkös volt már e seb, és oly kegyetlenül sajgó, hogy úgy érezte, ha nem sikerül másra gondolnia, akkor e szörnyű gondolatba beleőrül. Arca szinte elfehéredett, amikor arra az egyszerű és nagyon szeretett jobbágyra gondolt, akit a deresen oly kegyetlenül vertek meg.

Már több napja tétlenül fetrengtek a lövészárokban. Az ütegek meg-megújuló tüzelése zavarta csak meg nagy néha a nyugalmat. Itt-ott robbant egy-két srapnel, szétfröccsentve a lövedék tartalmát, hogy minél több ember részesüljön benne.

A csend, a nyugalom mögött volt valami, valami, ami a vihar előtti csendet jelezte. Valami érződött a levegőben.

A hosszú, frontszolgálathoz szokott tiszteknek is feltűnt ez a szokatlan csend. Ők is meg voltak győződve arról, hogy ez a csend a vihar előtti csend. Természetesen meg akartak róla győződni.

Már hajnalodott, amikor a lövészárkok sarát dagasztva, lábát vonszolva jött a tiszti küldönc. Istvánt és társát keresték.

Pár perc múlva István és társa megjelent a tiszti bunker előtt. Lövészárok volt ez is, ugyan szobaszerűen kiszélesítve, de jó mélyen beágyazva a föld alá. A lövészárokból csak menetelesen lehetett oda bejutni. A tetején több méter földréteg húzódott, hogy a lövedékek ne tudjanak benne kárt tenni. Volt abban minden, ami a tábori életet megkönnyíti. Voltak ágyak is, természetesen egyszerű tábori ágyak, de ágyak, így akár használhatták, nem voltak kénytelenek sárban, vízben heverni. Volt aztán asztal és egy vaskályha is, melynek csöve a bejáratnál volt kidugva úgy hogy füstjét kiokádta a bunkerből, de a dermesztő hideget enyhítette. Így aztán azok, akik bent voltak ebben a kis „szobában” keveset éreztek abból, ami kint tombolt a lövészárok keskeny falai között.

A két belépő katona keze sapkájához mozdult.

- Alázatosan jelentkezem.

- Hagyják el most a formaságokat. Nagy feladatok várnak magukra. ... Hm. El kell menniük a szomszédos állásokba, és legalább egy foglyot kell hozniuk. Enélkül nem térhetnek vissza!...Világos?

- Igenis!

- Két embert vigyenek magukkal. Megértették a feladatot?

- Igenis!

- Akkor indulás! Ja, még!

- Parancs!

- Azt a két embert az önként jelentkezőkből válogassák ki.

- Értettük!

Kemény tisztelgés, majd a két katona elhagyta a parancsnoki bunkert. Mindkét személy kissé sápadtan, de elszánt arccal taposta a sarat. Arcuk eléggé sáros volt. A lövészárok eléggé mély volt, de gránátok szabta szélei omladozófélben voltak, és az idő is esős volt, mintha valami gyászszertartás kereteit szolgáltatná. Valóban, ebbe a néha dermesztőnek ható csendbe most csak ritkán szólt bele egy-egy erélyesebb dörej, az ágyúk hangja. Az is csak azért, hogy ezt az elviselhetetlennek tűnő csendet megtörje.

- Ezek el akarnak bennünket emészteni - morogta István.

- Ezt már mind a ketten tudjuk - hangzott a lakonikus válasz.

- Innen tűnni kell valahogy.

- Kötelességeink vannak!

- Ugyan kivel szemben? - kérdezte István társa.

- Kivel?... Hát a nemzettel... az országgal szemben.

- És kié az ország?

- A miénk!

- Majd csak lesz! - mondta mély meggyőződéssel az idősebb katona. Mindketten elég sokat éltek már meg fiatal korúk ellenére, de legalábbis Istvánban nem alakult még ki elkötelezettség.

Visszatérve a helyükre, István odaintett egy-két közelben lévő embert.

- Gyertek Fiúk!... Parancsot kaptunk, hogy szerezzünk egy foglyot. Két önként jelentkező kellene. ... Na mi az, nincs? ... Akkor választanunk kell. Ez a parancs.

- Én megyek! - szólt egy idősebb ember.

Ennek kissé megviselt arcában markáns vonások karcolódtak. Istvánnak többször úgy rémlett, mintha látta volna már valahol. Valahol? Talán Csepelen? Igen, de nem tud rájönni, hogy hol, pedig biztosan látta már ezt az arcot. Ez a markáns arc. Kissé erősnek, hegyesnek látszó orr és a vékony száj. Na, meg a vékony, erősen zárt ajkak! Egészen biztos láttam már. Biztosan másképp nézett ki, mint itt a lövészárokban sáros arccal, a hidegtől meggémberedett, nehezen mozgó tagokkal. Csendes volt ez az ember, de mégis feltűnő. Valami különleges keménység áradt ebből az emberből. Csendesen, szótlanul szokott félrevonulni, ritkán társalgott más emberekkel, de amit mondott, az mindig határozott volt. Talán ha tiszt lett volna, azt mondották volna, hogy ennek az embernek nem lehet ellenszegülni. Halk szava néha úgy vágott, mint egy éles kés.

- Na ki jön még? - nézett körül István.

Egy egészen fiatal fiú jelentkezett még.

- Te nagyon fiatal vagy! - nézte végig István. - Miért akarsz jönni? Az élet még előtted van.

- Előttem? - kérdezte a fiatalember elkeseredetten. - Apám nemrég halt meg. Mellettem harcolt.

- De anyád él?

- Az is meghalt. Apám özvegy volt. Most nincs senkim.

- Azért nem kell meghalnod.

- Valaki más jöjjön.

- Én megyek! - hangzott a fiatal, de határozott hang. - Menni akarok!

István még egyszer ránézett. Tetszett neki a fiú. Fiatal, de nyugodt, határozott tekintet nézett vissza rá. István egy pillanatra behunyta szemét. Hirtelen több jelenet elevenedett meg a becsukott szem előtt. Igen, ez a fiatalember valahogy vonzódik hozzá, szemeiből úgy vette észre, mintha csodálná őt. Mellette mintha biztonságban érezné magát.

- Na jól van, gyere!

- Én is megyek!

- Na, mi van? - nézett István meglepődve az alacsony tömzsi emberre.

- Veletek megyek!

- Miért? Azt mondták, négyen menjünk.

- Jó az öreg a háznál. Nem? - kérdezte a tömzsi ember kissé sunyinak látszó képpel.

István morfondírozott magában, de végül is úgy döntött, hogy az újabb jelentkezőt is magukkal viszik.

Ez az ember egyébként olyan volt, mint egy kullancs. Állandóan Istvánék közelében tartózkodott. Istvánék elviselték, de nem tudtak irányában feloldódni. Valami taszító volt ebben az emberben. Sokat panaszkodott Istvánéknak rossz helyzetéről, arról a sok szerencsétlenségről, mely őt érte az idők folyamán.

- Jó! Hátha akar, jöjjön, de figyelmeztetjük: igen veszélyes ez a vállalkozás.

- Akkor miért vállalták?

- Mi? - nevetett fel egyszerre István és társa is.

- Csak úgy jókedvünkből - felelte István mosolyogva.

- Mikor indulunk? - kérdezte a fiatalember.

- Hamarosan, csak megvárjuk, míg leszáll az est. Így könnyebben tudunk észrevétlenül kisurranni. Addig azonban egy kicsit mozogjatok, hogy felfrissítsétek magatokat, a vérkeringést meg kell indítani a tagokban.

Lassan szállt le az este. A látóhatár fokozatosan szűkült, mind jobban homályosodtak el a tárgyak, míg végül is a sötétség átlátszatlan felhője ágyazta be a szunnyadó lövészárkot, takarta be az elcsigázott, hidegtől reszkető testeket. Szinte ölt az idő. Most is kegyetlen volt, csak úgy sajgott a végtag, oly kegyetlenül mardosott az átfagyott testbe. Azok, akik ezeket a borzalmakat átélték, életük végéig viselni fogják ennek nyomát még akkor is, amikor talán puha párnák közt, jól fűtött szobában pihenik ki fáradalmaikat. Valami kegyetlenül bele fog hasítani a térdbe, a csuklóba. Valami, mint egy kérlelhetetlen sebészkés, marcangolni fogja a húst, és oly erősen, hogy az alvó álmában felkiált, és a fájdalomtól keskenyre zárja ajkait.

- Na fiúk! Lassan készülődni.

István és társa között sajátos munkamegosztás volt. István volt az, aki a veszélyhelyzetben határozottan intézkedett. Ő volt az, aki rohamra vitte a csapatot. Ő volt az, aki a legnagyobb veszélyben is nyugodt biztonsággal tudott intézkedni, de társa volt az, aki mindent alaposan megfontolt, mielőtt bármit is tett volna, és ő volt, aki nyugodt, higgadt szóval csillapította le Istvánt, amikor az felhevülve a dühtől, egész testében reszketett.

Árnyak suhantak elő a lövészárokból. Árnyak, fekete árnyak, melyek oly jól beleolvadtak a sötét éjszakába, hogy csak pár méterről lehetett látni őket. Igen jól tudták már, hogyan kell kihasználni minden fát, minden kisebb bokrot, apró cserjét is, hogy a terepen láthatatlanul tudjanak mozogni. Istvánék már annyi veszélyes küldetésben vettek részt, hogy szinte önkéntelenül megérezték, mikor kell lehajolni, mikor kell kúszni, mikor lehet kissé szabadabban, összehúzott testtel közlekedni. Oly jól beleilleszkedtek a terepbe, hogy messzelátóval is alig lehetett volna felfedezni a pár lopakodó embert.

Később mind lassabban lehetett előre jutni. Közel voltak már az ellenség lövészárkai, és mind többen a figyelők. Mindkét tábor megszokta már, hogy nyitva tartsa a szemét. Az őrök tudták már, hogy itt büntetlenül nem lehet elaludni. Nem azért, mert az elalvásért büntetés jár, hanem mert az is tudták, hogy a vigyázatlanságért, a felelőtlenségért fizetni kell, sokszor a legdrágábbal, az élettel, mert az ellenség a legnagyobb vigyázatlanságot is kihasználja.

- Gyertek, elkerüljük az árkokat. Mögéjük kell hatolnunk, ha bárkit is el akarunk fogni.

Az öt ember igen lassan, hangtalanul kúszott a kemény talajon. A kemény, fagyos talaj mintha önmaga is védekezni kívánna a betolakodók ellen. Ennek a kemény talajnak már történelmi híre van. Történelmi híre, hiszen nem egyszer védte hazáját a betolakodók ellen. A bátor muzsikok mellett, ő verte meg Napóleon hadseregét, ő dermesztette mozdulatlanságba a betolakodó hadakat, és védte meg sokszor a sokszoros túlerő ellen bátor népét.

- Azt a szentségit! - hallatszott egy elfojtott kiáltás. - Már megint a kabátgombom! Amikor megérkezünk, rögtön fel kell varrnom.

István lelki szemei előtt megjelent a bárófiú vigyorgó képe, amint hetykén végignéz István ruháján, és kezével rángatja hajtókáját. Óh, mennyi megaláztatás.

- Inkább a veszéllyel törődj - súgta vissza István társa.

Az még láthatatlanul is megérezte István arcán végigfutó mosolyt, azt a mosolyt, amelyik már annyiszor oly vígan nevetett a halál arcába.

Bátran, rendíthetetlenül kúsztak, de azért igen óvatosan is. Most már elég lett volna a legkisebb zörej is, egy-egy hangosabb szó, és az ellenség felfigyel rájuk. Még jobbik eset, hogyha fogságba esnek. Itt nem szoktak sokat kérdezgetni. Az „Állj! Ki vagy?” kérdés is csak a legritkább esetben hangzik el, itt minden rezzenésre, a legkisebb mozdulatra is lőnek, és azt már valamennyien tapasztalták, hogy elég pontosan.

Az út azonban nehéz volt, fárasztó. Sokszor meg kellett állni, hogy az erőteljes lihegés valamit csillapodjon, nehogy a lüktető tüdő masinája elárulja őket.

Halkan, csendesen kúsztak, csak a kis, rókaarcú gyalogos honvéd káromkodott halkan. - Miért is jöttem ezekkel a szemetekkel? Maradhattam volna a lövészárokban is. Hogy az a Nagyúristen! Jaj!

- Nem tudnál csendben maradni? - súgta felé István.

- Hogy pusztulnál el, de majd visszakapod.

- Mit mondasz?

- Semmit, csak a lábamat sértettem meg.

- Lassan és csöndben és nagyon vigyázva, mert itt aknamező van. Tudjátok, amit nem rég találtak fel.

- Szent Isten! Elpusztulunk! - jajdult fel a kis rókaképű ember.

- Ha félsz, még inkább elpusztulsz. Csak úgy kússzál, hogy alig érintsed a talajt.

- Olyan hideg és kemény.

- A lövészárokban sincs melegebb.

A sort István vezette. Utána kúsztak csendben a többiek. Közvetlenül István után Péter, a társa jött, majd a fiatal katona és utána a halk szavú, csendes ismeretlen, akinek István eddig csak keresztnevét tudta. Valami Antalnak hívták.

- Most nagyon óvatosan. Igen közel vagyunk már. Nehogy felfedezzenek bennünket.

Pár ember kúszott nagyon halkan, óvatosan. Előttük a puskák golyói, gránátok leselkedtek életükre. Alattuk az aknák. Körülöttük nevetett a halál. Mindegyik várta és oly türelmetlenül, mikor fog kioltani egy emberéletet, mikor fogja megrendezni a nagy randevút az ember és a nagy kaszás között, de ezekre az emberekre a kaszás hiába várt. Hiába hintette tele az utat aknákkal, zárta el szögesdróttal, hiába helyezett el mellettük annyi fegyvert, amelyeknek csak a ravaszát kellett volna egy kissé meghúzni. Ezeken az embereken nem fogott a halál. Ezek mentek, mentek, hihetetlenül bátran, hihetetlenül magabiztosan.

Most már mindenki befogta a száját. A rókaképű is halálosan csendes volt. Még a lélegzetét is visszafogta, alig jött ki száján egy kis lehelet. Ami kijött, az is nyomban jéggé fagyott.

Idegtépő csendben haladtak centimétereket előre. Néha még így is meg kellett állni, alaposan körülnézni, nehogy rossz helyre tévedjenek. Ők akartak másokat fogságba ejteni, most meg őket ejtenék fogságba. Haza és becsület is van, a parancsot teljesíteni kell.

A hidegtől meggémberedett ujjakkal kellett tapogatni a talajt. Közben meg-meg kellett dörzsölni a sajgó kezet. Aztán ismét sietni kellett, hiszen kevés az idő. Mire pirkad az ég, már biztos helyen kell lenni, és ott újra ki kell várni az estét, és csak akkor lehet visszaindulni, amikor újra minden elcsendesül, amikor a jótékony sötétség ismét betakarja a tájat, láthatatlanná teszi az embert.

- Lassan el tudjuk kerülni az árkokat, utána már gyorsabban haladhatunk - súgta társának István.

- Már nem bírom tovább! Inkább elpusztulok! - kiáltott fel a rókaképű. A kiáltás elég hangos volt, de szerencsére egy ágyú éppen akkor dördült el, és így a hangja elnyomta a kiáltást.

- Ha még egyszer kiáltasz, a nyakadat elvágom - súgta néki a halk szavú ember.

A súgás csendes volt, alig lehetett hallani, de a csendességben is oly hatású volt ez a hang, hogy a rókalelkű megreszketett, és kívülről a hidegtől, belülről a félelemtől remegve csendesen folytatta útját.

- Most már kisebb a veszély, felemelkedhettek. Vigyázni és sietni, mert ha kivirrad, végünk van - nézett végig István a lassan szürkülő reggelben a többieken.

Már nem kellett kúszni, lehajolva haladhattak, de azért kihasználtak minden terep adta fedezéket, hogy minél jobban biztosítani tudják magukat.

- Állj! Okosabb, ha már nem bujkálunk.

A rókaképű és a fiatal kérdően nézett Istvánra, de a másik két ember szemében megértő fény gyúlt ki. Nyomban be is álltak István háta mögé.

- Húzzátok ki magatokat, ahogy katonákhoz illik.

Lassan szürkült az ég, de még mindig elég sötét volt. Istvánék is csak szürke árnyaknak látszottak. Messziről olyanoknak tűntek, mint egy hátravonuló csoport. Oly bátran, oly magabiztosan mentek előre, hogy még a figyelő szemnek sem váltak gyanússá.

- Most már énekelni kellene! - tréfálkozott Péter, István barátja.

- Hát, ha tudnánk oroszul.

- Inkább ne énekeljünk, így is megvesz ez a dermesztő hideg - lihegte a rókaképű.

- Na, nem komolyan gondoltuk - vigyorodott el István, aki ismét a régi volt, a nagy hideg sem tudta elnyomni vidámságát. Edzett, kemény férfi volt ő, olyan, mint az acél. Mennél jobban kínozzák, annál jobban megkeményedik. Amikor más reszketett, ő még csak megrázta magát. Némelyek heccelődésből orosznak becézték. Persze csak módjával, mert már ismerték Istvánt, és tudták, hogy a kéz gyorsan lendül.

- Ni, ott! Ott balra! Mintha valami tanya lenne - emelte kezét Péter a szeme fölé.

- Igen, az tanya - mondta a halk szavú csendesen.

István és Péter hiába erőltette a szemét, nem tudta még kivenni az épületeket, de megszokták már, hogy amit ez a csendes, halk szavú ember mond, az mindig igaz, abban nem kell kételkedni. Lassan közelebb értek.

- Igen, három épület - kiáltotta a fiú.

- Na, azért kiáltani nem kell, még nem vagyunk teljes biztonságban - korholta a fiatalembert István.

Annak a hidegtől amúgy is megcsipkedett arca elpirult.

- Most azután lassan, megint óvatosan, hogy ne vegyenek észre bennünket, akik bent vannak.

A kis csoport most újra óvatossá vált. Lassan közeledtek a tanya felé. Amint közelebb érkeztek, ismét lehasaltak, tovább már kúszva folytatták útjukat. Sikerült is a legközelebbi épületet észrevétlenül megközelíteni. Szerencséjük is volt, szembe fújt a szél és a kiszemelt épület melletti istállóban el is bődült egy-egy tehén, így a megkötözött kutyafalkának nem volt feltűnő az a kis zaj, amit a lopakodó, kúszó emberek okoztak.

Az épület, melyet Istvánék megközelítettek, alacsony, hosszú épület volt, hasonló, mint azok a kis cselédlakások, amelyeket István már olyannyira megszokott.

Az egyik ablak István felé nyílt, a ház háta felé. Három ember lopakodott oda. István Péterrel és a rókaképű, míg a fiatal fiú és a halk szavú ember távolabbról biztosította őket.

Az ablakon kis függöny volt, de a mennyezetre akasztott lámpa fénye jól megvilágította a bent ülőket.

Szinte egyszerre néztek be az ablakon. A földes kis szobában öten ültek. Az egyik jól előre hajolt az asztal fölé, amelyen egy térkép volt. Istvánt, mintha áramütés érte volna, önkéntelenül felkiáltott.

- Az artista!

Négy döbbent szempár meredt Istvánra.

- Ismered? - kérdezte mohón a rókaképű.

- Gyorsan vissza! - kiáltott újra István, de már nem volt sok idő, mire észbe kaptak volna, már körül voltak kerítve. István maga is meglepődött, milyen gyorsak ezek az oroszok. Úgy látszik ez a tanya most valami parancsnokság lehetett.

Az a magas, rendkívül erősnek és egyben rugalmasnak látszó férfi hidegen nézett Istvánra.

- Jöjjenek gyorsan be! - mondta tört magyarsággal.

István agyában villámgyorsan cikáztak a gondolatok. Az lehetetlen, hogy oly jó memóriájú ember, mint az Artista - márpedig István ebben a ruhában is azonnal felismerte - oly gyorsan elfelejtse azt a nyelvet, amelyet oly jól beszélt, hogy még a legjobb megfigyelők sem ismerték volna fel, hogy esetleg nem anyanyelvén beszél. Bizonyára erre jó oka volt.

A rókaképű katonának még mindig tátva volt a szája, és csak akkor tért magához, amikor a bemenésre puskatussal noszogatták.

Ugyanabba a szobába mentek be, amelyiknek ablakán előbb benéztek. Pillanatokkal előbb még szabad emberek voltak, most pedig foglyok, és a sors kiszámíthatatlan akaratából oly személy fogságában, akire István semmiképpen nem számított.

Micsoda hideg most az az ember. Mintha nem is ember lenne, hanem hideg márvány. Most már elég hosszú ideje ültek a szobában, de senki nem szólt hozzájuk. Az Artista még csak rájuk sem nézett. Tekintete, ha néha felpillant, hideg, nincs benne semmi melegség. Ennyire megváltozott volna ez az ember? Nem ismerne rá arra, akivel nem is olyan rég még együtt rakták a vagonokat, akivel oly lelkiismeretesen, becsületesen megosztotta mindenét?

- Álljanak fel! - hangzott a parancs az Artista szájából.

István és Péter azonnal felpattant, de a rókaképű csak lassan tápászkodott.

- Nem érteni, mit mondtam?

A kérdés oly éles volt, hogy szinte vágott.

Úgy látszik, hogy ez a hidegszemű, sokat tapasztalt ember pillanatok alatt felmérte az egyéniségeket és a rókaképű nem nyerte el szimpátiáját.

Az most szinte felpattant. Olyan éles volt a vezényszó, hogy a rókaképű ész nélkül ugrott fel, és nyomban Istvánék mellé állt.

Az Artista intett. Társai nyomban elhagyták a kis, döngölt padlójú helyiséget, csak egy, az Artistához hasonló magasságú férfi maradt még a helyiségben az Artistán kívül.

- Mióta vannak itt? - kérdezte az Artista ugyancsak tört magyarsággal.

- Most érkeztünk ide, hajnalban indultunk.

- A frontvonalról?

- Igen!

- Milyen ágyúik vannak?

- Erre nem felelünk! - nézett elszántan az Artista szemébe István.

Az Artista szemén alig észrevehető mosoly suhant át. Szája, csak mintha egy villanásnyit rándult volna meg. Ezt csak oly éles megfigyelő vehette észre, mint István.

- Én tudom! - jelentkezett nyomban a rókaképű.

- Én is! - mondta most megvetéssel a hangjában az Artista. - Majd magát külön kihallgatjuk.

- Nem engedjük el! - csattant fel István.

- Tényleg? - kérdezte gúnyosan az Artista.

István csak most döbbent rá, hogy mily kiszolgáltatott helyzetben van.

Az Artista hosszú percekig nem szólt semmit, csak szemét jártatta végig a társaságon, mintha valami megelégedésféle csillogott volna ebben a szemben, mely szemek csak akkor komorodtak el, amikor a rókaképűre nézett.

- Na, leülhetnek!

A társaság visszaült a székre. Percekig ültek csendben, amikor ismét felpattant az ajtó.

- Ne mozduljanak! Csend legyen!... Stoj!...

Halk volt a hang. Oly halk, hogy csak a szobában lehetett hallani, de oly átható, oly nagy volt annak súlya, mintha mázsás súly huppant volna le. Amit aztán a hangból nem lehetett megállapítani, azt elmagyarázta a puska csöve.

Két férfi nyomult be a szobába. A halk szavú ember és a fiú. A halk szavú ember arca oly elszánt, oly határozott volt, hogy ennek az embernek engedelmeskedni kellett. A két orosz katona felállt. Az Artista tiszti egyenruhában volt, rangját nem lehetett megállapítani, de a másik láthatóan alacsonyabb rangban lehetett.

Az Artista közel volt Péter fegyveréhez. István ugrásra készülve feszülten figyelt. Az Artista karja nem mozdult, szája szögletében mintha valami mosolyféle bujkált volna. Kezét lassan emelte fel.

István jól ismerte az Artistát, tudta, hogyha ez az ember, most hirtelen mozdulni akarna, nem gátolná az a két puskacső, ami még nem is rámered, de hiába akarná ő is megakadályozni, hiszen az Artista szemfényvesztően gyors, villámgyors. Most is éppoly kiismerhetetlen volt, mint azok a jéghideg szemek, melyek oly közönyösen néznek a vakvilágba. István tudta, hogy az Artista ugyanilyen közönyös arccal sétálna át a másvilágra.

A halk szavú Antal egy kötelet dobott Istvánnak.

- Kötözd meg őket!

Ez gondos tiszti előrelátás következménye volt, meg talán a „bizalomé” is, hiszen a tisztek tudták, hogy Istvánék foglyokat hoznak, ha élve egyáltalán visszajönnek.

István megragadta az Artista csuklóját és szakszerűen összekötözte. Az Artista zokszó nélkül tűrte.

Ezután Istvánék elvették az asztalon fekvő két pisztolyt, és a sarokba támasztott két puskát is, melyek eredetileg az ő fegyvereik voltak.

- Indulás, de csendesen! - mondta István halkan, de parancsolóan.

István még eloltotta a lámpát, mielőtt az ajtót kinyitotta volna, majd valamennyien halkan indultak vissza a vaksötét éjszakába. Olyan halkan jártak a foglyok is, hogy az Istvánnak is feltűnt, úgy érezte magát, mint aki valami rosszat sejt.

Sehol nem volt semmi zaj sem, csak távolabb, mintha valami lámpás hunyorgott volna, de aztán az is behunyta szemét. Senki nem volt, aki útjukat állta, és így az öt magyar és a két orosz tiszt az előbbi veszélyes úton az aknák között indult visszafelé.

Ismét hosszú, idegtépő percek, mely idő alatt a halál ösvényén együtt táncolt orosz és magyar, mindkettő saját hazájáért, azért a hazáért, amely még nem volt teljesen az övé, de mely hazáért mindegyik meghalni volt kész.

A hideg, dermesztő leheletű orosz éjszakában a kúszó kis csoport testén folyt a verejték. Folyt az erőlködéstől, hiszen a földhöz ragadva, de inkább a lábujjukon és a kezek ujjain közlekedve nem kis távolságot kellett megtenniük, de folyt a verejték azért is, mert nagyon vigyázva kellett a kezeket és a lábakat elhelyezni, és a lehető legkisebb nyomást gyakorolni a kemény, megfagyott talajra, nehogy az elhelyezett akna nagyobb súlyt kapjon, mint amit visszaszólás nélkül elbírni képes.

Akik ma ezen a kietlen, fagyos földhöz tapadva csúsztak, jól ismerték ezeket a veszélyeket, és kifinomult ösztönű vad módjára kerülték el a rájuk leselkedő veszélyeket. Így aztán nem történt más csak a test verejtékezett, és a csontot hasító hidegben is verejtékben fürdött a test.

Istvánon kívül csak egy ember volt még, aki macskaügyességgel kúszott az aknák között, aki úgy bújt át a szögesdrótokon, mintha valahol egy esti szórakozóhelyen a függönyt nyitotta volna szét. Most bizonyára meg tudott volna szökni, ha akar, hiszen tagolt terep következett, amelyet bemélyedések, árkok szabdaltak szét. A legideálisabb terep volt a menekülésre. Ugyan ki tudta volna megfogni ily kegyetlen éjszakán, amikor az égen nem világított egyetlen mécses sem. Talán utána lőhettek volna, de akkor ők is a halál fiai.

Rejtély volt ez Istvánnak is, de nemcsak rejtély, hanem valami más is. István egyre inkább érezte, hogy valami nagyon nyomja a szívét.

Az a katona, aki hosszú hónapok óta begyakorlott mozdulatokkal emelte a fegyvert a foglyokra és terelte őket, az a katona, akit már az ösztön, a kötelesség irányított, akit az állandó veszély, a halál állandó közelsége megedzett, kérgessé tett, érezte, hogy szíve van. Ellenállhatatlan erővel tört ki belőle a régi baráti érzés, amellyel az Artista iránt viseltetett, de megjelent előtte a bárófiú gúnyos, lenéző arca. Mit tegyen most? Parancs az parancs, de van barátság is. Most azt az embert hurcolja át, aki annyiszor segített? István gyorsan határozott.

- Most eltűnhetsz! - súgta István az Artista felé.

Az Artista szemeiből gúnyos mosoly villant. Szerencsére eléggé sötét volt, István ezt nem vette észre.

- Egyedül? - kérdezte az Artista.

- A barátaidat is viheted!

- Veled mi lesz?

- Ne törődj vele.

- Fogoly vagyok! Maradok! - hangzott az Artista ellenvetést nem tűrő hangja.

A beszéd, de inkább suttogás, valóban csendesen folyt le. Nem is hallhatta más, csak a kis rókaképű emberke, aki mindenhol István nyomában volt. Talán azért, mert benne látta a biztonságot, a védelmet, de talán másért is. Úgy tett, mintha nem hallotta volna az iménti beszélgetést. Az Artista lassan kúszott tovább. István bosszúsan követte. Mi lesz, ha ezt az embert netalán kivégzik? Soha nem merne saját szemébe nézni. Kevés ember volt hozzá életében ennyire őszinte, ennyire egyenes, becsületes. Nem, ezt nem fogja hagyni.

- Most már menj! - fogta rá István a puskát az Artistára.

- Meg akarsz ölni? Komolyan gondoltad?

- Nem! - hangzott az őszinte felelet.

- Akkor miért menjek?

- Mert téged nem akarlak fogságba ejteni.

- Márpedig itt vagyok.

A rókaképű elköhintette magát. Eddig nagy erővel tartotta vissza, de már nem bírta. Ezzel megzavarta az iménti beszélgetést.

István összeszorította a száját, de nem szólt semmit. Most már egyre jobban eltávolodtak az ellenség vonalaitól, és már egyre közelebb kerültek saját vonalaikhoz. Eddig szinte kúszva jöttek, de most már ugyan erősen lehajolva, de saját lábaikon közlekedtek. A rókaképű megérezte a hazai szagot. Felállt és kiegyenesedett és elkurjantotta magát. Meg is lett az eredménye. Pillanatok alatt golyó süvített el mellette. Erre ő is pillanatok alatt földre vetette magát. Valamennyien nevettek, csak a rókaképű bosszankodott.

- Látod, mondtam, hogy legyél óvatos, még a magunkfajtában sem lehet biztos az ember.

Aztán egy erős kiáltás.

- Állj! Ki vagy? Jelszó!

- Az ég borús! - kiáltotta István.

- Jó, jöhettek! - hangzott az őrszem kemény hangja.

A kis csapat egykettőre bent volt a lövészárokban, és a lövészárok jéggé fagyott földjén igyekeztek a tiszti bunker felé.

A tiszti bunkerban már tudtak érkezésükről. A bárófiú gyűlölettől égő szemekkel mormolta maga elé: - Hogy nem tudtatok elpusztulni. - Annyi gyűlölet, annyi ellenszenv volt e pár szóban, hogy aki azt véletlenül is hallotta, nem következtethetett másra, csak arra, hogy az aki mondja, valóban megölné azt, akinek a pár szó címezve volt. Istvánék azonban még nem hallották.

Még néhány másodperc, aztán István vigyázzállásba merevedve jelentette, hogy a parancsot teljesítették, a foglyokat elhozták.

- Na jól van! Lelépni?!

A katonák keményen tisztelegtek, majd egy kemény félfordulat a megkeményedett földes padozaton, aztán indultak kifelé. István még látta, hogy a magyar tisztek még tisztelegnek a két fogoly felé, aztán kezeiket nyújtják. István még látta azt is, hogy az Artista a felé nyújtott kezet nem fogadja el. A bárófiú pulykavörös lett. Amikor látta, hogy a kínos jelenetnek szemtanúja is volt, durván ráförmedt Istvánékra: - Kivonulni!

István távozás közben elégedetten állapította meg magában, hogy az Artista nem változott.

István és társai fáradtan, kimerülten vonszolták magukat a lövészárokban, míg visszatértek saját korábbi helyükre.

- Van valami élelem? - kérdezte hallgatag társa.

- Nincs! - hangzott közelebbről a felelet.

Ez egy őrmester hangja volt, akiről köztudott volt, hogy mindent megtesz, hogy a tisztek kedvébe járjon.

Istvánék éhesen, rossz szájízzel készülődtek a lefekvéshez, mely előkészület csak abból állott, hogy egypár összekapart rongydarabot dobáltak a lövészárok mélyére, a batyut megtették vánkosnak, és a köpenyt szorosabban húzták magukra. Már el akartak aludni, amikor a szomszéd katona megszólalt.

- Eltettem ám az ételeteket. Csak azt vártam, hogy ez a mameluk eltávozzon - mutatott a távolodó őrmester után.

Istvánék gyorsan nekiláttak az étkezésnek. Inkább falták az ételt, mint ették. Gyorsan végezni akartak, hogy addig befejezzék az étkezést, amíg az őrmester visszaérkezik.

Mindenki megvolt, csak a rókaképű hiányzott. Az ő részét külön félretették. Aztán ezeket a kemény, de kimerült katonákat is elnyomta az álom. Talán otthon jártak már, amikor az őrmester kemény, pattogó hangjára ébredtek fel.

- Gyorsan, a tiszti bunkerba. Valamennyien, akik őrjáratban voltak.

Istvánék kissé kóválygogva ébredtek, de az erélyes hangra hamar elszállt az álom.

- Gyorsan, gyorsan! Hozzátok rendbe magatokat, mert ha panasz lesz rátok, akkor megnézhetitek magatokat! Lekergetlek benneteket a térképről.

- Bárcsak megtenné - súgta szomszédjának István.

Amint beértek a tiszti bunkerba - bár a kis kályhában égett a tűz -, István valami fagyos leheletet érzett. A tisztek mind ott voltak és a két orosz tiszt is, akik álltak, míg a tisztek mellett a rókaképű állt.

Istvánék jelenteni akartak, de a bárófiú megelőzte őket:

- Ti aljas bitangok, ti hazaárulók! El akartátok engedni ezeket a szemeteket - mutatott a bárófiú a két orosz tiszt felé. Úgy látszik, nem felejtette el az iménti megaláztatást.

- Mondd a szemükbe - mutatott a bárófiú a rókaképűre.

István nyomban megértette a helyzetet. Ő már korábban is gyanakodott erre a rókaképű kis mitugrászra, de azért nem gondolta, hogy ennyire aljas legyen.

A rókaképű zavartan és erősen izzadva és hunyorogva mondotta el, hogy István el akarta engedni a két orosz tisztet.

István az Artistára nézett. Annak kemény arcéle egy pillanatra alig észrevehetően megrezdült. István, aki jól ismerte ezt a csodaembert, tudta, hogy ez a szemvillanás mit jelent.

- Nem, jelentem alássan! Ez az ember hazudik - nézett keményen a rókaképű, majd a bárófiú szemébe István.

- Szóval ő hazudik és te nem hazudol? Na, te mit mondasz? - mutatott István mellett lévő katonára.

A hallgatag katona csak annyit mondott: - Hazudik!

- Na és te mit mondasz? - fordult most a fiatal katona felé a bárófiú. - Te is azt mondod, hazudik?

- Igenis azt! - jelentem alássan - nézett a fiú is bátran a bárófiú szemébe. Az már tajtékzott a dühtől.

- Tolmács! Kérdezze meg tőle is! - mutatott az orosz tiszti egyenruhában álló Artistára. Az a ruhában most is méltóságteljes volt, közönyösen nézett a bárófiúra, oly szenvtelenül, mintha ott sem lenne.

A tolmács gyorsan fordította a szavakat.

Az Artista hallgatott és továbbra is oly hidegen és szenvtelenül nézett, mintha a bunkerban ő lenne egyedül.

- Nem válaszolsz? - ordított a dühtől már egészen kivörösödve a bárófiú.

Az Artista csak nézett maga elé.

- Te szemét! - és most már nem bírta tovább türtőztetni magát, megragadta a tiszt mellén a ruhát.

Ő nem ismerte az Artistát, nem tudta, hogy ezt nem lett volna szabad megtennie, mert a következő pillanatban nekivágódott a bunker falának. Valószínűleg ez az Artista részéről csak amolyan figyelmeztetésféle volt, de a bárófiú alig tudott felkelni.

- Agyonlövöm! Agyonlövöm! - kiabálta torkaszakadtából, és kezével a pisztolytáskájához nyúlt és a pisztolyt húzta kifelé.

- Elment az eszed? Ez fogoly! - kiáltották tiszttársai.

- Bánom is én. Agyonlövöm.

Tiszttársai ragadták meg a dühöngőt.

- Mi lesz, ha híre megy a dolognak. Azt hiszed, nem tudják meg odaát! Mi lesz, ha mi esünk fogságba, volt már ilyenre példa. Mi nem akarunk esztelenséged miatt meghalni.

Kicsavarták a dühöngő tiszt kezéből a fegyvert.

- A hadbíróságra adom őket! A hadbíróságra.

- Azt megteheted - csillapították a dühöngő tisztet tiszttársai.

- Vigyétek őket a cellába! - adta ki a parancsot egy higgadtabb tiszt.

- Valamennyit egybe! - kiabálta a bárófiú.

- A tiszteket is?

- Azokat is.

- Hát jó. Máshol úgy sem tudjuk elhelyezni őket. Ezeket jól kell őriznünk, majd kihallgatják őket. Úgy érzem, az elhárítóknak kell őket átadni.

- Az jó lesz - mondta most már lassan lehiggadva a bárófiú, és kaján vigyorral nézett a távozók után, amint azokat a fegyveres katonák kísérték a cellába, amit jóindulattal sem lehetett cellának nevezni, minthogy lényegében egy földbe vájt verem volt. Azt elég nagynak csinálták, hiszen a tiszturak szerettek fegyelmezni, de azért ennyi embernek mégis szűk volt. De legalább összebújhattak, így könnyebb volt elviselni az idő vasfogát, ami kíméletlenül mart húsukba.

Egy ideig hallgattak valamennyien. Az imént történteket meg kellett még emészteni. Aztán, amikor a csend már kínossá vált, amikor úgy érezték, hogy a közös sors beszédre készteti őket, megindult a suttogó beszélgetés. Először a fiú törte meg a csendet.

- Most mi lesz velünk? Kivégeznek?

- Lehet, de előbb hadbírósági tárgyalás lesz - felelte a csendes, szótlan ember.

- De miért? Nem tettünk semmit!

- A rókaképű köpött be bennünket. A fene se tudja, mi mindent mondhatott.

- Sokat nem - vélekedett István. - Legfeljebb azt, hogy én a fogoly tisztet elnéztem és a nevén szólítottam.

- Nem néztél te engem el István!

- Miért nem szóltál?

- Mert nem akartam, de most már mindegy. Túl vagyok már a küldetésemen. A rám bízott papírokat úgy adtam át, hogy senki nem vette észre. Most már nincs szükség titkolózásra. A megbízhatatlan elem kikerült körünkből.

- Honnan tudja, hogy én megbízható vagyok? - kérdezte a hallgatag ember.

- Jobban ismerlek, mint hinnéd, de ha nem tudnám, hogy ki vagy, akkor is tudnám, hogy te nem lennél áruló. Most azonban nem ez az érdekes. Ki kell kerülnünk innen.

- Szétszakítanak bennünket - vélekedett a hallgatag ember.

- Nem hinném - válaszolta az Artista. - Ránk is szükség van tanúként, de ha mást is gyanítanak, akkor még inkább szükség van ránk is.

A másik orosz tiszt hallgatott, az nem tudott magyarul.

- Mit fecsegnek odabent? - kiabált be kívülről az őrszem.

Ketten is voltak, hogy jobban vigyázhassanak rájuk. A bunker ajtaját egy vékony deszkaácsolat képezte, ezért vigyázott a foglyokra két őrszem.

Aztán mindnyájan hallgattak. István tudta, hogy a régi barátság feléledt. Neki az Artistához fűzött baráti érzelme elválásuk óta sem változott, de azért a közvetlen találkozás ezt a barátságot felelevenítette.

Csendben hallgattak, amikor egy altiszt jött és bekiabált a bunker durván ácsolt fából lévő ajtaján.

- Csak Novák István jöjjön! Világos?

- Igen! - hangzott belülről.

- Ha más is jön, lövünk! Megértették?

- Igen.

Istvánék már ebből is értették, hogy ennek fele sem tréfa, itt a játék nem babra megy. István fiatalember létére tapasztalt ember volt, viszonylag rövid élete folyamán is nagy emberismeretre tett szert, kitűnő helyzet-felismerési képességgel rendelkezett, a veszélyes helyzeteket is nyomban felismerte. Tudta, nem véletlen, hogy a kevély bárófiú őt küldi a legveszélyesebb küldetésekbe. Érezte, hogy őt minél előbb el akarják veszejteni.

Kötelességét ennek ellenére mindig becsülettel teljesítette, nem gondolt arra, hogy fogságba essék.

- Nem tudom, mit akarhatnak? - súgta István az Artista felé.

- Majd meglátod, még nem lesz baj.

István kicsúszott társai mellől, kilépett a bunkerből, kiegyenesítette fáradt végtagjait.

- Menjünk, mert a tiszt úr nagyon mérges.

- Lesz még mérgesebb is - nevetett István.

Az altisztnek még arra sem volt kedve, hogy rászóljon Istvánra, hanem hallgatagon kísérte őt a tiszti bunker felé.

Az altiszt már a bejárat előtt jelenteni kezdett, és amikor bentről hallatszott az engedélyt adó szó, Istvánt maga előtt lökdösve belépett a tiszti bunkerba.

István meglepetve tapasztalta, hogy a bunkerban nincs más, mint egyedül a bárófiú.

- Na, min lepődsz meg? Na! Mégsem vagyok egyedül. Itt a fegyverem - emelte fel az asztalról a nehéz pisztolyt. - Amíg a többi tiszt a szemléről visszajön, beszélgetünk.

- Parancs!

A bárófiú elégedetten nézett végig Istvánon, de nem tetszett neki, hogy ez az egyszerű közkatona nyugodt, rezzenéstelen szemmel néz rá.

- Maga kint várjon, de maradjon a közelben, és ha kell használja a fegyverét is. Egyébként ez veszélyes bűnöző - mutatott rá Istvánra.

Az altiszt összevágta bokáját és kiment.

- Na, mi van fiam? - kérdezte gúnyos hangon a bárófiú. Fiamnak szólította Istvánt, bár nem volt sokkal idősebb.

István nem felelt a gúnyos hangra.

- El akartad engedni a foglyot?

- Nem, uram.

- Azt hiszed, a társad hazudott.

- Én mindig a kötelességemet teljesítettem.

- Aztán mi a kötelességed?

- Becsületesen harcolni.

- Na, meg meghalni - nézett gúnyosan Istvánra a bárófiú.

- Ha meg kell halni! - ismételte István a tiszt szavait.

- Meghalni? Te balga! Ki akar meghalni?

- Ha muszáj, a hazáért meg kell halni.

- Hazáért? Ott van a haza, ahol a vagyon. Azt hiszed, hogy nekünk csak Magyarországon van földünk? Van elég Ausztriában is. Ha ott kell élnem, az a hazám. A haza? Mit gondolsz, mi az?

A bárófiú semmibe meredve nézett maga elé. István kezdte felismerni, hogy ennek az embernek valóban nincs hazája. Őt csak a föld, a vagyon érdekli, és ahol az van, ott a haza.

- Tudod, te most elpusztulsz, és nem dicsőséggel halsz meg. A hadbíróság fog halálra ítélni! Erről én gondoskodom - mondta villogó szemmel a bárófiú, akinek szemében izzó gyűlölet égett. - Te bizony hamar meghalsz! Aztán mondd, te gazember, az ispánról nem beszéltél?

István hallgatott.

- Nem érted, mit kérdeztem? Nem mondtad senkinek, hogy az az apám?

A bárófiú is megrettent saját szavaitól. Még soha senkinek nem mondta, hogy az igazi vérszerinti apja nem a báró, hanem az egyszerű ispán.

István megérezte a helyzet feszültségét, és azt is, hogy a bárófiú oly dolgokat említett, amit ő felhasználhat. Látta a bárófiú arcán a feszült várakozást. István érezte, hogy a válasz mily sokat fog jelenteni a bárógyermeknek, aki igazi apját is megölte volna, csak ki ne tudódjon, hogy az ő apja nem báró, akitől a nevét, rangját kapta, hanem az egyszerű ispán.

István, ahogy a bárófiú arcát vizsgálta, nyomban megérezte, hogy ász van a kezében, azt csak ki kell játszania.

- Nem érted, mit kérdeztem? - förmedt Istvánra a bárófiú.

- De igen!

- Na és?

- Még nem.

- Hogy érted ezt?

- Még nem mondottam el senkinek!

- Mit mondasz? Talán el akarod mondani?

A bárófiú dühtől eltorzult arccal emelkedett fel az asztal mellől, és pisztolyát felfogva István felé tartott.

- Azt akarod mondani?

- Ha szükség lesz rá!

- Keresztül lőlek!

- Aztán hogy fog velem elszámolni?

- Azt mondom, hogy szökni próbáltál... te... te... csavargó!

István látta, hogy a bárófiú meg is húzza a ravaszt, nincs messze tőle. Igen, itt cselekedni kell, mert ez lőni fog kíméletlenül.

A bárófiú elszánt arcán és összeszűkülő szemein már látta István, hogy eljött a pillanat. E veszély Istvánt villámgyors cselekvésre sarkalta. Gyors és jól irányzott ütéssel ütötte ki a bárófiú kezéből a pisztolyt. Az koppanva esett az asztal végére, majd onnan a földpadozatra.

István látta, hogy itt más menekvés nincs, most már határozottnak kell lennie. Tudta, hogy mi fáj a bárófiúnak. Onnan is kezdte. Mellét jól megmarkolta, a tiszti zubbony jól összeszorult.

- Na édes fiam! Te elvesztetted a játékot. Megnyugtatlak. Én beszélni fogok. A tiszt kollégáid rajtad fognak röhögni, de gondoskodom róla, hogy otthon is megtudják. Tőlem nem fogsz menekülni.

A bárófiú arcán a színskála valamennyi színe végigjátszott. Volt fehér, volt tűzpiros, de e színek átmenetei is végigvillantak arcán. Látta, hogy ez az ember elszánt, ez valóban meg is tesz, amit mond. Pedig ezzel végezni kell. A fegyver az asztal lábánál van, de ez az ember oly erősnek látszik, és tapasztalta, hogy mennyire gyors, a fegyvert nem fogja tudni elérni. Ez puszta kézzel is agyonüti őt. Egy mocskos közlegény így mer vele bánni. Micsoda világ alakult ki.

Három honvéd lépett a bunkerba. Jelenteni akartak.

- Hagyják! - szólt rájuk István. - A tiszt úr leejtette a pisztolyát, vegyék fel és adják vissza neki. Engem szeretne lelőni - mondta mosolyogva István. - Igen engem! Na, ne vágjatok olyan pofát. Tudjátok meg, ha lelő, én nem akartam szökni.

- Elmehetnek! - ordított rájuk a tiszt.

- Alázatosan jelentjük, azért jöttünk, hogy...

- Nem mondtam, hogy kifelé... mars!

A három katona oly gyorsan távozott, mintha ott sem lettek volna.

- Na, most megölhet! Báró úr - nézett István gúnyosan a tisztre -, ha megteszi, önt is kihallgatja a hadbíróság, aztán nem biztos, hogy megússza szárazon.

- Mit akarsz te csavargó, a hadbíróság elé állíttatlak.

- Akkor beszélni fogok!

- Tudod mit? Szökjél meg.

- Hová?

- Át az ellenséghez!

- Egyedül?

- Igen!

- Társaim nélkül nem megyek.

A tiszt várt egy ideig, gondolkodott, aztán már határozottan mondta:

- Társaid is mehetnek.

- Biztosan?

- Egész biztosan, szavamat adom.

- Mikor indulhatunk?

- Most azonnal, míg nem jönnek meg a tisztek. De gyorsan.

István tisztelgett és gyorsan kivonult a bunkerből. Alig ért be a cellának becézett földverembe, amikor hallotta a visszatérő tisztek dühös szitkozódását. Hiába, a kezdeti lelkesedés hamar lelohadt, most már nékik is elegük volt háborúból.

- Mi történt? - kérdezték a visszatérő Istvántól társai.

- Egy tiszttel beszéltem, valamikor náluk dolgoztunk. Apám még jobbágyuk volt. Azt mondta, megszökhetünk.

- Valamennyien? - kérdezte a hallgatag ember.

- Nekem ez gyanús! - nézett az Artista elgondolkodva Istvánra.

- Nekem is - mondta István.

- Igen, más választásunk nincs. Még akkor is szökni kell, ha lőnek.

- Gondolod? - nézett István elgondolkodva az Artistára.

- Minden bizonnyal! Ez nem úgy néz ki, hogy innen könnyen elengedjenek bennünket. Ki volt ez a tiszt?

- Akivel nem fogtál kezet.

- Ühüm! Abban én nem bíznék meg.

- Én sem.

- Most már értelek! - nézett sokat sejtető pillantással az Artista Istvánra. - Sarokba szorítottad?

- Igen!

- Jó, majd különösen óvatosak leszünk.

Az idő lassan múlt, egyre sötétebb lett, oly átlátszatlan, hogy reflektorral lehetett volna csak áttörni ezt az ismeretlen falat.

Ott bent, a kis bunker, a cella mélyén az öt ember türelmetlenül várta az idő múlását. Tudták, ha valóban hozzájárulnak a szökéshez, akkor az csak ma este történhet meg, hiszen holnap már tovább vinnék őket. A hideg egyre dermesztőbbé vált, csak az Artista tűrte szótlanul a hideg vad karmolását. Úgy látszik, hogy ő már hozzá volt edződve.

Az időt nem érezték itt bent, ebben a sötét odúban, így csak saccra állapították meg, hogy éjfél már jóval elmúlt. Már le is mondtak arról, hogy valami történni fog, amikor a durva, gyalulatlan fából készült ajtó megcsikordult.

- Na mehetnek! - suttogta egy ismeretlen hang.

- Menjetek! - parancsolta halkan, de határozottan az Artista. - Én hátul megyek, biztosítalak benneteket.

- Mivel? - kérdezte tőle István.

- Azzal most ne törődj, induljatok.

Először István lépett ki a bunker ajtaján, majd utána a többiek.

- Itt másszatok fel - szólt az ismeretlen és nyomban el is tűnt.

A vad hideg valamennyiük izmait meggémberítette, de azért egymás segítségével már fent is voltak az árok tetején.

- Futás - adta ki a parancsot az Artista.

Talán vagy húsz métert futhattak, amikor ismét csengett az Artista határozott hangja: - Feküdj!

A kemény, átható hangra egyszerre vágta magát földhöz mind az öt ember. Ideje is volt, mert pár méter távolságból felugatott egy géppuska és iszonyú hevességgel okádta a torkából a halált okozó lövedékeket. Csak úgy fütyültek Istvánék fölött. Aztán egy artikulátlan ordítás és az Artista már ki is adta az újabb parancsot: - FUTÁS!

Lihegtek az erőfeszítéstől, mire odaértek a szögesdrótokhoz, majd szétpattant a tüdő. Az Artista gyors kezekkel húzta szét a szögesdrótokat, és az így keletkezett résen keresztül egymás után bújtak át a menekülő katonák. Amikor átértek az Artista ismét feküdjöt parancsolt. Jó is volt, mert újra felugatott az előbbi géppuska. A lövedékek ismét fütyültek a menekülök feje felett.

A lövészárokból ordítások hallatszottak: - Szökevények! Lőni! ... lőni!... nem menekülhetnek.

István felismerte a bárófiú hangját. Ő úgy látszik, másképp gondolta el a menekülést. Arra gondolt, hogy ezeket soha nem látja majd viszont.

Istvánék a földhöz simulva kúsztak a második szögesdrótig. Felettük világító rakéták dörrentek, de a földhöz lapuló embereket nem lehetett felfedezni.

Úgy látszik, ezt a frontszakaszt különösen figyelték, mert pillanatokon belül erős ágyútűz zúdult a hátrahagyott vonalakra. Azok, akik Istvánék után akartak menni, gyorsan visszahúzódtak. A bárófiú durván káromkodott. Eltűnt az a finomkodás, amihez otthon hozzászokott.

- Talán így sem látom soha őket - suttogta maga elé, amikor a menekülők már oly messzire eltávolodtak, hogy lemondhatott arról, hogy őket agyonlövethesse. Még mielőtt visszabújt volna a lövészárokba, mérgesen belerúgott a géppuska mellett heverő, üveges szemmel a semmibe meredő emberre. Az a rúgás hatására lassan odébb gördült. A tiszt dermedten nézte a halott melléből kiálló kést, és borzadva suttogta maga elé:

- Ezért szólt csak egy géppuska! Ez szédületes munka volt, ez egy rendkívül veszélyes ember lehet.

Ez a veszélyes ember rövid idő után már keményen tisztelgett egy aranypaszománttal teleszőtt ruhájú magas rangú tisztnek, és rövid pattogó szavakkal tett jelentést.

- Jól van! - nézett büszkén beosztottjára az aranysújtásos tiszt. Felterjesszük újabb kitüntetésre. A foglyokat ki kell hallgatni.

- Nem lesz arra szükség, én magam is többet tudok. Ezek egyszerű katonák.

- Jó, akkor küldje őket fogolytáborba.

Az egyenruhás Artista ismét keményen tisztelgett, majd eltávozott. Amikor ismét felkereste Istvánékat, közölte, hogy fogolytáborba mennek, Istvánt átölelte, majd halkan mondta: - Ne felejtsd el soha, hogy honnan jöttél.

István értetlenül nézett a távozó tiszt magas, erőteljes alakja után.

XXIII.

Mi teszi a barátokat barátokká? Nehéz erre válaszolni. Talán a hasonló lelki alkat, az azonos érdeklődési kör, talán az ellentétek, talán a megbízhatóság a partner részéről, vagy egyéb a partnernek tetsző jellemvonások? Nem tudjuk, de az tény, hogy olyan emberek, akik műveltségben, ismeretekben, érdeklődési körben, jellemben hasonlók egymáshoz és évek óta vannak egymás társaságában, nem találnak egymással szemben közös hangot, nem éreznek egymás iránt semmiféle vonzódást, és sokszor teljesen eltérő felfogású, beállítottságú emberek között tartós barátság alakul ki. Ez a barátság az azonos élmények sokaságán alakul a legkitartóbban, a veszélyközösség formálja a legintenzívebben. Talán a nagy vaskohókban is ilyen erős átalakulás megy végbe, mint az emberek között a veszély közös átélése idején?

Lehet, de tény az is, hogy István és társai között, a három ember között, egyre mélyebb baráti kapcsolat alakult ki. István volt a társaság hangadója, a cselekvésre mindig kész ember, aki magatartása várható következményeit kellően megfontolva, de igen gyorsan és határozottan cselekedett. Barátja a hallgatag ember is feloldódott már, a fiatal pedig összeforrott a két idősebb emberrel.

Hosszú hetek múltak el, de a hallgatag ember soha nem beszélt önmagáról. István egyre kíváncsibbá vált, és sokat törte a fejét, hol látta már ezt az embert. Nem tudott rájönni. Egy ízben aztán valami élelmet hoztak a táborba lovas kocsival. Mindenki sietett volna, de a hallgatag ember egy mozdulattal megállította Istvánt. Előtte állt és kissé oldalt kitartotta kezét. Ebben a pillanatban István lelki szemei előtt megjelent egy másik ember. Felidéződött előtte egy kis csepeli lakás. Visszaemlékezett egy szigorúan titkos tanácskozásra. Ott, amikor bezörgettek az ajtón ugyanúgy nyúlt ki egy kéz, a csepeli összekötő keze és állította meg az ajtó felé haladó embert. Igen ez a jellegzetes mozdulat. Egész biztosan ő az, de miért nem ismerte fel eddig? Igaz, akkor annyira nem nézte még meg, de az is igaz, hogy ennek az embernek arca szinte mindig árnyékban volt, a simléderes sapka erősen a szemébe volt húzva, és akkor is alig szólt, halk volt, inkább csak szemlélődött. Igen, most határozottan felismerte.

István tapintatos volt, nem szólt a felismerésről. Pár nap is eltelt, amikor este, a táborban egy földbe vájt verem előtt ültek, és a fiú éppen valami gallyakat keresett, hogy a földbe vájt verem tetejét megerősítsék, István mélyen társa szemébe nézett.

- Én már ismerlek.

- Én is téged - válaszolt kissé gúnyosan a hallgatag ember. - Te még azt is tudod, hogy Antalnak hívnak.

- Most már azt is tudom, hogy Kovácsnak.

- Honnan ismersz engem? - nézett kissé szúrósan az Antalnak hívott ember Istvánra. - Igen, most Horváthnak hívnak, de korábban Kovács voltam, de a Kovács név volt a fedő.

- Honnan? - kérdezett vissza István. - Egy kis csepeli házból. Györe Mihály házából. Egy titkos gyűlésről.

- Igen, igazad van. Azt hittem jobban sikerül elváltoztatnom az arcom. Bevallom egy kis festéket is használtam hozzá. Igyekeztem árnyékban is lenni, de én téged mindjárt megismertelek.

- Miért nem szóltál?

István nem kapott rá feleletet.

Mindketten hallgattak egy darabig. Aztán a hallgatag katona kissé kesernyés hangon megjegyezte: - Azt hittem ügyesebb vagyok. Nem gondoltam, hogy ilyen könnyen fel lehetett ismerni.

- Na, nem éppen könnyen. Én sem az arcodról ismertelek fel, inkább mozdulataidról.

István látta, hogy ennek a hallgatag embernek az arcán valami megnyugvásféle árad szét.

- Örülök, hogy nem voltam olyan ügyetlen. Most már tudod, ki vagyok.

- Miért nem szóltál eddig? - ismételte meg István korábbi kérdését.

- Miért? Csupán azért, mert mi nem adjuk ki magunkat. Tudod, bennünket azért küldtek, hogy járjuk a világot és tájékozódjunk. Szerezzünk barátokat, leplezzük le az ellenséget, és tudjuk meg, mi történik a nagyvilágban, hogy ahhoz alkalmazkodjunk.

- Csak egyet mondjál meg! - nézett Antal szemébe István.

- Mit?

- Mióta ismeritek egymást az Artistával?

- Ezt is észrevetted?... nagyon jó megfigyelő vagy.

- Igen, akkor, amikor elindultunk, és amikor kijöttünk a veremből, akkor is láttam, hogy egyetértő pillantást váltottatok.

- Igen, már régóta ismerem, ő is orosz ember.

István nem szólt, mélyen hallgatott. A pergament arcú, vékony, keskenyszájú ember tovább folytatta:

- Igen az Artista és az Erőművész, ahogy ti nevezitek. Ők nem is igazi forradalmárok. A mi berkeinkben igazi forradalmár az, aki minden eszközzel likvidálja az ellenséget.

- Megsemmisíti? Mit értetek ez alatt?

- Ez azt jelenti a mi berkeinkben, hogy kiirtjuk a burzsoákat. Ha kell, megöljük őket.

- Az Artista is képes erre.

- Nem, az Artista is és az Erőművész is régi cári tiszt. Ők a becsületet és a tisztességet mindennél előbbre valónak tarják. Ahogy hallottam, nem is bíznak már annyira bennük. Nem álltak be azok közé, akik szinte válogatás nélkül ölik az embereket.

- Te ölnél embert?

- Igen, ha megtámadnak.

- Én sem ölnék soha, csak önvédelemből.

- Engem hogy látsz? - kérdezte István Antaltól.

- Az Erőművész sokat beszélt rólad. Téged végtelenül becsületes embernek ismerünk. Munkásvezető voltál, kimondtad, ami a szíveden volt, de mindig egyenesen jártál el. Nem is kívánt téged senki beszervezni, de vigyázz, ilyen emberek kerülnek nem egyszer bajba. Sokszor őket büntetik meg.

- Csak nem jósolni akarsz nekem? - kérdezte mosolyogva István.

István előtt megjelent az Artista alakja. Azé a roppant erős, szívós, gyors emberé, aki valóban emberfeletti ügyességgel rendelkezik. István félig behunyt szeme előtt látta, amint az Artista nekifeszül a hatalmas kőnek, amint átugrik egyik ház tetejéről a másikra, aztán látta a

fesztelen embert, aki szmokingban úgy nézett ki, mint egy igazi világfi, akár a híres Monte Carlo üdülőhelyén a játékbarlangok sztárja is lehetne, megállná a helyét bármilyen előkelő társaságban, és látta azt az embert, aki a nehéz legények felett is uralkodni tudott, azon emberek felett, akik soha nem járnak versenyekre, de nagyobbakat ütnek, mint a boksz-bajnokok, és oly gyorsan, hogy azt szinte lehetetlen kivédeni. Ez lenne az emberfeletti ember, az igazi Superman?

- Jön a fiú.

Csend lett a két ember között. A fiú most jött vissza. Kevés volt az élelem a tárborban, de a fiú ennek ellenére jól tartotta magát. Kihúzta magát, és oly egyenes tartással jött, mint egy tábornok, aki a sereg élére áll.

- Nézd, milyen stramm fiú - súgta most már halkan Antal Istvánnak, mert a fiú már közel járt.

István is elismeréssel nézte a fiú erőteljes, kissé nyúlánk alakját. Igaz, ha így folytatja, még itt is megedződik.

- Sikerült valamit szereznem - emelte fel a fiú a kezében lóbált kis szatyrot.

- Remélem a többieket nem rövidítetted meg? - kérdezte a fiút Antal.

- Óh, most sokat hoztak, mindenkinek jutott.

- Ránk is fér egy kissé bővebb ennivaló, már egészen összeesett a gyomrom.

- Majd kipróbáljuk, ha lesz még rá alkalom.

- Az bizony jó lesz, mert szeretek enni - mondta a fiú.

- A gallyakkal mi van?

- A gallyakkal?

- Amiért elmentél! Bár nem baj, hogy élelmet is hoztál.

- A gallyak? Van az is, de nem tudtam elhozni, mert oly sokat gyűjtöttem.

- Akkor elhozzuk együtt. Nagyon kell, mert most már beázik a verem.

Együtt indultak el és húzták a faágakat. Komoly mennyiséget szedett össze a fiú. Alig tudták hárman elhúzni a táborhelyig, saját vermükig.

A verem, a „három férfi” kunyhója, valójában egy földbe vájt verem volt. Egy komoly gödör, amelynek mélyén három fekvő ember kényelmesen elfért egymás mellett. Puha is a fekhely, ha száraz levelekkel, füvekkel kellően ki van bélelve. Elég masszív építmény volt, de a tető már roskadozott, azt újra kellett építeni.

Mindhárman nekiláttak, és a kis gyalogsági ásóval gyorsan eltakarították a tetőt. Aztán az építés következett. Ebben már Antal volt a mester. Ki tudja, hogy tanulhatta ilyen jól meg.

A gödör két oldalára egy kis bevágást képeztek ki, hogy a fadarabokat, a méretre vágott ágakat oda helyezzék be. Nyolc-tíz egyenlő méretű ágat helyeztek el egymás mellett, mind keresztbe rakva, hogy úgy takarja be a gödröt, mint egy rács. Azután Antal hozzálátott a fonáshoz. Ebben István is és a fiú is segített. Ők inkább méretre vágták a gallyakat. A kis baltát még Antal szerezte. Amikor rátalált az erősen kicsorbult volt, de egy erős kövön addig köszörülgette, míg elég éles nem lett. Így azután könnyű volt vele vágni.

Antal gyors mozdulatokkal fűzte be a vastag ágak közé a vékonyabb gallyakat, hol keresztbe, hol hosszába, míg végül úgy nézett ki, mint valami háló. Aztán még sok gallyat raktak rá, füvet és más egyéb, a helyszínen található anyagot, mindent, ami volt, papírt, rongydarabot, míg a tető annyira be lett tömködve, hogy azon nem lehetett átlátni.

- Na, most lapátoljatok ide földet, majd én ráterítem a tetejére.

- Hogyan?

- Bízzátok rám! Az olyan lesz, mint egy alpesi házacska. Magas és hegyes, hogy lecsurogjon róla az erő is, és ha olvadni kezd, a hó is.

Amikor készen lett, valóban olyan lett a tető, mint egy kis házacska. A kis gyalogsági ásóval jó erősen meg is ütögették. Erre még font valami újabb kis tetőt Antal, talán csak azért, hogy megkösse a sok földet, amit a tetőre szórt. Azután a gyalogsági ásóval megigazította a bejáratot is. Ez most szélesebb lett. Kis lépcsősoron kényelmesen le lehetett menni. Itt nem volt elfedve a verem, ide beeshetett a csapadék. Ezért itt erősen lemélyítette a gödröt Antal, hogy a csapadék ide folyjék be, azt majd ki tudják merni valahogy.

- Meglátjátok ez már nem is lesz oly hideg. A földben mindig meleg van.

Amikor kész lett az egyszerű kunyhó, elégedetten nézték valamennyien. Az egy kis verem volt, de csodálatos kis verem, hiszen életeket menthet meg, védte őket a fagytól, hidegtől, a csapadéktól, és lehetővé tette, hogy túléljék ezt az időszakot.

Ezt csak azok tudják igazán értékelni, akiknek maguknak is része volt ilyesmiben, akiknek maguknak is így kellett óvni életüket.

Fából István épített már kunyhót, a környező fákat úgy összeillesztette vékony fával és úgy befonta a tetőt és az oldalfalakat, hogy azok komoly sátrak lettek, de ott, ahol nem rendelkeznek ilyen lehetőségekkel, legjobb a földverem. Ha át tudják törni a fagyos földet, az alatt már jobb hely van, ott már élni lehet.

Aztán ki-ki gondolkodjon rajt, melyik jobb, talán a palota, rugalmas, fehérpaplanos ágyon, vagy egy ilyen veremben összehordott füvön, lombokon pihenni, de tény, hogy a nádasok lakója, a nádból összeépített viskókban, ahová csak bebújni lehet, legalább oly jól alszik, mint mások a fehérpaplanos ágyban, és ébred legalább ugyanolyan frissen. Most azzal kellett megelégedni, ami volt, és ha kocsicsapából kellett inni a vizet, az mégis víz volt, amely a szervezetet megáztatta, nem engedte kiszáradni.

Erre a nagy táborra is ráült a csend. Itt is álomba ringanak az emberek, itt is lehunyódik a szem, és megjelenik mögötte a szép és felejthetetlen otthoni táj, az otthoni emberek, a család, a gyerekek, az asszony, az anya és a testvér. Itt is van vágyakozás, a szomorú visszaemlékezés, és itt is felcsendül a bánatos ajkon a dal, és itt is van valami, ami ha hiányzik, akkor az élet már nem lesz élet többé, és a jövő nem lesz jövő. Ez a valami a remény. Ez, ami éltet, ez, ami legyűri az éhséget, ez, ami emberfeletti erőt ad, ami még akkor is mozgatja a kimerült testet, amikor másként már egyetlen lépésre sem volna képes.

A másik, ami éltet, a lelemény. Talán soha nem kifürkészhető rejtély, hogy egy hadifogoly mennyi mindent tud kitalálni, amit máshol még elgondolni is nehéz. Itt munkaeszköz kell, itt kell cseretárgy, itt szükség van emlékre. Meg kell erősíteni azt, ami az emberen van, hogy le ne rohadjon, szét ne menjen a ruha, szerezni kell mindazt, ami az életet biztosítja. Itt mindenki hasznos. Az egyik ilyet tud, a másik olyat. Az egyik írni tud, a másik faragni. Aztán a tárgy megkezdi körforgását, míg el nem ér oda, ahol szükség van rá. Az a tiszt, aki fürdőszobához szokott, csak kellően fűtött szobában volt hajlandó felkelni, gondosan vigyázott megjelenésé-

re, mielőtt elindult otthonából, alaposan szemügyre vette magát a szépen faragott, aranyozott kerettel ellátott velencei tükörben, és mielőtt kilépett a lakásból még egyszer igazított csokornyakkendőjén, most a legelemibb szükségletek megszerzésével küszködött a legelemibb feltételek között.

Az ember, aki igen sokat tanult, jól beszélt nyelveket, megismerte a fizika törvényeit, a matematikát, értett a művészetekhez, hamarosan belátta, hogy itt, ebben a környezetben a sokszor igen nehezen megszerzett tudás mennyire értéktelenné vált. Észrevette, hogy az egyszerű kézügyességgel is mennyire többre lehet menni. Aztán hamarosan rájött, hogy azért a megszerzett tudásból, ismeretanyagból e körben is mit és hogyan lehet hasznosítani, ismereteit úgy kamatoztatni, hogy annak átadásáért, csereértékéért a néki nélkülözhetetlen értéket adják vissza, ami a továbbéléshez elengedhetetlen. Így a tapsokhoz szokott zenész megtanulta, hogy lehet gordonka helyett egy egyszerű, fából készült, faragott sípból, zenekar nélkül is kicsalni csodálatos hangokat, és rájött, hogy itt legalább olyan hálás közönsége van, mint otthon, amikor a tapsokat frakkban köszönte meg mély meghajlással a zeneértő közönségnek. Itt nem gyakoroltak számokat, nem készültek külön egy-egy előadásra, de az a kis síp oly keservesen, oly szívszaggatóan tudott néha megszólalni, hogy köréje gyűltek a fáradt emberek, és amikor a zenész fújta az egyszerű kis hangszert, ő éppúgy szeretteire gondolt, mint az az egyszerű, kérges kezű hallgató, aki átszellemült arccal hallgatta a kis sípból felfakadó egyszerű dalt. Van-e a fogolynál hálásabb közönség? Minden valószínűség szerint nincsen.

Az az író, aki könyveit választékos kifejezésekkel írta, megérezte, hogy dobog az egyszerű ember szíve, és hűen tolmácsolta érzéseit. A levélért kapott egy fűzfakosarat, vagy egy szépen font faszőnyeget, vagy egy kezdetleges, de aranyat érő baltát, amivel sok mindent lehetett csinálni.

A puhakezű ápolt keze lassan elkérgesedett, erősen megszorította azt a tárgyat, amit megfogni kellett, a test szikárrá vált és keménnyé. A kevés élelemből, amihez hozzájutott a szervezet, mindent kivont, ami a fenntartásra kellett, hogy azt a lehető legnagyobb hatásfokkal hasznosítsa. Talán azért oly szívós a magas hegyeken sziklába kapaszkodó fenyő.

Aki nem volt képes alkalmazkodni, aki már oly elpuhult volt, hogy nem bírta elviselni a megváltozott körülményeket? Ahhoz, szólt a természet megfellebbezhetetlen örök törvénye, annak az örök elmúlás zárta le véglegesen ajkát. Sokan haltak meg, soknak lett jelöletlen sírjuk, de legtöbben erős volt az élni akarás, oly erős, hogy csodákat művelt.

Amellett volt még egy másik erő is, ami segített elviselni a kíméletlen körülményeket. Ez az összefogás ereje volt. Az egymásra utaltság kikényszerített oly társadalmi létet, melyben mindenki számára tudatossá vált, hogy egymás nélkül nincs fennmaradás, rá vannak utalva egymás ismereteire, tapasztalataira. Ennek megfelelően alakultak kisebb-nagyobb csoportok is, és bomlani kezdtek a társadalmi korlátok. A tiszt és a közlegény, aki korábban nem ismerte egymást, akik közül az egyik tisztelgett, a másik csak fogadta, anélkül, hogy megnézné annak arcát, aki kezét mély tisztelettel sapkájához emelte. Most nemcsak egyetértésben, hanem sokszor megértésben éltek egymással, felismerve egymás értékét, mélyen megbecsülve egymást. Ez bizonyította, hogy két ember megértése között sokszor csak a társadalmi korlát az akadály, és ha az ledől, egymás értékeit megbecsülő, egymást tisztelő, segítő, támogató emberekké válhatnak.

István már hosszabb ideje figyelte önmagát. Nem ismerte magát ügyetlen embernek, de a fogság viszonylag rövid ideje alatt is már sok olyan dolgot művelt, amire nem gondolt azelőtt. Maga is szépen faragott már, egész érdekes, ötletes dolgok kerültek ki kezei alól. Igaz, sok mindent hozott otthonról is, apjától is sokat tanult, tőle tanulta meg, hogyan lehet nádból oly

kitűnő sátrakat építeni, hogy oda nem folyik be a zuhogó eső, de azért itt szinte mindennap valamit tanult. E környezet különösen alkalmas volt arra, hogy a képességeket fejlessze, melegágya volt a találékonyságnak, az ötleteknek, sőt tanulóiskola is, aminek elvégzése után olyan emberekké váltak, akik szó szerint értve valóban megéltek a jég hátán is. Akkor tudja meg az ember, milyen értékes a fű, ha egyéb híján a szárát rágja, ha a vizet is a kocsicsapából kénytelen hörpölgetni. István nagyon erős volt, megedzette őt a kemény munka, amellett űzött sport is, de ez a kemény élet acéllá edzette testét, és kifinomulttá tette érzékeit is.

Az idők folyamán a kis földbe vájt veremből is egy helyes kis faházacska vált, oly ügyességgel dolgozták össze a gerendákat, hogy megirigyelhette volna a legügyesebb ács is. Igaz, hogy István és barátai azért a szakemberektől is kaphattak tanácsot, hiszen volt elég ács is a foglyok között. Na meg aztán, ily körülmények között az ember gyorsan tanul.

Az idő közben telt, a napok és a hetek múltak, és elérkezett az idő, amikor Istvánékat más táborba irányították. Így azokat, akik a táborban voltak, átirányították a hatalmas ország különböző táboraiba. Azzal, hogy ki hová kerül, nem törődött a tábor vezetősége, nem érdekelte az őrzőket, hogy egyik fogoly északra, a másik délre, a harmadik keletre kerül. Megvolt a létszám. Az, hogy az egyik hadifogoly a barátjával akart menni, a másik máshová kéredzkedett, az már nem az ő dolguk volt. E körben sokkal többet tett az egyszerű ember, egy-egy cári katona, aki az egyik csoportból kilökött egy foglyot, belökte a másik csoporthoz, vagy onnan vissza. Így aztán lassan minden a helyére került.

Istvánéknak igen kellemetlen problémát kellett kiállniuk. Szét akarták szedni őket, de végül is együtt maradt a három ember, mindhármukat egy csoporthoz osztották be. Senki nem tudta, hová mennek, csak annyit, hogy újabb táborba, valahová az ismeretlenbe. Nem azért, mintha e tábor különösen jó lett volna, az élet könnyű lett volna, de itt már megszokták, itt már otthonosan mozogtak, és most előttük az ismeretlen jövő. Mi vár rájuk az új táborban? Kolera?... Tífusz?... Éhezés?... Ázás?... Hideg?... Fagy?... vagy a teljes megsemmisülés?

Ki tudná előre megmondani.

Parancs, az parancs, azt teljesíteni kell. Ez a foglyoknak még szigorúbb, őket nem védik törvények, ha lenne is, aki ellenőrzi. Miattuk nem büntetnek meg senkit: Ha valaki elpusztul, egyszerűen leírják, hiszen hányan halnak meg, nem érdemes őket számba venni. Ki törődne ily körülmények között azzal, hogy az elcsigázott embert, aki mindenáron élni akar, otthon várja a feleség, várja a gyerek, a meleg családi otthon, vagy ezt az otthont is éppúgy feldúlta a háború, mint a katonák életét a csatatéren.

Rejtelmes és veszélyes jövő. Csak ennyi, ami osztályrészül jut egy-egy fogolynak. Talán túl lehet élni, egy ki tudja meddig tartó háborút. Aztán mi jön? Talán egy igazi béke, egy végleges megnyugvás? ...egy ezer sebből vérző, romokban heverő ország, aminek a talpra állításához még ezreknek és ezreknek éhezni kell, meg kell mérkőzni a vesztes háború okozta mérhetetlen nyomorral, és talán bénán, fél lábbal, vagy kar nélkül, talán egy ócska kalap előtt ülve, rimánkodva egy-két krajcárért, hogy azt az átkozott életet, azt a keserves nyűgöt valahogy el lehessen viselni. Átélni azt a szörnyű érzést, hogy éppen a gyerek, aki az ő húsából, véréből van, dobjon egy-két krajcárt az ismeretlen, az aszfalton didergő katona kalapjába, akinek arca már annyira nem felismerhető, hogy még családtagjai sem ismernek rá, akik már talán tudni sem akarnak róla, akiről foszlik a ruha, akiből árad a bűz.

Mindez még ismeretlen, ki tudja, mit hoz a holnap. Most csak azt tudják, hogy hamarosan indulni kell. Már mindenki összepakolt, összepakolta azt a kevés kis holmit, aminél semmi sem értékesebb, talán még az arany sem.

Komor, fagyos hangulat uralkodott a táboron. Dermedt volt a foglyok arca is. Tele gondokkal, tele fájdalommal és tele sok-sok sóvárgással a túlontúl messze lévő haza felé.

Aztán csak egy kis hegedű sír fel, vékony hangja szinte elveszik a nagy táborban, de a halk hang mégis a szívekbe hatol. Valaki énekelni kezd. - „Csak még egyszer haza tudnék menni."

Csend van a táborban, csak a hegedű hangja szól, és egy énekes énekel, oly kegyetlenül telve érzésekkel, hogy abban megreped a szív, széttörhet a lélek.

A hidegtől vörös, a széltől cserzett arcú emberek szeméből kibuggyan a könny. Talán soha nem éreztek át ennyire mélyen semmit. Ezeknek az embereknek mély érzéseik voltak, bár különbözők voltak természetben, különbözők voltak rangban, különbözők voltak műveltségben, de egyforma volt a szívük, és a fájdalmuk azonos, ami összekötötte őket.

Ahogy elszállt a hegedű lágy hangja, elszállt a dal, néma csend ülte meg a tábort. Ezek az emberek sokáig néztek maguk elé, aztán lassan leengedték szempilláikat. Ki tudja, hogy mi minden volt egy-egy behunyt szem mögött?

XXIV.

Lassú, csendes vonulás, távolodó tábor. Minden maradt úgy, ahogy építették, semmit sem bontottak le. Talán az utánuk jövők majd birtokba veszik, emlékezve rájuk, akik már megpróbálták elviselhetővé tenni az életet. A hosszú tömött sorokat lovasok őrizték, akik a sorok mellett vágtatva vigyáztak, hogy a fogoly nehogy megszökjék. Szökni? Miért, és hová, és kihez? Ki fogadná be a foglyot? Aztán hová lehetne szökni, talán vissza haza? Ott sem lenne maradásuk, ha nem is rónának fel nékik semmit, ismét visszairányítanák őket a frontra, aztán kezdődne minden elölről. Most mindenbe bele kell törődni, most nincs változtatás, most ismét csak előre kell menni, oda, ahová őket irányítják. Nehéz napok következtek, gyaloglás... gyaloglás... gyaloglás... aztán egy kis pihenés, és így ment tovább, hosszú órákon, napokon keresztül. Este, aztán pihenő és alvás, hogy másnap ismét ott folytassák, ahol abbahagyták.

Nehéz volt a menetelés, a hó taposása. Minden lépés nehéz volt. Csak azok tudják, akik ezt már átélték, milyen nehéz ebben a szörnyű, monoton egyhangúságban, az egyik lábat a másik elé tenni. Mintha a láb ólomból volna, alig-alig engedelmeskedik gazdája akaratának.

Valami bent sajog a térdben, fáj az ízület, de a tömeg ereje viszi, sodorja a fáradt katonát, a kimerült foglyot. Szinte úgy esik előre. A kimerültségtől lezáródik a szem, és a fogoly, aki a kimerültségtől vánszorog, akit csak a háta mögött sodródó taszít előre, alszik. Menetközben alszik.

Aztán jön a tízperces pihenő. Leülni, lefeküdni nem szabad. Nemcsak azért, mert szörnyű a hideg, a fagyhalál veszélye kísért, hanem azért sem, mert aki egyszer leül, az már nehezen tud felkelni. Így aztán egymásra támaszkodva vánszorog a sok-sok ember az ismeretlen cél felé.

István és társai is fáradtak, kimerültek voltak. A fiatal diák volt különösen fáradt. Istvánt is, és a jó baráttá és elválaszthatatlan társsá vált Antalt is erősen megviselte ez a hosszú, ismeretlenbe vivő út, de ők jobban bírták, a munkához, a kemény erőfeszítésekhez szokott test acélos volt. Mások már régen kidőltek, kifáradtak, tovább már nem tudták vonszolni magukat, de István és társa fáradhatatlanul tört előre. Együtt segítették a fiatal férfit. Hol az egyik karolta át, hol a másik. A fiú sem volt puha ember, így aztán, ha támogatással is, de ő is bírta ezt a kíméletlen előrehaladást.

A tájék fehér volt, a fák is mintha ünneplőbe öltöztek volna, hogy köszöntsék a vonulókat, akik nem vették észre a díszruhát, akik nem voltak mással elfoglalva, csak azzal, hogy testüket a legnagyobb erőfeszítések árán is vonszolják előre.

Ismét pihenő, meg lehetett állni.

- Na, fiú. A lábad hogy van? - nézett fájdalmas tekintettel Istvánra a fiú.

- Gyere, megnézzük!

- Ne bántsd! - szólt Istvánra Antal. - Kár lenne most megbolygatni.

- Nézd! Csupa vér a bakancs. Van nálam kenőcs. Be fogom kenni.

István lehúzta a fél lábon álló és Antalra támaszkodó fiatal férfi bakancsát. Az tele volt fagyott vérrel. Gyorsan betekerte a lábat kendővel, nehogy az ordító hidegben megfázzon a seb. Aztán valami kenőccsel bekente a feltört sarkat, majd visszahúzták a bakancsot.

A fiú hálásan nézett fel Istvánra.

Alig végeztek, ismét indulni kellett. Ismét indult a tömeg, egyik ember a másik után, ismét mozogtak a hosszú tömött sorok.

Valami régi majorhoz értek. Kihaltnak és üresnek látszott itt minden. Mintha valami kísérteti tanyára bukkantak volna. Hosszú istállóépületek, de teljesen üresek voltak, és üresek voltak a magtárak is.

A kísérő katonák osztották be a foglyokat, hogy melyik csoport melyik istállóba megy. Hosszú ideig tartott, míg mindenki befért a hatalmas telepre. Istvánéknak egy földes kis szoba jutott, az egyik cselédlakásban.

Micsoda boldogság volt! Hosszú hónapok óta most volt a fejük felett ismét tető. Néha milyen kevés kell a boldogsághoz.

Két nap pihenőt adtak, míg tovább vonulnak. Túl sokan hullottak el, és az őrség is belátta, hogy ezeket a kimerült embereket nem lehet tovább hajtani, pihenniük kell. Két nap a felkészülésre, két nap az előkészület a keserves út folytatására.

Sokan voltak, akik ott, ahol letelepedtek, nyomban el is aludtak, szinte ájultan pihenve ki a nagy fáradságot, a szörnyű igénybevételt.

István és Antal a megérkezés után nyomban lepakolt a fal mellé. Hárman voltak a szoba egyik felén, hárman a másik oldalon, akiket István csak látásból ismert. István közvetlenül a fal mellé került, mellette a diák és amellett Antal. A diákot közrefogták, hogyha segíteni kellett, mindig kéznél legyenek.

A három férfi kipakolta a hátizsákokat. Gondosan átnézték a magukkal hurcolt holmikat, megnézték ruháikat, mit kell javítani, hogy a további vánszorgásra kellően felkészüljenek.

- Na, most megpróbáljuk, hogy valami meleget is csináljunk - mutatott István a szoba sarkában bedudorodó falrészre.

- Hogyan? - kérdezte a diák.

- Ez egy régi, de ügyes megoldás. Ez a búbos kemence háta. Ha a konyhában jól befűtöttek, akkor itt is meleg lett.

- Nem kellene előbb pihenni? - kérdezte Antal, aki maga is erősen fáradtnak, halálosan kimerültnek érezte magát.

- Majd utána, előbb a feltételeit teremtjük meg - mondta határozottan István.

István nyomban körül is nézett. Kiment a konyhába, de ott csak a pislákoló mécses adott némi fényt. Fáradt emberek mind elnyúlva hevertek. A legtöbbjük már aludt, de azok is, akik még nem aludtak el, nem mozdultak, nehogy végtagjaikba beálljon a kellemetlen sajgás.

István nyomban látta, hagy itt senkire sem számíthat, pedig meleget akart csinálni, a fiú sebeit rendbe kellett hozni. A sarka erősen fel van törve, alig tud vele menni.

Na, sebaj, legalább nyugodtan körülnéz. Mindent innen úgysem vihettek el, valami biztos maradt, aminek a fogoly örül. Micsoda kincsek lehetnek még itt egy fogoly részére, amit esetleg más nem becsült.

István először az udvarra ment. Hatalmas majorudvar volt, hosszú nagy istállókkal. Bizonyára nagyon gazdag emberé lehetett valamikor, de a mindenbe beleszóló nagyúr, a háború bizonyára tönkretette őt is. A cselédség egy része a frontra mehetett, a másik része elvándorolt, hiszen a kevés számú emberrel, nővel, idősebb férfiakkal nem lehetett a termelést fenntartani,

talán nem is volt gazdaságos, vagy ki tudja, milyen okai lehetnek egy ilyen nagy major kihalásának.

Az udvaron nem talált István semmi különöset, bár eléggé szétnézett. Akadálytalanul mehetett végig az udvaron, hiszen nem tartózkodott ott senki. Az őrök is behúzódtak, ugyan ki szökött volna meg ily zord időben. Ha meg is kísérelné, úgysem jutna messze. Nem is kellene utána menni, elintézné azt a hideg tél.

István az egyik sertésól mellett hasított fát talált és egy baltát. Megörült a fának is, és különösen a baltának. Micsoda kincs egy igazi balta. Ezzel már emeletes épületet is lehet építeni. István talán már arra is vállalkozott volna, oly jól beletanult az ácsmesterségbe is. Remekül tudta a gerendákat összeilleszteni, és azok oly jól tapadtak egymáshoz minden szegecselés nélkül, hogy a jól összeillesztett fákat szekerce is alig dönthetné szét.

István nyomban be is vitte a házba a fát. Előbb a baltát tette el gondosan hátizsákjába, de előzetesen annak nyelére egy rovátkát jelölt, utána tüzet csinált. Nagyon ügyes volt, a tűz egykettőre ropogott, és jótékony meleget árasztott a dermedt éjszakába.

Amint a tűzrakással elkészült, újra visszament fekhelyére és ott rendbe rakta dolgait. Mindenki aludt már, csak Antal hunyorgott a már alig pislákoló mécses halvány világánál.

- Gyere, a padláson is körülnézünk - súgta István Antalnak.

Az fegyelmezett ember volt, tudott uralkodni önmagán. István súgására nyomban felkelt és halkan indult István után.

A padlásfeljáró a konyhából nyíló apró kamrából indult. Durván ácsolt feljáró vezetett a padlástérbe. A lépcsőfokok a két súlyos ember alatt meg-megcsikordultak, bár mindketten elég óvatosan lépkedtek. A padlás egyik oldala a tűzfal felőli részen nyitott volt, így a csillagos éjszaka fényénél elég jól lehetett tájékozódni.

A padlás eléggé üresnek látszott. Egyik sarkában csöves tengeri volt elszórva.

- Nézd István, ez is jó lesz.

- Jó, jó csak vigyünk belőle.

Közelebb mentek a sarokhoz. Itt még egy halom széna is volt a sarokba szórva.

- Te! Megnézem, hátha itt is elrejtettek valamit.

- Az jó lesz! - felelt Antal.

- Ne!... Ne... Ne bántson!

Istvánt meglepte a vékony női hang. Ahogy hozzáért a női testhez, érezte, hogy az minden izében remeg.

Antal megszólította a leányt, akinek borzas haja erősen eltakarta arcát, de a sötétben nem is lehetett kivenni vonásait. Megkérdezte tőle, hogy került ide.

- Te tudsz oroszul? - nézett meglepetve István Antalra. - Ezt eddig nem is tudtam.

- Most tudod! - mondta Antal szárazon, de aztán nyomban engesztelőleg hozzátette: - Eddig nem is volt rá szükség, hogy mondjam.

István és társa hamar megtudták, hogy még a majorban maradt embereket, pár nappal korábban hajtották el a kozákok, egy másik majorba vitték őket, hogy ott dolgozzanak, de a leány elbújt a katonáktól és itt maradt.

- Gyere ki! - fogta meg István a leány kezét.

Az reszketett, és mindenképpen vissza akart húzódni a szénába.

- Te csacska! Itt pusztulnál egyedül. Nincs ki rajtad segítsen.

Jó időbe telt, míg a reszkető leány megértette, hogy segíteni akarnak rajta, és vonakodva bár, de engedelmeskedett.

Vigyázva mentek vissza a helyükre, nehogy bárkit is felköltsenek, hiszen nem tudhatták, mi lenne a vége, ha társaik megtudnák, hogy egy leány is van velük.

A sarokba fektették le a leányt, majd ruhával betakarták. A leány arca kissé szutykos volt, de azért a halvány fénynél látszott, hogy jó alakú, csinos arcú kis teremtés.

A leány összekuporodva, hamar elaludt a sarokban. Bizonyára már ő is sokat szenvedett a hidegtől. Istvánék még sokat tanakodtak, hogy mit is csináljanak szegény teremtéssel. Azt tudták, hogy itt nem hagyhatják, hiszen a leány itt egyedül pusztulásra lenne ítélve. Aztán a major úgy látszott, hogy átmeneti tábornak lett kijelölve, ahol a katonák, foglyok átmeneti szállása volt, így a leány itt semmiképp nem lenne biztonságban.

- Valami ruhát kell néki szerezni, katonaruhában nem látszana, hogy leány.

- Holnap valamit együtt kitalálunk! - mondta még István. - Valami ruhát kell adni erre a leányra. Nem szabad megtudnia senkinek, hogy ez leány és nem férfi. A haját le kell vágni, és a katonasapka csak elfedi az arcát. Ki gondol arra, hogy a hadifoglyok között leány is lehet?

Hát erre valóban nem gondolnak, de azért jó lesz most lenyisszantani a haját.

- Szegény kislány, ha holnap felébred - nézett a leányra részvéttel Antal.

- Nem hinném, hogy erre fog gondolni.

István körülnézett. Mindenki aludt, mélyen aludt a fiatal férfi is. István ránézve megállapította, hogy így összetörten és kimerülten is jóképű fiú ez az Árpád. Igazán kár volna, ha ezt a kölyköt valami baj érné.

Úgy látták, hogy mindenki alszik. Valóban mindenki aludt, csak egy embert nem tudott elnyomni a fáradság, ő nagyon éber alvó volt. Ennek az orra is hasonlított a rókaképűhöz, akitől nemrég szabadultak meg.

Milyen régóta nem aludtak meleg, fűtött helyiségben, egészséges, száraz, agyagos talajon. Oly jól esett ez az egészséges, életet adó alvás. Másnap pihenten ébredtek. Az erős, edzett emberek sajátja, hogy gyorsan kipihenik magukat. Míg mások gyorsan összetörnek, hosszú idő kell, míg magukat kipihenik, van, akik lassan törnek össze, és gyorsan kipihenik fáradalmaikat.

István aludt el legkésőbben, de mégis ő ébredt fel a legkorábban. Kibontotta hátizsákját, hogy megnézze, minden rendben van-e, és a reggeli munkához elkészüljön. Meglepetve tapasztalta, hogy a balta eltűnt. Gyorsan körülnézett, hogy nem társai holmija között van-e a balta, de nem találta sehol. Dühösen nézett körül, de már szólt is a kürt, ami ébresztőt jelzett.

A foglyok részére nem volt előírva semmilyen napirend, de azért az ébresztőre szólt a kürt, és a takarodót is kürttel jelezték. Ezt úgy megszokásból, hiszen most senki nem törődött azzal, hogy ki mit csinált, ki mint él, csak egy volt a fontos, hogy meg ne szökjenek. Később valószínű munkára fogják őket.

Mindenki talpon volt már. Elő kellett készülni a reggeli készítéséhez. Csoportokban végezték a főzést így készültek az étkezésre is.

István igen dühös volt az eltűnt balta miatt de, biztos volt abban, hogy azt gyorsan megtalálja. Szemét gyorsan körbejáratta és végigmustrálta társait, akiket eddig nem nagyon volt alkalma megnézni, hiszen a kimerítő, fárasztó út során nem volt senkinek kedve a másikat megfigyelni. A pihenők oly rövidek voltak, hogy mindenki csak a legközelebbi ismerőseivel törődött. A sorok a menetelés alatt megbomlottak, volt, aki jobban bírta a kimerítő gyaloglást, volt, aki kevésbé, így aztán az egyik előrébb került, a másik hátra, a sorok hullámzottak. Általában mindig más arc került a másik mellé. Istvánék körül is új arcok voltak, akikre István nem is emlékezett. Itt csak pár barát tartott össze, akik közvetlenül támogatták egymást. Természetesen másokon is segítettek, de közvetlenül csak pár jó barát, pár összekovácsolódott ember támaszkodott egymásra, akik jól kiegészítették egymást. Istvánék segítettek mindenkinek, de ők is csak hárman tartoztak egymáshoz. Az étkezésnél nagyobb csoportok gyűltek egybe, akik az élelmet együtt szerezték meg, együtt is készítették el, de további közelebbi kapcsolatot nem tartottak egymással.

Alig szedelőzködtek össze, amikor a horgas orrú ember Istvánhoz lépett.

- Mi az, ti már nőről is gondoskodtatok magatoknak? Remélem nékem is juttattok belőle? - nézett sunyi képpel Istvánra.

István komoran ránézett a horgas orrú emberre, és mintha megérezte volna a tolvajt, erélyesen rászólt: - Mutasd a hátizsákodat!

- Mi közöd hozzá?

István nem szólt, odalépett a hátizsákhoz és kinyitotta. A balta benne volt.

- Teszed vissza!

István kissé meglepődött az erélyes hang hallatán.

- Nem értetted? Tedd vissza!

- Add vissza a baltát!

- Mit? Te piszok! Ezt kapod!

István elkapta a feléje lendülő kezet és a következő pillanatban csattant is a hatalmas pofon. A horgasorrú a sarokba esett.

- Na mi van? Visszaadod a baltát?

- Igen, vedd ki! - dadogta a horgasorrú.

István kivette a baltát.

- Aztán pofa be! Ha egy szót szólsz valakinek a leányról, az összes fogadat kiverem.

- Nem, nem, inkább adok ruhát is.

- Ruhát? Milyen ruhát?

- Ezt ni! - húzott ki a horgasorrú egy katonaruhát a hátizsákból.

- Fogolyról vetted le.

A horgasorrú nyomban megértette a kérdést: - Már nem élt.

- Biztosan?

- Egészen biztosan.

István utálattal nézett erre a horgas orrú emberre, de a ruhára szükség volt, azt átvette.

A leány még aludt, jól be volt takarva, nem lehetett észrevenni. Antal és a fiú eléje ült, míg István felköltötte. A leány ijedten ébredt és ismét megrettent, amikor a borotválatlan arcokat meglátta. Antal nyomban megnyugtatta, aztán a férfiak mögött lassan átöltözött.

Antal oroszul kissé viccelődött is a lánnyal, aki lassan megnyugodott.

A leány a katonaruhában, kissé leányos képével úgy nézett ki, mint valami fiatal fogoly. Istvánék még kissé besározták az arcát, így a leányos arc nem volt feltűnő. Fiatal leány volt, tizenhét év körül.

Az órák lassan múltak, hamarosan lejár a pihenő és tovább kellett indulni, ismét nekivágni a hideg, fagyos, havas éjszakának. A leány még mutatott a padláson két eldugott szalonnát és két darab erősen átfagyott kenyeret. Ezt a három hátizsák hamar elnyelte. A leánynak is készítettek egy már erősen foszló zsákból egy hátizsákfélét, és valami abba is bekerült, bár vigyáztak, hogy meg ne terheljék.

Ismét indult a menet újabb hosszú, nehéz útra.

Nehéz újra megszokni a vánszorgást, de azért ehhez is lassan hozzá lehet szokni. A méterekből lesznek a kilométerek, és a hóba tört ösvényen egyre messzebb hagyják el a településeket, és a távoli világban is új települések jönnek, majd elhagyják azokat is. Megállni sehol sem lehetett, idegenekkel sem beszélni. Foglyok voltak ők, másokkal nem érintkezhettek.

A fiatal leány meglepően jól bírta az utat. Úgy látszik, nemcsak a tájhoz edződött hozzá, hanem a munkától is megedződhetett. Az ócska katonazubbony elrejtette a fiatal izmos testet, de azért látni lehetett, hogy a ruha mögött, kemény, megedzett test rejtőzik.

A leány és a férfiak között lassan jó barátság fejlődött ki. A leány egyre erősödő bizalmat érzett a három férfi iránt, egyre jobban megkedvelte őket. A leány nehéz sorban nevelkedhetett, mert jól értett hozzá, hogy akár a semmiből, valami, rothadó növényekből, pár darab burgonyából elviselhető ételt főzzön, és ügyesen rendben tartotta a férfiak ruháját is. A leány oly jól elvegyült a három férfi társaságában, hogy nem tűnt fel senkinek, csak a horgasorrú nézett néha rá vágyakozó tekintettel.

Az állandó személyes kapcsolat megkövetelte azt is, hogy megértsék és megértessék egymást. Ez Antalnak könnyű volt, Istvánéknak nehezebb, de nem kellett sok idő, lassan érteni kezdték egymás nyelvét. Istvánra és a fiúra már a korábbi táborban is sok ragadt, de a sok sugdosás hamar megtette hatását. Istvánék észre sem vették, mily gyorsan megtanulták az egyes szavakat. Ha még nem is beszélték a nyelvet, de azért már eladni nem lehetett őket.

István szemét nem kerülte el, hogy a fiatal férfi mily sokáig szótlanul bámulja a fiatal leányt, és az is sokszor a fiatal férfin felejti szemét.

Ahogy az idő telt, nemcsak a kilométerek fogytak, hanem a társak között is egyre jobban elmélyült a kapcsolat. Ami azonban Istvánéknak csak a barátság, a társ vonzódása volt, addig a két fiatal között valami más vonzalom fejlődött ki. Most már a leány is tudott valamit magyarul, a férfi is valamit oroszul, de inkább a szemeik beszéltek. A két-két szempár néha oly ragyogóan sugárzott, hogy István és Antal diszkréten fordult el. A két fiatal állandóan egymás mellett volt, egymás mellett volt fekhelyük, egymás mellett meneteltek. Valami csodálatos belső érzés, ami a kietlen sivatagban, vagy a hófödte bérceken, de akár a jégmezők világában egyformán virul, amit nem hervaszthat el a perzselően sugárzó napsugár, vagy a kínzó fagy, de akár a kínzó fáradság, erőssé tette őket, szótlanul, zokszó nélkül rótták a kegyetlenül kemény utat.

Hosszú heteken át meneteltek már kevés élelemmel, vékony ruházattal a csuda kemény télben. Talán ennek a kegyetlen útnak és a még kegyetlenebb időnek soha nem lesz vége.

A leány ismerve az orosz telet, vigasztalta őket. Ez a tél olyan, mint a napsugár, mely sokáig rejtőzködik a felhők között, aztán egyszerre csak váratlanul kibújik.

Valami nem tetszett Istvánnak. Az egyik oroszt tiszt egyre gyakrabban lovagolt mellettük, és vizsgálódó pillantásokkal nézte a leányt. Valaki megsúghatott néki valamit. Feltűnt ez a fiúnak is és sokszor oly pillantásokat vetett a sor mellett lovagló tisztre, hogy az jobbnak látta eltűnni. Egy alkalommal korábban rá is suhintott a fiúra, de amikor észrevette, hogy a három ember is feléje fordul, gyorsan odébb vágtatott.

István gyanúsnak látta a horgasorrút, aki bár közelükben maradt, de mind távolabb húzódott. István egy ízben meg is kérdezte őt, nem árulkodott-e, de az ugyan sápadt volt, de váltig tiltakozott, hogy ő bárkinek is szólt volna a leányról.

Hosszú menetelés után ismét egy majorhoz értek el. Ez nem volt teljesen üres. A hosszú istállók egy részében még állatok voltak és nem is voltak rosszul hizlalva és a házak egy részében laktak is. Asszonyok, lányok és túl fiatal és idős férfiak. Csak egy-két katonaköteles ember lézengett a tanyán, akik valami miatt nem vonultak be katonának. Az egyik sántított, a másiknak más baja volt, de a munkát azért ellátták. Másokra nem volt kire támaszkodnia az asszonynépnek.

Istvánéknak már nem jutott olyan hely, mint a korábbi majorban. Itt egy üres istállóba osztották be őket. Az istálló bár már rég nem leltettek benne állatok, elég piszkos volt, de Istvánék, bár már nagyon fáradtak voltak, azt a részt, ahová ők letelepedtek, elég jól kitakarí-tották. Volt még valami széna a jászolban is, ami jó volt fekhelynek.

Itt a hosszú menetelés után pár nap pihenőt engedélyeztek, bár ahogy hírlett már az a hely sincs messze, ahová a foglyokat vinni akarták, az új tábor helye. Ha az nem is volt messze, annál messzebb volt az otthon. Hej, mily sokszor gondoltak rá.

- Talán soha nem kerülök haza - kérdezte behunyt szemmel a fiú.

- Bízni kell, ameddig a hit megvan, amíg van remény, addig még nincs elveszve semmi. Valaki megtanított engem hinni - mondta maga elé nézve, alig hallhatóan István.

Antal ránézett Istvánra, aztán annyit mondott: - Biztos az orosz tiszt.

- Igen, ő!

- Ismered régebbről?

- Igen.

Antal többet nem kérdezett. Ő már megtanulta a hallgatást, és tiszteletben tartotta mások titkát, de nem is érdeklődött. Mindenki annyit mond el, amennyit akar. Ha aztán szüksége volt rá, nagyon ügyesen húzta ki a másikból azt, amire kíváncsi volt.

Remény! Könnyű volt, mindezt kimondani, de amikor a végtelen mezők havát kellett taposni, nehéz volt megőrizni az éltető hitet. Pedig meg kellett őrizni. A hit, a megingathatatlan remény sokakat igen nehéz helyzeteken átsegített már. Amikor az erő elfogyott, amikor a helyzet már kilátástalannak tűnt, ha egy megmaradt, a hit, a kiolthatatlan hit, ember feletti nehézségeket is le tudott győzni a természet. Akármilyen kilátástalan volt a mostani helyzetük is, István érezte, hogy mindez nem tarthat örökké, ennek a sok szenvedésnek is vége kell, hogy szakadjon egyszer, és a kietlen hómezők után kibújik a nap felettük is.

Nincsenek is egyedül. Négyen vannak, akik támogatják egymást. Többen is lehetnének, ha valahogy az emberek mások lennének. Mások?... Igen, nehéz ez a kérdés. Most mindenki támogat mindenkit, egymásnak segítenek. Még sem ez az igazi. Az embereknek természetükké vált az önzés, az elidegenedés másoktól, de önmaguktól is. Itt mindenki elsősorban önmagáért él, önmagáért létezik, azzal a megingathatatlan törekvéssel, hogy ő élje túl. Ezért veszi igénybe mások segítségét, és ezért ad segítséget maga is. Mi lenne, ha ezt nem önző érdekből tenné, nem azért, hogy magán segítsen, hanem azért, hogy segítsen mindenkin, aki ebben a táborban van? Segítsen azért, hogy valamennyien haza tudjanak menni... Lehet, hogy lesz oly társadalom valamikor, amelyben az ember mindenkiért küzd, és csak ezután gondol önmagára. Talán az az ember vele született természete, hogy elsősorban önmagát mentse?... Miért van mégis az, hogy az anyák még önmagukat is feláldozzák azért, hogy gyermeküket mentsék, miért vannak emberek, akik halálba mennek másokért? Talán a nevelés, talán, mert az élet így alakul? Talán az égiek segítik őket? - gondolt vissza vallásos szüleire István. Mennyit olvasott mostanában, de mennyi szépet is mondtak. Minden arról szólt, hogy másokon kell segíteni. Nem egy emberért kell küzdeni, hanem a társadalomért magáért, melyben az emberek segítik, támogatják egymást. Lesz-e ilyen valamikor, meg lehet-e teremteni oly társadalmat, melyben mindenki mindenkiért dolgozik? Vannak, akik hisznek benne és nem is kevesen. Talán nékik van igazuk. Mennyi munka, mennyi önfeláldozás kell sok-sok embernek, hogy mindez megvalósuljon.

Már a második napja tanyáznak az új majorban. Ez nem volt oly kényelmes szállás Istvánék részére, mint a korábbi majorban volt, de itt is tető volt a fejük felett, és ha kissé begöngyölgették magukat az itt-ott összeszedett rongyokba, szépen ki lehetett bírni a hideg időt is. Na és a találékony fogoly? Mi mindent ki tud találni, hogy elviselhetővé tegye életét. Istvánék is találtak egy csövet. Azt ki is dugták az ablakon. Kövekből építettek tűzhelyet, így csak a füst tört ki és a meleg a lángok jól be lettek szorítva a kövek közé.

Még két napjuk volt, hogy menjenek tovább. E két nap a felkészülésé. Ismét alkalmassá kell válni a megpróbáltatásokra, sőt inkább kibírhatóbbá kell tenni a még hátralévő utat, alkalmassá az embert arra, hogy az elemek ellen védekezhessék. Meg tudja védeni önmagát, meg tudja menteni életét.

Most készültek a kapcák, most drótozták a bakancsot, varrták a ruhát, és most készültek a cseretárgyak is, amelyekért majd sok értékes dolgot lehet kapni, ami később teszi elviselhetővé az életet. Mindez szükséges volt a túléléshez, önmaguk megmentéséhez.

Majdnem mindenki tartozott valakihez, majdnem mindegyiket várta a család. Egyiket a szülő, másikat a feleség, a gyerek és mások. Nemcsak önmaguknak tartoztak azzal, hogy megvédjék magukat, hanem családtagjaiknak is, akik epedve várták vissza őket. Ez volt az egyik legnagyobb erő, a hit egyik legerősebb forrása.

Ott tettek-vettek a tűz körül, míg az átmelegedett kövek hőt sugároztak szét. Estefelé járt már, amikor az egyik tiszt, aki a fogolykísérőknek egyik tagja volt, fényesre suvikszolt csizmájával hetykén lépkedett az istállóban.

- Csakhogy megtaláltalak benneteket! - nézett gúnyosan végig a kis társaságon. - Ni csak! Ni csak! Tüzeltek? Azt hiszitek, meg van engedve? Tüzet csináltok?

A kis társaság úgy bámult a tisztre, mint aki nem érti, mit mond. Igen jól értette Antal, de jól értette a leány is, de István is és a fiatal férfi már sok mindent megértett belőle.

- Na mi van? Nem hallottátok? Eloltani!

Nem mozdult egyikük sem.

- Na, majd én gondoskodom rólatok - és rugdalni kezdte a köveket. Az belül eléggé izzott és így a széna, ahová a kő ráesett lángolni kezdett.

- Riadó! Riadó! - kiáltott a tiszt. Több muszka is rohant az istállóba egyszerre, akik a tiszt kiabálására eloltották a tűzet.

- Kötözzétek meg őket! - mutatott a tiszt Istvánékra. - A kamrába velük.

A kamra ideiglenesen tömlöc volt. Erről a jó tiszturak ez ideig sehol nem feledkeztek meg. Az első dolguk az volt, bárhová megérkeztek a tömlöcöt kijelölni.

Az őrök puskát fogtak Istvánékra. Vagy tízen állták őket töltött fegyverrel körül. Az ellenállás esztelenség lett volna. Jól látta ezt István, Antal, de a fiatal férfi is. Így hagyták, hogy jó szorosan megkötözzék és átkísérjék őket az őrök tiszti szobája közelében lévő kamrába, melynek teteje és oldala is volt, ablaka nemcsak bejárata. Istvánékat a kamrába lökték, az ajtót bereteszelték és eléje őrt is állítottak.

A kamra kicsi volt, így egymás hegyén-hátán feküdtek. Kezük sajgott már a fájdalomtól, végtagjaik senvedtek.

Talán két órát is feküdtek már megkötözve, dermedten, amikor az egyik őr belépett:

- Na, hol az a lány? Hová tettétek?

Most értették meg valamennyien, hogy tulajdonképpen miért kerültek ebbe az istenverte kamrába. Talán azért is kötözték meg őket, mert elszánt embereknek látszanak. De akkor itt nincs visszakozz. A tiszt nem fogja megreszkírozni, hogy esetleg ellene panaszkodjanak. Ennyire ők is ismerik a haditörvényeket. Ezeket ugyan nem ellenőrzi senki, de ki tudja, hol van egy jóérzésű tiszt, aki a haditörvények megsértéséért az elkövetőt felelősségre vonatja. Sokkal tisztább munka így. Szökni akartak vagy elpusztultak. Ebben a hidegben minden hihető, sokan vannak, akik ezt nem bírják ki, és ki keresi őket. Az ő haláluk megér egy jó estét.

Istvánnak is ökölbe szorult a keze, de Árpád, a fiatal szerelmes férfi dobálta magát kínjában, és ha szét tudta volna tépni a kötelet, darabokra szaggatta volna. Most érezte csak igazán, mennyire szívéhez nőtt ez a leány.

A kötelet nem tudták elszakítani. Az őr megelégedett annyival, hogy jó alaposan belerúgott a fiúba. Aztán betette az ajtót és a félig ájult leányt vonszolta a tiszti szoba felé. Földes volt az is, mint a többi helyiség, de talán ez lehetett az egész majorban az egyik legjobb szoba. Kié lehetett volna másé, mint a tiszteké.

XXV.

A leány sikongott, rúgott, harapott, de nem törődtek vele. A lábáról leoldozták a kötelet, aztán vonszolták. Hárman is megfogták, a leány hiába védekezett. Sikerült betuszkolni a tiszti szobába.

- Na mi van te vadmacska? Karmolsz?... Na kis cicuskám! Most majd karmolhatsz.

Úgy látszik minden elő volt készítve, mert a helyiségben egyetlen tiszt sem tartózkodott. Igaz, a tiszti „szállás" nem is egy helyiségből állott, négy szoba volt egymás mellett.

- Lelépni! - fordult a tiszt a katonák felé.

Azok vigyázzba vágták magukat, aztán nyomban kivonultak. A tiszt egyedül maradt a megkötözött lánnyal.

Kéjelegve nézett végig a leány jó alakján, de érezte, hogy nem lesz könnyű dolga ezzel a leánnyal.

- Na, nem lenne jó dolgod, ha velem maradnál? Te jobban ki tudnál szolgálni.

A leány köpött a tiszt felé.

- Na meglátjuk, te kis szajha! Majd meglátjuk, meddig bírod ki.

A tiszt közeledett a lány felé. A leány hidegen fénylő szemmel nézte.

A tiszt most olyan volt, mint egy állatszelidítő, amikor a fenevad közeleg. Lassan ment, óvatosan. Nézte ezt a villogó szemű leányt. Az most már kívánatosabb volt, mint korábban.

- Na gyere, te kis cica!... Csak gyere!... Ne félj! Nem bántalak, csak jót teszek veled!... Hi... hi... hi! Na, csak gyere... gyere... gyere ide!

A leány nem mozdult. A tiszt lépett hozzá közelebb. Már elérhető távolságban volt a leány, de sem a tiszt, sem a leány nem mozdult. A tiszt állt és sóvárgó szemmel nézte a leányt. A leány is állt, de jéghideg szemmel nézte a férfit.

- Na! Na... gyere... hadd simogassalak meg.

A tiszt keze elérte a leányt, kéjelegve tapintva meg annak mellét. A hidegszemű lány egy nagyot rúgott a tisztbe. Az fájdalmasan kiáltott fel.

- Te! Te szajha! A fene egyen meg!

A tiszt nyögdécselt és fájdalmasan húzódott szét a szája. Jó, hogy nem voltak a közelben tiszttársai, most jót nevetnének rajta. Most már bánta, hogy a leány lábát kioldoztatta.

Most már látta a tiszt, hogy nehezen fog a lánnyal boldogulni, de azért elkapja. A leány két keze hátra van kötve, védekezni nem tud. A lábát majd csak lefogja valahogy. Egy kicsit pihent, hogy a fájdalom elmúljon, aztán ismét elindult a lány felé. Az továbbra is hallgatott, és jéghideg szemmel nézett a tiszt felé. Kemény harc lesz ez, bármelyikük lesz a győztes.

A tiszt megígérte társainak, ha végez a lánnyal, szól neki is. Azok vártak türelemmel.

Most már óvatosabb volt a tiszt, vigyázott a leány lábára. Közel ért, a leány újra rúgott, de a tiszt kitért. Sikerült a leány derekát elkapnia.

- Naaaaa... most... most... az enyém leszel - lihegte a tiszt.

A leány harapott, a tiszt újra fájdalmasan üvöltött fel, és elengedte a leány mellét. Az kihasználva a pillanatnyi szünetet, fejével teljes erejével a tiszt arcába vágott. Eleredt a tiszt orra vére.

- Na, te mocsok! Majd adok én neked - és kétszer teljes erővel arcul ütötte a leányt. Az orra vére annak is eleredt. A tiszt kénytelen volt egy időre újra felhagyni a kísérletezéssel.

Az egyik tiszt kíváncsian dugta be fejét az ajtón: - Na mi van, hogy boldogulsz? - amikor meglátta tiszttársa fájdalmas arcát, alig tudta visszatartani nevetését, és gyorsan elfordította fejét, hogy tiszttársa ne lássa meg azt a kaján vigyort, ami arcára ült ki.

- Törje be csak azt a kis csikót. Nekünk majd könnyebb dolgunk lesz vele.

A tiszt az orrát törülgette, a leány szívta az orrát, és hideg szemmel nézte a tisztet. Halálosan komoly mérkőzés volt ez.

A tiszt kipihente magát és újra közeledett.

A leány újra rúgni akart, de a tiszt elkapta és ráteperte az ágyra. A leány ráesett a hátrakötött kezére, fájdalmában felszisszent, de nem hagyta magát, ismét harapott, és amennyire csak tudott lábával rugódott is. Hosszú ideig tartott az elkeseredett küzdelem. A férfi és a nő is már verejtékben úszott, a leány már fáradni látszott, egyre jobban kimerült. A férfi, mint vadállat szorította a leányt, fogta, ahol érte. A leány egyre fáradtabb lett, már arcán érezte a tiszt izzó leheletét.

Közben Árpád is mindent megtett, hogy kibújjon a kötelékből. Tépdelte, szaggatta, csuklójáról már folyt a vér. István alig tudta türtőztetni.

- Nem szabad oly hevesen, mert csak fájdalmat okoz, és nem jön le. Várd meg, míg a vér átáztatja.

Közben István is és társa is megpróbálták a hurkot felbontani. A csomók igen jól meg voltak kötve.

István magában nem győzött eléggé hálát adni az Artistának. Egyszer-egyszer tanítgatta arra, hogy kell egy hurokból kibújni. Most ennek az ismeretnek István hasznát látta, mert ezekből a hurkokból erővel nem lehetett volna kibújni. Ahhoz már sokkal inkább ügyesség, gyakorlottság kellett. Néki sikerült legelőször a hurkokat kezéről lefejtetnie.

- Rólam! Rólam! - kiabált kétségbeesetten a fiú.

- Ne kiabálj oly hangosan, a végén meghallják, és akkor egyikőtök kezéről sem tudom lefejteni a kötelet.

István gyorsan dolgozott. Először saját lábáról fejtette le a kötelet, majd a fiú lábáról oldotta le.

- Aztán veszteg maradj, míg a többiről leoldozom.

A fiú olyan volt, mint egy szilaj csikó, akit még nem sikerült betörni. Csak nehezen várta ki, míg István Antalt is megszabadítja kötelékeitől. Aztán már nem is várt, ugrott. Úgy lökte ki a kamra ajtaját, hogy az oly erősen ütötte arcul a strázsáló katonát, hogy az fájdalmában még kiáltani is elfelejtett.

István nyomban a fiú után ugrott, de azt nem lehetett már visszatartani. István tudta mi a teendője. Puszta kézzel jó nagyot ütött az őrszem fejére: - Ez egy pár órát aludni fog! - mondta kissé gúnyos hangon, aztán a fiú után rohant.

A fiú már bent volt a szobában, és ahogy nézte a vergődő leányt, rettenetes harag fogta el. Felkapta a kályha mellé támasztott baltát és óriási erővel ütött vele a tiszt fejére. Az szétloccsant.

István ekkor ért be és utána Antal.

- Na ezen már nem lehet segíteni! Megérdemelte - mormolta István, és nem érzett a tiszt iránt szánalmat.

A leány kötelékeit Antal szedte le és a feszült hangulatban is biztató mosollyal szólt oda a halálsápadt fiatal férfinek: - Látod, megvédte magát!

A fiú oly szeretettel szorította magához a leányt, mintha a világ minden gyémántját a keblére ölelné, míg az önfeledten simult a fiatal férfihez.

- Na elég volt az enyelgésből! Most aztán indulnunk kell! - adta ki a parancsot István.

Szerencsére senki nem volt a tornácon ahonnét nyíltak a szobák ajtajai. A tisztek diszkrétek voltak, és senki nem gondolt arra, hogy itt más is történhet, mint amit elterveztek.

A három férfi és a leány nyomban indult.

- Majd én visszamegyek a holmikért! - szólt István.

- Nem mész vissza! - állt elő az árnyékból egy férfi.

- Ki vagy te!

- Ne törődj vele!

- De igen!

- Én vigyázok rátok. Azt mondtam, indulni kell.

Nem volt idő fontolgatásra, nyomban cselekedni kellett, mindnyájan futottak a major kerítése felé. Utánuk futott az ötödik is.

A major többi része nem volt bekerítve, csak ez az egy rész, de ez eléggé magasan. Itt valószínű valami vezető lakott.

A kerítésen sikerült átmászni. Egyenként huppantak le a havas földre. Aztán ugrott az ötödik is.

- Mit akar ez velünk? Leütöm! - mondta István.

- Ne! - szólt nyomban Antal. - Valószínű, hogy ez az ember, akit nékem jeleztek.

- Aki vigyáz ránk?

- Hát erre nem gondoltam - mondta István, aki ritkán volt meglepődve. Melléjük ért az ötödik ember is.

- Iván vagyok - mondta, aztán többet nem szólt. Ahogy bírtak, futottak tovább.

- Stoj!... Stoj!... - hallatszott mögöttük egy erélyes hang, de ők már nem álltak meg. Aztán golyók süvítettek el mellettük, de már úgy eltávolodtak, hogy a golyók már nem tehettek kárt bennük. Aki lőtt, az is már csak árnyakat látott.

Majd kiabálás, ordítozás hangjai hatoltak el hozzájuk.

- Most fedezték fel a hullát - mondta Antal.

Egy ideig futottak még ziháló mellel, aztán az ismeretlen ember, aki Ivánnak mondta magát, rájuk szólt:

- Csak lassan... kell az erő.

István már kezdte érzékelni, milyen jól tud oroszul.

Mikor már mind kipihenték magukat, szólalt meg az ismeretlen ember:

- Nem lett volna szabad, de én is megtettem volna.

- Mondd meg ki vagy - szólt rá István.

- Én vagyok az Arkangyal.

István már ütni akart a szemtelen hang miatt, amikor Antal megszólalt:

- Én meg a Lucifer.

- Meg vagytok hibbanva?

- Nem! Nem - mondta gyorsan Antal -, csak azt az utasítást kaptam, hogy aki így jelentkezik, annak engedelmeskedni kell.

- Most már értem. Eddig miért nem mondtátok?

- Mert nem mondhattuk!

István nem szólt semmit, de önmagában bosszankodott, hogy ennyire nem bíznak benne, de megértette, hogy vannak dolgok, amit titkolni kell.

- No most jól vagyunk! Benne vagyunk a pácban, egyedül mire tudunk menni itt a pusztaságban?

- Ha orosz embert látsz, a téltől ne félj. Ő a mi barátunk. Még Napóleont is meghátráltatta.

István valami igazat is adott ennek az ismeretlen embernek, mert lám az a fiatal leány, aki még tizennyolc éves sincs, milyen jól ismeri a telet. Ha ő nem lett volna, sokkal nehezebben ment volna a dolguk.

- Most hová megyünk? - kérdezte István.

- Oda, ahová ezek, csak alig valamivel messzebbre. Két tábor van egymás közelében. Az egyik egy erdőség közelében, a másik egy mocsaras területen. Odaviszik a veszélyes foglyokat. Onnan nem lehet megszökni. Aki arra vállalkozik, annak igen jól kell ismerni a mocsarat.

István magában igazat adott néki.

- Mi melyikbe megyünk.

- A mocsarasba.

- Kitalálhattam volna.

Vad ugatás hallatszott mögöttük.

- Na, már megkezdték.

- Igen számítottunk rá. Erre felkészültünk.

Az ismeretlen ember egy nyilat vett elő a kabátja alól és nyílvesszőket. Vas volt azok végén. Aztán egy puska is előkerült a kabát alól.

Most már tudta István, miért jött ez az ember eddig úgy, mintha sántítana. A puskát István vette át.

- Nem szabad vele lőni, csak végszükség esetén lehet használni. Megteszi ez is - emelte fel az ismeretlen férfi a nyilat.

- Hát, aki jól tudja használni! - nézett fürkészően az ismeretlen arcába István.

Annak nem lehetett az arcát kivenni. Az arc egyébként is borostás volt, bár viselője borotválkozott, de a sötétség és a mélyen homlokára húzott szőrmés sapka és a felhajtott kabáthajtóka erősen eltakarta az arcot. Így ugyan nem lehetett kivenni ezt a jól eltakart arcot, az azonban még így is látszott, hogy a ruha viselője nem könnyű élethez szokott ember.

- Nehéz lesz ezektől megmenekülni - vélte István.

- Na, az nem is olyan biztos - nézett Istvánra az ismeretlen férfi magabiztosan, aki Ivánnak nevezte magát.

- Legalább húszan jönnek utánunk, és két-három kutya.

- Az nem baj, hogy sokan jönnek utánunk, lehetnek akár százan is, a kutyák veszélyesebbek.

- Másnap elérnek bennünket - vélte Antal.

- Másnap? Hol leszünk már akkor. Van egy kis szél is, és szállingózik a hó is, egy-két óra alatt elfújja a nyomokat a szél, nem találnak meg bennünket.

- És a kutyák? - kérdezte Antal.

- A kutyák? Szerencsére kevesen vannak. Azt hitték, simán elkapnak bennünket. Ezeket elintézzük. Mire a többi ide érne, itt újra havas lesz minden, nincs oly ember, sem állat, ami nyomokat tudna felfedezni.

A kutyák mind erősebben csaholtak, úgy látszik gyorsan közeledtek. Emberi hang azonban alig hallatszott, az emberek nem tudták követni a kutyákat, melyeket szabadon engedtek. A pár fegyvertelen férfi mit is tudna kezdeni a három-négy kutyával, melyek elég jól annak idomítva. Azzal mit sem ártanának nekik, ha hógolyóval megdobálják őket. Az üldözőknek nem is kell úgy sietni, elvégzik a kutyák is a feladatot, majd ha a kutyák nem tépik szét őket, úgyis pár remegő embert látnak majd, akiket puskatussal is vissza lehet a táborba kísérni.

Istvánék gyorsan lépkedtek. Futni nem volt szabad, az erőre szükség volt. Így aztán egyik sem sietett túlságosan. Az üldözők azért nem, mert biztosak voltak a dolgukban, az üldözöttek azért nem, mert spórolták az erőt. Hang már alig hallatszott, csak a kutyák csaholtak veszettül.

Szerencsére már elég nagy távolságot tettek meg Istvánék, míg az üldözők észbe kaptak. Annyira megdöbbentette őket az eset, hogy üldözésükre is későn gondoltak. Az az egy-két ember, aki utánuk futott gyorsan meggondolta magát és visszafordult.

- Én a lovaktól tartok - törte meg a csendet István.

- Én nem - mondta Iván. - Ez a terep annyira hepehupás, hogy még nappal is nehezen jár a ló, nemhogy éjjel. Könnyen a lábát törné, nappal nagyobb hasznát vennék.

Már egész közelről hallatszott a kutyák csaholása. Iván mit sem törődött velük, nyugodtan ment tovább. Ő elöl ment, hogy mutassa az utat, Istvánt hátra hagyta, hogy jelezze, ha a kutyák egészen közel érnének.

Nem kellett sokat várni, már rohantak is rájuk a kutyák. Négy jól fejlett dög volt. Többet nem hoztak az üldözők, mivel kellett a tábor őrzéséhez is. Meg voltak győződve, hogy ennyi állat bőségesen elég lesz.

Az egyik már ugrott is Istvánnak, de István kezében is megvillant a balta, amit még a tiszt mellől hozott el, és oly gyorsan, hogy az állat már nem tudott félreugrani, arra egyébként sem lett volna ideje, mert szétloccsant fejjel nyomban kimúlt.

A másiknak Antal adott egy rúgást, oly erőset, hogy az nyüszítve ugrott tovább. Ehhez nem voltak hozzászokva. Eddig ezek az erős ebek csak azt tapasztalták, hogy ahol ők megjelentek, megszűnt minden ellenállás, most ez az erős védekezés szokatlan volt nekik. Csak Árpádot döntötte le egy jó erős eb. A fiú alig tudott véle szemben védekezni. Sikerült a kutya fejét eltolni magától, de az állat oly erős volt, hogy a fú minden pillanatban várta, amikor az állat arcába harap. Egyszerre megszűnt minden ellenállás, a kutya élettelenül omlott Árpádra. Pontos lövés volt, szinte szíven találta a nyíl. Oly erős lövés volt, hogy szinte átfúrta az erős testet.

Már csak két állat futkározott körülöttük. A rövid idő alatt ők is jól megismerték ellenfeleiket, nem mertek a közelükbe menni. A vérszag felingerelte őket, de meg is ijesztette.

Iván újabb vesszője már rajta volt a húron, csak az alkalmas pillanatot várta, mikor húzhatja meg a húrt.

- Csináljatok úgy, mintha mennétek! - szólt rájuk Iván.

A sor elindult. Alig mozdultak meg, a két kutya nyomban utánuk vetette magát, de amint feléjük fordultak, nyomban visszarettentek.

Istvánnak volt ideje arra is, hogy megfigyelje azt is, milyen bátran viselkedik a leány. Állt mozdulatlanul, mintha az egész nem is tartozna rá. Majd elvégzik a férfiak. Micsoda ádáz keze kellett a sorsnak, hogy ezt a fiatal teremtést annyira megeddze, hogy ily határtalan önuralommal tudjon szembenézni a veszéllyel.

A két kutya állandóan készen állt, hogy Istvánékra rontson. Résen kellett lenniük. Így nehezen tudtak volna elillanni, mindig készen kellett lenni a támadásra. Természetesen így nem maradhattak végletekig, hiszen akkor hamar utoléri őket az ellenség.

István most határozottan lépett előre. Ezt a kutya nyomban észrevette és villámgyorsan ugrott. Gyors volt azonban Iván is. A kutyát még a levegőben érte a lövés. Hatalmas vonítás volt a válasz. Azt bizonyára meghallották az üldözők is, és nehezen tudták elképzelni, mi történhetett az ebekkel.

Iván kihúzkodta a nyílvesszőket a döglött kutyákból.

- Még szükségünk lesz rá, meg kell őrizni. Ez a legjobb fegyver! - mondta mély meggyőződéssel Iván. - Nincs hangja. Aki van, csak eltűnik anélkül, hogy más észrevenné.

Látva az eredményt, ebben István igazat adott neki.

Már csak egy kutya volt, mely egyedül elbátortalanodott, nem mert rájuk rontani. Így most már elindulhattak. István azonban még erősen fogta a balta nyelét. A percei ennek a kutyának is meg voltak számlálva. Azt mindenképpen el kellett pusztítani, nehogy nyomra vezessen másokat. Iván ismét csak az alkalmas pillanatot várta, mikor lőhetett.

Istvánék ismét gyalogoltak, a kutya utánuk. Az állat nagyon ügyes volt, mert amikor a terep jó volt, meg tudott bújni, közelebb ment, ott maradt nyomukban.

- Az ördögöt, de óvatos ez a dög - bosszankodott Iván. - Tudod mit. Te leány. Menj te elöl, de nagyon vigyázz, majd én maradok hátul és elintézem ezt a dögöt. Tudsz vigyázni?

- Már sokszor jártam errefelé.

- Miért nem mondtad eddig?

- Nem kérdezték.

Ebben igazat adtak, és elismerte Iván is. Egy megfontolt ember errefelé csak akkor beszél, ha kérdezik.

A kutya most nem támadott, de nyomukban maradt. A csoport ment előre a kutya utánuk. Ha Iván ráfogta a nyilat a kutya ügyesen oldalt ugrott. Sietni kellett, megállni nem volt szabad, mert már elég közelről hallatszott az üldözők zaja is. Azokkal szemben pedig egyenlőtlen ellenfelek voltak.

A kutya most hirtelen ugrott, de abban a pillanatban már suhant a nyílvessző is. Elöl kapta a nyílvessző, így a kutya nem kapott halálos sebet, de már nem volt kedve támadni többé. Most már az életösztön hajtotta tovább. Egykettőre eltűnt a szemük elől.

Most már rá kellett kapcsolni, mert az üldözők jöttek. Most újra Iván vette át a vezetést. Ismét sietni kellett, erőltetett tempóban menetelni. Egy vigaszuk volt, hogy az üldözők is elfáradtak már, ők is ügyelnek az erőre.

Egész éjjel tartották a tempót. Hajnalra már szinte úgy estek előre, de mire megvirradt és újra nappali világosság árasztotta el a tájékot, boldogan állapították meg, hogy az üldözőknek se híre, se hamva. Örömmel tapasztalták azt is, hogy nem sokkal utánuk befújta nyomukat a hó, és így mindenki szeme elől el tudnak tűnni a messzeségben.

Iván megállt és megfordult az utána jövők felé, ő is szemrevételezte az „anyagot", arra volt kíváncsi, ki mennyire fáradt. Ő társai személyét, képességeit már jól ismerte, hiszen tisztes távolból ugyan, de állandóan figyelemmel kísérte őket, megbízatását tejesítve vigyázott rájuk. Tulajdonképpen azt a feladatot kapta, hogy Iványra, a Luciferre vigyázzon, de ahogy látta, a három ember jól megtalálta és megértette egymást, és össze is tartottak, így mindhármukra kiterjesztette védő kezét. Miért volt erre szükség? Soha nem kérdezte. Tudta, hogy akik erre parancsot adtak, azt jól megfontolták. Ő megszokta, hogy ellenvetés nélkül teljesítse a parancsot. 1905-ben is ott volt, és azóta is állandóan harcban van. Jól megtanulta azt a szabályt, hogy engedelmesség nélkül nincs eredmény. Márpedig az előkészület jó, és valami van a levegőben is, valami érik. Ezt ő, hosszú évek veszélyekkel terhes gyakorlata után megérzi. Talán eljön az óra, amit már hosszú-hosszú évek óta várnak. Néki az a kötelessége, hogy a munkára alkalmas embereket kísérje, biztosítsa a megjelölt helyre kerülésüket, ahol tovább foglalkoznak velük, aztán szétirányítják őket a hatalmas ország minden részébe, ahol megbízható, elvhű, bátor emberek kellenek. Ő eddig mindig lelkiismeretesen teljesítette feladatát, rábízott személyeknek még nem esett bántódása, pedig volt egypár a mostanihoz hasonló helyzet.

A szemrevételezés nem járt rossz eredménnyel, a csoport valamennyi tagja a rossz ellátás, a szenvedés, a rendkívüli igénybevétel ellenére nem volt rossz karban, akaratuk is erős, de azért jó lesz pihentetni őket. Jól ismerte a vidéket, tudta, hogy közelben egy barlang van, ami a viszonylag sík terepen ritkaság, és a barlang a természet adta környezetben úgy van elhelyezve, mintha ember keze építette volna. Remek búvóhelyül szolgál. Ha nyomaikat belepte a hó, senki nem talál oda, aki a terepet kiválóan nem ismeri.

Iván ránézett a leányra és a kitartóan mellette vonuló fiatalemberre. Szíve táján valami melegséget érzett. Lám, a szív, az érzés nem különböztet nemzetek között, az áttör az országhatárokon, sőt a tengereken, óceánokon is. Ez a fiú mily messziről jött és ezt a leánykát, akinek nyelvét alig érti, mily szeretettel veszi körül, hogy vigyáz minden lépésére. Csak azért kell embereknek idegenek lenni, sőt ellenséggé válni, egymással háborúzni, egymást megölni, mert egyik a világ északi a másik a déli részén született, és csak azért, mert valamelyiknek apja, nagyapja, ősapja véletlenül arra vándorolt. Nem arra született minden ember, hogy egymást megértsék, egymást támogassák, becsüljék, egymásnak segítsenek? Sok mindent rejt

még a föld, amit csak összefogással, egymást támogatva, segítve lehet megszerezni. Miért fegyvereket gyárt az ember, miért nem ekevasat, miért a puska tusát fogja, miért nem az eke szarvát? Bizonyára sokan feltették ezt a kérdést, különösen háború idején, mégis mindig volt háború, de tényleg szükséges ez? Meg lehet ezt valaha változtatni? Ők akik életüket veszélyeztetik azért, hogy olyan társadalmat teremtsenek, hogy ne legyen többé háború, elég erősek lesznek hozzá? Hinni kell benne. Ha nem hinne, mi értelme volna, hogy élete állandó veszélyeztetésével hurcolja ezeket az embereket egyik táborból a másikba, csak azért, hogy legyen ember, aki mikor arra szükség lesz, cselekszik és másokat is cselekvésre késztet. Hm! Mennyi gondolat lesz az ember fejében, ha erre a szép párra néz.

Most már István is meghúzta a lépést. Eddig hátul volt, vigyázott a kis társaságra, hogy innen ne érje őket meglepetés. Iván volt elöl, Antal balra, míg Árpád jobbra tekingetett, de ebben többször megakadályozta a leány tündérszép szeme.

István most jól megnézhette emberét. Ő ugyan megbízott Antalban, aki már annyiszor helytállt, a nehéz fogolyéletben támogató, jó barátnak bizonyult, de István szerette saját kezébe venni sorsát, semmit nem bízott a véletlenre.

Iván arcán ravasz kis mosoly suhant végig. Igen, ő jól felmérte ezt az embert, ez saját sorsának kovácsa. Ezt nem lehet csak úgy odaállítani, ahová mások akarják, ezt meg kell győzni. Hagyni kell, hogy ő mérlegelje az eseményeket, azt meg kell ismertetni vele, és akkor magától is jól dönt.

- Úgy látom kíváncsi vagy rám! Gyere mellém!

István közelebb lépett az előtte haladó emberhez.

- Nézz meg jól! A nevem nem mond semmit, de magam sem tudok néked semmit mondani.

A tömzsi kis emberke felhúzta feje búbjára a kis szőrmesapkát, és a kabátját is kissé kinyitotta, így István jól láthatta arcát. Igen, ez az az ember, aki ugyan tisztes távolban, de mindig elérhető közelségben tartózkodott. A sátrát soha nem állította túl messze. Ez néki is feltűnt, de nem gyanakodott arra, hogy ennek a kis embernek valami köze is lenne hozzájuk. Nagyon ügyes ez a kis ember, ha mindezt az ő tapasztalt szeme sem vette észre.

Nem volt feltűnő ez a kis tömzsi ember, olyan volt, mint amilyen ezerszámra futkos az életben, akivel mindenhol lehet találkozni, akinek arca pillanatokon belül úgy el tud mosódni, hogy nem is emlékszik vissza rá az ember. Mégis, amikor István a mögöttük álló gyaloglásra gondolt, arra, hogy ez a kis ember milyen szívóssággal gyűrte a kilométereket ezen a hideg, fagyos tájon, amikor arra gondolt, hogy milyen ügyesen bánt a nyíllal, valami elismerésféle jelent meg szemében. Talán azok a csodálatos emberek, akiket észre sem vesz senki, akik a környezetbe olvadva, észrevétlenül és hangyaszorgalommal végzik munkájukat, akik szerények, csendesek, de akik, amikor kell elszántak és határtalanul bátrak, és akik csodálatosan ügyesek tudnak lenni, különösen megérdemelnék az elismerést.

Igen ennek az embernek milyen ügyes kis sátra volt, amit gallyakból állított össze. Kicsi volt, igénytelenül olvadt be a környezetbe, mégis milyen ügyesen volt megépítve. Ez az ember egyedül volt, nem csatlakoztak hozzá barátok, mégis mindene megvolt, mindent tudott adni, amit kértek tőle, azt, amire a fogolynak szüksége volt.

Művészet ez? Igen! Van tanítómester is? Van, a legtapasztaltabb tanítómester maga a természet. Milyen mesterien tudnak környezetükbe olvadni az állatok, vízben a halak, vadonban a ragadozók. Talán azért tudnak megélni, mert fel sem ismerik őket. Sokat lehet tanulni a természettől.

- Igen többször láttalak, de nem gondoltam volna, hogy miattunk vagy itt.

- Igen miattatok. Mi egymáshoz szoktuk irányítani az embereket. Ti véletlenül találtatok egymásra. Nem akartunk benneteket szétválasztani.

István mélyen a mellette gyalogló ember szemébe nézett. Az állta a kemény, fürkésző pillantást, nem fordította el a fejét.

- Mond, ki vagy te tulajdonképpen?

- Én?... - ejtette ki lassan a tömzsi kis ember a rövid, egyszerű szavakat. - Én? ...a forradalom katonája.

- Igen, ezt már hallottam - mondta István és tűnődve nézett maga elé.

- Ha megérkezünk a táborba, többet fogsz tudni - nyugtatta meg a kis ember Istvánt, akiről tudta, hogy szereti, ha jól van tájékoztatva.

- Na, lassan meg is érkeztünk - emelte fel kezét Iván.

Antal kissé csalódottan nézett körül és fáradtan ugyan, de ugrándozni kezdett, hogy felmelegedjenek a hidegtől elgémberedett tagjai.

- Nem is olyan rossz hely ez, mint gondoljátok. Csak mindig a lábnyomomba lépjetek, hogy minél kevesebb nyomot hagyjunk utánunk.

István nem tudta elképzelni, mit is akarhat ez a kis tömzsi ember.

Ahová néz, mindenütt síkság, mindenütt sima, fehér ez a táj.

A tömzsi kis emberke már nem szólt semmit, csak óvatosan, lassan lépkedett, a többiek szót fogadva, csapásába lépve követték. Eddig is vigyáztak, hogy a már kitaposott csapásba lépjenek, hiszen nem volt könnyű itt az úttörés, de most a felszólítás után különösen ügyeltek arra, hogy ne hagyjanak új nyomot.

A tömzsi kis ember megállt, alaposan körülnézett.

- Igen, ott kell lenni. De most már nagyon vigyázzatok!

A táj mindenütt sima, egyforma volt.

Talán harminc-negyven méterre távolodhattak el, amikor a csoport tagjai észrevették, hogy itt mégis lefelé visz az út. Mélyedésben haladtak, az előttük vonuló férfi mellével törte az utat. Pár lépés után megállt.

- Most fogjátok meg az én kezemet és egymás kezét. Ha én beleesnék valamibe, akkor tartsatok vissza. A kezeket erősen fogni kell, mert különben leeshetünk. Itt valami szakadék-féle van.

Óvatosan mentek, erősen fogták egymás kezét, és lassan vonultak lefelé.

- Jaj a lábam! - sikoltott fel a leány.

- Mi történt? - állt meg nyomban Iván.

- Megcsúsztam, de nagyon fáj.

Iván odalépett a leány elé.

- Ülj le gyorsan!

A leány leült. Iván gyorsan megtapogatta a bokáját.

- Ficam!

- Nem vigyáztam eléggé rád! - mondta kissé tört orosszal, de már elég érthetően Árpád.

Hálás mosolyt kapott érte a leány részéről.

Iván ismét megtapogatta a bokát, a leány újra felszisszent.

- Fáj? - kérdezte ismét Iván.

- Igen - mondta a leány természetes egyszerűséggel, de nem panaszkodott.

- Lám, milyen természetesek itt az emberek - gondolta Antal. - Fáj a leánynak nyilván, hiszen kificamodott a bokája. Ezt őszintén megmondja, nem titkolja, de nem panaszkodik. Fáj, de tűri.

Iván szakértelemmel tapogatta a leány kificamodott bokáját, és közben nézte a leány arcát. A leány összehúzott szemmel, sápadtan ült a hóban, nem szólt. Iván csak az arcát figyelte, és amikor a leány a fiú, Árpád felé nézett, hirtelen meghúzta a lábfejét, és a boka már vissza is ugrott a helyére. A leány nyögött egyet, de nem szólt, csak összeszorított szája jelezte a fájdalmat. Amikor úgy érezte, hogy az csökkent, ismét mosolyogva nézett a fiúra.

A körülöttük állók nem szóltak. István arra gondolt, milyen jól jár ezzel a kislánnyal a fiú. Abban már biztos volt, hogy ezek önszántukból már el nem hagyják egymást.

- Most ne erőltesd, most majd úgyis pihenünk és reggelre már jó lesz. Majd a melegben kezelésbe veszem.

- Meleg? Hol? Itt? - nézett körül, szinte kétségbeesve Antal. - Meleg itt a hósivatag kellős közepén? Itt, itt egy szem fa, még száraz avar, árva elszáradt fűcsomó sem található. Itt tüzet rakni? Hallottam már sok szépet erről a hólakó népről, de azt, hogy ez itt tüzet fog rakni, azt nem hiszem el.

Újra megindultak. Iván továbbra is elöl, István hátul, előtte Antal és utána nyomban a leány, akit Árpád támogatott. Boldog volt, hogy átfoghatta a leány derekát, aki rátámaszkodott és sántikálva követte az elöl haladó Ivánt.

Talán 40-50 lépést tehettek már meg, amikor Iván újra megállt: - Erre kell valahol lennie - mondta, majd lábával rúgott az előtte tornyosuló hófalba. Lábát felemelte, és talpával rúgta a havat, mintha attól tartana, hogy valami kemény dologba rúg bele.

Aztán ismét megállt, nagyon figyelmesen körülnézett, odébb ment és ismét óvatosan rugdosni kezdte a hófalat.

- Mi az ördögöt csinál ez - morfondírozott magában Antal. - Talán megőrült? Nem csodálkoznék, ha ez a hósivatag az agyára ment volna, itt csak éhen lehet dögleni. Hej, az a nyomorult élet. Én sem gondoltam volna, hogy így végzem. Talán itt még keselyük sincsenek, akik felmarhatnák az embert.

Istvánnak is kezdett már különössé válni az orosz viselkedése. Mit akar ez itt? Csak nem a földet akarja kinyitni?

De bizony azt akarta. Rövidesen sikerült is.

- Megvan! - kiáltott fel Iván örvendezve.

- Mi van meg? Szólj már valamit! - kiáltott rá türelmét vesztve Antal.

- Mi? Hát a barlang!

- Itt?

- Igen, de csak maradjatok le, majd én megyek először.

István meglepetve nézte, hogy az orosz milyen gyorsan és milyen ügyesen kaparja a havat, szinte lyukat vág a hóba.

- Na, így jó lesz! - egyenesedett fel Iván. - Most én bebújok, ti is lassan bújjatok be, de nagyon vigyázzatok, hogy a hóhoz alig érjetek hozzá, próbáljatok meg a lyukon beférni, mert különben összeomlik az egész réteg és akkor a teljes nyílás láthatóvá válik.

Istvánék csak most értették meg, mit akar Iván és miért volt oly óvatos. Igen, ő csak kis lyukat fúrt a hóba, hogy éppen átférjenek rajta. Aztán amint bent vannak, majd a zord idő elvégzi a magáét, úgyhogy senki nem fogja tudni rövid idő múltával, hogy itt járt már ember.

- Minek az a nagy óvatosság - fordult Antal István felé, amikor már átbújt a kis lyukon. - Itt a madár sem jár.

- Az soha nem árt - szólt Iván, miközben apró szeme ravaszkásan megcsillant. - Nem is olyan járatlan hely ez. Nem is gondolnátok, hogy közben mennyien járnak itt. Sokan vadásznak is erre.

- Én nem láttam semmit - szólalt meg Árpád is.

- Azon nem lepődöm meg, mert azt a semmit észre kell venni. Mennyi minden van itt, ha az ember jól körülnéz.

- Bizony - bizonygatta a leány is.

A lyukon halványan hatolt be a világosság, a derengő fény mellett azt meg lehetett állapítani, hogy egy nagyobb üregbe jutottak be. Aztán távolabb fény gyúlt ki, Iván valami fáklyaszerűt gyújtott. Észre sem vették, amikor eltávolodott mellőlük.

- Most megcsináljuk a bejáratot, utána ráértek körülnézni.

A kis orosz odabújt a lyukhoz és a bejárat mellől, innen is, onnan is egy kis havat összekapart és ügyesen felépítette úgy, hogy elfedte a lyukat, amelyen át bejöttek.

- Na a többit majd elvégzi a természet. Rövidesen senki nem fogja tudni, hogy mi idejöttünk. Na, most nézzük meg ezt a barlangot.

Szemük már hozzászokott a sötétséghez, és a fáklya lángja is eléggé jól megvilágította a barlangot. Most már látni lehetett, hogy nem egy kis üregbe bújtak be, hanem a föld mélye egy komoly barlangot rejtegetett.

- Mellette van egy másik barlang, az mélyebben fekszik, mint ez. Oda fogunk menni, ott nagyobb biztonságban vagyunk.

- Ide is valaki utánunk jönne? - kérdezte Antal kételkedve.

- Soha semmit nem lehet tudni. Lent biztonságosabb.

Óvatosan indultak meg a barlangban. A barlang falához érve Iván átadta a fáklyát Istvánnak, aztán a fal mellől egy nagyobb követ hengerített el. Újabb üreg volt látható.

- Na most újra bújunk.

Iván ment elöl és utána bújt a lyukba a többi. Átérve egy újabb barlangot pillantottak meg. Ez másképpen nézett ki, mint a másik. Nagyobb is volt, mint az előző és több oszlop is volt egymás mellett, majd egy kanyargó, vékony kis út vezetett lefelé.

Óvatosan kellett menni, nehogy elcsússzanak. A barlang egyik oldala felé lejtett erősebben. Oda igyekeztek. Amint leértek, látni lehetett, hogy a barlang falából még különböző kisebb üregek nyílnak.

Majdnem a barlang végéhez mentek, amikor Iván szólt, hogy most álljanak meg. Itt Iván megfordult és háttal a barlang falának támaszkodva kezét elöl összefonta. Ebből a jelenlévők nyomban megértették, hogy itt fel kell mászni. István nyomban oda is ment és háttal fordulva a barlang fala felé, kezét elöl összefonta.

Iván nyomban belépett a kezébe, majd onnan a vállára és onnan a barlang válaszfalszerűen kiképződött részén felhúzta magát.

- Jöhet a következő! A leány.

A leány is beleállt István kezébe, onnan a vállára, de az ő kezét már Iván fogta meg és segített a lánynak felkapaszkodni. Utána nyomban a fiú jött, majd Antal.

- No, most aztán te próbáld meg, István. Neked nem tudunk segíteni.

Az orosz most szólította Istvánt először keresztnevén.

Istvánnak nem is kellett segíteni. Lába gyorsan megtalálta a kövek között a rést, és keze is talált kapaszkodót, és amikor már annyira felnyúlt a kéz, hogy meg lehetett fogni, Iván nyomban meg is ragadta és erősen húzta felfelé. Így István is a fal tetején volt.

- Na itt már könnyű lejönni - mondta Iván.

Valóban nem volt nehéz, itt mintha már kivájt gödröcskék lettek volna a kőfalba vésve, ahová kényelmesen be lehetett dugni a lábat és a kezet. Amikor már mind lent voltak, emelte fel István a fáklyát magasabbra.

- Na most nézzetek körül.

Ez valóban meglepetés volt. Itt egy kis szobaszerű üreg tárult a látogatók elé. A padozatot állatbőrök fedték, itt-ott szőrmékkel leterítve, az üreg oldalán ugyancsak állatbőrök és szőrmék függtek. Az üreg egyik oldalán deszkából ácsolt asztal, mellette ülőkék és ugyancsak gyalulatlan, fából készült székek, amelyek stílszerűen illeszkednek környezetükbe. Olyan volt ez a környezet, mintha valaki gondoskodni akart volna a romantikáról.

- Ilyen csodálatos helyre nem gondoltam - mondta elragadtatással a fiú. - Óh, ha te bárhol lennél, mindenütt jól érezném magam veled - és huncutul pillantott a leány felé, aki már el is felejtette az iménti balesetet. A leány, ha nem is fogta fel a szavak teljes értelmét, de a fiú sugárzó tekintetéből, önfeledt mosolyából sok mindent megértetett.

- Na, ez még nem minden - mondta Iván és a fiút karon ragadva, szinte magával vonszolta az üreg sarka felé. Ott egy nyílás volt és onnan látszott egy kisebb barlang. Kisebb, mint az üregrész, ahol most voltak. A szemközti falról kis vízesés hullott alá, egy kis barlangpatak vízesése. Megkapó látvány volt ez a barlangrész.

- Itt tiszta víz van, fürödni is lehet. Ahová a víz leesik, olyan, mint egy fürdőkád. Még a nagyurak sem tudnak így zuhanyozni. Egyszer az uraságnak láttam a fürdőszobáját, az sem volt olyan szép, mint ez itten.

- Valóban nagyon szép, de most helyezkedjünk el.

Visszamentek a bőrökkel, szőrmékkel telehintett barlangrészbe, ott Iván leültette őket az ácsolt asztal mellé. Tetszett neki, hogy ezek az emberek nem heveredtek le nyomban a szőrmékkel borított földre. Még ily fáradtan is tudtak uralkodni magukon.

- Most csinálunk ennivalót.

Mindegyiknek egyszerre jutott eszébe, hogy mennyire éhes. Eddig az izgalom, a feszültség miatt nem is vették észre, hogy milyen régen nem ettek és mennyire éhesek már, de most az étel megemlítésére mindegyiknek a gyomra korogni kezdett.

- Hát, bizony az jó lesz! Mert ha nem lesz, éhen veszünk - simogatta meg Antal a hasát.

- Nektek meg úgy sem kell, jóllaktatok egymással is - vigyorodott el Iván és huncutul nézett a leányra.

Az nem sértődött meg, visszamosolygott.

A fáklya most újabb beszögelést világított meg. Ott egy tűzhelyszerű rész volt kiképezve. A tűzhely felett egy kidudorodó kő volt, és az alatt egy nyílás.

- Jobb kéménylyukat nem találtunk volna. A füst nem a szabadba megy, hanem egy másik labirintusba. Ott még valószínű senki nem járt, így nem teszünk kárt senkiben.

- Nagyon ügyes dolog - szólt elismeréssel István.

- Tűzhely már van, de mit fogunk főzni?

- Az is lesz, csak jöjjetek kissé idébb.

Csak pár lépéssel kellett idébb menni. A két oszlopszerű kőfal között egy polcrendszer húzódott, mely majdnem a barlang tetejéig ért. Az meg volt rakva különböző húsokkal, mindennel ami az ételkészítéshez kell.

- Hát ez szinte egy kincsesbánya - csodálkozott el István is. - Itt egy csapatot is el lehetne tartani.

- Igen, ezt most arra is használjuk. Valamikor még apám fedezte fel ezt a barlangot - mesélte Iván. - Mindenki előtt eltitkoltuk, nem is tudták meg mostanáig, de az utóbbi időben az üldözöttek rendelkezésére bocsátottam. Foglyokat, katonának és más személyeket rejtegettünk itt, ameddig arra szükség volt.

- Nem féltek, hogy megtudják? - kérdezte István.

- De igen, természetesen féltünk, de szerencsére olyannyira kiesik ez barlang a forgalomból, meg aztán oly nehéz rátalálni, hogy eddig úgy vettük észre, nem tud róla más, csak mi. Aztán az sem jegyzi meg, aki itt volt, mert igen nehéz idetalálni. Hosszú idő kell, míg az ember megismeri a környéket, annyira, hogy eltalál ide. Eddig sikerült megvédeni. De most már készüljünk fel a főzésre, mert már mindannyian éhesek vagyunk.

- Valóban azok is vagyunk, éspedig farkaséhesek.

Nagyon jól be volt rendezve ez a fészek, mely a többi barlangrész mellett szinte eltörpült. Volt itt tüzelő is, és így egykettőre lángolt már a tűzhely, melyre egy nagy üstöt tettek rá. A kövek úgy voltak kiképezve, hogy az üst éppen ráfért, de mögötte kitódulhatott a füst.

- Most pedig hozzatok vizet - mutatott Iván a másik üstre.

- Honnan?

- Ahol mutattam. Ne merítsétek bele, hanem a tetőről ömlő vizet fogjátok fel. Az teljesen tiszta.

- Értettük.

A fiú és Antal már vitték is az üstöt, hogy teletegyék vízzel.

A tűzhely mellett egy lapos kő volt, derékmagasságú. Az volt az asztal. Ezen vágták a húst. Most már kés is volt, éles vadászkés, a hús felvágása nem okozott gondot.

- Ugye nem lesz baj, ha egy kicsit sós lesz? Jobban ki kellene áztatni a húst, de most időnk nincs rá.

- Nem baj Iván, csak gyorsan legyen kész - felelte István.

Már hozták is a vizet. Előbb a húst rakták bele az üstbe, azután a vizet öntötték bele. A víz egykettőre forrt. Iván úgy látszik mestere volt a főzésnek, mert hamarosan ínycsiklandozó szagok szálltak az üstből.

Alig várták, hogy az étel elkészüljön, és amikor kész lett, ugyancsak kövek közé tették az üstöt, amit körülvettek és elkezdődött a falatozás. Egyik sem szólt azalatt, míg ettek. Éhesek voltak, farkaséhesek, így aztán a sok étel hamarosan eltűnt az éhes gyomrokban.

- Most aztán nem beszélünk! - adta ki a jelszót Iván. - Leheveredünk ezekre a finom bőrökre és kialusszuk magunkat. Utána majd ráérünk beszélgetni.

Nem kellett sokáig várni, hamarosan úgy aludt mindegyik, mint a bunda, mély erősítő álomban. Iván ébredt fel elsőnek, de nem szólt egyiknek sem, hagyta aludni őket. Hadd pihenjék ki az út fáradalmait, azt a feszültséget, amit átéltek. Hadd kapjanak új erőre.

Hosszú ideig aludtak még, ezután egymás után ébredtek. A hosszú alvás meg is tette hatását, mert valamennyien kipihenten ébredtek fel. A leány és a fiú egyszerre nyitotta ki szemét, és az első pillantással is egymást keresték.

- Most egy kis csukló - mondta tört magyarsággal Iván. - Látjátok én is tanultam tőletek valamit.

- Hogyan, ilyen jól?

- Na tényleg ilyen jól beszélek? Ne csodálkozzatok, már elég sok magyar hadifoglyot is vittem, valamit tanultam tőlük.

- Ahogy mi is tanultunk oroszul - mondta mosolyogva Árpád.

- Hamarosan jól fogtok beszélni, kénytelenek lesztek igen gyorsan tanulni, majd úgy beszéltek, mintha itt születtetek volna.

- Ha nem is én, az őseim.

Iván csodálkozva nézett a mosolygó Istvánra.

- Igen, már ezer éve.

Iván nyomban megértette, István mit mond. Olvasott ő is a magyar történelemről.

- Mondd, miért vagytok akkor ti nekünk ellenségek?

- Mi nem vagyunk.

- Tudom, hogy hazátok sokat szenvedett.

- Igen - nézett István elgondolkodva a lángoló tűzbe. - Sokat szenvedett hazánk.

Emlékeiben felidéződtek, amit tanítója mondott, és amit még Teréznél olvasott. Talált ott egyszer egy jó könyvet a magyar történelemről. Elég vastag könyv volt, de végigolvasta. Most is emlékszik szinte minden sorára. Talán a gondolatokkal játszott István, amikor arra gondolt:

- Mi lett volna, ha 1241-ben a tatárokkal szövetkezünk? A tatárok nem bennünket vernek meg. A tatárok nem bennünket vertek volna meg. Igaz, a tatárok elmentek, mi maradtunk volna, de a szomszédokat a tatárok verték volna meg, és így nem lettek volna oly erősen, hogy bennünket megverjenek. Aztán... aztán jött a török. Azok is valamikor testvéreink voltak... mi lett volna, ha azokat másként fogadjuk, együtt mentünk volna Bécs felé... talán nem magyar vér folyt volna százötven éven át.

- És a magyar szabadságharc? - kérdezte a fiú.

- Igen! Talán az is másképp alakul, ha korábban jobban politizálunk - válaszolt István. - A cárnak is más lett volna az érdeke... mi mindig nyugatot védtük, érte véreztünk... és ki volt hálás nekünk? IV. Bélától még a koronát is el akarták venni, azt el is ásta.

- Akkor lett a kereszt ferde? - kérdezte Iván.

- Igen, és azóta is ferde maradt. Te ilyen jól tudod mindezt?

- Apám tanító volt - felelte Iván, és sok mindenre megtanított. Engem sajnos kidobtak az iskolából.

- Kár volt, hogy nem tanultál tovább.

- Igen kár. Egyébként Árpádotok szép hazát talált, de a helyet azért rosszul választotta meg.

- Talán éppen azért kellett volna okosabbnak lennünk.

- Talán most tanultok valamit a múltból.

- Nem, a mi uraink nem tanultak soha - mondta István halkan. - Mi mindig rossz lóra tettünk.

A szomszéd barlangból hirtelen nagy zaj hallatszott át. Iván ajkát dühös káromkodás hagyta el:

- Felfedezték a barlangot. Látjátok, azért mondtam, hogy mindig óvatosnak kell lenni. Mindig fel kell készülni a rosszra. Soha nem érezhetjük magunkat biztonságban. Ha kint maradunk, biztosan megtalálnak bennünket.

Úgy látszik, a betolakodók felfedezték az átjárót is, mert nagy csatazajjal megjelentek a barlangban. Hangjukról ítélve jó sokan lehettek, mert az ordítozás betöltötte az egész barlangot.

- Átkutatni mindent - hallatszottak a parancsszavak. - Megnézni minden zugot.

István egy-két szót tudott elkapni, annyira még nem értette az orosz nyelvet. Antaltól kérdezte meg, hogy mit is mondanak tulajdonképpen.

- Te egész jól beszélsz már oroszul, de azon nem csodálkozom, hogy ezt nem érted. Ezek tájszólással beszélnek. Nálunk ilyen sok van. Azt mondják, felfedezték a bolsi tanyát, most leszámolnak azzal, akiket itt találnak. Remélem, nem lesz szerencséjük. Milyen jó, hogy itt rendeztük be tanyánkat. Valaki elárulhatta a csoportból, akiket korábban idehoztunk. Sajnos ide se jöhetünk már.

Ezt Iván szomorúan mondta, István sejtette, hogy ez mennyire megrázta ezt a derék embert. A barlang titkát apjával hosszú éveken át megőrizték, és most az ellenség megtudta.

- Remélem, ide csak nem jönnek - kérdezte a leány aggódva.

- Nem valószínű.

- És ha mégis? - nézett a fiú féltően a leányra.

- Akkor... akkor... akkor vesztettünk - válaszolt Iván. A fiatal férfi háta megborsózott, de nem szólt semmit.

Nagy volt a zsivaj odalent, a katonák futkároztak jobbra-balra a barlangokban. Fáklyák lobogó lángjainál kutattak át minden sarkot, minden kis beszögelést, hátha ott rejtőzködik valaki. Kutyák is voltak velük, szaglászták a köveket, de ők sem találtak semmit. Többen csaholtak az előtt a kövek előtt, ahol Istvánék felmásztak.

- Mit akartok itt? Az égbe nem mentek fel - nevettek a katonák. - Na tovább keressetek.

- Milyen szerencsénk van, hogy ezt a helyet választottuk valamikor apámmal. Ide nem tudnak bejönni. Ide egyébként még soha nem hoztunk senkit. Ti vagytok az elsők.

- Most jól tetted Iván - súgta vissza István.

- Nincs itt senki! - kiabálták a katonák.

Azért még hosszú ideig keresték a nyomokat, kutatták a barlangot, de nem találtak senkit.

- Pihenő, itt maradunk két napig, aztán megyünk. Majd ide visszatérünk.

Istvánék úgy tervezték, hogy másnap már tovább mennek, de most már be kellett látniuk, hogy addig, amíg ezek el nem mennek, tovább nem mehetnek. Alkalmazkodni kellett hozzájuk. Igen, az alkalmazkodás. Ez igen fontos tényezője az életnek. E kérdések forogtak Antal gondolataiban is. Az alkalmazkodás! Ez az egyik alaptörvénye a természetnek. Alkalmazkodni kell a növénynek, ha meg akar élni. Ha nem teszi, elpusztul. Alkalmazkodik mesterien, így megél a sziklán, megél a sivatagban és mindenütt, ahol az életfeltételnek legparányibb szilánkja is fellelhető. Így megél a sivatagban a kaktusz a maga tüskéivel, így a vízinövény vízben, a gyopár a havason. Így él alkalmazkodva az állat is, és éppen alkalmazkodó készségénél fogva szinte mindent kibír. Így él meg az észak és dél hideg vízében a fagyhatáron túl a fóka, így él a fekete frakkos madár, de így él szinte elpusztíthatatlanul a sivatagban a skorpió, de így él az ember is. Az ő alaptörvénye is az alkalmazkodás. Ha megpróbáltatások vannak, ki kell bírnia a természetnek, alkalmazkodnia kell a fagyos talajhoz, a hideghez, a fagyhoz, a zord észak különleges körülményeihez, de alkalmazkodnia kell a tűző napsugárhoz is, és alkalmazkodnia kell ahhoz a társadalomhoz is, amelyben él. Ha megértek a feltételek az újnak érkezéséhez, ehhez is alkalmazkodni kell, mert ellenkező esetben ennek hiányában ugyancsak elpusztul. Alkalmazkodnia kellett a rabszolgának ura önkényéhez, alkalmazkodnia kellett a jobbágynak a földesúrhoz, alkalmazkodnia kellett a munkásnak a gyártulajdonoshoz, és talán alkalmazkodnia kell az új rendhez is, ami talán eljön.

- Hát mi is kibírjuk a két napot! - mondta bosszúsan Antal, nem is sejtve, hogy mi vár még rá. - Csendben leszünk majd, halkan beszélünk, nem főzünk, eszünk továbbra is hideg ételt. Fő, hogy van.

- Azért főzni is lehet - nyugtatta meg társait Iván. Ezt mi már apámmal kipróbáltuk. A füst kimegy a nyíláson, nem száll át, de a tűz sem világít, és a hang is nehezen hatol át, de kiabálni azért nem lehet.

- Akkor békés egyetértésben kell élni az ellenséggel és nem szabad provokálni - jegyezte meg nevetve István.

A kellemetlen közelség ellenére, egyik sem bánta, hogy még maradni kellett. A fiú és a leány azért nem, mert ily kellemes közelségben sehol nem lehettek volna egymás mellett, de nem bánták a többiek sem, mert a pihenés és a nyugodt körülmények igen ráfértek a sok megpróbáltatáson keresztülment emberekre.

Szépen telt az idő. Iván, már nem is tudni melyik őstől egy zsebórát örökölt szépen cifrált számjegyekkel. Mindig lelkiismeretesen felhúzta, mióta apjától megkapta, egyetlen nap sem mulasztotta el. Erről tudták megállapítani, hogy már estefelé járt az idő.

Iván az idő előrehaladtával egyre rejtélyesebben viselkedett, úgy nézett ki, mintha vívódna magában. Aztán egyszerre a leányhoz fordult.

- Gyere! Hozd a fiút. Mutatok nektek valamit, de soha nem szabad róla beszélnetek.

A leány intett a fiúnak, majd hármasban mentek a barlang egyik oldala felé.

- Na, most újra legyetek ügyesek, itt is át kell mászni.

A fiatal férfi izmos volt. Egykettőre feljutott a tetőig. Itt nem kellett a tenyérbe állni, a köveken könnyen fel lehetett mászni a tetőre. A férfi után a leány mászott fel, ő is ügyesen mozgott, majd Iván követte őket.

Fent a fal tetején a fiú és a leány alig tudott magához térni a meglepetéstől. Mint egy csodálatos cseppkőbarlang, úgy nézett ki az új barlang belseje. Az oldalakon különleges képződmények és itt-ott oszlopsorok emelkedtek. A barlang alja egy kristályvizű tó volt.

Volt valami, ami még különlegesebb volt. A barlang valahonnét világítást kapott. A fény úgy hatolt be, mintha különleges szűrőkön érkezett volna, és oly pazar színjátékot produkált a barlang falának és oszlopainak természet alkotta figuráin, mintha a legkülönlegesebb prizmákon folyt volna keresztül. A víz tükrének csillogása, a falakról és az oszlopokról visszaverődő fény tette még csodálatosabbá a természetnek ezt a mesterművét.

Hosszú ideig hangtalanul nézték ezt a természeti csodát. Egyikük sem akarta megtörni ezt az ünnepélyes csendet.

- Nem tudom, honnan jön a fény. Apámmal sokáig kutattuk, de még nem sikerült felderíteni - törte meg a csendet Iván.

- Csodálatos - mondta egyszerre fiú és a leány.

- Na mászás! Lehet fürdeni - adta ki az ukázt Iván.

A fiú most különösen gyors volt, de a leány is. Egykettőre lent voltak mindketten.

- Nyugodtan levetkőzhettek, senki nem fog benneteket zavarni - szólt még le Iván, aztán leereszkedett a meredek sziklafalon a társakhoz. Visszaérkezve hozzájuk csak annyit jegyzett meg mosolyogva: - Fiatalok. - Ezalatt a fiatalok a tó szélén álltak. A leány nem sokat teketóriázott, ledobta magáról a ruhát és beugrott a kissé hűs, de kellemes vízbe. A fiú követte.

A két fiatal úgy érezte, mintha fényárban úszna minden. Csodás volt ez a nap, oly csodaszép, amit a legmerészebb álmukban sem tudtak volna elképzelni.

A két emberi test, mint virgonc halak úszkáltak a vízben. A fiatal, kidolgozott női test, ugyancsak a természet egyik csodálatos terméke, szépségével versenyre kelt a természettel, ezzel a pazar környezettel és harmonikus mozgásával, kecsességével elkábította a fiatal férfit.

Bent a vízben, a tó közepén ölelték át egymást, és forrt össze ajkuk egy forró, sőt izzó csókban. Az igazi mennyország nyílt ki előttük.

Ez a természet adta nász örökre összeforrasztotta őket.

Van valami soha meg nem fogható az életben. Két ember, aki rongyokban, sokáig éhezve, halálos veszedelmek közepette sokkal boldogabbnak érzi magát, mint mások, híres építészek által alkotott kastélyokban, selymekbe bugyolálva, a drágakövek tömege között.

Sokszor egészen más kell az élethez, nem a gazdagság, és az igazi boldogsághoz vezető út nem mindig drágakövekkel van kikövezve.

Végtelenül igaz az a szólás, hogy semmi sem tart örökké. Eltakarodtak a hívatlan látogatók is, és Istvánék részére is elérkezett az indulás ideje. Felpakoltak és elszántan, összeszorított szájjal indultak tovább.

XXVI.

Minden ismeretlen csak addig ismeretlen, míg meg nem ismerik. Bármennyire ismeretlen volt Istvánék számára is az új tábor, kénytelen-kelletlen hozzászoktak.

Ez valóban különleges tábor volt, már a bejáratnál látszott, hogy ez más, mint a többi. Ezt háromszoros szögesdrót vette körül, és közel egymáshoz őrtornyok álltak katonás rendben.

Itt szótlan, csendes emberek éltek. Sokan haláltábornak is nevezték, mások emberirtónak, ismét mások döglesztőnek, de minden elnevezés találó volt.

E táborban ugyancsak foglyok voltak, de hazaiak és idegenek vegyesen. Ide hozták azokat is, akiket különösen veszélyesnek tartottak, a lázító politikai foglyokat, és idehozták azt az ellenséget is, akit ugyancsak különösen veszélyesnek tartottak, vagy akit különösen meg akartak kínozni. Ennek megfelelő volt a szellem, a bánásmód. Durva, kegyetlen volt itt minden. Itt nem gondoskodtak a kényelemről. Itt aztán nem volt számadás, aki itt meghalt, azzal nem törődött senki. Itt nem volt orvos, ha valaki elhalt belökték a mocsárba, abba a mocsárba, mely kíméletlenül elnyelt embert, állatot. Itt fegyelmet, rendet követeltek meg. Ha egy csoport nem tetszett, vagy akár több száz ember, egyszerűen nekihajtották a mocsárnak, és a rabtartók hidegen nézték, mint szívja be a mocsár kegyetlen torka mindörökre azt a sok embert.

Itt nem volt beszéd, itt a korbács dolgozott, addig, míg a fogoly véresen nem esett össze. Itt nem volt kötszer, és nem volt kenőcs a sebre. Ha a seb elmérgesedett, a seb gazdája indult a mocsár felé. Itt beteg nem volt. Itt nem volt sátor, itt nem volt földbe vájt kunyhó, itt a szabad ég volt, esőben, sárban, hidegben, és csak egy volt, a halál. Boldog volt az, akiért eljött. Ezt Istvánék az első napokban megtanulták.

Pár napig minden csendes volt, senki nem törődött velük. Csak hely volt kijelölve számukra. Hely, közel a mocsár mellett, hogy aztán ne legyen gond.

Hiszen egy csoportból nem sok marad meg, a távozókról nem kell gondoskodni.

Istvánéknak sikerült egy csoporthoz sodródni, Iván vezette őket oda. Kezdetben, hej, hányszor átkozta meg István ezt a pillanatot.

A tábort éppen akkor töltötték fel. Aztán egyszerre hulltak az emberek, mint a legyek. Ezért nem is volt érdemes foglalkozni velük. Meg kellett várni, ki marad életben, kinek erős a szervezete, ki bírja ki a kibírhatatlant. Ha megmarad, akkor érdemes ütni is, mint egy legyet, agyoncsapni, ha úgyis döglésre van ítélve.

Pár nap múlva elkezdődött a munka. A mocsárban, a vízben állva kellett nádat vágni, összerakni, hurcolni. Keresve sem lehetett volna találni jobb foglalkoztatást. Ébresztő már hajnalban, de az sem a szokásos. Katonák járták a tábort, korbácsok sújtanak, és vezényszavak is úgy pattognak, mint az ostorcsapás. Lassan a test minden része kék lesz és lila, már nem marad a korbácsnak hely. Aztán valami lötty, valami ismeretlen, talán fű, talán valami más, de nagyon fanyar. Igaz, meg van főzve. Valami mégis van benne, mert ha az életet fenn tudja tartani, nem hal meg tőle az ember, hiszen másként dolgozni nem tudna.

Az őrök is derekasan dolgoznak. Vízhatlan csizmában járják a mocsarat, és dolgoztatják az ostort is, a csapások ütemére gyorsabban megy a munka. Aki itt van, kételkedik abban, hogy mindez a földön van-e, nem az alvilágban, a pokol tornácán. Talán ez az ördög szigete? Ha az nem is, de a rideg, embertelen valóságé.

Micsoda pokoli szenvedéseket kellett elviselnie Istvánéknak. Egy ideig azt sem tudták, hogy miért.

Aztán egy tiszt járta körül a tábort. Szép, cári egyenruha feszült rajta. Erős lehetett, mint a bivaly. Széle-hossza egy.

Valami emberfeletti erő sugárzott le róla, valami határtalan keménység. Összehúzta magát az, aki eléje állt.

Nem korbács volt nála, hanem lovaglóostor. Nem szerette a lehajtott fejet. Akivel beszélt, lovaglópálcájával az álla alá nyúlt és kényszeríttette, hogy a szemébe nézzen.

Kegyetlenül hideg szeme és átható pillantása volt.

István szemébe is belenézett. Mindkét szempár hideg és fagyos volt, mindkét arc kiismerhetetlen. Egyiken sem rezdült meg egy ideg sem, egyik szemen sem volt villanás.

Aztán a tiszt odébb állt, a többieket nézte. Talán a leánynál enyhült meg egy pillanatra ez a jéghideg szem, de aztán a tiszt rezzenéstelen arccal ment tovább.

Ezt a hideg, kőarcot István nyomban felismerte. Ő volt az Erőművész, a cári ohrana, a cári titkosszolgálat tisztje. Most milyen rideg és kegyetlen, pedig István, amikor vele együtt dolgozott és szinte naponta találkozott ezzel az emberrel, hogy becsülte, egyenes, talpig becsületes embernek hitte. Hogy megváltoztat az élet embereket.

Antal, mintha István gondolatait kitalálta volna, köpött egyet az ohrana tisztje felé. A tiszt már háttal állt, nem figyelt oda, de odafigyelt kísérete, a nyomában loholó pár pribék.

Sújtott a korbács, de Antalt mégsem érte el, mert István villámgyorsan elkapta a lesújtó kezet, és úgy megrántotta, hogy az zsákként zuhant a földre. Pillanatok alatt körülötte volt a sok pribék. István nem mozdult, csak állt egyenesen. A körülötte álló, sújtásra kész embereket meglepte ez a határtalan nyugalom, pillanatokig farkasszemet nézett István és az előtte álló pár pribék. Ezt már látta az Erőművész is, és István elé visszalépkedett. Nyugodt, hideg, szinte vesékig ható pillantással nézett rá a tiszt, majd ellentmondást nem tűrő, határozott mozdulattal intett István körül ácsorgó, ütésre kész pribéktömegnek:

- Ezzel én foglalkozom! Megértették? Ne merje egyik sem bántani.

A hang olyan határozott volt, oly ellentmondást nem tűrő, hogy István körül álló katonák nyomban odébb álltak.

- Ezeket is hozzám külditek! - mutatott a tiszt István barátaira, akik oly közel álltak Istvánhoz, hogy elvitathatatlan volt, hogy ezek hozzá tartoznak. Aznap késő estig, a szokottnál is tovább, hosszabban végezték a munkát.

Kemény, erőt, vért, velőt, vasegészséget és vasszervezetet igénylő munka volt. Nádvágás, hideg vízben állva, szinte pihenő nélkül, a pribékek hada között. Amikor vége lett, fáradtan zuhantak a földre, és arra sem volt kedvük, hogy ételt készítsenek maguknak.

Másnap ismét kegyetlen volt az ébresztő, a szokott módon vertek lelket a kimerült, fáradtan ébredő emberekbe. Az ólmos fáradság súlyát ellensúlyozta a korbács, annak hússzakító hatására a legfáradtabb ember is magához tért.

Amikor már sorba verődtek, ismét megjelent a hideg szemű tiszt, és hűvös nyugalommal nézett végig az embereken.

- Na, ezeket hozzám - mutatott Istvánékra.

Még öt embert választott ki, akiket István mellé állított.

- A csónakba velük!

Három csónak indult, két nagyobb és egy kisebb. A két nagyobb csónakban öt-öt fogoly és két fegyveres. A kisebbikben a tiszt és az evezős.

Istvánékat a pribékek gyűlölködő, de a bosszú örömét és megelégedést sugárzó pillantása követte. Ők jól tudták, hogy ahová Istvánékat viszik, onnan eddig még igen kevesen tértek vissza.

Istvánék tekintete is hűvös volt, de komor. Ők is hallottak már a belső szigetről. Rém-regényeket beszéltek arról az emberek és borzongva emlegették. Aki odament, attól szótlan, résztvevő tekintettel búcsúzott, aki maradt. Tudta, hogy nem tér vissza többé.

István fejében megfordult a szökés gondolata, de látva a sok őrzőt, letett erről. Talán, talán mégis van halvány remény neki, aki a lápban nőt fel, úgy ismeri a mocsarat, mint más a tenyerét, talán tudnak magukon segíteni. Elsősorban nem magára gondolt, hanem társaira. Nézte a csónak elején összebújó fiatal párt, akik ugyancsak halálra készülődtek, s szíve részvéttel telt meg.

Csodálta ezt a leányt, akinek zokszava nem volt. Az ősanya szülötte lehet, a jégország leánya. Megkínzott arcán még mindig él a bizalom. Boldog lehet az az ország, melynek ilyen szülöttei vannak. Ez az ország talán mindent kibír, ha ilyen leányai és fiai vannak.

A csónakok halkan siklottak a nyálkás vízen a különböző vízinövények között. István gyakorlott szeme nyomban észrevette, hogy ez a tájék vadabb, embertelenebb, mint az ő területük volt, azé a birodalomé, melynek gyermekkorában császárának érezhette magát. Itt mintha kénes lett volna a levegő, mintha a rovarok hadát valami irányította volna, hogy elűzze a betolakodókat, a víz is mintha jóval sárosabb lett volna, mint az övéké; ahol jéggé dermedt a víz, ott is legalább szürkés volt a jég. A tájék ugyan hasonlított István megszokott környezetéhez, de ez azért más volt. Ezt újra meg kellett szokni. Istvánnak könnyebben ment. A csónakok kimondottan a mocsár átszelésére készültek, sekély merülésűek voltak, és ott is, ahol már más csónak felmondta volna a szolgálatot, még vígan siklottak.

Változatos volt a vidék, változatos, ahogy a mocsarak világa, a láptenger szokott. Órákig siklottak ebben a környezetben. Előbb Istvánék csónakja volt elöl, aztán változott a helyzet, a tiszt csónakja került előre. István hamar észrevette, hogy a mocsáron az utat, talán egy ember, de legfeljebb kettő ismeri igazán. Tájékozatlanok voltak a foglyok, akik először jártak ezen a vidéken, de tájékozatlanok voltak a katonák is, akik ugyan már többször megjárták ezt az utat, de István meg volt róla győződve, hogy egyedül soha nem találnának ide. Itt gyakorlott vezető nélkül mindegyikük éhhalálra lenne ítélve.

Ismeretlen volt a vidék a foglyoknak, de azért István jól felismerte, hogy hol van oly talaj, amely megbírja az embert, hol van olyan földrész, ahol élni lehet, hol süllyedős a talaj, hol merül el az ember menthetetlenül.

A tiszt egyszer csak megálljt int. A katonák már tudták, hogy ez mit jelent. A foglyok nem értették, de gyorsan megtanulták, gyorsan át is szálltak a másik csónakba, és onnan az ott lévő foglyokat átzavarták. Most az egyik csónakban csak foglyok voltak, a másikban meg katonák, míg a tiszt és az evezős az elöl lévő kisebb csónakban ült.

A tiszt felállt a csónakban, elővette revolverét és hidegen végignézett a foglyokon:

- Aki szökni merészel, lelövöm! Értették? De nincs is értelme. Innen menekülni nem lehet, csak meghalni. Világos?

A katonák keresztet vetettek, aztán a tiszt intésére megindultak visszafelé. A katonákkal telt csónak mind messzebbre távolodott, és lassan eltűnt a mocsár homályában.

- Indulás! - adta ki a tiszt a parancsot. - Pontosan kövessenek engem, mert ha lemaradnak, nem élik túl. Így még megmenekülhetnek.

István és Antal fogta a lapátot, az evező tolla belehasított a vízbe, és a csónak megindult a tiszt csónakja után.

A két csónak egy ideig siklott a vízen, de aztán meg kellett küzdeni minden méterért. Az evezők tollát befogta a hínár és egyéb vízinövény, azt gyakorta meg kellett tisztítani, és sokszor a csónak alját is visszafogta a növényzet, de a tiszt csónakjától nem lehetett lemaradni, az halálukat jelenthette.

A tiszt, úgy látszott, igen jól ismeri a terepet, mintha a mocsár közepén nőtt volna fel. A kis csónak mindig megtalálta azt az ösvényt, ahol még siklani tudott.

István, a láphoz szokott ember magabiztosságával húzta az evezőt, de a többiek borzadva néztek körül. Ez nem egyszerű láp volt, itt úgy nézett ki minden, mintha a sátán birodalmába tévedtek volna, a pokol tüzére kellett volna indulni vezekelni.

Istvánnak veszett gondolata támadt, mind erősebben húzta az evezőt, hogy Antal már alig tudta követni, de a tiszt csónakja oly ügyesen és gyorsan siklott, hogy a két csónak között mindig megmaradt a távolság és István nem tudta utolérni. El volt szánva rá, hogy végez a két emberrel. Estefelé járt, a nap már lebukni készült, amikor a tájék zordsága enyhült, mintha a táj szebbé vált volna, mintha a vad torzszülött javult volna.

István úgy érezte magát, mint valamikor régen. Otthon, amikor a zápor után kisütött a napsugár, és szivárvány szelte ketté az eget. Most már a tájék is hasonlított az övére, a valamikori birodalomhoz.

A tiszti csónak egy földnyelv felé vette útját. Ez olyan volt, mint otthon az ő szigete. Akaratlanul is a régi kis kunyhót kereste szemeivel.

A növényzet is olyan volt, mint otthon azé a szigeté. Nem kísérteties ez a hasonlóság? Talán a szülőföldjére tért vissza meghalni? Talán az érzékei játszadoznak vele, és ez itt már a vég?

A tiszt csónakjának orra nekicsapódott a partoldalnak, és a tiszt könnyedén kiugrott a csónakból és kilépett a katona is.

A tiszt újra revolvert vett elő:

- Kiszállni!

Kiszálltak a foglyok is. Bátran, elszántan, a hosszú szenvedéstől nem megtörve, hogy szembenézzenek további sorsukkal.

- Maga velem jön! - mutatott a tiszt pisztolya csövével Istvánra. - A többieket vigye a paradicsomba.

Erre a szóra végigfutott a hideg a fiú hátán, és fájdalmas tekintetet vetett a leányra, aki biztatóan pillantott vissza rá.

A tiszt figyelmét nem kerülte el a pillantás, mert szeme egy pillanatig megpihent a két fiatalon.

Megindult a foglyok csoportja, és megindult a tiszt is Istvánnal. Most István ment elöl, a tiszt hátul.

István emlékezetében végigfutott a pillanat, amikor ez az irtózatos erejű ember futott a ház tetején és kapásból tüzelt a földre. Ennél nincs esély a menekülésre.

Elhaladtak a buja növényzet között. Itt sűrű volt a fű, magasak voltak a fák, olyan volt minden, mintha nem is a mocsár kellős közepén lettek volna, hanem valami szép, tarka mezőn, vagy egy tisztáson, szép, vadregényes erdő közepén.

A sűrű fák közül hirtelen kibukkant egy szép, fából készült ház. István a meglepetéstől megállt.

- Csak tovább! - parancsolta a tiszt oroszul. István ment tovább.

Odaértek a ház ajtajához. Az nyomban kinyílt, és egy katonaruhás ember feszes vigyázz-állásban tisztelgéssel fogadta az érkezőket.

István nyomban látta, hogy nem is akármilyen házba került. Az emeletes faház volt, több szobával. Csikorgó lépcsőkön mentek fel az emeletre. István agya automatikusan rögzített mindent, a szobák elhelyezését, még a magasságot is, és mindazt, ami egy esetleges szökéshez kell.

István egy ajtó elé ért.

- Lépjen be!

A szoba egy szép dolgozószoba volt, az íróasztallal szemközti fal mellett és a szoba fala mellett könyvesszekrények, és a szabad falakra aggatva különböző fegyverek, régi kardok és művészien faragott pisztolyok.

A tiszt az íróasztalhoz ment, és a pisztolyt az asztalra dobta. István mereven nézte a tisztet.

- Ki vagy te tulajdonképpen?

- Egyszer már kérdezted és feleltem: a cári ohrana tisztje, de a forradalom katonája. Nem emlékszel?

- És magamat minek tekinthetem?

A tiszt felelet helyett felvette a fegyvert az asztalról, és a csövénél fogta meg, és István felé dobta:

- Szabadnak!

István elkapta a pisztolyt.

- Töltve van! - mondta a tiszt tompán.

- És kint vannak az embereid?

- Igen - válaszolt újra a tompa hang.

- Akkor mit komédiázol?

- Nem komédiázom. Na, add vissza.

István visszaadta a töltött fegyvert.

- Na gyere ide, hadd öleljelek meg. Bátor ember vagy! Na... na... gyere!

István állt, de a tiszt eléje ment. Megölelte Istvánt, és arca mindkét felére, jó öreg orosz szokás szerint egy csókot nyomott.

- Mit gondoltál? Azt hitted megváltoztam?

István óvatos volt.

- Azt mondják odaát - mutatott István a tábor felé -, hogy innen még nem jött vissza senki.

- Ez igaz is, arra még nem ment vissza senki.

- Mi ez a tábor tulajdonképpen?

- Ez vagy az? - mutatott most a tiszt a régi tábor felé.

- Az!

- Az igazi fogolytábor!

- Ez?

- Ez is tábor, de a mi táborunk.

- Talán a forradalmárok tábora?

- Az!

- És miért a kettő együtt?

- Mert így biztonságos.

- Miért itt?

- Az biztos, hogy ez Oroszország legnehezebb és legcsúnyább tábora, de most egyedül itt tudunk elbújni.

- Mit csináltok itt?

- Előtted már nem titok. Itt agitátorokat képezünk ki, akik majd innen mennek a lakosság és a hadsereg körébe.

- Véletlenül kerültünk ide?

- Te igen, de a többiek nem.

- És én miért véletlenül.

- Mert a csoporttal voltál, és nem tudtunk szétválasztani, de az Artistával megbeszéltük, hogy téged nem szervezünk be.

- Miért nem?

- Ahogy már mondtuk neked, te nem vagy forradalmár. Te igen becsületes munkás vagy, aki családi életre termett. Egyébként mindketten szeretünk.

- Az Artista? Már értem, ő is egy agitátor?

- Nem, ő munkatársunk a hadseregben.

- Úgy viselkedett velem szemben, mint valami idegen.

- Én is.

- Vettem észre.

- Na gyere, előbb igyunk meg valamit, utána beszélgetünk.

A tiszt egy csengőt rázott meg. Pár pillanat múlva egy idősebb, mandulaszemű nő lépett be.

- Hozz teát és süteményeket is.

A nő hangtalanul, ahogy jött eltávozott, de gyorsan vissza is tért egy tálcával, amelyen egy szamovár volt és két csésze, sütemények és déli gyümölcs.

- Te úgy élsz itt, mint egy császár.

- Na, nem egészen. Amikor odaát vagyok, bizony nincs jó dolgom.

- Ott valóságos rémregényeket mesélnek rólatok.

- Igen tudom. Mi tartjuk fenn ezt a hiedelmet, terjesszük rendületlenül, de az igazság az, hogy valóban ez a mocsarak legrosszabbika. Önmagában félelmetes. Aki ide betéved, élve nem kerül ki.

- Te hogy tudsz itt tájékozódni?

- A környéken születtem. Ez a hazám. Te is a mocsár mellett születtél, azért is vagy nékem szimpatikus.

- Amikor ezt Pesten elmeséltem, nem szóltál rá semmit.

- Mi megtanultunk hallgatni.

- Még a legjobb barátaitoknak sem mondjátok el az igazat?

- Nemcsak az igazat, a valótlant sem.

- És ott a táborban nem is sejtik, mi van itt?

- Halvány fogalmuk sincs róla.

- Hogyan sikerült a titkot megőrizni?

- Igen egyszerű. Onnan ide, azon kívül, akiket én áthozok, még nem jött senki. Aki a táborból szökést kísérelt meg, az soha nem ért ide, de aki üldözte az sem. Aki itt van, és aki innen megy el, az olyan néma, mint én.

- Akkor olyan néma, mint a sír. Most itt mit fogunk csinálni?

- Te amit akarsz.

- És a többiek?

- Tudod István, nagy dologra készülünk. Forradalom lesz, és mi szervezzük a harcot. Ki kell képeznünk, nevelnünk kell azt a hadat, mely a népet vezetni kész és képes.

- A másik táborban is volt agitálás.

- Igen, de ez csak előkészület volt. Itt most sokkal többet tanultok, amiben kedved szerint te is részt vehetsz. Nemcsak politikát, hanem mindent, amit a forradalom katonájának tudnia kell. Itt tényleg mindent megtanulhat.

- Ez afféle katonai kiképző központ?

- Is-is. Itt még a földalatti munkára is kiképezzük az embereket, még arra is, hogy köddé válj, ha muszáj, úgy átváltozzál, hogy ne ismerjen meg senki.

- Velem mit akartok csinálni?

- István te nagyon ügyes, okos ember vagy, becsületes munkásember, nem árt, ha itt is tanulsz, de te nem vagy forradalmár, te családi életre termettél, de ha már itt vagy, akkor segíthetsz nekem.

- Szívesen. Mit kellene tennem?

- Segítesz elszállítani az embereket a lápon keresztül. Ehhez nagy ismeret kell, ami néked gyermekkorodtól megvan. Sajnos már meghaltak embereim, mert nem ismerték eléggé a lápot. Aztán néha besegíthetsz a másik csónaknak is, mely hozza az embereket.

- Fölismernek.

- Még az anyád sem, ha én átalakítalak.

- Értem - mosolyodott el István.

- Természetesen átöltözöl, van itt ruha bőven. Minden, amire szükséged van.

- Társaimmal mi van?

- Ők már tudják, hogy biztonságban vannak. Már ettek is, lehet, hogy most alusznak, mint a bunda - nyomta meg kissé tréfásan az utolsó szót.

- Most majd visszamegyek hozzájuk.

- Igen, de jó, ha elbúcsúzol tőlük. Most már alig fogsz velük találkozni. Neked más feladatod lesz. Mi egy darabig a napi kiképzés mellett a lápot járjuk, hogy jól megismerd.

- Hozzám nőttek, igen rendes emberek.

- Mint mi is egymáshoz. Még Pesten.

István kissé szégyellte is magát, hogy rövid ideig ilyen rossz véleménnyel volt régi barátjáról, de az vessen rá követ, aki ilyen helyzetben másként érzett volna. Milyen hideg tudott lenni ez az ember, mennyire tudott parancsolni idegeinek. Oly közömbös arcot vágott, mintha soha nem ismerte volna, és milyen kegyetlennek látszott, pedig már Pestről tudja, milyen érző szíve van.

Igen, ezt az embert az élet iskolája edzette meg, és nem is akármilyen neveléssel. Ez az ember mindig az élet sűrűjében volt, minden olyan helyen, ahol nemcsak villámgyorsan kellett gondolkodni, hanem villámgyorsan kellett dönteni is, hiszen az élet függött tőle. Nála a lélekjelenlét az élet követelménye volt, hiszen nemcsak egy hibás szó, hanem egyetlen rossz pillantás, egyetlen hibás reflex, a szem, az ajkak rándulása életébe kerülhetett volna. Igen, katona volt ez az ember, rettenthetetlen katona.

- Na menjél lefeküdni. Majd ez a vénleány gondoskodik rólad. Ne félj tőle, ő olyan, mint egy férfi.

Pár perc múlva István a faház egyik szép szobájában találta magát. A falakon képek függtek, és szép ágy volt a sarokban.

István már éppen azon gondolkodott, hogy mit tegyen, hiszen rendbe kell hoznia magát, mielőtt egy ilyen szép ágyba fekszik, amikor az idős nő erélyes hangon szólt be.

- Gyerünk fürdeni!

Az erélyes nő levezette Istvánt a földszintre, hol a szoba közepén egy dézsa víz állt.

- Na, vetkőzni! - szólt Istvánra erélyesen. - Na, na... ne szégyellje magát, nem gyerek már.

István szinte észre sem vette, már bent is ült a hatalmas dézsában, csak a nő kőkemény kezét érezte, amint csutakolja testét. Úgy mosta meg István haját, ahogy anya szokta a gyermekének. Azért már örült István, hogy vége lett a fürdetésnek.

A fürdés után István visszavonult a szobájába. Odament az ablakhoz. Szép, csendes, szelíd este volt, csillagok ragyogták be az eget.

Egy csillag lehullt, talán éppen abba a tóba, ahol István gyerekeskedett valamikor.

XXVII.

Minden relatív. Kétségtelen, hogy Istvánék részére felüdülés volt az új helyzet. Nem kellett esőben, sárban, fagyban, a szabadban aludni, emberi körülmények közé kerültek. A nádasok között ügyesen elrejtve valóságos kis kolónia alakult ki, kedves kis faházacskákkal, ahol kényelmes körülmények között, emberi módon lehetett élni. Az ellátás sem volt rossz, sőt kedvező, kellő mennyiségű és minőségű élelemről gondoskodtak ismeretlen kezek. Ennek megszervezése és titokban tartása művészi szervezésre vallott. Pihenni is lehetett, de az élet még sem volt könnyű. Kemény, nehéz napok kezdődtek el, illetve folytatódtak. Akik ide kerültek, kiválasztott emberek voltak, de ez a kemény élet nékik is komoly megpróbáltatásokat okozott. Azt, ami itt folyt, még a kemény vasfegyelemhez szokott őrmesterek is megirigyelhették volna. Mindent tanultak itt, amit csak lehetett. Aki itt átesett az iskolán, az nyugodtan leugorhatott több méter magas fáról, az kiugorhatott a robogó gyorsvonatból, az tudott bombát csinálni, az tudott észrevétlenül követni valakit, az el tudott tűnni mások orra elől, és ha alacsony műveltséggel is rendelkezett, de nyugodtan bemehetett a legelőkelőbb étterembe, anélkül, hogy kinézték volna, de bemehetett a legkoszosabb kikötői söntésbe is.

István is mindezt végigcsinálta, bár már korábban igen sokat tanult az Artistától, hiszen ő is igen sokat foglalkozott vele.

István a kiképzés alatt sokszor csodálta, hogy mennyi ész, mennyi ügyesség, mennyi talpraesettség szorult ebbe a széle-hossza egy emberbe. Emellett István járta a lápot, a mocsárt, oly helyeket ismert meg, ahol ember még soha nem járt. Sokszor voltak együtt az Erőművésszel, és István, a lápon született ember, rájött, hogy még e körben is van mit tanulni.

Teltek a napok, múltak a hetek. Egyszer csak az Erőművész kijelentette, hogy a kiképzés véget ért. A régieket elszállítják, új transzportok jönnek. Most már Istvánnak komolyan segítenie kell néki, ha ő máshová megy, helyettesítenie kell őt. Azt István megszokta már, hogy a táborból ő szállítja az embereket. Most ő ült a cári tiszt mellett a kis csónakban. Arcát annyira elváltoztatták, hogy valóban még az édesanyja sem ismert volna rá. Kizárt, hogy a táborban bárki is felismerje.

- Na István! Nékem rövid időre el kell utaznom - nézett egyik vacsora alkalmával Istvánra a tiszt. - Most azokkal is meg kell ismerkedned, akik a foglyokat a kiképzés után továbbszállítják. Megmutatom azt a kedves kis falut, ahol azok laknak, akik nékünk segítenek. Ez éppúgy a mocsár szélén van, mint a ti kis házatok volt. Ez éppen a mocsár másik végén van, mint a tábor. Ott a mocsár nem oly elviselhetetlen, mint a tábor mellett. Itt úgy néz ki, mint nálatok a hazai táj. Vállalod?

- Örömmel.

- Nagy, nehéz feladatot vállalsz. Egész emberként kell végrehajtanod. Sok-sok emberért teszed meg. Győzelmünk terajtad is függ.

- Ígérem, hogy vállalásomat híven teljesítem.

Most már véget ért István társainak kiképzése is. A csoportban, mely együtt érkezett ide, csak Antal volt az, aki e feladatokra, melyekre őket kiképezték, meghívott volt. István és a fiú, valamint a leány csak véletlenül, a sors szeszélye folytán került a táborba, de amikor a két fiatalt az Erőművész felkérdezte, hogyan tetszik nékik a javasolt feladat és vállalják-e, a két fiatal igent mondott azzal a kikötéssel, hogy egymástól nem szakadnak el.

Antal és a két fiatal tehát új területre indul el, csak István marad egyelőre a táborban, aki, míg vissza nem tér, segít az Erőművésznek, aztán majd eldönti, hogy merre veszi az irányt. Ígéretet kapott arra, hogy választása esetén hazasegítik.

Elkövetkezett tehát a búcsúzás ideje, amikor ezektől a bátor emberektől el kell válni. István az elválás előtt pár napot még társaságukban tölthetett, mielőtt együtt indultak volna el a láp széléig, ahol véglegesen elválnak útjaik. Ez a pár nap igen önfeledten, boldogan telt el, senki nem gondolt most arra, hogy tulajdonképpen foglyok, és még milyen nehéz feladat vár rájuk. Vidám élcelődés, jókedv tette hangulatossá a pár napot, ami tulajdonképpen szabadság volt a nehéz munka előtt. Mint minden, ez a pár nap is hamar elszállt, és nem maradt más hátra, mint az útra felkészülni.

Az utolsó este István és az Erőművész, a cári titkosszolgálat tisztje, a forradalom katonája ismét abban a szobában ült együtt, ahol István ideérkezésekor először találkoztak. Csendes, kissé szomorkás ez az est és a hallgatás éreztette, hogy mily közel került e két ember egymáshoz.

- Furcsa lesz nélküled - törte meg a csendet István.

- Igen, nekem is.

- Igen nehéz kiképzést kaptunk, ami mindenképpen hasznunkra válik. Tetszett is, hogy véreinken segítsünk, és nagyon becsülöm azt, aki erre áldozza életét, de az őszintén meglepett, amikor az uralkodó osztály likvidálásáról beszéltek. Én saját véreimre nem fogok kezet emelni, csak azért, mert az gazdagnak született. Nagyobb része azoknak is tisztességes ember. Én egyszerű munkás vagyok, és azt szeretném, hogy mindenkinek meglegyen a betevő kenyere. Sajnos láttam embertelen körülmények között élőket, akik penészes lakásokban, tüdőbajban sorvadozva, szinte haldokolva éltek. Mindent megpróbáltam, hogy segítsek rajtuk, részt vettem tüntetéseken is, sőt annak szervezésében, de soha nem tettem olyat, ami nem lett volna tisztességes.

- István, mi tudjuk, hogy te tisztességes ember vagy - nézett nagyon komolyan az Erőművész Istvánra. - Nézd, az én apámat is ohrana ölte meg, akit nem tudtam megmenteni. Ez az egyik oka volt, hogy a forradalom katonája lettem, de én is becsületes embernek érzem magam, ha önvédelemből nem kell, nem tudnék embert ölni. Ez a mozgalom, amit én támogatok, azt szeretné, hogy hazánkban is minden polgár boldogan élhessen, hogy ne kelljen szenvedniük, hogy nékik is meglegyen a betevő falatjuk. Sajnos ehhez a mozgalomhoz is a legkülönfélébb emberek csatlakoztak, de mind többen vagyunk, akik nem embereket akarunk irtani, hanem segíteni honfitársainkon.

- Az Artista is úgy gondolkodik, mint te?

- Azt hiszem igen.

- Ő hogyan került a mozgalomba?

- Erről még senkinek nem beszéltünk. Te vagy az első, akinek ezt elmondom. Én és az Artista egy faluban nevelkedtünk, igen jó barátok voltunk, szinte mindig együtt jártunk. Az Artistának is cári tiszt volt az apja. Magasabb rangban, mint az én apám. Egyszer egy új szakasz jött szüleink szolgálati helyére. Anyám nagyon szép asszony volt, mindenkinek megakadt rajta a szeme. Egyik délután kivitt bennünket sétálgatni a közeli fenyvesbe. Az új szakasz katonái a szomszéd faluból jöttek, és igen részegek voltak. Amikor a vezénylő tisztük meglátta anyámat, előreküldte szakaszát és anyámat megtámadta. Anyám védekezett, a tisztnek a szemébe karmolt. Ezért a részeg tiszt pisztolyával szétverte anyám fejét. A tiszt ugyan súlyos büntetésbe részesült, de a mi életünk azóta megváltozott. Sem én, sem az Artista

ezt a szörnyűséget soha nem tudtuk elfelejteni. Talán ez az, ami bennünket elválaszthatatlanul összeköt, és talán ez a szörnyű élmény formált bennünket. Még mindig nagyon fáj ez a szörnyű emlék, ami kitörölhetetlen nyomot hagyott bennem, lelkileg összeroppantott, de sem én, sem az Artista, bár szinte az egész világot végigjártuk már, hazánknak sokat segítettünk, becstelen dolgot nem követtünk el.

István erre őszintén bólintott, hiszen maga is becsületesnek ismerte meg ezt a két ércbe öntött embert.

- Na de, térjünk vissza a feladatra. Amint én elmentem, te fogsz helyettesíteni. Most te leszel a láp parancsnoka. Élet-halál ura leszel itt. Te döntöd el, kivel mi történjék. Te mész el az ide irányított emberekért. Te vezeted, illetve ellenőrzöd kiképzésüket, és ha befejezted, elszállítod őket. Az átadó helyet majd megmutatom. A faluban úgy kell járnod, mintha ott élnél, azért majd többször meg kell mutatnod magadat. E két lakásod lesz, a láp és a falu.

István csendesen hallgatott, érezte a feladat súlyát, de barátjának mindenképpen eleget kívánt tenni, és addig, amíg vissza nem jön, lelkiismeretesen helyettesíteni fogja.

- Csak oda nem szeretek menni - mutatott István a fogolytábor felé. - Azt hiszik ott az emberek, hogy emberevő vagyok.

- Azt kell hinniük, nemcsak nekik, hanem mindazoknak, akik a tábort őrzik. Meg kell győződve lenniük arról, hogy akiket elhozunk a táborból, halálra vannak ítélve.

- Hogyan lehet őket elhozni, miért adják oda?

- Mert úgy tudják, hogy én onnan a legveszélyesebb embereket hozom el, akiket a titkosszolgálat irányított oda, és akikkel itt bent a mocsárban mi foglakozunk.

- Bennem, hogy fognak bízni?

- Azt fogják hinni, hogy te is az ohrana tisztje vagy. Ide már nem merészkednek be.

- Azok, akik itt „elpusztulnak”, mindig elszánt katonái lesznek a forradalomnak.

- Igen, többségük életre-halálra.

- Még valamit! A foglyok átvételénél nagyon hidegnek kell lenned, érezniük kell a táborban, hogy te a halál küldötte vagy. Nékik is rettegniük kell, így tudjuk csak fenntartani a hiedelmet.

- Igyekezlek majd utánozni, de azt hiszem, nem fog oly jól menni - emlékezett vissza István a jéghideg szemekre, amikor újra meglátta az Erőművészt. Oh, akkor, hogy nekiugrott volna ennek az embernek. Ennek a talpig becsületes, elszánt, bátor és végtelenségig ügyes, lelemények, és most már nyugodtan állíthatja, csodálatos képességű embernek.

Az Erőművész, mintha olvasott volna István gondolataiban:

- Ugye nagyon visszatetsző embernek találtál? Nem így gondoltad a viszontlátást?

- Bevallom, nem.

- Beismerem, hogy ez egy igen visszataszító hely. Na, itt már nem, itt már szép tiszta a víz, már nem büdös a mocsár, de ott a fogolytábor szélén valóban szörnyű. Azért itt telepítették a fogolytábort, hogy az emberek ne merjenek megszökni. Mi pedig ideálisabb helyet nem is találhattunk volna.

- Igen, ez valóban ideális hely! Itt mindenre gondolnak, csak erre nem. Na, és meddig kell itt maradnom?

- Talán a háború végéig, hiszen jobb helyet néked sem találhattunk volna, a hazádba csak nagyon nehezen tudnál visszamenni. Jobb helyet pedig itt úgy sem kaphatsz.

- Ha valami probléma lenne?

- Értem, mire gondolsz. Addig mindenképpen ki kell tartanod, ameddig lehet.

- Végsőkig?

- Nem, ha olyan viszonyok lesznek, hogy már nem is lesz értelme az itt maradásnak, akkor elmehetsz, de addig feltétlen várj. Majd igyekszünk téged hazasegíteni a tieidhez.

Megitták még a jó orosz teát, aztán még kisétáltak a szigetre. Itt valóban minden oly csodálatos volt. Sűrű, buja növényzet, a víz itt átlátszóan tiszta, az ég kék. A levegő sem szokatlanul hideg. Egy csendes, barátságos sziget a láptengerben. Senki nem tudta, miért van ez így. Talán a föld mélyén tiszta vizű források fakadnak, vagy egyéb oka lehetett. Tény, hogy ez így volt, és az is tény, hogy annyira messze volt minden oldalról a sziget, hogy ide valóban csak a legbátrabb emberek merészkedtek. Ezt a titkot, a sziget titkát, hűségesen védte a mocsár, a legnagyobb titoktartó.

István már jól megismerte munkatársait. Pár ember volt körülötte, de a legügyesebb fajtából. Szelíd, csendes emberek voltak, külszínre semmitmondóak, de mindegyik olyan jól ismerte azt, amivel foglalkozott, mintha valahol egyetemi katedrán tanítana. Ezek az emberek valóban mindent tudtak, amire az illegális munkához szükség volt. A halálhűség, a vak engedelmesség volt egyik fő erényük. Azok a típusok voltak, akikben nem lehetett csalódni. Amikor az Erőművész összehívta őket és közölte, hogy István lesz a helyettese, némán bólintottak. István tudta, hogy ezek az emberek most néki engedelmeskednek majd életre-halálra.

- Tudod, miért esett rád a választás? - kérdezte még Istvánt búcsúzóul az ohrana tisztje, a forradalom katonája.

- Miért?

- Mert te is a nádhoz szokott ember vagy, ismered a mocsarat. Tegyél továbbra is minél nagyobb sétákat, hogy minden fűszálat megismerj. Most már tájékozódni megtanultál, de most úgy meg kell ismerned ezt a helyet, mintha saját édesanyád volna. Holnap pedig megismertetlek a faluval, azokkal az emberekkel, akikkel együtt fogsz dolgozni. Most már oroszul is elég jól megtanultál, ismered azt a tájszólást is, amit a faluban beszélnek, így az sem lesz feltűnő, ha oroszul beszélsz. Még az ajkak mozgására is vigyázz, jól figyeld meg az embereket, ahogyan beszélnek. Úgy meg kell tanulnod ezt a nyelvet, hogy még a bennszülött se mondhassa azt, hogy nem itt születtél.

Itt a szigeten, soha nem volt ébresztő, de mindenki pontosan öt órakor kelt. Itt minden pontosan úgy zajlott, mint az „óra”. Itt nem kiabáltak senkire rá, de mindenki pontosan, lelkiismeretesen teljesítette a halk parancsot is. Ezt már az első napokban megszokták, aztán minden a vérükké vált. Talán sehol nem volt ennyire pontos időbeosztás. Itt miden másodpercekre be volt osztva, de azt senki nem érezte gépiesnek.

Az étkezést is egyszerre fejezték be, és szinte egyszerre álltak fel a hosszú, keményfából ácsolt étkezőasztaltól. Senki nem kiáltotta, hogy sorakozó, de több mint húsz ember szépen rendezett sorokban állt fel a faház előtt.

Ruhájuk a régi volt, de ahol hibás volt, ott rendbe lett hozva, ahol lyukas volt, ott meg lett foltozva. Úgy nézett ki a „század”, mint aki fogolyként élt, de azért rendben volt minden, és a hátizsákban sem voltak különleges felszerelések, de minden volt, ami az élethez kellett, az élet továbbfolytatásához. Így külsőre ezek az emberek is olyanok voltak, mint mások, de már

céltudatos, tapasztalt emberek, akik megélnek a jég hátán is, és mindig tudják mit kell tenniük.

Nem kellett sokáig várni, amikor kinyílott a faház bejárati ajtaja és megjelent a két tiszt. István és az Erőművész. István is most olyan ruhát viselt, mint az Erőművész.

Antal odasúgta Árpádnak:

- Nézd, milyen jól áll neki.

Árpád kissé odasandított a leányra, mert akaratlanul is féltékeny volt erre az acélból készült férfire.

István most valóban úgy nézett ki, mint egy igazi orosz tiszt, de annak is a javából. Hosszú, nyúlánk, de így is rendkívül izmosnak látszó alakja, határozott tartása, szoborszerű, éles vonású arca, amit már az élet is megedzett és a szenvedés is, rendkívül jóvágású férfinak mutatta. A nők, legyen az bármilyen rangú, ilyen férfiról álmodoztak maguknak, és ha ez a férfi végigment volna Fehérvár utcáján, sok-sok függöny rezdült volna meg a leányszobák ablakán, és sok-sok sóhaj szállt volna ez után az igazi férfi után.

Kemény volt az a férfi és parancsolásra termett.

Az Erőművész, a cári tiszt, felemelte ökölbeszorított kezét és csak annyit mondott:

- Győzünk!

Az útra kész emberek is felemelték ökölbe szorított kezüket, és ők is csak annyit mondtak:

- Győzünk!

Aztán a cári tiszt a part felé mutatott.

A csoport vezényszó nélkül, gyors, határozott léptekkel indult a part felé, és ott elhelyezkedtek a csónakokban.

A vezércsónakban az Erőművész és István ült. Előttük és mögöttük két evező szelte a vizet.

Nagy munka volt a csónakok átvitele. Akkor lehetett érzékelni, milyen hatalmas ez a láp, amikor végig kellett hajózni benne. Hogy változott még a vidék, a víz, a növényzet, sőt az éghajlat is. Olyan volt ez, mint egy igazi őserdő, ahogy mind beljebb hatol szinte áthatolhatatlan növényzete között az ember, mind rejtelmesebbé válik.

Ami másoknak még kiismerhetetlen útvesztő volt, ott István már elég jól tájékozódott. Az Erőművésszel már hosszú ideje járták együtt ezt a hatalmas, állandó meglepetéseket rejtő világot, és így István, a mocsárban felnőtt ember, kellően tájékozódott. Az ő éles szeme azt is észrevette, amit más nem látott. Ő tájékozódott a növényzetről, nem egyszer egy kis fagyökérről, füvekről, és sok-sok egyéb apróságról, amit csak a nád között élő ember láthat meg, mindenki más számára ismeretlen marad.

A titkok szigetéről három-négy evezőnap az út. István és az Erőművész mindig találtak helyet, ahol a csónakok utasai pihenni térhettek. Más nem merészkedett volna be ezekbe a labirintusokba, de ha bemerészkedett volna is, nem élte volna túl. Ahhoz, hogy itt valaki ne süllyedjen el, pontosan tudnia kellett, hová lehet lépni, hol kemény a talaj, hol bírja el az ember súlyát, de azt még jobban kellett tudnia, hogy hová nem szabad lépnie, ahol a szilárdnak látszó talaj nyomban süllyedni kezd, és az óvatlan ember menthetetlenül elmerül.

E tájon ugyanazok a szigorú természeti törvények uralkodtak, mint az őserdők mélyén, aki nem tudott alkalmazkodni, aki nem ismerte környezetét, az nem tudott megélni, azt a környezet pusztította el.

A pihenő emberek is sokat tanultak itt, és ha egyedül nem is éltek volna meg ebben a mocsárrengetegben, de már a szigorú vezetés mellett ők is tudták, hová kell lépni, és fegyelmezetten követve az előttük haladó vezetőt, pontosan léptek annak lába nyomába, így aztán sértetlenül értek a kijelölt területre, mely az éjszakai pihenést szolgálta.

Itt Antal kezdte magát otthon érezni. Itt puskával lőni nem volt szabad, itt hang nem hallatszhatott, itt ugyancsak a suhanó nyílvesszőnek volt szerepe. Az ügyes kis nyílvessző, meghozta a pompás falatokat, a kitűnő madárhúst. Természetesen a lelőtt madárért, a felnyársalt halért más nem mehetett el, csak az Erőművész és István, hiszen senki nem tudta, hol süllyedhet el, hol vész el mindörökre.

Végre a negyedik napon, amikor már lefelé szállt a nap, ütközött az első csónak a partoldalba és utána a többi.

Az alkonyati félhomályban, amit a mocsárban terpeszkedő köd is sötétített, mint az árnyak szálltak ki a csónakból az emberek. Azután összekötötték a csónakok elejét, hogy egyszerre lehessen valamennyit visszavontatni. Ez komoly, nehéz műveletet igényel majd, amikor a lagúnák mélyén, a sekély vizeken suhannak.

Aztán az árnyalakok imbolyogva indultak tovább a falu felé, ahonnét szétszóródnak a hatalmas ország minden tája felé, ki-ki a maga parancsa szerint.

Sokat tanultak már valamennyien, és azt a tudást, amit itt megszereztek, minél termékenyebben akarták elhinteni.

Ők vakhívők voltak, egy pillanatig sem kételkedtek küldetésük eredményességében. Érezték, hogy valaminek jönnie kell. Jönnie kell egy forradalomnak, mely olyan lesz, mint egy tisztítótűz, mely megtisztítja a társadalmat, mint a felégetett tarló a betegségtől a földet. Kételyek merültek fel? Nem, ők általában végrehajtó gépezetek voltak, ha parancsot kaptak, azt maradéktalanul végrehajtották. Különösen küldetésük kezdetén meg voltak győződve arról, hogy mindaz, amit tesznek helyes, erkölcsös, az embertársaikat segíti. Azt, hogy végül is mit hozott ez a vak engedelmesség, sokan nem érték meg.

Nem messze a falutól megálltak egy kőkeresztnél. Aztán még egy utolsó ölelés, még egy utolsó szó és mindenki külön-külön indult el a maga útján. Volt, aki gyalog, volt, akit itt már kocsi várt, hogy úgy vigye tovább.

István és az Erőművész még hosszú ideig álltak a kőkeresztnél. Az árnyak közben egyre jobban távolodtak. A nap végső erőlködésében még vérvörös sugarakat lövellt szét, és ez misztikus keretbe foglalta a távolodó embereket.

XXVIII.

- Mintha az életünk egy darabkáját vinnék - sóhajtott fel az Erőművész.

- Igen, e rövid idő alatt is összenőttünk. Szinte fáj, amikor el kell válnunk.

Már sötét volt a táj, a környék, amikor a két férfi elindult a kőkereszttől, és indult a falu felé.

- Innen a faluból komoly segítséget kapunk. Másként nem tudnánk kivitelezni terveinket, megszervezni az utánpótlást, az emberek ellátását, és elszállítását sem.

- Ehhez nagyon komoly szervezet kell.

- Tévedsz. Erre nékünk három emberünk van, de ezek oly ügyesek, hogy egy egész századdal felérnek. Majd megismered őket. Még ma éjjel mindegyikkel beszélünk, aztán holnap már én is útra kelek.

- Mikor térsz vissza?

- Lehet, hogy egy héten belül, lehet, hogy soha. Az a körülményektől függ.

- Lehet, hogy téged se látlak többé?

- Tudod, nálunk az élet különleges. Nekem teljesítenem kell a társadalmi küldetésem.

- Te egy egészen különleges ember vagy.

- Tudom. Ezt mondják rólam a szervezetben is és mindenhol, ahol eddig megfordultam.

- Nem tudom, mennyire sikerült téged megismernem.

- Talán nem egészen, de úgy érzem, néked a legjobban.

- Igen, ezért is fogom különösen sajnálni az elválást.

Le kellett térni az útról, mert egy kocsi közeledett.

- Ki lehet ez?

- A mi emberünk - mondta a tiszt. - Hozza az élelmet.

- Ilyen áldozatkész?

- Nem, ő maga nem tudja, hogy nekünk hozza a szállítmányt.

- Akkor miért hozza?

- Pénzt kap érte. Azt hiszi, csencselni hozza.

- Ez az a csónak, ami néha befut a táborba?

- Az csak a szállítmány egy része. A látszatot fenn kell tartani. Ezt úgy tesszük, ahogy ma minden GH-ás csinálja. Üzérkedünk, ami nem tűnik már fel senkinek, így nem veszi észre azt sem, amit a mi táborunknak szállítunk, másrészt fenn tudjuk tartani embereink egészségét, míg kénytelenek vagyunk őket a táborban tartani.

- Most már értem. Többször kaptunk külön élelmet, de én nem vettem igénybe.

- Tudom, azért is kaptál pótadagot.

Istvánnak eszébe jutott, hogy őt többször is hivatták az őrségre és megetettek vele valami iszonyú ízű keveréket. Eleinte azt hitte, hogy meg akarják mérgezni, és később azt hallotta, azért teszik, mert állítólag lenézte az orosz nemzeti eledelt.

- Igen valamit megetettek velem, szörnyen rossz íze volt.

- Ez nem volt nemzeti eledel, ezt itt a mocsárban terem. Szörnyen keserű, de igen tápláló. Ha nem etetjük meg veled, talán már nem is élnél.

- Így vigyáztatok rám?

- Van ott is egy-két emberünk, akiket még te sem ismerhetsz meg.

- Pompás szervezetetek van.

- Igen, fel kell készülni a győzelemre.

- Egyet azért szeretnék megkérdezni.

- Na, ki vele.

- Mit értetek azalatt, hogy likvidálni kell az uralkodó osztályt? Hallottam olyan hangokat is, hogy meg kell ölni őket. Én megmondom őszintén, soha nem emelnék kezet honfitársaimra, az életükre meg különösen nem törnék. Ismertem egy ispánt, akit még most is szívemből gyűlölök, de ismertem arisztokratákat is, köztük bárónőt, a leányát is, és őszintén megmondom, mélyen tisztelem őket, és ha őket bárki támadja, akkor én megvédem őket.

- István, azt már tudod, hogy én az egész világot körüljártam, szinte minden zugában voltam. Nagyon sokszor életem nemcsak ügyességemen, hanem csak hajszálon, a vakszerencsén múlt. Ennek ellenére önvédelmen kívül soha embert nem öltem, és nem is fogok. Itt forradalmat akarnak csinálni. Ehhez rajtunk kívül sok-sok ember csatlakozott, és az meggyőződésem, hogy meg is fog valósulni. Magad is látod, hogy nálunk mily nagy lett a szegénység, a háborúban is megrokkant az ország. Mi, igaz hazafihoz méltóan segíteni akarunk. Sajnos azonban mozgalmunkhoz kétes elemek is csatlakoztak. Arra törekszünk, hogy segítsünk az orosz embereken és másokon is, és reméljük, hogy mi leszünk a győztesek, és nem azok, akik gyűlöletet szítanak.

A szekér már elkocogott, Istvánék is visszatértek az útra. Lassan ballagtak a falu felé.

Jellegzetes orosz faházacskák. Kisebb-nagyobb vegyesen. A falu utcája már kihalt volt, az ablakok mögül áradt csak ki némi világosság.

A két férfi a faluba érve ösztönösen is úgy ment, hogy egyik-egyik az utca széle felé került, és éles szemekkel pásztázta végig a házakat. Az ösztönös óvatosság már annyira vérükké vált, hogy a legönfeledtebb pillanataikban sem feledkeztek meg róla.

Lassan ballagott a két ember, mintha semmi dolga nem lenne, akik talán a szomszédból csak most térnének haza. A rendkívül széles Erőművész oly könnyedén lépkedett, hogy egy lepkesúlyú bokszoló is megirigyelhette volna. Szemei a sötétet kutatták. Itt ugyan nem várt veszélyt, de a hosszú szolgálat, az állandó figyelési kényszer, a hivatás hatalma sokszorozottan óvatossá tette. De most mintha valami árnyékot látott volna a ház falához lapulni. - Ez mozgó árnyék - állapította meg magában, amikor erősen lehajtott fejjel közlekedett. Az árnyék pár lépésre volt tőle, de az Erőművész úgy tett, mintha nem vett volna észre semmit.

István is látta az árnyékot, de ő is nyugodtan közlekedett tovább. Már csak lépések voltak az árny és az Erőművész között. Most már István is lassan a zsebébe nyúlt, és óvatosan fogta meg a kés pilingáját. Ez kitűnő dobókés volt, olyan, amit még Pesten szerzett, amikor a vagonok kirakásával kereste kenyerét. Eddig híven megőrizte vándorlásai során.

Még egy másodperc és az árnyék meglendül. Már István kezében a kés, hogy irtózatos erővel kezdje meg útját a támadó felé, de az Erőművész pokoli gyorsasággal ugrott el a támadó elől, és a következő pillanatban iszonyatos erejű szorításával torkon ragadta.

A következő másodpercben a szemben lévő ház előtt újabb árny mozdult meg, István újra a zsebébe nyúlt.

- Én vagyok Vladimír! - mondta a szemközti ház előtti árnyék hangja.

- Mit keresel itt kint?

- Figyelem ezt az embert. Pár nap óta lesben áll. Hozzátok be hozzám.

Az Erőművész gyorsan végigtapogatta foglya zsebeit, majd felső karjánál fogva ellenállhatatlan erővel húzta maga után a szemközti ház felé. Annak ablakai sötétek voltak.

- Na, majd gyújtok világot - szólt az ismeretlen, amikor már valamennyien a lakásban voltak.

A felgyúló lámpa világánál már látható volt a hívatlan vendég sápadt arca.

- Igen, ez is az ohrana tisztje. - állapította meg az Erőművész, megnézve a megvilágított arcot.

- Mit keresel itt?

- Lelepleztelek benneteket, kinek viszitek azt a sok élelmet. Kevés jelentést adtál mostanában, gyanússá váltál, azért küldettek engem ki. Most letartóztatlak!

- Igazán? - kérdezte az Erőművész. - Aztán nem mondanád meg, hogy hogyan?

Az ohrana tisztje most már megérezte, hogy vesztett játszmája van, de megőrizte hidegvérét.

- De tudod, hogy miattam főbe lőnek?

- Tudom, de te is tudod, mi vár rád.

Most már a tiszt is érezte, hogy innen nincs menekvés. Amit eddig tud, és ezt ezek már gondolják, az éppen elég arra, hogy örökre elnémítsák. Itt már nincs más kérdés, csak az, vagy én, vagy ők. Magában bosszankodott, hogy ennyire óvatlan volt. Igaz, ki számított arra, hogy pont ez az ember kerül eléje.

A két tiszt jól ismerte egymást. Együtt kapták a kiképzést. Az egyik előkelő szülők gyermeke, a másik egy paraszté. Mégis ő volt az, aki előbbre ment, már rendfokozatban is meghaladta tiszttársát. Ezért ő kimondhatatlanul gyűlölte. Hogy örült ennek a felfedezésnek. Már látta, hogy tiszttársát vesztőhelyre viszik, szinte már hallotta is a puskalövéseket, melyek az utolsó hangot közvetítik annak az embernek, akit puskagolyók irtanak ki az árnyékvilágból. Most úgy látszik, sírba kell vinnie titkát. Pedig még csak pár nap kellett volna, aztán már katonák jelenhettek volna meg az ő vezetésével, és letartóztathatták volna ezt a mocskos proletár bandát. Ezért ő kitüntetést kapott volna. Szülei büszkék lehettek volna a hősre. Bár hallgatott volna az eszére, és már tett volna jelentést. Most ez az elégtétel legalább meglenne.

- Na, aztán hogy jöttél rá?

- Hogyan? - kezdte lassan, komótosan a cári tiszt, hogy húzza az időt, jól tudva, hogy aki időt, az életet nyer. Ennek a mondásnak igazsága már sokszor beigazolódott. - Hogyan? Hát úgy, hogy a ti táborotokból nem jött vissza senki, mindenki nyomtalanul eltűnt. Úgy véltem, ennek csak két oka lehet. Az egyik, hogy kimondottan vérszomjas vadállat vagy, a másik, hogy valami rosszban sántikálsz, valamit szervezel. Ezért aztán én jöttem le személyesen, hogy feltevéseimet ellenőrizem.

- Elfelejtetted feletteseidet tájékoztatni, azt remélted, hogy egyedül te arathatod le a babérokat.

- Óh! Hát erről már mindenki tud! - mondta a tiszt látszólag nyugodtan, teljesen közömbösnek ható hanggal, de tudta, hogy a tapasztalt tiszt, tiszttársa, akit már a kiképzéskor is gyűlölt, de csodált is, azzal az irigy csodálattal, nem fogja elhinni.

Az Erőművész nem is hitte el, túl tapasztalt volt már ahhoz. A beszélgetés hatására meg is nyugodott, most már bizonyossággal tudta, hogy arról, ami itt folyt, ezen a gazemberen kívül nem tud más senki.

Az pedig rendkívül éberen figyelte környezetét. Agya lázasan dolgozott. Jól tudta, hogy itt vagy meg tud szökni, vagy soha többé nem megy el, hiszen oly titkokat fedezett fel, amelyek ezeknek az embereknek a halálát jelenthetik.

Igen, itt az alkalom. Tiszttársa lassan az asztalhoz megy, az ajtónál csak ez a paraszt van, azt ajtó nyitva. A másik? Igen az is nagyon erősnek látszik, de nyúlánk is, úgy látszik, hogy az is gyors, de elég messze van. Igen, itt az idő, cselekedni kell.

Mintha rugók lökték volna fel a földről ezt az embert. Oly gyors volt, hogy az ajtóban álló embert is meglepte, de az már régóta kipróbált katona volt, és kiképzését ő is a szigeten kapta, és abban a pillanatban, amikor a tiszt az ajtót felrántotta, már villant kezében a kés, melynek hegye, markolatig hatolt a menekülő tiszt hátába. Az már nem szólt többé.

István és az Erőművész nem szólt semmit. Tudták, hogy valami ilyennek kell történnie, örültek, hogy nem nekik kellett az ítéletvégrehajtónak lenni.

- Ez sem fog már bennünket beköpni - jegyezte meg az Erőművész csendesen.

- Valahogy sürgősen el kell tüntetni.

- Az nem lesz probléma, ott a mocsár. Ő is majd az élelemmel utazik.

- Ha a másik kocsi visszaér, úgyis küldjük a következő kocsit - felelt Vladimír.

- Látjátok, mennyire ügyelni kell - fordult az Erőművész a két férfi felé. - Soha nem tudjátok mikor ér benneteket valami váratlan fordulat, és akkor veszélybe kerültök. Mindig fel kell készülni rá. Ha fel vagytok készülve, könnyebben elháríthatjátok a váratlan veszélyeket.

Gyorsan a kamrába vitték a hullát, aztán a három ember beszélgetésbe mélyedt. A beszélgetést csak akkor hagyták abba, amikor a kocsi megjelent.

- Na, most segíthetnek felpakolni.

A cári tiszt, az ohrana tisztje nem szégyellte megfogni a zsákokat, úgy emelgette, mintha mindig azt csinálta volna. A négy ember, a két tiszt, Vladimír és a kocsis gyorsan végzett a felrakással. A kocsi aljára került a hulla, a zsákokkal úgy körülbástyázva, hogy a megholt embert nem nyomták össze.

- Most jól nézd meg ezt az embert! Ő lesz az, aki ezután néktek parancsol.

- Ön elmegy?

- Igen!

- Sokáig lesz távol?

- Még nem tudom.

A középmagas ember alaposan megnézte Istvánt, fürkésző szemei szinte részekre bontotta István arcát, alakját. Veséig ható pillantások voltak ezek.

A tiszt nem szólt semmit, hagyta, hogy társa felmérje az előtte álló embert. Hadd alkosson magának képet róla, lássa, hogy kivel fog együtt dolgozni.

István is jól megnézte magának ezt az embert. Középkorú, viharedzett férfinek látszott, abból a fajtából, aki nem habozik, ha valamit meg kell tennie. Ennek pár pillanattal előbb meggyőző bizonyítékát is adta. Kissé hosszúkás, angolos feje volt, magas, kissé redőzött homlokkal, a szokásosnál kissé vékonyabb szájjal és előreugró állal. Szeme sötétkék volt, mint maga a tenger, átlátszó és tiszta, de kissé szúrós, mozdulatlan szempillákkal. Teste arányos, erőteljesnek látszó. Egyszerű ingkabát volt rajt, a nadrág is erősen megviseltnek látszott. Az egyszerű külső mögött is sejteni lehetett, hogy ez az ember nem akárki.

- Megbízható?

- Igen!

- Láttad ezt az embert? Minden áruló így jár.

István mosolyogva nézett vissza rá.

- Jó, tehát maga lesz az új főnököm.

- Egy ideig, míg az igazi vissza nem jön.

- István, itt mindig csak igazi van - mondta mosolyogva a cári tiszt. Istvánnak feltűnő volt ez az ember, úgy érezte, mintha már látta volna valahol. Hogyan is láthatta volna, hiszen még soha nem találkoztak. Igen, megvan! Nem is olyan régen, amikor a mocsár melletti faház étkezőjében ebédeltek és a szomszédos szoba ajtaja egy pillanatra kinyílt, ez az ember nézett onnan rá.

- Ismerősök vagyunk - nézett István az előtte lévő emberre.

- Igen - mosolyodott el az is. - Látom, igen jó megfigyelő, pedig csak pillanatokra láthatott, úgy, mint én magát. Az embereket figyeltem meg - tette hozzá magyarázólag. - Ilyenkor döntjük el, kit hová küldünk, megkíséreljük megállapítani, ki mire alkalmas.

- Én úgy látszik, mindenre alkalmatlan vagyok, mert engem nem választottak ki.

- Magát tartottuk a legalkalmasabbnak, azért tartottuk itt.

- Köszönöm.

- Sajnos, én nem maradhatok, vissza kell mennem Pétervárra, de két emberünk még marad. Mindkettővel meg kell ismerkedned még ma éjjel, az egyiknél meg is alszol. Persze, ha lehet, én hamarosan visszajövök, remélem, még sokáig fogunk együtt dolgozni.

Megnézték a másik két házat is, mindkét ember egyszerű, csendes embernek látszott, csak az igen jó emberismerő vette észre, hogy a szelíd tekintetek, a semmitmondó arcok mögött sokat próbált emberek rejtőznek. Az egyik családos is.

Hosszú ideig elbeszélgettek, Istvánt beavatták oly titkokba, amit eddig még nem tudott, elmondták neki mindazt, amit ismernie kellett, hogy feladatát teljesíthesse.

Hajnal felé járt az idő, amikor az utcáról kocsizörgés hallatszott.

- Megjött a szekér István - nézett a cári tiszt Istvánra. - Mennem kell! Vigyázz magadra, István!

A két férfi többet nem szólt, csak két kemény, férfias kéz kapcsolódott össze az örök barátság jelképeként.

Aztán a tiszt sarkon fordult és határozott, kemény léptekkel hagyta el a szobát.

István szemét hosszú ideig kerülgette az álom. A nap már kibújt a felhők mögül, amikor végre álomba szenderült.

István keveset szokott álmodni, de most vad álma volt. A lápban harcolt a láp ördögével. A szőrös testű óriás mindenképpen le akarta húzni a mocsárba. Vad birkózás kezdődött. Ott vergődtek a mocsár bűzös vízében elszánt erővel ropogtatva egymás csontjait. A hínár körülfonta testüket, hátulról egy hatalmas pók jött, hogy az élet-halál harcot vívó emberek hátába szúrjon.

István minden erejét beleadva védekezett, de a szőrös testű óriás erősebb volt, húzta a mocsár vízébe az örökkévalóság ajtaja felé. Most ez az ajtó kinyílt, és onnan csodás ragyogás áradt, egy angyal libegett feléje, aki kecsesen emelte fel kezét. Nyomban elengedte őt a szőrös testű óriás, meghátrált a vízipók. Az angyal kezét nyújtotta István felé, és csodálatos hangon énekelt, majd együtt jöttek újra fel a mocsár mélyéről, aztán ez a csodálatos aranyló sugarakkal körülvett angyal lassan távolodott a messzeség felé.

István felébredt, de azt hitte, hogy az álom folytatódik, mert a dallamos hang nem szűnt meg, egy szép női hang egy kissé szomorú orosz dalt énekelt. István pár pillanatig hallgatózott, majd az ablakhoz ment. Szemben egy ugyanolyan faház volt, mint az övék. Annak ablakából tekintett ki egy fekete hajú nő szép fehér ruhában, kezeit kitárva az odasütő nap felé, amelynek sugarai beragyogták testét, mintegy glóriát fonva a szép, fekete fürtökkel takart bájos arcocska köré. A szelíd, lágy hang István szívéig hatolt, úgy érezte, hogy az angyal jött vissza érte, nehogy ő a mocsárban megfulladjon.

István megigézve nézte a csodálatos jelenséget. Valami belül, mélyen a melle alatt megmozdult. Aztán anélkül, hogy észrevette volna, mély bariton hangján ő is énekelni kezdett.

A két szem összetalálkozott, a két ember a pillanat varázsa alatt egymásra talált.

Végigénekelték mindketten saját dalukat, aztán a szemközti ház ablaka hirtelen becsukódott.

István lassan, nehéz léptekkel jött el az ablaktól. Megérezte, hogy valami olyan történt vele, ami az életben csak egyszer szokott megtörténni.

Lassan tért magához a hangulat hatása alól, de aztán határtalan vidámság fogta el. Gyorsan ment mosakodni. Öltözködni nem kellett, mert itt nem volt szabad levetkőzni. Az Erőművész is, amikor elhagyta a titkos szigetet, saját hazájában úgy viselkedett, mintha ellenséges területre érkezett volna. Szinte állandó harckészültségben volt. Még éjjel sem engedte levetni a ruhát, minden pillanatban kész volt a menekülésre.

István az ajtó előtt mosakodott. Nem vette észre, hogy a szemközti ház ablakán a függöny meg-meglibben, és szép fekete leányszemek nézik azt a férfit, akinek tekintete oly erősen megbizsergette ezt a leányszívet. A két kicsi kezet rá kellett szorítani melleire, nehogy onnan kiugorjon valami.

- Ki ez a csodálatos kis teremtés? - kérdezte István a házigazdát, miután megmosakodott.

- Ő a falu üdvöskéje, mindenki szereti. Szelíd, kedves, nagyon rendes leány és nagyon szép is.

- Láttam rajta - mondta István, és kissé elfordult.

Délig kellett vámi, míg küldönc érkezett és jelentette, hogy a cári tiszt szerencsésen tovább indult. Most kellett Istvánnak visszamennie.

Már mindent megbeszélt és elintézett, aztán kocsira ült, és indult a korábbi gazdával.

A leány már lent állott a tornácon, amikor Istvánék indultak. István mosolyogva hajtotta meg fejét, a leány apró biccentéssel fogadta a köszöntést. Most már István is jobban megnézhette. A leány nemcsak az ablakból látszott szépnek, valóban nagyon szép volt. Kerekded női arc, szabályos, harmonikus vonásokkal, két bogárfekete, selymes pillantású szem, hollófekete haj, mely két oldalról a vállig hull, lágy, nőiesen duzzadt ajkak, édesen gömbölyded áll, aztán az egészen valami csodálatos harmónia. Ezt követte a nemes vonalú nyak, csodás telt keblek, de mégis karcsú csípő. Egy érett, de mégis hamvas szépség. Olyan volt, mint a láp átlátszó vízében egy gyönyörű virág.

A két bogárfekete szem rátapadt a távolodó férfira, aki a kocsi bakján, mint az életerő és férfiasság jelképe ült. Mintha mágnes vonzotta volna a szép női tekintetet, nem tudta levenni szemét a távolodó férfi homályba vesző alakjáról, míg az végleg el nem tűnt a láthatáron.

XXIX.

Istvánra nagy munka várt, helyettesíteni kellett a nagy gyakorlattal rendelkező cári tisztet. István mindenképpen meg akart felelni a vele szemben támasztott új követelményeknek.

Ő is végigjárta az „utakat", rendszeresen megjelent az ördögszigeten, és ő is olyan hideg és szenvtelen arccal nézte végig a táborba került embereket. Csak a szem volt jéghideg, a szív nem. István éppúgy érezte ezeknek az embereknek szenvedését, mintha ő újra átment volna rajta. Ennek ellenére lehet, hogy őt éppúgy gyűlölték, mint elődjét.

Érkezett a titkos szállítmány is a másik csónakon, melynek egy része ügyesen a foglyok részére lett kirakva, míg másik része az őröknek jutott.

István igyekezett jó kapcsolatot tartani az őrökkel is, de azért szigorúan megtartotta a három lépés távolságot. Ő itt katona, a cári titkosszolgálat, az ohrana tisztje. Itt vele szemben senki nem egyenrangú. Ezt éreztetni is kellett mindenkivel, hiszen másként ezt el sem hinnék. Ez nem volt István ellenére sem, hiszen nem sokra becsülte ezt a bandát. Istvánnak nem volt rossz véleménye a cári tisztekről, katonákról; helyállásukért, lovagiasságukért becsülte és tisztelte őket, de ezek, úgy látszik, a hatalmas ország minden részéből ideirányított emberek voltak, akiktől igyekeztek társaik megszabadulni, és akik büntetésből kerültek ide, mert korábbi helyükön nem álltak helyt, vagy olyan dolgot tettek, követtek el, mely nem illett az orosz katonához; így aztán a legdurvább, a legkegyetlenebb emberek kerültek ide. István semmire sem becsülte őket. Így aztán különösen respektálták őt.

Új emberek kiképzéséhez kellett hozzáfogni, azt meg kellett szervezni, így volt munka bőven. István ezt teljes igyekezettel végezte is, de szemei előtt gyakorta megjelent egy fekete szemű, daloló leány, akinek igéző pillantása megdobogtatta a szívét. Alig várta már a pillanatot, hogy megint a faluba kelljen mennie, és újra lássa azt, aki őt megigézte.

Utána is kellett nézni az ellátásnak, mivel az eléggé akadozott. Nehéz idők jártak már, a frontról sem érkeztek jó hírek, és így azoknak, akik az ellátást biztosították, igen nagy ügyességre, szervezőkészségre volt szükségük.

István dobogó szívvel indult a falu felé. Cári tiszti egyenruha volt rajta. Mindig jóvágású férfi volt, de most kihúzta magát. Férfi volt, férfi a javából. Alig várta már, hogy a ház elé érjen.

A leány kint volt a tornácon és kerekre nyílt szemmel pillantott a férfire. A férfi fogolyruhában is imponáló volt, megdobogtatta a leány szívét, de így cári tiszti egyenruhában csodálatos lénynek látszott. A leány az első pillanatban el akart futni, de lábai felmondták a szolgálatot. A tiszt köszönt, a leány szólni akart, de hang nem jött ki ajkán, arca pipacspirossá vált. Lenyűgöző jelenség volt így a piruló, fekete hajú lány.

- De szép vagy kis húgom! - szólt rá a tiszt. - Megnézhetlek benneteket?

A leány nem szólt semmit, csak szép fekete szemei mondtak igent.

A tiszt benyitott a házba. A konyhában az asztalnál egy ősz hajú, kedves arcú asszony ült.

- Ő az anyám! - mutatott rá a leány.

- Maga cári tiszt? - kérdezte az asszony. - Ilyen magas vendég még nem volt nálunk. De azért üljön le.

Nehéz a női szívekbe látni. István így egyenruhában rendkívül jóképű, jó alakú férfi volt, bárhol, bármilyen körben sikere lett volna. A leánynak is tetszett, hiszen amióta szemük összekapcsolódott álmában is megjelent a férfi, de jobban szerette volna, ha olyan egyszerű ruhában, ahogy először látta, toppan be hozzá. Idegenkedett is tőle, de aztán a női szív, a már kifejlődőben lévő vonzalom erősebb volt minden tartózkodásnál. A szemek ragyogása jelezte, hogy a leány nem tud szívének parancsolni.

Dobogó szívvel terített az asztalra tiszta abroszt, és rakta rá a kenyeret. Vaj is került hozzá. Kedvesen kínálták a tisztet.

Az idős asszony a szemek beszédéből észrevette, hogy a két fiatal mennyire vonzódik egymáshoz, és itt valami komoly dolog van kialakulóban. Bosszankodott is miatta. Ő nem egy tiszt szeretőjének nevelte leányát, oly nehéz körülmények között, özvegyen. Ő egy egyszerű, de talpig becsületes embert képzelt ehhez a kedves kis leányhoz, aki ezt a szépséges tündért megbecsüli.

Hanem a hangulat, mely először feszült volt, végül is feloldódott. Azok, akiknek szíve megszólal, hamar túlteszik magukat a korlátokon. Búcsúzáskor az anya kísérte ki a vendéget, aztán kissé fátyolos tekintettel, szinte kérőn nézett Istvánra.

- Én nem az urak kedvesének neveltem gyermekem.

- Honnan tudja, hogy én oly nagy úr vagyok?

- Hiszen tiszt!

István, rejtélyesen mosolygott, és a csordultig telt szív boldogságával indult visszafelé.

Ezt követően István már többször megjelent a háznál, de egyszerű katonagúnyában. Valahogy így szívesebben fogadták. Eleinte gondot okozott a régi tiszti ruha, de az egyszerű orosz emberek szíve melegével elfelejtették ezt is, és amikor a férfi segített is a ház körül, kezdték elhinni, hogy nem is oly fenemód nagy úrral van dolguk. De a falu, az falu, az emberek szája jár. Idős asszonyok beszélték meg az ügyet, meghányták, vetették. Eleinte az idegen jöttmenttel szemben nagy volt az ellenérzés, de a kedves hang, a barátságos mosoly, a segítőkész magatartás az ő szíveiket is meghódította, és Istvánt valahogy bevették ebbe a kedves, ősi környezetbe.

István természetesen becsülettel helyt állt, de ez nem akadályozta meg abban, hogy a leánnyal egyre gyakrabban együtt legyen. Gyakorta siklott a kis csónak a nádasok között, a láptenger mélyén.

A leány is otthonosan mozgott a mocsárban, hiszen a környéken nőtt fel, de azért István oly sokat tudott néki mondani. A leány őszintén meglepődött, hogy István olyan jól ismeri a mocsarat.

- Hol éltél te tulajdonképpen? - kérdezte a leány halk hangon, miközben a ringó csónakban a férfihez simult.

- Hol? Messze innen, nagyon messze.

- Talán nem is vagy igazi orosz?

- De lehetek - mondta nevetve István.

- Nekem te vagy az igazi orosz! - mondta a leány, és boldog mosollyal nyújtotta csókra az ajkát.

István valahogy úgy érezte, hogy körülötte minden megváltozott. Ott, ahol most van, az az igazi mennyország. Nem igaz, hogy ősei elkerültek innen, és most már új hazát alapítva ezer évig éltek távol. Mintha ez lenne az igazi haza, itt, ahol a vízbe nyúló földnyelveken oly boldogan futkároznak egyik fától a másikig, ahol oly jól esik a fogócskázás, ahol egy ilyen csodálatos tündéri teremtés oly vidáman tud kacagni, aki szemében a tündérek tavát látja, az igazit, az ő Iluskáját.

Szép, csodálatos időszak volt, az önfeledt boldogság, a szerelem időszaka, a verőfényes tavaszé, két szerelmes szívé.

Két ember talált egymásra. Két ember, akik két különböző haza szült, két ember, aki eddig oly távol élt egymástól. Két ember, aki közül az egyik úgy látszik, hogy azért vállalt minden szenvedést, hogy találkozzon azzal, akit igaz szívből szeretni tud.

A szerelem is olyan, mint a virág, amikor kinyílik, ott van a mennyország, a boldogság hona. Szereti ezt a szép lányt szíve minden érzésével.

István elvégezte a dolgát, maradék idejét a leánnyal töltötte, de ez sem volt elvesztett idő. Együtt járták keresztül-kasul a mocsarat, bátran megközelítették a tábort is. Oly ügyesen siklott a kis csónak, hogy nem lehetett észrevenni. István olyan volt, mint az indiánok, akik megtanultak kúszni, lopakodni, és ebben oly gyakorlatra tettek szert, hogy ember legyen, aki őket felismeri. István, a mocsári ember, a mocsárhoz szokott hozzá, jól ismerte annak minden rezdülését, hiszen gyermekkorától abban nőtt fel. Lassan megismerte ezt a hatalmas területet is. Napokig bent kószált a leánnyal.

Egy alkalommal már későre járt az idő, a nap rőt sugarakkal hintette tele a természetnek ezt a csodálatos világát. Istvánék csónakja egy szép sziget mellett haladt el. Az oly gyönyörű volt a lenyugvó nap fényében, hogy a leány nem tudott ellenállni a vágynak, hogy kissé megpihenjen a szigeten.

A leány alig várta, hogy kiugorhasson a csónakból és máris futásnak eredt. István utána.

Oly szép, oly kecses volt a leány mozgása és olyan pompás az alakja, hogy István futás közben megállt, hogy kigyönyörködje magát a csodálatos teremtésben.

- Keressél meg István! - kiabálta a nádas felé futó leány, és már el is tűnt a hajladozó nádak mögött.

István nyomban látta, hogy a leány veszélyes helyre tévedt.

- Állj meg! Állj meg! - kiabált a leány felé.

Csak kacagás volt a válasz, majd egy hatalmas sikoly.

István már tudta, mi a helyzet. Az évek hosszú sora alatt megszerzett acélosságával, minden erejével, rugalmasságával, szívósságával és gyorsaságával száguldott a leány után. Talán soha nem voltak ennyire hosszúak a másodpercek, talán soha nem látott ennyi mindent elvonulni ily rövid idő alatt szemei előtt, de tény, hogy pillanatokkal később már fogta a süllyedő leány kezét, és kétségbeesve húzta kifelé a mocsárból.

Micsoda óvatosan fogta István a kis kezet, mennyire finoman húzta a drága testet kifelé. Mintha a világ legdrágább gyémántját tartaná kezében. Gyémántját? A világ összes gyémántja együtt nem adhatna annyi boldogságot, mint ez a drága teremtés egyedül.

A mocsárban hasaló István szinte fürdött saját verejtékében. Itt az ingovány annyira labilis volt, annyira süppedékes, hogy elég lett volna egy erősebb mozgás, és a süllyedés megindul, és Istvánnak sincs többé visszaút. Egyedül nem is akart volna visszamenni.

Centiméterről centiméterre sikerült húzni a kislányt a hozzátapadó sárból, a mocsár jellegzetes vegyületéből, és István is centiméterről centiméterre óvatos lassúsággal tornázta vissza magát, hogy szilárdabb talajt érjen.

A leány nagyon megijedt, a szíve hevesen dobogott, de elég fegyelmezett volt ahhoz, hogy kiabálás, szükségtelen mocorgás nélkül tűrje, míg István lassan húzza ki a mocsárból, amíg el nem dől, hogy melyik lesz erősebb. A mocsár ereje-e, mely szörnyű erővel vonzza vissza a megsemmisülés felé, vagy a férfié, aki most verejtékező homlokkal, megfeszített idegzettel és erővel húzza őt már szinte milliméterenként.

Határtalan bizalmat érzett ez ember iránt, olyan határtalan bizalmat, amit csak egy mélyen érző, szerelmes szívű ember érezhet a másik iránt. Tudta, hogy ez az ember meghal, de kezét el nem engedi. Vagy együtt menekülnek meg, vagy együtt semmisülnek meg mindörökre. Talán ez az igazi boldogság, mert így soha nem fogja a szeretett férfit elveszíteni.

Aztán mégis csak az emberi akarat győzött, a leány mind kijjebb került a mocsárból, a férfi pedig mind szilárdabb talajra. Mégis hosszú percek teltek el, míg a két fiatal nyakig sárosan a partra került. A férfi ziháló mellel ölelte a leányt, azt a legdrágább és legnagyobb aranydarabot, amilyent nem találtak Szibéria egyetlen aranylelő helyén sem. A leány boldogan tűrte, hogy a ziháló mellű férfi, akinek arca a sártól volt szennyes, csókjaival halmozza el arcát. Soha nem érezte magát oly boldognak, mint itt, ilyen szutykosan, az érte aggódó, ziháló mellű férfi karjai között.

Hosszú, hosszú idő telt el, amikor a leány kibontakozott a férfi öleléséből. Most már tévedhetetlenül érezte, hogy megtalálta azt a férfit, azt az igazi férfit, aki őt egyedül tudja boldoggá tenni.

Komoly tanulság volt ez az eset. Hiába lakott a leány oly közel a láphoz, ennyire még nem ismerte annak sajátos természetét. István most különös gonddal vigyázott a leányra, megtanította mindenre, amit a mocsárban tudni kell és lehet. Most már a leány is tudta, hová, merre szabad lépnie, hol puha, hol süllyed a talaj, milyen a kemény talaj színe, és még sok-sok ismeretet, amit ebben a mocsárvilágban tudni kell. Nem volt olyan bot már, mely tévedhetetlenebbül megmondta volna, hol szilárd a talaj. A leány maga is megtanulta, hogy teljesen egyedül, minden eszköz nélkül mily jól meglehet a mocsárban élni. Aki ezt megtanulta, az otthonának érzi a láptengert, soha nem fog itt éhen veszni.

Telt az idő közben, István már több csoportot engedett el. Amikor újra emberekért ment, két társával tette meg az utat, akik néki a kiképzésnél segédkeztek. Szokás szerint több mint két napig tartott az evezés. Már a tábor közelében jártak, de nem volt semmi zaj, nyomasztóan csendes volt a vidék. A láp ezen része ugyanis a borzalmak tanyája volt, de így most kihaltan mintha elhagyott ördögsziget lenne. Természetesen maga a láp élt, nyüzsgött benne az élet, csak a fogolytábor hiányzott, az tűnt el.

A csónak hiába ütközött a part falához, nem követték a sápadt arcok, üveges tekintetek, megkínzott szemek. Hiányzott a korbács zaja is. Minden üres volt és kihalt.

Istvánék végigmentek a táboron. Sehol egyetlen lélek nem volt. A háromszoros szögesdrót üres területet övezett körül, az őrtornyok üres területeket vigyáztak. Nem volt kire vigyázni, de nem is vigyázott senki. Csak néhány eldobált, hasznavehetetlen holmi jelezte, hogy itt korábban élet volt, itt emberek éltek.

Éltek? Ameddig. István borzadva nézett a mocsár szélére. Mennyi embernek temetője ez a kegyetlen mocsár, hányan pusztultak itt el.

Levette sapkáját és hangtalanul nézett a mocsár felé. A többiek követték példáját.

- Elmentek! - törte meg a csendet az egyik férfi.

- Elmentek - válaszolt a másik.

Istvánék párszor végigjárták a tábort, a tengernyi szenvedések színhelyét, aztán újra csónakba szálltak és eveztek visszafelé.

Aztán elakadt a szokásos szállítmány is. Valami történt ebben a nagyvilágban. E kis faluba ritkán érkeznek hírek.

Vagy két hét telt el lázas semmittevésben. A leány is most kevesebbet tudott jönni. Otthon is segíteni kellett.

A vacsora után együtt ült a pár ember. Hosszas hallgatás után egyikük feltette a már régóta várt kérdést:

- Mit tegyünk? Hogyan tovább?

Erre István sem tudott válaszolni.

Végül többnapi tanácskozás után úgy határoztak, hogy Istvánt itt hagyják, a többiek útra kelnek. Istvánnal úgy szólt a megállapodás, hogy maradjon itt, amíg újabb eligazítást kap, de nem is tudta volna, hogy hová induljon, és azt sem tudták, mi történt tulajdonképpen.

Elmentek az utolsó társak is, csak István maradt.

Egy este a leány hozzásimult: - Mire vársz István? Úgyis itt fogsz hagyni.

István mélyen a leány szemébe nézett:

- Nem, nem hagylak itt soha.

- Akkor mit akarsz velem?

- Itt maradok veled örökre.

A leány örömében István arcába karmolt, s az boldogan tűrte.

XXX.

Csodálatos az orosz kézfogó, talán szebb, mint a lakodalom. Itt nemcsak minden jó van, amit egy ily kis közösségben össze tudnak hozni, hanem a sok csupa szív ember még azt a szeretetet is hozzáteszi, amit talán egyedül az egész világon csak ebben a kis közösségben lehet megtalálni.

Ehhez hozzájön még a jókedv, ami a kultúrával még túl nem fertőzött, nyílt, egyenes, őszinte emberek sajátja, akik igazán szívből tudnak örülni.

Úgy látszik Noé itt járt, mert itt is volt jó bor, volt muzsika, három harmonika is húzta a talpalávalót. Aztán itt volt a falu népe, mindenki, aki még mozogni tudott. Nem, ebből a szegény özvegyasszonyra semmi nem hárult, a falu adta össze mindazt, ami itt volt. Oly jó szívvel, oly őszinte barátsággal, hogy nem lehetett nem elfogadni. Itt a faluban a menyasszonyt mindenki a saját lányának tartotta, a mosolygó, kedves teremtést mindenki szerette. Így aztán hivatalos volt a kézfogóra mindenki.

Volt itt tánc a javából! Még István is megpróbálta a jellegzetes orosz táncot. Tapsot is kapott érte, de érezte, hogy ezt még sokat kell gyakorolni. Hej, az idős emberek hogy rúgták a port. Döngött a ház padlója. Vidámság, vígság volt mindenütt. Örült a gyerek, mert ő is táncolhatott, örült az öreg, mert ő is visszaemlékezhetett saját idejére, és boldog volt különösen a két fiatal, akik a boldogságtól repdeső szívvel néztek egymás szemébe. Óh, milyen mennyei boldogság volt mindez.

Megjelent a fényképész is. Az öreg masina mögött fekete kendő alá bújva fényképezte a vidám társaságot, majd a két párt, aztán a nászasszony, a menyasszony anyja kívánságára külön Istvánról és külön a leányról is készített felvételt, de úgy, hogy csak a fejük látszott. Tréfásan meg is jegyezte, hogy addig nem kap bort a fényképész, amíg a fényképeket, legalább a két utóbbit, amin a házastársak külön-külön vannak lefényképezve, el nem készíti.

- Minek kell az olyan gyorsan?

Az idős, ősz hajú asszony csak rejtélyesen mosolygott, de nem szólt semmit.

A vidámság tovább folyt, növekedett a jókedv.

Amikor a fiatalok már visszavonulóban voltak, a szelíd, ősz hajú asszony magához hívta őket, és együtt mentek be az ősz hajú asszony hálószobájába.

- Gyertek! Most adok nektek valamit.

Reszkető kezekkel húzta ki a sublót felső fiókját. Onnan két medaliont vett ki. Két remekbe vésett, ovális alakú ékszer volt, felnyitható tetővel.

- De szép! - csodálta meg István.

- Ezt öregapám valamelyik őse kapta az akkori földesúrtól. Egy vadkantól mentette meg életét. Azóta ez a két medalion emberöltőn keresztül vándorolt apáról fiúra, anyáról lányára. Az egyik a menyasszony nyakába került, a másik a vőlegényébe. Az egyikben a vőlegény, a másikban a mennyasszony fényképe van. A házasságkötés után aztán elteszik, és csak ünnepi alkalmakkor akasztják újra nyakukba. Régebben a képeket is úgy vésték be egy vékony rézlapra.

- Ez a tiéd! - adta át Istvánnak, és egy anya igazi csókjával fogadta fiává.

- Ez a tiéd leányom, hord mindig büszkén és boldogan.

A két fiatal szívük teljes melegével ölelte át ezt a kedves, szelíd, ősz hajú asszonyt.

- Na, mi az, meg sem nézitek, mi van benne?

- Hogyan? - kérdezte István?

- Meg kell nyomni oldalán azt a kis gombot.

István megnyomta, és úgy pattant fel a fedél, mint valami aranyórának fedele.

- Oh, milyen szép - mondta István önfeledten.

Az anya boldogan hallgatta, tudta, hogy abban leánya fényképe van. Nem hiába siettette a fényképészt.

A leány is felnyitotta a medalion tetejét, és boldogan csókolta meg annak az embernek fényképét, akit szíve mélyéből szeretett.

- Eddig én vigyáztam rá fiam, most te vigyázzál rá!

Még egyszer homlokon csókolta a férfit, aztán lassú mozdulatokkal, szemében öröm-könnyekkel elcsoszogott.

- Tudod mit Stjepan! - nézett Istvánra szerelmes mosolyával a menyasszony. - Amíg a pópa hivatalosan is összeesket bennünket, menjünk a mocsárba. Tudok egy nagyon szép helyet. Nászútra úgysem tudnánk menni. Folyik a háború, és szegények is vagyunk.

- Én is tudok egy szép helyet - súgta vissza István. - Anyád?

- Ő már tudja.

- A vendégek?

- Anyám elmondja nékik, hogy mi már elmentünk.

István még egyszer boldogan szorította magához ezt a csodálatos kis teremtést, és szinte a lelkét csókolta bele az édes piros ajkakba, aztán karon fogta, és csendesen kiosontak a szobából.

- Ni! Borisz bátya - nézett meglepetve Olga az ökrösszekér bakján ülő vén parasztra.

- Na, mitől ijedtetek meg? - kuncogott az öreg. - A vénasszony tudta, hogy mire készültök és befogatott. Tettem is a szekérre finom szénát és sok kendőt. Ne féljetek, úgy sem nézek hátra. A holdvilágtól meg úgy sem fogjátok szégyellni magatokat.

A szekér meg lassacskán ballagott a szép, holdvilágos, csillagfényes csendes orosz estén. A két fiatal egymást átkarolva szótlanul ült egymás mellett és nézte a teltarcú holdvilágot. Kár, hogy ez a szelíd, boldog csend nem tarthat örökké.

A láp partján a két fiatal átvette a pokrócokat, és a kis batyut, amit gondos kezek kötöttek össze. A vén paraszt meg sem várta, hogy a két fiatal elbúcsúzzék, ostorral vert a két ökör közé és visszafordította az állatokat. Magában pedig senki nem kívánt őszintébben életük végéig tartó boldogságot a két fiatalnak.

Izmos kezek húzták meg az evezőt. A csónak hangtalanul suhant a lágy vízen. A menny-asszony a csónak orrában ült, lehunyt szemmel hallgatta a nádas zsongását. Arcát selymes fénnyel a holdvilág fonta körül, és a férfi szinte magába itta ezt a csodálatos, örökké felejt-hetetlen képet.

Hosszú volt az út a rejtelmes szigetig. Útközben két éjszakát töltöttek el, míg a szigetre értek. Ott minden ház, minden épület érintetlen volt még, senki oda nem költözött, és talán újra érintetlen lesz századokig, míg merész emberek dacolva minden veszéllyel ismét birtokba nem veszik.

- Nézd, ebben a házban laktam, amikor ide kerültem.

Együtt, kéz a kézben mentek be ismét a faházba, mely nem is olyan régen Istvánnak a szabadság jelképét jelentette. Ott ismét berendezkedtek. Ők voltak egyedül a sziget urai. Ők egyedül, akiknek itt a földön nem parancsolt senki. Ők egyedül, akik most csak a boldogságban éltek.

- Most mondd el István, hogyan lettél orosz tiszt - kérdezte a leány a férfit, miközben boldogan simult hozzá.

- Na gyere ide, ülj az ölembe, mesélni fogok neked.

A férfi őszintén elmondta élettörténetét, úgy ahogy azt annak el lehetett mondani, akit örökre élettársának választott.

- Szóval magyar vagy?

- Igen.

- Meg fogsz nálunk szokni?

- Igen, olyan itt, mintha hazajöttem volna, itt minden olyan, mint otthon.

- És nem fogsz engem elhagyni?

- Nem, soha!

- Stjepán, nagyon szeretlek, nem élném túl.

- Tudod, az élet néha oly komplikált. Néha oly kiismerhetetlen. Látod, milyen messze kellett jönnöm ahhoz, hogy egy olyan lányt ismerjek meg, akit igaz szívvel szeretni tudok.

Két boldog emberélet ezen az eldugott kis szigeten. Nem volt más társuk, csak a kerekképű hold, mely néha erőteljes fogyókúrát tartott, mert kerekre hízott képe néha felére fogyott.

Két teljes hét repült el telve boldogságban, amikor a fiatalok úgy érezték, hogy az élet kötelességeinek is eleget kell tenni, nem nyaralhatnak mindig a szigeten.

Vissza kell indulni. Szép volt ez a két hét, de szép lesz a további is, hiszen ők egy élet boldogságát óhajtják, egy egész életét, melyben kéz a kézben haladnak, mely boldogságban életük folytatóját nevelik fel boldog családi egyetértésben.

- Már azt hittem elvesztetek! - fogadta az ősz hajú asszony a megtért két fiatalt. Boldog volt ő is, nemcsak azért, mert leánya megtalálta boldogságát, hanem azért is, mert végre férfi volt a háznál, aki rendbe szedi a kis gazdaságot, átvállalja a törékeny asszonyi vállról a férfiterhet, amit ez a törékeny, de végtelenül szívós teremtés eddig egyedül vonszolt.

Fiút szeretett volna, de aztán boldog volt, hogy leányt adott néki a természet. Leányt, aki oly becsületes, szófogadó, szülőszerető, mint kevés leány, és aki szép is. Szívesen nevelte özvegyen, annyi nehézség és annyi megpróbáltatások közepette. Ez a leány tényleg olyan tiszta volt, mint a liliom. Most fiút is kapott, igazi férfit, amilyent leánya mellé elképzelt. Kell-e ennél több a boldogsághoz egy édesanyának?

Mennyi végtelen gyöngédség volt abban a mozdulatban, ahogyan reggelenként az ételt felszolgálta, mennyi szeretet, aggódás, törődés volt abban a kézmozdulatban, ami a tiszta ruhát készítette a férfi számára. A két asszony, aki még egymással soha nem veszekedett, néha azon torzsalkodott, hogy ki készíti el a ruhát, a tiszta fehérneműt.

- Anyám, ez nékem már a férjem, hiszen hamarosan meglesz a rendes esküvő.

- Na, nekem meg a fiam! Apádnak is én készítettem el a fehérneműt.

Egyszerű volt az élet, ők sem voltak gazdagok, de mi mindent tud kitalálni a női lelemény, ha meg akar becsülni egy férfit.

István hálás is volt mindezért, égett keze alatt a munka. Ő, aki mindig keményen dolgozott, aki megszokta már gyermekkorában a nehéz munkát, a jobbágy, a béres sorsot, most ő is beleadta szívét, lelkét a munkába. Az istállóban, ahol korábban egy tehén volt árván, egyedül, hamarosan még egy lett, aztán még egy, így már három szép állatról kellett gondoskodni. A föld is megtermelte a magáét, hiszen megkapta a gondos munkát, amit bő termésével hálált meg.

Istvánt, az új embert ugyan az orosz szívélyességgel fogadták, de azért várakozás előzte meg befogadását. Aztán mind többen tisztelték, becsülték a dolgos, szorgos embert. Azt a szerény embert, aki ha baj volt, ha segíteni kellett, mindig ott volt. Ha nehéz ellés volt várható, ő volt az, aki éjjel is ott volt az ellő jószág mellett, és biztosította, hogy szép kis borjút hozzon a világra. Ő volt az, aki szívesen befogta állatait, ha a nehéz munkával elmaradt a szomszéd. Nem is kért érte semmit. Visszaszolgálta azt, amit a szegény özvegyasszony kapott a falu lakóitól.

Ment a munka és boldog volt a család is. Csak a kedves kis ősz hajú asszony várta, mikor szól már leánya valamit. Nagyon vágyódott már egy kis apróság után, aki gyermekének gyermeke lenne, hiszen annak gondozása még szentebb hivatás, mint az anyai.

Az egyik reggel leánya a szokottnál sápadtabban kelt fel. A reggeli munka közben meg is tántorodott. Anyai szeme nyomban észrevette a változást, és határtalanul boldognak érezte magát, hogy legfőbb vágya teljesül.

- Anyám, olyan hányingerem van!

- Örülj neki kislányom. Légy nagyon boldog.

A leány szép szemeivel a távolba révedt, kezét a hasára szorította.

- Mikor mondjuk meg neki? - fordult anyjához boldog mosollyal az asszony.

- Majd este, amikor megvacsorázott és kipihente magát.

- Olyan fiút akarok, amilyen ő!

- Olyan lesz leányom, amilyen ő, egy igazi férfi.

- Igazi férfi - ismételte a fiatalasszony, és kezét erősen dobogó szerelmes szívére szorította.

Az idős, ezüsthajú asszony nézte ezt a csodálatos teremtést. Milyen boldog is tud lenni egy nő, ha igazán szeretik. Minden ember szeretetre vágyik, és ha ezt megkapja, akkor bontakozik ki igazán a maga igazi mivoltában, igazi pompájában az ember. Éppen úgy, mint minden élőlény a természetben. A természet minden alkotása, az egyszerű virág, mely a maga valójában mégis oly komplikált, hogy híres tudósok mennyit vitatkoznak annak belső tartalmáról, ami maga is csak akkor lesz igazán szép, igazán pompázó, ha életének minden feltételét biztosítják. Úgy

látszik az ember legértékesebb életfeltétele a boldogság. Ezt pedig most ő is és leánya is megkapta. Talán azért is annyira szép ez a csodás kis fiatalasszony.

A vacsoránál már ez a kis fiatalasszony tálalt, és boldogan nézte a férfit, aki már nemcsak férfi, nemcsak az ő férje, bár a mai körülmények között még nem sikerült pópát találni, hanem apja annak a még csak alig megfogant kis embriónak, akit ő már a szíve alatt hordoz, akivel már eltéphetetlenül kapcsolta össze az élet, akinek egy darabkáját, a lényét, szellemi összetevőit, mindazt, amit embert emberré tesz, már magában őrzi, és vigyázza fejlődését.

- Mi van édes? Kissé gondterheltnek látszol - nézett István éles szemével a kis asszonykára. Jó megfigyelőképességével nyomban látta, hogy valami történt, amit a fiatalasszony el akar mondani, hiszen majd kifúrja az oldalát. Kellő tapintattal eddig nem is szólt semmit, hagyta, hogy az asszony mondanivalója számára a legmegfelelőbb pillanatot válassza. Csak amikor érezte, hogy az asszony már beszélni akar, csak nehezen szánja rá magát, segített néki a beszéd megkezdéséhez.

- István! Gyermekünk lesz! - nézett az asszony önfeledt mosollyal a férfire.

A férfi nézte, csak nézte ezt a csodálatos kis asszonyt, akinek mosolyában mintha egy egész mennyország fért volna el.

Nehéz ilyenkor mit szólni, István sem szólt semmit, csak szeretettel ölelte át azt az asszonyt, aki őt az ő testéből, véréből való utóddal kívánja megajándékozni. Ezt az ajándékot úgysem lehet megköszönni. Lehet-e értékesebb ajándék, amit ember tud az embernek adni? Nem, hiszen az örök életet nyújtja át, a lét, az emberi élet folytatását.

Percekig álltak egymást átkarolva. Közben egy kis öregasszony, ott a sarokban, a boldogságtól szinte szétrepedő szívvel halkan zokogott. De csodálatos szép örömkönnyek voltak ezek, a boldogság örömkönnyei.

Most István még szorgalmasabban dolgozott. Égett keze alatt a munka. A sokat tapasztalt béresfiú most újra azt a munkát végezte, amit gyermekkorában. Közben a ház is nőtt. István a hosszú fatörzsekből gerendákat faragott ki. Gyakorlott ácsok segítették a munkát, azoknak az egyszerű parasztoknak fiai, akik évszázadok felhalmozott ismereteit adták át Istvánnak, és mutatták meg neki, hogyan kell faházat építeni, és a kemény, törekvő fiatal férfinek segítségére voltak. Most már mindegyiknek volt mit ennek a jóindulatú, másokon segítő férfinek visszaszolgálni.

Hamarosan kész lett az új szárny is, megnagyobbodott az épület. Az új épületrészt oly ügyesen hozzápasszították a régi épülethez, hogy senki nem mondotta volna, hogy az nem egyszerre épült.

A házszentelésen is nagy volt a vígság, ugyanolyan jókedvvel táncolt ez a sok ember, mint a kézfogón.

Kint a tornácon, a holdfényes estén, gyönyörködve a csillagokban, egymás kezét fogva állt egy fiatal pár, két népnek gyermeke.

XXXI.

Hiába volt békés, idillikus a kép, békés, nyugodt a munka. Mindez látszat volt csupán a hatalmas ország egy tenyérnyi területén. Háború volt! A frontokon már elhallgattak a fegyverek, ott beköszöntött a béke. Belül azonban dúlt a háború. Belül is meg kellett vívni az apokaliptikus csatát, mely sokak elképzelései szerint már a világ örök békéjéért, az egész emberiségért dúlt. Sokan úgy érezték, hogy a hatalmas ország bölcsőjében született meg a jövő gyermeke, az emberiség forradalma. A szülőágynál gondosan vigyáztak rá a szülők, de ott ólálkodott az ellenség is, aki minden eszközzel el akarta pusztítani az újszülöttet. Mások azt látták, hogy most születik egy új pokol, a zászló színére utalva, a vörös pokol, ami kegyetlenül pusztítja el mindazt, amit az emberiség oly szorgos munkával évszázadok óta alkotott. Két táborra szakadt egy hatalmas ország, mely tábor egyikének le kellett győznie a másikat, hogy uralkodhassék.

Ez a hosszú belháború marcangolta az országot, alig volt már oly kis sziget, ahol ne hagyott volna nyomot ez a szörnyű háború. Talán Istvánék kis falva és a környező települések, ahová nehezen lehetett eljutni, tűntek még ebben a viharok rázta országban a béke szigetének, ahová még nem ért el a háború zaja. A hírek is lassan szivárogtak, az élet ment a szokott kerékvágásban: István mindent megtett, hogy azt a szeretett nőt, aki élete folytatóját hordja, megkímélje minden nehézségtől.

A béke szigetén is lassan érezhetővé vált, hogy sok mindenhez nem lehet már hozzájutni, egyre több lett a hiánycikk. A szigeten sok minden maradt még, amit Istvánék hasznosítani tudtak volna. Egyre többször esett szó ily körülmények között arról, hogy bizony jó lenne több mindent még áthozni arról a szigetről, kár lenne, ha az ott lévő sok értékes dolog veszendőbe menne.

István nem szívesen hagyta ott a családot, de aztán az asszonyok rábeszélésére mégis elhatározta, hogy amit tud, elhoz a szigetről. István szerette volna, ha a szeretett nő is vele megy, nem szívesen hagyta otthon, de végül István vállalta, hogy egyedül is elmegy az ottmaradt holmikért. Csónakjához két ladikot is kötött még, hogy minél több értékes holmit tudjon magával hozni. Így az út nehezebb volt a szokottnál, de István azzal vigasztalta magát, hogy visszafelé még nehezebb lesz.

Gyönyörű volt az út a szigetig. Mintha a természet minden kis csodáját István lába elé akarta volna rakni. Ezernyi színben játszott a sok-sok növény, a sok nád, amint István elhajtott közöttük. Szinte simogatta tekintetével a csillámló víz tükrét, a szívét melengette az a csodálatos érzés, amit csak a mocsár mellett felnőtt ember tud érezni, amikor e csodálatos világba betéved.

Akármennyire szívós volt István és akármennyire szeretett volna mihamarabb visszatérni, a hosszú úton meg kellett pihenni. Gyorsan elkészült a kis kunyhó, mely az égi áldástól védte a keményen edzett embert. Mire harmadnapra megérkezett István arra a kis szigetre, ahol oly sok időt töltött, ahol sokat szenvedett, de ahol, amikor kedvesét ölelgetve végtelenül boldog volt, már nagyon szeretett volna otthon lenni, hogy karjába kapja újra azt, akiért szíve most először szólalt meg igazán.

Ahogy körülnézett a nagy faházban, akkor látta, hogy az idők folyamán mennyi mindent hordtak össze, mennyi értékes holmi gyűlt össze a szigeten. Bármennyire is türelmetlen volt, igen gondosan szedte össze a sok kincset, amire megítélése szerint nagy szükség lesz további életükben. Jól telerakta a három csónakot, majd újra körüljárta a nagy házat, betért abba a

szobába is, ahol azokat az örökké felejthetetlen napokat töltötte azzal a leánnyal, akit élete végéig szeretni tud.

Nem is várt sokáig, hanem indult is visszafelé. Ez nehezebb út volt, mint az idejövet, hiszen erősen megrakott csónakokat kellett két evezőjével visszafelé hajtani. Amennyire nehezebbek is voltak a csónakok, annál erősebb volt a szíve, ami hajtotta előre. Csak a legszükségesebb pihenőt tartotta meg, alig aludt, és határtalanul boldognak érezte magát, amikor már közeledett a víz partjához.

Amikor a csónak a parthoz ütődött, és István kiszállt, valami balsejtelemféle markolt a szívébe. A szekérrel sem jött el a szomszéd, akivel megbeszélte, hogy várja őt, amikor feltehetőleg megérkezik. István várt egy-két órát, de egyre türelmetlenebb lett, míg végül elhatározta magát, a csónakokat a part bokrai alatt elhelyezte és letakarta gallyakkal, hogy az arra járónak sem tűnhetett fel, hogy alattuk komoly értékek rejtőznek. Aztán gyalog indult a falu felé.

Amint egyre közelebb ért a faluhoz, a balsejtelem egyre fokozódott. A házak mintha eltűntek volna. István szívét szörnyű sejtés szorította össze. A kemény férfi arca most is olyan volt, mint a márvány, még szempillája sem rezdült, de szívét valami eddig ismeretlen erő szorította össze. Amikor a ház elé ért, István száraz szemmel nézett körül. Itt már csak üszkös romok voltak. Itt emberi haj, ott ruhafoszlány, ami még a hamuból megmaradt. Semmi kétség, akik itt voltak, bent égtek, a hatalmas tűz porrá égetett minden bennlévőt.

Szomorúan lehajtott fejjel baktatott végig a romok között. Nem volt egy ép ház sem a településen. E kedves szép környezet, a kedves szép faházak talán örökre eltűntek. István testét, ezt a kemény izomzatú testet hangtalan zokogás rázta meg, amikor a szinte szénné égett test mellől felvette azt a kis medaliont, ami a nyakában lévőnek párja volt. Most már ez a férfi sem tudta eltitkolni fájdalmát. A szívét tépték ki, és ez oly kimondhatatlanul fájt. Hullt a könnye, amikor a drága testek maradékát szedte össze és a kis sírba, amit egy fadarabbal és két kezével ásott ki, oly vigyázva beletette, majd előbb könnyeivel takarta le a drága testet, és ezután takarta le földdel. Egy kis keresztet is tett a hevenyészett sírhalomra, és szíve mélyéből még egy imát is elmormolt, és azután lehajtott fejjel ment vissza a láp partjára. A kis ladik végigsiklott minden talpalatnyi helyen, ahol korábban az oly boldog két emberrel siklott végig. István megnézett minden szilárd területet, kétségbeesve hívogatta kedvesét, de a hívásra nem válaszolt senki, csak a szél sajátos zajai: a nád zenéjét hozta feléje a szél.

Talán minden kis fűből áradt az emlék. Végignézte István a sziget minden sarkát. Most üresek voltak a házak, nem volt bennük senki, oly kietlen, oly hideg volt minden. Egy szomorú arcú ember bolyongott ebben a nádrengetegben, egy szomorú arcú ember, aki a boldogságát siratta, azt a végtelen szerelmet, amit az élet csak egyszer kínál fel, és ha az ember elveszíti, többé nem találja meg.

A szomorú arcú ember meg csak bolyongott a nádrengetegben. A korábban boldogságot sugárzó szem lassan kihűlt, hideg, merev lett a tekintet, és kőkeménnyé vált az arc, és redők jelentek meg a száj szögletében. A haj, mely korábban szőkén csillogott, most fehéressé vált. Ez a kemény ember rövid idő alatt éveket öregedett.

Teltek a napok egyedül ezen a szigeten. Senki nem volt, aki ehhez a szomorú arcú emberhez szólt volna, de ő is szótlan és hallgatag volt, de nem is volt kihez szóljon.

Az egyik reggel, amint a virrasztástól pirosló szemmel kinyitotta a kis faház, a korábbi boldogság fészke ajtaját, ugyancsak két kemény férfi állt vele szemben. Az Artista és az Erőművész jött meg. A három férfi egymást nézte. Mindhárman ugyanazt gondolták. Mennyi mindenen mehetett át az alatt a rövid idő alatt, míg nem látta egymást, ez a három ember. Nemcsak Istvánnak lett keményebb az arca, hanem a két másik ember arcára is barázdát

vágott az élet, egy olyan véső, mely belülről marja az arcra a ráncokat, és ez azért is oly erős, mert egyúttal a lelket is összemarja.

Miután a három férfi megölelte egymást, az Artista vette át a szót.

- Tudjuk István, min mentél át.

- A falu felé jöttünk. Láttunk mindent. Egy horda dúlta fel a falut. Nagyon megrázott bennünket is. Tudtuk, hogy szeretetteid vesztek el. Sajnos az Erőművész szüleit is egy horda gyilkolta le. Most már nekünk sincs senkink. Sajnos vér, vér mindenütt. Nem ilyennek képzeltük el a jövőt. Azért álltunk át, és bíztunk azokban, akik a jobb jövőt ígérték, mert az én szüleimet is még cári tisztekből álló horda koncolta fel, és most a legjobb barátaimat is tönkretették, szeretteiket ölték meg.

A három kemény férfi ajkát mély sóhaj hagyta el. Oly férfiak voltak ezek, akik az élet legkeményebb iskolájában tanultak, és a legkeményebb edzéseken mentek keresztül, és most szembe kellett nézniük a legkegyetlenebb valósággal.

- Kiábrándultunk - nézett maga elé az Artista. - Országunk földje vértől piroslik. Honfitársaink ölik honfitársainkat. Én nem voltam hajlandó embert ölni. Így kegyvesztett lettem, már engem is üldöznek.

- Engem is - jegyezte meg az Erőművész.

- Mit tegyünk? - kérdezte István. - Én haza szeretnék jutni, ide már semmi nem köt.

- Minekünk is mennünk kell, a nagyvilágban talán lesz számunkra hely - mondta az Erőművész. Csak érted jöttünk István. Hazaviszünk, és utána mi nekivágunk a nagyvilágnak.

A három tapasztalt férfinek nem volt nehéz az utat megtervezni és kivitelezni. Mikor ott álltak már a Duna hídjánál a három barát összeölelkezett és úgy megszorították egymást, mintha minden barátságukat ebbe az ölelésbe kívánták volna beleszorítani. Aztán ketten a híd egyik hídfője felé, míg a másik a túlsó hídfő felé vette útját, és a fájdalmas búcsút egy-egy igen mély sóhaj zárta le.

István visszatért a Duna szigetére, ahonnét oly hosszú ideig volt távol. Oh, mennyi minden történt ez alatt az idő alatt! Valóságos világtörténelem.

XXXII.

Ugyanaz az egyszerű lakás, ami korábban volt és egy újabb ősz hajú asszony. István sokáig nézte anyját, amikor az egyszerű, alig bútorozott szobában leült egy rozzant székre. Ezt a határozott, keményarcú asszonyt is megviselte az élet. Haja hófehér lett, arca ráncos, erős barázdák vésték keresztül-kasul ezt a valaha igen szép arcot. Talán az erény, az maradt a régi. Ez még a küzdelem hevében megsokszorozódott.

Az asszony is nézte a fiatal férfit. Igen, felette sem múlt el az idő nyomtalanul. A magas, erős férfi most is szálfaegyenes, arca szép, férfias, a szájszögletében jelentkező vonás, két mély árok vonzóvá is teszi. A hajában fiatalon megjelentek az ősz szálak, a szemek kemények és hidegek, melyek kékes fénnyel, rezzenéstelen szempillákkal bámulnak a világba. Kemény, határozott, tapasztalt férfi lett ez az ember.

- Így élsz anyám? Nehéz lehet ily egyedül.

- Na, nem vagyok egyedül, az öcséd velem van. Hamarosan megjön a gyárból. Most már egész komoly fiatalemberré vált.

- Munkás lett?

- Nem, hivatalnok. Az apja támogatja. Tovább tanul. Az apja ide nem jöhet, de a fiút rendszeresen elviszi. Már bejelentette, hogy hamarosan elköltözteti.

Hosszan beszélgetett a két ember. Az asszony és a véréből lett gyerek. Csak akkor lábadt könnybe az anya szeme, amikor István kinyitotta a kis medaliont, és áhítattal csókolta meg a könnytől áztatott kis fényképet.

- Szeretted, fiam?

- Nagyon, anyám!

A sokat tapasztalt idős asszony átérezte fia érzelmeit.

Már majdnem mindent beletömött fiába, ami a háznál volt, amikor István féltestvére megérkezett.

Jóképű fiatalember lett abból a kis kölyökből, akit István otthagyott. Határozott, jó fellépésű fiatalember, de valami nyegleség volt modorában.

- Szerbusz anyám! - kiáltotta már az ajtóban, aztán kutató szemmel nézte végig az új jövevényt. Szokatlan volt, hogy férfi volt a háznál.

- Ki ez az ember, anyám?

- A testvéred fiam!

- Hazajöttél kenyérpusztítónak? - kérdezte a fiatalember flegmán.

Az idős, ősz hajú asszony elfordította fejét. Szemébe könny csillant meg. Oh, hogy tud néha fájni az anyai szív.

- El kell mennem anyám, majd visszajövök! - szólt a fiatalember anélkül, hogy odament volna anyjához, eltávozott.

István fegyelmezett ember volt, sok mindent átélt már. Nem szólt semmit, csak anyjára nézett, és ott folytatta a beszélgetést, ahol abbahagyta.

- Mit tudok csinálni, anyám?

- Nem lesz probléma. Most kevés a munkaerő a gyárban. Szükség van minden munkáskézre. Szívesen felvesznek.

- Engem, anyám? - kérdezte István, visszaemlékezve a korábbi történésekre.

- Hol vannak már azok az emberek, fiam? Talán, ha egy-kettő még ott lézeng a gyárban, de azok sem emlékeznek már rád.

- Az nem biztos anyám!

- Majd meglátjuk fiam. Egészen biztos, hogy nem halunk éhen. Ily erős ember mellett! - tapogatta meg büszkén fia széles vállát.

Most már ismét van támasza, most már nem fél senkitől. Most már a gyárban is megmondhatja véleményét. Nem kell félnie senkitől, ha ez a gyerek mellette van.

- A régi ágyad megvan fiam. Abban alszik most a testvéred, de majd csinálok helyet. Oly puha fekhelyet csinálok, hogy a királynak sincs jobb.

- Óh, anyám. Én már megszoktam a kemény fekhelyet.

Nem feküdtek le, a fiatal testvért várták, de az nem jött többé vissza. Apja keresett neki helyet.

- Nem tudom, miért gyűlöl úgy ez a gyerek téged, hiszen a testvére vagy.

- Apja is gyűlölt, anyám.

- Úgy látszik, a fiában is elültette a veled szembeni gyűlöletet.

Pár nap múlva István állásban volt. Páran emlékeztek még rá. A többiek megidősödtek, akik vele egykorúak voltak, azokból ide alig tértek vissza, a fiatalok pedig egészen újak voltak.

Az összetört szívű István lassan regenerálódott. A szív fájdalma nem múlt el, de ily kemény férfi el tudta viselni a legvadabb fájdalmat is. Külsőleg nem látszik már semmi, csak a szív mélyén fáj valami. Ez a valami örökre megmarad. Külsőleg nincs más nyom, csak két mély barázda az ajkak szélén. Ez nem rút, inkább férfias külsőt kölcsönöz viselőjének.

Talán a munka az egyedüli, ami gyógyírt hozhat ily típusú embernek. István bele is vetette magát a munkába. Égett a munka keze alatt, pontos, lelkiismeretes munkaerő volt.

István most visszavonultan élt. Így aztán csendesen teltek a napok, az anyai koszt meghozta a hatást, István életereje lassan visszatért.

Ez a jó megfigyelő nem vette észre, hogy egy csinos, jó alakú leány fekete szemeinek pillantása kíséri gyakorta, aki néha kellő távolságban utána is lopakodik a szeretett férfinak.

Egy nap aztán, amikor István jókedvűen jött haza, az anya félrevonta belépő fiát:

- Elhívtam valakit fiam. Eddig nem akartunk jelentkezni, megvártuk, míg kipihened magad és gyógyul a sérülés is, amit kaptál. Nagyon veled tudtam érezni, de az élet nem áll meg fiam.

Az anya bevezette fiát a kis szobába. Ott az asztal mellett egy mosolygó leány ült.

- Szerbusz, István! Ennyire megváltoztam, hogy oly idegenül nézel rám?

István kíváncsian nézett a jövevényre.

- Ej, Rózsi! Milyen csinos nő lettél!

- Hát, amikor elmentél, még olyan voltam, mint egy kis zöld béka.

- Na, akkor sem voltál már az, akkor is igen szép leány voltál már.

A leány arca bíborvörössé vált.

Így a leány különösen szép volt. Kissé kerek arca végtelenül bájos, bár most már nem volt az arca túl fiatal, pirosas, hamvas. Szemei ugyanolyan önfeledten néztek a világba, mint régen, amikor István megismerte. A selymes fekete haj koronaként övezte arcát, ajkai pirosak voltak, vakítóan fehér fogakat rejtettek. Alakja kimondottan szép, mint egy jól kisportolt, érett nőé. Szép volt ez a leány, észbontóan szép.

- Vártam rád, István! Imádkoztam, hogy haza gyere.

- Meg is óvta a veszélyekben - nézett az ősz hajú asszony a fiára.

Az anya szerette ezt a leányt, az idők folyamán jól megismerte. Segítségére volt, amikor segítségre szorult. Volt kire támaszkodnia az egyedülálló nőnek. Sok közös gondjuk volt, hiszen mindketten egy férfit szerettek.

Amikor István elmesélte anyjának történetét, kissé szíven ütötte. A két nő mindezt érett fővel beszélte meg, és úgy határoztak, hogy Rózsi egyelőre nem mutatkozik. Hadd higgadjon le a férfi, míg szíve alkalmassá válik az új szerelem befogadására. És ha nem tud szeretni soha? A leány ebbe is belenyugodott. Már megszokta, hogy ő legyen az örök második, de lehetetlen, hogy egy férfi, akit ő annyira szeret, ne olvadjon fel iránta, ne viszonozza ezt a csodálatos érzést, amivel ő, a szép leány csak egyedül őt ajándékozta meg. Lehetetlen, hogy ez a férfi ne érezze azt a sok aggódást, féltést. Lehetetlen, hogy nem jutott volna el hozzá az a sok-sok sóhaj, amit a szerető leányszív küldött hozzá, míg párnáját telesírta könnyekkel. Ennek a melegnek még a jeget is meg kell olvasztania, ily szerelem még az acélt is izzóvá teszi.

- Na, gyerünk, készítsünk már ételt ennek a szegény gyereknek, hiszen már éhen veszik.

- Jó anyuka, megyek!

Ezt a leány oly kedvesen, oly szeretettel mondta ki, hogy István szíve megtelt melegséggel.

- Látod fiam, ez a leány vigyázott rám, míg te távol voltál. Még elgondolni sem tudod, mit segített nekem.

A leány megvárta Istvánt a gyárkapu előtt. Nem engedte volna át másnak, hiszen ez a férfi már gyermekkorától hozzá tartozik. A leány bármennyire is szerelmes volt a férfiba, nem volt tolakodó. Tudta, hogy eljön az ő ideje. A csalódásnak legjobb orvossága az idő. Fogja még ez a férfi őt önfeledten szeretni.

- Ugye még nem voltál a régi barátoknál? - kérdezte a leány, miközben szerelmesen hozzá simult.

- Nem akartam zavarni őket.

István ezt magában úgy gondolta, nem akartam bajba sodorni őket. Mit tudhatta ő még, mit fog hozni az élet. A régi egyenes lelkű barátokra vigyázni kell.

- Tudod mit? Elmegyünk Becsékhez. Örülni fognak nékünk.

- Majd máskor.

- Nem, most. Oly egyedül vannak néha, a gyerekek már kirepültek otthonról.

István visszaemlékezett ezekre a kedves emberekre, akik szerény hajlékukat, kenyerüket megosztották vele, amikor Pestre került. Milyen régen is volt már az. A fiatal kölyök, akiben élt a dac, és akiben égett a tettvágy is. Most már majdnem duplája annak az időnek. Milyen fájdalmas és milyen szép is volt minden.

- Mi van Györéékkel? - kérdezte a férfi.

A leány arcán felhő suhant át, de aztán nyugodtan válaszolt.

- Ők is jól meg vannak. Mihályt áthelyezték egy új telepre.

- Őket is meg kellene látogatni.

- Nem lesz túl sok néked az emlékekből? - kérdezte a leány kacéran. István megértette a célzást és nézte ezt a bájos kis teremtést. Mennyire megérdemli ez a kitartó nő, hogy szeresse. Nem is olyan nehéz ez, gyönyörű ez a leány, csak ne sajogna oly fájó emlék a szíve mélyén. Talán ez is elmúlik valaha.

A leány szándékosan vitte Istvánt azon az utakon, ahová a régi kedves emlékei kötik. Szerette volna a férfi szívében a régi emlékeket felkelteni. Érezte a leány, hogy a férfi szíve egyre inkább odafordul hozzá, de a régi emlékek az ő szívét is megrohanták. Mi lehet az a nagy szerelem? Ki érti ezt? Boldogság? Öröm vagy sajgó fájdalom? Talán mindez együtt. Néha oly fájdalmas, és mégis oly csodálatosan szép.

Az est leereszkedett erre a sajátos településre, és jótékony homály fátylával vonta be ezt az izzó lelkületű, csendesedő várost, és a holdvilág varázslatos fényénél lábujjhegyre emelkedett fel egy kislány, és égő csókot nyomott egy férfi ajkára. Mintha az égből egyszerre mennyország szakadt volna le, a leány éppúgy, mint kislánykorában, sasszézva futott az ütött-kopott macskaköves utcákon. A férfi, az élet terhét már kipróbált férfi, boldogan futott utána.

A holdvilág is kíváncsi volt erre a szép párra, mert még szebben ragyogott.

Túl rövid volt az út, túl gyorsan értek Becsék házához. A leány nem bánta volna, ha ez az út az örökkévalóságig, legalább annak végéig tart, hiszen annak úgy sincs vége. Az élet azonban könyörtelen, mert oly rövidek az utcák, ha egy kislány a boldogságtól sasszézik benne, már a végére is ér, pedig akár egész Pestet átfutkozta volna.

A kis házacska még a régi volt, de ugyanolyan üde. Most is gondos kezek szépítették, meszelték falát, kívül-belül ragyogott.

- Nicsak! Rózsi! Végre megjelentél. Kit hozták magaddal?

- Találjátok ki!

A házaspár kíváncsian nézett a jóképű férfire.

- Ismerős vagy fiam - törte meg a csendet Becs Zoltán, akinek arcára nemcsak az élet vésett barázdát, hanem az előrehaladott kor haját is megfestette már. Már a gyárba sem járt el, csak otthon dolgozott.

- Jártam én itt már! - nézett a férfi a házaspárra mosolyogva.

- Mintha arra a gyerekre hasonlítanál, aki valamikor hozzánk járt.

- A Pistára - toldotta meg az asszony.

- Az is vagyok.

- Maga? Akarom mondani, te fiam?

- Igen én!

- De fene nagy ember lett belőled. Gyere csak beljebb. Te mindig itthon vagy.

- Még akkor is, ha „nagy ember” lett belőlem?

- Még akkor is fiam.

- Na, olyan nagy ember azért nem lettem. Én még mindig az a kis béresfiú vagyok, aki ide először tette be a lábát.

- No fiam, akkor segítsél nékem!

- Szívesen, de mit kellene?

- Van egy szép fenyőfám és egy rózsa is, amit el kell ültetni. Én már nehezen tudom a gödröt megásni.

- Ásom én Zoltán bátya! Ásom!

- Na, ti meg mire vártok? - fordult az idős férfi az asszonyokhoz. - Nem látjátok, vendégünk van?

- Már megyünk, már megyünk! - mondta gyorsan mindkettő.

- Aztán te fiatalabb, te is mutasd meg, mit tudsz.

Ebben már volt egy kis incselkedés is, hiszen az öreg igen szerette ezt a fiatal leányt, és az sokszor meg is kereste őket. Hej, de sokszor elpanaszkodott és hányszor hullottak itt is azok a drága könnyek, amikor Istvánról volt szó.

Az öreg a lányhoz beszélt, de azért lopva Istvánra nézett. Hej, de szép pár lesz ezekből.

- Na gyere már, ássunk.

A kis kert tele volt szebbnél szebb virággal, gyűjteni sem lehetett volna szebbeket. Itt-ott egy-két díszbokor és egy-egy ágyás virág. A házastárs nem ritkán zsörtölődött is, mivel a kert nagyobb része virággal volt tele, ahelyett, hogy az a vén betyár, inkább valami főzhetővel rakná tele a kertet, de azért szívesen segített neki.

Az ültetendő két szép ezüstfenyő és két darab tuja volt. Az öreg gondosan kiválasztotta a helyet, és pontosan kimérte a távolságot is.

- Tudod, én már úgy nézem, mintha megnőttek volna. Látod itt a ház előtt ez a két szép ezüstfenyő, és illő távolságban mellette a két tuja. Ugye nagyon szép lesz. Remélem, jól megnőnek, mire meghalok.

- Akkor Zoltán bátya már nem nagyon fogja élvezni.

- Én majd a síromban is megőrzöm ezeknek az illatát.

- Kötve hiszem, Zoltán bátya.

- Na, ne beszélj annyit, inkább a kezed mozogjon.

István nem sértődött meg az erélyes felszólításon. Dehogy szólt volna rá az öregre, inkább a nyelvét hagyta volna levágni. Mi mindent tanult ettől az idős embertől, aki őt oly féltő gonddal tanította a szakma rejtelmeire. Többet is tanult tőle, mint amire a gyárban volt szüksége. Meg néki mindig is az a kis inas marad. Csak maradjon minél tovább.

- Na, így már jó lesz, Zoltán bátya?

- Így már igen. Most én beleteszem a gödörbe, te meg hányjál rá földet, de egyszerre ne sokat!

Az öreg szakértelemmel rázogatta meg a fát, hogy a föld jól behulljon a gyökerek közé, majd a földet jól megtaposta, hogy az minél szilárdabban tapadjon a gyökerekhez.

- Ott az öntöző! Hozzál vizet! Jó erősen megöntözzük.

- Most jó lesz, Zoltán bátya?

- Még, még! Így, most már elég a víz.

- Na, még mindig nem végeztetek? - kérdezte egy kedves asszonyi hang.

- De igen, már meg is öntöztük.

- Na akkor gyertek már! Kész a vacsora.

- Tudod mit, anyjuk. Hozd ki az udvarra. Oly jó itt kint este.

Kedves volt ez az este az igazszívű emberek között. Már a hold is fent járt az égen, amikor a két fiatal elbúcsúzott.

- Ugye milyen csodálatosan szép ez az este. Óh, ha tudnád, hogy hányszor gondoltam rád. Mindig te jártál a fejemben.

- Nagyon édes vagy.

- Éreztem, nem hiába várok, biztosan haza fogsz jönni.

- Mi történt volna, ha nem jövök haza?

- Örökké boldogtalan lettem volna.

A két fiatal hallgatott, csendesen sétáltak a holdvilágos estén a macskaköves úton.

- Boldog vagyok István! Nagyon boldog. Talán még boldogabb lennék, ha tudnám, hogy szíved csakis az enyém. Sajnos jól tudom, hogy én mindig csak a második vagyok. Így volt ez Annánál is, és így lesz most is. Tudom, hogy szívedben már eltemettél valakit, de én itt az élő vagyok. Élő, aki szeretek. Nekem így is jó, csak melletted lehessek.

- Valóban jó lenne ez neked így?

- Igen, én nagyon-nagyon szeretlek.

A férfi átölelte az érzelmek viharától felhevült leányt és szájon csókolta. A leány behunyta szemét, és arra gondolt, hogy a hosszú várakozás, aggódás nem volt hiábavaló, ez mind megérte ezért a csodálatos csókért. A csókért ő a szívét adta oda, vállalva a kemény férfiak feleségeinek nehéz, sokszor keserves életét.

XXXIII.

Zakatoltak a gépek az ismerős munkacsarnokban. A hely, a hatalmas csarnok a régi volt, de sok új gép volt benne, melyek akkor, amikor István még ott dolgozott nem voltak meg. István is egy új gépre került, de gyorsan hozzászokott.

Igen nehéz, monoton munka volt, esztergagépen alkatrészeket kellett kimunkálni igen nagy figyelemmel. Egy kis eltérés esetén a munkadarab már selejtbe került. A munkabért a selejtes termékért szigorúan levonták. Darabbérben volt megállapítva a munkabér, a kereset igen erősen függött a teljesítménytől. A teljesítménybér nagyon körmönfontan, erősen progresszíven lett megállapítva, éspedig úgy, hogy az elért számú egyed után nőtt a munkabér, és ezt követően lépcsőzetesen igen jelentősen nőtt. Így a munkást rendkívül kitartó munkára sarkalta, és biztosította a munkaidő rendkívül intenzív kihasználását.

Aki túlfeszített munkát végzett, jobban keresett az átlagnál, de időnap előtt belerokkant ebbe a hajszába.

A hatalmas csepeli gyárak is a háború alatt át voltak állva haditermelésre, a béke kirobbanása után ismét át kellett állni a békés termelésre. A tőkések így sem jártak rosszul, mert a hadiszállítás sem fizetett rosszul, jelentős tőkeösszegek halmozódtak fel, amiből a háború után bizonyos modernizálást is végre lehetett hajtani. Így a gyárban megjelentek a modern munkagépek is, mely munkagépek az eddigieknél fokozottabb munkatempót követeltek. A légkör nem kedvezett a harcnak, de a helyzet, a körülmények mégis szükségessé tették a küzdelmet a nagyobb bérért és a jobb munkakörülményekért.

- Ezt egy kicsit pontosabban kell megmunkálni! - hallatszott egy erélyes hang István munkagépe mellett.

István a szokatlanul éles hangra felpillantott, és szemügyre vette emberét. Hála a hosszú évek alatt begyakorolt önuralomnak, annak hogy István megtanulta fegyelmezni magát, eltitkolni meglepetését, mert most valóban lett volna oka a meglepetésre. Katonatársa és fogolytársa állt mellette. Antal, a szakszervezeti bizalmi.

István határozott mozdulattal leállította a gépet, és Antal mellé lépett, majd kezébe vette a munkadarabot.

- Miért rossz ez? - kérdezte éles, erős hangon, de közben Antal száját figyelte, nem kíván-e valamit néki mondani.

- Este az erődnél várlak! Tudod, ahol régebben szoktunk találkozni - mondta halkan, de érthetően Antal.

- Miért rossz ez? - kérdezte dühösen István, és mérgesen odadobta a munkadarabot a többi közé.

Antal, mint aki belenyugodott, hogy ezzel a munkással nem jó kikezdeni, tovább ment. Egyikük sem vette észre, hogy az egyik gép mellől az ott dolgozó munkás odébb lép, és kutató szemmel figyeli a két embert, majd tovább dolgozik, mintha mi sem történt volna.

István tovább végezte megszokott munkáját. Szívósságának, begyakorlottságának volt tulajdonítható, hogy e napon sem végzett kevesebbet, mint máskor a munkadarabok csak úgy ömlöttek ki kezéből.

Igazán jó szemű embernek kellett lennie annak, aki ebből a kis jelenetből bármire is következtetett volna, gyanússá vált volna akár István, akár Antal viselkedése. Istvánnak azonban múltja volt. A háború sok mindent eltakart, de minden nem merült feledésbe. Nemcsak a munkásszervezetek éledtek újra, hanem újjá éledt a gyárak belső ellenőrzésének rendszere is. Nemcsak az állam, a lassan újjászülető állam igyekezett saját biztonságát megszervezni, hanem a gyárak tulajdonosai, a részvényesek is törekedtek a belső hatalmi gépezet megteremtésére, hogy módjuk legyen a gyár belső politikai életét is figyelemmel kísérni, a munkások bérharcait megelőzni, és akiről irányító készséget fedeztek fel, és a munkások szószólójává válhatott, jól megfigyeltették, hogy az adott pillanatban erélyesen fel tudjanak lépni vele szemben, legalábbis munkatársaira gyakorolt hatását csökkentsék.

István előre örült Antallal való találkozásnak, de különösen az Artistával és az Erőművésszel történt beszélgetése után nem kívánt mozgalmi tevékenységbe keveredni, de mégis türelmetlenül várta, hogy megszólaljon a gyár szirénája és jelezze a munkaidő végét.

A munkaidő vége elérkezett, csak István nem tudta, hogy mit tegyen. Előbb menjen haza, vagy közvetlenül menjen a találkahelyre. Végül mégis úgy döntött, hogy előbb haza megy.

Nyugodtan, kényelmesen indult hazafelé. Rózsi ma nem jött, ma otthon is maradt, így egyedül indult hazafelé. Egy-két hívás a munkatársak, barátok részéről elhangzott, de a hívásokat István finoman visszautasította.

Hiányzott néki a leány. Az a seb, amit az élettől kapott még nem hegedt be, talán nem is fog soha, de az ember társas életre termett, és oly típusú emberhez, mint István előbb-utóbb úgyis melléje szegődik egy leány. Ennek a leánynak nem is kellett melléje szegődni, hiszen régóta István mellett volt már. Szerette a férfit és ez szinte sugárzott róla. A férfinek is tetszett ez a ragaszkodás. A leány egyébként oly szép volt, hogyha István nem esett volna át ily mély érzelmi megrázkódtatáson, ezt a nagyon szép, ragaszkodó és őt szíve mélyéből szerető leányt bizonyára halálosan megszerette volna.

A leány tudta, hogy István még nem vonzódik hozzá oly mélyen, ahogy ő azt szeretné, de bízott önmagában, tisztában volt saját értékeivel, és így biztos volt abban, hogy azt a leányt, aki már nem él és oly távol van eltemetve, vagy akinek talán sírja sincs, előbb-utóbb elfelejti, és akkor ennek az igazi férfinak szívében egyedül csak néki lesz helye.

István ahogy hazaért, ott találta öcsét.

- Mi van öcskös? Hazataláltál?

Az nem szólt semmit, szúrós, gyűlölködő szemmel nézett Istvánra, és nyomban el is távozott otthonról. Oldalt pillantva még látta anyja könnyes szemét, de megvonta vállát, aztán sietve eltűnt az utcasor végén.

- Gyere fiam, üljél le, megterítettem neked.

- Köszönöm anyám, mert ma sürgősen el kell mennem.

- Jól van fiam! - szólt az anya. - Aztán nem bánnám, ha ezt a leányt is megnéznéd. Eleped a szíve utánad.

- Meg fogom nézni, anyám.

István gyorsan végzett az evéssel, aztán felkészült. Úgy öltözött, mintha sétálni lenne kedve. Lassan, kényelmesen indult el otthonról. Lassú, nyugodt léptekkel vágott át az úton. Vidáman, önfeledten ment, nem is nézett körül. Távolról senki nem gondolt volna rá, hogy mennyire figyeli környezetét. Nem kerülte el szemét egyetlen kapualj, egyetlen sarok sem, és arra is volt

ideje, hogy feltűnés nélkül tekintsen hátra, meggyőződjön arról, nem követik-e. Eddig, bár már elég régóta otthon van és dolgozik a gyárban, senki nem közeledett hozzá, lassan kezdte érezni, hogy elfelejtették. Most Antal feltűnése meglepetés volt. Mindenkire számított, csak őrá nem. István bár elhatározta, hogy most már csak magának és családjának él, nem keveredik semmibe, örült az Antallal való találkozásnak, és ha ennek a régi körülmények között kell megtörténnie, hát legyen.

Azért mégis óvatos volt. Nem is vette észre senki, hogy ez a látszólag önfeledt ember mily éberen figyeli környezetét. Nem vette észre az sem, aki az önfeledt ember nyomában volt, és nagyon ügyesen vigyázott rá, ne vegyék észre, hogy követi az előtte haladó embert. Ez nagy tapasztalattal rendelkező ember lehetett már.

- Hiába a múlt - mosolyodott el István - igen, ez most már mindig követni fog.

Kevés ember vette volna észre ezt az árnyékként lopakodó embert, aki ugyancsak tudott könnyedén, önfeledten sétálni, aki gyorsan, sietősen lépkedett, amikor észrevette, hogy erre van szükség, aki feltűnés nélkül meg tudott állni, amikor kellett, éspedig úgy, hogy még a járókelők sem vették észre, hogy ez az ember követ valakit. Aztán egy kis sarok, egy kis kiszögelés, egy kapualj és a kabát már meg is lett fordítva, a fejre kis sapka került, a szemre szemüveg és senki nem mondta volna, hogy ez az ember az előbbivel azonos. Még a testtartása, a lépései is változtak. Mintha egyénisége átlényegült volna.

- A fene egyen meg - mormolta magában István. - De fenemód ügyes vagy, de az én eszemen nem jársz túl.

István egy kicsit bosszús is volt, de a kaján öröm is hatalmába kerítette. Majd megfuttatja ő ezt az embert. Milyen jó, hogy korán indult el.

Most légy ügyes István. Le kell koptatnia ezt az embert, de annak nem szabad észrevennie, hogy szándékosan csinálja. Ha most úgy eltűnik, hogy ez az ember gyanút foghat, nyomban azt gondolják, hogy valami rosszban sántikál, és akkor fokozott ellenőrzésnek teszik ki. Tehát indulás.

Az önfeledt ember, vidáman lépkedve rótta az utcákat. Jókedvűen rugdalta a kavicsokat, néha neki is iramodott, a néptelen utcákon futkosott egy-egy kavics után. Nagy divat lett ez manapság, amióta az Angol honból ez a furcsa sport átkerült hozzánk. Ma már minden kis utcagyerek rugdalja ezt a rongyból készült kis labdát. A grundokon gyerekek játsszák ezt az új csodajátékot. Nem is kell semmi hozzá. Egy térség és egy pár rongydarab. Az megteszi labdának is, kapunak is. Ez pedig volt itt bőven. Volt telek, föld, ahol a kutya sem jár, és rongyból is volt elég, hiszen ruha az kevés volt, s több az itt-ott összeszedett rongy. Ezt a rongylabdát olyan jól lehetett mezítláb rúgni.

István kavicsokat rugdalt. Ezt csinálta a mögötte lévő is, de az ő tüdeje hamarosan fujtatni kezdett, egyre inkább lemaradt. Különösen, amikor István jó messziről nekifutott a labdának és könnyedén belerúgott.

- Hogy a fene egye meg ennek a játékos kedvét - bosszankodott az ismeretlen. - Úgy látszik ennek az embernek még vagy nem nőtt be a feje lágya, vagy túlságosan is benőtt. Hogy a fene egye meg. Milyen gyorsan szaladgál. Mi, már el is tűnt a sarok mögött. Na most gyorsan utána. Mit mondjon majd felettesének? Mit? Na, nem égeti le magát? Azt sem kell senkinek megtudni, hogy ő már nem tud olyan jól futni. Majd jön még ez az ember az ő utcájába is, majd akkor ő fog jobban futni. Pont ma kellett ezeknek jelezni, hogy ez az ember valamire készül. Nem értek volna rá holnap? Na, most már mindegy, most már úgysem találja meg.

Eléggé kiszáradt a torka is, jó lesz valamit inni. Nincs messze a csapszék. Ott jó hideg sört mérnek, majd ott lehűti a szomját.

Át is vágott az úttesten és hamarosan már a csapszék előtt állt.

Na, ez a kölyök már itt van. Úgy látszik, nem készül semmi rosszra sem, mert különben nem jött volna ide. Valamit iszik, aztán majd nyomon követi. Be is állt a sorba a várakozók mögé. Nagy volt itt a tolongás, rá is kiabáltak.

- Fogd be a szád fiam! - fogta meg az előtte lévő ember vállát.

- Na mi az, nem elég, hogy meglöktél, még pofázol is - nézett vissza dühösen a kis ember és már ütött is.

A mi emberünk is dühösen kapta el fejét, és megmarkolta a kis ember mellén a ruhát.

- Na kisapám? - szólalt meg mellette egy borízű hang. - Csak nem akarod a barátomat bántani? Ugye nem akarod?

Emberünk felnézett a mellette lévő emberre. Ez valóságos óriásnak látszott, dagadó izmokkal.

- Dehogy akarom bántani, én csak megkértem, hogy menjen kissé odébb.

- Na aztán máskor azért jó lesz vigyázni - szólt akadozva a borízű hang.

- A fene ezeket, hol van most a fiatalember. - Míg ezekkel veszekedett az eltűnt. De szívesen leteremtené ezeket az embereket. Húzza elő nyomozói igazolványát? Azzal itt nem sokat érne. Ezek itt gyorsan bevernék a fejét. Hogy e között a népség között nem tudnak rendet teremteni!

Most mit tegyen? Az már úgyis eltűnt. Most már legalább nyugodtan megissza a sört.

István ezalatt gyorsan szedte lábait. Örül, hogy sikerült ezt a kétség kívül ügyes embert magáról lerázni anélkül, hogy ezzel feltűnést okozott volna. Na de most már sietni kell, ha oda akar érkezni.

Átvágott az utcákon. A házak egyre jobban elmaradtak tőle, megjelentek a csepeli erdők. Itt István már otthonos volt, jól ismert itt már minden bokrot. A leánnyal is már sokat sétált itt, de korábban is sokszor voltak itt találkák. Itt annyira jól kiépítettek a búvóhelyek, hogy senki nem gondolt arra, hogy itt egy titkos találkahely jött létre. A fákat is úgy nevelték már, hogy a legjobb fedezékül szolgáljon. Itt még az ősi vadon hamisítatlan levegője áradt. Ha talán a gyár tovább fejlődik és nő a lakótelep, akkor ki fogja szorítani az erdőket.

Oly szép volt itt minden, oly megnyugtató. Annyira szép, kedves a természet, oly csodás itt a környezet, mintha itt lenne az örökélet, a nyugalom tengere. István teleszívta hatalmas mellkasát ezzel a kitűnő, ózondús levegővel, amit lassan engedett ki, hogy ebből a kitűnő illatból tüdeje kiszívjon mindent, ami benne van. Milyen jó is ily levegő a sok füst és pernye után. Szinte az ember kicseréli önmagát.

Most István tényleg vidám volt és önfeledt. Mintha egyszerre mindent elfelejtett volna, csak a derű, a harmónia maradt volna meg.

Szinte észre sem vette István, mint kerül beljebb és beljebb az erdőben. Csak az ösztön vitte előre. Elgondolkodott a maga fiatalságán, élete eddigi folyásán, és azon, hogy mit hogyan szeretne további életében megvalósítani.

Nagy gondok ezek egy fiatalembernek és komoly szembesülés magával az élettel, amely életet még oly fiatalon tetemre hívta ki, bátran vállalva a kockázatot, a szembesítést és a harcot is, hogy elvegye tőle a jusst, ami néki is, másnak is megjár.

Aztán itt a családalapítás ideje. Meg kell sokszoroznia önmagát, utódokat kell vállalnia, hiszen ez minden embernek vágya, minden ember az utódban akar tovább élni, és mindazt, amit nem tudott megvalósítani, utódjában, saját ivadékában szeretné elérni.

- Na végre itt vagy - hallatszott közvetlenül István mellől. István ösztönszerű mozdulattal lépett félre, és gyors, védekező állást vett fel.

- Csak én vagyok István. Nem kell megverned - szólt Antal, és már ki is lépett egy bokor mögül.

- Most már nem leptél meg úgy, mint délelőtt. Igazán nem számítottam rád!

- Mindig mondtam, hogy találkozunk. Úgy látszik, nem hitted el.

- Bíztam benne.

- Köszönöm - mondta jólesően Antal, és elmosolyodott.

- Miért nem jelentkeztél előbb?

- Nem akartalak zavarni, meg nem akartalak bajba hozni sem, engem figyelnek.

- Csak az a baj, hogy most is figyeltek. Valaki követett. Alig tudtam tőle megszabadulni.

- Hű, ez baj! Akkor nem téged figyelnek, hanem engem. Valaki már a gyárban is észrevette, hogy hozzád szóltam. Egyébként nem régen érkeztem haza. Illegálisan léptem át a határt. Azért szóltam néked, mert látni akartalak, hiszen oly régen találkoztunk, nem gondoltam, hogy esetleg bajba sodorlak.

- Na gyere, üljünk le, aztán nyugodtan elbeszélgethetünk.

Akármilyen fájó emlékek voltak, jól esett a beszélgetés, a régi élmények felelevenítése. Ugyan eléggé elmélyedtek a beszélgetésben, nem nagyon ügyeltek környezetükre, de azért éber volt mindkettő, hiszen a sokat próbált, harchoz edződött emberek mindig éberek. Szinte egyszerre kapták fel fejüket.

- Felfedeztek! - kiáltotta Antal. - Menekülni kell, te nagyon siess, hogy ne ismerjenek fel, majd én magamra vonom őket.

- Majd én!

- Tedd azt, amit mondtam! - szólt Antal, ellentmondást nem tűrő hangon. István nem vitatkozott, hanem felpattant, mint a nagy erővel földhöz vágott gumilabda, aztán már be is vetette magát az erdő sűrűjébe. Igyekezett gyorsan, de a lehetőségekhez képest halkan járni. Antal eléggé nagy zajt csapott.

Ideje is volt, hogy eltűnjenek, mert az üldözők gyorsan a helyszínre értek. Volt velük egy farkaskutya is. Az üldözők hallották a zajt, amit Antal csapott menekülésével, és a kutyát bíztatták is, hogy eredjen nyomába. Az futott is, és rövid idő múlva hangos csaholással jelezte, hogy meg is találta azt, akit keresett.

Antal nem tudott elmenekülni, de nem is akart, ő már Istvánt akarta biztonságban tudni.

István hallotta a kiabálást, de már oly távolságban volt, hogy valószínűtlennek tűnt, hogy valaki is utoléri. A kutyától ugyan félt, de szerencsére az erdők között folyt egy kis patak. István nem törődve, hogy cipője csurom víz lesz, belegázolt nyomban és a patak medrében folytatta útját.

- Hol vannak a társaid? - hallatszott egy kemény hang.

Jó erősen kiabálhatott, hiszen István is még egészen jól hallotta.

- Ne hazudj. Hol vannak? Most várod őket, vagy már elmentek? Itt maradunk, ha kell órákig is, de megvárjuk őket. Na, nem vagy hajlandó beszélni? Megoldjuk a nyelvedet. Beszélj te disznó. Most jönnek vagy elmentek?

István egyre távolodott, mind kevesebbet hallott a kiabálásból. Most már kilépett a patak medréből is, hiszen nincs oly kutya, amely nyomát megtalálná. Lassan haladt már, hiszen nemrég megtalált barátját kell ismét elvesztenie.

Késő éjszaka volt, mire hazaérhetett. Kissé gyűrötten, alaposan elfáradva.

Két nő várt rá. Egy idősebb és egy fiatalabb.

XXXIV.

István érezte, hogy rendszeresen figyelik, de az állandó ellenőrzés alább hagyott. A napok nyugodtan, egyhangúan teltek, csak Rózsi hozott új színt életébe. István vonzódott ehhez a leányhoz, de szíve teljesen még nem nyílt meg, a régi fájdalom hatására még nem vált alkalmassá újabb, erős érzelmek befogadására. Ehhez még idő kell. A leány várt türelemmel, hiszen néki már más választása nem volt. Kimondhatatlanul szerette ezt a férfit, és érezte, hogy az idő neki dolgozik. Ha lesz is néha ennek a férfinak kilengése, de biztos, hogy már hozzá van kötve oly kötelékkel, ami nem szakadhat el. Ezt az időt azonban türelmesen ki kell várni. Az feltétlenül elkövetkezik.

A gyárban Istvánt nagyon becsülték. Eddig nem avatkozott bele az eseményekbe, nem fejtett ki politikai tevékenységet. Egyesek már hajlamosak voltak úgy vélni, hogy ennek az embernek már megjött az esze. Csak a sportszakosztályban tevékenykedett, a birkózókkal foglalkozott. Itt szívesen vették munkáját, hiszen jó szakember hírében állt, és hallgattak is rá a fiatalok.

Egyik őszi estén anyja felhívta a fiát:

- Menjünk a Kerepesibe fiam!

- Mit keresnénk ott anyám?

- Valakit meglátogatunk, fiam!

- Kit édesanyám? Nem fekszik ott nekünk senki.

- De, fiam, egyvalaki. Olyan valaki, aki mikor te távol voltál, nekem, az egyedülálló asszonynak, sokat segített. Nélküle nehezen tudtam volna a lábamon megállni. Még többet is akart segíteni, de nem fogadtam el. Isten nyugosztalja poraiban is.

- Ha ez így van anyám, akkor mehetünk. Mégis ki lenne az?

- Majd meglátod, fiam.

- Kíváncsivá teszel, anyám.

A férfi jól megerőltette az agyát, de elgondolni sem volt képes, ki lehetett volna az ő körükben olyan személy, akit a híres Kerepesi temetőben temettek volna el. Természetesen szót fogadott anyjának, hiszen, ha az anyja azt mondotta, hogy olyan személy van ott, aki néki sokat segített, míg ő távol volt, azt néki is meg kell becsülnie.

- Mit számolgatsz anyám?

- Csak azt nézem, mennyi pénzem maradt.

- Akarsz valamit venni?

- Csak virágot fiam.

- Éppen ma kaptam fizetést anyám, jut belőle arra is. E héten elég jól kerestem.

A temető kapujában a fiatal férfi szinte elámult, mily hatalmas ez a temető.

- De sok embert temettek már ide, anyám!

- Bizony sokat fiam. Nagy ez a Pest-Buda.

- Mily gyönyörű síremlékek vannak itt, anyám! Egy-egy egész vagyon. Én életem végéig nem keresek annyit, hogy egy ilyen síremléket állíthatnék, még akkor sem, ha az összes keresetem erre tartalékolnám.

- Ide fiam gazdag emberek temetkeznek.

- Jó helyen járunk, anyám?

- Jó helyen járunk, fiam.

István többet nem szólt, némán követte anyját.

Szép sírok, csodálatos szobrok mellett haladtak el, gyönyörű síremlékek szegélyezték útjukat. Ezek a kor művészetét fejezték ki, azt a törekvést, hogy a szűnő élet ellenére igazolják a maradandót, a halhatatlant, az örök elmúlás helyett az örök életet.

- Látod, ott van!

- Az ott a sír?

- Az!

- Ott, amelyiken egy angyal van, és a sír előtt egy fekete ruhás nő térdel.

- Igen! Az Esztike bárónő.

- A bárónő meghalt?

- Igen fiam, az ott a leánya. Nékem mindketten nagyon sokat segítettek.

István és édesanyja halkan közeledtek a sír felé. A sír előtt egy fekete ruhás hölgy imádkozott. Oly mélyen merült el imájában, hogy észre sem vette a közeledőket.

- Kezét csókolom Esztike bárónő!

- Te vagy Mária? - rezzent meg a fiatal hölgy.

- Igen én bárónő. Virágot hoztunk a sírra.

A fekete ruhás hölgy felállt.

- Bemutatom fiamat, Istvánt.

- Te vagy az István? Anyád sokat mesélt rólad.

- Volt nálunk a bárónő?

- Igen, anyád is nálunk.

A bárónő, a leány meglepetve nézte a férfit. Gyermekkorában látta egyszer-kétszer, de alig emlékezett rá. Férfikorban látta egyszer messziről, csak anyja elbeszéléséből ismerte, de a férfi tekintetére visszaemlékezett. Az anyja különös módon kedvelte ezt az asszonyt. Többször meglátogatta abban a nyomorúságos fészekben, ahol lakott, aki nem hagyta el otthonát, hiába hívta a bárónő. A báróné azt szokta mondani, hogy a vér összeköt bennünket. Néha ő is elkísérte anyját. Ilyenkor találkozott féltestvérével, az ispán másik gyermekével. Az anyja gyűlölte azt a férfit, az ispánt, de gyermekeit szerette, és régi jobbágya fiát, az ispán gyermekét saját gyermeke testvérének tekintette, bár az ispán miatt nem merte magához venni. Távol tartotta őket a rang, a társadalmi helyzet különbsége, de az anya, ha az bárhogyan is fájt, meghallotta a vér szavát, és a jobbágyasszony sorsában saját sorsa azonosságát látta, és a társadalmi rangkülönbség ellenére a két nő összetartott.

A báróné lánya, akiben az anyja természete élt tovább, hajlott a természet szavára, de testvérében az ispán vére folyt, ő gyűlölte és megvetette a szegény sorsú embereket, és utálta a féltestvért is.

A bárónő a női ösztön által sugallt kíváncsisággal nézte végig a férfit, tekintetével szinte, átvizsgálta. Mintha szobrot vagy festményt nézett volna meg nagyítóüveggel, nézte a férfit mélybenéző tekintettel. Igen, a vonaton látta ezeket a szemeket, és ezek a szemek elkísérték mindmáig. A férfi arca is legalább homályosan megmaradt emlékében, de a szemek valahogy kitörölhetetlen nyomot hagytak benne. Ettől fogva valamit érzett, valami olyat, ami nem ismer sem társadalmi-, sem rangkülönbséget. Ez talán nem is volt tudatos, de most már érti, miért beszélt oly szívesen ezzel a jobbágyasszonnyal, és miért hallgatta oly áhítattal, amikor fiáról beszélt.

Most ez a rejtett, ez a tudatalatti érzés a maga valóságában látva annak tárgyát, ezt a jóképű férfit, valahogy kíméletlenül a felszínre került. A leány úgy érezte, mintha valami különös áram vonulna végig idegein. A kábítószerhez szokott férfi érezhet ilyesmit, amikor a szer lassan zsibbasztja el testét. Az előbb még halványfehér arc hirtelen bíborvörössé vált, és a leány szemét zavarodottan kapta le a férfi arcáról.

A három ember csendesen állt a síremlék körül. A leány behunyt szemmel, az asszony szelíd tekintettel nézte az emlékmű angyalkáját, míg István ugyancsak vizsgálódva nézte a lesütött szemű, kipirult arcú leányt.

Alapvonásai az anyjától származtak, az alakja is olyan szép, de az arca nem örökölt annyi szépséget, mint amilyennek anyját áldotta meg a természet. A leány inkább olyan volt, mint egy görög szobor, a jellegzetes ókori görög nőalakok. Magas, értelmes homlok, kissé hosszúkás orr, nőies, de kevésbé telt ajkak, és kissé előreugró áll. Szép volt, vagy csúnya? Inkább átlag nő volt, olyan arccal, amilyenek viselői sokan futkoznak az utcákon, akik nem vonzzák nyomban a férfitekintetet, de azért mégis tudnak hatni a férfiakra. Ennél a gazdag nőnél, aki fekete ruhában, szinte éjfekete hajával, halvány fehér arccal nem is mutatott rosszul, azonban az önbizalommal volt baj. Sokszor hallotta, hogy nem üti meg azt a mértéket, amit anyjától megszoktak, hogy nyomába sem jöhet anyjának. Ebben ugyan sok volt a túlzás, de a leány ezt nagyon szívére vette. Fájt neki, hogy amikor anyja mellett van, a férfiak szinte összehasonlítják őket. Sokszor látta a mérlegelő férfipillantásokat, amikor anyjáról reá, és róla anyjára vetik tekintetüket. Így néki, akinek minden oka megvolt rá, hogy határtalan önbizalma legyen, hiányzott az élethez szükséges magabiztosság és önbizalom. A rendkívül művelt átlagnő a magabiztosság helyett bátortalan volt, de oly magasan volt a társadalmi ranglétrán, hogy mindez csak keveseknek tűnhetett fel. Mindezt enyhítette az előkelő zárkózottság is.

Istvánra különösen hatott ez a találkozás. Különös volt, ily körülmények között, ennyi tapasztalat után. Ő, a jobbágyfiú, az egyszerű munkás, aki már frontot és a fogságot is megjárta, aki már a munkásság harcaiban is részt vett, az itt áll egy társadalmi ranglétra legfelsőbb fokán álló dúsgazdag nővel szemben, azzal a nővel szemben, akinek szüleinél édesapja verejtékével öntözte a földet, akinek elődei szülei felett bíráskodtak, akik uraik, parancsolóik voltak; és itt áll szemben azzal a nővel, aki saját anyjával együtt az élet örvényébe kitaszított édesanyját támogatták, akiknek anyja talán nemcsak megélhetését, hanem életét is köszönheti; és itt áll azzal a nővel szemben, aki társadalmi rangja ellenére úgy néz rá, őreá, az egyszerű munkásra, mint ahogyan egy vágyakozó nő néz egy igazi férfira.

István egy egyszerű munkás volt, de reális, józan férfi és ember, gondolkodó ember, aki az élet realitásait meg tudta érteni, fel tudja fogni a helyzetet.

A leány befejezte imáját, és most már határtalan önuralommal, tiszta szemekkel, nyílt tekintettel nézett Istvánra, de nem tegezte már.

- Kedves öntől, hogy eljött.

- Én meg köszönöm, amit anyámért tett.

- Az anyám tette.

- És maga is.

- Jöjjenek, kísérjenek.

A fekete ruhás hölgy indult fenségesen. Egyik oldalán egy idős, kissé kopott ruhájú asszony, a másik oldalán egy olcsó anyagú, de jól szabott ruhában egy fiatal férfi, alig valamivel idősebb korban, mint a középen lépkedő hölgy.

Szótlanul vonult a három ember a halk, csendes sírok között. A természetnek, az örök elmúlásnak tartoztak ezzel a hallgatással.

A középen vonuló hölgy mintha remegne egy kicsit. Valami izgalomféle van ebben a nőben, érezte meg István. Talán anyja közeli elvesztése, a támasz hiánya? Ezen kívül ez a kissé görögös szoborszerű arc nem sokat árult el. Hallgatott azokról a belső viharokról is, ami ebben a fekete selyemmel takart keblekben dúlt. Magas társadalmi rangja volt, a felső tízezer embere, de ember volt, nő volt ő is, mint annyi sok más asszony, társadalmi hovatartozásra tekintet nélkül.

Ahogy István szinte a tudata alatt is magában őrizte azt a képet, amikor egy csodálatos, pompás paripán, annak nyergében, anyja oldalán egy még csodálatosabb nő ült széltől borzolt, lobogó hajjal, a leány is belül őrizte egy villogó szemű ember képét. Hogy ez a kép mikor bukkan fel a tudatalatti homályból, annak csak a jó Isten a megmondhatója.

Kint a temető bejárata előtt egy csukott ajtajú hintó állt aranyozott címerrel az oldalán. István jól ismerte ezt a címert, de István anyja is.

Itt István meghajolt a bárónő előtt, az anyja kezet csókolt.

- Gyere, ülj be te is! - szólt a bárónő az asszonyra. - Jöjjön maga is.

- Ülj be fiam. Azelőtt is többször mentünk már haza együtt.

- Na, üljenek már be! - szólt újra, de most már erélyesen a leány.

Az asszonyt a bárónő segítette fel a kocsiba, István őt. A kocsis mélyen meghajolva volt mindaddig, míg a hintó ajtajának kattogása jelezte, hogy a hintó ajtaja becsukódott.

A kocsisnak nem szólt senki. - „Csepelre” - mormogta magában. - Hogy mit eszik a bárónő ezen az ütött-kopott asszonyon? A fiatalember még csak hagyján, ha leány lenne, talán ő is szívesen elvinné, de az asszony? Megszokta már, hogy azt tegye, amit mondanak, ne keresse az élet értelmét. Ehelyett a lovakra csapott, azok az ostor pattogására sebesen megiramodtak.

Két nő ült egymással szemben. Egyik fekete selyemben, a másik kopott régi ruhában, de valahogy megértették egymást. Szemben velük a férfi ült. Az egyik szerette őt, hiszen a gyermeke volt! A másik? Az nézte, nézte, mintha a lelke a szemébe költözött volna, és mire a hintó kerekei a régi, macskaköves úton csikorogtak, szívében valami kimondhatatlanul különöset érzett.

A kocsi az ismerős ház előtt állt meg. István nyomban kiugrott a hintóból. Egyik nő sem szólt semmit. A fekete ruhás nő is kiszállt, és leszállt István anyja is. Szó nélkül nyitotta ki István anyja a lakás ajtaját, és kitárta a bárónő előtt. Nem először járhatott ő már itt, mert tudta hová kell ülni, és merre kell menni. Igaz, itt nem volt nehéz tájékozódni, de a bárónő azt is tudta, hol a tea, a kredenc melyik fiókjában a pohár, és tudta, hol a gyufa. Maga gyújtotta meg a tüzet a régimódi kis tűzhelyen, és tette fel a teát.

Kicsi kis lakás volt ez, nem is túl száraz, a vakolat itt-ott már leomlott, de mégis oly tiszta volt, hogy az omló vakolat ellenére nem lehetett találni egyetlen porszemet.

István alig tudott szóhoz jutni. Nézte ezt a fekete ruhás hölgyet, aki ebben a kis porfészekben, ebben az egészségtelen munkásotthonban olyan otthonosan mozgott, mintha ő lenne a házi-asszony. Az anya, aki otthon, és erre gyermekkorából oly jól emlékszik még, azt sem engedte meg, hogy valaki benyúljon a konyhaszekrénybe, tűri, hogy ez a nő úgy mozogjon a konyhában, az ő birodalmában, mintha ő lenne itt az úr.

Csésze nem volt, csak két bádogpohár.

- Hiába hoztam anyjának új poharakat, elajándékozta. Így felváltva szoktunk inni - mondta a fiatal bárónő.

- Engem? - kérdezte mosolyogva István.

- Engem - mosolygott vissza ő is -, pedig úgy neveltek, hogy anyám után sem ittam soha.

A tea kissé kesernyés volt, kevés volt a cukor, de azért mindhármuknak jól esett. István szerette a teát, megszokta az oroszoknál.

Észre sem vették, hogy az idő telik. István elbeszélte katonaélményeit. Csak arról a soha el nem felejthető kis faházról feledkezett meg, pedig ez a kis faház hordozta felejthetetlen emlékeit.

- Juj! Már későre jár. Én félek erre. A kocsis is már öreg. Remélem, elkísér? - fordult a bárónő Istvánhoz.

- Természetesen - vágta nyomba rá István anyja.

István ismét szemben ült a bárónővel. Hallgattak mindketten. A hintó kereke egyhangúan kopogott a csendes, kihalt utcában. Aztán lassan a belváros fényei váltották fel a sötét egy-hangúságot. A hintó ajtaján beszűrődő fény sejtelmesen ragyogta be a két fiatal arcát, valami varázsos hangulatot árasztott szét a fülkében. Olyan valószínűtlennek tetszett mindez, hogy a varázslatot egyikük sem merte megtörni.

Némán, teljes csendben ültek. A beszédes csendben, a fülke jól záródó ajtajai mögé csupán halk zsongással szűrődött be a pesti utca zaja, a lovak patáinak csattogása. A bárónő szédülten ült helyén, tagjait enyhe zsibongás járta át, mintha valami kellemes fásultság vett volna rajta erőt. Most kimondottan szépnek látszott ez a kissé szoborszerű arc, amely élesebb vonalait a görög szobroktól kölcsönözte. Mintha valami fájdalmas vonás lenne ezen az arcon, valami lemondásféle, valami kielégületlenség, de valami vágyakozással fűszerezve.

Istvánra oly annyira hatott a kép, a szokatlan környezet, a zsibongó csend, hogy szeretett volna előrehajolni, megcsókolni ezt a fájdalmas arcot, a nemes vonalú ajkakat, mely oly kívánatosan villan meg előtte a beszűrődő pazar fényjátékban. Vannak pillanatok, amikor nincs semmilyen korlát, nincs semmilyen akadály, vagy az nem lehet oly erős, hogy az ember, a szenvedélytől felkorbácsolt ember át ne törne rajta.

Megállt a kocsi, vége szakadt a varázsnak, de az nem múlt el nyomtalanul, ott lebegett még a leány körül akkor is, amikor már mindketten kiszálltak a hintóból.

István kezében tartotta a törékeny női kezet. Két szempár kapcsolódott össze, melyek egymásnak a szenvedély lángját közvetítették.

- Jöjjön fel hozzám, István!

- Ebbe a nagy házba?

- Ebbe! Egyedül lakom. Nem fogja senki zavarni. Talán csak nem fél?

- Félni nem félek, de...

- Mi az, hogy de? Na, jöjjön! - szólt a leány, és máris indult a lépcsőkön felfelé.

István nem állhatott meg, ha nem akarta a hölgyet megsérteni. Indult a fekete ruhás hölgy után.

A hintó közben elindult, a két fiatal pedig ment felfelé a lépcsőkön.

Ez egy sajátos épület volt. A kétemeletes ház kissé beljebb épült az utca vonalától. Az első emeletre lépcsők vezettek fel, a bejáratot díszesen faragott kapu zárta el a külvilágtól. Már az épület homlokzata is sejtetni engedte, hogy belül fényűzően lehet berendezve. A kinyíló ajtó széles, teraszszerű térre engedett bejárást, ahonnét ismét lépcsősor vezetett felfelé a feljebb lévő emeletre, és ugyanakkor lefelé a földszintre. Csupa márvány, ragyogás volt itt minden. Hatalmas csillár ontatta a fényözönt, ami beburkolta az egész lépcsőházat. A márványlépcsők közelén bíborvörös szőnyeg vezetett felfelé, két oldalán sárgarézcsövek szorították a lépcsőfokokhoz. A lépcsőfeljárót kiváló mesterek alkotásai díszítették. István, aki már megszokta a kegyetlen természetet, hiszen fekhelye jó ideig a puszta föld volt, de már hozzászokott a ragyogáshoz is, hiszen ilyet is volt módja látni, maga is meglepődött a káprázatos pompán, ami már az épület lépcsőházából is áradt. Felérkezve a lépcsősoron, hosszú folyosón találta magát az ember, ahonnét jobbra-balra nyíló, pazarul faragott, díszített ajtók között, fabetétekkel övezett keretben különböző ódivatú ruhákban pompázó emberalakok tekintettek a jövevényekre. A bárónő ősei voltak.

- Ez mind a magáé?

- Igen!

- Na és a testvére?

- Az egy másik épületet kap. Már megosztozkodtunk. Apámnak két háza volt Pesten. Ezt kaptam én, a másikat a testvérem.

- És a kastély?

- Az mindkettőnké.

- Csodálatos szép hely ez itt.

Végigmentek a süppedő szőnyegeken, a leány a folyosó végén lévő szobába vezette a férfit.

- Ez a legkedvesebb szobám.

- Valóban nagyon szép - lépett a süppedő szőnyegre István.

- Eredeti perzsa - jegyezte meg a leány.

A szőnyeg majdnem az egész termet betakarta. Hirtelenjében István nem is tudta megsaccolni hány méteres. A falakat tükrök, a tetőzetet freskók díszítették, mindenütt arany, ezüst. A bútorok korát, stílusát István nem tudta megállapítani, de így minden együtt a harmónia tejességét fejezte ki. Mennyi műgond, mennyi belsőépítészeti ismeret, mily kiváló érzék, és főként mennyi pénz kell ilyen fényűző berendezés összeállításához.

- Milyen értéke lehet ennek az épületnek?

- Külön, vagy berendezésekkel?

- Nem tudom. Talán együtt.

- Én sem tudom. Azt tudom, hogy sok, de soha nem törődtem vele.

- Nékünk csak egy kis viskónk van.

- Jól éreztem magam benne.

- Észrevettem.

A leány hálás szemmel pillantott a férfire, majd hellyel kínálta egy kanapéval szemben, kékes színű huzattal bevont fotelben. Ezután a leány egy fogantyúval ellátott, aranyozott külsejű csengőt vett fel az asztalról, és erősen megrázta.

Egy komorna lépett be az ajtón.

- Azt hittem egyedül van.

- Személyzet azért van - mosolyodott el a leány. - Tőlük nem kell félni, ők nagyon tapintatosak. Csak akkor jönnek, ha hívom őket. Máskor a világért sem nyitnák be az ajtót.

- Vacsorát! - nézett a férfira. - Pezsgőt, de hideget.

István szabadkozott, de a nő leintette.

Gyakorlott kezek terítették meg a kis asztalt, és helyezték el a zománc étkészleteket. István csillogó étkészleteket látott. Gondolta, hogy ezüst.

- Kapcsold be a fonográfot, valami halk, csendes zenét szeretnék - fordult a bárónő újra a komornához.

Különleges vacsora volt, de István gyomra nem volt hozzászokva. Jobban esett néki anyja egyszerű főztje. Természetesen nem szólt semmit, hagyta, hogy kiszolgálják.

A pezsgőspalack hatalmasat durrant, pezsegve tört ki belőle az ital. A bárónő jókedvűen koccintott.

A személyzet halkan távozott. Mindenki hideg, márványarccal tűnt el, csak a komorna nyitotta tágra szemét, nem volt ilyenhez hozzászokva. A bárónő szolid, csendes teremtés volt, eddig még soha nem fogadott férfiakat. Ez is egy jóképű fickóval kezdi - gondolta magában, aztán ő is halkan eltűnt a személyzet többi tagja után.

A bárónő maga töltött a poharakba.

- Legalább megjön a bátorságom. Egyébként igen félénk vagyok. Nem vette észre rajtam?

István valóban érzett valami effélét ezen a leányon. Talán félszegség lehetett, talán tartózkodás, de tény, hogy ez a leány inkább zárkózott típus. Hirtelen arra gondolt, hogy talán ő az első férfi, aki ezzel, leánnyal kettesben tölti az estét. Annyira bizarrnak, hihetetlennek tetszett a gondolat, el is hessegette mindjárt. Ilyen leánynak, ily gazdagság mellett, amikor küllemre sem utolsó. Ha arca nem is túlzottan szép, alakja csodálatos. Ebben teljesen hasonlított

anyjára. Egy ilyen leány, ilyen helyzetben számtalan férfit találhatott. Viselkedése mégis különös, és mintha zavarban lenne. A vidám külszín, mintha a belső feszültség kendőzésére szolgálna. Az észak-európai festészetről beszél egy férfival, akivel lényegében együtt tölti az estét.

- Lejárt a henger. Igazítsa meg a fonográfot! Jaj, maga nem is ért hozzá. Majd én felhúzom. Jöjjön, megmutatom.

István nézte ezt a csodálatos masinát. Úgy szól, mint egy zenekar. Visszaemlékezett Anna lakására. Ott is volt egy ilyen, de az régebbi fajta lehetett. Annától tanult valamit táncolni is.

A fonográf kellemes dallammal árasztotta el a szobát. A kékes selyemkárpit elnyelte a felesleges hangot, csendes duruzsolássá tompította a zajt, és így kellemes, fülbemászó dal áradt szét.

- Tud táncolni? - kérdezte a leány Istvánt.

- Valamit.

- Jöjjön, próbáljuk meg.

István meghajolt a leány előtt, és karját nyújtotta. Az dobogó szívvel indult a férfi karján a terem azon része felé, ahol a parketta nem volt szőnyeggel fedve. Ott a leány kecses mozdulatokkal kezdett a táncba, szinte elröppent István mellől, aztán kipirult arccal tért vissza István mellé. A férfi átfogta a leány derekát. István nem táncolt rosszul, sokat tanult Annától.

A leány lassan megállt, önfeledten nézett a férfi szemébe. Nézte, nézte a férfi arcát, aztán átölelte a férfit, és csókra nyújtotta ajkát. István pár pillanatig nézte a karjában remegő teremtést, aztán megcsókolta a kívánatos ajkat. A leány oly önfeledten, oly forrón simult hozzá, és oly vadul csókolta, hogy Istvánban is felgyúlt a szenvedély. István ölbe kapta a kis teremtést, és vitte a szenvedélyesen hozzá simuló leányt.

- Oda! Oda! Ott van a hálószobám.

István óvatosan tette le a leányt a mennyezetes ágyra, aki szenvedélyesen átkarolta a férfi nyakát.

- Gyere, most már mindegy, hiszen mindig reád vártam.

A részegítő mámor vad szenvedélyébe női sikoly vegyült, a kín és gyönyör csodálatos keveréke. Hosszú, hosszú ideig tartott ez a mámor, míg két zihálló mellű ember kinyitotta szemét.

- Nálam maradsz, ma nem mehetsz el! - nézett a leány szenvedélytől égő szemmel a férfire.

- Nem tudtam bárónő - nézett István a szenvedélytől izzó arcra. - Nagyon sajnálom.

- Mit sajnálsz. Mondom, hogy rád vártam. Amióta megláttam két izzó szemed, azóta többször megjelentél még álmomban is. Tudtam, hogy te leszel a végzetem. Talán nem gondoltad, hogy egy bárónő is tud becsületesen élni? De mégsem. Látod, hogy elvesztettem a fejem.

- Nem akartam bárónő.

- Óh, te férfi. Talán megbántad? Most exkluzálod magad? Hát ilyen férfi vagy te? Miért mondasz bárónőnek. Látod, hogy a tiéd vagyok.

- bárónő!

- Mondtam, hogy mondj Eszternek. Én néked Eszter vagyok.

- Köszönöm.

- Látod, azért voltam félszeg, ezért vagyok bátortalan. Most szeretőm van, és mégsem leszek bátrabb.

- Nincs oka félelemre. Itt mindene megvan.

- Mindenem? Valóban mindenem megvan, csak boldogságom nincs, de nélküled nem is lesz soha. Mondd csak nékem, hogy Eszter és tegezz! - simult ismét szerelmesen a férfihez.

- Miért ne lennél boldog nélkülem?

- Mert szeretlek.

- Majd később megszeretsz mást is.

- Nem, én soha. Nekem ilyen a természetem. Látod, harminc felé közeledem már, és még sem volt senkim.

- Majd megismerkedsz egy hozzád való férfival. Valami báróval, vagy gróffal, akihez feleségül mész.

- Igen, férjhez akarok menni, de nem báróhoz, grófhoz, hanem hozzád.

- Hozzám? - nyílt kerekre István szeme. - Hozzám?

- Ezen annyira csodálkozol?

- Igen, a te társadalmi köreid. Mindenütt kinéznének bennünket. Egy bárónő és egy jobbágyfiú. Szebb mesét nem találhattál volna ki?

- Azt hiszed mesének szántam?

- Mi másnak! Komolyan nem gondolhattad.

- Talán azért, mert vagyonom van? Van, és annyi, hogy már több nem kell. Hozzámehetek a legszegényebb emberhez is. Van annyi pénzem és vagyonom.

- Nálamnál szegényebbet nem találsz.

- Kinéznek bennünket? Hát baj az? Mehetünk Párizsba, Bécsbe, vagy oda, ahová akarod.

- Én egy helyre akarok elmenni.

- Hová? - kérdezte a leány.

- Csepelre.

Egy ideig csend feszült a férfi és a szerelmes leány között.

- Mondd, aztán gyámod hozzájárulna?

- Már nagykorú vagyok. Már nincs gyámom. A nagybátyám patronál, de már néki sem tartozom felelősséggel. Saját magam kezelem a vagyonomat is. Senki nem befolyásolhatja tetteimet.

István sokáig nézte ezt az őszinte szemű, becsületesnek látszó leányt, aztán halkan, nagyon komolyan megkérdezte:

- Mondd és ha azt mondanám, hogy holnap megtartjuk az esküvőt?

- Nagyon boldog lennék - nézett a leány tiszta, őszinte szemekkel Istvánra.

- Valóban hozzám jönnél?

- Igen!

István érezte, hogy ezt a ritka, egyenes teremtést nem szabad becsapnia. Ez a leány valóban szereti őt, önmagát, mindenét felajánlja.

- Nézd - kezdte István, és mélyen a leány szemébe nézett. - Én egyszerű kis parasztfiú vagyok, szüleid jobbágya.

- Az nekem nem számít semmit.

- Elhiszem, de nézd, én évekig jártam egy kislánnyal. Fiatal volt, amikor megismertem. Közben katona lettem, fogságba estem. A leány engem hűségesen megvárt. Most is nagyon szeret.

- Én is!

- Ez a kislány már régóta szeret.

- Én is, amióta a vonatban megláttalak.

- Ki fog mellettem tartani életem végéig.

- Én is! Ennyire csúnya vagyok? Tudom nem arra termettem, hogy szeressenek. Nem tehetek róla.

- Szép vagy! - mondta István mély meggyőződéssel.

Igaza volt. Az első pillanatra ez a leány nem látszott különösen szépnek, de értelmes, magas homloka, finom arcvonásai, lágy kellemes mosolya, azoknak, akik ezt a leányt jobban megismerték, széppé tették. Volt valami sajátos báj, kedvesség ezekben a vonásokban.

- Talán az lenne a baj, hogy gazdag vagyok?

- Talán - nézett maga elé István. - Tudod, egy olyan férfinak, mint én te vagy az ezeregy-éjszaka meséje. Mindaz, amit egy férfi, egy olyan férfi, mint én, csak álomban érhet el. Csinos leány vagy és nagyon jó alakú. Okos és művelt és végtelenül gazdag. És szeretsz is. Olyan személy nincs, aki meg tudná akadályozni, hogy elvegyelek. Tapintatos is vagy, megvédenél kasztoddal szemben. Szóval te lennél a főnyeremény.

- És miért nem?

- Őszinte voltam. Tudod, az én körülményeim már kialakultak. Életem célja, állásfoglalásaim, világnézetem, személyi körülményeim, baráti köröm.

- Mondd szerelmes vagy valakibe?

- Most nem.

- Abba a fekete kislányba sem?

- Tudsz róla?

- Én már régóta tudok rólad mindent.

- De azt nem tudtad, hogy ilyen buta vagyok.

Most a leány is nagyon komoly volt, és mélyen a férfi szemébe nézett:

- Nem te vagy az első, aki nem ragadja meg a kínálkozó lehetőséget. Apám egy barátja, aki dúsgazdag bankár volt, egyik napról a másikra otthagyta vagyonát, elköltözött a palotából és kolduló szerzetbe lépett. Úgy hallottam, hogy még mindig ott van.

- Ilyen is előfordult már - válaszolt fanyar mosollyal István.

- Tudom, ti ellenségei vagytok azoknak az embereknek, akik gazdagok. Igazatok van, a legtöbbje saját érdekeit nézi, elnyomja az olyan embert, mint ti vagytok. Talán van egy-két kivétel, de a többség ellentétben áll veletek. Tudod, a vagyon az ragad. Ettől nem lehet megszabadulni. Az aranyért mindent meg lehet venni. Sajnos csak egyet nem!

- A boldogságot?

- Igen! Ezt az egyet nem.

- Ezért nem mondanék le soha a pénzről, a vagyonról.

- Igen ezt tudom. Akinek van, az nem fog lemondani róla.

- Tudom, hogy az egyéni sorstól függetlenül ez fogja örökké szembe állítani a szegény és gazdag embereket.

Csendes hallgatás férkőzött a két ember közé. Csendes, halk pillanatok, melyek néha óráknak tűnnek.

- Óh, ha tudnád, mennyire szeretlek István!

Csendes zokogás rázta meg ezt a szép női testet. István megsimogatta ennek a kedves leánynak haját, és lecsókolta arcáról a drága könnycseppeket. Reggel ért haza István. Anyja még mindig várta.

- Megnősülök Anyám! - mondta István.

Az ősz hajú asszony arca viaszsápadt lett. István nem vette észre anyja színeváltozását, tovább folytatta.

- Elveszem Rózsikát!

Megkönnyebbült sóhaj, szakadt ki az anyai szívből, arcára az öröm pírja gyúlt ki, és szívének hangjával mondta:

- Végtelenül boldog vagyok fiam!

XXXV.

Újra kerékvágásba lendült az élet, a háború viharai, a forradalom hangja is elcsitult már, és az a sokk, amit a gyászos emlékű trianoni békeszerződés váltott ki, lassan múlófélben volt már. Lassan kialakult az új államvezetés. Természetesen tovább folytatódott a tőke és a bér harca. Egyre nagyobb lett a konkurencia is, ami arra ösztönözte a tőkést, hogy a bért lejjebb szorítsa, és megkísérelje csökkenteni azokat a kedvezményeket, melyeket régebben a munkások kiharcoltak. Lassan újra rendeződtek a sorok, részben visszatértek a régi munkásvezérek, de jöttek újak is, és a régi viaskodás folyt tovább.

István már egészen elfeledkezett a régi nagy ellenfelekről. Hol volt már a régi Hemerka, Zsíros Dönci? Talán az apokaliptikus világháború nyomtalanul eltüntette a történelem süllyesztőjében, mint annyi sok más társát, aki annyi szenvedést, oly sok megpróbáltatást okoztak annyi embernek.

Nem, ő nem tűnt el nyomtalanul. Ő volt az, aki kitartó munkával tette hasznossá magát. Munkájára igen nagy szükség volt, különösen a háború vége felé, amikor a kiábrándultság, fásultság nyomta rá a lakósságra bélyegét. Még inkább akkor, amikor az emberek nemcsak megunták a háborút, hanem tenni is akartak mielőbbi befejezése érdekében.

Óh, mennyi kitüntetést kapott ebben az időben. Hogy ezért a kitüntetésekért mennyi ember szenvedett meg, mennyi verejték, vér tapadt hozzá és mennyi átok, azzal nem törődött. Hány hozzátartozó nézett rá vádlón, hány bénává vert ember gyűlölte őt? Zsíros Dönci nem sokat törődött ezzel, számára ez volt az élet megváltozhatatlan rendje.

Természetesen felette sem múltak el nyomtalanul az évek, az ő arcára is redőket vésett a sok elmúlt év, az egykor kövér, zsíros arc, ahonnét becenevét is kapta, lassan beesetté vált, a haja lassan megfehéredett. Az egykor kövér test lassan sovánnyá, szinte fonnyadttá vált, háta meggörnyedt. Egy volt még, ami ép volt, a szelleme, és a lelke éppoly meztelen, mint korábban. Na még egy, ami változatlan maradt, a gyűlölete. Gyűlölete minden iránt és mindenki iránt, ami és aki a megváltoztathatatlannak hitt rendet kívánta megváltoztatni.

Amit bír azonban a szellem, lassan már nem bírja a test. Ez a rideg, túlzottan megfontolt és rendkívül szívós, a legintenzívebb munkára képes ember is elfáradt már, nyugdíjba készült. Érezték, látták ezt felettesei is, akik adtak melléje egy helyettest, egy bárófiút, akit éppúgy fűtött a gyűlölet, ugyanúgy ellensége volt mindennek és mindenkinek, aki változásra törekedett. Viszonylag fiatal kora ellenére ő volt a megcsontosodott konzervativizmus. Őt Zsíros Dönci utódjának szánták. Meg is tett mindent, hogy megfelelő utód lehessen. Szinte leste a főnöknek munkamódszereit, tapasztalatait, sőt még szokásait is, hogy minél eredményesebb munkát végezhessen.

Itt adva volt minden lehetőség, volt jól képzett személyzet, volt pénz, itt nem fillérezték. Mindent adtak, mindent mozgattak, amire csak szükségük volt, hiánytalanul megkapták.

A báró sokat tanult főnökétől, megtanulta azt is, hogy ne sajnálja a fáradságot. Nem kell szégyellni, ha valaki megjelenik a nyomortanyán, a gyárakban, ott, ahol valami eredményért lehet szimatolni. Nem kell félni a kosztól, sőt a tetvektől sem, hiszen át lehet öltözni, vannak megfelelő szerek, és az ilyen emberek megfelelően fel vannak készülve. A fáradságot is ki lehet pihenni a lokálok félhomályba burkolózó páholyaiban, félmeztelen görlök ölén, pezsgős poharak garmadája mellett, az egzotikus ritmus, a lágy muzsika érzéki dallamára. Így minden

feltétel meg volt az előmenetelhez, és a báró, akinek annyi vagyona volt, hogy semmit nem kellett tennie ahhoz, hogy fényűzően megéljen, hasznosítani tudta magát.

Itt tudták csak, milyen harc folyik a föld alatt. Aktába zárt sorsok hiteles tanúbizonyságai annak, micsoda heroikus küzdelem folyt látható jelek nélkül. Hány ember volt ennek a küzdelemnek szenvedő alanya, hány oly személy, akinek nevét még a később oly gonddal megsemmisített akták tömege sem tartalmazta már, akik egész életre megrokkantak, mentek teljesen tönkre.

Halvány fény világította meg a hatalmas dolgozószoba falát. A csillár fényeit nagyrészt kioltották, hogy ne zavarja a nyugodt társalgást, csak az íróasztalon álló kis asztali lámpa dobott egy fénycsóvát az alatta fekvő iratcsomóra. A hatalmas faragott íróasztal előtt egy kissé hegyes orrú, beesett arcú, fehér hajú férfi ült. Az íróasztal mellett két fotel egyikén a bárófiú, a másikon egy középkorú, atlétatermetű, határozott vonású férfi ült.

Az ősz férfi haragosan csukta be a szétnyitott aktanyomót.

- Így uraim nem megyünk semmire. Mi csak a felszínt látjuk, pedig valami, valami van még, amit mi nem látunk. Valaki hátulról irányítja ezeket. Méghozzá oly ügyesen, hogy eddig a legnagyobb igyekezettel sem tudtunk a nyomára bukkanni.

- Igen, ezek már oly jól szervezkednek.

- Már nyomdájuk van! Izgató röplapokat terjesztenek. Már majdnem egész Csepel tele van velük.

- Na azért ne túlozzanak - szólt közbe az ősz hajú ember.

- Mit csináljunk velük, egymás után tartják gyűléseiket, a hordószónokok lázítanak.

- Na, olyant nem mondanak, amiért nyomban le lehetne őket fogni.

- Fellázadnának mind ezek a bitangok, ha lefognánk őket.

- Ezek nem jók, de ezt el kell tűrnünk. Mi is kénytelenek voltunk a sajtó, a szervezkedési, a gyülekezési szabadságot deklarálni.

- Igen, azért, hogy ez a csürhe szervezkedni tudjon. Gyűléseket tarthassanak.

- Ezt legalább látjuk uraim, tudjuk, ki szólal fel, és mit beszél. Azt keressék meg nekem, akik a háttérből irányítanak. A gyűlések után tele van az üzem ilyen szennylapokkal - mutatott dühösen az ősz hajú ember az aktacsomóból kikandikáló piros betűs papírok felé.

Valamennyien dühösen néztek oda.

- Tenni kell valamit uraim! - állt fel az ősz hajú ember, és az irodaterem egyik sarkában elhelyezett egyik fotelek felé indult. Kollégái követték, tudták, ha ez az ember valami fontosat akar mondani, komolyan meg akarja tanácskozni a tudnivalókat.

- Bizony kell tenni valamit uraim - ismételte önmagát, és ült le az ősz hajú ember a süppedő fotelba.

A kollégák ugyancsak leültek, de hallgattak, nem merték megtörni az előállt csendet.

- Tenni kell, éspedig az eddigi módszereinket fel kell adnunk. Nem elég, ha a hangadókra ráállítunk egy-két embert. Ki kell menni a gyárakba.

- Nekünk is?

- Nemcsak nekem. Fiatalabb nyomozó koromban én szinte állandóan kint voltam a gyárakban. Emlékszem, egy alkalommal... várjanak csak... meg kell keresnünk az aktát. Szerencsére irattárunk nem egészen pusztult el. Sok papírt biztonságba lehetett helyezni. Igen, igen, tanulmányozni kell a régi aktákat. Alaposan és módszeresen. Sok megvan még ezekből a régi emberekből, nem pusztult el valamennyi. Azt hiszem, ezek között kell keresni a mozgatórugókat. Talán most csendben vannak, hallgatnak. Azt gondolnánk, hogy megjavultak, most nem csinálnak semmit.

- Igen, ez jó lesz.

- Igen, fiatalabb koromban volt egy taknyos kölyök. Szemtelen, pimasz. - A felügyelő arcán, mintha egy vörös kör keletkezett volna, lassan az egész arca vörössé vált, szemei megteltek gyűlölettel. - Egy kölyök! Még az ispánja sem tudta elpusztítani, pedig rágyújtotta a nádast.

- Hüj! - kapta fel a fejét a báró.

- Tudják ki lehetett az uraim? A mi jobbágyunk, a szökött jobbágy. Ne, ezt meg kell néznünk.

Ezt ő is annyi gyűlölettel mondta, hogy szavai izzása nyomban feltűnt az ősz hajú embernek, és két megértő szempár nyomban összekapcsolódott. Ők már egy szemvillanásból is megértették egymást.

- Persze ez nem jelenti azt, hogy ez a gyerek irányít is, de mellékesen őt is megnézhetjük. Az aktákat tanulmányozni uraim! Addig ne is találkozzunk egymással, míg a legfőbb anyagokat alaposan át nem nézték. Azok piros színű szalagokkal vannak átkötve. Annak idején szekáltak is miatta.

- Értettük! - válaszolt azonnal a két férfi.

Az ősz hajú férfi felkelt, jelezve, hogy a megbeszélés véget ért. Felállt a két férfi is, meghajtották magukat és eltávoztak az irodából.

Valóban komoly munka következett. A két emberen kívül egész iroda állt rá a régi aktákra. Mindent alaposan áttanulmányoztak. Kik voltak, akiket annak idején kihallgattak, mint vallottak, kik voltak a barátaik, azok címei, kapcsolataik, jellemük, szokásaik részletes leírása, hol szoktak szórakozni. Hol ittak, kinek udvaroltak. Életük jelentősebb történései, betegségeik, hol kezelték őket, mivel, milyen ismertető jeleik vannak, pszichikai jellemzésük, s a kihallgatások során történő reagálások, természetesen fényképeik, ujjlenyomataik, egyszóval minden, ami a személy és környezete, tevékenysége, rokoni és egyéb kapcsolatai megértéséhez és nyomon követéséhez szükséges lehet. Nem kis ismeretanyag volt ez, kiegészítve kitűnő nyilvántartásokkal, összesítésekkel, hogy szinte egy egész országról lehetett átfogó képet kapni. Ezek olyan nyomok voltak, mint a frissen esett hóban a hócsapa.

Az iratok igen körültekintő áttanulmányozása után elkezdődött a nyomozás, a felderítés szakasza. Ravasz, tapasztalt emberek kérdezték ki az érdekelteket. Nem is először őket, hanem először a rokonságnál, a kapcsolatoknál kezdték. Igen rövid idő alatt rendelkezésre állt a megfigyelt személy teljes anyaga, helyzetének, körülményeinek változása, új kapcsolatai, új ismeretségi köre, az időközben kialakult új szokások, jellembeli változások, ismert lett, hol, merre szokta tölteni a hétvégeket, mi a kedvenc eledele, itala, hol szokta azt fogyasztani, egyszóval mindent igyekeztek felderíteni, ami a kihallgatásoknál biztosítja a kezdeti előnyt.

- Az embereinkkel szemben nem merült fel semmi gyanú? - kérdezte az ősz hajú ember, eredeti nevén Hemerka Zoltán, akit korábban Zsíros Döncinek hívtak.

- Nincs velük szemben semmi érdemleges anyag - felelt a fiatal báró.

- Nem tudom elhinni, hogy ez az ember annyira megváltozott volna, hogy már semmivel sem törődik.

- A legügyesebb nyomózóinkat állítottam rá, és állandóan figyeljük.

- Tudod mit? Nézzük meg személyesen.

- Mi menjünk ki hozzá?

- Na, egy báró nem mehetne ki? - kérdezte kissé gúnyosan az ősz hajú felügyelő, aki már főtanácsosi rangot kapott.

Ő egyszerű szülőktől származott, így nehezen viselte ennek a pökhendi bárónak jelenlétét, akit azért helyeztek ide, hogy őt leváltsa, de ha valaki itt élni akar, alkalmazkodnia kell. Ez itt a legfőbb törvény.

- Nem is lesz rossz! Menjünk ki. Képzelem mennyire meg fog lepődni ez a suhanc.

Nem tellett sok időbe, már belül voltak a gyárkapun, abban a hatalmas csarnokban, ahol István gépe állt.

- Ott van! - mutatott Istvánra a művezető. - Egyébként rendes ember, munkáját igen szorgalmasan végzi, ő az egyik legjobb munkaerő.

- Óh, nem erre vagyunk kíváncsiak - mosolyodott el a báró.

- Na, menjünk.

Lassan közeledett a gép felé a két férfi.

- Te ez tényleg nagyon szorgalmasan dolgozik. Egymás után kerülnek ki kezéből a munkadarabok.

- Igen - válaszolt a báró, aki maga is meglepődve nézte a gyors, biztos mozdulatokat. - Én megőrülnék itt. Nem bírnám ezt a monoton munkát. Ez csak ennek a csürhének való.

Az idősebb nyomozónak e megjegyzésre eszébe jutottak a szülei és azért epésen válaszolt:

- Nem mindenki alkalmas arra, hogy dolgozzon is.

Közben odaértek a gép mellé. István már előbb észrevette őket, fél szemmel figyelte a két embert. A fiatalabbat nyomban megismerte. Akit ő egyszer látott, azt nem felejtette el, de különösen azt nem, aki néki annyi kellemetlenséget, annyi problémát okozott. Most már minden bizonnyal tudta István, hogy őt a fronton a báró el akarta emészteni. Őt, kinek szülei annyit dolgoztak ennek az embernek, a családjának.

- Mi van, te siheder?

István szeme megvillant, de aztán hamar kialudt ebből a villogó szempárból az a sárga fény, mely a hozzáértőknek nyomban jelzi a veszélyt.

- Nagy megtiszteltetés báró úr! Csak nem hozzám jönnek?

- Igen, fiam, hozzád! - válaszolt Hemerka nyomban, hogy érzékeltesse, itt ő a főnök.

István nyugodt, biztos mozdulatokkal állította le a gépet.

- Nem lesz baj, ha a gép nem működik, a többi gép termelését is befolyásolja?

- Majd mi elintézzük! - mondta dölyfösen a bárófiú.

Hogy milyen tenyérbe mászó képe van ennek a különcnek, állapította meg az idősebb nyomozó. Bár én lennék a báró. Megmutatnám ennek a ficsúrnak. Most már azt sem tudta eldönteni, melyiket utálja jobban, ezt az egyszerű munkásruhás férfit, vagy ezt a taknyost mellette, ezt az úri ficsúrt.

A három ember elindult. Hemerka nagyon vigyázott, mert emlékezett rá, hogy itt az ispán hogy járt. Sötét pillantások kísérték útjukat, egy-egy régi gép mellől valami szitok is elhangzott, de egy-egy átokról is remélték, hogy megfogamzik.

Istvánnak ismerős volt már az épület, fiatal korában járt itt. Tudta, hogy merre vannak a hivatali szobák, a zárkák. Egyike volt azon keveseknek, aki a főnök dolgozószobájában is járt.

István arca nyugodt volt, tekintete derűs, de agya szorgalmasan dolgozott. Mi lehetett az a narancshéj, amin ő elcsúszhatott. Mostanában nem tett mást, mint régi barátaival tartotta a kapcsolatot. Mégis nehéz nap lesz ez a mai. Aztán ki tudja, még hány jön.

- Megérkeztünk - mondta Hemerka, és kinyitotta az ajtót. Előbb ő lépett be, aztán István és utána a bárófiú.

István az első pillantásra megállapította, hogy itt nem sok minden változott. Az a hatalmas tölgyfa faragott íróasztal még biztosan a régi volt, legfeljebb az ülőbútorok lettek kicserélve. Igen, most még lakályosabb ez az irodahelyiség. Úgy látszik, e hely jelentősége megnövekedett. A báró nagyobb kényelemhez szokott ugyan, de azért legfőbb vágya volt, hogy végleg ebbe a szobába kerülhessen. E a vén trotty nyugdíjba mehetne már. Majd ő segíteni fog ebben.

- Na gyere, üljél le! Ne oda! Oda a fotelba. Ott kényelmesebb. - Istvánnak ez a szívélyesség nem tetszett. Volt dolga már ezzel a ravasz kópéval, így tudta, hogy ez a szívélyesség nem sok jót takar. Először a nyájasság látszatával akarnak kiszedni belőle valamit. Ő ugyan most valóban nem sokat tud, úgy látszik ezek inkább Antalra kíváncsiak, de ha agyon kínozzák, akkor sem fog mondani semmit. Nem fognak jól járni, ha belőle akarnak kiszedni valamit, inkább őbelőlük kiszedi azt, amire ő kíváncsi. Mindenesetre nagy játék lesz.

- Hallottam, igen szorgalmasan dolgozol.

- Igen, elvégzem a munkámat.

- Na, de azt hallottam, igen jól.

- Feletteseim bizonyára túloznak.

- Nem hinném; akire ők rámondják, hogy jól dolgozik, az igaz is.

- Örülök, hogy ez a vélemény rólam, de bizonyára nem azért hoztak be, mert jól dolgozom.

- De, de azért!

- Hm. Már ezért is ide lehet kerülni?

- Ezért is. Különösen akkor, ha ezt a jó munkát nemcsak az esztergapad mellett fejtik ki.

- Másutt is lehet dolgozni?

- Igen, például ott, ahol te dolgozol.

- Hol dolgozom én? A gyárban.

- Igen ott!

- Végzem a munkám az esztergapad mellett.

- Azt is tudjuk.

- Mit akarnak tudni még?

- Te szemét - ugrott fel az ősz hajú detektív. - Azt akarjuk tudni, mit csinálsz még. Hogyan szervezkedtek, ki vezeti... Te ki vagy?

- Szovjet kém! Vagy ahogy maguk nevezik orosz kém! - mondta István hidegen. Az ősz hajú ember elsápadt, a jelenlévők moccanni sem tudtak. Ezekben a tapasztalt emberekben is rendkívüli hatást váltott ki ez a hideg, nyugodt mondat, az a mód, a forma, ahogy azt István mondta.

- Te, te... velünk pimaszkodsz? - állt fel az ősz hajú felügyelő, ökölbe szorítva kezét István orra alá dugva.

- És ha tényleg az vagyok, sőt az oroszok egyik bizalmi embere, mi lenne magával. Az oroszok már eléggé megerősödtek, maguk meg ilyen durván bánnak embereikkel? Ha ez igaz lenne, lehet, hogy nem is élné túl.

A bárófiúnak a szemében, melyben pár pillanattal elébb még villámok cikáztak, most kaján öröm gyúlt ki, és vigyorogva nézett az ősz hajú emberre.

Az ősz hajú is észrevette a villámgyors változást, és gyomra remegni kezdett a visszafojtott dühtől. Igen ez a bárófiú milyen szívesen keresztbe tenne néki mindent, csakhogy őt elüldözze már erről a helyről. Ez a pimasz nem fogja ezt megérni, el kell innen tetetni, mielőtt néki töri ki a nyakát.

István gyorsan észrevette, hogy a két ember között határtalan gyűlölet feszül. Inkább néki bocsátanának meg, mint egymásnak. Ez ügyesen ki kell használni.

- Mondd édes fiam - ült le ismét az ősz hajú felügyelő -, remélem, nem képzeled, hogy bennünket át tudsz ejteni. Mondj el csak mindent őszintén.

István mindezekből már alaposan következtetett arra, hogy itt bizony nem tudnak semmit, valahogy találomra választották ki őt, talán a régi iratanyag alapján. A felügyelő meg arra gondolt, hogy ez az ember most már mennyire érett, tapasztalt emberré vált, jó lesz rá vigyázni. Az ilyenek értenek ahhoz, hogy kell bajt keverni. Jó lesz ezzel óvatosnak lenni.

- Nem értem, mire gondol, felügyelő úr!

- Most már igazgató úr! - és gúnyosan nézett a fiatal báróra, aki hitelen pulykavörös lett.

- Értem igazgató úr!

- Nem érted fiam? Arra vagyunk kíváncsiak, mit szoktál munkaidő után csinálni?

- Udvarolok.

- Ezt is tudjuk.

- Hamarosan megnősülök.

- Ezt is tudjuk.

- Akkor mire kíváncsiak még.

A bárófiú eddig hallgatagon ült, de szemeiben a gyűlölet lángja foszforeszkált. Az, ami összekapcsolta ezzel az emberrel, számára olyan volt, mint a lidércnyomás, mint egy nyomasztó rémekkel teli álom. Ez az ember féltestvére annak, aki neki is féltestvére. Rokonok ezzel az emberrel, rokonok. Úgy érezte magát, mint a keleti rémmesékben azok, akiket nagy üveg-harang alá dugnak, és hatalmas kalapáccsal verik a harangot, és az kong, kong, addig míg az alatta lévő ember meg nem őrül. Szörnyű helyzet ez. Hát nem tud ettől az átkos helyzettől

megszabadulni. Ő, aki az egész ország egyik első embere, aki jóképű férfi és mérhetetlenül gazdag, akinek rangja van, nem mer kaszinóban megjelenni, attól félve, hogy ki mondja szemébe, hogy ő a báró csak egy ispán gyermeke. Addig nem lesz nyugodalma, míg azokat, akik erről a szörnyű valóságról tudnak, láb alól el nem teszi. Ölni? ...mindent ...mindenkit ...csak ettől a lidércnyomástól megszabaduljon. Hirtelen ugrott fel, halottfehérré vált arccal. - „Megölöm!”

- Mi az kedves báró? Csak nem történt valami? - kérdezte az igazgató kissé csodálkozva, de gunyoros hangon.

- Semmi, semmi.

- Hozzatok egy kis vizet - mondta előzékenyen, és máris indult íróasztalához, hogy a csengőt megrázza.

A báró nem tudott közbeszólni.

A tapasztalt, ősz hajú nyomozó már ismerte a titkot, és el volt szánva, hogy azt alkalomadtán felhasználja. Tudta, hogy a bárót ez mennyire érzékenyen érinti, de ő sem gondolt arra, hogy ennyire mélyen él ennek az embernek belsejében a mérhetetlen szégyen és harag. Ő, aki első osztályú kombinátor hírében állt, pillanatokon belül össze tudta rakni a mozaikképeket, s kérlelhetetlen logikával következtetett arra, mi volt ennek a szenvedéllyel teli indulatkitörésnek előidézője.

- Mit akarunk tudni Tőled?... Hm... már semmit. Tudod mit? ... Elhisszük néked, amit mondtál, de egy pár napra hűvösre teszünk.

A csengőt, ami még mindig a kezében volt, és amellyel játszott, most ismét erősen megrázta.

Egy egyenruhás rendőr lépett be.

- Vigye a vizsgálati cellába! - mutatott a főfelügyelő Istvánra - Maguk meg maradjanak uraim, még beszélgetünk.

Megvárták, míg Istvánt elkísérik, de akkor sem szólaltak meg, amikor az ajtó bezárult a két ember mögött. Valamennyiüket úgy megrázta a rövid kihallgatás, szenvedélyeiket oly erősen felköltötte, hogy időre volt szükség, míg lehiggadnak.

- Alá kell vetni harmadfokúnak - mondta a báró összeszorított ajakkal, amikor végre megnyugodott.

- Miért volna rá szükség? - kérdezte az ősz hajú főfelügyelő.

- Miért, hogy kivallassuk, kivel tart fent kapcsolatot.

- Ez az ember úgy érzem senkivel, már meggondolta magát.

- És ha nem?

- Akkor is mire mennél vele. Azt hiszed, ezt meg lehetne törni harmadfokú vallatással? Ez túlságosan keménynek látszik.

- Ez igaz. - ismerte be a báró. Ő is emlékezett rá, hogy a fronton milyen halált megvetően bátor volt István.

Az ősz hajú igazgató, maga is szívesen alávetette volna Istvánt a vallatásnak, hiszen még emlékében élt a korábbi csúfos kudarc, de úgy érezte, hogy szüksége lehet még Istvánra a báró ellenében, így inkább elengedte.

- Tudod, kedves báró, van egy jó ötletem.

- Micsoda? - néztek ketten is a sokat próbált idős emberre.

- Ráállítom a féltestvérét, az ispánfiút, az annyira gyűlöli, hogy valamit csak kiszed belőle.

Az öreg nyomozó látta, hogy a báró szája elfehéredik és elkeskenyül. Most már tudta, hogy a főfelügyelő, most már igazgató, ismeri féltve őrzött titkát. Csak idő kérdése lehet, hogy másoknak is közreadja. A báró nem szólt semmit, hihetetlen akaraterővel uralkodott magán, csak megkeményedett kőarcán látszott, hogy mindenre el van szánva.

- Így döntöttem, mehetnek uraim!

Valamennyien felálltak.

- Még egyet! Te fogod a kapcsolatot tartani azzal az ispángyerekkel. - nézett a báróra, jól megnyomva az ispán szót.

A báró nem felelt, de szemei különös tűzben égtek.

XXXVI.

A vasajtók, melyek elzárták Istvánt a külvilágtól, hamar kinyíltak. István ismét szabad volt, ismét visszamehetett a munkahelyére. Társai örömmel fogadták, hogy nem igazolódott a gyanú, de felettesei, bár azt a hírt kapták, hogy nem igazolódott a gyanú, nem örültek neki. Szívesen ki is tették volna a gyárból, de a fejlődő gyár részére kevés munkaerő állt rendelkezésre, és különösen kevés volt az oly szakképzett munkaerő, mint amilyen István volt. Ezért eltűrték addig, míg valami ki nem tudódik róla, vagy a gyárban nem okoz problémát.

Hamarosan megtartották az esküvőt is. Rózsi igen szép menyasszony volt. Kolléganői segítségével szerzett menyasszonyi ruha kiemelte szép fekete haját, kitűnő alakját. Szerény volt az esküvő, de azért eljöttek István barátai és Rózsi barátnői is, és a kopott kövekkel kirakott udvaron, részben a kövezeten ülve elfértek, bár sokan az utcai járdára szorultak ki. A szerény esküvőnek is megvoltak az örökké emlékezetes boldog pillanatai, és az első boldog asszonyi mosolyt az öregedő fényképész masinája örökítette meg.

A fiatalok egyelőre nem tudtak új lakáshoz jutni, azért István anyjának lakásában húzódtak meg. A régi, már eléggé tönkrement ágyat ügyes munkáskezek szélesítették meg. Így az mindenben megfelelt egy hitvesi ágynak, oly kimondottan szépasszony mellett, mint amilyen Rózsi volt. István, akinek szívén ütött seb már szépen gyógyult, boldog volt emellett a szép, odaadó teremtés mellett.

Nem volt pénz a nászútra, de egy hét szabadságot kaptak, mely idő alatt bejárták a budai hegyeket.

- Olyan boldog vagyok István - simult a fiatalasszony a férfihez.

- Én is veled - és forró csókkal zárta le az asszony vérpiros ajkát.

Úgy érezték, hogy a pár nap örökké tarthatna. Istvánnak sikerült valami vitorlavászonszerű anyagot szerezni, amelyből Rózsi segítségével ügyes kis sátrat varrtak össze. István értett hozzá, hogy kell a nomád életet, nemcsak elviselhetővé, hanem igazán romantikussá, érdekessé tenni.

Talán semmi nem tudott volna felejthetetlenebb élményt nyújtani a két, egymást szerető embernek, mint a szabad természet romantikája a budai hegység még felfedezetlen, alig járt erdői, az elrejtett források, a zúgó kis patakocskák.

Rózsi sok útikönyvet olvasott már, olvasott Olaszország csodálatos tájairól, az Adriai-tenger partjáról, a híres francia fürdőhelyek káprázatos kastélyairól, észak hatalmas jégmezőiről, távol-kelet egzotikus városairól, tájairól, a híres szállodákról, de úgy érezte, hogy sehol nem lenne annyira boldog, mint itt az elrejtett patakok partján, a keskeny völgyekben, a fák közé rejtett kis sátorban. Óh, mily boldog volt, amikor egy kis nyíllal sikerült egy őzikét elejteni. Egy kis őzikét spárgából font hálóval, és mellette lehelyezett ügyes kis csapdával sikerült is megfogni, de annak oly édes, kis, riadt szeme volt, hogy Rózsi megsajnálta, és szabadon engedte a kis állatot.

Csodálatos hét nap volt ez, aminek szépsége önmagában megér egy szenvedéssel teli életet is. Rózsi elégedett volt. Érdemes volt várni ennyi boldogságra, kiadhatta volna meg néki, ha nem egyedül ez a szíve mélyéből szeretett talpig férfi.

A hét hamar elmúlt, mely után tovább folytatódott az élet. Várta a munka mindkettőjüket. A hét ugyan hamar elmúlt, de a boldogság nem, a fiatalasszony szíve oly csordultig tele volt örömmel, hogy e pohárból azt nem lehetett kiönteni.

Az egyik este Rózsi éppen takarított, csinosította a lakást. Az omladozó vakolatot is sikerült megerősíteni, a köves helyiségeket is lepadlózták, s így a lakást elviselhetővé tenni, amikor vendég érkezett. István féltestvére, Zoltán jött meg. Rózsi hirtelen szólni sem tudott néki, amikor Zoltán arcán széles mosollyal belépett.

- Szerbusz sógorasszony! Megjött a fattyú.

- Hogy mondhatsz ilyet, mi soha nem tekintettünk téged idegennek, pláne fattyúnak. Gyere beljebb. István, ha megjön örülni fog, hogy végre itt vagy. Mindjárt itt lesz az anyósom is.

- Takarítasz?

- Igen, elviselhetővé akarom tenni a lakást.

- Most már valóban nem úgy néz ki, mint amikor itt voltam.

- István azt mondta, hogy oly váratlanul eltűntél.

- Csak nem akartam Istvánt zavarni.

A férfi letelepedett egy székre, amelyet a fiatalasszony gyorsan letörölt, mielőtt a férfi leült rá.

- Minek köszönhetjük ezt a magas látogatást? - mosolygott a fiatalasszony a férfire.

Az ugyancsak mosollyal fogadta sógornője mosolyát, megállapította magában, hogy ez a nő kimondottan szép. Milyen szerencséje van ennek a nyavalyás bátyjának, hogy ilyen szép asszonyt talált.

Az asszony is megnézte a férfit. - Jóképű férfi lenne ez - gondolta magában - csak ne lenne oly sunyi a pillantása. Van az arcában valami rókaszerű. Igaz, azt mondják, hogy az apjában is volt. Egyébként jó felépítésű, elég erős férfinak látszik.

- Mit csinálsz most?

- Most fejeztem be tanulmányaimat. Apám hagyott rám egy kis földet, úgy száz hold körül, azt majd megművelem.

- Na, nagy ember lettél Zoltán.

- Nagy ember? Mégis egy fattyú vagyok.

- Úgy hallottam, hogy a halála előtt nevére vett az ispán.

- Mégsem mossa le rólam senki, hogy zabigyerek vagyok. Egy cselédnek vagyok a fia.

Rózsi megütközve nézett rá. Milyen durva ez az ember, még saját magát is lenézi, mert nem született grófnak. Itt mindenkiben bent van az a rangkórság. Senki nincs megelégedve magával. Aki nagy, még nagyobb szeretne lenni. De mi köze is néki ehhez.

- Elfogadsz egy teát, Zoltán?

- Ha szívesen adod, de jól cukrozd meg.

- Sajnos cukorból kevés van.

- Elfelejtettem, hogy nyomortanyára jöttem.

Rózsi szemöldöke megrebbent, de nem szólt semmit. Feltette a vizet a tűzhelyre, ami éppen meg volt rakva, mivel Rózsi vizet melegített a súroláshoz. Már hallotta is, amint anyósa az utcáról nyíló ajtóban torkát köszörüli.

- Megjött édesanyád!

Az idős, fehér hajú asszony meglepetve állt meg az ajtóban, amint fiát meglátta.

- Fiam, te tékozló fiú, hát hazatértél?

- Hazatértem, anyám!

- Remélem, itt maradsz?

- Nem anyám, csak meglátogatlak benneteket.

- Hamarosan jön a bátyád is. Ő is örülni fog neked.

- Megvárom, anyám!

- Hogy megy a sorod fiam? Nem is írtál semmit, nem is jöttél.

- Úgy sem tudták volna elolvasni.

- A bátyád jól tud olvasni.

- Ja, igaz.

Mondani akart valamit a tékozló fiú, de elharapta nyelvét.

- Hallom, nevére vett az ispán.

- Igen anyám. Nem akartam a maga nevén maradni.

- Nem lett volna az szégyen fiam.

- De szégyen az anyám.

- Fiam én téged tisztességgel felneveltelek.

- De csinálhatták volna másképp is.

- Nem lehetett fiam.

A fiú nem szólt semmit, de gyűlölte a körülményeket. Hiába vette a nevére az ispán, ő mindig törvénytelen gyereknek érezte magát, és gyűlöletet érzett anyja, testvére iránt, de éppúgy kimondhatatlanul gyűlölte a bárófiú féltestvért is, aki pöffeszkedik a hatalmas villában és a hatalmas kastélyban, míg ő, igaz, szórja a pénzt, de néha bizony kuporog. Amióta az apja elhalt, bizony nem jól mennek a dolgok. A föld is csak akkor terem, ha azt gondosan megművelik. Ő ugyan értett a gazdasághoz, de azért jobban szeretett Pesten élni, szórakozni a mulatókban.

- Na, itt van István.

István egy pillanatra meglepődött, amikor meglátta a hűtlen testvért, de aztán öröm gyúlt ki arcára.

- Szerbusz testvér! Hazajöttél?

- Meglátogatlak benneteket.

- Hát akkor Isten hozott, érezd magad jól.

Ettől fogva István gyakori látogató lett. A régi, ellenséges szándékú testvér megváltozott. Ő vállalta el annak a kis fekete hajú csöppségnek a keresztapaságát is, aki Istvánék nagy örömére megszületett. Istvánnak gyönyörű kislánya lett, fekete hajú, fekete szemű, szép fehér arcbőrű és igen szép arcú teremtés. Boldog volt az egész család, de a legboldogabb az idős, fehér hajú asszony volt, aki gyakran mondogatta, hogy ő a legboldogabb, mert ez a gyermek csak az ő gyermekük, gyermekének a gyermeke. Szinte ráragadt erre a kis csöppségre. Hogy leste az első szót, milyen vigyázattal fogta meg a törékeny kis kezeket, amikor ez a kis bájos baba első lépéseit tette. Örömet és boldogságot hozott a családnak ez a bájos kis csöppség. István minden szabadidejét vele töltötte. Nem volt, de nem is kellett gyermekkocsi, hiszen a hatalmas erejű ember úgy vitte ezt a kis vakarcsot, mint a pelyhet, de olyan óvatosan, mintha a föld legdrágább gyémántját tartaná a kezében. Csepel erdőségének éneklő madarai hamar megismerték a kis jövevényt, hisz gyakorta szórakoztatták a dalaikkal.

- Hol van megint István? - kérdezte a féltestvér Zoltán.

- Valami titkos gyűlésük van - mondta az anya.

Rózsi, aki közben a kisgyermeket fürdette, gyorsan anyjára pillantott.

- Ugyan anyám, a vendéglőben van. Mostanában néha elmarad egy-egy korty italra, de sokat dolgozik, megérdemli.

- Sokszor jön későn haza? - kérdezte tovább Zoltán.

- Dehogy sógor - szólt közbe gyorsan Rózsi.

- De azért este hazajön?

- Óh fiam mindig, ő nem marad el éjjel.

- Jól van anyám. Ő mégis csak rendes ember.

- Mindig az volt fiam - mondta az anya mély meggyőződéssel.

- Hoztam nektek egy kis tortát! - nyitotta ki táskáját a férfi.

- Te is jó gyerek vagy, fiam!

- Na te kis pisis, jön a tortaevés.

A kis teremtés, a kisebbik Rózsika a hangra felfigyelt és gyorsan odasompolygott nagybátyja ölébe. Az utóbbi időben többször szokott cukrot kapni. Ezt a kis gyerekfejével jól meg is jegyezte.

István valóban későn jött haza, Zoltán akkor már nem volt ott.

- Mi van, édes fiam. Fáradtnak, kimerültnek látszol.

- Az is vagyok anyám. Most megint több embert elbocsátottak a gyárból.

- Mi közöd hozzá, fiam? Nem üsd te bele az orrodat semmibe. Akkor soha nincs baj.

- Megígérem anyám, hogy nagyon vigyázok.

Ezt István jó szívvel megígérhette, mert nagyon vigyázott is, és már nem vállalt vezető szerepet. Az idős nyomozó a haját tépte, hogy semmit nem tudott meg Istvánról. A báró már régen letartóztatta volna, de az igazgató nem engedte. A bárófiú már tajtékzott a dühtől. - Igaz, ez az ember még nem beszélt, de mit vár az ember ilyen proliktól? Egyszer csak elszólja magát, aztán jaj az ő társasági életének.

- Most valamire készülhetnek - erősítette meg a fotelban az ispán fia.

- Mondd el pontosan, mit hallottál! - szólította fel az ispángyereket az ősz hajú nyomozó.

- Azt tudom, hogy mostanában ez későn jár haza. Anyja azt mondotta, hogy valami titkos összejövetelen van.

- Ti nem tudtok semmit? - fordult most dühösen az ősz hajú ember a másik fotelban ülő civil ruhás ember felé.

- Nem! Egy házba bemegy. Ott marad egy ideig, aztán kijön és hazamegy. Valami ismerőse lehet ott.

- Te szerencsétlen! Hol van az a ház?

Feleletet sem várva, felugrott és járkálni kezdett a hatalmas irodában. A fotelban ülők csodálkoztak, soha nem látták ilyen idegesnek.

- Megvan... megvan... én marha... hát persze.

Hosszabb ideig eltartott, míg ez az agyafúrt és mindig megfontolt ember lehiggadt.

- Valamikor, már nagyon régen, még a háború előtt ez az ember előtte is ott tűnt el. Most elkaphatjuk őket. Na te óvatos duhaj - mormolta fogai között.

- Le kellene nyomban tartoztatni, majd kiszedjük belőle a többit.

- Szamár, elronthatnánk az egészet.

A báró bosszúsan harapta össze a száját. Vele így még nem beszélt senki. Az utóbbi időben már annyira gyűlölte az idős embert, hogy megfojtotta volna egy kanál vízben is.

- Megszervezzük az ügyeletet főnök - szólt a másik helyettes.

- Az igen jó lesz. De várjatok!

Hallgattak valamennyien és várakozással tekintettek a beszélőre.

- Volt egy aktám abban nékem van egy rajzom, egy ház alaprajza... igen... egészen biztos, hogy benne van... jól meg kell nézni. Ezt a házat én akkor igen alaposan megvizsgáltattam... még falbontásokat is csináltunk... Még azt is tudom, hogy a ház pincéjének van egy rejtett kijárata... azt is tudom, hová nyílik... Na, most megvagytok!

- Ők is tudják, hogy mi ezt a házat ismerjük - szólt kétkedően a báró.

- Te? Hol voltál te még akkor? Ez még a háború előtt volt. Akkor valahogy megneszelték, hogy figyeljük a házat, így többé nem használták. Most azt hitték, minden feledésbe merült. Nem gondolják, hogy ilyen alapos munkát végeztem.

- Talán sejtik.

- Lehet, de most úgy látszik, rá vannak kényszerítve, hogy itt gyülekezzenek. Ezek olyanok, mint a patkányok, ha az egyik lukból kifüstöljük őket, mennek a másikba.

- Ez azt jelenti, hogy jól dolgoztunk, hiszen sikerült a búvóhelyek jelentős részét felderíteni.

- Igen, derekasan dolgoztatok, túljártatok ennek a ravasz népségnek az eszén.

Valamennyien a győzelem mámorában éltek már.

- Nem menekülhet innen senki emberfia - dörzsölte elégedetten kezét az idős, ősz hajú nyomozó látva a sikert, az előléptetést.

- Te elmehetsz! - fordult az ősz hajú ember Zoltán felé.

Az felemelkedett, meghajolt a társaság felé, aztán könnyed léptekkel eltávozott. A többiek utálattal néztek utána, csak a báró vetett rá gyűlölettől égő pillantást.

Az ispánfiú jól jelzett, időben közölte a gyülekezést. Az ősz hajú ember tarsolyában már kész volt a haditerv. Az ősz hajú igazgató, tapasztalt, elszánt embereket válogatott ki, akik fegyverekkel felszerelve körülvették a házat.

A szervezés művésze volt ez az ember. Oly nagy gyakorlat, oly hosszú tapasztalat állt már mögötte, hogy másoknak még a gondolatát is kitalálta. Tudta, hová, mennyi embert kell elhelyezni. Sikerült négy automobilt is biztosítani. Ezek egy része, még a háború előtti időben készült, míg két Ford már háború utáni.

- Nem menekülhet innen senki emberfia - dörzsölte elégedetten a kezét a nyomozó.

Egész életét ebben a munkában töltötte, és élete munkáját általában siker koronázta. Ez az egyetlen ember, aki ily hosszú ideig tudott packázni vele. Most valami elégtételfélét érzett, őt is valami megmagyarázhatatlan diadalérzet, a beteljesülés valamiféle érzése töltötte el.

Most a szemközti, alacsony épület egyik köves, nedves lakásából, óvatosan félrehúzódva a piszkosnak, átláthatatlannak tűnő ablakból kandikál ki a báró társaságában az ablakból. Mindkettőn egyszerű munkásruha volt, csak kezük puhasága árulhatta el, hogy ezek nem egészen munkásemberek. A báró még a kölni illatától sem volt hajlandó megválni, különösen ilyen helyen, ahol annyi bűz van.

- Már jönnek ezek a szemetek, igazgató úr!

- Igen, látom őket! Nézze, milyen óvatosak. Most megáll. Látja... mintha véletlenül leejtett volna valamit, és közben milyen figyelmesen néz körül. Ha nem az ablakból lesnénk, bizony ezeket nehezen lehetne lefülelni... na... ott... nézze... ott... ott jön a mi emberünk.

István nyugodt, könnyed léptekkel közeledett a ház felé. Egyszerű, munkásruhába volt öltözve, de így is érvényesült magas, erőteljes alakja, látszott az a rendkívüli erő, ami ebben az emberben van.

- Nézze, még csak körül sem néz - mormolta fogai között a bárófiú.

- Ne higgye! - válaszolt az ősz hajú nyomozó - Lát ez mindent, jobban, mint az, aki körülnéz. Nagyon ügyes ember lehet ez. Igen, nézze, most kissé felém fordítja fejét - lépett az ablakból gyorsan hátra a felügyelő -, most mintha megbotolna egy kissé, látja, csak azért, hogy megnézze az ablakot... továbbmegy... nem, valaki belekarol... nézd, most a másik oldalról is belékarolnak. Úgy tesznek, mintha részegek lennének... látja, most ellöki őket... de fenemód erős ember ez. Kár, hogy nem bárónak született, ugye kedves báróm.

A báró nem szólt semmit, csak elvörösödve nézte a másik gyűlölt embert.

- Látja, vissza akar jönni - szólt újra az ősz hajú nyomozó. - Ha ez az ember lebukik, nem önmagának köszönheti... nézze, nem jön vissza, nyugodtan tovább megy. Úgy látszik, nem talált gyanúsat - vélte a báró.

- Gondolja? Ez már azt is tudja, hogy az utca tele van rendőrökkel. Úgy gondolja, erre nehezen menekülhet. Megpróbálja hát a másik oldalon. Csak meg nem szökjön. Most már elkaphatjuk, tetten értük.

- Aztán mit hoz ki belőle.

- Ebből semmit, de a többitől eleget. Na gyorsan, mert elszökik.

István már valóban látta a veszélyt. Tudta, hogy menekülni kell. Két munkatársa, aki közül az egyik Antal volt, döbbenten nézett Istvánra. Még nem fordult elő, hogy ez az ember őt ily durván ellökje magától.

- Menekülni kell, körül vagyunk kerítve.

- Nem láttam senkit - lepődött meg Antal. - Pedig igazán jó szemem van.

- Most az egyszer ügyetlen voltál, de nem baj, meneküljünk. Nem lett volna szabad idejönnünk, mondtam előre.

Most három ember rohant a ház emeletére.

- Menekülni, ki merre lát! Ha lőnek, meg kell állni. Nem szabad kockáztatni. Majd csak megússzuk valahogy. Utánam!

Most már mindenki felismerte a veszélyt. Olyan volt itt most minden, mint a kigyulladó prérin, ahol riadva menekül állat és ember a tűztenger felöl. Mindenki futott, ahogy a lába bírta.

István már nyitotta is a pinceajtót. A nehéz vasajtó halkan nyílt ki, tartóit gondos kezek olajozták. Amint betódult mindenki, a pince ajtaját István rázárta. A hosszú vasrúd a helyére került.

- Ezt azután nehezen nyitják ki - mondotta István mosolyogva.

- Gyorsan az alagúthoz - kiáltotta Antal.

- Jó lesz az? - kérdezte István.

- Másként hogy jutunk ki? - kérdezett Antal is, aki ludasnak érezte magát, mert István mondta néki, hogy csináljanak még egy kijáratot. A terv erre is megvolt, csak a pince tetején kellett volna egy lyukat fúrni, melyen keresztül juthattak volna a padlásra, és onnan csak elszökhettek volna valahogy.

- Na gyerünk, gyorsan dobjuk el innen a fát.

Gyors kezek szabadították fel a bejáratot az odarakott farakástól. Közben már ütötték a vasajtót, annak lemezén zizzenve hatoltak át a golyók.

- Na, most gyorsan utánam!

István bebújt az alagútba, társai követték. Igen gyorsan a végére értek és ott csak vékony deszkákat kellett széthúzni, hogy szabaddá tegyék az utcára a kijáratot.

- Hüj! Az istenit! - kiáltott fel István. - Itt is rendőrök vannak.

Most vagy tíz ember dermedt meg, aki jól tudták, mi következik. Hátuk mögött már sikerült betörni a vasajtót, és már csak idő kérdése, hogy a pince sötétjéhez hozzászokjanak és megtalálják a kijáratot.

- Hej, csak fegyverünk lenne! - sóhajtott fel István. - Hogy megtaníthatnám ezeket. Fegyver nélkül úgy lőhetnek le minket, mint a vadász a védtelen nyulat. Még elbújniuk sem kell. Na gyerekek, ki mer velem jönni? Ki kell törni, itt a végén, mert különben nem tudunk menekülni.

Mindenki tudta, hogy ez életveszélyes vállalkozás, itt lőni fognak. Elszánt emberek voltak itt is, de tudták, hogy a kitörés öngyilkosságféle, csak nagyon gyors, elszánt ember tudja megkísérelni. Ennyinek ezt nem lehet csinálni. Pillanatokon belül megszületett a határozat: - István és Antal menjenek, a többi marad.

Két elszánt ember ugrott ki az alagútból és kezdte meg a halálfutást.

Erre senki nem számított. Ez mindenkit meglepett. Olyan volt ez, mint roham a fronton, ahol hősi elszántsággal rohannak a hadak egymásnak, vagy az ágyútűzzel szemben, amikor robbanó gránátok között kell elfutni. Istvánnak eszébe jutott a sok frontélmény, oly pillanatok, amikor villanásszerűen átcikázik az agyon az egész élet, szinte egészen a gyermekkortól.

Gyors volt mindkét ember, de gyors volt a puskagolyó is. Gyakorlott kezekben voltak a puskák, olyanokéban, akik rendszeresen végeztek lőgyakorlatot. Ha meglepetés is érte őket, hamar felocsúdtak.

- Eltaláltak! - kiáltotta István.

Az elzuhanó embert Antal még berántotta a kerítéskapun.

- Hol lőttek meg?

- A mellembe fúródott a golyó!

- Tüdőlövés! - mondta Antal szakértelemmel. - Nem halálos, de nem menekülhetünk.

- Menjünk! - kiáltott Antalra István.

- Nem megyünk!

- Megyünk! - kiáltotta István, ellentmondást nem tűrő hangon.

Sikerült átvergődniük két kerítésen is, de Istvánt lassan elhagyta ereje. Hátuk mögött kutyák csaholása hallatszott.

- Menekülj Antal! Mondom, hogy menekülj.

- Nem hagylak itt.

- De, itt hagysz! Értsd meg, hogy szükség van rád. Kettőnket úgyis elfognak, együtt nem tudunk megmenekülni. Így te megmenekülhetsz, és én is életben maradok.

Antal belátta, hogy itt valóban nincs más kiút. Gyorsan lehasított ingéből egy darabot, azt összegyűrte és odanyomkodta a lőtt sebhez, és beszorította az ing alá. Elöl is tett egy rongy-csomót.

- Isten veled, István!

- Isten veled - szólt István is már alig hallhatóan.

Antal menekült tovább.

István nem tudott elmenekülni. A kutyák gyorsan elérték. Azok megtalálták a kerítéseket, a lukakat, amit a szegénység nem tudott bepótolni, és Istvánt körülfogva veszettül csaholtak.

Egykettőre odaértek a rendőrök is.

- Hagyjátok, hadd dögöljön meg! - nézett utálattal Istvánra a bárófiú.

- Kötözzétek gyorsan be! Szükségünk lesz rá! - adta ki a parancsot az ősz hajú nyomozó.

A sebeket bekötözték, de még sokáig kellett várni a mentőkocsira, míg az megérkezett, és a sebesültet hordágyra tették. Négy rendőr is beült a mentőkocsiba. Az vijjogó szirénákkal rohant a rabkórház felé.

XXXVII.

István a rabkórházban lassan gyógyult. A nyomozók többször meglátogatták, volt ott a bárófiú is, de valamennyiüknek tudomásul kellett venni, hogy a beteget addig nem adják ki, míg rendben nem lesz. Amiatt dühükben néha fogaikat csikorgatták, de nem volt mit tenni, tudomásul kellett venni, hogy a kórházban nem ők az urak.

Közben egy komoly per is indult. A báró úgy érezte, most már eljött az ő ideje. Körmönfont ügyességgel készítette elő főnöke vád alá helyezését.

Részben alapos, részben koholt bizonyítékokat gyűjtött össze. Azt, hogy az ősz hajú embernek igen jó szimata volt, és egy ideig a gyanúsítottakat futni hagyta, most ellene fordították. Azt állították, hogy Istvánt is már évekkel azelőtt lefoghatta volna. Látványos, nagy párbaj volt, a támadott szívósan védekezett, a támadó szívósan támadott. Kihallgatták Istvánt is, aki ugyan nem tudott érdemlegeset mondani, de a korábbi iratanyagait, ami a titkos irattárban a háború ellenére még hiánytalanul fellelhető volt, felhasználták az irodaigazgató ellen.

Hosszú, nehéz per volt. István már túljutott a lábadozáson, de még nem fejeződött be. A báró türelmetlenül várta azt is, hogy a másik nagy ellenséget, Istvánt mikor veheti át. Sokszor sürgette az orvosokat, míg azok az ismétlődő és türelmetlen sürgetést megunva, végül is átadták néki Istvánt.

Nehéz időszak következett. Kemény vallatás, egy még teljesen fel sem épült, kiszolgáltatott emberrel szemben.

A báró, aki most már az osztály, az iroda igazgatója lett, többször személyesen hallgatta ki Istvánt. Ilyenkor mindig két rendőr állt mellette. Kezein bilincs volt, a lába is össze volt kötve, csak annyira volt laza a lánc, hogy a rab mozogni tudjon.

- Hát, beszélsz már végre? Meddig foglalkozzam veled? - ordított a báró Istvánra tajtékzó dühvel.

István hidegen nézett a tajtékzó báró szemébe. Szívét mély gyűlölet markolta meg. Hát csak azért kell annyit szenvednie, mert ott volt az állomáson, azon az emlékezetes napon, amikor az ispán felfedte ennek a bárónak születése titkát? Ha nem így lenne, régen szabadon engedték volna, hiszen nincs ellene bizonyíték. Most vaskézzel, fenyegetésekkel, kínzásokkal csikarnak ki szerencsétlen emberekből valótlan vallomásokat, csak azért, hogy őt el tudják ítélni, és kielégítsék ennek a hiénának a bosszúvágyát.

A báró tombolt dühében. Ezt az embert nem lehet megtörni. A feje már csupa vér, a teste kék-zöld, de a szeme hideg, oly hideg, hogy ő, aki ugyancsak bátor ember hírében állt, rettegne tőle, ha egyedül találkozna ezzel a hideg szemű emberrel.

Mit tegyen vele? Most már oly nagy port vert fel a nyomozás, hogy szépen, simán nem teheti el láb alól. Most már le kell játszani azt a bírósági komédiát, amelynek nem tudni hová megy ki a vége. Tovább gyötörni ezt az embert nem lehet, de felesleges is, hiszen úgysem beszél. Szerencsére egy páran megtörtek, így van ellene bizonyíték. Most már nem szabadulhat. Egy pár évre biztosan elítélik. Addig biztosan nem beszél ez sem, de nem beszél az a másik, az az öreg, vén nyomozó sem. Szerencse, hogy eddig nem beszéltek. Már csak egy ember van, aki veszélyes. Az a pimasz zsaroló. Pénzt kér tőle és ő ad neki. Beszél vele, jó arcot vág. Most már ugyanabba a kaszinóba jár, mint ő. Egyenrangúnak érzi magát mellette. Talán igaza van,

hiszen ő a féltestvére. Néki a bárónak az ispánfiú. De ő is csak ispánfiú, hiába hívják őt bárónak.

Szörnyű ez a helyzet, csak ne tudja meg senki. Ad pénzt ennek a férfinek, mi mást tehetne egyelőre.

Gyűlöletet érzett az egyik iránt, az iránt, aki most megbilincselt kézzel, ott fekszik előtte, akit az imént rúgott fejbe. De ezt már legyőzte. Aztán ez mégis csak egy jobbágyfiú volt, aki felett korábban még az apja volt az egyedüli bíró, övé volt a pallosjog, ő volt a földesúri joghatóság, az úriszék befolyásolhatatlan ura. Ezt most hosszú évekre börtönbe juttatja. Ha kiszabadul, majd valahogy visszaviteti, de ez soha nem fog oly körökben mozogni, hogy néki árthatna. De a másik, az a nyomorult, aki segített néki ezt a másik nyomorultat idejuttatni, az él. Most amikor az egyikkel szemben már nem volt szükség oly mély gyűlöletre, minden harag, megvetés és indulat a másik ellen fordult. Olyan volt ez a szenvedély, mint a tengerszem mélysége. Kívülről szép, csendes, mosolygós, mint a báró szeme, amikor féltestvérére néz, de belülről olyan mély, mint a tengerszem. A báró diplomata volt már, aki ha arra szükség volt, el tudta rejteni érzelmeit.

- Na, vigyétek ezt a szemetet! - rúgott bele a földön fekvő emberbe.

Ez a földön fekvő ember pokoli szenvedéseken mehetett át. Hosszú évek alatt szerzett tapasztalatok alapján kifinomodott módszerekkel kínozták, gyötörték, immár hónapokon át, de rendkívüli szívósságával, határtalan önuralmával, csodás akaraterejével mindent kihevert. Most is, amikor feltámogatták, oly megvető, oly hideg pillantást vetett a báró kegyetlen arcába, hogy annak beleborsózott a háta, és sietve elfordította tekintetét.

A hosszú nyomozást követte a büntetőper, a büntetőeljárás. Itt már szigorú szabályok érvényesültek, vigyáztak a külsőségekre. Nehéz küzdelem volt a per az ügyész és védő és a háttérben mozgó nyomozók között. István kitűnő védőt kapott, az ügyvédi meghatalmazást felesége írta alá, de hogy ki fizette a hatalmas ügyvédi honoráriumot, mert azt senki nem tételezte fel, hogy az ennyire közismert ügyvéd kis pénzért dolgozik, örök rejtély maradt. Az ügyvéd senkinek nem nyilatkozott. Még a bárót is kiutasította, bár lakásában kereste meg, mert furdalta a kíváncsiság.

A kemény védelem sokszor okozott nehéz perceket a bárónak is, pedig a hosszú, körültekintő nyomozással nagyon előkészítette ezt a büntetőpert. Sokszor várta idegtépő izgalommal a per alakulását. Most már az ügyvédet is fenyegették, de mögötte erősen állhattak, mert a fenyegetéseket bátran visszaverte, sőt félni kellett, hogy nem üt-e vissza a balul sikerült kísérlet.

A hosszú küzdelem végül is a báró győzelmével végződött, Istvánt elítélték. Hat hosszú évet kapott. Feleségét, Rózsit úgy támogatták ki a teremből, és úgy támogattak ki egy fekete ruhás sűrűn lefátyolozott asszonyt is. A további küzdelem sem vezetett eredményre.

A büntetést fegyházban kellett letölteni. Hosszú hat év szigorú fegyelemben, a fegyintézet zárt rendjében élő rabok között. A cella, a magány, aztán a sötétzárka, a rács alatt elfolyó folyó fölött, a durva, kíméletlen hang, őrjítő monotonság. Minden egyéb kellék megvan ahhoz, hogy szétmorzsolja az ember belső énjét, szétroncsolja az egészséges szellemet, és gondolkodás nélküli géppé tegye az embert, széttörje a tartást, összeomlassza az egyéniséget, darabokra törje a jellemet. Talán az otthonról érkező gyér hír az a kis fénysugár, amelybe még bele lehet kapaszkodni, hogy az ember ura maradjon önmagának, egyéniségének széttöredezése nélkül túlélje a hosszú éveket.

Egy napon új ember érkezett a fegyházba, és röviddel később két férfi találkozott össze. Korábban az egyik volt az üldöző, a másik az üldözött és most mindkettő egyformán áldozat.

Szembe haladtak egymással, és megálltak egymás mellett. Mélyen néztek egymás szemébe, aztán mindketten továbbmentek. Az ősz hajú ember sírva horgasztotta le fejét.

- Talán társak lehettek ezek - jegyezte meg az egyik börtönőr a másiknak.

- Lehet - mondta a másik -, hiszen mindketten egyformán hat évet kaptak.

XXXVIII.

István családjában nehéz napok következtek. Keményen meg kellett küzdeni a két asszonynak minden betevő falatért. Nemcsak önmagukat kellett ellátniuk, hanem azt az édes, gügyögő teremtést is, akivel a sors őket megáldotta. Nemcsak az élelem ára volt sok, hanem annak a kis vizes lakásnak nem csekély bérét is biztosítani kellett, amelyre nékik és a kisgyermeknek is szüksége volt.

Istvánnal is nehéz volt az érintkezés, hiszen tilos volt miden kapcsolat, és sokszorosan ellenőriztek minden kis levélkét is. A két asszonynak még magára is alig tellett, de azért, ha lehetett, egy kis csomag is összeállt valahogy, hogy az imádott férfinak elküldhessék. Először úgy érezték, hogy teljesen egyedül vannak, aztán tapasztalták, hogy mily sok ember van mögöttük. Segítettek a régi munkatársak ezzel is, azzal is, azzal, ami nékik volt. A gyermeknek is jutott valami ruha, és ha sivár is volt az élet, nehéz is a megélhetés, de éltek, és a kis csöppség a nagy bánatban megvigasztalta őket.

Zoltán, a testvér sokáig nem jött, mintha kerülte volna ezt a házat. Nem is nehezteltek rá azért, hogy ebbe a szegényes környezetbe nem szívesen jön, ő, aki már földbirtokos, aki már apja birtokán gazdálkodik. Az eszébe sem jutott ennek a két nőnek, hogy ez a hálátlan testvér is hozhatna valamit, hiszen van pénze, már gazdag. Előkelő emberré vált, tanulmányait befejezte, szép háza is volt, valami kastélyféle. Igaz, nagyon messze volt attól, hogy olyan legyen, mint a bárók ősi fészke, de azért nagyon szép kastély volt az. Annak küszöbét még nem lépte át az édesanyja. Hogyne, mit is szólnának a cselédek, nem is szólva másokról.

Hosszú idő múlt el, amikor a férfiú ebben a szegényes lakásban megjelent.

A kis apróság az udvaron játszott, István anyja ismét a gyárban dolgozott, nyújtott műszakban. Rózsi, a sógornő, éppen hazatért. Nyomban átöltözött, ellátta a gyermeket, akit a szomszédtól hozott haza, ahol ingyenesen vigyáztak rá, és hozzálátott a nagymosáshoz.

Zoltán a teknő mellett állva talált rá. Mezítláb volt, rövid ujjú kis ingecske volt rajta, a szoknya feltűrve, hogy a ruha lehetőleg nem ázzon meg. Szép lábszárai kilátszottak, minden mozdulatnál fehéren villantak meg. Így is, itt ebben a szerény kis lakásban, ebben a kissé „ledér” öltözetben is gyönyörű volt ez az asszony. Érett, formás teste, félig takart lába különösen izgató volt, parázsló személyiségével szinte az egész szobát betöltötte.

A férfi, ahogy meglátta ezt az izgató asszonyt, felforrt a vére. Talán maga sem akarta, de szenvedély lett úrrá rajta.

- Kíváncsi voltam, mi van veletek, hát megkerestelek benneteket.

- Mindig örültünk jöttödnek. Hiányoztál is nékünk.

- Most különösen. Úgy látom, elég szegények vagytok.

Az asszony megérezte a szóban az élt, és ezért kissé hetykén válaszolt:

- Szegények vagyunk, az igaz, de még nem szorultunk rá senkire.

- Pedig én tudnék segíteni - lépett közelebb a férfi az asszonyhoz.

- Akkor fordulj az anyádhoz.

- Én hozzád fordulok, lelkem! Te nagyon szép vagy! Gyönyörű a kebled - lépett a férfi egészen az asszony mellé, és átfogta a derekát.

- Hagyjál engem! - lökte el magától az erősen ziháló férfit.

- Én mindent megadok néked. Tejben, vajban fürösztelek!

- Ilyen áron nem kell semmi!

- Ne butáskodj, nem bírok már magammal! Az enyém leszel... az enyém leszel... enyém.

Az asszony félve nézett a szenvedélytől ziháló férfire, és ki akart osonni a szobából, de a férfi elállta az útját.

- Kiáltani fogok!

- Csak kiabálj! Én már nem törődöm semmivel. Azóta kívánlak, amióta megismertelek.

Izzó parázs volt már a hangulat. A férfi el volt szánva, hogy minden erővel megtöri a nő ellenállását. A nő arra, hogy minden erővel megvédi magát a férfival szemben.

- Na gyere... gyere... - lihegte a férfi szenvedélytől forró hangon.

- Ne nyúlj hozzám!

A férfi elérte a nőt. Heves birkózás kezdődött. Az asszonyon már csak foszlányokban volt a ruha. A férfi olyan volt már, mint egy felhevült tigris, mely hosszú idő óta nem jutott betevő falathoz, és most a zsákmányt nem engedi.

A férfi az ágyhoz vonszolta a kapálózó asszonyt, aki karmolt, rúgott, harapott, a férfitúlerő egyre erősebben szorította az ágyhoz. Az asszony érezte a férfi forró leheletét. Utolsó erejét megfeszítve lelökte magáról a férfit, és sikerült is kicsúsznia kezei közül, és rohant az ajtó felé, a férfi utána. Az ajtó előtt sikerült ismét elkapnia a nőt, és újra kezdődött a vad birkózás. Az most a padozaton folytatódott.

- Te!... Te... nyomorult, gyilkos... Te utolsó!... Hát a bátyád feleségét erőszakolnád meg?

Egy indulattól remegő anya állt az ajtóban! Szeme villámokat szórt a még mindig fekvő férfi felé. Olyan volt most ez az asszony, mint az utolsó ítélet Krisztusa.

- Távozz!... Távozz innen!... Nem vagy többé a fiam!

- Úgyis szégyelltem magát! Mit bánom én, ha nem vagyok a fia!

- Menj!... Menj!... Te átkozott!

- Megyek már! Nem kell engem biztatni.

- Biztos te árultad be a bátyádat is!

- Mit szól hozzá! Én voltam! Én buktattam le ezt a szemetet, akit már régen oly szívesen öltem volna meg.

- Tőle féltél? Te szemét, és most a feleségével akartál kikezdeni? Mars!

A papírfehér arcú, ősz hajú asszony két öklével verte a fia arcát.

A férfi ellökte magától az ősz hajú teremtést.

- Majd megbosszullak benneteket! - kiáltotta haragtól eltorzult arccal, öklével fenyegetve meg azt, aki néki életet adott, majd kiszaladt a lakásból. Amint a férfi eltűnt, az idős asszony összeroppant. Ráesett az ágyra, és a zokogás görcse rázta ezt az idős testet. Föléje egy félig meztelen nő hajolt, és nagy szeretettel simogatta meg ennek a zokogó nőnek fehér színű haját.

Túl erős volt ez a megrázkódtatás egy anyai szívnek. Nehéz az ilyet kiheverni. Talán, ha őt bántják, ha őt kínozzák, már törődött testét verik, könnyebben elviselte volna, mint ezeket a pörölyszerű ütéseket, melyek a szívét érték, azt a szívet, amely annyi szenvedést kibírt már, mely oly sok megpróbáltatáson esett keresztül.

Ágynak dőlt ez az idős asszony. Nem a test gyöngült el, hanem belső ereje fogyott el már. A legerősebb szívet is szétkoptatja az idő, különösen, ha annyira igénybe van az véve, mint ennek a sokat szenvedett idős asszonynak.

Egyre gyengült az asszony, egyre fogyott az erő. Rózsinak még nehezebb lett az élete, a gyermeken kívül beteg anyósáról is gondoskodnia kellett. Nagyon nagy szükség volt a munkatársak megértő szeretetére. E segítség nélkül ő is összeroppant volna már.

Anyósa állapota egyre súlyosbodott. Aztán lassan elvesztette öntudatát, félrebeszélt, lázálmai voltak, a fiát hívta, zsörtölődött vele, hogy nem jön. Aztán ez is elmúlt, az ágyon csak egy lehunyt szemű, merev test maradt. Az asszony, aki magára maradt, reszketve szorította magához gyermekét. Tudta, hogy nehéz lesz az élete, tudta, hogy sok lesz a szenvedés, de hogy ennyi mindent ki kelljen állni, annyi fájdalom marja meg, arra nem gondolhatott. Fájdalmáról nem szólt senkinek, a szomszédok is csak úgy tudták meg, hogy egy ősz hajú, aranyszívű asszony örökre eltávozott, hogy az ütött-kopott ház előtt egy halottas kocsi állt meg. Nem kísérte más, csak egy síró asszony és egy kisgyerek.

Egyszerű temetés volt, senki nem mondott gyászbeszédet. A pap gyorsan elmormolta az imát, azt, ami ilyen esetre a könyvbe be volt írva, ezután sietve eltávozott.

Két ember maradt a sírnál, egy asszony és egy csöppnyi gyerek, és távolabb egy lefátyolozott asszony.

Amikor a sírhant elkészült már, amikor a kereszt is helyére került, akkor jött a lefátyolozott asszony közelebb. Felhúzta arcáról a sötét fátylat, és az új, durva, keményfából készült keresztet megcsókolta. Úgy érezte, mintha a saját anyját temették volna el. Hiába állt az egyik magas helyen, élt végtelen pompában, gazdagságban, a másik meg a létért küszködve harcolt a betevő falatért, sorsuk közös volt, mindkettő egyformán sokat szenvedett.

A sírtól három ember indult el, mindhárom gyalog jött. Egy hintó jött utánuk messziről. Az elébe fogott két fekete ló lassan, csendesen ballagott a három ember után.

Az úton nem szóltak egymáshoz semmit, de amint beléptek a kis szegényes otthonba, két nő borult egymásra. Mindketten egyformán sírtak.

A feneketlen kút is kiapad, lassan a két asszonynak is elfogyott a könnye. Csak ezután néztek egymásra, fájdalomtól megtört tekintettel.

- Szerettem én is!

- Tudom!

- Szerettem a férjedet is.

- Tudom!

- Most is!

- Tudom!

- Gyermekem is volt tőle!

- Nem tudtam.

- Csak egy pár napig. Még azelőttről, mielőtt téged elvett volna feleségül.

A két nő szótlanul bámult egymásra. Valami átviharzott szíveiken, mert arcuk sápadt volt, mellük szabálytalanul fujtatott.

- Az enyém volt... az enyém... egyetlen éjszakán.

- Ezután vett el engem.

- Igen, te jobban kellettél neki. Jobban, mint én, jobban, mint egész vagyonom.

- Te hozzámentél volna?

- Igen!

- És a családod, rangod?

- Nem érdekelt semmi.

- Akkor én vettem el tőled azt a férfit, akit szerettél?

- Szereted te is.

- A gyermekkel mi lett?

- Elkapartattam. A műtét rosszul sikerült. Most már nem lehet több gyermekem. Az én gyermekem örökké halott.

Tompán döngött a szó, mint a koporsóra dobott rög.

- Nem lehet gyermekem, Rózsi!

Hogy lehet ennyi fájdalmat egyetlen mondatba sűríteni? Olyan mély fájdalom volt ez, hogy megragadta a másik nő szívét is, és részvéttel nézett erre a könnyes szemű teremtésre. Az könyörögve, szinte esdekelve nézett rá.

- Engedd meg, hogy a tiédet szerethessem. Úgy érzem, mintha az én vérem lenne.

Két asszonyi tekintet fúródott egymásba. Két sokat szenvedett asszonyé, mindkettő gyászruhát viselt.

Az egyik megfogja a kislány kezét és odavezeti a másikhoz:

- Mondd neki, kislányom, hogy anyám!

Az átfogja a csepp kis teremtést, és amikor az gügyögve ejtette ki vékony kis selyem hangon, hogy anyám, úgy érezte, mintha a kis emberpalánta a szívéből szakadt volna ki.

Két nő ölelte át egymást, és fogadott ezen az estén örök barátságot.

XXXIX.

A tiszti kaszinó nagytermében nyüzsgés volt. Hatalmas üvegcsillárok szórták a fényt a velencei tükrökkel megrakott selyemtapétás falakra. A terem hangulatát mesterien faragott faládákba ültetett egzotikus pálmák és egyéb forró égövi növények adták meg, és az a forró ritmus, amit a külön emelvényen elhelyezett zenekar biztosított. A zenekar előtt a parkett olyan fényes volt, hogy a táncoló szinte meglátta magát benne. Távolabb asztalok, bíborvörös bársonnyal kárpitozott székekkel övezve. Az asztalok nagy része foglalt volt. Többségükben tiszti egyenruhás urak ülték körül, de itt-ott megtalálható volt a ruhaköltemények pompázó hölgyek oldalán egy-két frakkos vagy szmokingos úr is.

Vörös frakkba öltözött pincérek diszkréten suhantak az asztalok között a különleges étlap szerint készített ételekkel, és tálcájukon méregdrága italokkal. Fényűző volt ez a hely, ahol a pénznek szinte nem volt értéke. A nagyteremből kiérve, kis szobákban egy-egy kártyaasztalnál szinte csillagászati összegek cseréltek gazdát. Itt mindenkinek volt pénze. Az itt megjelentek egy része valóban igen gazdag volt, más részüknek nem volt annyi pénze, de korlátlan hitele, akikhez a bankokból számolatlanul ömlött a pénz. Megérte annak, aki kapta, de bőségesen betérült annak is, aki adta, mert aki ide járt, hatalom volt, és egy tollvonással hatalmas pénzek forgását tudta biztosítani.

Ennek a kaszinónak lett újdonsült tagja Zoltán is, az ispán zabigyermeke, a nagykorúságának elérte után törvényesített gyermek. Most már alacsony származása ellenére társadalmi tényezővé vált, és most megnyílott előtte a lehetőség, hogy a felső tízezer vékony társadalmának tagja lehessen. Ehhez ugyan kevés volt az apjától megörökölt száz hold és a közben megszerzett diploma. Különösen ahhoz volt kevés, hogy e társaságnak elismert tagjává válhasson, és megnyíljon előtte oly szalonok ajtaja is, amely származása, és az e körben élők hatalmas vagyonához képest csekély vagyona zárva tartott volna. Fiatal volt még és jóképű, jó fellépésű férfi, aki bízott önmagában, és rendíthetetlenül hitte, hogy nem fog késlekedni az élet egyik legnagyobb ura, a szerencse sem, és elősegíti érvényesülését ebben a nehezen megközelíthető környezetben.

A kaszinó új tagjának ünnep volt ez a mai nap, szinte megdicsőült arccal forgolódott az egyenruhás és frakkos urak között. Szinte centimétereket nőtt, amikor egy-egy kíváncsi női tekintet pásztázta alakját. Valószínűleg nem állt rosszul rajta a frakk, csak a lezserség látszott kissé erőltetettnek. Talán éppen ezzel az erőltetett könnyedségével tűnt ki ebből a környezetből, így senki nem szólította meg, megérezték rajta, hogy nem egészen idevaló, de nem is volt senki, aki bevette volna ebbe a társaságba. Így céltalanul, de kellő tapintattal sétálgatott keresztül a termeken, és a fényűzően berendezett, de mégis szolidnak ható szobákban. Igyekezett jól megfigyelni környezetét, meglesni még a mozdulatokat is, a hanghordozást, mindazt, ami itt szokásos volt, hogy alkalmazkodni tudjon, gyökeret verhessen ebben az álmai netovábbját jelentő, de számára mégis idegen társadalmi közegben. Úgy érezte magát, mint a sziklára hányt mag, melynek élet-halál kérdése, hogy ezt az új helyzetet megszokja.

Zoltánnak feltett szándéka volt, hogy nem iszik, különösen vigyáz önmagára, legalábbis addig, amíg meg nem szokja ezt az új környezetet, de a vörös frakkos pincérek ezüst tálcáin mosolygó italnak nem tudott ellenállni, a nagy örömre lehajtott egy-két pohárral.

Az ital jól esett. Neveiket nem tudta, de nyomban érezte, hogy ez finomabb, mint amihez eddig szokott. Az ital azonban nemcsak finom volt, hanem erős is, és a fiatalembernek kissé fejébe szállt. Most valóban fesztelenebbül viselkedett, csökkent a belső szorongás, amit az új körülmények váltottak ki.

Most már magabiztosan járt a hatalmas teremben. Körülnézett az asztalok között, szemrevételezte a megjelent urakat és különösen a hölgyeket, akiknek már feltűnt az új fiatalember.

Ebbe a környezetbe betörni is nehéz, nagyon meg kell izzadni annak, aki a kaszinó tagjává válhat, de még nehezebb, hogy itt őt egyenrangúnak fogadják el, hogy fesztelenül ülhessen le az urak asztalához. Rövid idő alatt elterjedt, hogy a fiatalember egy ispán adoptált gyermeke, valami földbirtokkal is rendelkezik, és mezőgazdász, aki ugyan társadalmilag, tagsága ellenére sem egyenrangú az itt jelenlévőkkel, de flörtölni lehet vele.

A fiatalember meg is ragadta az első kínálkozó alkalmat, és már egy brazil tangó lágy, andalító ütemére ott siklott a tükörsima táncparketten. Ügyes, jó csevegő volt, így a táncpartnerek szívesen hallgatták, és örömmel simultak a jóképű fiatalemberhez.

Közben az ital is fogyott, és a fiatalember lassan úgy érezte, hogy itt van a mennyország.

Természetesen ide nem mindenki szórakozni jött, sok üzlet lett itt megkötve, sok kényes kérdés megtárgyalva, és sok ember sorsát döntötték itt el, anélkül, hogy az érintet arról tudott volna. Nem egyszer itt indult meg a pletykahadjárat, mely kérlelhetetlenül kitörte egy-egy jobb sorsra hivatott ember nyakát, és nem egyszer itt csináltak minisztert is. Komoly súlya volt itt még a kártya forgása közben el-elejtett szónak is.

Zoltán már nehezen forgó nyelvvel éppen egy találkát beszélt meg, amikor egy kissé elhalkult a zsibongás. A báró lépett be a nagyterembe. Rangjához méltó magabiztossággal nézett körül, és szívélyesen viszonozta az üdvözléseket.

- Szerbusz bratyó! - kiáltott a báróra egy borízű hang.

A báró, aki egy hadvezér biztonságával mozgott az asztalok között, holtsápadttá vált, arcára leírhatatlan megdöbbenés ült ki, szemeiben előbb csodálkozás, majd mérhetetlen harag tüze gyúlt ki.

- Viccel? - mondta nevetve a szomszéd asztalnál ülő úr.

A báró kezével oly mozdulatot tett, mint aki poharat emel szájához. A körülötte ülők mindjárt megértették.

- Sokat ivott a fiatalember - suttogták.

A báró anélkül, hogy a fiatalembert csak egy pillanatra is méltatta volna, nyugodt léptekkel kisietett a nagyteremből.

A nyugodt, hideg arc álarca mögött azonban ritka erős szenvedély dúlt. A düh, a harag szinte az egész belsejét megrázta ennek az embernek. A féktelen gyűlölet, amit csak az tud érezni, aki kezében hatalom van, aki parancsoláshoz szokott, akinek módja volt és van feltétlen engedelmességet követelni.

Egy érett, megfontolt és végzett munkája folytán is már tapasztalttá vált férfi haragja, gyűlölete volt ez. Harag, gyűlölet, mely önérzetét, családi nevét, ősei tiszteletét, sőt egzisztenciáját támadó ember ellen irányult, aki maga sem fogta még fel, hogy akaratlanul is olyan értékeket támadott, amiket az ilyen típusú emberek jobban becsülnek, mint az életüket.

A báró odaintette a vörös frakkos inast, aki tálcával a kezében várta, hogy valaki könnyítsen a tálca súlyán. Ezért az italokért nem számítottak fel pénzt, bont sem kellett érte adni, annak ára bent volt a tagsági díjban. Jól meg volt fizetve az.

A báró találomra emelte fel az egyiket. Nem is látta mi van benne, hiszen a szeme káprázott, nem is látta rendesen a poharat. Az ital, mintha végigfolyt volna az egész testén, minden porcikáját átforrósította.

Még mindig egész testében remegett. Nem is mert egyelőre elindulni, nehogy feltűnjön bárkinek ez a hatalmas, megfékezhetetlen indulat.

Percek teltek el, míg annyira megnyugodott, hogy elindulhatott az illemhely felé, hogy legalább percekre egyedül legyen, míg önuralma visszatér. Az illemhely mennyezetétől földig érő tükörben hányszor megnézte magát már, és mindig örömmel nyugtázta, hogy daliás férfi. Nemcsak vagyona, rangja van, hanem jóképű férfi is. Most egy viaszfehér, izzószemű ismeretlen arc mered rá. Hogy égnek ezek a szemek? Ilyen lehetett Zeusz, ha haragos volt. Ezért lett annyira viharos a tenger, ezért csapkodtak össze-vissza a villámok.

Többször megmosta arcát, megdörzsölte homlokát, és szinte emberfeletti erővel kényszerítette magát, hogy végre ismét egy nyugodt szemű ember nézzen vissza rá a fénylő tükörből.

Az illemhelyről lassan, méltóságteljes léptekkel jött elő. Egy mozdulattal odaintette a kaszinó gondnokát, aki alázatosan hajolt meg előtte.

- Azt az embert azonnal el kell távolítani! - mutatott a báró Zoltánra és úgy nézett rá, ahogy csak testvérek nézhetnek egymásra, akik szívébe beköltözött a gyűlölet.

Egy papírbankót nyomott a gondnok kezébe, és méltóságteljesen kivonult a nagyteremből.

A gondnok, aki hozzászokott már a nagy pénzekhez, a földig hajolt. Amint eltűnt a báró, a gondnok alig észrevehetően intett a kezével. Egy jól öltözött, csinos nő jött oda hozzá.

- Távolítsad el azt az embert! - mutatott Zoltánra. - De azonnal, aztán tudj meg tőle mindent.

- A piszkos munkát rám bízod. Elfelejtetted, hogy én is bárónő vagyok?

- Az vagy, de pénz nélkül, siess! - szólt ellentmondást nem tűrő hangon, és pénzt nyomott a bárónő kezébe.

Az kesernyés mosollyal az arcán elindult a fiatalember felé.

Ő most már felismerve magatartásának következményeit, egyedül gubbasztva ült egy sarokasztalnál maga elé meredve.

Meg is volt szeppenve, de lázongott benne az öntudat is. Magában beismerte, hogy néki, az ispán fiának egy bárót nem lett volna szabad így megszólítani, hiszen itt, ebben a körben a konvenciók uralkodnak, amelyek kérlelhetetlenül követelik meg az alkalmazkodást, de azért berzenkedett. Ki a báró? Igaz, hogy hatalmas kastélya van, több ezer hold birtoka, részvényei, rangja, de ő is valaki apja után örökölt portáján, őt is megsüvegeli a parasztember, a cseléd-lány. Az ő háza a kastélyhoz úgy viszonylik, mint törpe az óriáshoz, de ha kicsi is, az övé, az a környező kis parasztházakhoz főúri kastély. Sajnos, majdnem szomszédos a báróval. Apja a száz holdat abból vette, amit a báró birtokán össze tudott lopkodni. Nem akart messzire menni, így a szomszéd községben vásárolt földet. A báró a mocsár egyik végén úr, ő a másikon. A mocsár választja szét őket, vagy talán a mocsár tartja össze őket? A szójáték kissé bizarr volt, de lehet, hogy igaza van? Miért különb az a másik? Csak azért, mert véletlenül a kastélyban született a báró feleségétől, de ugyanattól az apától, mint az a szerencsétlen

jobbágyasszony gyermeke, aki vonaton szülte meg a gyermekét? Elvégre testvére ő ennek a felfújt hólyagnak, még akkor is, ha csak féltestvére. Majd megmutatja ő neki.

A báróné közben már kétszer dobta le kesztyűjét, míg a fiatalember észrevette. Most már józanodott.

Mély meghajlással adta át a kesztyűt. A hölgy bájosan megköszönte, és a fiatalember észre sem vette, már ott is ült az asztalnál kedvesen csevegve. A bárónő mosolygós arccal, saját kezűleg emelte le a tálcáról a poharat, és nyújtotta a férfinak. Az fenékig kiitta, utána ugyanezt még kétszer megismételte.

Aztán újabb lágy muzsika, andalító tánc, mely hangulat hatására a hölgy közelebb simult a férfihez. Az már elfelejtve az iménti közjátékot boldogan szorította magához a parázsló tekintetű, jó alakú hölgyet. A parfüm kábító illata felkorbácsolta a férfi szenvedélyét. Hízelgő szavakat suttogott a hölgy fülébe. Az nehezen, de megadta magát. A férfi fiákert kért, a gondnok rövid fejbiccentéssel, kissé lenéző mosollyal köszönte meg a kezébe dugott pénzt, és a lefüggönyözött kocsi már indult is, s a kaszinó bejáratánál a portás mélyen hajolt meg a távozó hintó felé.

A férfi még kábult az italtól, küszködik az álmossággal, a nő nem hagyja aludni, a fülébe duruzsol. Csak addig ne aludjon, ameddig még szüksége lesz rá, aztán mit bánja ő, hogy mit csinál. Nem vonzódik különösebben a férfihez.

- Lassan megérkezünk édesem!

- Mária? - kérdezte egy álomízű hang.

- Igen, már itt vagyunk!

- Hol?

- Nálam!

A fiatalember fázósan bújt ki a kocsi ajtaján, majd lesegítette az estélyi ruhás hölgyet.

- Hol itt a kastély?

- Kastély? Te szamár! Azt az apám már régen elkártyázta. Nékünk csak az adósság jutott és ez a kis lakás itt.

- Többen vagytok?

- Igen, van egy testvérem is.

Zoltán nem is tudta, hirtelen merre vannak, szinte öntudatlanul követte a nőt, amint egy nagy bérház lépcsőházában gyalog igyekeztek a második emeletre.

- Na, itthon vagyunk! - állt meg lihegve a nő.

- Végre - válaszolt álmosan a fiatalember.

Egy háromszobás lakásba jutottak, amit sokan szívesen elfogadtak volna, de Zoltán csalódott volt, ő a bárókat, grófokat nehezen tudta kastély és föld nélkül elképzelni. Na lám? Mi egy báró, ha nincs földje. Néki legalább van. Több mint száz hold. Megmutatja ő a bárófiúnak.

- Na, fürödj le! Készítek vizet.

A leszegényedett bárónő eltávozott, hogy fürdőt készítsen. Ő már jól ismerte a régi magyar mondást, hogy tedd meg magad, ha nincs szolgád. Ő nem volt szégyenlős, meg is tette.

A nő eléggé bosszús volt. Ma este udvarlójával kívánt találkozni, de a gondnokkal nem mert ujjat húzni. A valamikor gazdag családnak nem maradt mása, mint ez a háromszobás lakás. Így nehéz volt megélni. Mit tudott ő? Beszélt két nyelvet perfekt, egyet meg úgy-ahogy, aztán értett a hárfához, zongorázott is, tudott hímezni, de egyebet bizony nem. A munkához nem szokott hozzá. Így aztán maradt a kaszinó. Ez is megy, míg szép és fiatal, de mi lesz később? Ezen oly sokszor elgondolkodott.

Mit csináljon ő ezzel az emberrel? Szemmel láthatóan erősen ittas. Töltse vele az estét, aztán dobja ki? Próbálja meg kifaggatni, de azt sem tudja, miről? Legalább a gondnok többet mondott volna.

Utálatos mesterség ez. Ha így megy tovább, belebolondul. Már megutálta önmagát is és az életet is. Mit tegyen?

Amikor megismerte a kaszinó éjszakai életét, arra gondolt, hogy megismer egy öregedő mágnást, sikerül jó házasságot kötnie. Így visszaszerezheti a családi vagyont. Reményei nem teljesültek, az idő közben haladt. Nemrégen megismert egy férfit, egy egyszerű munkást. Az szemmel láthatóan vonzódik hozzá. Még meghívni sem merte eddig. Talán el is futna, ha meglátná a háromszobás lakást. Az ő szülei egyszerű, földes lakásban élnek.

Válaszúthoz érkezett el. Folytatni tovább ezt az életet, annak halvány reményével, hogy egyszer csak elveszi valaki abból a körből, ahová vissza akar találni, vagy választani egy igazi férfi oldalán az egyszerűbb életet, de őszintén, szembenézően. A fényes estélyi ruha helyett az egyszerű kartont, a henyélő élet helyett a mosást, de emellett egy igazi férfitől egy igazi gyermeket, akiért mosni sem rossz, aki azért talán hálás is lesz, hiszen az egyszerű, a szegény emberek szoktak inkább hálásak lenni.

Nem különös ez az élet? Az egyszerű leány gazdag férfiről álmodik, ő egy szegény munkásférfira gondol, pedig a mesében fordítva szokott történni. Az egyszerű libapásztorlány megtalálja a királyfit, a királyfi az egyszerű parasztlányt. De ez a mese szebb, mint a másik, de talán ide éppoly nehéz bekerülni, mint az ő osztályához.

Fuj! Ez az ember hányt! Takaríthat másnap! Vagy néki kell helytállni mindjárt, hiszen a bűz bejárja az egész lakást. De utálatos ez az élet. Egy borgőzös, egy részeg, idegen emberrel feküdni, csak azért, mert ez könnyebb? Ki ő? Eltűnt a társadalmi háttér! Nem maradt más, mint egy-két papírrongy, egy kutyabőr, egy címer. Mi mindez társadalmi háttér, vagyon, hatalom nélkül?

Szinte felforrt a fürdővíz, oly erős volt az indulat. Egy átlényegült nő ugrott ki a fürdőkádból, és nyomban fürdőköpenyt kapott magára, hogy meztelenül világért se lássa más férfi, és kemény kézzel rángatta fel a ruhástól az ágyra dűlt férfit, és nyomta kezébe a felöltőt, és határozott mozdulatokkal tessékelte ki a lakásból.

Egy hányatott sorsú nő döntött ezen az éjszakán és talán nem is rosszul.

XL.

A vasderes szélsebesen vágtatott a pusztaságon. Kemény kezek fogták a kantárt, éles sarkantyúk kínozták a pompás telivér oldalát. A lovas izzadt, a ló szájából dőlt a hab, de vágtat hegyen-völgyön át, kényszeríti a sarkantyú. A lovas szeméből izzó fény sugárzik, arca oly merev, mint a kő. Mintha maga a sátán költözött volna a két lénybe, a lovasba és a lóba, hogy ne legyen akadály, amit le ne küzdenének.

A mezőn, ahol még folynak az őszi munkák, félelemtől terhes borzadállyal szemlélik a hátborzongató képet. Urukon biztosan kitört a nyavalya, hiszen addig kergetőz, míg a ló kimerülten nem roggyan össze. A lovas kicsúszik a kengyelből, aztán a végsőket vonagló pompás paripa mellé megy, pisztolyt vesz elő, aztán hideg szemmel lelövi a lassan már úgyis kimúló párát. Az még egy utolsót rúg, aztán végleg elcsendesedik. A lovas gyalog indul a kastély felé.

Akik látták, keresztet vetettek és félelemtől elkékült arccal fordultak el.

A lovas a fáradtsággal nem törődve, határozott léptekkel vág át a kastélyparkon, nem törődve a hatalmas fák és pompázó virágok gyönyörködtető látványával eltűnik a kastély bejáratában. Senkivel nem törődik, senkit meg nem néz. Felrohan a vörösmárvány lépcsőkön, és még akkor is siet, amikor már a megszokott szobájában jár. Ott oly keményen nyitja ki a bárszekrényt, hogy az ajtót tartó zsanér eltörik, és az ajtó szárnyszegetten hull a szőnyegre. A szekrényben a csillogó tükör előtt itallal teli üvegek sorakoznak egymás mellett. A fáradt, kimerült férfi találomra vesz ki egyet anélkül, hogy rápillantana, majd szinte vad mozdulattal tölti tele a poharat, és egy hajtásra kiissza annak tartalmát.

Újabb pohár után a férfi könnyed mozdulattal a szőnyegre dobja a poharat, majd bedobja magát a süppedő fotelba. Ott ül, ül mozdulatlanul órákon keresztül. Messze bámuló tekintete azt sem veszi észre, hogy a süppedő szőnyegen zajtalanul közlekedő inas guruló, kerek asztalkán már behozza a vacsorát, és az asztalt odatolja a báró mellé, majd hangtalanul kisuhan a szobából.

A férfi nem nyúl az ételhez, hanem szobormerev arccal továbbra is a semmibe fúrja tekintetét.

Késő este van már, amikor a helyéről felkel. Aztán nyugodt léptekkel megindul a toronyszoba felé. Az impozáns rokokó teremben a mennyezettől a parkettig olajportrék borítják a falakat. Hatalmas, életnagyságú festmények, az ősök végtelen sora. Egy sorban, függönyös nyoszolyán, teljes ravatali díszben lehunyt szemmel várva az utolsó ítéletre, felettük az álló ősök még viruló korban, ki sarkantyús kuruc-szattyánban, ki virágosan dagadó abroncs szoknyában, keménybajuszú dinasztiák, hárfás nagyasszonyok, fiatalok, idősek, hajporos dámák, valamennyi halotti csendben, a gyér világítás mellett sejtelmes homályba burkolózva. Mintha a halottak találkozója lenne ez az éjfél felé közeledő időben. Ki kenetteljes arccal, papi talárban, ki dragonyos, ki gárdista egyenruhában karddal az oldalán, vastag szemöldökkel, szúrós sötétkék szemmel.

Óh, mily félelmetes volt e hely, amikor a férfi még gyermekkorában besurrant a toronyszobába, és szent borzadállyal nézegette ősei képét.

Mintha eltűnt volna kor és idő, mintha egyszerre éledne minden kép a falon, mintha egyszerre mozdulna meg minden alak, mintha egyszerre fordulna kérdőn és számon kérőn a hatalmas toronyszoba közepén álló férfi felé.

Mintha törvényt ülne a sok száz ember az egy felett, ott a szoba közepén, mintha ezt az egyet kellene elítélni mindezért a vétkekért, amelyet valaha ők együttesen követtek el.

A férfi mintha hallaná az irtóztató párbeszédet, mintha minden kép, az aranyozott keretből kilépő alak azt harsogná, hogy elárulta őket. Tompán kongnak a kérdések, pattogó ostorok csattogásához hasonló a vád, mintha valaki tüzes vassal égetné a szoba közepén oly kiszolgáltatottan, oly egyedül álló, porig sújtott, magába roskadó embert. Mintha egyszerre kiáltanák: - Elárultál, megcsúfoltál minket. Elárultak az őseid.

Régen eltemetett, porladó csontvázú emberek ülnek itt halotti tort. Bent a misztikus homályban némán vádló alakok orgiája folyik. Kint süvít a szél, bömböl az orkán, robbanásszerűen dörög az ég, és villámok fénye cikázza be a fekete eget.

Talán azért, mert már itt az éjfél, a toronyóra most üti a tizenkettőt. Még erősebben tombol a vihar, ömlik az eső, még zajosabban csapkod a villám. Ez a hangorkán adja ennek a kísértetjárásnak a kísérő zenét.

A férfi áll, áll a haláltánc, az ősök orgiája közepén, míg csak velőtrázó sikoly nem hagyja el ajkát: - Anyám!

Őrjöngve, lázban égő szemmel fut oda egy friss olajportré elé, és eszelősen csapkodja annak képét, aki szemében megdicsőült fénnyel tekint az őrjöngő férfire.

- Anyám? Anyám?... Miért tetted ezt velem?

A férfi zokogása összevegyült az ég dübörgésével.

- Anyám, anyám! Miért ölsz meg engem? Nézd - mutatott eszelősen a falakon függő képekre -, küzdöttünk évszázadokon át, ha követtek el hibát, mégis beírták nevüket a magyar évezred történetébe. Mi volt a vétkük, hogy nekem kelljen értük szenvednem? Miért most fogan meg az ezeréves átok? Miért engem kell megölnötök? Anyám!... Anyám!... segíts anyám!

A férfi őrült erejével rángatja a képet, mely lezuhan az ájultan földre eső férfi mellé.

A kísértetek vihara szörnyen tombolt, a kastély parkjában évszázados fákat rángatott ki az orkánszerű szél.

Már magasan járt a nap, amikor a toronyszoba parkettjén ájultan fekvő férfit megtalálták. Anyja képét még így is görcsösen szorította magához.

* * *

Hosszú ideig tartott, míg a férfi magához tért. Arca nem volt már kimerült. Nyugodt, kőszerű arc volt már, csak szemében játszadozott valami furcsa fény.

- Kiment belőle az ördög - súgtak össze a személyzet tagjai.

Elköltözött, vagy beköltözött? Erre senki nem tudott és nem is akart felelni. Nékik csak az volt a fontos, hogy a vad, dacos arc enyhült, a kemény vonásokat lágyabb, szelídebb vonások váltották fel, nem kellett a személyzetnek remegni.

A báró kiadósan megreggelizett, és még arra is volt kedve, hogy tréfálkozzon a személyzettel. A nehéz kárpittal fedett csipkefüggönyök mögül a nap sugarai öntötték a fényt megvilágítva a barokk garnitúrát, melynek kényelmes foteljében a báró reggelijét fogyasztotta. Nyoma sem volt már az előző nap veszett időjének, csak egy-két kitört évszázados fa jelezte, hogy tegnap itt még orkán tombolt, a sátánok hada tartotta orgiáját. Ezeket a maradványokat gondos kezek igyekeztek mielőbb eltávolítani.

Ezek voltak a külső nyomok. Vajon sikerült-e a belső nyomokat is eltávolítani?

- Az almásderest nyergeljék fel! - adta ki az utasítást a lovászfiúnak, aki már vagy fél órája várakozott az ajtó előtt, míg meghallotta a belépést jelző csengő hangját.

- Igenis, báró úr!

A báró azután hátradőlt a kényelmes fotelban. Szemét lecsukta, arca nyugodt, átszellemült volt.

Nem volt csúnya férfi. Szép magas homloka magas képzettségről tanúskodott. Arca szabályos, férfias, és testalkata is magas, jól kisportolt. Ennek az embernek minden feltétele adva volt az érvényesüléshez, a vagyonon, a gazdagságon, a rangon kívül is. Csak az a szerencsétlen dolog ne történt volna meg. Ettől fogva összetört benne valami, ami mint valami lidércfény kíséri egy életen át. Amitől nem tud szabadulni, és egy életen át sem fog soha.

A férfi összerázkódott és borzongás futott végig testén, pedig a hatalmas szobában kellemes volt a hőmérséklet. Erre igen kényesen vigyázott a személyzet.

A férfi arca ismét megkeményedett, leolvadtak róla a puhább, lágy vonások.

Az elhatározás már este, a toronyszobában az ősökkel történt vívódás közben megszületett, most véglegessé vált. Régóta érlelődött ez az elhatározás. Szülőanyja a szégyen és a dac volt, és a főúri gőg. Ennek olyan nagy, olyan ellenállhatatlan emberformáló ereje van, hogy alig lehet hatása alól kitérni.

Most a báró lustán feláll, és a szekrényhez megy. A kulcs állandóan a szekrényen van, de nincs is rá semmi szükség. Ide nem mer benyúlni senki. Kinyitja az ajtót. A szekrény különleges kínai szekrény. Külső ajtaja is kínai mestermunka, de az ajtó kinyitása után válik látványossá hirdetve a kínai művészet szépségét és találékonyságát. Két oldalt egymás mellett fiókok sora helyezkedik el művészi intarziákkal jellegzetes kínai epizódokat megjelenítve.

A báró biztos kézzel az egyik fiókot húzza ki, majd megkeres egy rejtett gombot és megnyomja. Kipattan egy hátsó rekesz. Ebből a báró egy pompásan faragott dobozt vesz ki és abból egy fegyvert. Az szép, ezüstmívű pisztoly volt elefántcsont faragású markolattal. Gondosan ellenőrzi, hogy meg van-e töltve. Aztán gondosan visszatolja a fiókot és becsukja az ajtókat.

A bárón lovaglónadrág volt és szarvasbőr ing. Az ingen belül egy belső zseb. Oda rejti a pisztolyát. Alig lehetett kívülről észrevenni.

Aztán újra a tükör elé lép. Nyugodt, higgadt arc néz vissza rá. Ruhája rendben.

Mielőtt elindul, körülnéz a szobában. Hány ős aludt itt már ezek között a drága bútorok között?

Biztos, határozott léptekkel megy le az udvarra. A pompás szökőkút előtt már az almásderese felszerszámozva táncol. Ez párja volt annak, amelyiket tegnap lőtt agyon. Az ismerős léptek hangjára az állat felkapta fejét és hangosan nyerített. Szinte az élet, a gyorsaság volt eltüntetve minden tagjában. A magyar lótenyésztés egyik remeke. A báró egy mozdulattal a nyeregbe termett. A ló már vágtatna is, ha a báró kemény kézzel nem fogná vissza a kantárt.

A lovászfiú mély meghajlással, kalaplevéve üdvözli a bárót, aki a lovat visszafordítja a hatalmas kastély felé, és még egyszer megnézi ezt az ősi hagyatékot, ezt a csodálatos kastélyt, aminek ura, de amit eddig nem értékelt, hiszen a legtermészetesebb dolognak tartotta, hogy itt minden az övé, itt ő a legfőbb úr, az élet és halál ura. Aztán a ló vágtatva indult meg, átvágott a kastélyparkon és a mező lassan hervadó virágai között.

Milyen szépek ezek az egyszerű mezei virágok! Érdekes, hogy most milyen élesen lát mindent. Eddig itt úgy lovagolt át, hogy nem vett észre sem növényt, sem állatot, de nem vette észre a süvegelő embert sem, azt a parasztot, aki fejfedőjét levéve szinte a földig hajolt, amikor a hatalmas úr mellette ellovagolt.

Most kellene ellovagolnia a másik határ felé, de valami ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy a mocsár felé lovagoljon. Emlékek fűzték ide is, szép, gyermekkori emlékek. Élt itt egy asszony és annak férje, akikhez ő többször eljött. Itt kapott néha hamuban sült krumplit és a kemencében keményre sütött kenyeret. Ó, milyen jó volt az, a kastélyban ilyet nem ehetett. A férfi néha elvitte csónakkal a lápba. Elégedetten nézte a kis báró arcát, milyen boldog, önfeledt mosollyal nézte ezt a számára ismeretlen, csodálatos világot.

Igen, ott van az a ház, illetve már csak volt, hiszen most már csak romjai vannak. Az ispán felgyújtatta. Hát ez volt az ő vérszerinti apja? Az anyját vádolja, őt vonta felelősségre a festménye előtt állva, azt a megtört, csodás kis teremtést, akinek minden gondolata csak ő volt? Nem ezt az embert kellett volna igazán gyűlölnie?

Bosszúból bezáratta ennek az asszonynak a fiát, aki őt szerette, csak azért, mert annak a nyomorult féregnek, az ő féltestvérének a testvére, ugyan annak is csak féltestvére. Nem volt ennek az anyja is olyan mártír, mint az övé? Ez a szerencsétlen, agyongyötört asszony a vonaton szült, szégyen és megvetés közepette.

Az anyja hogy együtt érzett vele, a két mártír és mindkettő anya. Anyja képes volt a legjobban kedvelt ruháját szétrepegetni, hogy segítsen ennek az asszonynak.

Milyen volt a fia? Ellensége volt? Tiszteletlen volt vele szemben? Haragudott rá, irigy volt rá? Lehet, hogy mindkettő. Nem, inkább gyűlölte, és érdekes: szégyellte magát előtte. Ő, a báró, aki előtt mindenki fejet hajtott. Ő, a csodált ember, oly egyszerű halandó, mint ő, hiszen neki is ugyanaz a féltestvére, mint neki, ugyanaz a rókaképű gazember. Féltékeny volt rá? Minden bizonnyal. Ez férfi a javából. Keményebb, erősebb, mint ő. Oly nagy köztük a rangkülönbség, hogy ez nem számít. Akárhogy veszi, ez mégis becsületes volt. Észre kellett vennie, hogy ő őt el kívánja emészteni. Milyen veszélyes helyekre küldötte őt a fronton. Csoda, hogy életben maradt. Mégsem szólt születése titkáról. Nem szólt még a nyomozat alatt sem, pedig sejtette, hogy ő van a hajsza mögött. Talán nem kellett volna így eljárnia ezzel az emberrel?

Ez a rókaképű. Ez egészen más. Ez aljas, gerinctelen. Ez már zsarolta őt, kénytelen is volt néki pénzt adni. Többször még az adósságát is kifizette. Önkéntelenül is az ingéhez nyúlt és megtapogatta a hideg fegyvert.

Talán ez az utolsó számvetés életében. A gyűlölet, a lelkiismeret-furdalás, a számvetés napja? Nem a számadásé; mert most is ő lesz a számon kérő szék, éppúgy, mint ősei, akik osztották az igazságot, ítélkeztek jobbágyaik felett.

A ló lassan lépkedett az üszkös romok felett. Évek mosták el a régmúlt emlékeit, de nyomtalanul eltüntetni nem tudták. Nem csoda, hiszen még az általa ütött sebek sem hegedtek be.

A báró kővé merevült arccal, izzó szemmel vágta a ló oldalába a sarkantyút és az fájdalmában felnyerítve vágtatott tovább a pusztán át.

Az út a szomszéd határba vitt, a mocsár túlsó oldalára. Az ott lévő falu határában volt egy új kastélyféle. Lényegesen kisebb volt, mint a másik, a szomszédban lévő, de híre már lassan nagyobb. Híre gyorsan terjedt. Sokan tudták már, hogy ennek a kastélynak ura egy kegyetlen, durva, zsugori úr.

A báró lova is már tajtékzott a verejtéktől, amikor a ló patkói a kastély parkjának gyepjét taposták. Itt még nem álltak ősi fák, nem vertek évszázados gyökeret. Egy ispán és annak fia telepedtek itt meg, akik a legjobb helyet igyekeztek megtalálni a száz holdas birtokon, ahol megtelepedhetnek. Az ő álma is évszázados álom volt, remélve, hogy a frissen ültetett fák is évszázadokra gyökereznek. Elszánt, aljas, kegyetlen ember volt, tudta, hogy ebben a világban általában csak ilyen tulajdonságokkal lehet vagyont szerezni. Meg is kezdte, és most sírja, mint kis emlékmű, ott domborodik nem messze a kastély parkjától. A fia a vérét örökölte, és így még életében minden reménye megvolt, hogy ezen az ősi magyar földön új dinasztia alakul.

Az ispán fogadott gyermeke észrevette a vágtató lovast, és amikor az már a kastély parkjában lovagolt, letette kezéből a könyvet és kiment a kastély bejáratához.

Nagyon meglepődött, amikor a lovasban a bárót ismerte fel.

- Szolgálatára, báró úr! - hajolt meg mélyen Zoltán a báró felé.

Az nem viszonozta a köszöntést, lovagló pálcájával csizmáját verve a kastély bejárata felé közeledett.

Zoltán nyelt egyet és futott a báró után.

- Minek köszönhetem a váratlan szerencsét?

- Csak meg akartam látogatni a szomszéd földbirtokost!

- Na ugye - gondolta magában, most már ő is kezdi érezni, hogy mi mégis egyenrangúak vagyunk, és szemében kaján öröm gyúlt ki.

A báró nem volt rossz megfigyelő. Munkája során is sok tapasztalatot szerzett. Nyomban észrevette a férfi szemében kigyúló kaján örömet, de egy arcizma sem rezdült.

- Szép házat épített!

- Nem olyan nagy, mint a szomszéd.

- Nem is olyan kicsi, mint a csepeli!

Zoltán arcán rángás futott végig, de nem szólt semmit, sőt arca mosolygósra torzult.

- Igazi róka - állapította meg magában a báró. - Hogy lehet ennyire hasonlítani egy állathoz? Mennyire igazuk van a mesekönyveknek.

A kastély lényegesen kisebb volt, mint az övék, annak elférne egy kis sarkában is, de kétségtelenül igen ízlésesen van berendezve. Szép festmények, kínai vázák sorakoztak egymás mellett. A bárónak úgy rémlett, mintha gyermekkorában látta is volna egyiket-másikat.

- Milyen szép ez a váza! Ilyen volt nekünk is. Még emlékszem rá gyermekkoromból.

- Most már nincs meg? - kérdezte idegesen Zoltán.

- Igen, nincs, már régóta elveszett.

Amint beértek abba a szobába, amelynek ajtaját Zoltán személyesen nyitotta ki és engedte be a bárót, a báró felszisszent. Ez a szoba nagyságra, berendezésére szakasztott olyan volt, mint az övé. Szinte lekopírozták a szobáját. Ugyanolyan selyemkárpit fedte a falakat, ugyanúgy volt elhelyezve a kandalló. Ezen is rajt a vadászjelenet. A bojtorok azok is megszólalásig hasonlók.

- Ezt a házat még apád kezdte építeni?

- Igen - válaszolt nyomban Zoltán. Tudta, hogy a bárót nem szabad visszategeznie. Elég kínos volt úgyis a kaszinójelenet. A báró nem felejtette el.

- A szobát már te rendezted be?

- Igen.

- Ennyire hasonlóvá akartad tenni az enyémhez?

- Szerettem volna jobban is, csak nem sikerült.

- Elég jó lett. Én úgy érzem magam itt, mintha a saját szobámban lennék.

- Legyen szerencsénk máskor is.

- Majd alkalomadtán. De a ház is hasonló a kastélyhoz.

- Annak déli szárnyát utánozta apám. Ő úgy tervezte, hogy tovább építi.

A bárónak lassan fejébe szállt a vér, de uralkodott magán.

- Majd az utódok - mondta nevetve.

Az ispán fia megrázta a csengőt. Nyomban egy inas lépett be. Ez is szakasztott úgy volt öltözte, mint ahogy a bárói kastélyban volt szokás.

- Valami italt, báró úr?

Már kezdi a bizalmaskodást, de nem fog sokáig tartani. Önkéntelenül oldalához nyúlt, megnyugtatóan érezte a revolver hideg vasát.

Nem volt rossz megfigyelő Zoltán sem, nyomban észrevette az önkéntelen mozdulatot, és azt is, hogy a pompás szarvasbőr ing ott kissé kidudorodik.

- Valamit fogyaszt, kedves báróm?

- Igen! Méghozzá valami különlegeset!

A báró feltett szándéka volt, hogy nem fogad el semmit, de most határtalanul kívánt valami alkoholt, hogy ezt az embert könnyebben elviselhesse.

Amikor a báró meglátta Zoltán kerekre nyíló szemeit, nevetésbe tört ki.

- Mondtam, hogy valami különlegeset! Kisüstit!

- Hát az nékem nincs! Nem tudsz valahonnét szerezni? - fordult az ispán fia a komornyik felé.

- Tudok uram! Mi általában csak ilyet iszunk.

- Na, akkor hozzál!

Egy üveg pálinka pillanatokon belül az asztalon volt. Igazi szilvapálinka volt. A báró érezte, hogy átjárja egész testét. Lám, mennyiféle italt fogyasztott az utóbbi időben. Mindegyiknek valami különleges neve volt. Ez az egyszerű szilva mindegyiknél különb.

- Nem jössz egyet lovagolni?

- Készséggel, báró úr! De nekem nincsen ilyen szép almásderesem.

- Megteszi azt más is.

Újra szólt a csengő, ismét belépett az inas.

- Nyergeltesd fel az úri kancát.

- Új lovat vettél?

- Igen, báró úr, legalább ki is próbálom. Egy pillanat, csak átöltözöm.

Zoltán kinyitott egy kisebb ajtót, ami jól beleilleszkedett a szoba burkolatába és belépett az öltözőszobába, melynek fala körös-körül szekrényekkel volt tele.

Amint eltűnt az ispán fia, a báró megállapította, hogy még ebben is utánozta őt az ispáncsemete. Most legalább egyedül maradt. Magában azon tűnődött, hogy jobban gyűlöli-e, vagy jobban utálja-e ezt az embert? Végül is úgy döntött, hogy egyformán gyűlöli és utálja.

Ma mindenképpen véget vet néki.

Ez alatt az ispánfiú a másik szobában öltözködött. Ő is lovaglóruhát vett magára, bár néki nem volt olyan szép inge, mint a bárónak. Aztán hideg kegyetlenséggel ő is kinyitott egy szekrényt és annak egyik fiókjából ugyancsak revolvert vett elő. Ő is gondosan megvizsgálta, megvan-e töltve. Ő még óvatosabb volt. Egy kést is eltett. Néki is volt zsebe az ing belső részén. Azt még apja mesélte néki, hogy a báró az inge alá szokta dugdosni azt, amit nem akart senkinek sem megmutatni. Amikor anyjától apjához került, sokat kínozta, hogy meséljen neki a báró szokásairól. Úgy akart élni ő is, mint az ideálnak tartott bárófiú.

Amint végzett az öltözködéssel, ő is végignézett magán, és jól megnézte magát a tükörben.

Sajnos néki nincs oly jó alakja, mint a bárónak, nincs oly biztos fellépése sem. Igaz, mögötte nincs annyi vagyon, mint a mögött az átokfajzat mögött. Az arca sem oly férfias. Az iskolában rókának becézték társai. Igen, tagadhatatlanul olyan rókaszerű arca van. Ha már így van, inkább büszke rá. Fog meglepetést okozni a bárónak is! Megtapogatta inge alatt a revolver acélcsövét, és arcán kaján vigyor jelent meg.

Hej, csak olyan helyre mennénk, ahol végezhetnék vele! Hogy gyűlöli ezt az embert. Ő, a báró, a hatalom birokosa, a gazdagság és a vagyon ura, én meg az ispán fia vagyok, a törvénytelen, de adoptált gyerek. Összes vagyonom mellett csak egy kis porszem vagyok emellett az ember mellett, és ez az ember a féltestvérem, amit senkinek sem szabadna elmondanom. Keserű nevetés rázta meg az egész testet és oly hangosan, hogy az kihallatszott a másik szobába is. A báró gyorsan megtapogatta az ing belső zsebébe rejtett pisztolyt.

A nevetés előbb torz vigyorba fúlt, majd lassan eltűnt az arcról, hogy helyét az elszántság kifejezésének adja át. A szemből is sugárzott valami vadság. Talán furcsa szeszélye lehetett a sorsnak, hogy ezen az arcon két domináns kifejezést játszadoztasson. Egyszer ez az arc rókára emlékeztetett, máskor karvaly ábrázatát elevenítette meg. Hogy melyik volt túlsúlyban, azt nehéz lett volna eltalálni. A kettő birkózhatott egymással és talán a véletlenen múlott, hogy az adott esetben melyik győzedelmeskedett.

Igaz, hogy a szobák berendezései szakasztott olyanok voltak, mint a báróé, de a báró ruhatárát magában foglaló szekrénysorok között, melyek a szobában körbe futottak, nem volt rejtett bárszekrény. Az ispán fia jobban szerette az italt, ő a körbefutó szekrénysort egy rejtett bárszekrénnyel egészítette ki.

Úgy látszik, most a szenvedélyek tombolásának ideje jött el, amelynek alaphangulatát az ital adja meg. Gyorsan ki is nyitotta az egyik szekrényt, amelynek egyik oldalán ruhafogasok sorakoztak egymás mellett zsúfolásig tele öltönyökkel, míg a másik fél részt egy matt színűre pácolt faburkolat takarta. Az ispánfiú ennek oldalán benyúlt és egy kis gomb megnyomása után a rekeszeket elzáró felső rész felpattant, alatta üvegek sora jelent meg, melyek különböző színeit a mögöttük lévő tükör a fiókba épített kis, piros égő halvány fényével kísértetiesen verte vissza. Az ispánfiú arca most annyira elváltozott, hogy aki most látta, úgy érezte, mintha egy korai alkimista megelevenedett utóda kevergetné az aranyporokat és különböző mérgeket. Talán még csak egy fekete köpeny hiányzott hozzá.

Zoltán azonban nem fekete köpenyt vett fel, hanem két pohárka kiürítése után lovaglóruhájához egy lovaglópálcát vett magához. Ezt mindig magánál tartotta, különösen, ha lovaglóruhában indult valahová. Úgy érezte, hogy az biztonságot ad néki.

- Azt hittem már soha nem készülsz el - fogadta a ruhatárból kilépő férfit a báró.

- Már készen vagyok, kedves báró! Mehetünk is parancs szerint.

Két férfi indult innen el, mindkettő az ismeretlenbe. Mindegyik arra gondolt, hogy a másik nem tér vissza. Mindkettő arca nyugodt volt és hideg, de mindkettő belsejében tombolt a szenvedély. Talán szemük volt az, amely mindkettőnél valami furcsa fényben ragyogott.

A lovászfiú felsegítette az ispán fiát a nyeregbe. A báró meg sem várta, hogy az néki segítsen, felpattant a nyeregbe.

Vad vágta kezdődött a mezőkön, réteken át. A báró lova jobban bírta, megelőzte az ispán fiáét.

A báró nem kertelt, lovát egyenesen a mocsárnak irányította. A lovak meghabosodva értek a mocsár partjához.

A báró frissen ugrott le a lováról, az ispánfiú kissé lassabban. Egy ideig együtt mentek a tó partján. Itt inkább tószerű volt a láptenger, mint mocsaras. Ez itt a tavak, a nádasok birodalma volt.

- Nincs kedved csónakázni? - kérdezte a báró.

Az ispánfiú kissé megremegett, de már mindkettőjükben oly gyűlölet élt, hogy nem tudtak visszakozni. Ez volt az a pillanat, amikor mindkét küzdő tudta, hogy vesztébe rohan, de már működtek azok az erők, melyek lehetetlenné tették a visszatérést.

- Megyek, kedves báróm, szívesen! - mondta az ispánfiú nevetve, de azért ingéhez kapott, oda, ahol az a jellegzetes dudor volt.

A báró is észrevette a jellegzetes mozdulatot, s a dudort is. Tudta, hogy ez a fiatalember is jól felkészült a kirándulásra. Hiába, a kocka el van vetve, és a két férfi úgy indult meg, mint valamikor a pun hadsereg. A hóbucka már lavinává vált, az megállíthatatlanul zúdult le, mely lavina az egyik férfit kíméletlenül eltemeti.

A part mellett egy csónak volt kikötve, idébb még több himbálózott a nyílt vízen. Mindegyikhez megvoltak az evezők is. Ezeket nem vitte el senki. Mindenkinek szüksége volt rá. A pandúroknak azért, hogy ellenőrizni tudják a vizet, a mocsár vad világát, azoknak pedig, akinek a mocsár, a nádrengeteg menedéket adott, azért volt szükségük e megbízható járművekre, hogy önmagukat meg tudják védeni, szükség esetén el tudjanak menekülni, és elrejtsék mindazt, amit az avatatlan szemek elől elrejteni kívánnak. Így nem bántotta senki a csónakokat, azok ott ringatóztak a part oldalán.

A báró beszállt a kocsiba. Szeme résén feszülten figyelte a másikat. Leült szemben a másik üléssel. Az ispánfiú is beszállt, szemben ült le a báróval.

- Evezz! - szólt rá a másikra a báró.

Az megfogta az evezőt, de ő is figyelte a szemben ülő férfit. Itt már elkezdődött a küzdelem, a féltestvérek harca. Ez a harc egyelőre némán folyt, csak a szemek játéka és az arcokra íródott feszültség, az idegek végső spanolása éreztette, hogy e csendes harc küzdelem a javából. Ez már nem is leplezett harc volt. Mindketten tudták, hogy visszafelé már csak egyikük mehet. Már nem volt itt báró, nem volt ispánfiú, itt már két férfi volt, két halálos ellenség, akiket

összekötött a vérségi kapocs, de összekötött a gyűlölet is. Az a gyűlölet, mely másokat taszít, csak azokat vonzza, akik igazán gyűlölni tudják egymást.

Az ispánfiú húzta az evezőt. A parttól egyre jobban eltávolodtak. Lassan eltünedezett a partoldal, egyre beljebb nyomult a csónak a mocsaras vízen. Lassan oly messze jártak már bent a lápban, hogy a hang sem ért el a partoldalig. Egyedül maradt e két ember, egyedül ebben a hatalmas láptengerben. Csak a gyűlölet volt egyedüli társuk.

- Elfáradtam! Evezz most te! - szólt erélyesen a báróra az ispánfiú. A báró ránézett rezzenéstelen szempillákkal, hideg, merev szemmel, aztán szó nélkül kezébe fogta az evezőt és gyors mozdulatokkal tovább evezett.

Az idő melegnek tűnt, a párás levegő mintha még izzította volna a hőfokot, a környezetet. Itt bent, mélyen a láptengerben oly idő volt, mely nyugtalanná teszi az embert, magában is felizzítja a szenvedélyt.

A csónak lassan siklott a vízen. A két ember hallgatott. Előbb saját magukkal kellett megvívniuk, aztán mérkőzhettek meg egymással. Ez a csata is nehéz volt, hiszen önszántukból az első embert kellett megölniük. E gátlásokon az izzó gyűlölet segít át, az a gyűlölet, amelyet egymás iránt éreznek.

- Különös a sors! - nézett a báró szemébe az ispánfiú.

- Különös! - hangsúlyozta a báró is.

- Két testvér, az egyik báró, a másik fattyú!

- Igen, az egyik báró, a másik fattyú!

- Miért?

- Mert így rendelte az élet!

- Te is ugyanattól az apától származol, mint én.

- De nem ugyanattól az anyától.

- Ez igaz, de a te apád is csak egy ispán volt.

A báró arca megrándult, de nyugodtan nézett az ispánfiú szemébe. Itt most már nem volt sértődésnek helye. Itt már a gyűlölet beszélt.

- Vedd tudomásul, az én apám egy báró volt.

- Nem, egy ispán, úgy, mint az enyém!

- Te fattyú!

Most az ispánfiú arca rándult meg, szemében már elrejthetetlenül égett a gyűlölet lángja.

- Hát te nem az vagy?

- Én nem. Én báró vagyok!

- Báró fattyú.

Hangtalanul néztek egymással farkasszemet. Már mindkét szemből sugárzott az elhatározás. Megértek a testvérgyilkosságra a feltételek, hogy már csak alkalom kellett hozzá és szerencse.

- Elsöpörlek!

- Már nem lesz rá időd!

- Úgy állunk?

- Úgy!

- Ezt én is tudom, de erről többet nem fogsz beszélni.

- De igen. Eddig hallgattam, mert féltem tőled.

- És most?

- Most már nem félek!

- Én sem tőled!

- Te, báró fattyú.

A báró arca bíborvörössé vált, agyát elöntötte a vér. Már nem tudott uralkodni magán. A két férfi egymásnak ugrott. A hideg számítás csődöt mondott, a szépen kigondolt terv dugába dőlt. A gyűlölet elvakította a szemet, lehetetlenné tette a hideg megfontolást. Vad birkózás kezdődött az imbolygó csónakban. Élethalál-küzdelem volt ez és az elvakult gyűlöleté.

A csónak orra nekiütközött a partoldalnak, miközben a két férfi egymás arcát markolászta. Fojtogatták egymást, majd egymás szemét akarták kinyomni. A báró erősebb volt, mint az ispánfiú, sikerült is őt a csónak aljára lenyomnia. Zoltán észrevette, hogy ereje fogy, a báró keze, melynek erejét a gyűlölet megsokszorozta, iszonyúan szorította torkát. Végső erőfeszítéssel sikerült térdét felhúzni és a báró szemébe kapnia, és ellökni magától a torkát fojtogató bárót. Annak pillanatnyi megingását kihasználva Zoltán kiugrott a csónakból. A sok vívólecke, amit a báró vett, őt is megedzette, felkapta az egyik evezőt és ugrott a férfi után.

Irtózatos erővel csapódott a földhöz az evező, de Zoltán már odébb ugrott. Az most olyan volt, mint a sebzett tigris, aki látja, hogy menekülni már nem tud, csak mentheti irháját, ha támad. Nyomban neki is ugrott a bárónak.

Újabb vad birkózás, a végső összecsapás, amiből csak egyik kerül ki győztesen. Ütötték, marták, rúgták egymást. Mindegyik saját fegyverét akarta kiszabadítani. Ingeik már cafatokban lógtak testükön. Zoltán érezte, hogy egyre inkább kimerül, a báró már nyomja a földre, már nem tudja megakadályozni, hogy pisztolyát elővegye. Hopp, most megvan a kés nyele. Milyen jó volt, hogy kést is tett el. Mennyit játszottak még azzal gyermekkorukban. Célba dobtak vele, az ütő és szúró mozdulatokat gyakorolták. Most a kés nyele a kezében van, sikerült is kihúzni tokjából. Most egy szúrás. Sikerült! A báró a hasához kap! Zoltán még meglöki. A báró legurul a partoldalról a mocsár széléhez.

Amit a férfi nem tudott elvégezni, elvégezte a természet, a láp, a mocsár. A báró lába alatt süllyedt a talaj, a test ellenállhatatlanul fúródott a mélybe.

Egy ziháló mellű, görnyedt férfi nézte, amint a másik most már a lápval vívja az élethalálharcot, és süllyed egyre lejjebb.

Aztán az eszelősök nevetése hagyta el Zoltán ajkát: - Fattyú, fattyú, báró fattyú! Most pusztulsz. Keresheted a származásodat! Ha... Ha... Ha!

A felmetszett hasú ember pedig süllyedt egyre lejjebb. Arcára iszonyú grimaszt vájt a halálfélelem, a megsemmisülés biztos tudata. A velőtrázó halálkiáltás felverte a tájék csendjét, a mocsári madarak megrettenve reppentek fel, a nap is ijedten búvt el a felhők mögé. Csak az ispán fattyú nézte kaján vigyorral sátáni arcán, mint merül el végleg a gyűlölt testvér a mocsár leküzdhetetlen karjaiba, és amikor a lesüllyedt ember helyén apró karikák gyűrűztek még, ismét nevetésbe tört ki.

A testvérgyilkosságnak nem volt más tanúja, csak néhány bokor és távolabb egy szomorúfűz, mely görcsös derekával úgy nézett ki, mintha maga a sátán állt volna ott, akinek a szörnyű gaztett láttán magának is libabőrössé vált volna a háta.

Most, aki látta volna ezt az embert, nem mondhatott volna mást, mint azt, hogy ez maga a sátán. Talán ugyanazon a helyen, ahol hosszú évekkel azelőtt apja vezényelte a szörnyű halotti tort, most fia, aki nemcsak vagyonának örököse volt, hanem apja természetének, jellemének is, most a fiú, a sátán fia ajkáról hangzott el a kísérteties nevetés.

Mi lehetett ez? Gyilkolási vágy, ösztön? Talán örökre talány.

Hosszú percek teltek el, míg az ember valahogy megnyugodott. Aztán egy botot vágott le egy cseperedő fáról és azzal egy kört rajzolt a mocsársziget gyepjébe és abba egy keresztet, majd eszelősen csapkodni kezdte.

- Most megölöm a lelkedet is! Megölöm! - kiabálta ugrálva. Addig ugrált, míg kifáradva nem dőlt le a még viruló gyepre.

A ziháló mellkas sípolva engedte ki a levegőt, az arc, mely kipirult, erősen torzult volt. Most lehetett igazán látni, mennyi volt ebben az arcban a róka vonásaiból.

Mennyi irigykedés, mennyi féltékenység és mennyi gyűlölet fűzhette ezt az embert megölt testvéréhez. Ebben az érzésben sok volt ugyan a megaláztatás is, hiszen az termékeny talaj az indulatok számára, de az érzelmek eme tarkasága jellemének szülöttei voltak.

Amikor ez az ős kaján már kitombolta magát és visszanyerte eredeti ábrázatát, lehetett látni, hogy mennyit öregedett ez az arc. Ez már a bűnnek volt nyoma. Nem igaz, hogy a bűnnek nem marad nyoma. Az bevési névjegyét nemcsak a belsőbe, hanem ott bujkál a szemben és bevési nyomát az arcba is. Tagadhatatlanul jelzi, hogy sikerült egy embert megfertőznie.

Most már ernyedten húzta a kéz az evezőt, már nem kellett úgy odafigyelni. Eltűnt a feszültség, eltűnt az izgalom, hogy helyet adjon a fáradtságnak, kimerülésnek, és talán némi lelkiismeret-furdalásnak is. Van, aki az utóbbiból igen keveset érez.

A két ló még ott volt kikötve egymás mellett a láptenger partjainál. Az egyik nyomban felhorkant, amikor gazdáját meglátta. A másik csendes volt, lehajtott fejjel tépte a füvet. Talán öntudatlanul gyászolta meggyilkolt gazdáját.

Zoltán sóvárgó szemmel nézte a szép lovat. Sokáig küszködött benne az irigység és az ész, míg végül az utóbbi győzött. Megfogta a kantárat és újra csónakba ült. A lovat úsztatta a csónak mellett. Az eleinte nehezen fogadott szót, de az ispán fia értett a lovak nyelvén, sikerült is megzaboláznia a pompás állatot.

- Gazdád mellé temetlek - mondta nevetve a férfi.

Vissza is ment ugyanoda, ahol nemrég a szörnyű eset játszódott le, ahol az egyik fél már megkapta büntetését.

- Tudod mit? - szólt a lóra. - Szilárd talajon megyünk fel, mert különben meglógsz.

Sikerült olyan helyen kikötni, ahol erős kötött volt már a talaj. A ló nyerítve kapaszkodott fel a partra. Az ispán fia várta, hogy a ló kificánkolja magát, aztán ismét erősen megragadta a kantárszárat. Még megvolt a bot, amit az előbb az áldozati szertartás után eldobott.

A lovat lassan odavezette, ahol nemrég a báró fúlt bele a mocsárba, aztán a pompás deres farára sújtott le a bot. Az állat fájdalmában nagyot ugrott, és ott ahol gazdája végleg rabja lett a mocsárnak, szintén süllyedni kezdett. Széles volt a test, nem süllyedt oly gyorsan. Az ispán fia óvatosan hasra fekve a mocsár szélén még egy-kettőt odasózott a vergődő állatnak a

kezében lévő ostorral. A hűséges állat követte gazdáját, az ő végleges nyughelye a mocsár mélye lett, ahol a szörnyű tragédiát nem jelölte semmilyen kereszt.

Aztán a gyilkos művelet után az ispán fia most már megnyugodva ült fel saját kancájára, s az nyerítve vitte gazdáját tovább.

* * *

Késő este volt már, talán éjfél felé járt az idő, amikor a holdvilágnál egy részeg férfi hagyta el a házat. Dülöngélve mérte fel az út szélességét. Közben el-elbukott. Ilyenkor durva káromkodás hagyta el ajkát. Rókaképét az ital még torzabbá varázsolta. A holdvilág meg-megvilágította a botladozó embert. Ilyenkor jól lehetett látni a vad, kegyetlen arcot, a gyűlölettől villogó szemeket.

Az ittas férfi fának dülleszkedve bámult a holdra és durván szidta annak képét. Az tele pofával vigyorgott a részeg emberre. A diskurzus után az ember tovább haladt. Az italtól erőtlen lábai alig vitték a sovány testet. Az ember csak ment, ment, mintha valami űzte, hajtotta volna. Elhaladt a friss park mellett fel a dombtető felé, ott, ahol már egy családi sírbolt volt, a családi kripta, de amelyben eddig csak egyetlen ember volt még.

A részeg ember ráesett a kripta hatalmas zárókövére és kezével csapkodta a követ.

- Itt vagy? - kérdezte részeg, artikulátlan hangon.

- Itt vagy? Válaszolj?... megöltem egyik fiadat. Megöltem az én féltestvéremet. Gyilkos vagyok? ...nemcsak ő engem, én is meg akartam ölni. Gyilkos vagyok. Az voltál te is, csak neked sikerült... Az a féreg még mindig él. Él a másik is... Azt mondod aljas vagyok? ... Aljas? ... Én? ... A te jó fiad vagyok. Követlek... Te aljas... Te piszok, te szemét.

Aztán ezt az embert is megrázta a zokogás, majd ismét vérbeborult szemmel és eltorzult arccal ütögette a kripta zárókövét: - Te szemét, te aljas. Te tettél tönkre engem is. A jellememet is tőled örököltem... te szemét!

A kézből már lassan csurgott a vér, a részeg nem is érezte, de a hold, talán félelemből, talán utálatból, elbújt a felhő mögé.

XLI.

Erős, csengő berregő hangja jelezte, hogy ismét jön egy nap. Egy új nap a sokadikból. Ugyanazzal a szürke egyhangúsággal, ugyanazzal a monotonsággal, de ugyanazon keserűséggel is. A csengő elhallgatott, majd újra megszólalt éles, dermesztő hangján. Ez sorakozót jelzett.

Egymás után nyíltak ki a cellák ajtaja és innen-onnan csíkos ruhába öltözött emberek bújtak elő. Arcukat hasonlóvá tette a hasonló élet. Csak az volt a különbség, hogy egyik arcába mélyebb árkokat tudott vésni az élet, a másikét még nem tudta úgy kikezdeni.

István hunyorogva állt cellája ajtaja előtt. Szeme még nem szokta meg a fényt. Nemrég szabadult sötét zárkájából. Oda nem volt nehéz bekerülni, de a százhuszonegyes rab gyakorta volt ennek a zárkának vendége. Őt nem tudta megtörni még ez az élet sem, pedig már nem sok van hátra szabadulásáig. Itt is megmondta, ami a szívén feküdt. Ezt itt is meghallgatták, de honorálták is. Ára legtöbbször sötétzárka volt. István nehéz hét után csak most aludt újra cellájában. Ebben a cellában csak ő aludt magányosan.

Nem egyszerű börtön volt ez, hanem igazi fegyház. Itt a legveszélyesebb bűnözők és politikai foglyok éltek. Melyik volt veszélyesebb? Ezt a kormányzat nem tudta eldönteni.

Most látogatásra számítottak. Valaki fejes jön, futott végig a feszes sorokon. Ilyenkor az egyébként csendes, a megszokott hétköznapjait élő fegyintézet olyan volt, mint a felbolydult méhkas. A fegyőrök suvikszolt bakancsa, csizmája most még a szokottnál is jobban fénylett. Ilyenkor ki kell tenniük magukért, bizonyítaniuk kell, hogy itt példás rend uralkodik.

Ilyenkor megkérdezik a rabokat, milyen a helyük, milyen az ellátásuk, nem kínozzák-e őket? Eddig még senki nem panaszkodott. Azt mindenki tudta, hogy a panaszt úgysem orvosolják, de ha elmentek az érdeklődők, ők akkor is maradnak, és akkor a szörnyű börtönélet még szörnyűbbé válik. Ezt pedig senki nem akarta.

Kevés volt itt a jóérzésű ember, bár akadt az is egy-kettő. Volt, aki agyonkínozta a rabokat, de volt, aki együtt is tudott érezni velük. Ezek voltak a ritka kevesek, akiknek szívük volt.

Egy vaskos, tagbaszakadt fegyőr, több csillaggal a vállán, lépett a csíkos ruhás emberek elé.

- Na tudjátok, hogy ma látogatás lesz?

Nem tudták, de nem is szóltak.

- Remélem, mindenki megvan elégedve. Aki nincs, szóljon, segítünk neki - és vastag karjait keresztbefonta mellén. - Na, ki nincs? Most mondják meg, még tudunk segíteni rajta. Természetesen lehet panaszkodni is. Természetesen, ha kellő indok van rá. Na, nincs??? Akkor is lehet panaszkodni. Itt mindig lehet panaszkodni. Mi ezt soha nem tiltjuk.

Vigyázzban hallgatta a sok rab, merev, rezzenés nélküli arccal. Jól tudták ők már, hogy ilyen kérdésekre nem szabad válaszolni. Ha valaki nincs megelégedve? Lehet rajta segíteni. Egyedül, egy sötétzárkában, ahol a cella padlóján keresztül a Duna vizét látni, bizonyára nem gondol senki, hogy még valami panasza volna.

- Tehát minden rendben? Visszamehetnek, de úgy hozzák magukat rendbe, hogy egy gomb se hiányozzon, mert különben én segítek felvarrni.

Ezt olyan hangsúllyal mondta, hogy ezek a sokat átélt emberek is beleborzongtak. Ezt a smasszert egymás közt többen légiósnak nevezték. Sokan meg is mertek volna rá esküdni, hogy korábban légiós volt. Akik ezt állították nem is tévedtek, mert a börtönőr valóban

teljesített szolgálatot a francia légióban. A bennfentesek tudták, hogy valami piszkos ügybe keveredett, valami rablás és gyilkosság, vagy valami efféle, de senki nem tudott biztosat. Tény azonban az, hogy ez az ember úgy értett a rabok nyelvén, hogy az már szinte művészet volt. Tudta, hogy kivel kell szigorú lenni, kivel kell kivételezni, és azt is, hogy kit kell tönkretennie. Úgy meg tudta kínozni, akit akart, hogy annak, akinek sikerült is túlélnie a kegyetlen bánásmódot, örökre emlékezetében maradt az itt töltött idő, akár évek, akár napokról volt szó. Az igaz, hogy ide nem rövid időre szoktak embereket küldeni. Még a hangsúly, a beszédmód is a régi légiós altisztekre emlékeztetett. Azt, amit mondott, mindenki szó nélkül teljesítette.

Amilyen gyorsan sorakoztak itt az emberek, oly gyorsan tűntek is el a cellájukban. Szinte pillanatok teltek el és máris mindenki a cellájában volt. Ott aztán megkezdődött a munka, mindenki alapos türelemmel igazította a ruháját. Nem volt szabad egyetlen gombnak sem hiányoznia, a ruha nem lehetett szakadt, vagy rongyos. A bakancs ragyogott, csak a szemek égtek néha izzó tűzben. Vajon ki tudná megfejteni, mi minden lehet ezek mögött az izzó szemek mögött, mily gondolatok futkározhattak az agyban.

István is visszaérkezett a cellájába. Kivette zsebéből azt a kis papírlapot, és óvatosan bontotta ki. Jól is tette, mert egy kis dohány is volt benne. Annak pedig igen nagy értéke volt itt, nagyon vigyázni kellett rá.

István meglepetve olvasta a kissé kuszált sorokat. Antal, a szakszervezeti bizalmi írta, ő is ide került. Volt már itt, de innen elvitték, de most újra visszahozhatták. Furcsa is volt néki a sorakozónál egy ember, de oly távol volt tőle, hogy nem ismerhette fel teljes bizonyossággal. Most már nincs kétség, Antal is itt van. Hiába, a régi jó barátok itt találkoznak. Most már közelebb volt Antal, és a postaláncon, amely itt oly tökéletesen ki volt építve, küldte néki ezt a kis levélkét. Alig ismert rá barátjára. Az egykor sima, pirospozsgás arc már erősen barázdált lett, szemei beestek, árnyékosak, haja fehéres. Hiába, itt az évek duplán számítanak. Fiatalon, egészségesen térnek ide be, de idősen, rokkantan távoznak. Mi mindent meglát itt az ember néhány év alatt. Sokan azt gondolják, hogy ez mégsem lehet annyira rossz, az egyedüllétet is meg lehet szokni, és az itt élő embernek nincs gondja semmire, helyette mindent megcsinálnak. Csak az, aki itt eltöltötte a keserű éveket, akik arcára mély barázdákat vésett az itt eltöltött idő, aki belerokkant az itteni szenvedésekbe, csak az tud számot adni arról, milyen is az itt eltöltött börtönélet. Milyen szörnyű is az a sötétzárka, milyen borzalmas az egyedüllét, a magány, milyen keserűvé tud válni az emberi szív, a fájdalom, mennyire meg tudja viselni az idegzetet ez a környezet. Börtönpszichózis? A teljes belső fásultság, az egyéniség felőrlődése? Ezzel sokat foglalkoztak a kutatók, de a rabság hatásait igazán felmérni még senki nem tudta. Nem jó intézmény ez, de jobbat még nem találtak helyette.

Antal is valami hasonlót állapított meg Istvánról. E fölött a vasember fölött sem múlt el nyomtalanul az idő. Nagyon sokon keresztülment ez az ember. Itt a börtönben sem volt jó dolga, korán összemart a légióssal. Aztán következett a nagy erőpróba. Az úr és a kiszolgáltatott párharca. Az eredmény döntetlen lett. Igaz, míg patthelyzet alakult ki, Istvánnak sokat kellett szenvednie. Ennek csak a sötétzárkák és a mellékhelyiségek megmondhatói. De a kiszolgáltatottak sem voltak tétlenek. Ők is sokat tudnak tenni. Ha lassan is, de az őrszemélyzet is megtanulta, hogy ezek az emberek tudnak együtt cselekedni, támogatják egymást foggal, körömmel. Együtt tartottak éhségsztrájkot, ahol nem volt sztrájktörő. Még az is koplalt, aki féltette a hasát, akinek mindene volt az evés. Együtt jelentettek beteget. Nem voltak hajlandók cellájukból kimozdulni. Egyszerre kértek kihallgatást és sok minden egyéb egyszerre történt. Aztán az őrnek is idegei vannak, hiszen ő is ember, ő is megelégeli egyszer, és rájön, jobb a békés együttélés. Végül megtűrik egymást, és csak annyit ártanak, amit feltétlenül meg kell

tenniük. Így a pokol tüze némileg enyhül. Sajnos kissé már későn, addig igen sokat kellett már elszenvedni.

István gyorsan összesodorta a kis papírlapot, aztán betette szájába és fogai között addig morzsolta, amíg abból még egy piciny darabka sem maradt. Sokan nem is gondolják, mily nagy utat kell megtenni egy kis papírdarabkának, míg eljut oda, ahol megsemmisül. Az ügyes kezek mily óvatosan, elővigyázatosan csúsztatják egymásba a kis papírdarabkákat, kilesve a pillanatot, amikor máshová tekintenek a mindent észrevevő szemek, a vizsla tekintetek. Mennyi ügyesség, agyafúrtság, találékonyság művel itt csodát. Ki gondolná, hogy apró, parányi mozdulatok, véletlen grimasz, mennyire kifejező lehet, és aki ezt a nyelvet érti, megfejteni tudja, mily jól meg tudja magát érteni a másikkal. Talán a szerelmesek legyező-beszéde volt ehhez hasonló.

István tudta már azt is, hogy Antal szerepét az a fiatalember vette át, akivel ő fogságban volt. Tudta azt is, hogy mi van családjával, pedig csak ritkán volt látogatás. Szinte megfoghatatlan volt, hogyan szivárogtak ide be a külső élet történései. Sokszor itt többet tudtak, mint azok, akik nap, mint nap járták a nagyvárosok mozgalmas utcáit.

Valami emberi jogok jönnek, hallatszott innen is, onnan is. Ez eléggé érthetetlen volt, de senki nem tudott többet mondani. Később kiderült, hogy valami nemzetközi bizottság tájékozódik a börtönviszonyokról. Ez szokatlan volt itt, még a legöregebbek sem emlékeznek rá, hogy valaha ilyesmi itt előfordult volna. Valami tanulmányt készítenek. Mi mindent kell itt is megérni, mondogatták az őrök.

Aztán már kongott is a kis harang, jelezve a sorakozót. Pár ember jött, a börtönigazgató mellett két jól öltözött civil ember és az igazgató, akit két őr kísért. Együtt szemlélték meg a felsorakozott embereket, majd visszaengedték őket a celláikba. Ezután egymás után nyíltak meg a cellaajtók, és a rabok feszes vigyázzállásba merevedtek.

Istvánt is hosszasan faggatták helyzetéről, de István nem panaszkodott. Talán két óra is elmúlt, hogy a bizottság befejezte a munkáját. Az udvarias arcokat felszabadult sóhaj hagyta el.

Délután volt már, amikor nyílott a kis kukucskáló-ablak. A légiós nézett be rajta.

- Nem akarsz egy kis pótvizet?

- Köszönöm nem! - válaszolt István.

- De hozok! Most nálam oly rendesen viselkedsz.

István nem tudta elgondolni mi üthetett ebbe az emberbe. Elfelejtett köszönni is, amikor a légiós a friss hideg vízzel telt kancsót bedugta a lyukon.

- Aztán nehogy földhöz vágd!

A börtönőr jól ismerte Istvánt, aki nem szokott kedvezményeket elfogadni. Bizonyára más körülmények között földhöz is vágta volna a kulacsot, de ma annyira megzavarták a körülmények, hogy észre sem vette, amikor a vizet kortyolgatta a kulacsból. Érték volt ez a finom hideg víz, ahol csak állott, poshadt vizet szoktak fogyasztani.

Újabb napok teltek el, új ember jelent meg a színen. Most töltötte le a kiszabott sötétzárkát. Tetterős ember volt ő valamikor, ma csak roncs, összetört rémalak. Valamikor rettegtek tőle az emberek, amikor a háta mögött még Zsíros Döncinek hívták. Most már az őrülés határán áll. Az egyetlen ember volt itt, akivel senki nem törődött. Az őrök kárörvendően néztek rá, a rabok nem törődtek vele. Senki nem állt szóba vele, senki nem segített neki. Egyszerűen

levegőnek nézték. Itt ebben a sivár környezetben legalább a társak együttérzése úgy hiányzott, mint a szomjhalálra ítélt sivatagi vándornak egy korty víz. Szellemi agónia kísértette, már az utolsó testi és szellemi életerejét emésztette. Onnét, ahonnét más együttérzést, támogatást kapott, ő a gyűlöletet érezhette. Ez a pokoltűz volt talán a hála mindazokért a szolgálatokért, amit ő oly lelkiismeretesen végzett? Vagy talán a sors tréfája? Mindegy hogy melyik, de nagyon kegyetlen volt.

Korábban ő volt az üldöző, most ő lett az üldözött. Valóban üldözött lett, hiszen az, akivel senki nem törődik, akik őt ellenségnek nézik, azok csak üldözők lehetnek. Ebben ugyan annyi volt az igazság, hogy senki nem törődött vele, de ő ebből azt a végkövetkeztetést vonta le, hogy mindenki ártalmára tör. E gondolat addig érlelődött, míg rögeszmévé nem vált, míg ki nem alakult a börtönpszichózis talaján az üldözési mánia. Ez mindjobban és mindjobban hatalmába kerítette. Lassan úgy érezte magát, mint a delirium tremensben szenvedő iszákos, akit már lázálmok fenyegetnek, aki köré mesebeli szörnyek szövögetik hálójukat, hogy végleg bezárják a fejvesztetten menekülni vágyó embert.

Már az ételt sem merte egyszerre megenni, élve a gyanúval, hogy hátha már az is mérgezett. A környezetében már csak az ellenséget látta meg, aminek az volt a következménye, hogy a börtönőrökkel is szembekerült, és azok tényleg ellenségévé váltak, olyannyira, hogy mindent megtettek, hogy ennek az embernek életét elviselhetetlenné tegyék. Most, amikor három nap sötétzárkából szabadult, úgy nézett ki, mintha árnyéka lenne önmagának, árnyéka régi énjének. Ezt a tetszhalottat még régi énje is megtagadta volna.

István éppen egy rabtársával a folyosót takarította, amikor a hirtelen megöregedett ember elcsoszogott mellette. Jó nagy ívben kerülte el Istvánt.

- Mit félsz tőlem? Nem eszlek meg! - nézett István a mellette elhaladóra.

- Csend! - szólt rá Istvánra a melléjük kirendelt börtönőr.

A hirtelen megvénült ember ránézett Istvánra, valamit motyogott, majd lassan tovább haladt. Annyi félelem, annyi rettegés volt e tekintetben, hogy már szánalmat keltett.

- Ez már élőhalott - mormolta István maga elé. - Ez volt az egyik ember, akinek azt köszönhetem, hogy itt vagyok. A másik már nem él. Egy még igen.

István tekintete elsötétült, de aztán uralkodott magán, arca ismét kisimult, és nyugodt mozdulatokkal törölgette a fegyház folyosóját.

- Pár nap telt még el, amikor hallani lehetett, hogy egy rab hisztériás sikollyal veri fel a fegyház éjjeli csendjét. Artikulátlan hangon üvöltöz, saját fejét veri a cella falába. Egy ember, itt ebben a nagyon rosszhírű fegyházban, azok között az emberek között, akiknek nagy részét ő juttatta ide, kiált segítségért azokhoz. Sokáig remegtette az artikulátlan hang a cellák falát, míg meg nem indult a rabszállító kocsi, hogy a dühöngő embert rabkórházba vigye.

Egy ember megbolondult. Talán a sors kegyetlen grimasza volt ez, vagy talán a groteszk módon nyújtott elégtétel.

XLII.

Minden véget ér egyszer, semmi nem tart örökké. Elmúlt az a hat év is, amit István kapott. Eljött a szabadulás órája. Az ember, aki ennek a háznak kapuján több mint öt évvel azelőtt erőtől duzzadva lépett be, most élet marta emberként hagyta el ennek az épületnek kapuját. Az itt töltött évek már barázdákat rajzoltak a kemény, férfias arcra, de a határozott vonásokat nem tudták eltüntetni. A férfi, a már javakorbeli férfi, szálfaegyenes testtel lépett ki a börtönkapun.

Két nő várta a kapuban. Egy idősebb, nagyon szép arcú, de már őszes hajú és egy fiatal hollófekete hajú siheder, a kamaszkor elején. A két nő csaknem egyforma volt, az egyik szakasztott mása a másiknak. Különbség csak az volt, hogy az egyik idősebb, a másik meg fiatal. Amiben teljesen azonosak voltak, azaz, hogy mindkettő szemében csodálatos ragyogás volt, amikor a börtönkapun kilépő férfira néztek. Szinte egyszerre ugrottak a férfi karjába. Az egyik azt mondta: - István! A másik azt, hogy: - Apám!

Bizony megérte a hosszú várakozás, a kegyetlen szenvedés, hiszen ez a sokat szenvedett ember két angyallal találkozott. Ez maga a mennyország. Három boldog ember indult el együtt az élet kiszámíthatatlan útján. Ment most már hazafelé boldog mosollyal az ajkán.

Távolabb egy fekete hintó állt, eléje két pazar ló volt fogva. A hintó ajtajának homályos üvegén egy fekete ruhás, fátyolos arcú nő bámult ki, akinek szemét, amikor meglátta a börtönkapun kilépő férfit, elöntötte a könny. Úgy omlott az, mint valami zuhatag. Alig tudott a fekete hölgy a kocsisnak kiáltani. A két ló az ellenkező irányba indult el, a fekete hintóban egy örömtől repeső szívű, de mégis bánatos, könnyező hölggyel.

* * *

Az egyik ember szenvedett a fegyház poklában, a másik, egy törékeny nő az élet viharában. Mindkettő megállta helyét. István kibírta a kemény hat évet, az áldozatos hitves, a feleség helytállt a kemény hat év alatt. Igaz, támogatták, segítették. Így ugyan nélkülözések között, de meg tudtak élni, és Rózsinak volt ereje, hogy azt a kislányt, akit oly fiatalon hagyott ott hosszú időre a férj, az apa, nagyszerű leánnyá nevelje.

A lakás régi volt, de István munkatársai segítették rendbe tenni, a falazatot leverték, és újra vakolták, a régi padozat helyett hajópadló került a szobába. Aztán szép szőnyeg és függönyök. Ebben azonban ludas volt egy fekete ruhás asszony, aki fekete fátylat szokott viselni, hogy szomorkás arcát eltakarja. Ez az asszony igen sokat segített a családnak, az egyedül küszködő asszonynak és leányának. A kislányt úgy szerette, hogy Rózsiban már-már az anyai féltékenység zöldes kis ördöge incselkedett, de végül is a megértő női lélek megérezve a másik önzetlen szeretetét, hagyta, hogy a leányát a másik is sajátjának tekintse.

Adott volna ez a fekete fátylas asszony többet is, de amit Rózsi elfogadott, azt is úgy kellett ráerőszakolni. Azt viszont úgy adta, hogy nem lehetett visszautasítani.

Így aztán átvészelték a nehéz éveket, ami a kis család életében örökké emlékezetes maradt.

Emlékezetes marad az a bankett is, amit István kiszabadulásának örömére rendeztek. A kis lakás roskadásig megtelt vendégekkel, de roskadásig telt meg ételekkel a kis asztal is. Vékonypénzű emberek adtak össze filléreket, de sok kicsi sokra megy elve a gyakorlatban is érvényesül, ha tényleg sok a jó ember. De ennél sokkal többet ért a szeretet és a megbecsülés, amiben Istvánnak munkatársaitól része volt. Most érezte meg igazán István, hogy azok az emberek, akikért ő küzdött, mennyire meg tudják becsülni azt, aki értük harcolt.

Ő ideget, vért, egészséget adott ezekért az emberekért és végtelen szeretetet, de ők ugyancsak szeretettel fizettek.

Pár nap örömben és semmittevésben telt el, de István hamar magához tért és a letörtség érzését felváltotta a tettvágy. István dolgozni akart, meg akarta keresni családja megélhetését. Ismét munkára jelentkezett. Régi helyére nem vették vissza, úgy féltek tőle az urak, mint az emberek a pestistől. Ő volt a lázadó, az az ember, aki hat hosszú évet leült, és nem is akármilyen helyen! Fegyházban. Ez nem volt jó ajánlólevél.

Hosszú hetek múltak el, István nem kapott állást, pedig lelkiismeretesen utána járt.

Eleinte hitegették, de aztán minden ajtó becsukódott. Nem maradt más hátra, mint ismét a nehéz alkalmi munka, a vagonkirakás és más testet-lelket igénybevevő, nehéz fizikai munka. István már nem volt fiatal, már nem bírta úgy a munkát, mint korábban, de összeszorította ajkát és zokszó nélkül végezte a legnehezebb munkát is. Tudta, hogy ennek ára lesz, nagy ár, rövidebb élet, de ott a család, az enni kérő leány, akit már megfelelően ruházni kell és a hűséges, kitartó hitves. Benne nem csalódhatnak.

Bármilyen nehéz is volt a nap, bármennyire is meg kellett izzadni, de ha eljött az este és István hazatért, ajkán már játszott a mosoly, szeme boldogságban úszott, hiszen övé volt a legdrágább gyémánt, az a gyönyörű, fekete hajú teremtés, aki arcának vonásaiban magáéra ismert, aki oly odaadóan, oly gyermeki gyöngédséggel tudott hozzásimulni, hogy a legkeményebb szívet is meglágyítaná. Ezért nem volt nehéz semmilyen munka.

Így teltek a hetek, hónapok. Aztán egy nap, illetve egy este, amikor István fáradtan hazatért, egy lovas kocsit, egy egyszerű parasztszekeret látott a házuk előtt.

Lánya, a kis Rózsi eléje futott.

- Matyi bátya van itt és Sára néni!

- Ejha - csillant fel István szeme, és már sietett is a lakás bejárata felé. Két idős ember állt vele szemben. Egy idős, deres hajú férfi és egy ugyancsak ősz hajú nő. Mindketten a kemény paraszti élet véste barázdákkal, de meleg szívvel és könnyező tekintettel.

- Édes fiam! - ölelte át egymást a két férfi.

- Matyi bátyám!

Az idős asszony mellettük állt, ő csak könnyezett. Aztán István őt is úgy megölelgette, hogy csak úgy ropogtak az idős asszony csontjai.

- Jól van fiam! Jól van.

Aztán leültek az asztalhoz. Rózsi már hozta is a bort.

István tudta, hogy az öreg nem véletlen jött el. Jól ismerte az idős embert. Ritkán találkoztak, de szívükben őrizték egymást.

István várta, hadd bökje ki az idős ember, hogy miért jött. Addig csak hadd kerülgesse, mint a forró kását szokás. Majd ha úgy érzi, itt az ideje, úgyis elmondja, miért jött.

A két öreg boldogan szemlélte a két hölgyet, az idősebbet és a fiatalt. Az egyikről úgy érezték, hogy leányuk, a másikról, hogy az az unoka. Így volt ez, hiszen Istvánt már régtől gyermeküknek tekintették.

- Megöregedtünk, fiam. Nem bírjuk a munkát. Eljöttünk értetek. Megígérted fiam, hogyha rászorulunk, segítesz. Hát most itt vagyunk.

- Aztán, hogy gondoljátok, Matyi bátyám?

- Hát csak úgy fiam, hogy eljöttök hozzánk.

- Hozzátok, Matyi bátyám?

- Igen hozzánk. Mindig azt mondtuk, hogy amink van, az úgyis mind a tiétek lesz, hiszen nekünk rajtatok kívül nincs senkink.

Istvánt meglepte az ajánlat. Igaz, hogy nagybátyja régen hívta már, örökbe is akarta fogadni. Mindig mondogatta a két öreg, hogy más örökösük úgy sincs. István már gyermekkorától érezte, hogy a két öreg nagyon szereti.

Szülei nagyon szegények voltak, de a két öreg még fiatalabb korában gyakorta megjelent náluk, és soha nem üres kézzel. Volt a tarisznyában mikulás, cukorka, mind megannyi csemege, amit a gyerek nagyon szeret. Úgy ölelgette a két ember még kiskorán, mintha valóban édesgyermekük lenne. Hogy izgultak, amikor elbújtatták, hogy meg ne találják.

- Aztán, mit tudnánk mi ott tenni?

- Paraszt vagy, fiam. Éppen úgy, mint én. Remélem még nem felejtetted el, hogy honnét jöttél?

- Soha nem fogom én azt elfelejteni, Matyi bátyám!

A három asszony úgy látszik már előbbre volt a beszélgetésben, mert várakozó szemmel lesték, mit határoz István. Ő volt a férfi, neki kellett kimondani a döntő szót.

- Van időd fiam - mondta a vén paraszt. - Feleséged megengedte, hogy egy-két napig itt maradjunk. Hát itt is maradunk, ha nem vagyunk terhetekre.

- Nékünk, Matyi bátyám? Nem sok van itt, de ami van, az a maguké is.

A két paraszt megint csak összenézett. Ők már a tekintetekből is megértették egymást.

- Tudod, az ember mindig visszatér oda, ahol született. Ha másként nem tud, hát lélekben. Vár téged a láp, István. Annak lehelete már gyermekkorodban megigézett.

A keményarcú, acélszemű férfi messze nézett. Lelki szemei előtt megjelent a hatalmas láptenger, az a csodálatos gyermekkor, amit csak ennek a hatalmas és csodálatos birodalom partjainál és belül a birodalomban lehetett eltölteni. Ennek emlékei soha nem halványodnak el és újra szüli a vágyakozást, azt a honvágyat, amit a hazájától messze szakadt ember érez, aki bármi áron legalább meghalni akar visszatérni szülőföldjére.

Hosszút hallgattak rá. Aznap nem is tértek rá vissza, mindketten kerülték a témát. Az asszonyok is hallgattak, várták, hogy a férfiak döntsenek.

Elmúlt pár nap, Mátyás is, és Sára néne is hazakívánkozott már, de István még nem tudott dönteni. Mindent megtettek, hogy a két öreg jól érezze magát, ágyba vitték a reggelit is, úgy babusgatták őket, mintha valami császári fenség legközelebbi rokonai volnának, de a két öreg egyre nyugtalanabb lett.

Egy este újra együtt ült a család az asztalnál. A férfiak lassan szopogatták az italt, amit még Mátyás gazda hozott.

- Na mi lesz már, István?

- Megyünk, Matyi bátyám!

- Végre - ugrott fel könnyes szemmel az öregember. - Tudtam én, hogy a mi fiunk nem hagy bennünket cserben. Hát ezen kellett annyit gondolkodnod?

- Tudod, Matyi bátyám, nem volt oly nehéz az elhatározás, de másokat is meg kellett kérdeznem. Azt mondják, menjek nyugodtan. Ha szükség lesz újra rám, ott is megtalálnak.

- Csak el ne vigyenek, István! - szólt aggódva az idős ember. - Tudod, mit álltunk ki az asszonnyal, amikor kerestek?

- Tudom - felelte István. - Emlékszem arra is, amikor Sára néném is kaszát ragadott - és mosolyogva ölelte meg az öregasszonyt.

* * *

Nem volt könnyű a költözködés, de különösen nehéz volt a búcsúzkodás. Ilyenkor lehetett látni, mennyi volt a jó barát. Az önzetlen barát, bár abból mindig kevés a sok is. Segítettek a szegényes bútorokat összerakni. Nem sokat ért a pár holmi, Mátyás gazda rá is akarta beszélni Rózsit, hogy hagyja azt a pár ócska holmit, de az asszony nem tudott megválni tőlük. Minden darabhoz emléke fűződött. Az emlék csodálatos valami. Beköltözik egy tárgyba, és nem lehet onnan kiverni. Aztán olyan lesz, mint a mágnes. Úgy hozzáragad gazdájához, hogy erőszakkal sem tudja elhagyni. Mi mindennek lehet ily varázsereje? Néha egy kis gyerekcipő, egy apró kis mackó, egy kicsi kis rongybaba, talán egy régi elhasznált kis zsebkendő, vagy egy apró, kis szelence, egy egyszerű pipa, a régi kopott ing, a régi kis óra, valami olyan, amiért az ócskás nem adna semmit, de akié, annak talán többet ér a föld minden gyémántjánál. Talán ez túlzás? Nem biztos! Lehet, hogy amennyi sok vért, verejtéket áldoztak az aranyért, oly sokan le is mondanak róla. Van, aki mások és saját életét adja érte, de van, aki lemond róla valami értéktelennek vélt semmiért.

Az a férfi, aki gyalog tette meg ide az utat, szekéren döcög vissza, oda, ahonnét valamikor elindult. Nem egészen oda, ahonnét elindult, hiszen az a kis parti ház az enyészet martaléka lett immár, egy szívtelen ember gyújtotta fel, de a másik kis ház, a Mátyás gazdáé az sem volt nagyon messze a hazai levegőt lehelő mocsártól, csak éppen a láp másik végén, ahonnét át lehet evezni a láptenger másik oldalára, és bejárni azt a területet, amelyet csetlő-botló kis lábacskák jártak be valamikor régen. Csak úgy mezítláb, cipő nélkül, és mégis milyen puha volt a föld, milyen selymes a pázsit.

A szekér harmadnapra érkezett meg a kis faluba. A vén paraszt oly boldogan nyitotta ki a porta kapuját, mintha a mennyország kapuját nyitotta volna ki, és úgy kihúzta magát, míg a szekér a két lóval lassan begördült, hogy szinte egy fejjel látszott magasabbnak.

Aztán kifogta a lovakat, mert meg kellett azokat etetni, és az egyiket visszavinni a szomszédnak, mert csak egyik ló volt az övé.

- Látod Rózsi! Ilyen szalmakazalba bújtam én, mielőtt felmentem Pestre.

- De jól tetted - nevetett az asszony. - Különben soha nem lettél volna az enyém - és szerelmesen az urához bújt.

- Te utánad a világ végére is elmentem volna - mondta a férfi nevetve, de oly meggyőződéssel, hogy az asszony arcán az örömtől piros rózsák gyúltak.

- Na, akkor fogjál meg!

Az asszony futott a szalmakazal felé, a férfi utána. Csattanó jókedvvel futottak a kazal körül, míg a férfi boldogan fogta újra karjaiba.

A két öreg az örömtől földbe gyökerezett lábbal nézte a jelenetet, szemük szinte úgy itta be a kedves képet.

Amikor már jól kihancúrozták magukat, szólt Sára nénje, hogy most már jó lesz mással is törődni, mert különben éhen halnak. A kis Rózsinak azonban nem lehetett beszélni, oly jól érezte magát az udvaron, hogy onnét alig lehetett becsalni.

Sára nénje kitett magáért, oly finom ételt készített, hogy valamennyien megnyalták még az ujjukat is. Régen nem ettek annyi tejfelt, túrót. A finom kolbász ízére meg alig emlékeztek.

Az étkezés után az asszonyok kimentek a földes konyhába, a férfiak meg egy kupa bor mellett egy kicsit elbeszélgettek. Azután István is kapott egy köténytyt, olyan jó parasztosat, és bátyjával, Mátyás gazdával együtt mentek az istállóba, hogy elvégezzék a munkát.

Egy jó félóra múlva szólalt meg csak az öreg. Eddig nézte István, hogyan forgatja a villát, hogyan készíti el az állatoknak az eledelt.

- Mondtam én Sárának, hogy te nem felejtetted el, hogy paraszt voltál.

- Az is maradtam, Matyi bátyám!

- Ugye jobb itt, mint Pesten?

- Bizony jobb itt, Matyi bátyám!

- Miért nem jöttél akkor korábban haza?

- Nem volt olyan könnyű, Matyi bátyám! Itt volt még az ispán, de aztán a régi otthont sem könnyű otthagyni.

Vidáman teltek a napok és a hetek. István ismét hozzászokott a paraszti munkához. Ez volt az ő igazi hazája. Az otthon, az a föld, ahol született, ahol az első lépéseket megtette, ahol először mondta ki, hogy: „Anyám!”

Itt volt a láptenger, ahol apjával később egyedül is annyit csónakázott. A csodálatos nádas, a parányi földnyelvecskék, ahonnét legszebb a napnyugta. Itt, ebben a végtelennek tetsző nádtengerben, egyedül itt érezte magát szabadnak. Ez volt az a sziget, ahová idegen nem merészkedett be, ahol még a legbátrabb ember is félt az ismeretlentől, a mocsárvilág ezerkarú szörnyétől, aki legyőzhetetlenül védelmezi birodalmát. Nincs oly bátrak bátra, aki vele megmérkőzhetne. Ide még az ispán emberei sem mertek bejönni, de beljebb még nem jártak csendőrök sem. Csak barátot fogadott be ez a hatalmas tenger, de azt igazán. Megvédelmezte minden bajtól, támadástól, és úgy ellátta mindennel, mint a saját fiát. Ezt a birodalmat soha nem lehetett elfelejteni, különösen annak nem, aki e hatalmas birodalom fiává vált.

A kis Rózsi arcát, aki korábban kissé sápadt volt, pirosra festette a jó levegő, a napsugár. Oly boldognak érezte itt magát és oly szabadnak, mint a kalitkából véletlenül kiszabadult kis madár. Az egészséges életmód, a jó levegő meg is edzette. Szívesen tanulta a paraszti munkát. Ő is hajnalban kelt fel a napkeltével, sőt még azelőtt. Oly jól fejte a teheneket, hogy Sára nénje alig győzte dicsérni. Milyen jól esett abból a friss tejből olyan igazit belehúzni, oly jó nagyot inni!

Egyik napon megjelent két csendőr. Az utcán táncoltatták paripájukat, míg rászánták magukat, hogy a kapun bezörgessenek. Nem csoda, hiszen a parancsnok előre figyelmeztette őket, hogy egy nagyon veszedelmes emberrel van dolguk.

A kaput Mátyás gazda nyitotta ki.

- Mit keresnek már megint itt? Maguk csak mindig zaklatják az embert!

- Elhallgass már, no!

- István gyere, nézd meg ezeket az embereket.

István a közelben tartózkodott, éppen szalmát rakott. Vasvilla volt a kezében. Nem is tette le, amikor a bátyja hívta.

Istvánról, bár megtörte az élet, messziről látszott, hogy még jó erőben van.

- Te vagy az a hírös?

- Maga szögedi?

- Mi közöd hozzá?

- Semmi!

- Csúfolódsz?

- Miért?

- Tudod-é, hogy meg tudunk tanítani?

- Azt már sokan megpróbálták.

- Mi még nem!

- Nem is ajánlom!

- Óh, te szemtelen - kiáltott fel pulykavörösen az egyik csendőr, és lovával István mellé ugratott.

István vaskézzel ragadta meg a gyeplőt. A ló meg sem moccant.

- Hú a nemjóját! Ilyen erős ember vagy te? Hát holnap ezért be kell jönnöd az őrsre jelentkezni.

- Bemegyek én!

A két csendőr nem szólt semmit, csak megsarkantyúzták lovaikat és elvágtattak.

- Mit kerestek itt ezek? - kérdezte Sára nénje, aki éppen akkor ért oda.

- Jó, hogy elmentek Sára néném, még különben jól lehordta volna őket.

- Bizony le én!

- Csak jelentkeznem kell. Úgy látszik, veszélyes bűnözőnek tartanak.

- Itt a magad ura vagy fiam. Nem tudnak ezek neked semmit tenni.

- Ezért jó, nénje, vidéken.

- Na, gyere fiam. Megetetjük az állatokat - mondta duzzogva Mátyás gazda.

Másnap István meg is jelent az őrsön. Nem volt vele sok gond. Nyilvántartásba vették adatait, aztán elengedték. Az őrmester jól megnézte. Magában meg is jegyezte. - Kemény férfi ez az ember. El is hiszem, hogy majdnem kitekerte annak a smasszernak a nyakát. Nem kell őt szekírozni, éljen békében.

Így teltek a napok, tényleg békében, amikor egyik este a munka elvégzése után Mátyás gazda a bor mellett is nehezen kezdte a beszédet.

- Holnap ünneplőbe kell öltöznöd fiam.

- Csak nem valami ünnep lesz? Arról tudnék én is.

- Csak a jegyzőhöz megyünk.

- A jegyzőhöz? Miért?

- Megcsináljuk a végrendeletet.

- A végrendeletet? Csak nem akar meghalni, Matyi bátyám! Az Isten éltesse sokáig.

- Éppen azért, mert sokáig akarok élni, de titeket is biztonságban akarlak tudni. Azt akarom, hogy utánunk tényleg örököljetek.

- Nem viszik el innen a földet Matyi bátyám. Ha nékünk szánta, hát akkor meg is kapjuk.

- Nem így van az, fiam. Tudod te is, hogy még két unokaöcséd van! Igaz, eddig csak egyik volt itt, az is csak egyszer, de a másik még ide sem tolta a pofáját. De ha örökölni kell, akkor majd jön. Így volt a Márton sógor is, ide az ötödik szomszéd. Nem csináltak végrendeletet, és az örökösök még mindig perlekednek. Én nem akarok pert reátok hagyni.

István sokat tapasztalt, okos ember volt. Megértette, amit az öreg kívánt. Néki is volt már családja, és ha az öregek biztosítani akarják őket, azt ő nem ellenzi, bár a világért sem zaklatta volna anyagias követelésekkel az öregeket.

Rózsi, a feleség csak nehezen egyezett bele az öregek ajánlatába, de végül is megértette, hogy így van rendjén. Jó gazda volt Mátyás gazda, aki nemcsak a gazdálkodáshoz értett, hanem az életben is tanult egyet és mást. Volt már katona hosszú évekig, megjárta már fél Európát, és tudta, hogy minek hová megy ki a vége. Ezért is beszélte rá unokaöccsét, hogy csináljanak írást. Valami tartási szerződést emlegettek a törvényszéken. A jegyző tud olyat csinálni. Majd megkérdezi tőle. Lényeg az, hogy ne támadhassák meg, hogy azok örököljenek, akiket ő kíván. Hogy eltartják? Az egészen biztos. Amiatt nem kellene papír, de még a koporsóban is forogna, ha az örökséget nem ezek kapnák meg.

Ki is huzintott reggel és befogta lovát. Most nem kérte kölcsön a szomszédét, hiszen csak a szomszéd faluba kellett menni, ott volt a közjegyzőség. Érti a dolgát a jegyző. Legalább két ügyvéd bújt bele. Tudta, kinek mit kell csinálni, jól értett az emberek nyelvén.

A két férfi csizmát húzott és pantallót. Olyan parasztosat, amilyent a falusi ember vasárnapra szokott felvenni. Ezt a csizmát István már a faluban csináltatta az itteni vargánál. Mátyás gazda István tudta nélkül még egy sonkát is vitt külön, hogy fogadott fiának a varga minél jobb csizmát készítsen. Olyan is volt az, mintha István lábára öntötték volna.

- Aztán miért jöttek kendtek? - kérdezte a jegyző a két vendéget.

- Írást akarunk csináltatni, jegyző uram.

- Írást? Milyent?

- A földet, meg a házat akarom néki adni - mutatott Istvánra Mátyás gazda.

- Most, vagy halálod után?

- Majd halálom után.

- Szóval végrendeletet akarsz?

- Igen, én és az asszony.

- Jó.

- Valami olyat, amit nem tudnak megtámadni, mert Kovácsék is sokat perlekedtek amiatt.

- Igen, tudom, mire gondolsz. Tudod mit, csinálok nektek egy öröklési örökösödési szerződést. Azt nem igen fogják tudni megtámadni.

- Az biztos?

- Az biztos lesz.

- Na, az jó, de mibe kerül?

- Azt fizetsz, ami akarsz, egy mázsa búzát szoktak érte adni.

- Már el is hoztuk, jegyző uram.

- Okos ember vagy te Mátyás! Na, megnézzük itt a színes térképet, meg azt a parcellen protokollt, aztán majd elmondod, hogyan akarod.

Mátyás gazda valamit értett a betűvetéshez, de azért csodálattal nézte, hogy a jegyző milyen biztos kézzel forgatja a megsárgult papírokat. Igen tetszett neki a színes térkép, ott a földek oly jól vannak megrajzolva. Bíz Isten, ő maga is kiigazodna rajt.

István is elismeréssel adózott a jegyzőnek. Nyomban látta, hogy milyen pedáns ember. Hiába, ő foglalkozik a falu ügyes-bajos dolgával. Csak amivel nem bír, az megy a bíróságra, meg az ügyvédhez. Abból aztán lesz nagy költség.

- Na nézzük, mid van?... Itt egy... ház... látod annak száma van, éppúgy, mint neked neved. Erről meg lehet ismerni. Látod, itt a térképre is rá van rajzolva. Ide pedig be van írva, mekkora a terület... Ebben minden földetek bent van... Ezután fizetitek az adót is.

- Biz a, elég sokat.

- Igazad van Mátyás, de arról nem én tehetek.

- Hm.

- Van itt valami erdőd is... ez meg közbirtokossági részed. Mennyi is a részarányod?... Hm.

- Négy öl fát szoktam kapni évente.

- Igen fel van tüntetve.

- Az is fel van írva?

- Már hogyne volna? Na aztán most mondd el, hogyan akarjátok.

A jegyző türelmesen meghallgatta a két embert. Jól tudta, hogy itt a türelem a legfontosabb. Tudni kell, mit akar az ügyfél. Aztán lehet az ügyet csak jól elintézni. Ő pedig türelmes ember hírében állt.

Jó későn járt már, amikor a jegyző végzett.

- De jól kicirkalmazta az iratot - állapította meg István. - Hiába jól érti ez a dolgát. Hány parasztembernek sorsát már elintézhette. A zsák búzát azért soknak tartotta, de ha az ember örökséget kap érte? Bizonyára igen sokat tanult, hogy ilyen jól meg tudja csinálni.

Az iratokat a jegyző az írnokokkal le is másoltatta. Mátyás gazda kapta az eredetit, míg a másolat a jegyzőnél maradt.

- Holnap hozd be az asszonyt is.

- Jó!

Ha későre is járt az idő, de annyi még maradt, hogy megnézzék a kocsmát. Jól esett leönteni egy pohár borral az izgalmakat.

Ez a kocsma központi helyet foglalt el a környéken. Sokan látogatták éppen a körjegyzőség miatt. Akinek valami ügyes-bajos dolga, elintéznivalója akadt, az mind megfordult itt. Itt volt a pletyka-börze. Ha valaki meg akarta tudni, mi történt az utóbbi időben a környéken, csak be kellett ide térnie. Rövid idő múlva mindent megtudott. Még azt is, kinél, hol, merre lesz rekvirálás, kinél jártak a csendőrök. És olyan kényes kérdéseket is, ki mikor házasodik. Melyik leány mikor megy férjhez. Sőt, ki gondolná, hány házasság köttetett úgy, hogy itt boronálták össze a fiatalokat. Már akkor, amikor azok még csak nem is ismerték egymást.

Ha valaki tudni akarta, hol lehet venni jó csikót, vagy ki akar ilyet venni, nem kellett a következő vásárra várnia. Itt már át is lehetett íratni. Még az éter szárnyán sem szállt olyan gyorsan a hír, mint itt, ebben a füstös helyiségben. Három nagy szobából állott a kocsma. Mindenki tudta, hová kell mennie, vagy hová engedik be.

Istvánék a középsőbe mentek.

- A másikba kendtek. Ferenc gazda már vár is benneteket.

E megszólítás, kissé szokatlan volt a gazda fülének, de amióta ez az István gyerek itt van, valahogy nagyobb megbecsülésben van része. A harmadik helyiség volt az, ahol a nagyobb gazdák tanyáztak. Volt, akinek birtoka majdnem elérte a száz holdat is. Nagy respektje volt annak, akit ide beengedtek. István jól érezte magát mindhárom helyen, de mégis az első helyiségben a nincstelenek között volt a legjobb. Természetesen nem akarta Mátyás gazdát, nagybátyját megsérteni, ezért szívesen ment vele.

- Szerbusz Mátyás! Szerbusz, te Pista gyerek! De megnőttél. Ismertem apádat. Nem sok mindene volt, az Isten nyugosztalja. Nagyon rendes ember volt biz a.

- Köszönöm Ferenc bátyám a jó véleményt.

- Na, üljetek le. Mit isztok?

- Ami lesz! Sógor!

- Van itt minden ennél a parasztszomorítónál. Na, adj egy pintet abból a legjobból!

Leültek az asztalhoz, mely szép, tiszta abrosszal volt leterítve. Az első szobánál, mely lényegesen nagyobb volt, mint ez, csak durván ácsolt asztalok voltak terítő nélkül, de legtöbben csak a pult mellett ácsorogtak. Úgy jobban esett a bor.

- Hát látod, ez a Zoltán öcséd - fordult a gazda Istvánhoz. - Úgy hallom meg akarja szerezni a ti földeteket is.

- Azt a pár holdat? - mordult fel Mátyás gazda.

- Azt, ahogy hallom. Tőlem is meg akart venni vagy tíz holdat, de én nem adtam neki. Ezért aztán el akarta téríteni a patakot. Csak akkor engedte vissza a medrébe, amikor megüzentem neki, hogy ha nem engedi vissza a régi medrébe a patakot, akkor átmegyek hozzá, aztán saját kezemmel lövöm agyon.

- Egyébként én is hallottam róla - mondta halkan Mátyás gazda, eléggé nyugodt hangon, de aki jobban megfigyelte, láthatta rajta, hogy belülről igen dühös.

- Azt mondta, ha az a másik örökölheti, akkor ő is.

- Az nehezen fog menni! - mosolyodott el most már Mátyás gazda.

- Hallottátok? Azt beszélik, ő ölte meg a bárót.

- Nem hinném - kapcsolódott be István is a beszélgetésbe. - Sok mindent elhiszek róla, de azt nem, hogy ölni tudna.

- Pedig nagyon tartja magát a hír.

- Nem minden arany, ami fénylik - zárta le a témát Mátyás gazda.

- Na, igyunk még egy kört! - lendül bele Ferenc gazda is. - Még egy kört - rikkantotta el magát.

Ritkán sikerül kirúgni a hámból. Mátyás gazda is ritkán járt ki a falujából. Nagyvásárnak kellett lennie ahhoz, hogy ő onnan kimozduljon. Szükség volt otthon is a dolgos, szorgalmas kézre.

Szót értett a három ember, sok probléma volt közös. Most a háború után sok nehézség merült fel. A válság, az értékesítési nehézségek. Sok volt az adósság, a zálogkölcsön. A gazdák megtanulták, mit jelent a zálogadóslevél, a moratórium és sok minden mást, amit korábban nem ismertek. Pergő dob alá kerültek a házak, sok volt az árverés és minden egyéb, ami a válsággal jár. Ez aztán összehozott kis- és nagygazdát, legalábbis egy időre.

Késő este volt már, amikor Mátyásék végre beállítottak.

- Hol voltak kendtek annyi ideig?

Aztán még lehetett jó ideig hallgatni, de Mátyás megszokta már, hogy ilyenkor okosabb nem szólni. Meg kell várni, míg Sára asszony kizsörtölődi magát, aztán lehet majd beszélni.

Azért jó vacsora nem maradt el, és Mátyás be tudott számolni a sok hírről, amit a kocsmában hallott. Ez már Sára asszonyt is érdekelte és magában nem is bánkódott, hogy a férfiak kissé kimaradtak. Persze ezt nem mondotta meg nékik, nehogy máskor is még jobban kimaradjanak. Okos asszony volt ő, tudta, hogy kell bánni a férfiakkal. Nagyon örült, hogy férje mindent elintézett. Szerette Istvánt, akár az édesgyermekét, és ezt a kis pesti asszonyt is egyre jobban megkedvelte, hiszen ő is az ő vérükből való. Na, meg a leány, akár csak egy aranyos unoka. Bájos is, szép is, bár e kettő nem mindig van együtt, de szorgalmas is, csak úgy ég kezében a munka. Hej, de jól jár vele, akié lesz majd ez a kis teremtés.

XLIII.

Vidám volt ez a vasárnap reggel is, éppúgy, mint a többi. Reggel a mise. Mindenki ünneplőbe öltözve, a két férfi szép rámás csizmában és fekete ruhában feszített, az asszonyok pedig kissé bő szoknyában, melyből három is volt rajtuk, de igen jól néztek ki benne. A két idősebb nő feketében, a fiatal szép fehérben. A leányt hetyke legénykék bámulták meg. Oly csinos volt lobogó fekete hajával a vakítóan fehér ruhájában. Pompás alakját bizony sokan megcsodálták, sok legényke nem bírta ki, hogy hátra, hátra ne nézzen.

Ez bizony nem fog nehezen férjhez menni, suttogták az éltesebb asszonyok a háta mögött.

A vén plébános szép szentbeszédet mondott, az idős asszonyok törölgették szemeiket. A mise után sokan mondták neki, hogy milyen szép beszédet mondott, plébános úr. Néki gratuláltak, de legtöbben a fiatal káplánt rajongták körül. Csinos férfi volt az új káplán, egyszerű parasztfiú. Ezért szíveikhez még közelebb állt. Jól is tudott nyelvükön beszélni, így mindenki nála akart gyónni. Az öreg plébános nem haragudott érte. Visszaemlékezett fiatal korára, hogy őt is mennyire körülrajongták. Hej mennyi idő múlt el azóta! Mi mindent kell átélni ahhoz, hogy így tisztességben megőszüljön az ember és ne vessze el hívei bizalmát. Ő itt kezdte ebben a faluban, itt volt káplán is és itt is ragadt. Hosszú ideig volt káplán, és amikor meghalt a plébános, őt nevezték ki. Sok mindennek tudója, látója volt, de mindig hallgatott, mint a sír. Megszokta már, hogy ő a titkok tudója, mindent eltemessen. Olyan jól sikerült ez, hogy még akkor sem jutott eszébe a titok, ha annak áldozatával találkozott, míg az érintett fél nem lebbentette fel az emlékezet fátylát.

Újabban egy szép, fehér hajú asszony is idejárt a templomba. Csináltatott egy külön padot. Mindenki áhítattal figyelte ezt a fekete fátyollal takart arcot.

Korábban is el-ellátogatott ide, de amióta meghalt a testvére, szinte kizárólag ebben a templomban látni, no meg a házi kápolnájában, a bárói kastély márvánnyal borított kápolnájában. Oda is a plébános volt bejáratos. Ó, aki jól ismerte ennek a szép, fekete nőnek lelkivilágát, örömét, bánatát, gyakran megértően pihentette szemét ennek az önzetlen teremtésnek arcán. Ő igazi mártírt látott ebben a nőben. Talán igaza is volt.

A bárónő, amikor nem mélyedt imájába, gyakran nézte azt a fiatal, kipirult leányarcot, amelyet szép, fekete haj övezett. Egészen kicsi korától ismerte már, gyermekének érezte.

Mostanában elég gyakran várta meg a templomból kijövő családot, de volt amikor hintójából szállt ki, hogy velük beszélhessen, és nem tágított addig, míg azok hintójába fel nem ültek. Volt már vendég többször is a kis falusi portán, mely porta, úgy a maga egészében, a kastélypark egy kicsi zugában is elférne.

Mátyás gazda egy kicsit elbeszélgetett a plébánossal, aztán elindultak hazafelé. Elöl három nő, két idősebb és egy fiatal és utánuk két férfi.

Vidám discursus folytatódott, amikor a hintó megállt a csoport mellett. Éppen gyöngyöző nevetés halt el a leány ajkán.

- Na felülni valamennyien! A nők mellém, míg a férfiak szembe. Te, Sára, odaülhetsz a férjed mellé, mert ide csak hárman férünk el. Segíts már a hölgyeknek, Miksa! - hajolt ki az ablakon a bárónő.

A kocsis úgy pattant le a bakról, mintha rugóból volna.

A bárónővel senki nem mert ellenkezni. Előbb nők ültek be a hintóba, utóbb a férfiak. Irigyelték is sokan Istvánékat érte. Volt, aki azt mondogatta, hogy így ad a bárónő elégtételt, mivel István apját halálba kergette az ispán.

Ilyenkor a bárónő arca kipirult, úgy érezte, mintha minden megváltozott volna körülötte. Talán jó lenne mindig ebben a társágban élni? De hát nem lehet mindenki Károlyi gróf. Őrizni kell a hatalmas vagyont. Ezzel tartozik az ősöknek. Aztán még kinek? Talán vannak még távoli rokonok. Apjától hallotta, hogy a család lassan elerőtlenedik, bekövetkezik a magszakadás, az ősi családok réme, az ex defectu seminis, ahogy apja szokta mondani. Ő már nem is tud olyan rokonról, akit az ősiség köteléke kapcsolna egybe. Aztán itt van a bátyja is, aki rejtélyes körülmények között elhalt. Ő? Mi lehet az ő sorsa? Óh, mily kegyetlen ez az élet! Ő, a bárónő, az irigyelt, a csodált nő, úgy vergődik, mint a kalitkába zárt madár. Talán, ha ez a család nem lenne, nem is tudná, hogy mi lenne vele. Óh, nem a társaság hiánya az oka. Van sok ismerős, szívesen jönnének is a hatalmas kastélyba, de gyűlöli a kíváncsi, fürkésző tekintetet, a sokat tapasztalt gúnyos mosolyt, amit a blazírt tekintetek mögé igyekeznek rejteni. Itt őszinteség van, itt egyenes mindenki, itt mindenki kimondja azt, ami a szívén van. Mennyivel más ez az élet. Hiába, ezek az emberek minden nap megküzdenek a holnapért, így egyenesen néznek szembe az élettel. Nincs takargatnivalójuk.

Most ez a magába zárkózott nő, aki a·hatalmas kastélyba mint rejtekhelyre vonult el, vidám, jókedvű volt, tele életörömmel. Magához ölelte a mellette ülő leányt, és szemeivel mintegy anyai szeretettel simogatta meg, Rózsi egy kicsit féltékeny is volt rá.

Megérkeztek a porta elé. A kocsis leszállt, kinyitotta a hintó ajtaját. Nem szokott ő ilyen embereknek ajtót nyitni, ő nagyurakhoz szokott, de most a bárónő határozottan ráparancsolt, így aztán engedelmeskedett. Tudta, hogy a bárónő nem ismer tréfát.

Kiszálltak a férfiak, akik kisegítették a nőket. Már csak a bárónő maradt egyedül. Már el akartak búcsúzni, amikor a bárónő minden segítség nélkül leugrott a hintóból.

- Nem dobnak ki, ha itt maradok? Megfizetek érte!

- Hová gondol, bárónő? - kérdezte Sára asszony, aki nem tudott hová lenni a meglepetéstől.

- Akkor maradok. Ha tetszik, ha nem.

- A bárónő bejön a mi szerény kis hajlékunkba?

- Be én, már régen szerettem volna idejönni.

- Akkor tessék! - nyitotta ki Sára asszony a ház kapuját.

A bárónő fekete ruhában, fekete fátyollal az arcán bevonult a kicsi parasztházba. Előbb lassan ment, majd elnevette magát, rákiáltott a kislányra:

- Fogjál meg - és nevetve elfutott. A leány utána. Ott kergetőztek a szalmakazal körül. Sára asszonyt is elfogta a jókedv, gyöngyöző nevetés jött ki ajkán. A bárónő vígan szaladgált, addig, míg lassan elfogyott a levegő és kipirult arccal igyekezett be a lakásba.

Még volt idő délig. Sára asszony gyorsan tyúkokat fogott és hozzákezdett a főzéshez. A bárónő köténytt kért és Sára asszonnyal együtt látott a munkához. Csak akkor vallotta be, hogy ő bizony eddig a konyhában nem járt, amikor a férfiak már igen távol voltak. Sára asszony mindent tapintatosan elmagyarázott. A bárónő áhítatosan hallgatta. Nem szokott a keze a munkához, de nem is volt ügyetlen. Amikor Sára asszony megdicsérte, szinte repdesett az örömtől. Végtelenül tetszett neki a szerep. Ő, a bárónő, a háziasszony. Háziasszony, aki főz. Sára asszony magában megállapította, hogy ez nem is igazi bárónő, hiszen azok nem tudnak

főzni. Hej ha tudta volna, amit István tudott, de amit ő is hétpecsétes titokként őrzött, talán meg is ölelgette volna ezt a fekete ruhás, rangos, gazdag, de szeretetre áhítozó nőt.

Micsoda büszkeség volt, amikor feltálalták az ételt. Annak egy részét egy fekete ruhás és fekete köténves nő vitte, aki még nem szolgált ki senkit, aki mindig megkövetelte a legpontosabb kiszolgálást, a legtökéletesebb rendet.

Különös helyzet volt. Általában, aki a szokottnál előkelőbb környezetbe kerül, problémázik azon, hogyan használja az evőeszközt. Most a bárónőnek volt szokatlan a környezet. Itt volt ugyan kés, villa, kanál, igaz csak ünnepnap, már hétköznap általában saját késsel ettek, de az étkezőeszközök sokaságához szokott kéznek ez kevés volt. Nehezen szánta rá magát az evésre, biztatni kellett, hogy egyék. Aztán ő is átesett azon, mint annyi más, megfogta a csirkecombot, csak úgy kézbe és oly jóízűen falatozott, hogy Sára asszony már kezdte sajnálni, miért nem vágott le még egyet. Igaz, azt búcsúra szánta, de ha ilyen előkelő vendég jött a házhoz, azt illendően kellett tartani.

Ebéd után jött az az ugrabugrálós játék, amit Rózsi még Pesten tanult meg. Követ kellett dobni a kockába, aztán átugrani. Mind a három nő úgy ugrált, mint a kisgyerek. Még a férfiakat is befogták. Később a bárónő kérte, hogy nézzék meg a nádast, szívesen felajánlotta a hintót. Együtt mentek le a láp széléig. Ott István kiválasztott egy nagy csónakot, amelyben mind befértek. Jól megvolt telve a csónak, de nem törődtek vele. István és Mátyás gazda felváltva húzták az evezőt.

- Óh, hányszor néztem a kastély ablakából gyermekkoromban ezt a hatalmas mocsarat. A kastélyból éppen a széléig látni el, onnan, mintha a végtelenbe nyúlna.

- Bizony óriási ez a terület. Különös világ - jegyezte meg István. - Nékem olyan, mint a szűk hazám.

- Lehet, hogy valakinek örök nyughelye! - jegyezte meg csendesen, alig hallhatóan a bárónő, akiben egyre inkább élt a gyanú, hogy bátyja valahogy itt pusztult el.

Csodálatos volt a környezet. A nádtenger között csillámló víztükör, kisebb-nagyobb megszakításokkal hálózta be a hatalmas területet, váltakozva itt-ott szárazfölddel. Szigetek, félszigetek törték meg az egyhangú tájat a maguk buja növényzetével. Madarak tömegei úszkáltak az égen, az átlátszó vízben halak ficánkoltak. A víz hol mélyebb volt, hol sekélyebb. A kis szigetek, ösvények hol zöldebbek, hol kevésbé zöldek voltak. Csak a hozzáértő, éles szemű ember tudhatta, mit rejtenek ezek a színek és miről árulkodnak a növények. Hol kemény, szilárd a talaj, hol süllyedős.

Valamennyien áhítattal nézték e madárvilág, madárparadicsom csodálatos jövés-menését, az ezernyi színt, a végtelen tarkaságot. Oly messze láttak, hogy talán meg is foghattak volna egy szürke gémet. Mintha díszszemlén volna, rideg, sárga szeme mereven figyelte a vizet. Talán egy pillanat és a hosszú csőre élesen vágott a vízbe. Szájában már egy ezüstös halacska vonaglott. Gyorsan kiszállt belőle az élet utolsó lehelete.

A nád halkan susogott, a vadrécék sziszegő szárnyalással úsztak a levegőben, a szárcsák versenyt futottak a vízen. Fejük felett egy búbos vöcsök körözött, gyermekeit vitte a hátán. A kánya éppen az imént kapott fel csőrébe egy szárcsát.

A csónak csendesen hasította a vizet. Hallgatott most mindenki, nem akarták megzavarni a csodálatos világot, ezt a különös harmóniát.

- Nézze! - mutatott István egy szürkéssárga, fecskeszárnyú madárra, amint szinte zúgva szállt a víz felszínére. - Ez a kerecsensólyom, most csörgőrécékre vadászik, az egyiket sikerült is megfognia. A többi mily gyorsan eltűnt.

A csónak tovább haladt. Héják, kányák imbolyogtak a nádas felett, itt-ott megszólalt egy fácánkakas, néha egy-egy kárókatona is előmerészkedett.

- Nicsak! Ott! Egy hatalmas rétisas! - mutatott Mátyás gazda a magasba. - Micsoda óriási madár, de mit visz a csőrében?

- Talán egy tyúkot - vélte Mátyás gazda.

- Remélem nem az enyémet - nézett fel mérgesen Sára nénje a fenségesen köröző madárra.

- Milyen szép itt - sóhajtott fel a bárónő -, el tudnék itt élni, ebben a csodálatos magányban, talán életem végéig.

- Éltem én már rosszabb helyen is - nevetett István. - Ez itt egy csodálatos hely. Én sem bírtam ki másként, hazajöttem. Talán meghalni.

Ezt István oly mély érzéssel mondta, hogy a három nő ijedten nézett rá.

A víz tükre csillogott, de a víz átlátszó volt, kisebb-nagyobb halak úszkáltak a csónak mellett.

- Van itt mindenfajta hal! - nézegette a vizet Mátyás gazda. - Még harcsa is, aztán sok csuka, süllő. Ezek mind ragadozók, a kisebb halakat eszik meg. Érdekes. Itt olyan halak is vannak, amik általában ilyen környezetben nem szoktak lenni.

- Ni, ott egy denevérkeszeg - mutatott egyik gyorsan tovatűnő halra Rózsi.

- Ilyen jól ismered? - kérdezte a bárónő.

- Óh, már sokszor bújtunk el a nádasban apámmal. Már annyi mindenre megtanított.

- Engedj a szélre, hadd tegyem a kezemet a vízbe, az olyan jó szokott lenni. - A bárónő a középső ülésen könnyedén felállt és a csónak szélére lépett. Hirtelen mozdulat volt ez, ami alapvetően megváltoztatta a súlyelosztást és így nem maradt következmények nélkül. A bárónő zsupsz, kiesett a csónakból. A többiek alig tudtak megkapaszkodni.

Rózsi látva az esetet, nyomban utána ugrott a bárónőnek, és a vízben kapálózó nőnek átfogta a derekát. Úgy, ahogy apjától tanulta.

Hiába választották ki a legnagyobb csónakot, ebben nem lehetett ugrándozni. Közben azonban már ott is volt a csónak a két vízzel viaskodó nő mellett, és a két férfi már nyújtotta is az evezőt. Rózsi nyomban el is kapta az egyiket, de a bárónő annyira megijedt a hirtelen fürdőtől, hogy Rózsinak komolyan kellett segíteni, hogy a vízben kapálózó bárónőt a csónakhoz tudja terelni. A két férfi aztán már könnyedén behúzta a csónakba.

Kellemes idő volt, de a bárónő azért reszketett a víztől, az ázott ruha is hűtötte a testét.

- Mindjárt odaérünk a kis szigethez, ott majd át lehet öltözködni, mondta a kis Rózsi. Én majd odaadom a felső szoknyámat.

A bárónő nem szólt semmit, kissé zavarban volt a kényszerű fürdő után. Hamarosan meg is érkeztek a szigetre, ahol a bárónőt egy kis nádsátorhoz vitték, ahol átöltözött. A kis Rózsi felsőruháját vette fel. Azon marad még vagy négy. Mire átöltözött, már égett is a tűz. István gyújtotta meg ördöngös kézzel. Olyan volt, mint valami tábortűz. Valamennyien mellé telepedtek. A bárónő lopva körülnézett magán. Úgy vélte nem is áll néki ez a ruha rosszul.

Lassan oly otthonossá vált a tábortűz körül a hangulat, hogy a kis Rózsi rákezdett egy dalra is. Oly vidáman önfeledten énekeltek, hogy a bárónő nem emlékezett, mikor érezte magát ily vidámnak.

Közben az eltűnt Mátyás gazda telt hálóval érkezett. A csónakban mindig volt háló, itt a halász soha nem veszett éhen.

Most három nő állt neki az új eledelnek. A bárónő inkább csak nézte, hogy miként készítik el a halakat sütésre, de igyekezett ő is segíteni. István még két villásbotot is letett a földbe, és közéje tette a botot, melyre a halakat felhúzták. A bárónő mindjárt odaállt forgatni.

Olyan fenséges, finom volt a sült hal, hogy még szervírozni sem lehetett volna jobbat bármelyik bécsi étteremben.

A fekete ruha is megszáradt közben, a bárónő ismét ruhát cserélhetett. Sajnálta is visszaadni Rózsinak az övét, úgy érezte, hogy a kis parasztruha igen jól áll neki.

Rózsi elemében volt. Egyik játékot a másik után találta ki. Komámasszony hol az olló játéknál sokszor csattant fel a nevetés, amikor valamelyiküknek nem sikerült a helyére visszafutni.

A nap már lefelé járt, így indulni kellett visszafelé. A bárónő most már óvatosabb volt, amikor a csónakba lépett, bár azt István vaskézzel tartotta addig, míg valamennyien be nem ültek.

Most minden tele volt színnel, ragyogással, a napsugarak pazar játékot játszottak a vízzel. Valahogy úgy nézett ki, mintha két csintalan gyerek tükörrel akarna egymás szemébe világítani.

A zsongó, zsibongó madársereg a természet meg nem hamisított paradicsoma. A napfény ragyogása, a mozdulatlan, mégis suttogó nádas, az ezerszínű hang csodálatos hatásával szinte lenyűgözte a csónakban ülőket. Ezt a fényorgiát, az ezernyi hang egybeolvadó harmóniáját, a madarak hancúrozó játékát, a maga nyersességében is csodálatos, létért való kendőzetlen küzdelmet soha nem lehet elfelejteni.

A csónakban ülőket annyira lenyűgözte a különleges látvány, hogy a gyönyörtől elfúlva nem szóltak egymáshoz egy szót sem. Csak hosszú idő után törte meg István a csendet:

- Beugrunk a kis szigetre. Jössz Matyi bátyám?

- Én igen, de az asszonyok itt maradnak.

- Hogyne, hogyne! - mondották valamennyien.

- Látod azt a kis szigetet, ahol engem akartak megsütni valamikor.

- Hallottam én is róla! - mondta a bárónő. - Talán a sátán szigetének kellene nevezni.

- Sátán szigete? - kérdezte halkan Mátyás gazda. - Talán mégsem, mert ez a kis sziget nékünk is védelmet nyújt.

- Most erősen húzzuk meg, mert fel kell érnünk egészen a zöldesig, különben nem tudunk kiszállni.

- Hej, István ismerem ezt a helyet jól! Itt vigyázni kell, mert lesüllyed az ember. Bár itt még nem oly mély, odébb már sokkal mélyebb.

- Igen, egyszer egy hosszú póznával megpróbáltuk megmérni apámmal. Nem is volt olyan túl mély. Ez egy embert könnyen elnyel.

- Még kettőt is.

Két férfi erősen húzta meg az evezőt, a csónak sebesen tört a part felé. Aztán az eleje mintha valami kemény tárgyba ütődött volna, hirtelen lelassult. A kemény tárgy az ütődéstől partra esett. Mintha rúgó lett volna benne. Úgy látszik, valami hajlított dolog lehetett, mely összenyomódott és amikor a túlsó vége szabaddá lett, az erő valahogy előrelökte.

- Hej a jó fityfenéjét! - kiáltott fel Mátyás. - Itt nehezen fogunk továbbmenni.

- Ki kellene szállni és meghúzni a csónakot - vélte a bárónő.

- Még csak az kellene - mondta István. - Aki itt kiszáll, az többé nem száll be a csónakba.

- Az evezővel - vélte Rózsi.

- Beragad az is - dühöngött István. - Pedig valahogy ki kell innen szabadulni.

Egy darabig tanakodtak bosszúsan állapítva meg, hogy itt bizony csapdába kerültek. A bárónő már félni kezdett.

- Tudjátok mit? - kiáltott fel István. - Nem kell itt félni. Van egy kötelünk és van itt egy kő is. Majd megpróbáljuk valahogy.

Mátyás gazda nem szólt semmit. Ismerte már István találékonyságát, ügyességét, ezért csak várt.

István rákötötte a kötélre a követ, aztán megcélzott egy fát és a követ a fára dobta, majd a kötelet hirtelen megrántotta. A kő megrándult és a kötél vége rátekeredett az ágra.

- Na most, Mátyás, húzzuk meg a kötelet, de óvatosan.

A csónak, melyet az iszap, a lápos talaj erősen visszatartott mégiscsak megindult a part felé, és annak orra hamarosan a partoldalnak ütközött. Mátyás szállt ki elsőnek.

- Nicsak, egy nyereg! Hogy kerül ez ide?

Erre már kiszálltak a nők is.

- Gyertek, megmossuk - szólt Istvánnak Mátyás gazda.

Odébb mentek és ott, ahol a partoldal meredekebb volt, és a lápos talajt magasabban takarta a víz, megmosták a nyerget.

- Ez a bátyám lovának nyerge. Hogy került ide be a ló?

- Valaki behozta, és csak azért, hogy eltüntesse.

- Mindig éreztem, hogy bátyámat megölték. Ugyan ki tehette? Megbosszulom, ha addig élek is. Isten engem úgy segéljen.

A bárónő arca keménnyé vált, arcán az elszántság jelei mutatkoztak. Olyan volt ez a család, hogy amit megígért, különösen, amit esküvel fogadott, azt be is tartotta.

Visszafelé a bárónő a nyerget ölében tartotta, és könnyeivel öntözte annak lassan már mállani kezdő bőrét. Mellette a kis Rózsi ült és vigasztalta.

A bárónő átölelte a leányt, és szíve mélyéből mondta: „Leányom”

Rózsi, az édesanya elfordult. Az ő szeméből is kihullott egy könnycsepp. A hintó a part szélén várt. Kocsisa heverészett, ő is élvezte a magányt, ezt a csodálatos természetet.

Szokatlan volt néki mindez. Egy bárónő, a vidék korlátlan ura és ezek az egyszerű parasztemberek. Valahogy nehezen ment egybe. Igaz, sok mindent sugdostak a faluban, eddig azonban ő nem adott nékik hitelt.

A pihent lovak vágtatva tették meg az utat a kicsi parasztházig. Ott aztán leszálltak valamennyien. A bárónő is betért még „egy kis italra”. Már hogyne, amikor Sára asszony és a kis Rózsi oly szívesen invitálta, és ennek az asszonynak mindene megvolt, csak egy kis melegség hiányzott a szíve körül. Azt itt találta meg.

Együtt kísérték ki a bárónőt a hintóhoz. Ő, mielőtt felszállt, megcsókolta a három nőt. Sára asszony majd leült a csodálkozástól. Ő soha nem kapott bárónőtől csókot. Igaz, az se adott eddig senkinek egyetlen férfin kívül.

Mielőtt a hintó elindult, Mátyás gazda még felkiabálta a hintóra:

- A nyeregnek nézzen utána, bárónő!

A hintó után felporzott az út. Csak amikor az messze járt, és a kis porta kapuja már becsukódott, lépett ki egy nem is oly távoli fa mögül egy ember, és sötét tekintettel nézett a tovatűnő hintó után, és talán még ádázabb pillantással a kicsi kis portára, a kis parasztházra. Ha ezeknek a sötét tekinteteknek hinni lehet, a kis paraszthház sorsa meg volt pecsételve.

XLIV.

Hosszú nyomozás volt. A sziget előtt, amit azóta a Sátán szigetének hívnak, hosszú póznákkal kutattak az újabb jelek után. Hosszú kutatás után találtak is egy-két ruhafoszlányt, ami a báró ruhájára emlékeztetett, de előbbre nem jutottak. Többször kihallgatták Zoltánt is, az ispán fiát, de eredmény nem mutatkozott. Zoltán jól tűrte a kihallgatásokat, arca alig rezzent, csak talán a szívébe zárt gyűlölet fokozódott. Ez az ember lassan magányos, morcos emberré vált, aki ugyanúgy gyűlölte önmagát, mint környezetét. Velük azonban bőkezű volt, így azok elviselték rigolyáit.

Nem tudni, miért szorult oly mély gyűlölet ebbe az emberbe, de mindent megtett, hogy Istvánékat a környékről elüldözze. Többször közölt ajánlatot Mátyás gazdával, hogy megveszi a házat és a földeket, ha elköltöznek a környékről. Az ajánlatot mindig felháborodva utasították vissza.

Többször keresték meg Istvánékat a csendőrök is. Igaz, hogy a régi dolgok lassan elhomályosodtak, de érezni lehetett, hogy valaki van a háttérben, a sok zaklatás mögött. Talán, ha nem lett volna mögöttük az a finom kis női kéz, bizony rég el kellett volna hagyniuk a megszokott portát. Így aztán a féltestvér kísérletezései nem vezettek eredményre. Csak a gyűlölet fokozódott, mintha akkumulátor szívta volna magába az áramot.

Talán az ital enyhítette valamelyest ennek az embernek gyűlöletét, de ha leitta magát, gátlástalan volt. Most már úgyis mindegy, kielégítette a legalantasabb ösztöneit, már embert is ölt, saját féltestvérét, akit gyűlöletből küldött a másvilágra, és most már jöhet akárhány. Óh, mennyi embert meg tudna már ölni! Az ágya mellett egy nagy tükör volt, abba nézegette magát nap, mint nap, lassan már ráncosodó arcát, az egyre rókábbá váló róka képét, és őszülő haját, hajlott alakját. Ami kondícióját illeti, nem panaszkodhat. Idősödik már, de azért még fürge. Az is lesz mindig, szinte haláláig. Ilyen vékony, sovány emberkék általában fürgék.

Nem változott közben a másik fél házatája. Istvánék már úgy hozzászoktak a paraszti élethez, mintha István soha nem dolgozott volna a gyárban, hanem mindig otthon végezte volna a paraszti munkát. Mátyás gazda ezen eleinte bosszankodott, de aztán már megtalálták a közös nyelvet. A két ember kimondottan szerette egymást. Mátyás gazda amolyan igazi fúró-faragó ember volt, aki nagyon értett a jó munkához. Még egy szekeret is meg tudott csinálni. Fiatalabb korában dolgozott is bognár mellett. Volt egy ideig kovács is. Így még a patkót is fel tudta verni. Amolyan mindenes volt. Szerették is érte a faluban, hiszen annak segített, akinek tudott. A munkáért senkitől nem fogadott el pénzt.

István tele volt munkával. A kis gazdaság elég sok munkát adott, de az állatok is. Így nem sok ideje volt, hogy másokkal törődjön, de azért néha eljárt a szomszéd faluba, a híres kocsmába. Nem mintha inni akart volna, hanem azért jó tartani a kapcsolatot.

Az egyszerű parasztembernek bizony meg kellett küzdeni az élettel, a természettel, az időjárással és minden effélével. Meg kellett küzdenie a bankokkal. Már sok paraszt megismerte a váltót. Félt is tőle, de mit volt tenni, néha ilyet is alá kellett írni, ha élni akart. Sok sóhaj, imádság és sokszor sok káromkodás tartotta fent ezeket a kis gazdaságokat, amiknek mérkőzni kellett a mindennapiért. Nehéz idők jártak ekkor már errefelé is. Persze nemcsak a kicsik szenvedtek, hanem a nagyok is. A bárónő is kénytelen volt kölcsönöket felvenni. Már a harmadik gazdatisztet váltogatta, nehezen talált megfelelőt. Egy alkalommal Istvánnak is felajánlotta, hogy legyen segítségére, vállalja el a gazdatiszti teendőket, de ő Rózsi tanácsára

nem vállalta. Rózsi féltette urát a bárónőtől, nem akarta odaengedni. A két nő becsülte egymást, de azért nő volt mindkettő, ezért jól ismerték egymás természetét.

Talán csak István féltestvére, Zoltán gyarapodott. Ő szigorú következetességgel gyarapította az öröklött vagyont. Szinte kitéphetetlenül élt benne az apjától örökölt harácsolási szenvedély. Fösvény volt, fukar, minden garast a fogához vert, de ha jó befektetés volt, az első volt, aki ezt ki is használta. Tudott kockáztatni is, mint egy igazi hazárdjátékos.

Nemcsak a fukarságát, hanem földszeretetét is megörökölte apjától. Végtelen boldogság töltötte el, amikor elhagyta a száz holdat. Most már földesúrnak érezhette magát. Büszkén érezte, hogy úr, és az űr közte és szegény emberek között egyre nagyobb. Megvetően gondolt vissza arra a kicsiny kis vizes lakásra, ahol ő tulajdonképpen felnőtt. Megvetette testvérét is, Istvánt, aki - és ez különösen fájt néki - az ő köreiben sokat számító törvényes származású volt. Ő hiába örökölt vagyont, jól tudta, hogy háta mögött az ispán fattyújának becézték. Ez végtelen gyűlölettel töltötte el szívét. Az ispán fattya szinte mindenkinek bosszút esküdött.

Már lassan az aratás időszaka közeledett. Most meg kell fogni a kaszát, és meg kell mutatni, ki a legény a talpán. Napkeltétől napnyugtáig ment a munka. Vágni kellett a rendet, az idő sürgetett. Előbb sem lehetett kezdeni, míg meg nem érett a mag, de utóbb sem, mert a mag a kalászból kipereg. Ezt a vesztességet pedig nem bírja el a magyar paraszt. Nem marad más, csak a látástól vakulásig tartó munka. István is keményen fogta a kaszát, Mátyás gazda is. Ők vágták a rendet, míg az asszonyok a markot szedték és élelemről gondoskodtak.

Ilyenkor szinte villózó a hőség, a rekkenő melegben izzad a test, párolog a verejték, és ég minden, ami gyúlandó.

Nehéz a munka a gyárban, nehéz a bánya mélyén, amikor csákánnyal kell verni a szénfalat, de izzasztóan kemény a munka itt is, ebben a rekkenő hőségben, amikor a kaszának nincs pihenés, amikor az olvasztó hőségben hajtani kell.

- Mozogj már kis Rózsi, hozd azt a vizet! - szólt István lányára.

- Hozom apám, csak markot szedtem.

- Kemény, acélos a búza! - jegyezte meg Mátyás gazda. - Jó termés lett az idén. Örül az ember szíve.

- Bizony, jól sikerült - felelte István, miközben a kaszát nagy lendülettel húzta végig a búzában.

A két férfi bírta az iramot. Mindkettő igen jól, szorgalmasan dolgozott. Nem lehetett panasz az asszonyokra sem, ők is kitettek magukért. A munkát akkor fejezték be, amikor már leszállt az est és már nem lehetett látni. Bizony vakulásig dolgoztak, addig, amíg az idő megengedte. Hiába, itt csak így lehet megélni, ha igen szorgalmasan dolgozik az ember.

- Na, ma megint jól alszunk - jegyezte meg Mátyás gazda.

- Bizony jól - felelte István. - De azért holnap ugyanígy folytatjuk.

- Úgy bizony István, itt nincs megállás. Ha már meg is hal az ember, aki megmarad annak folytatni kell.

- Te, Mátyás, ez úgy hangzott, mint egy végrendelet - jegyezte meg tréfásan Sára asszony.

- Sajnos, ez a mi sorsunk - kicsi oldalbordám.

Az asszony hálásan és végtelen szeretettel nézett az ősz emberre. Izzadtak, porosak voltak valamennyien és végtelenül fáradtak. Azért nem volt megállás. Az állatokat el kellett látni. Ha nem teszik, akkor nincs jövedelem. Közömbös, hogy csikorgó fagy van-e vagy rekkenő hőség, ünnep van-e vagy a munka dandárja, az aratás időszaka. Az állatoknak enni kell és meg kell fejni a tehenet, különben elapad a tej és nehéz az állatot helyrehozni.

Aztán a napi szutykot, az izzadságot le kell mosni, és amikor minden megvan, és meg is vacsoráztak, készülődhetnek a lefekvésre, hogy jóval napkelte előtt már ismét fent legyenek, és megtegyenek mindent, ami egy ilyen paraszti gazdaság fenntartásához kell. Amint már dereng, amint kivilágosodik, ismét kint legyenek a határban és újra vágják a rendet, szedjék a markot.

István is fáradtan tért nyugovóra. Kemény munka volt az aznapi, de az edzett férfitest bírta a megerőltetést, a látástól vakulásig tartó aratási munkát. Éppoly szorgalmasan dolgozott, mint a gyárban. Itt is meg kell állnia a helyét.

Hamar el is nyomta az álom, alig hajtotta nyugovóra fejét. Még az első kósza álmok zűrzavarainak hatása alatt állt, amikor hirtelen felébredt. Tudott mélyen aludni, úgy, hogy nagyágyúval is alig lehetett volna felébreszteni, de az évek során annyi veszélyhelyzet, annyi váratlan fordulat hatására kifinomult ösztöne mindig figyelmeztette a tennivalókra. A veszélyhelyzetet ösztönszerűen felismerte, és nem tudott oly mélyen aludni, hogy ne kerüljön nyomban készenléti állapotba.

Hirtelen felült az ágyában. Valami kesernyés füstszagot érzett.

- Valami nincs rendjén - mormolta magában, és nyomban ki is ugrott az ágyból, felkapta nadrágját és csizmáját, és már sietett is ki az udvarra.

Az istállóból ekkor már lángok törtek elő, de a ház tetejébe is több helyen belekapott a láng.

- Tűz van! Tűz van! - ordította István torkaszakadtából.

Nyomban talpon volt az egész ház. Mátyás gazda úgy ahogy volt, hosszú szárú gatyában futott ki az udvarra. Élete párja is csak a legszükségesebbet kapta magára. Nyomban megjelent a két Rózsi is.

- Gyere Mátyás, mi kezdjük az oltást! Ti asszonyok nyomban hozzátok a vödröt. Te lányom ébreszd a szomszédokat, hogy jöjjenek segíteni, és verjék félre a harangot is.

Nem kellett a szomszédokat ébreszteni. Azok is megérezték a veszélyt, hiszen ők is nehézségekhez, küzdelemhez szokott emberek voltak, akiknek a veszélyhelyzetet felismerő ösztöne kifinomult. Valaki a harangot verte félre.

Jött a falu apraja-nagyja. Az emberek láncba álltak és kannákban adogatták a vizet.

István és Mátyás mentette, ami menthető. Az istállóból nyomban kivezették a teheneket, de a lakásból is kihurcolták, amit tudtak. Ádáz harc volt ez a negyedik elemmel, talán a legfélelmetesebb ellenséggel, a tűzzel. Víz és tűz, e kettő volt az emberiség legjobb barátja, de talán a legnagyobb ellensége is. Tűzön melegítette az ember az ételt, de a tűz pusztította el otthonát is. Az ősi barát és ősi ellenség ősidőktől fogva ott lapult az ember mellett, és sajátos módon szolgáltatott néki igazságot, de néha az ártatlanokat sem kímélte.

Valaki valamiért gonosz játékot űzött ezzel a becsületes családdal. A tűz nem egy helyen ütött ki, több fészke volt. Talán három-négy helyen egyszerre tört ki a láng. Onnan harapózott szét. Ebből cáfolhatatlanul látszik a gyújtogatás. Ki lehet oly kegyetlen ellenség, aki éjszakának idején rágyújtja a házat az alvó emberre? Csak egy igazán elvetemült ember lehetett, aki így

akart megölni időst és fiatalt. A gyilkosságnak cudar, kegyetlen formája ez. Talán a bosszú műve volt, talán más bestiális érzések sugallták? Talán valami piromániás őrült, aki győzelemittasan veri markát, amikor az égő, lobogó fáklyát látja? Csak sátán fajzatja lehet az illető. Valóban ott volt a sátán fajzatja. Nem messze a háztól, a fák mögött. Arca a diadalmámortól kéjes kielégülésbe torzult, ajkán sátáni vigyorgás jelent meg, szemei eszelősen tapadtak a lángoló fáklyára és egy őrült kéjérzetével kiabálta:

- Látod apám, neked nem sikerült. Én elégetem őket!

Talán az igazi sátán kísérteties kacaja volt, ami a fák mögül szállt tova a tűzpirosra festett éjszakába? Szörnyű, kísértetiesen velőtrázó volt e kacaj, olyan, ami a gerincet jéggé dermesztette volna. Tűz és fagy! Kísérteties volt e kettő együtt. Az egyik a valóságban, a másik a szívben.

- Győztem! - hallatszott az eszelős kiáltás, és a sátán fajzatja harsogó kacajjal rohant az éjszakába.

Ez alatt hősies küzdelem folyt a lángokkal. A mindent megégető tűzzel. A két férfi lángoló gerendák között folytatta a harcot azért, ami még menthető volt.

Az összegyűlt emberek csodálták a két embert, milyen bátran hatolnak be a tűztengerbe. És hordják ki onnan, amit még kihozni lehetett.

István és Mátyás gazdát többször leöntötték vízzel, hogy ne kapja el ruhájukat a láng.

István most egy zsíros bödönnel jelent meg az ajtóban. Ruháját elkapták a lángok. Pár lépés futás után ledobja a bödönt és a földre veti magát. Meghengergőzik. Le is öntik gyorsan vízzel.

- Mindent kihoztál, István, amit kihozni lehetett. Többet már nem tudsz tenni - nyugtatta meg felesége.

- Hol van Mátyás? - nézett körül István.

- Az istállóba ment!

Az istálló teteje éppen nagy robajjal szakadt be.

- Mátyás - hangzott el Sára néni szájából a velőtrázó sikoltás.

- Gyorsan emberek, gyorsan vizet az istállóra!

István félelmet nem ismerve futott a lángokban álló istállóhoz. Annak bejáratánál éppen most dőlt ki a fal. István alig tudott félreugrani.

- Ide a kannákat.

Belülről láng és füst tört ki.

- Matyi bátyám! Matyi bátyám! Hallasz? Hallasz engem?

Tompa zaj volt a válasz, a gerendák pattogó hangja, a falánk tűz csámcsogása elnyomott minden hangot.

- Öntsétek utánam a vizet - kiáltott István és már nyomult is beljebb. Előtte egy égő gerenda zuhant le.

- Matyi! Matyi bátyám!

Egy halk nyöszörgés volt a válasz.

István arca elé kapta kezét és vakmerő elhatározással áttört a tűztől ropogó gerenda lángján. Mintha a pokolba tévedt volna be, mindenütt égő, lángoló fadarabok, szakadozó tető, korom, füst, láng.

Mátyás gazda ott feküdt a földön. Égő gerenda üthette fejbe. Körülötte már lángolt az épület.

Istvánnak sikerült odébb lökni a gerendát és füsttől köhögve, könnyezve vonszolta a magatehetetlen embert kifelé. A lángfalban most egy kis rés nyílt, ahogy a szorgos kezek öntötték a vizet. Istvánnak sikerült ereje végső megfeszítésével a tűztengeren keletkezett kicsi lyukon kibújni.

Nyomban vödrökkel öntözték a két embert. István testéről is cafatokban lógott a ruha, arca koromtól volt fekete. Mintha valami szenes ember jelent volna meg, aki életében még nem mosdott. Mátyás még kegyetlenebbül nézett ki. Arca csupa vér volt, az égő gerenda komoly sebet ejtett a férfi fején. De ezt még elviselhette volna, de az egész testen látszott, hogy alaposan meg van égve. Iszonyú fájdalom vonaglott arcán, az égés minden gyötrelme.

Talán ilyen lehet a pokol, a tisztítótűz. Ha ilyen, akkor van aki a földön megüdvözül, hiszen élve szenvedi el a pokol minden kínját.

Most már senki nem törődött a már amúgy is halni készülő lángokkal. Mindenki a haldokló, a fájdalomtól vonagló szerencsétlen embert nézte.

A fájdalomkiáltást úgy érezte a körülötte álló pár ember, mint valami iszonyú ostorcsapást, ami saját testüket éri. Beléjük is kegyetlenül hasított bele a fájdalom, amit a szerencsétlen ember érzett.

Egy asszony csókolta őrjöngve a vértől áztatott, a fájdalomtól vonagló arcot, és szívet facsarón kiáltotta nevét. A körülöttük álló emberek szeméből könny csordult ki.

A két Rózsi István kezét fogta, és ahogy a vonagló ember kiabál, úgy rángatózik a két kéz. Mintha valami áram rángatná őket. Az is, méghozzá két fajta: a szereteté és fájdalomé.

Az őrjöngő asszony pedig csak csókolgatja a vértől áztatott arcot, és nem is veszi észre, hogy akit csókol, az már halott.

Nem maradt más az égő házból, csak egy kis szoba. Azt lehetett egyedül megmenteni. A többiből csak üszök maradt, por és hamu.

Lassan oszlani kezdett a tömeg, ők elvégezték, amit elvégezni lehetett. Pár ember maradt csak a leégett porta körül, akiknek arca a fájdalomtól torzult el. Csak egy asszony járt halotthalvány, kővé meredt arccal, akinek valami szörnyű sejtése támadt.

XLV.

Új sír domborodott a kis falusi temetőben. Pár ember gyakorta látogatta. Egy idős, fehér hajú asszony szinte állandóan ott van a sír mellett. Csak este tudják erőszakkal elhúzni onnan.

A faluban lassan elhalkultak a hangok. A múlt olyan, mint a távolba vesző bérc, minél messzebb van, annál jobban elhomályosul. A jósszemű ember is csak fehér foltot lát, még távolabb az is ködbe vész.

Eleinte nagy port vert fel a környéken a tűzeset. Többen váltig hangoztatták, hogy gyújtogatás történt. Aztán mind kevesebben maradtak azok, akik a szándékos gyújtogatást állították. Senki nem volt, aki a tűz kezdetére odaért, hiszen a legelső ember megjelenésekor is az épület már lángokban állt. Ki is tudná egy nádtetős épületnél megállapítani, hogy hol gyulladt meg először.

Hiába állították a családtagok, hogy a ház egyszerre több helyen gyulladt ki, senki nem hitt nekik. Már azt is mondták, hogy a szörnyű megrázkódtatás elvette eszüket. Végén ők örülhettek, hogy lezárták a nyomozást, mert már azzal kezdték gyanúsítani őket, hogy ők gyújtották fel az épületet, hogy a biztosítási összeget felvehessék.

Istvánék Sára nénjükkel a megmaradt kis szobácskában zsúfolódtak össze. Az állatokat bekötötték a szomszédos istállókba. Így aztán élni tudtak tovább. Bármennyire is nagy volt a megrázkódtatás, tovább kellett élni. Pótolni kellett azt, amit lehetett.

István is sokat öregedett rövid idő alatt. Haja is már őszülni kezdett. Férfi volt ugyan még a javából, jól tudta titkolni a fájdalmat is. Felesége csak pár nap múlva vette észre, hogy a férfi oldala bizony megégett. Lassan gyógyult a csúnya égési seb. Így nehezen indult a munka, de aztán ment. Most lehetett csak tapasztalni, mennyire érző szívű emberek laktak a faluban. István most kapta vissza azt, amit a falu népének adott. Ő és Mátyás gazda sokat segített azoknak, akik rászorultak. Most aztán jöttek ők is. Kiderült, hogy mennyi ügyes kezű ember van a faluban. Az egyik fát hozott, a másik téglát, az egyik szeget, a másik pallót. Volt a faluban egy kis téglaégető. Sokan segítettek téglát égetni, csak azért, hogy kapjanak téglát.

István hiába tiltakozott, jött a segítség. Volt kőműves is a faluban, aki húzta a falat, és ács is, aki ácsolta a tetőt.

Megjelent a fekete ruhás hölgy is, aki előtt az ott lévők mélyen meghajoltak.

A fekete ruhás hölgy szemében már nem a szerelem tüze égett. Több volt abban immár. Volt valami együttérzés, valami egyűvé tartozás kifejezéséből is. Csak az arcában volt valami kőkemény. Olyan volt, mintha valaminek tudata nyomná a lelkét. E tekintet, amikor Istvánra nézett, ellágyult, de néha egyszerre komor lett, és mintha villámok cikáztak volna tekintetében. Talán bosszúnak volt ez a születése? Talán az ösztönszerű igazságszolgáltatásé? Igen, mintha valami érett volna ebben a női lélekben.

Közben kocsik fordultak kaviccsal, homokkal. István eleinte sokat veszekedett. Fizetni akart, de nem volt kinek. Végén ő is megunta a sok veszekedést, és ha tetszett, ha nem, kénytelen volt tudomásul venni, hogy azt sem tudhatta meg, kinek mondjon köszönetet. Így bármilyen önérzetes ember volt, nem volt mit tennie.

Hiába mondta az ott dolgozóknak, hogy elbír a munkával egyedül is, nem fogadtak szót.

- Hát amikor mi építkeztünk egész nap dolgoztál. Most aztán hallgass.

Istvánnak szokatlan volt ez a hang, de azért csak nem haragudhatott, ha az embert szeretik. István hamarosan rájött, hogy azt is meg kell szokni, ha az embert megszeretik.

Hamarosan állt az új ház. Nem is volt oly kicsi. Két nagy szoba az utcafronton. Ezt az épületet valóban a kollektív szeretet építette fel. Benne volt sok ember szíve, de vágya is. Szíve azért, mert örömmel segített építeni, hiszen sokan úgy érezték, hogy ezzel tartoznak a megholt ember emlékének, hiszen talpig becsületes ember távozott el közülük, de benne volt a vágyuk is, hiszen azoknak, akik itt segédkeztek, jóval kisebb, döngölt falu, viskószerű lakásuk volt.

Elkészült az új istálló is. István nem tudott mit mondani. Ha szólt, hogy most már igazán nem kér több segítséget, mert ez is már sok volt, akkor azt mondták, hogy nem néki, hanem az özvegynek segítenek, ha az özvegy szólt, akkor azt mondták mi köze hozzá, a fiataloknak segítenek.

Végre elkészült az új otthon. Mindenki örült, csak Sára nénje nem tudott igazán örülni. Csak azt mondogatta, hogy ő annak fog örülni, ha már férje mellé pihenhet le. Igen, ez hűség volt. Hűség, de nem csak a sírig, hanem a síron túl is. Az igazi szeretet, ami még a halál után is összeköti az embereket.

A házszentelő jól sikerült. Nagy volt az öröm, de nem volt duhajkodás. Aki még duhajkodni akart, a kocsmában folytatta.

Nehéz, keserves munkával és mások szeretetével sikerült Istvánnak új otthont teremteni. A sokat szenvedett ember újra talpra állt, de azért munka közben már sokszor meg kellett állnia, mert érezte, hogy a kis motor a melle közepén már rendetlenkedik. Sokszor mondogatja kevésbé ütemes rángással, hogy már sok volt, már sok volt. Talán azt is mondja hamarosan, elég volt?

István azonban nem törődött a nehézségekkel. Becsületesen dolgozott. Becsületesen, kellő szorgalommal dolgozott, nem kímélte magát. Tette ezt magáért, a családjáért. A kis gazdaság hamarosan ismét talpra állt, és átvészelte az egész országra nehezedő gazdasági válságokat is. István nem maradt adós azoknak sem, akik segítettek neki.

Meglátogatták őket. István elhalmozta őket mindennel, alig engedték el őket. István felesége mindenkit szívesen látott, csak egy vendéget nem fogadott szívesen. Csak egyetlen asszonynak nem örült, régi riválisának. Kovács Józsefné Márkus Anna volt István életében az első nő, Rózsi riválisa. Nyomában is volt mindig, amíg István ott volt. A női rafinéria minden praktikájára szükség volt, hogy Istvánt ettől a nőtől távol tartsa. Annán is meglátszott a kor, de még mindig szép arca volt és szép nőies alakja is. István is szívesen gondolt vissza erre a szépasszonyra, arra a szép időre, amikor bujdosva, az otthonból kiverve, de tele reményekkel indult néki az életnek. Fel is lélegzett Rózsi, amikor a szépasszony visszatért Pestre. Persze Rózsi sokkal okosabb volt annál, hogy ezt férjével éreztesse. Az út, amelyen sok asszonynak végig kell menni, göröngyös, de ha okos és ügyes, és elég szilárd is, nemcsak meg tudja szerezni, hanem meg is tudja tartani a boldogságot.

Ez az asszony nemcsak maga akart boldog lenni, hanem boldoggá akarta tenni környezetét is. Ezért szívesen vállalt minden áldozatot. Az eredmény nem is volt rossz.

XLVI.

Bizony az élet számon kéri az ifjúkort. Számon kéri akkor is, ha azt kicsapongással fertőzték meg, de számon kéri akkor is, ha valaki sebeit az élettel való küzdelemben szerezte. Az „alkatrészek” élettartama be van tervezve és az emberi szervezet nem oly gép, amelynek alkatrészeit cserélgetni lehetne. Az egyik szervezet erősebb anyagból van gyúrva, a másik gyengébb részekből áll. A különbség csak az, hogy az egyik többet kibír. Ha a gyengébbet nem koptatják, tovább bírja, de a nagyobb igénybevétellel az erősebb is elhasználódik. Legfeljebb nem annyi idő alatt, de erős túlterhelés esetén talán még hamarabb. A lövészárkok mélyén, dermesztő hidegben, a poshadt vizek kénköves poklában, a fagy, a szél, a vad természet kemény karmai oly erősen marják a szervezetet, hogy előbb-utóbb megkopik. Előbb lassan akadozni kezd a gépezet, aztán egyszer csak megáll.

Istvánt, ezt a vassá edzett embert is megkoptatta az élet. Úgy járt, mint az erős acél, mely nem kapott kenőanyagot. Addig dörzsölődött a vas, míg végül megkopott.

Régen érezte már, hogy pihenni kellene, de arra nem adott magának időt, aztán a nagy parancsnok, az élet megálljt intett, és István is ágynak dőlt. A harmadik határból hoztak hozzá orvost. Nehéz volt ilyet hetedhét környéken találni. Az orvosi vizit azt állapította meg, hogy bizony már nem sok van hátra. A hozzátartozóknak bizony fel kell készülni a legrosszabbra.

A férfi közben párnái között a halállal viaskodott. Az akarat tartotta még benne az életet, de a nagy birkózás már a vége felé járt.

Körülötte ott álltak a hozzátartozók. Leánya, felesége és őt a gyermekként szerető ősz hajú asszony, aki már megtanult igazán sírni. A gyémántkönnyek forrásai csak nehezen akartak elapadni.

A férfi most már szelíden, megbékélten néz körül. Búcsúzik az élettől, a világi léttől. Számadással tartozik ő is, de nincs mit szégyenkeznie. Ha újra kezdené, azt csinálná újra. Ahová az élet állította, megtette kötelességét.

A leányát hívja a haldokló ember. A kis Rózsi letérdel az ágya mellé és féltőn, szeretettel fogja meg a haldokló kezét.

A férfi fáradt szemével még megcirógatja a kedves arcot. Aztán lassan a nyakához nyúl. Leveszi nyakáról a medaliont és a leánya nyakába akasztja, majd lassú, megtört hangon mondja:

- Őrizd meg leányom. A kép helyébe majd annak képét tedd, aki néked a legkedvesebb lesz.

Csak a gyertya lángja percegett halkan a halállal vívódó férfi mellett, míg az élet lángja lassan kialudt.

Rózsi, a hűséges hitves zárta le a kedves halott szemét, aztán ott állt az ágy mellett márvány arccal és száraz szemmel. Ő befelé sírt.

Eltávozott egy sokat szenvedett, bátor ember, aki csak álmodta a jövőt, de azt soha nem érhette meg.

XLVII.

Az idő kérlelhetetlen úr. Megállíthatatlanul folyik tovább. A három nő egyedül maradt. Rózsinak ismét birkózni kellett az élettel. Ő volt az örök mártír. Őt az élet harcra, küzdelemre választotta ki.

Aztán, ahogy telt az idő, távozásra szólította fel az idős asszonyt is. Sára nénje, most már örökre élete párja mellé fekhetett. Új sír domborodott a falusi temetőben.

Az új sírhoz és a régebbiekhez is most már két nő járt ki. Emléküket szívükben őrizték tovább.

Rózsinak kemény munka maradt. Leányával együtt szántott, művelte a földet, gondozta az állatokat. Csak az aratásnál vett igénybe segítséget. Ha nehezen is, a két nő bírta a munkát. Csodálták is őket érte. Szívesen segítettek nekik.

A dolgos asszonynak akadt volna olyan, aki a munka terhét vele szívesen megosztja, segített volna neki özvegysége terhét elviselni, de ő hű maradt férje emlékéhez, és azt, akiért oly hosszú éveket várt, egyedül, nehéz magányában nem akarta mással felváltatni. Csak abban bízott, hogy majd a leány talál magához valót, és akkor lesz újra férfi a háznál.

Így zajlott az élet nap, mint nap, kemény paraszti munkába.

Néha megjelent a háznál egy másik fekete ruhás hölgy is, aki szívesen segített, adott volna pénzt is, de a két nő nem fogadta el. Egyedül viselték az élet terhét.

A nehéz gazdasági munkák mellett Rózsinak jutott ideje arra is, hogy takarítson. Itt ragyogott minden a tisztaságtól.

- Anyám, én elviszem a tejet - szólt be a kis Rózsi a szobába.

- Jó lányom, én addig kitakarítok, aztán együtt megyünk ki a mezőre szénáért.

Rózsa a törlőronggyal csiszolta fényesre a bútorokat. A régi bútor olyan volt, hogy akár egy légy is elcsúszott volna rajta. Talán most először feledkezett meg egy pillanatra fájdalmáról, mert egy dalt kezdett dúdolni. Az egy kicsit szomorkás volt, de ha már olyan szomorúan kell hátralévő idejét eltölteni, még önfeledt pillanataiban sem dúdolhat vidámabb dalt.

- Na mit teszel, sógorasszony?

Az asszony meglepetve fordult az ajtó felé.

- Te szemét. Mit keresel itt?

- Mit? Csak megnézlek, hogy vagytok. Elvégre sógorotok vagyok, hát eljöttem egy kicsit.

- Tudod, hol az ajtó! Az amin bejöttél!

- Hát azt hiszed azért jöttem, hogy szépszerével kimenjek?

- Hát miért jöttél?

- Miattad! - kiáltotta szenvedélyes hangon. - Miattad! - és megragadta a mit sem sejtő nőt.

- Menj! Menj! ... Menj te piszok! - kereste felháborodásában a szavakat. Zoltán nem tágított, átölelte a felháborodott asszonyt és erőszakkal meg akarta csókolni. Az asszony látta, hogy ennek fele sem tréfa, és most már igen nagy erővel igyekezett kiszabadulni az erőszakos férfi markából.

- Azt hiszed most megúszod? Úgy, mint Pesten? - suttogta szenvedélytől remegve és az ágyra teperte a rugó, harapó, kiabáló asszonyt.

Vad dulakodás kezdődött a két ember között. Az asszony testéről leszakadt a ruha. Félmeztelenül birkózott a megvadult férfivel.

A szenvedélytől megvadult férfi bírta a dulakodást, de a munkától megedzett asszony sem volt könnyű préda. Mindkettőről patakokban omlott a verejték. Az asszony érezte, hogy fogytán az ereje, kétségbeesésében belekapott a férfi szemébe. Az egy pillanatra megrettent és így az asszonynak volt ideje, hogy kicsússzon a férfi öleléséből.

Rohant a konyhába. A férfi utána.

- Megleszel... megleszel... nem menekülsz... mindenképpen elintézlek... az enyém leszel! - ordított a férfi szenvedélytől eltorzult hangon:

- Lesz az a... - már nem is mondta tovább, felkapta a tűzhelyen fortyogó vizes fazekat és annak tartalmát a férfi arcába borította.

A férfi újra ordított, de most már nem a szenvedélytől, a fájdalom csikarta ki belőle ezt az artikulátlan hangot.

- Jaj a szemem! Jaj a szemem! Kiforráztad a szememet!

A rákvörös arcon hólyagok jelentek meg, a forró víz csalhatatlan nyomai. A nő nem sajnálta meg az ordítozó férfit, erős kezekkel fordította az ajtó felé és kilökte a szobából.

Az még mindig kétségbeesve kiabálva futott a kapu felé.

A kis Rózsi a férfivel a kapuban találkozott. Az ijedtségtől el is ejtette a csuprot. Az ezer darabra tört.

- Hogy nézel ki, anyám! Mit csinált ez az ember? Csak nem történt valami bajod?

- Semmi, semmi leányom, csak most én voltam az ítélőbíró!

XLVIII.

Az egyhangú életet ismét egy világkatasztrófa rendítette meg. Kitört a második világháború. A háború nemcsak elkezdődik, hanem be is fejeződik egyszer. Most már vége felé járt a vad kegyetlen háború, ami az emberiség több évszázados munkálkodásának eredményét tette tönkre.

Mennyi vagyon, kincs vált lángok martalékává, mennyi kultúrérték pusztult el! Ez volt a második, a nehezebb. A két asszony a munka sűrűjébe került. Egyedül kellett helytállniuk éveken át. A férfiak nagy része katona volt, ami férfierő itthon maradt, a hitványa volt, de azt is nagyon be kellett osztani. A szeretett férfi nem érte ezt már meg, az örökre ott pihen egy domború földhányás alatt, fekete koporsóba zárva. A nehéz évek, amelyek jöttek, nemcsak az országot viselték meg, hanem annak minden polgárát. A faluban igen sok derék férfi elestéről jött a hír, sok asszony öltött fekete ruhát. Sok-sok ember szidta ezt az értelmetlen háborút. Vége felé ez a tetterős nő, Rózsi is lassan fehér hajú anyókává vált, őt is kegyetlenül megmarta az élet.

Talán egy ember volt az, aki jól megúszta a háborút. Egy rókaképű, vörös arcú ember, fél szemére vak. Azt beszélik, hogy valaki forró vízzel öntötte le, amikor már annyira megutálta, hogy nem tudta elviselni. Az igazat nem tudta meg senki. Azóta ennek az embernek vörös az arca, és nem lát egyik szemével. Néki nem kellett kimenni a frontra, ő harácsoló szenvedélyével itthon gyűjtötte a vagyont. Felvásárolt minden földet, amit csak tudott.

Kíméletlen volt, nem törődött azzal sem, hogy teljesen tönkre tette azt, akitől a földet megszerezte. Azzal sem, ha végső kétségbeesésében öngyilkos lett. A férfiak távol a csatamezőn, az asszonyok itthon, férfimunkát végezve, a gazdaságban próbáltak továbbélni, de a háborúban éppúgy éltek a farkastörvények, mint máskor, aki nem bírt megküzdeni az élettel, elpusztult. Először kölcsön, majd váltó, majd per, aztán dob, árverés, és az agyonhajszolt, szerencsétlen pária azt érzi, hogy kicsúszott alóla a föld. Aztán ha a rókaképű befogadta, mehetett hozzá cselédnek, vagy jött a mindent megoldó végtett, az öngyilkosság. Az öngyilkos özvegy, akinek férje ott veszett a csatatéren, három gyermeket hagyott hátra. Őket a Vörös Róka, ahogy Zoltánt újabban nevezték, kíméletlenül elüldözte. Most már kimondottan utálták, gyűlölték az egész környéken.

A harácsolásnak meglett az eredménye, lassan a vagyon a háromszáz holdat is meghaladta. Büszke volt ez az ember, és lassan igazán kevély és dölyfös. Csak akkor szikrázott a szeme a gyűlölettől, amikor tükörbe nézett, és a forró víztől vörösre festett arc és az amúgy is vöröses haj szinte vigyorogva nézett rá vissza. Oly csúnya volt már, hogy irtóztak tőle az asszonyok. Csak a vagyon, a harácsolás érdekelte már. Talán Molière fösvénye volt, aki felvehette vele a versenyt.

Igen, vége felé járt már a háború. Egyre gyakrabban adtak hírt az újságok és egyéb hírközlő szervek a rugalmas elszakadó mozdulatokról. Aztán mind közelebb került a front. A szovjet csapatok már átlépték a magyar határt, de itthon is már a végkifejlet felé sodródtak az események. Közeledtek a háború végnapjai, de még sok-sok ember pusztult értelmetlenül, akiket fanatikus eszelősök kergettek a frontra, miközben maguk kíméletlenül kegyetlenkedtek a hátország biztonságában. Kimerülőben volt az embertartalék is, gyermekeket toboroztak már a vágóhídra, akiket kíméletlenül áldoztak fel Káin oltárán. Ez mind kevés volt, de kevés volt a kegyetlen terror, mert a végsőkig megfélemlített emberek is megunták már, és lassan a

háborút a fanatizmus hályogján át szemlélő emberek is belátták, hogy a háború egyetlen következménye a végromlás. Menekült már mindenki, amerre tudott.

Kitalált és jól tálalt mesék félemlítették meg az embereket, és annak hatása alatt nemcsak hóhérlegények, hanem jóhiszemű, becsületes emberek tömege indult a vak bizonytalanságba, akik meggondolatlan cselekményükért sokszor életet fizettek, sokszor tisztességet, de ha létük meg is maradt, egzisztenciájukat áldozták fel szükségtelenül. Talán ez volt a félelem bére, amit megfontolatlanságukért fizetni kellett.

A kastély tele volt már német katonákkal, egy része kórház is volt, és a faluban, amit eddig megkímélt a háború, katonák jelentek meg. Megkezdődött a rekvirálás, amit magyarul csak szervezett lopásnak hívnak.

Rózsiék istállójában már csak egy tehénke maradt, a többit elhajtották. Hamarosan rájött a falu, hogyha tovább akar élni, akkor ügyesnek kell lennie. Nem kellett tanítani a falu lakóit, hogyan kell elrejteni a kis vagyont. Megtanulták ők már korábban, amikor a pandúrok, majd a csendőrök elől kellett a terményt elrejteni.

A tehénke is mocsárba vándorolt már. A női kezek lassan hozzászoktak, hogyan kell ácsolni a tutajt, hogyan lehet állatot, terményt, sőt embert menteni.

Bent a mocsár mélyén, a kis szigeten valóságos kis falu alakult ki. Apró, fából készült kis házacskák emelkedtek ki a fűből, de volt olyan is, aki földbevájt kunyhót épített, vad nádból készített oly nádsátort, ahová behúzódni lehetett. Mindenki vigyázott mások területére, mások tulajdonát tiszteletben tartotta. Itt munkához, nem lopáshoz szokott emberek éltek, olyanok, akik támogatták egymást. Falu vagy tábor? Talán mindkettő. Mindenesetre olyan, ahol hetekig el lehet lakni és megélni, és most ez volt a fontos.

A falut is elérte a háború szele. Egyre közelebbről hallatszottak az ágyúk dörrenései. Mind jobban közeledett a front. Ennek aztán az volt a következménye, hogy mind jobban megszaporodott a menekülők száma is. Többen hagyták már el a tanyát, a falut. Katonák hagyták el a falut zárt rendben, majd az utánuk jövők fejvesztett menekléssel. A visszavonulók nem törődtek már senkivel, önmagukat féltették, az életösztön, a mindennél nagyobb úr, hatalmába kerítette az embereket. Ilyenkor tűnt ki igazán, kinek milyen az erkölcsi értéke. Volt, aki még a családját is otthagyta, hogy magát mentse. Indokolt volt-e ez a tömeges menekülés? A propaganda erősen dolgozott, nem volt még hiteles adat.

Rózsiékhoz egy magas rangú német tiszt telepedet be két legényével. A tiszt udvariasan tisztelgett, amikor szállást kért. Rózsiék jól tudták, hogy az udvariasság mögött kérlelhetetlen akarat húzódik meg. Nem is gondoltak arra, hogy ellenálljanak. A két utcai szobát nyomban birtokba vették, Rózsiék a konyhába húzódtak be. Sok katona jött aznap még, akik motorral, kocsival álltak meg a ház előtt, majd gyors katonás léptekkel jöttek be, és utána ugyancsak gyorsan távoztak. Néha a tiszt a kis verandán fogadta a meldereket, akik kemény vigyázzban tisztelegtek, átadtak valami írást, aztán ugyancsak kemény tisztelgés után távoztak. Rózsiék az ablakból lesték a történteket.

Estefelé egy altiszt jött be. Pattogó hangon és széles mozdulattal magyarázta meg, hogy a tiszt vacsorát kér. Pökhendien sétált körül a konyhában. Felemelgette a fazekak födőit, aztán a leányt vette szemügyre. Magyarázott valamit, de sem Rózsi, sem a leánya nem értette. Aztán elkapta a leányt, és ölelgetni kezdte. A kis Rózsi rúgott, harapott, karmolt, de a német nem tágított. Rózsit elkapta a méreg, amikor látta, hogy a német nem tágít, felkapott egy széket és azzal fejbe kólintotta az erőszakoskodó férfit.

- Schweinerei! - lépett be a német tiszt a konyhába. - Was ist hier?

A tiszt gyakorlott szeme hamar felismerte a helyzetet. Durván lehordta az akkor feltápászkodó altisztet és kizavarta a konyhából. Aztán kissé negédesen kézzel, lábbal magyarázta a két nőnek, hogy enni kér, és a kis Rózsi vigye be az ételt, majd udvariasan tisztelgett és eltávozott.

- Na lányom, ennek fele sem tréfa! - mondta Rózsi leányának. - Ez veled akarja tölteni az éjszakát, ha még lenne rá ideje. Leányom, innen azonnal szöknünk kell.

A két nő gyorsan cselekedett. Eloltották a tüzet, a lámpát kissé lejjebb csavarták, így sötétebb lett. Előbb Rózsi anyja ment ki, majd kisvártatva kezében rőzsecsomóval tért vissza, aztán a kis Rózsi indult el ugyancsak a faház felé, mintha ő is fáért indult volna. Egy német közlegény állt géppisztollyal a bejáratnál, őrizve a tiszt nyugalmát. Még csettentett is nyelvével, amikor a szép, ringó járású leány a holdvilágos éjszakán elindult a pajta felé.

Hirtelen egy motoros állt meg a ház előtt, és nyakában fityegő géppisztollyal már rohant is befelé. Tisztelgett az őr előtt, majd határozott, pattogó hangon közölte kívánságát az őrt álló katonával.

Ezt az időpontot használta ki Rózsi, hogy ő is nyugodt léptekkel, mintha ugyancsak fáért menne, elindult a lánya után.

A két nő a fészernél találkozott össze.

- Na most merre, anyám?

- Tudod a fészer hátán a deszka lejön. Ezt még apád csinálta úgy, hogy le lehessen venni. Tudod, a csendőrök miatt.

- Itt hátul megyünk ki?

- Igen, a Máris szomszéd felé.

A két nő szíve a torkában dobogott. Nem voltak hozzászokva az ilyen dolgokhoz, de most oly halkan jártak, mint az indiánok, amikor az ellenséget akarják kikémlelni.

Csak most ne vegyék észre a szökést, míg sikerül valami egérutat nyerni! Úgy látszik, izzó volt a hangulat, mert egyelőre nem törődtek velük.

- Ez a holdvilág is! - bosszankodott a kis Rózsi.

- Nem baj lányom, azért nekünk is segít.

A két nő már a kert végében járt, ahol már futhattak is. Mindketten törölgették arcukról a verejtéket. Rózsi idős volt már, nem nagyon bírta a szaladást. Leánya támogatta.

- Csak egy kicsit bírd ki anyám, míg elérjük az erdőt. Ott a patakon túl.

Csakhogy észrevették a két nő eltűnését, mert még a kiáltozások hangja is elhallatszott hozzájuk.

- Leányom, most végünk van - kiáltott fel Rózsi.

- Ne félj anyám, legfeljebb együtt pusztulunk. Amióta apa meghalt, azóta úgy sem tudok örülni semminek.

A kutyák vonítása is közelről hallatszott már. Úgy látszik a tiszt nem akart lemondani erről a kívánatos nőről. Valóságos hajsza indult ellenük.

- Leányom, csak az erdőt érjük el!

- Nem anyám. Emlékszel, amikor apa elmesélte, hogyan ment fel Pestre, amikor kutyával üldözték?

- Emlékszem leányom! De most mit csináljunk? - kérdezte Rózsi lányától, miközben úgy remegett, mint a kocsonyában a béka.

- Megmenekülünk, anyám!

- Csak az erdőig, leányom!

- Nem anyám, előbb a patakban megyünk egy darabig, úgy ahogy apám tette valamikor.

- Akkor elfognak bennünket leányom.

- Látod lányom, a patak bevisz bennünket az erdőbe. Ott azután elbújhatunk.

A két nő most már ereje végső megfeszítésével bukdácsolt a patakban a menedéket adó erdő felé.

- Anyám mindjárt elérjük az erdőt, csak egy kicsit tarts ki.

Valóban már az erdő közel volt, lassan el is érték annak szélét. Ott az öregasszony melléből megkönnyebbült sóhaj szállt ki, és már ki is akart jönni a vízből.

- Itt még ne anyám. Hátha idáig jönnek. Tudod a kutyák nagyon ügyesek.

Így aztán tovább gázoltak a patakban. Még hallották a csaholást és a szitkok hangja is hozzájuk érkezett. Úgy látszik, megtalálták azt a helyet, ahol a két nő a patakba ment. Milyen szerencséjük is volt. Csak így menekülhettek meg. De milyen jó volt, hogy továbbra is a patakban mentek. Az üldözők elértek az erdőig, de ott is hiába szaglásztak a kutyák, nem találtak semmit.

A két nő fáradtan ment tovább.

- Itt le kellene pihenni, leányom!

- Nem anyám, ezek tovább folytatják az üldözést. Nekünk biztonságot egyedül a mocsár jelent. Oda kell mennünk mindenképpen.

- Jól van lányom - adta meg magát az idős asszony.

Szerencsére mindketten a munkához szoktak, mert különben nem bírták volna a szokatlan erőfeszítést és az izgalmakat.

Talán egy félórai gyaloglás után elértek a poros, földes útra, amely már a mocsárhoz vezetett. Távolról egy kocsi zörgése verte fel a csendet.

- Megint üldöznek, leányom, bennünket.

- Nem anyám. Úgy vélem ezek a mocsárhoz igyekeznek, de azért bújjunk el a bokrok közé. Ha valóban barátok, akkor majd felkéredzkedünk a kocsira.

A két nő feszült figyelemmel leste, amint a lovas kocsi nyugodt trappolással közeledik az úton. A holdvilágnál nem lehetett kivenni a közeledő arcát, csak az alakja látszott a homályban, de a faluban jól ismerik egymást, sőt a szomszéd falubelieket is, és az idős, de még mindig éles szemű Rózsi felkiáltott.

- Ezek Mandák Józsefék.

A két nő már futott az útra és kiáltoztak, integettek a kocsinak. A kocsis is észrevette a két nőt, akik nehéz körülmények között egyedül tartották fent magukat. Néki is jó szeme volt, nyomban megismerte a két nőt, bár a szomszéd falubeliek voltak. Nyomban megállt a két nő mellett.

- Na, üljetek fel gyorsan. Aztán sietünk, nehogy katonákkal találkozzunk, mert elszedik, amink van.

A két nő gyorsan felkapaszkodott. Az idős Rózsinak kissé nehezen ment, de felülről két erős férfikar húzta, míg leánya tolta felfelé. A fiatal Rózsi a bakra ült Mandákné mellé, míg anyja a szekéren foglalt helyet egy ugyanolyan idős asszony, Mandák nagymama mellett.

A kocsis, a Mandák gazda rásuhintott ostorával az egyetlen lóra, ez nagyot rándítva a szekéren megindult. Közeledtek már a mocsárhoz, de azért Mandák gazda gyorsabb ügetésre fogta lovát. Ki tudja, mi minden történhet a még hátralévő rövid úton is. Távolabb egy gépkocsi fénye világított be az éjszakába.

- Hüj, ez német kocsi! - kiáltott fel Mandák. - Gyű! Gyű! Te csikó! Gyű!

A ló most már gyorsabban húzta a kocsit. A nők fehérre válva ültek a szekéren. Talán ez a vég? Már, már azt hitték, megmenekültek, most pedig eléri őket a végzet.

Mandák gyorsan felfogta a helyzetet. Itt nincs már más menekvés! Itt már nem lehet kímélni a lovat. Vagy sikerül megmenekülni vagy agyonlövik őket. Itt háború van, itt nem teketóriáznak. Éppen így lőtték le a szomszéd Miskát. Megfogták, amint a mocsár felé szállította az élelmet.

- Na gyű, te fakó!

Hatalmasat húzott a ló hátára, az kínjában nagyot nyerített, de aztán oly vágtába fogott, hogy egy versenylónak is becsületére vált volna. Bizonyára megérezte, hogy ő is az életéért fut.

Szerencsére eléggé köves volt az út, a gépkocsi sem haladhatott túl gyorsan, de fénykévéje nem volt már túl messze, a fénycsóva egykettőre elérhette az üldözötteket. Ha ez bekövetkezik, akkor rossz út ide vagy oda, a németek megnyomják a gázpedált, aztán már nem segít semmi, talán már nem is tudnak elmenekülni.

Ismét pattogott az ostor. A lovacska sem tiltakozott a szokatlan bánásmód ellen, megérezve, hogy gazdájának szüksége van most rá, és csak így tudja értésére adni, hogy lehetőség nincs. Futott is olyan gyorsan, ahogy csak bírt.

Pár száz méter volt csak hátra, hogy a mocsár szélét elérjék, amikor az autó fénykévéje már megvilágította a szekeret. A nők ajkán felhangzott a sikoly.

- Csak most gyorsan, fakó, gyorsan, mert különben valamennyien búcsúzunk az élettől. A nőkre még rosszabb sors vár, de lehet, hogy téged sem kímélnek.

Egy géppisztolysorozat húzott el mellettük. Bizonyára a gépkocsi ablakából kihajolva lőttek. Szerencsére így nem találtak el senkit.

Talán az utolsó fohász hangzott el, amikor Mandák gazda a mocsár szélén megrántotta a gyeplőt.

- Gyorsan le! Le! Szálljanak már le! - kiáltott a kocsin reszkető nőkre. Azok nyomban magukhoz tértek az erélyes férfihangra. A kis Rózsi már ugrott is le a kocsiról, és lesegítette anyját is. Mandákné ugyancsak anyját segítette le a szekérről.

- Fussatok gyorsan a csónakhoz, míg én kifogom a lovat.

- Ne maradj itt! Gyere! - kiáltotta Mandákné.

- Nem hallottad mit mondtam, asszony? - kiáltotta Mandák, ahogy csak a torkán kifért.

A nők rohantak a csónakhoz, míg Mandák, amilyen gyorsan csak lehetett, kifogta a lovat, és az ostorral akkorát ütött az állat farára, hogy az ijedtében beugrott a vízbe. Aztán Mandák is rohant a csónak felé, úgy ahogy csak bírt. Jól tette, hogy gyors volt, mert már a gépkocsi is fékezett a parton.

Mandák ellökte a csónakot a parttól. Szerencséjére itt elég sásos volt a part, és alig pár méterre már takarta a menekülőket.

- Mindenki hasaljon le a csónakban. Nem baj, ha egymásra is, mert ezek lőni fognak.

Még be sem fejezte a mondatot Mandák, amikor már fel is ugatott a géppisztoly. Aztán még kettő, vagy három.

Mandák ügyesen oldalt fordította a csónakot, igyekezett oldalt távolodni a parttól.

- Fényszórót neki - kiabálták a németek.

Mandák elég jól értett német nyelven, nyomban tudta, mit akarnak. Meg is húzta az evezőt, ahogy csak bírta.

- Itt van még két evező! - kiáltott fel a kis Rózsi.

- Húzd csak még, ha tudod.

- Tudom-e? - kérdezte a leány. - Persze, hogy tudom, apámmal sokat gyakoroltam.

Most már ketten húzták az evezőt. A csónak gyorsabban ment. Sikerült eléggé eltávolodni a parttól. Ahogy számítottak rá, a gépkocsi motorja felberregett, és az autó egészen a mocsár széléig jött. Fényszórója messzire bevilágított a mocsár közé. Mandákéknak szerencséjük volt, mivel sikerült jobban oldalra haladniuk, mint ahogyan tervezték, a fényszóró csóvája nem érte el őket.

Az autó a parton manőverezett, hol idébb, hol odébb fordult, hol itt, hol ott közelítette meg a partot, hogy fénykévéjét minél jobban szétszórhassa és bevilágíthassa a terepet.

Úgy látszik, megpillantották őket, mert ismét felugattak a géppisztolyok.

- Az istenit nekik, ezek még kivégeznek bennünket. Húzz Rózsi oldalt.

Sikerült újra kikerülni a gépkocsi fénycsóvájából, de már távolabb is voltak, az utánuk küldött golyók már nem tehettek bennük kárt.

- Na, most itt várhatunk, mert a szegény lovat sajnálnám. Hosszú évekig gyűjtöttem rá, most nem szívesen hagynám veszni - mondta Mandák gazda, és gyorsan beevezett a nád sűrűjébe. Ott nyugodtan ringott a csónak. A csónakban ülők hallgattak, senki nem szólt egyetlen szót sem a másikhoz.

Csendesem hallgatták a káromkodásokat, a szitkozódó hang még elhallatszott rejtekhelyükre. Egyszer csak az is elhallgatott, aztán felzümmögött újra a motor, és a gépkocsi visszaindult az éjszakába, valószínűleg oda, ahonnét elindult.

- Most se szóljatok semmit! Te meg Rózsi, halkan evezz, mert lehet, hogy valakit itt hagytak lesben, hogyha észrevesz bennünket nyomban lőjön.

A csónak most halkan siklott a vízen. Óvatosan és csendesen merítették a vízbe az evezőt. Nemsokára hallatszott is az ismerős nyerítés.

Igazuk volt, maradt itt őrszem, mert egy sorozat süvített a hang irányába. Szerencsére a nád eltakarta őket és most a hold is elbújt a felhők mögé, így a vaktába kilőtt sorozat messzire elkerülte őket.

- A lovat egy darabig úsztatjuk. - Aztán Mandák kiadta a parancsot: - a lovat messzebb nem vihetjük magunkkal, mert ott már veszélyes a mocsár, a ló belefulladna. Kikötjük a nagy szigeten, és alkalomadtán elvisszük. Csak a szekeret tudtam volna megmenteni!

- Mi vittünk már a szigetre élelmet - szólt nyomban a kis Rózsi.

- Hát, ha másként nem lesz, igénybe vesszük azt is - szólt most már mosolyogva Mandák gazda. - Tudod, valamikor sokat segítettem apádnak és ő is nekem. Most sem szégyellnénk egy kis ennivalót elfogadni, majd visszaszolgáljuk mi is.

- Most már bőségesen visszaszolgáltátok fiam! - válaszolt leánya helyett az idősebb Rózsi. - Nektek köszönhetjük az életünket.

- Mi is maguknak - mondta mély meggyőződéssel Mandák. - Ha maguk nem figyelmeztetnek, hogy veszély van, akkor továbbra is lassan jöttünk volna, és csak a véletlen mentett volna meg bennünk, ha egyáltalán megmentett volna.

- Lényeg, hogy megvagyunk! - sóhajtott fel az izgalomtól lassan magához térve Mandákné.

Már hajnalodott, amikor a kis szigetre érkeztek. Itt mindig béke volt, van és lesz is, akárhogy dúl kint a háború.

A három nő alig tudott helyére menni, és ott kimerülten rogytak a puszta földre. Hamarosan valamennyien az igazak álmát aludták. A kis Rózsi úgy látszik álmában vívta meg harcát a német tiszttel, mert néha szép kis arcocskája a dühtől torzult el és teste meg-megvonaglott.

XLIX.

Nagyon fáradtak lehettek a hétalvók. Feljött a nap és lassan leszállt az este, de még mindig nem ébredtek fel. Csak az új reggel kora verőfénye ébresztette fel álmukból a súlyos megrázkódtatásukat kipihenő embereket. Mindenki felkelt már, csak Mandák gazda aludt, mint a tej. Mire ő is felnyitotta szemét, az asszonyok már készítették a finom gulyást. Ma szándékosan nem halat készítettek, mert meg akarták ünnepelni a megmenekülésüket. Hoztak ide a szigetre annyi mindent, hogy abból bőségesen tellett.

Mindenkinek jó kedve volt, csak Mandák gazda szomorodott el, és ő is csak akkor, amikor a szekérre gondolt.

- Na, most lányok berendezkedünk az új életre. Egy darabig úgy vélem itt kell élnünk.

Egy darabig tervezgettek, aztán úgy határoztak, hogy együtt felépítenek maguknak egy kis faházat. Két szobája lesz. Az egyikben Mandák gazda fog lakni családjával, a másikban majd az asszonyok. Odébb elég berek fa van, ami ugyan nem a legjobb építőanyag, de ha nincs más, megteszi ez is.

- Nem hagy nyugton a szekér - mondogatta Mandák gazda. - Majd elmegyek és megnézem én azt, hátha még nem vitték el, talán valamit meg tudunk még menteni.

- Elmész ám a frászt - kiáltott bosszankodva a felesége. - Nincs szükségem arra, hogy ilyen fiatalon özvegy maradjak.

Az asszony ugyan tudta, hogy férje kedvét ettől nem tudja elvenni, de legalább elodázhatja, hogy útra keljen. Addig talán elmúlik vagy csökken a veszély.

Dél körül azonban újabb vendég érkezett. Megérkezett egy tutaj. Két szekér és két ló is volt rajta. Alig tudta a gazdája a tutajt irányítani, bár jó markos legény irányította. Ő volt a Markos Peti. Hogy tudott egy ilyen erős legény a katonaságtól megmenekülni? Erről nem szólt a krónika. Nehezen ment az biztos, mert makkegészséges volt őkelme és olyan erős, hogy az szinte hihetetlen. Egy tele szekér hátulját is meg tudta egyedül emelni.

A parton már többen várták, míg Markos Peti a sziget déli oldalán kiköt a tutajjal. Előbb az asszonyt, aztán a két gyereket segítette le, és végül nekiállt, hogy a lovakat leterelje.

- Ez a fakó! - kiáltott Mandák gazda.

- Az bizony a - válaszolt nevetve Markos Peti. - Egy szekeret is hoztam hozzá.

Markos Peti ugyan hallgatott, de az asszony elmesélte, hogy csapta be Peti a katonát, amikor a bokor mögül előbújva géppisztolyt fogott rá. Mutatta is a szekérre hajított géppisztolyt.

A szekeret azért hozták el, mert gondolták, hogy valaki azt már nem tudta elhozni. Ők pótolták. A lovat meg a kis szigeten találták, amely mellett elhaladtak. A lovacska már elszakította a kantárt és ott futkosott a kis szigeten. Még szerencse, hogy nem futott a lápba.

- Okos ló ez! - simogatta meg lova nyakát Mandák gazda. - Hanem aztán Peti, gyere már ide, igyál egy kis bort. Jót fog tenni a nagy izgalomra.

- Az már igaz - hagyta helyben Peti.

Meg is indultak már, amikor a sziget túlsó oldalán távolról motorberregés hallatszott.

- Motorcsónak! - állapította meg Peti szakértelemmel.

Hol szerezte ez az ember ezt a nagy ügyességet, senki nem tudta megmondani, de nagy erején kívül ügyes és ravasz is volt. Azt szokta mondogatni, hogy egy üveg pálinkával is el lehet sok mindent intézni, csak tudni kell, mikor kell odaadni.

Szinte valamennyien a sziget túlsó oldalához futottak. Valóban egy motorcsónak közeledett a szigethez. Négy katona volt benne és egy civil. Egyenesen a szigetnek jöttek.

- Nézzétek Mocsok Gergely van benne! - kiáltott fel Peti. - Az áruló ránk hozza őket.

Valójában Marton Gergely volt az, de mióta mindenki tudta róla, hogy a rekvirálásokban segített, a falu népe Marton Gergely helyett Mocsok Gergelynek hívta.

Mocsok Gergely a szigetre mutatott. A motorcsónak arra vette az irányt. Gergely még valamit mutogatott a németeknek, de azok úgy látszik, nem értették meg. A motorcsónak csak jött megállíthatatlanul, míg végül a sekély talajon megfeneklett.

Két német már ugrott is ki a csónakból, de vesztükre. A két szerencsétlen ember nyomban süllyedni kezdett. Szörnyű, velőtrázó halálsikoly verte fel a sziget csendjét. Szinte mindenki dermedten nézte, míg a két ember végleg eltűnik a mocsárban.

A csónakban maradt katonákat szörnyű düh fogta el.

- Hinaus! - ordította, és a géppisztoly csövével taszigálták ki a csónakból Mocsok Gergelyt. Néki tulajdonították két bajtársuk elvesztését. Mocsok Gergely nem akart kimenni a csónakból. Tudta, hogy ez a halálát jelentené. Valamikor ő is sokat forgott ezen a részen, ő is ugyanúgy dugta el a búzát, a kukoricát, mint bárki más.

- Hinaus! - hallatszott ismét az erélyes felszólítás.

Mocsok Gergely térdre esett és összetett kezekkel könyörgött az életéért. Úgy látszik ez sem használt, mert felugatott az egyik géppisztoly. Azután a szétkaszabolt testet kilökték a motorcsónakból. A lélek már kiszállt a testből, amikor szép lassan a mocsárba süllyedt.

Aztán mintha a két katona minden mérgét a környezetén akarta volna kitölteni, jobbra-balra lövöldözött. A sziget új lakói annak köszönhették megmenekülésüket, hogy idejében hasra vetették magukat.

A két német lőtt, lőtt cefetül. Úgy látszik tele voltak méreggel, két társuk borzalmas halála alaposan megtépázta idegzetüket. A dühnek ez az orgiája hamarosan elcsitult, elhallgattak a fegyverek. Elfogyott a töltény. Most már a két katona csak kiáltozni tudott.

- Ne menjetek a közelükbe. Hátha van még töltényük! - rángatta vissza hites urát Mandákné.

- Ha lenne Olga, ezek azt is kilőtték volna már.

Most már senkit sem lehetett visszatartani, hogy a csónak közelébe menjen.

A két katona dühösen nógatta az embereket, hogy szabadítsák ki őket ebből a kátyúból. Csak gúnyos kacaj volt a válasz.

A két ember nehezen értette meg, hogy a mocsár foglyává vált. Nem volt kezükben semmi, még egy evező sem. A csónakot csak úgy lehetett volna megmozdítani, ha valamelyik kiszáll, de ez a biztos halált jelentette. Ezt bizonyította két társuk halála is.

Hosszú kiabálás, ordítozás, aztán mégis csak elhallgattak és leültek a csónak fenekére. És némám meredtek maguk elé. Aztán ismét kiáltozni kezdtek. Előbb durva, majd szép hangon, aztán könyörögve, de senki nem hallgatott rájuk. Az emberek már szétszéledtek, mindenki végezte dolgát, ahogy tudta. Este volt csak csoda. A két ember úgy kiabált, hogy a sziget

szinte megrendült bele. Senki nem szólt vissza, hagyták, hogy a két ember csináljon azt, amit akar.

Másnap estefelé a két ember már zokogott a csónakban. Egy-egy nő megsajnálta őket, halat dobott feléjük. Nem törődtek a szálkával, úgy zabáltak, ahogy a torkukon befért. A hal valamelyest csillapította éhségüket, de ettől még szomjasabbak lettek.

Este ismét kezdődött a zenebona. Kiabálás, sírás, rívás. Szörnyű volt már hallgatni.

- Eresszetek beléjük ebből egy golyót - mutatott Markos Peti a lőfegyverre.

- Hová gondolsz?

- Gyilkosok vagyunk mi? - kiabálták az asszonyok.

- Így is megölitek. Ha beleeresztünk egy-két golyót, akkor legalább nem sipákolnak többé.

- Azt nem!

- De akkor mit csináltok velük? Ha elengeditek őket, rátok hozzák a többit.

- Nem bánjuk, csak maradjanak ott.

A sipákolás, őrjöngés, zokogás addig tartott, míg a két teljesen kimerült ember el nem aludt.

Másnap, amikor újra feljött a nap és ragyogó sugaraival beragyogta a környéket már csak egy férfit talált a csónakban, aki búsan, maga elé meredve ült.

- Nézd, az a szerencsétlen ember biztosan kimászott a csónakból. Látod ott a nyoma. Azt hitte, hogy hason csúszva kijut. Nem ismerte ez a mocsárt. Látod, a másik, nézd, hogy imádkozik.

Mandák gazda nem állhatta meg, hogy ne szóljon oda: - Na, német, mehetsz a társad után.

Most a német szinte szívfacsaró hangon elkezdett könyörögni. Ez már valóban a végső kétségbeesés volt. Mandákon kívül nem értették, mit mond, de a hang olyan szívfacsaró volt, hogy nékik is megfájdult a szívük.

- Mit mond? - kérdezte urát Mandákné.

- Azt, hogy három gyermeke van otthon.

- Miért jött akkor ide? - kérdezte bosszúsan az asszony.

- Mert küldték lelkem - válaszolt a férj.

- Ne kínozzuk tovább, húzzuk ki.

- Még mit nem! Hogy eláruljon bennünket. Inkább fojtsátok meg.

Mandák gazda kérdezte az embert, hogy kicsoda, hol él?

- Látjátok ez tanító. Olyan, aki a gyermekeinket tanítja.

- Miért jött mégis ide? Kérdezd meg tőle, Franci!

- Azt mondta azért, mert küldték.

- Kérdezd meg, ha kiszabadul, nem fog-e bennünket bántani?

- Ez örül, ha kiszabadulhat a biztos halálból.

- Na, nem bánom. Szabadítsuk ki.

Egy nagy követ kötöttek egy rongydarabra és azt egy kötélre. Aztán a követ bedobták a csónakba.

- Fogd, német, az oldaladhoz és feküdjél hasra.

Jól látszott a szerencsétlen emberen, hogy az utolsó erejét feszíti meg. A követ utolsó erejével szorította a csónak oldalához.

Két férfi fogta meg óvatosan a kötél végét és lassan, vigyázva húzták ki a csónakot. Az centiméterről centiméterre jött előbbre. Markos Peti nem egyszer törölte meg verejtékező homlokát. Egy rossz mozdulat, aztán a csónak máris elsüllyed a benne lévő emberrel a mocsár mélyére.

Talán egy félóra is eltelt, amire a csónak biztos partot ért. Ott kisegítették a csónakból a minden tagjában reszkető embert, aki aléltan esett a földre.

- Hagyjátok, ne mozgassátok. Most ez a legjobb orvosság. Egy kis vizet hozzatok. Azt a szájába öntjük, aztán hadd feküdjön itt, majd magához tér. Aztán majd elhelyezzük. Remélem tudni fogja, hogy innen nem szabadulhat meg.

A katona oly mélyen aludt, hogy valóban csak másnap késő délután tért magához. Az eléje rakott ételt csak úgy falta, hogy azt még a legéhesebb koca is megirigyelhette volna.

Pár nap telt el, a német egészen magához tért. Mandákkal jól elbeszélgetett, de egy kissé pötyögött is magyarul.

- Látod, ha mindenütt így megértenék egymást az emberek, soha nem lenne háború - mondotta néki Mandák.

A tanár gyakran mondogatta: Goethe, Schiller, Heine, de nem értették meg. Ezeknek az embereknek nem volt nagy műveltségük, de szívük annál melegebb volt.

Rövid idő múlva ez a német olyan jól érezte magát ebben a melegszívű társaságban, hogy ha nem lett volna három gyermeke, talán nem is kívánkozott volna haza. Bizonyára sok mindenre megtanította volna a mocsarak népét, ezeket a kérges kezű, de melegszívű parasztemberekét.

L.

A mocsárban teltek a napok, itt is megállíthatatlan az idő. Ha nehezen is, de figyelemmel tudták kísérni az eseményeket.

Hamarosan híre kelt, hogy elmentek a németek, jöttek az oroszok. Aztán egy újabb csónak jött. Magyar katonaruhás ember ült benne és két orosz. Az itt lévők most láttak először oroszt. A magyar katonaruhás férfit jól ismerték. István barátjának volt a fia. Az öreget elhurcolták, a fiát kiküldték a háborúba. Úgy látszik, ő is hazajött már.

- Mi van gyerek? - kiabáltak neki.

- Majd ha odaérek, megmondom.

- Hová mész? Nem tudod, hogy merre kell jönni?! - kiáltott Markos Peti a fiatal katonára.

Ő valóban gyorsan észrevette a veszélyt, és nyomban oldalt kormányozta a csónakot.

- Na, mi van? Mi hírt hoztál? - kérdezték az emberek, amikor a fiatal katona kiugrott a csónakból.

- Jót! - válaszolta a fiatalember.

- Hát ezek kik? - kérdezték a férfiak, a csónakból kiugró gimnasztorkás katonákra mutatva.

- Orosz katonák! A parancsnok küldte őket.

- Aztán mit üzent az orosz parancsnok? - kérdezte Mandák.

- Azt, hogy gyertek vissza megművelni a földet. Meg aztán, ha földet akartok kapni az uradalomból, akkor azonnal gyűjjetek.

Értetlenül néztek egymásra a kis sziget partján, de nem szóltak semmit. Leültették a vendégeket, és a maradék húsból jó ételt főztek. Oly jó kedvük lett, hogy nótára gyújtottak, csak úgy zengett a nádas.

Hosszas tanakodás után aztán úgy határoztak, hogy előbb megnézik, mi van otthon, azután viszik el, amit a szigeten hagytak.

Mandák gazda kissé félve fogta be a lovat. Oly sok mindent hallott ő már, mit lehessen tudni. Lassan elindult a szekér. Erre a szekérre még ráfért Rózsi és leánya is. Mandák nem is engedte volna el őket gyalog. Többen kocsival indultak el, többen gyalog. Úgy nézett ki most ez a népség, mint egy sivatagi karaván az indulás előtt.

Nem messze a falutól a két Rózsi leszállt. Nagyon megköszönték a segítséget.

Ugyanolyan félve mentek be a házba, mint ahogyan eljöttek onnan.

A ház ajtaja nyitva volt. A két nő dobogó szívvel lépett be rajta. Felmentek a verandára és onnan benyitottak a szobába.

Egy fiatal férfi ült az asztal mellett orosz katonaruhában. A vállán két aranycsillag.

A fiatal férfi amikor meglátta a nőket, felállt az asztal mellől és odajött a hölgyekhez, és mosolyogva fejet hajtott. A két nő hirtelen nem is tudott semmit mondani, úgy álltak az ajtóban mintha megkövültek volna.

A fiatal orosz tiszt lassan, magyarul pötyögve elmagyarázta, hogy rövid ideig itt fog lakni, ide van beszállásolva. Ne féljenek tőle, nagyon fog a nőkre vigyázni.

Fiatal Rózsi arca tűzpiros lett, amikor szeme találkozott a fiatal katonáéval. A pillantás mintha őt is zavarba hozta volna, mert kétszer is megköszörülte torkát.

Valami megfejthetetlen titok, hogy két ember miként vonzza egymást. Az egyszerű mágnesnél megállapítható, melyek azok a sarkok, melyek vonzzák egymást, és melyek taszítják, de a férfi és nő kapcsolatában mindez annyira kiszámíthatatlan és annyira váratlan, és néha legalább annyira csodálatos, mint a fizika legtitkosabb kísérletei. Miért van az, hogy két egymáshoz való, egymáshoz teremtett ember sokszor évekig van egymás társaságában, és nem érez egymás iránt semmit, és miért van az, hogy két ember, akik néha csak pillanatokra látják egymást, úgy érzik, mintha évek hosszú ismeretsége kapcsolná őket egymásba, és valami feléled bennük, valami ami mágneses delejként vonzza őket egymáshoz? Miért van az, hogy néha pillanat műve az oly elszakíthatatlan kötelék, amelyet csak a sír tud szétszakítani? Az élet kiszámíthatatlan megfejthetetlen rejtélye ez. Talán ez a legcsodálatosabb rejtély, amelynek megfejtése titkáért sokan vagyonokat, de talán még életüket is áldozták, hiszen a legcsodálatosabb titkot, a szerelem titkát ismerhetnék meg. Az élet ezt a titkot a legátláthatatlanabb lepelbe takarta. Aranyos, csodálatos lepel, de áttekinthetetlen.

Talán pillanatokig tartott, hogy egymásba mélyedt a két szem, és a következő pillanatban egy feszes vigyázzba meredő tiszt emelte kezét sapkájához, tisztelgett a két nőnek.

A két nő, anya és lánya, elindult a konyhába, hogy ott is megnézze történt-e valami változás, míg ők nem voltak otthon.

Úgyszólván semmi. Nem mintha a német tiszt nem lett volna dühös. Annyira megtetszett néki a leány, annyira megkívánta, hogy elvesztése miatt bosszút esküdött, de a sors közbeszólt. Olyan gyorsan jött a váratlan támadás, oly gyorsan el kellett menekülni, hogy maga is örült, hogy saját irháját menteni tudta.

Így maradt minden, ahogy volt, csak nagy volt a rendetlenség.

Rózsi és leánya nyomban nekiálltak, hogy rendet rakjanak. Az elég gyorsan sikerült.

Gyorsan előkerült a sonka és kolbász. Volt zsír is. Ki gondolt volna a németek közül arra, hogy a kéménylyukban milyen kitűnő sonka van, vagy a kamra téglapadlója alatt milyen ügyes kis gödör, hogy csak a téglát kell kissé elhúzni és máris ott a kolbász és a szalonna.

Elkészült az ebéd, és amikor egy régi ezüsttálcán - amit Rózsi még a bárónőtől kapott - leánya felvitte az ételt az orosz tisztnek, szíve majd kiugrott helyéből. Félve kopogott az ajtón, a lábai remegtek, amikor az erélyes férfihang kiszólt. Fel sem tudott nézni, miután a tálcát letette az asztalra.

A férfi csak annyit mondott tört magyarsággal: köszönöm. Ez a szó, mintha a leány szívébe hatolt volna.

A leány remegő lábakkal jött ki a szobából, de miután betette az ajtót, a férfi sokáig nézett utána, mintha az ő testét is valami áram járta volna át.

Nem sokkal később ugyanez a jelenet megismétlődött. Most a férfi hozta a tálcát. Ő sem nézett fel és ismét csak annyit mondott: köszönöm, és már nyomban be is tette az ajtót. Most a leány nézett sokáig utána. A férfi, ez a még fiatal, de súlyos harcokban halált megvető bátorságával kitűnt fiatal férfi, aki kora ellenére hadnagyig küzdötte fel magát, szívében tele nyugtalansággal sietett felfelé a veranda lépcsőjén. Szobába érve megállt annak közepén, és hosszasan bámult a semmibe. Csak akkor rezzent össze, amikor legénye feszes vigyázzban tett jelentést.

Elment a legény, a tiszt újra egyedül maradt a szobában. Milyen furcsa is az élet. Vérzivatarok között, az élet-halál mezsgyéjén jött idáig, állandó harcban az ellenséggel. A vérgőzös, pusztító háború közepén itt ez a békés sziget, hol ez a szép leány, kék, ártatlan szemekkel néz rá, és körülötte eltűnik minden, eltűnik a gond, a szenvedés, és úgy érzi, mintha a paradicsom kellős közepébe került volna.

Elhessegette magától a gondolatot, de akár akarta, akár nem, a kékszemű leány képe ismét és ismét megjelent szemei előtt.

Pár nap telt el, a leány elkerülte a tiszt szobáját, a tiszt elkerülte a leányt, de ez az ösztönös távollét még erősebb vágyakozást szült. Most már a tiszt álmában is megjelent a leány bájos kis arca, őszinte kék szeme, amelyben a tenger színei ragyogtak, a szép magas homlok, a szépen ívelt, kissé érzéki ajkak, a leány kimondottan szép, lassan nőiessé formálódó alakja. Azé a leányé, aki szakasztott olyan szép volt, mint anyja fiatal korában.

Végül a tiszt szánta el magát, hogy megkeresse a konyhában kuporgó családot. Hiába állt a szoba üresen, a két nő nem jött fel a szobába, bár a szoba külön ajtón volt megközelíthető, nem kellett átmenni a tiszt szobáján.

A tiszt úgy érezte magát, mint valami roham előtt, sőt itt még bizonytalanabbul. A harchoz hozzászokott már, az életét sem féltette különösebben, de ide, ide szinte félt bemenni. Kétszer is hozzákezdett, míg bekopogott a kis ajtón.

Az anya a tűzhely mellett állt, a leány a konyha sarkában. Amikor a két fiatal szeme összetalálkozott, az egyébként is bársonyos arc bíborvörössé változott. A tiszt szíve is hevesen dobogott, és ami eddig nem fordult még elő vele, szinte alig tudott előrelépni.

- Egy kis vízért jöttem mama! Mondták, hogy maguknál valami jó forrásvizet lehet inni.

- Igen fiam, a közeli hegyoldalon van a forrás, onnan szoktunk ivóvizet hozni. De hogy töröd ilyen jól a magyart?

- Apám magyar volt. Még az első világháborúban fogságba került és Oroszországban maradt. Amióta apám elhalt, nem gyakoroltam a nyelvet. Itt Magyarországon gyakoroltam. Könnyen tanulok - mondta a tiszt zavartan.

Kiejtésén észre lehetett venni, hogy töri a nyelvet, de elég jól beszélt magyarul.

- Németül is ilyen jól tudsz? - kérdezte a tűzpiros Rózsi.

- Olyan jól azért nem!

- Magyarul elég jól beszélsz.

- Hála édesapámnak.

Az idős asszony odacsoszogott a vizes polchoz. Merítőkanállal vizet akart meríteni egy szép piros pohárba.

- Meleg ez a víz. Hozz egy vödörre, leányom!

- Igen, anyám!

- Segítenék én is - vállalkozott a hadnagy.

A két fiatal együtt ment vízért. Lassan mentek, mindketten szívdobogva. A tiszt vitte a vödröt, a leány mellette haladt. Hallgattak mind a ketten, csak néha nézték lopva egymás arcát.

- Szép helyen laktok! - mondta az orosz tiszt, hogy megtörje a hallgatag, de talán annál beszédesebb csendet.

- Igen, de korábban Pesten laktunk.

- Pest, Buda! Voltam ott is. Nagyon szép város, de azért itt szebb - nézett a leányra.

A leány ismét elvörösödött. Nem mert a tisztre nézni, míg meg nem érkeztek a forráshoz.

A forrás nem volt túl messze. A telekvégről lehetett megközelíteni. Egy dombocska patkószerűen bemélyedő közepén volt, onnan tört fel a víz. A forrás körül bokrok és fák voltak. A természet nem volt fukar ezzel a vidékkel. Nagyon szép volt itt a táj.

A hegyoldalból, a forrástól induló kis ér kis patakba torkollott, melynek vizét nem régen járta meg két, a félelemtől didergő asszony.

- Itt igazán szép minden, olyan mintha otthon lennék.

- Messze laksz innen?

- Nagyon messze.

- Akkor sokáig tartott, míg ideértetek.

- Bizony, nagyon sokáig.

A tiszt ezt igen mély átérzéssel mondta. Lelki szemei előtt megjelentek a nem is oly régi képek, a kemény harc képei, oly csaták emlékei, amikor minden négyzetcentiméterért kemény harcot kellett vívni.

- Igen, nagyon sokáig jöttünk, és közben annyi ember veszett el.

A leány önfeledten nézte a tiszt férfias arcát. A katonasapka igen rakoncátlan hajat takart, melynek fürtjei minduntalan ki akartak bújni a sapka alól. E hajfürtök széles, magas homlokot takartak. A férfiasan előreugró áll, igen férfias külsőt adott ennek a jóképű fiatalembernek. Megjelenését előnyössé tette izmos, kisportolt alakja is.

- Már régen katona vagy?

- Nem olyan régen. Előbb állatorvos akartam lenni. Majdnem három évet elvégeztem az egyetemen, de azután katonai főiskolára iratkoztam be, jött a háború, tanulmányaimat meg kellett szakítani.

- Most legalább a gyakorlatban tanulod meg a katonáskodást.

- Sajnos, ez túl jó lecke.

A forráshoz értek. A férfi a csordogáló víz alá tartotta a kannát. A kristálytiszta víz lassan folydogált a kannába.

Olyan szép volt a csodálatos táj, és a két fiatal úgy érezte, mintha igazi tündérországba tévedt volna, oda, ahol mindig béke, ahol még mindig boldogság van és végtelenül nagy, fenséges szerelem.

Mintha mágnes húzta volna össze a két ember forró tekintetét, azok önfeledt boldogsággal néztek egymás szemébe. Ki tudna ellenállni a mindent elsöprő vágynak? A két fiatal ajka forró csókban forrott össze.

Mintha valaki varázspálcával érintette volna meg a két fiatal szívét, bensőjük remegett. Aztán a leány, akit a hatalmas boldogság váratlanul ért, aki még nem volt felkészülve ily nagy érzelem befogadására, megijedt ettől a szokatlan érzéstől, amitől a lelke mélyéig megremegett, s futásnak eredt.

A tiszt ugyancsak végtelen boldogsággal lelkében bámult a tovatűnő tündér után, az ő szíve is tele volt szerelemmel.

A leány közben futott. Előbb riadtan, aztán egyre boldogabban, hiszen a boldogság olyan csodálatos valami, ami oly könnyűvé teszi az embert, mint a lepke, annak hatására az ember szinte szállni képes.

LI.

Több nap telt el azóta, amióta a két ember szívébe véglegesen beköltözött a szerelem. Mindketten küzdöttek ellene, de minél jobban harcoltak ellene, az még jobban megerősödött.

Éjjelente két ember álmodott nyitott szemmel, míg a leány felkelt és halkan kisurrant a lakásból. A konyhaablak előtti székre letelepedve fürösztötte hamvas arcát a holdvilágban. Nincsen a szívnek olyan rekesze, amit a holdvilág fátyolos fénye ki ne tudna nyitni, hogy aztán együtt ömölhessen ki ebből a kis női szívből a boldogság, öröm és fájdalom, egyszóval minden, minden együtt, amit szerelemnek hívnak.

A női szívnek ezt a hívó szavát ne érezné meg a másik szerelmes, aki ugyancsak nyitott szemmel fekszik a semmibe révedve? A szerelem holdkórosan engedelmeskedve az ellenállhatatlan erőnek ugyancsak felkel, és a sápadt hold fénye által megigézve kilép a ragyogó holdvilágban fürdő udvarra. Mintha két álomkép egyszerre elevenedett volna meg, a két szerelmes elbűvölten nézi egymást, aztán a végzet ereje feltartóztathatatlanul sodorja őket egymás karjaiba. A mindent elsöprő szenvedély bíborfátyolba takarja őket.

Másnap a két fiatal földöntúli boldogságtól ragyogó arccal egyszerre lép be a konyhába.

Az anyának gyanús volt a szokatlan távollét. Először még arra gondolt, hogy leánya valamilyen okból az udvarra ment, de akkor, amikor a két fiatal egyszerre állított be, nyomban megértette a körülményeket.

Rózsi idős volt már, nehezen mozgott, de az anyai ösztön nem veszett ki belőle. Csattant is már az anyai pofon.

- Nem, nem engedem! - kiáltott Iván.

- Mit tettél a lányommal, te?!

- Szeretem őt, mama! Elveszem feleségül.

Az anya nézte a fiatal tiszt becsületes arcát és őszinte tekintetét, és szeméből lassan kihunytak a villámok.

- Aztán hogy gondolod te ezt! Odavisznek, ahová akarnak.

- De visszajövök.

- Mondd, te ezt komolyan gondoltad? - nézett az idős asszony nagyon komoly, szinte velőkig ható tekintettel a fiatal tiszt szemébe.

- Igen, komolyan, anyám.

- Mi lesz, ha továbbvisznek?

- Visszajövök anyám. Vissza a föld alól is.

Éles anyai szeme megérezte az igaz szerelmet. Érezte, hogy a nyílt szemű fiatalember nemcsak kimondja azt, amit gondol, hanem amit kigondol, meg is teszi. Férje is egy orosz nőt szeretett meg, a leánya egy orosz férfit. Miért ne lehetnének ők boldogok? Csak azért, mert távolabb laknak egymástól? Sokan a földteke másik végén laknak, mégis rátalálnak egymásra. Talán becsapja a férfi. Anyai ösztöne súgta, hogy ez a férfi nem fogja őket becsapni. Lehetetlen, hogy ennyire őszintének, egyenesnek látszó emberben csalódni lehetne.

Az idős asszony, az egykori gyors, tűzről pattant nő, akit már annyiszor mart meg az élet, odavánszorgott a tűz mellé és leült egy székre. A két fiatal boldogan csókolta meg egymást, most már anyai engedelemmel.

Boldog napok következtek. Otthonuk lett a forrás, a környező erdő, de a leány megmutatta a csodálatos vidéket, amit reggelente a fénylő napsugár aranyoz be ragyogó színekkel, az ezer madár csodálatos világát, a suhogó nádast, az ezer életet élő, mindig új és új mocsárvilágot.

- Mintha otthon lennék - nézett körül önfeledten a tiszt.

- Szeretném, ha mindig itthon maradnál!

- Amint lehet, én mindig és mindenkor veled maradok.

- Ugye szép itt?

- Csodálatos! Talán szebb is mint otthon, mert itt van a mennyország és annak legszebb angyala.

- Óh, te kis hamis! - kiáltott fel boldogan a leány és forrón megcsókolta a férfit.

Napestig kalandoztak a mocsárvilágban. Eveztek a nádak között. Meglátogatták a kis szigetet és azokat a csodálatos helyeket, amelyeket Rózsi még apjával együtt tekintett meg.

A férfi szíve tele volt ezzel a csodálatos teremtéssel. Oly szép volt és oly csodálatos alakja volt ennek a leánynak, hogy a férfi alig tudta türtőztetni magát, hogy nyomban ölébe ne kapja.

- Olyan szép vagy. Gyere, hadd ölelgesselek meg.

- Nem, majd este, most szégyellem magam.

- Óh, te kis fukar. Ha így akarod, kénytelen vagyok belenyugodni.

Mindketten tele voltak az egymás iránti vágyakozással, de a leány türtőztette magát. Iván pedig uralkodott érzelmein. Nemcsak szerette ezt a csodálatos kis teremtést, hanem tisztelte is.

Talán ezek a legszebb percei az életnek, csodálatos, színes, meghitt hangulatok, az érzések ezerszínű árnyalata, dal, zene, minden ami szép, percekbe tömörül össze.

Leáldozóban volt már a nap, amikor a mocsár partján újra kikötöttek. Otthon egy kedves öregasszony várta őket finom vacsorával, és egy üveg, gondosan csomagolt, ünnepélyes alkalmakra félre tett borral.

Az este mámorítóan szép volt. A boldogság tavasza. Ezer csillag ragyogta be az eget, a holdvilág káprázatosan csillogott, mintha azt akarta volna mutatni, hogy ő is mennyire boldog. Sokáig nézték önfeledten az égen ragyogó ezernyi csillagot.

Az öregasszony lefeküdt már, a két fiatal még mindig a csillagokat bámulta ezen a lenyűgöző estén. A szenvedély ott vibrált ereikben, vágyak éledtek fel bennünk. Nem tudtak, és nem is akartak ellenállni néki. A két fiatal egymást átölelve indult fel a lépcsőkön, telve egymás iránti vágyakozással.

A kis szobában vibrált az izgalom, a vágy szinte pirosra festette a szobát. Szinte eltűnt az idő a két ember előtt, mintha valami rózsaszínű felhő, valami lidérces köd lebegett volna a két ember körül. Tomboló szenvedéllyel csókolták egymást a vetetlen ágyon.

A hatalmas szenvedély, mely hatalmába kerítette a tisztet, felébresztette benne a birtoklási vágyat, a férfi egészben akarta látni ezt a csodálatos nőt, úgy ahogy a természet teremtette. A lámpafény halványan világította meg a szenvedélytől izzó arcokat. A férfi remegő kézzel

ragadta meg a nő keblén a ruhát és a szenvedélytől szinte elvakultan leszakította azt. Láthatóvá vált ennek a gyönyörű nőnek minden szépsége, de láthatóvá vált egy csillogó kis ékszer, egy kis medalion is, a csodálatos női kebel közepén.

Talán a felismerés, talán a csodálkozás, talán a döbbenet, vagy mind együtt, megszelídítette ezt a pillanatokkal előbb szenvedélytől még eltorzult arcot.

A férfi lekapta a leány nyakáról a medaliont és a lámpa elé tartotta. Hozzáértő kezekkel nyomott meg egy kis gombot, az ékszer fedele felpattant és láthatóvá vált abban egy aprócska fénykép.

- Anyám! - hagyta el a férfi ajkát megdöbbenten e szó.

A két ember közé döbbent csend szorult, aztán a katona könnyes szemmel csókolta meg a leány homlokát: - Testvérem, féltestvérem! - kiáltotta magán kívül.

A hang hatására a leány is magához tér, az érzelmek skálája viharzott át ezen a leányszíven, és amikor tudata átfogta ezt a megrázó tényt, lassan megnyugodva ölelte újra át a férfit.

Ebben az ölelésben már nyoma sem volt a szenvedélynek, azt testvéri szeretet váltotta fel.

Két ember talált egymásra ezen az estén, két ember, akiket a vér kapcsolt egymáshoz, de az élet kiszámíthatatlan szeszélye eltávolította őket egymástól, hogy aztán ismét összekapcsolja őket.

Az anya még fent volt, amikor a leány megérkezett.

- Boldog vagy leányom?

- Igen anyám! Megtaláltam a testvéremet.

LII.

Tisztázódtak a körülmények. Iván elmondotta, hogy anyja a rettenetes mészárlásból úgy tudott megmenekülni, hogy a mocsáron keresztül meg tudott szökni. Hála férjének, akivel annyit kószáltak együtt a mocsárban, jól ismerte a láptengert. Hárman menekültek meg a kegyetlen ellenségtől. Aztán anyja megszülte őt és bizony nagy küszködés árán felnevelte. Férje emlékének áldozott azzal, hogy gyermekét, amennyire módja volt, férjétől tanult magyar nyelvre is megtanította.

A keményarcú férfinak könny szökött a szemébe, a fölött a kis sírhant felett, melyik apját rejtette.

Az élet, a felsőbb parancs úgy határozott, hogy Ivánéknak tovább kell menni. Újabb harcok, újabb küzdelmek következtek, és újabb sebesülés, és az azt követő kórházi ápolás, de a fiatal szervezet minden megpróbáltatást kihevert.

Életét két aggódó nő imája kísérte, a fiatal tiszt - bár bátorságból, határozottságból, elszántságból mit sem vesztett - átélte a nagy háborút, megérte a győzelem napját és kérésére visszahelyezték abba a faluba, ahol apja sírja volt és testvére is élt. A kis szobát részére fenntartották, azt tiszteletben tartotta az orosz parancsnokság a fiatal tiszt távollétében is, hiszen ők is értesültek arról, hogy a fiatal tiszt megtalálta apját.

Közben a faluban nagy volt a sürgés-forgás. Új történelmi időszak következett be, a magyar paraszt megkapta ősi jussát, azt, ami után a legjobban vágyott, a földet, amin szívesen dolgozott látástól vakulásig. E nagy történelmi időszak krónikásai bizonyára majd szívesen írják le annak eseményeit, azt a határtalan örömet, amikor a nincstelen zsellér, a jobbágyivadék saját kiosztott földjén tette meg az első kapavágást. Új honfoglalás volt ez, bár századokkal később következett be, mint az első. Most is új hazát teremtettek az első honfoglalók késői utódai. Mennyi történelmi vihar, politikai tájfun száguldott el e szerencsétlen haza felett, míg e hazában hazát leltek azok, akiknek mindene volt, csak sajátjuk nem, nincstelenek és koldusok milliói!

Pezsgő élet indult meg nemcsak a földeken, hanem a faluban is. Azok, akik soha nem politizáltak, akiknek századokon át csak „kuss” volt osztályrészük, kezdtek beleszólni az ország ügyeibe, ha ez nem is ment mindig könnyen.

Nem mindenki lehetett azonban maradéktalanul boldog. Nem volt boldog az ispán fia sem. A földjeinek egy részét kiosztották, kiosztották a bárói birtokot is, csak a kastély körül hagytak meg háromszáz holdat. Az ispán fia alig mozdult ki a házból. Gyűlölettel volt eltelve környezete iránt. Szinte állandóan részegen fetrengett az ágyban eszelősen hajtogatva, hogy elveszik a földet, azt a földet, amelyért ő és apja annyit küzdött. Nem adja azt még élete árán sem!

Oly gyűlölettel figyelte saját kastélya ablakából az orosz tisztet, aki ugyancsak tevékenyen igyekezett részt venni a falu életében. Szemei előtt mintha vörös fátyol húzódott volna. Ökölbe szorított kézzel többször megfenyegette az ablakon keresztül.

- Lelövöm ezt a gazembert... lelövöm, mint egy kutyát.

A szekrényhez támolygott és elővette vadászpuskáját, az ital már annyira erőt vett rajta, hogy nem tudta felemelni a fegyvert és a székbe botolva elterült a puha keleti szőnyegen.

Nem volt boldog az aranyos fiatal leány sem. Pedig egyébként oka lehetne rá, bár elvesztette szerelmét, de megtalálta testvérét, aki éppúgy hozzátartozik, mint a nap az éjszakához. A tiszt melletti szobában, ahová időközben felköltöztek, egy régi kis tükör előtt szemléli magát. Aggódva nézi a tükörképet, hasa előtt gondosan megigazítja a ruhát. Új élet fogamzódott meg ebben a szép női testben, mely már helyet követel.

Nem boldog a leány. Nem is lehet az. A párna minden reggel vizes. Az anya aggódva nézi ezt a korábban oly vidám, olyan önfeledten kedves arcot, melyet most a szomorúság felhője árnyékol be.

Óh! Nemcsak szörnyű bűn, de halálos szégyen is egy kis faluban hajadonként gyermeket szülni. Gyermeket szülni egy katonától? Vagy, és erről már mindenki tud a faluban, gyermeket szülni egy testvértől? Óh, mennyi szenvedés, mennyi megpróbáltatás jut egy talpig becsületes, egyenes és őszinte leánynak osztályrészül. Milyen kegyetlen, milyen kiszámíthatatlan és félelmetes a sors, amikor labdaként játszik az emberek érzéseivel, szerelmével, de emberi létükkel, önérzetükkel, önbecsülésükkel is. Nem tudott kiválasztani egy arra igazán érdemes embert? Éppen egy szerencsétlen leányt kellett kiválasztania és annak kellett ércgépezetével szívét kegyetlenül összetörni? Volt ennek a kislánynak valamiféle bűne, hogy ezt érdemelte meg? Erre csak a kegyetlen sors tud válaszolni, amely kíméletlen és kiszámíthatatlan, de amely talán soha nem igazságos.

Hát kihez forduljon? Kihez legyen bizalommal? Anyjához, aki már úgyis annyit szenvedett, hogy a szíve talán többet már úgy sem bírna el? Testvéréhez? Őt szomorítsa meg? Kihez? Javasasszonyhoz, a szülésznőhöz? Az is három határon túl van már, de másnap már tudná az egész falu.

Meghalni, amikor ő még élni akar, csak azért, mert a sors oly kegyetlen, hogy őt választotta ki a mártíromságra?

Micsoda emberfeletti erőfeszítés kell hozzá, hogy a kegyetlen sors által mardosott leány nappal, az emberek előtt mosolyogni tudjon. Tudjon az emberek szemébe nézni, amikor elfutni akarna. Vidám tudjon lenni a szem, az arc, amikor sűrű könnyek csak arra várnak, hogy patakokban törjenek ki. Óh, te sor, miért nem ölted meg szebben ezt a leányt, miért kell ennek a szerencsétlen teremtésnek annyit szenvedni?

Nem segített semmi, a forró víz sem, még az a tanács sem, amit vétkéért meggyónva cserébe kapott.

Kicsi lámpa halvány fénye világítja meg a kicsi szobát. Az ágyon egy kedves kis teremtés zokog. Párnáját már átjárta a sok könny, nincs azon egy piciny kis száraz darab.

Egy délceg férfi lép aggódva be. Odamegy a zokogó lányhoz.

- Mi van kicsi kis testvérkém? Miért vagy oly szomorú?

A szenvedő leány lassan emeli fel fejét, ajkán kissé mélabús, de kedves kis mosoly.

- Óh semmi, semmi! Tudod milyenek ezek a leányok. Ha örülnek valaminek, akkor is sírnak.

- Én nem tudom, nekem eddig még nem volt testvérkém - mondja a férfi kedvesen, és végtelen szeretettel simogatja meg a mosolygó leány·fejét.

- Fáradt vagy?

- Egy kicsit igen!

- Különleges emberek ezek a magyarok. Néha az is baj, ha van valamilyük. Ilyenkor civakodnak. Holnap lesz egy gyűlés a szomszéd községházán. Meghívtak engem is. Eljönnél velem?

- Szívesen - mondja a leány!

A tiszt megsimogatja a kis szöszke fejet, aztán lassan, csendesen, hogy ne zavarja a behunyt szemű leány, kimegy a szobából.

LIII.

Már sokan voltak a körjegyzőség épületében, amikor az orosz gépkocsi megérkezett. Abból egy jóképű, délceg fiatal hadnagy szállt ki és egy igen csinos leány.

- A féltestvére - hallatszott nyomban a sugdolózás.

A terembe belépő tisztet és kíséretét taps köszöntötte. Idős, munkában meggyötört emberek verték össze kérges tenyerüket.

Egy idős, már erősen megőszült ember elérzékenyülten sóhajtott fel: - Csakhogy már megértük ezt is.

Jól ismerték az idős embert a környéken. Tudták róla, hogy régi veterán. Sokon keresztülment, sokat átélt ember volt ő már, megjárta a régi rend börtöneit. Volt idő, amikor többet volt börtönben, mint szabadlábon.

Voltak itt még megviselt, kemény arcok. Most, hogy vége lett az öldöklő háborúnak, elcsitult a viszály, más térre terelődött át a küzdelem, hiszen a harc nem ért véget, csak más eszközökkel folytatódott. Küzdőtér volt itt is, ring a javából. Itt is késhegyre mentek egymással az új és régi rend hívei. Nem kevés idő telik el, míg meg tudják válaszolni, ki kit győz le abban a csatában, amelynek első ütközetét vívják meg itt. Egyébként a terem is csak oly küzdőtér, mint az országos színtér, itt éppen úgy meg kell vívni a harcot. Itt is ügyesség, bátorság kell, itt is kell gerinc, kemény kiállás.

Sorsdöntő kérdésekről lesz itt ma szó. Az kerül szóba, kitől mennyi földet szeretnének elvenni, kinek földjéből kinek kell kiosztani.

Különböző pártállású emberek gyűltek itt össze. Egyiknek az volt az érdeke, hogy minél több földet osszanak ki, a másiknak, hogy minél több maradjon meg az eddigi kézen. Szükségszerűen alakult ki nagy vita.

Sokan gyűltek össze, kevés volt a szék. Kihozták a feleslegeseket a teremből, szomszédból, a plébániáról, az iskolából is. Akik nem fértek be a teremben, kintről, nyitott ablakokon keresztül hallgatták, mi történik odabent. Ha nem tetszett valami, be is kiabáltak. A jegyző hiába akarta becsukni az ablakokat, azzal fenyegették, hogy betörik.

Várakozóan néztek az orosz parancsnokra. Az csendesen hallgatott, nem szólt bele a vitába, várta, hogy hová lyukad ki a vége.

A jegyző úgy látszik, már megsokallta a dolgot és a tisztet kérdezte, nem kellene-e kint rendet teremteni.

A tiszt megvárta, míg a tolmács lefordítja a jegyző szavait, aztán mosolyogva csak annyit mondott:

- Ha kívánják, iderendelek egy-két páncélost.

- Azt mégsem hadnagy úr! Majd beszélek velük.

A jegyző odalépett az ablakhoz, aztán nagy hangon elkezdte:

- Emberek!

- Fuj... fuj... fuj. Arról beszéljen, kapunk-e földet?

- Elég sokat kiosztottunk már!

- De sokan nem kaptak még!

A zúgás egyre erősödött. A tiszt nem szólt, csak mosolygott. A jegyző ismét szólni akart, de lehurrogták.

- Majd én - szólalt meg a veterán.

Odament az ablak elé, felemelte kezét. Hirtelen csend lett.

- Emberek! A maguk ügyében tanácskozunk.

- De mi is akarjuk hallani.

- Majd elmondjuk az eredményt.

- El akarják húzni a mézes madzagot - kiáltotta egy borízű hang. - Én most jöttem haza a fogolytáborból. Saját szemmel láttam az orosz paradicsomot. Sokan haltak éhen.

- Háború volt.

- Majd kolhozba kell mennünk. Csajkát adnak.

Szinte két táborra szakadt a kiabálók tömege. Mindkét tábor azonban egyben egyetértett. Mindkettő földet akart.

Amikor lehiggadt a tömeg, a jegyző kezdte a szót. Nyugodt, tanácskozáshoz szokott hangon azt fejtegette, hogy a történelmi pillanatokban, a magyar mindig józan megfontoltságot tanúsított. Ő örömmel vesz részt a földosztásban, végre a paraszt megkapja, ami néki jár, de józan mérsékletet kell tanúsítani, nem szabad széttörni a nemzetfenntartó erőt. Ha a nagybirtokot teljesen szétzúzzák, soha nem fog talpra állni a magyar mezőgazdaság, pedig évszázados hagyomány, hogy ez tartotta el a nemzetet, biztosította a nemzeti létet.

- Arról beszéljen, hogy mennyi földet kapunk! - kiáltott be az ablakon egy türelmetlen hang, aki már nem bírta megállni, hogy be ne kiabáljon.

- Hátha nem hagynak beszélni, akkor nem beszélek - és duzzogva leült.

A veterán emelkedett szólásra. Ebben a pillanatban lódobogás hallatszott, Zoltán, az ispán fia érkezett meg. Egészen az ajtóig lovagolt. Ott ugrott le a lóról és pár lépéssel bent termett a tanácskozó helyiségben. A bent lévők meglepődve nyitottak utat.

- Mit akartok ti? Földet elvenni? Tőlünk, becsületes, dolgos emberektől, akik véres verejtékkel szereztük meg a földet?

Vérbeforgó szemekkel közeledett a tanácskozó asztal felé.

Most már a tiszt felé fordult: - Azért jöttetek, hogy kifosszatok bennünket, hogy elvegyétek mindenünket? ... Ezt nem fogod megérni.

Oly gyűlölet égett e szavakban, hogy a teremben lévők dermedten figyeltek és egyetlen hang sem törte meg a döbbent, jeges csendet. Aztán anélkül, hogy bárki is megakadályozni tudta volna, pisztolyt kapott elő, és vérben forgó szemekkel a tisztre fogta.

- Ne! Ne! - kiáltott egy női hang, és máris az eszelősen ordítozó ember elé vetette magát.

Eldördült a fegyver, a gyilkos golyó a leány szívét fúrta át, és két életet egyszerre oltott ki. Egyet, aki már élt, és egyet, aki még csak megfogant.

- Testvérem! Édes testvérem! - kiáltotta az orosz tiszt, és zokogva borult a kis teremtésre.

Annak szeme még a ráhajló férfira tévedt, szemeiben végtelen szeretet lángja gyúlt ki, és lelkét beleadva mondta ki az utolsó szót:

- Testvérem.

Véres bugyborék tört fel a leány száján, aztán a jéggé dermedt szem nem mozdult többé.

LIV.

A gyilkos útja először saját kastélyához vezetett. Most olyan volt, mint az üldözött vad, aki tudta, hogy tettéért felelnie kell. Percekig időzött csak otthon, addig, míg magához vette, amire szüksége volt. Aztán újra lóra pattant és vágtatott tovább. Útja apja sírja mellett vitt el. Leszállt a gőzölgő lóról és csak annyit mondott a sír mellett:

- Apám elvégeztetett!

A lovas máris száguldott tovább. Magában a menekülés esélyeit lantolgatta. Tudta, hogy nem sok esélye van. Most már ő is ismerte az orosz tiszt történetét. Ő biztosan meg fog mindent tenni, hogy testvére gyilkosát kézre kerítse. Hiába gyors a lova, a telefon gyorsabb, az utakat ellenőrzik. Talán órák alatt elfogják. Igen, csak a szőlőbe lehet menekülni. Jó, hogy ilyen előrelátó volt, igen komoly pincét épített ki. Szép nagy présház volt a föld felett. És mi volt a föld alatt? Arról nem tudott senki. Ő számított rá, hogy jönnek az oroszok, de tudta azt is, hogy mennyire gyűlölik őt az emberek. Kiépített hát a föld alatt egy pincét. Ez is négy derékra volt osztva, éppúgy, mint a föld feletti rész. Az egyik derék istállónak volt készítve, rendes jászollal és megfelelő tartalékkal. Az egyik derék úgy nézett ki, mint egy lakószoba. Bárki megirigyelhette volna. Ezt a részt soha senkinek nem mutatta meg, ide csak akkor jött le, amikor biztos volt benne, hogy nem látják.

Nem volt ez mestermű, egyszerű pince volt csak, de a lejárata oly ügyesen volt elhelyezve, hogy egy jó szemű nyomozó is alig vehette volna észre. A hordók alatt volt a lejárat, amit ügyesen odébb kellett gördíteni és alattuk a pince oldalánál csak egy a hordók rögzítésére szolgáló fadarabot kellett meghúzni és már nyílott is a csapóajtó, mint akár Aladdin barlangja. Nem lépcső vezetett le, hanem egy lejáró, amin nyugodtan lehetett egy lovat is levezetni.

Aztán, amikor ez megtörtént, a falból nyíló vékony ajtón kijőve ügyesen vissza lehetett helyezni mindent, és az ajtót úgy visszazárni, hogy már senki nem fedezhette fel, hogy valaki röviddel előbb járt itt. Ez jelentette most egyedül a biztonságot. Itt nyugodtan pár hétig is el lehetett lenni. Volt itt illemhely, külön szellőző, ami ugyancsak ügyesen el volt rejtve a hordók között.

Pár hét nagy idő, addig meg lehet látni, mi lesz. Mi minden történhet ez alatt az idő alatt! Ha aztán mégsem megy, marad minden úgy, ahogy most van, útra lehet kelni, a világ nagy. Nem elveszett ember ő, van néki Svájcban pénze, nem is kevés.

A föld? A föld biztosan nem megy el helyéről, elhúzni sem tudják. Az az övé, azt mindenképpen visszakapja valamikor. Most csak bátorság, ügyesség, ravaszság kell, aztán megy minden a maga rendjén. Remélhetőleg nem jön közbe semmi.

Amikor elhúzogatta a hordókat, érezte, hogy belülről majd szétveti az izgalom. Oly ideges volt, hogy alig tudott a lábán állni. A lovat nagyon óvatosan vezette a lejárón, nehogy véletlenül megcsússzon. Nem tudni, mikor lesz rá szüksége. Rendkívül, óvatosan, körültekintően helyezett vissza mindent, hogy még véletlenül se vehessék észre, merre van a lejárat. Ez most a menekülést jelentheti, kitérést a számadás elől, ami valamikor biztosan jönni fog. Ezt érezte, de szerette volna minél jobban kitolni. Abban biztos volt, hogy nem látta senki, amikor idejött, legalábbis a szőlő közelében nem. Rendkívül óvatosan jött, többször körülnézett, de semmi gyanúsat nem vett észre.

Most érezte csak, mennyire kimerült. Gondosan ellátta a lovat és csak akkor ment a szobába, amikor már mindennel készen volt.

A szobában otthonosan érezte magát, az szakasztott olyan volt, mint a kastélyban. Azért is helyezett súlyt rá, hogy majdnem azonos, de legalábbis hasonló bútorokkal nyerjen berendezést ennek a különleges pincének még különlegesebb szobája.

Ennek az embernek is szüksége volt egy kis megnyugvásra, amikor az áskálódásban elfáradt. Ez volt az a hely, ahol meghúzódni tudott, ahol úgy érezte, hogy mindenkitől távol lehet, ahol a biztonság melegét érezhette. Most erre különösen szüksége volt.

Ahogy a szobába belépett, útja nyomban a bárszekrényhez vezetett. Kivett egy szép konyakos üveget fogával húzta ki a dugót. Nem vett elő poharat, nem töltött, hanem a konyakos üveget nyomban szájához emelte. Nagyot húzott az üvegből. Valahogy nyugodtabbnak érezte magát. Pár lépéssel megméregette a szoba hosszát, aztán rádobta magát a francia ágyra, és ismét meghúzta az üveget.

Újra valami nyugtalanság fogta el. Eszébe jutottak gyermekévei, a megpróbáltatások. A diákévek, amikor már apja segítette. Segítette és... igen... és beleültette a gyűlöletet. Lassan elérkezett oda, hogy még saját anyját is megvetette, elárulta testvérét, aztán ölt. Immár másodszor.

Csak nem valamiféle számvetés ez? Mi az? Mintha most összegezné addigi életét? Rossz előérzete van. Talán a lelkiismeret-furdalás? Ilyen nincs, legalábbis eddig ő ilyet még nem érzett.

Megkísérelte elhessegetni a gondolatokat, de azok könyörtelenül kínozták tovább. Talán csak nem a halálát érzi?

Felugrott, a tükörhöz ment kissé támolygó léptekkel. Nézte, azt a vörös képű férfit, aki visszanézett rá.

- Most milyen ronda vagy - nézett a tükörből visszapillantó képre, aztán ráköpött.

Valóban, most igen visszataszító férfi nézett vissza rá. Vad, üldözött arc, melyet az ital torzít el, vöröses csapzott haj, a hegyes orr és a hegyes áll.

- Na róka, mi van? ... Igen, róka vagyok, de nem szégyellem, ravasz, mint a róka és a környéken a bárónő kivételével a legnagyobb úr! ...és... és... és... és gyilkos.

Farkasszemet nézett a két férfi! Az eredeti és a képmás. Mindkettő undorító volt. Mindkettő gyűlölte egymást. Az eredeti a züllöttség jelképe, a szemben lévő talán a lelkiismeret-furdalásé. Monológ folyt a kettő között, sajátos monológ, hiszen a kettő azonos volt, azonos az eredeti és a tükörkép, de az egyik mintha mégiscsak más lenne. Az utóbbi volt a számonkérő.

Az eredeti mintha utolsó pillanatait érezte volna, vérbeforgó szemekkel nézett a tükörképre. Aztán testetlenné vált mindkettő. A harc már a férfi lelkében dúlt.

- Te vádolsz engem? Te... te? Engem mondasz gyilkosnak? Te... te... megsemmisítelek - kiáltotta a férfi most már eszét vesztve és kezében lévő üveget a tükörhöz vágta. Az ezer darabra hullott szét.

- Megsemmisítettelek! ... Hahahahaha... hahahaha! ... Megsemmisítettelek!

- Nem sikerült! Én foglak megsemmisíteni téged! - kiáltotta egy női hang tele gyűlölettel.

- Hogy kerültél ide?

- Utánad jöttem!

- Hogy? Tudtad, hogy itt vagyok?

- Mióta testvéremet megölted, állandóan figyeltettelek. Azt is meglesettem, hogyan nyitod ki ezt a bűnbarlangot. Azt hitted, biztonságban vagy, itt nem bánthat senki.

- Mit akarsz? Miért jöttél?

- Leszámolni veled! A testvéremért! Leányomért!

- Én is a testvéred vagyok!

- Néki is az voltál, mégis megölted őt.

- Megöllek téged is - kiáltott vérben forgó szemekkel a férfi! A báróné kezében egy revolver csillant meg.

- Tudsz vele bánni? - kérdezte a férfi gúnyosan.

- Próbáld ki! Egy pár vadászaton már részt vettem vele.

- Az amazon.

- Gúnyolódol?

- Miért ne? Aztán ki a lányod?

- Nagyon jól tudod!

- Mi? Álomvilágban élsz, nem kellettél senkinek.

- Az egyetlen ember volt, aki szeretett, és akit szerettem.

- Téged? Ugyan ki szerethetett?

- És téged? Mindenki gyűlölt.

- Te vénlány! A rangod, vagyonod mellett nem kellettél senkinek.

- Ilyen szemetet többet is kaptam volna, mint te. Te rőt hajú róka.

Ez már sok volt az ispán fiának, akinek a szeme már úgyis lángolt.

- Te... Te... megfojtalak - kiáltotta és elindult a bárónő felé.

- Állj, mert lelőlek!

- Azt hiszed, félek tőled?

- Mondtam, elpusztítalak.

A bárónő csak állt sápadtan, de elszántan. Az ispán fia, aki már annyira kábult volt az elfogyasztott italtól, hogy nem tudta felfogni, mi történik vele, csak arra gondolt, hogy a szembenálló nőt meg kell fojtania, így tovább haladt a bárónő felé. A bárónő kezében eldördült a pisztoly. Egy... kettő... három lövés. Az ispán fia elvágódott, szájából vér ömlött ki. A bárónő még óvatosan maga előtt tartotta a fegyvert. Úgy ment a földön fekvő férfihez. Annak szemei már üvegesen néztek a semmibe. Halott volt.

- Megfizettél! - mondta a bárónő. Hangja tompán csengett, oly hidegen, mintha valami bögrét ütögettek volna egy kanállal.

Ez az asszony nagyon bátor, elszánt volt most. Egy cseppet sem zavarta a halott jelenléte, pedig erről a nőről még szolgálói is azt szokták mondani, hogy a légynek sem ártott, csak egy bűne volt, hogy bárónőnek született. Erről ugyan ő tehetett legkevésbé.

- De otthonosan berendezkedtél itt! - nézett körül a bárónő a szobában. - Van itt bor, pálinka, hű, még konyak is. Na, ott a bárszekrény. Az is mennyire tele van. Ó, te részeg disznó, csak azon törted a fejedet, hogyan gyarapíthatnád a vagyonodat, hogyan ártsál más embernek, meg aztán mennyit tudsz inni.

A báróné nem szokott az italhoz, de most töltött magának az egyik konyakos üvegből egy pohárkával. Erősen köhögött is, mikor megitta az italt. Az kellemesen áradt szét testében. Ezért nagy megpróbáltatás volt ez egy olyan hölgynek, aki nem leszámolásra termett. Igaz, talán ő sem tehetett róla, hogy elsült a fegyver.

A báróné már indult is visszafelé, de még egyszer visszapillantva meglátta az égő lámpát.

- Hm. Ahol lámpa van, ott kell lenni petróleumnak is. Na, majd megnézzük.

A ló nagyot nyerített, ami kihallatszott a félig nyitott ajtón keresztül.

- Óh, de szívtelen gazdád van neked! Vagy talán csak volt. Igen, itt van a petróleum. Egy egész hordóval. Az a disznó egy évig is kibírta volna itt.

A bárónő némán állt a hordó mellett egy ideig, aztán már határozottan cselekedett. A hordót kicsi, nőies kezeivel átgurította a szomszéd szobába, a hulla közelébe. Ott ki akarta venni a dugóját, de az nem akart engedni. Felvett egy üres üveget és azzal körös-körül ütögette a dugót, míg az szépen kijött.

- Na, most lesz egy lavór, azt teleöntöm petróleummal. Aztán majd szétönthetem.

A lavórt a hordó mellé tette és úgy gurította a hordót, hogy annak felső lyukja a lavórra nézzen. Abból a lavórba és a padlóra folyt a petróleum.

- Na, ez a gazember még ezt a lyukat is felparkettáztatta. Ni, még a falak is tapétázottak.

A bárónő végiggurította a hordót a szobán keresztül-kasul. Aztán a kis istállóba ment. A pompás paripa felhorkant, amikor az ismeretlen személyt észrevette.

- Ne félj kis lovacskám, nem kínozlak meg, nem fogsz megégni.

A bárónő elővette a pisztolyt és kétszer a ló fejére lőtt. Az állat lerogyott, majd párat még rúgott, aztán nem mozdult többé. Innen a bárónő újra a halott mellé ment, és onnan a hordót még elgurította a bejáratig. Ott visszanézett, majd hirtelen, mint akinek eszébe jutott, hogy valamit elfelejtett, visszament a lámpáért. Visszafelé a halott mellett megállt.

- Te tűzzel akartad megölni, akit szerettem. Én már nem tudlak téged életedben tűzzel megégetni, bár nagyon megérdemelted volna, de legalább így porladsz el.

A halott mellett még keresztet vetett a nő, majd határozott léptekkel ment a kijárathoz, és ott egy nyugodt, biztos mozdulattal a halott mellé dobta a lámpát. A kiöntött petróleum azonnal tűzet fogott. A bárónő gyorsan távozott.

Az idős nő nehezen kapaszkodott fel a nyugodt paripára. Azért választott ilyen lovat, mert már alig bírt lovagolni.

A ló lassan, poroszkálva indult meg és távolodott el az épülettől. Pár száz métert távolodott el, amikor felnyerített, megérezte a tűzszagot.

A báróné még egyszer visszanézett. Látta, hogy törnek elő a lángok az épületből. Még egyszer keresztet vetett, aztán a lovas lassan elindult.

A tüzet későn vették észre, az épületet már nem lehetett megmenteni. A lángok lassan elhamvadtak. Nem gondolta senki, hogy itt a földi igazságszolgáltatás működött közre.

LV.

Pár nap ismét elmúlt. Sokan beszéltek a tűzről, de minden csoda három napig tart, gyorsan elfelejtették ezt is. Senki nem tudott biztosat, mi lett ezzel a rókaképű emberrel. Elbujdosott, elmenekült vagy még mindig itt bujkál a közelben?

Az igazat egy valaki ismerte, az, aki fekete ruhában komor arccal sétálgatott a kastélyban. Készülődött valahová. Legalább is így tudta a két főre olvadt személyzet, az idős komorna és az idős inas. A cselédséget a bárónő szélnek eresztette. Azok jelentős részét nem is kellett szélnek ereszteni. Ezer éve vártak rá, hogy a maguk urai lehessenek. Saját földjükön akartak új életet kezdeni.

Festő érkezett Bécsből. A bárónő modellt ült. Két kikötése volt csak, az egyik, hogy úgy fessék le, ahogy most van, semmit ne szépítsenek rajta, a másik pedig az volt, hogy a festés gyorsan történjen meg. Már előzetesen megcsináltatta szép, fekete ruháját, mely hasonló volt a toronyszoba falán függő olajportrékon ábrázolt hölgyekéhez.

A bárónő némán ült a fotelben, átszellemült arccal szinte a semmibe fúrta tekintetét. A büszke, egyenes tartás, a fenséges tekintet rákerült a vászonra, és az utókor számára örökíttetik meg, egy újabb kép lesz a sorozatban. Újabb? Talán a legutolsó. A kihalófélben lévő magtalan család. Ott, ahol a vagyonkutatók sem jelentkeznek, nem élhet családnak sarja, hiszen ha csak egyetlen egy lenne, bizonyára jelentkezett volna már. Hatalmas vagyonnak lehetne gazdája. Az ági öröklés rendje biztosította, hogy addig, amíg egyetlen tag is él a családból, a vagyont megkapja, és az csak akkor száll a kincstárra, ha még ági örökös sem maradt.

A komorna, az inas, aki a nagyszámú személyzetből még megmaradt, meglepetéssel vette tudomásul, hogy a bárónő megváltozott. Eddig is szíves volt mindenkivel. A személyzet sok tagja emlékezett vissza, hogy ő volt talán az egyetlen, aki emberséges volt hozzájuk. Parancsolgatás helyett kért, de most oly vidám volt, oly kedves, mintha valami földöntúli boldogság sugárzott volna belőle. Többször hallották tőle ezt a szót, leányom, de most már szomorúan. Gondolták, hogy ez az a leány lesz, aki a szomszéd faluból elég sűrűn megfordult a kastélyban, azután, hogy a báró meghalt. Csak azt értették nehezen, hogy egy bárónő egy parasztlánynak miért mondja, hogy leányom. Ők nem ismerték a körülményeket.

Furcsa volt, amikor a fiatal báró eltűnt, vagy elhalt, megszűnt ebben a kastélyban minden társadalmi élet. Az addig gyakori vendégjárást mintha elvágták volna. Már véletlenül sem tévedt be vendég. Korábban még előfordult, hogy egy-egy régi ismerős kívánta a bárónőt meglátogatni, de a bárónő kegyetlenül kiüzent mindenkinek, hogy nincs otthon, vagy nem fogadóképes. Egypáran meg is sértődtek, de általában elkönyvelték, hogy a bárónő különc lett, magába vonult. Megértették a kívánságot, és nem zavarogtak. Így a kastély mind csendesebb lett. A bárónő talán csak egy helyen időzött sokat, a kastély toronyszobájában. Az ősei között jól érezte magát.

A kép lassan elkészült. Méltóságteljes matróna ült a festőnek modellt, méltóságteljes matrónát ábrázolt a kép is. A festmény úgyszólván semmiben sem ütött el a korábbi képektől. Talán a ruha volt, ami valamelyest eltért, de a bárónő még ruházatban is igyekezett őseihez hasonulni. Évszázadok találkozó helye volt a toronyszoba. Évszázadokon át élt ez a família, régi királyokat és császárokat szolgáló család. Az ősök magas rangú hivatalnokok, akiknek uralkodóikhoz való hűségéhez soha semmilyen kétség nem férhetett. Hosszú évszázados szolgálatuk jutalmául vagyonuk állandóan gyarapodott, és ezzel nőtt a tekintélyük is. Uralkodóiktól szolgálatuk fejében várakat, uradalmakat kaptak, melynek nagy része elúszott

vagy az ország határain kívülre esett. A hatalmas vagyont most már nem védte az elidegenítés tilalma, az ősiség áthághatatlan törvénye, így az már nem növekedett, hanem jelentősen csökkent. Így is most már egyedül a bárónő hatalmas vagyon gazdájának mondhatta magát.

Az új festmény a bárónő anyja mellé került testvére társaságában. Kissé szokatlan volt, hogy a bárónő már most a családi képtárba helyezteti festményét, de őt mindig is különcnek tartották. Egyébként most már senkinek nem tartozott számadással.

A kép elhelyezését meg kellett ünnepelni. A festő, aki valóban nagy művészettel festette a képet, olyannyira, hogy az megszólalásig hasonlított az élőhöz, díszvendégként szerepelt a vacsorán. A bárónő két új szakácsot is szerződtetett az ételek elkészítésére, akiknek azonban, mikor elkészült az étel, távozniuk kellett a kastélyból, csak a két hűséges cseléd, a régi komorna és az inas maradt ott, akik az ételeket feltálalták.

A bárónő elemében volt, vidáman élcelődött mindenkivel. Nem kímélte sem a festőt, sem a cselédeket. Leültette őket az asztal mellé, akik csak hosszú unszolásra voltak hajlandók engedni az úrnő követelésének. Aztán a finom aszú megoldotta nyelvüket, feloldotta a feszélyezettséget. A festő, akinek a helyzet nagyon szokatlan volt, talán a finom bor hatására, hamarosan beletörődött a szokatlan helyzetbe.

Aki ma látta a pár embert együtt, nem gondolhatott arra, hogy ezek között az emberek között ég és föld különbség volt, amit még nem moshatott el az idő. Hosszú, hosszú időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a rang lépcsőzetét a társadalmi egyenlőség foglalja el.

Vidám, jókedvű tréfák hangzottak el, amit a bárónő ez ideig nem hallhatott. Most fedezte fel, hogy ezek a mindig kimért, mindig szótlanul engedelmeskedő emberek milyen jókedvűek, vidámak tudnak lenni, ha egyszer otthonosan érezhetik magukat.

Éjfél felé közeledett már az idő, amikor a vacsorának és az utána következő társalgásnak vége szakadt, a bárónő asztalt bontott.

A festőnek az egyik legszebb szobát jelölték ki ma éjszakára. A bárónő nem rejtette el mosolyát, amikor meghallotta, hogy a festő pajzánul odasúgta a komornának, hogy várja. A komorna elég idős volt már, de nem tiltakozott.

Lassan elcsendesült a kastély, kihunytak a fények. Csak a bárónő maradt még fent. A szép velencei tükör előtt hosszasan időzött. Szépen kifestette magát, mintha bálba készülődne. Aztán mélyet sóhajtott és elindult fel a toronyszobába. A toronyszobába hosszú folyosókon kellett áthaladni. Csend volt, mély, nagy csend. Az ősi vártornyokban ilyenkor van a kísértet-járás ideje. Éjfél felé haladt már itt is, de a bárónő nem törődött a kísértetekkel. Szép csendesen áthaladt a hosszú folyosókon és betért a toronyszobába.

A csillárban egy-két lángot meggyújtott, mely csak arra volt alkalmas, hogy a hatalmas, sötét termet kissé bevilágítsa, annyira, hogy éppen látni lehessen a falakat takaró festményeket.

A kísérteties teremben az ősök lelke lengett körül. A gyér világításban ijesztően hatottak a függönyös nyoszolyán teljes ravatali díszben fekvő ősök, akik várják, hogy végleg átadják őket az enyészetnek. Mintha őrséget állnának mellettük a dragonyos és gárdista egyenruhában, karddal az oldalukon pompázó ősök, és mintha temetésüket rendeznék kenetteljes arccal, papi talárban. A hajporos dámák abroncsos szoknyában megkövült, méltóságteljes arccal várnak az utolsó ítéletre.

A bárónő saját festménye elé vonult. Még egyszer alaposan megnézte, műértő szemmel, aztán anyjához lépett. Hosszasan megcsókolta a még festményen is szenvedőnek ábrázolt asszonyt, aztán a csendes félhomályban és a hátborzongató csendben a terem közepén lévő karosszékhez ment és csendesen leült.

A kastély toronyórája ütötte az éjfélt. Az ijesztő csendben, mintha árnyak mozdultak volna meg, mintha a függönyös nyoszolyán, a teljes ravatali díszben örök álmukat alvók ébredtek volna fel.

Ebben a sejtelmes félhomályban, a hátborzongatóan kísérteties csendben a bárónő félretolta gyűrűjének kövét és a helyén tátongó lyukból kiszívta annak tartalmát. Örökre elaludt, csendben.

Most már a teremben nem volt élő, csak halott. Most már megindulhatott a szellemek járása. Meghalt a család utolsó tagja, kidőlt egy ősi családfa, mely már megrokkant azon a borgőzös éjszakán.

Az éjfélt verő óra utolsót kondult.

LVI.

Másnap is szokatlan volt a csend, mely megülte ezt az ősi kastélyt. Az inas már ébren volt, és nem tudott ellenállni a kísértésnek, hogy ne lesse meg a komornát. Ő valóban a festő szobájából jött ki. Kissé álmosan, kissé kócosan, de óvatosan nyitotta ki a fehérre festett vastag tölgyfa ajtót, mely csikorgás nélkül halkan nyílt ki. Már örült, hogy megúszta, amikor az inas, mintha csak véletlenül járna erre, az egyik ablakmélyedésből kilépett, és túl diszkréten köhintett egyet.

A komorna bosszús szájrándítással nyugtázta, hogy leleplezték, de gyorsan magához tért, és büszkén felemelte fejét, és méltóságteljesen ellépdelt.

- A reggelit hoztam be - vetette az inas felé a fogai között.

- Láttam - válaszolt kajánul az inas.

A komorna elvörösödött, majd bosszúsan távozott.

Délig vártak. Gondolták, a grófnő elfáradt. Jóval éjfél után feküdt le. Nem nyílott az ajtó akkor sem, amikor a nap már lefelé hanyatlott, és utolsó rőt fényeivel fonta körül ezt a szép kastélyt.

A komorna többször is kopogott az ajtón, míg le merte nyomni a kilincset. A bárónő szobája üres volt, a franciaágy vetetlen. Biztosan már felkelt, csak nem vették észre, de miért nem csengetett? Elrontotta volna a gyomrát, vagy nem volt éhes? Miért vetetlen az ágy? A festőnél nem lehetett, ott ő volt. Ki hitte volna, hogy ez az öregember mire képes. Meg is ígérte neki, hogy magával viszi Bécsbe. Oh, hogyisne, hogy aztán ez a vén kakas, minden este szekírozza. Hej, ha még fiatalabb lenne! Egyébként ez a festő nem is rosszképű ember és milyen híres.

- Mi van kedves svester? - szólt rá a festő a folyosón elgondolkodva haladó komornára. Az ismét vörössé vált. Régen nem történt ez már meg ezzel az idős nővel.

- A bárónőt keresem! Nem találom a szobájában.

- Más festő nincs itt? - válaszolt mosolyogva a férfi.

- Óh, maga! Maga!

- Mondja csak ki nyugodtan.

- Pszt. Hátha itt van valahol.

- Jöjjön, keressük együtt. - szólt a festő és belekarolt az asszonyba.

Az nem tiltakozott, jólesett neki a kíséret. Eddig mindig ő törődött másokkal, az volt a feladata, hogy kiszolgáljon mást, így jólesett neki, hogy most vele törődnek. Bár csak lenne valaki, aki...

Nem jutott gondolataiban tovább, mert a festő behúzta egy ablakmélyedésbe, és korát meghazudtolóan forró csókot nyomott a meglepett nő arcára.

- Maga még itt sem hagyja a nőket békén? Hogy mennék én magával Bécsbe?

- Hej, ha velem jön, nem kell ott nekem már senki.

A komorna nehezen bontakozott ki az ölelésből:

- Ne... ne... a bárónő hátha meglátja.

- Úgyis magammal viszem.

- Jó, de ne most.

Együtt mentek tovább.

- Talán a toronyszobában? Az a kedvenc tartózkodási helye.

- Jó, nézzük meg ott.

Most már semmivel nem törődve együtt mentek a toronyszoba felé.

A toronyszoba a folyosó végén helyezkedett el. E része a kastélynak gót és barokk keverék volt, az építésznek nagyszerűen sikerült a két stílust összevegyíteni. Rokon volt az építész, annak arcképét is látta már a toronyszobában a komorna.

- Éjjel nem mernék erre jönni. Olyan félelmetes akkor itt minden. Mintha a bárónő minden őse itt bolyongana a folyosókon.

- Óh, én már megszoktam - válaszolt a festő -, nagyon sok kísértetjárta kastélyban dolgoztam már, ahol - arra mindenki esküdött - a szellemek tanyáztak.

- Biztosan vannak itt is!

- Annyira meg van róla győződve?

- Meg! Ha csak egy kis szél van, már úgy zúg itt minden.

- Érdekes! Ezt én is megfigyeltem. Úgy van ez a rész építve. Este valóban van egy kísérteties zúgás. Úgy látszik, ezzel is elő akarták segíteni az ősök tiszteletét.

Megérkeztek a toronyszobába. A komorna halkan nyitotta ki az ajtót, mintha félt volna, hogy az ősök szellemei egyszerre tódulnak ki ebből a félelmetes teremből.

A toronyszoba csendes volt, az ősök szellemei is nyugovóra tértek már, a bárónő ott ült szokásos helyén, a toronyszoba közepén egy karosszékben.

A komorna halkan odalépkedett, hogy ne zavarja a bárónőt és finoman fogva meg a karját, halkan súgta:

- Bárónő.

Nem kapott választ, de nem kapott választ az erősebb hangra sem.

A komorna kissé felbátorodott és megkerülte a széket, és úgy közeledett a bárónő felé. Milyen szép az arca, mintha meg lenne dicsőülve.

A festő is lábujjhegyen közeledve ment a bárónő felé:

- Most kellene lefesteni. Mintha át lenne szellemülve.

A festő ránézett saját festményére és a bárónő arcára:

- Igen, eltaláltam ilyen ő az életben. Fenséges, egy kicsit fájdalmasak a vonásai, úgy, mint az anyjának. Ébressze fel! Még a képet kicsit kiigazítom.

A komorna lassan élezgette az alvót, aztán erősebben. Csak nehezen értette meg, hogy akit rángat, az nem élő, az halott!

* * *

A halottkém és a rendőrorvos, rendőr-főtörzsőrmester, a jegyző és az írnok szinte megilletődve állt a pompás kastély előtt. Hívásra jöttek ki. Nem gyanakodtak bűncselekményre, de mivel öngyilkosságot jeleztek, igyekeztek betartani a formaságokat. Komor arccal léptek be a nagy fogadóterembe, ahol a komorna, az inas és a festő üldögélt már várva őket.

A főtörzsőrmester hivatalos arccal állt meg a három ember előtt és hivatalos hangon szavalja, hogy a 78.879/1887. B.M. számú a bírói és rendőri hullavizsgálat körül követendő eljárásról szóló rendelet alapján jelentek meg, és a hivatalos vizsgálatot kívánják lefolytatni. Senki nem távozhat addig, míg meg nem engedik, és a kérdésekre mindenki őszintén, a legjobb tudása szerint köteles válaszolni.

- Hol találták a hullát?

Az arcokon döbbent csend. Arról, aki pár órával korábban még velük együtt nevetgélt, örült, vidám volt, most csak egyszerűen hullaként beszélnek, és szörnyű hivatalos hangon.

- A toronyszobában.

- Most is ott van? - kérdezte a főtörzsőrmester hivatalosan.

- Igen!

- Nem nyúltak semmihez?

- Amikor láttuk, hogy a bárónő halott, nem.

- Na, menjünk! Nézzük meg.

Csendesen mentek végig a bíborvörös szőnyeggel leterített folyosókon a kastély toronyszobáját rejtő déli szárnyig. Az ajtót a törzsőrmester nyitotta ki. Valamennyien megilletődötten léptek a hatalmas terembe, melynek közepén a karosszékben a halott bárónő ült.

- Doktor urak vizsgálják meg a halottat - rendelkezett a főtörzsőrmester.

A halottkém és az orvos alaposan megvizsgálták a halott nőt, aki még mindig úgy ült a karosszékben, mintha aludna. Arca átszellemültnek látszott. Ez alatt a főtörzsőrmester és a jegyző valamint az írnok a hatalmas teremben jártak körül.

- Milyen ősi, nagy család volt ez, századokon át alakították a magyar történelmet. Történelmi levegő van e falak között, évszázadok lengenek itt bennünket körül.

- Igen, nagyon híres, ősi család volt ez! - mondta a főtörzsőrmester is.

- A magyar történelem oszlopai. Milyen csodálatos kastélyokat építettek, mennyire pártolták a művészeteket, de most ezek a komcsik még a kastélyt is le fogják bontani - szavalta a jegyző.

- Rám céloz? - nézett a jegyzőre átható szemmel a főtörzsőrmester.- Mert én is az vagyok.

- Óh, nem! - sápadt el a jegyző. Ki gondolná, hogy ez a főtörzsőrmester is bolsi. Jó lesz vigyázni. Egyre gyakrabban emlegetik már a B. listát. Még az igazolással is baj lehet.

- Azt gondolják, hogy mi csak azért vagyunk, hogy romboljunk? - kérdezte bosszúsan a főtörzsőrmester.

Az írnok magában kajánul hallgatta, ő nem szólt semmit, ő állami hivatalnok, de belülről ő is komcsinak érezte magát, ahogy ez a jegyző mondja, aki szolgább volt, mint ő, az urak szolgája volt.

- Megbecsüljük ezt a palotát, még akkor is, ha sok-sok ember véréből és zsírjából építették. Megbecsüljük ezt az ősi családot is. Mi is tudjuk, hogy korábban ők alakították a történelmet. Vigyázni fogunk erre a teremre is, ezekre a gyönyörű képekre. Nem egyet fogunk tisztelni azokból, akiket ezek a ragyogó festmények ábrázolnak.

- Maguk internacionalisták - mondta a jegyző.

- Mi internacionalisták és nacionalisták is vagyunk. Mindegyikből annyi van bennünk, amennyi kell.

- Maguk elveszik mindenki vagyonát. Még a kastélyparkot is ki fogják osztani. Kivágják ezeket a szép fákat.

- Ha valaki kivágja, az nem mi leszünk - válaszolt sértett önérzettel a főtörzsőrmester.

Egy kicsit felizzott a hangulat, a jegyző jobbnak látta elhallgatni.

- Nem nyomasztó egy kicsit itt? - kérdezte a jegyző, hogy elterelje a beszélgetést.

- Óh, nem - felelte vidáman a főtörzsőrmester. - Én jól érzem magam ezeknek az ősöknek a társaságában.

- A bárónő is jól érezte magát, szinte naphosszat itt tartózkodott.

- Akkor mi rokonlelkek voltunk - jegyezte meg a főtörzsőrmester.

- Vele lehettek is - szólalt meg a komorna. - Áldott jó asszony volt szegény.

- Igen, erről hallottam és becsültem is érte.

A komorna szimpátiát érzett a főtörzsőrmester iránt.

- Megérdemelte a megbecsülést.

- Mi mindenkit megbecsülünk, aki azt megérdemli.

Közben a két orvos végzett.

- Na, mi a vélemény? - kérdezte a főtörzsőrmester, aki büntetésből volt lefokozva. Korábban bűnügyi főfelügyelő volt, de szája és pártállása miatt lefokozták.

- Semmi kétség, méreg végzett vele. Valami gyorsan ölő méreg. A gyűrűn látható is a lyuk, ahonnét a mérget szívta ki.

- Igen, mindjárt látszott, hogy nem természetes halállal halt meg, és úgy néz ki, hogy ez minden bizonnyal öngyilkosság. A gyűrűt azonban óvatosan húzzák le és ruhával. Nagyon vigyázzanak, mert be akarom küldeni laborvizsgálatra.

A főtörzsőrmester még gondosan kikérdezte a személyzetet, a festőt is. Roppant gyakorlata volt már effajta ügyekben, és kitűnő emberismerete. A három ember arcára volt írva az őszinteség.

- Hát lezárhatjuk az ügyet, már csak egy jegyzőkönyvet kell felvenni. Nincs szükség itt már bírói és ügyészi vizsgálatra.

- Hol írhatnánk le a jegyzőkönyvet?

- A bárónő hálószobájában.

Ez egy csodálatos szoba volt, kisebbnek nézett ki, mint a többiek, de lényegében valóságos lakosztályt rejtett. A hálószobából nyílt a kis szalon, amit márványoszlopok közé rejtett ajtó választott el a hálószobától. Az oszlopok tetején angyalszobrok. Ebből a dolgozószoba nyílt,

majd egy olvasószoba. Még két helyiség tartozott ehhez a lakrészhez, mely a kastély méretei mellett eltörpült, de itt volt az a lakrész, ahol a bárónő rendszeresen tartózkodott. Ez éppúgy el volt különítve, mint a parkban egy tó melletti hely, ahol sűrű növésű bokrokkal övezett kis szentélybe rejtett fehér kerti bútorok között a bárónő szinte nyomtalanul el tudott tűnni a kíváncsi tekintetek elől, ahová ugyancsak szívesen vonult vissza. Itt szövögette intim álmait egy férfiról, aki csak egyetlen egyszer volt az övé, egyszer, egy felejthetetlen éjszakára. Akinek emlékét azóta is híven szívében őrizte.

Ezt a pazar, fényűző környezetet látva az írnok felsóhajtott:

- Mily öröm és boldogság lehetett itt?

Nem is álmodhatott volna róla, mily kegyetlen sorsokat őriztek ezek a márványburkolatú, faborítású falak.

A bárónő asztalfiókjait is tüzetesen átvizsgálták. Iratokat találtak meg, amelyeket lefoglaltak.

- A többit majd a közjegyző elintézi. Kíváncsi vagyok ki lesz az örökös. Ki lesz a gazdája ennek a hatalmas vagyonnak.

- Ki lenne? - mosolyodott el a főtörzsőrmester.

- Ki lenne? - kérdezte újra a jegyző.

- A nép! - felelt újra elmosolyodva a főtörzsőrmester.

* * *

A hagyatéki tárgyalásra idézést kap Rózsi is. Az idős asszony először megijedt az idézésétől. Mit akarhat tőle, az öregasszonytól az a közjegyző? Miért kellett őt törvény elé citálni? Nem vétett ő senkinek. Nehezen értette meg, hogy hagyatéki tárgyalásra kell mennie, hátha azért, mert örökölni lehet. Nem akar ő örökölni senki után, de azért a bárónő iránti tiszteletből elment a hagyatéki tárgyalására.

Elfogódottan jelent meg a városban, ahol a bíróság épületében volt a közjegyző. Valamikor régebben mindenütt kellő biztonsággal járt, de most már előrehaladott korában elfogódottságot érzett, amikor belépett a közjegyzői tárgyalóba.

Már ott volt a komorna és az inas, valamint az Elöljáróság részéről az az írnok is, aki részt vett a halottszemlén. Ő készítette el a hagyatéki leltárt, és azért a közjegyző biztonsági okokból megidézte, hiszen nagy vagyonról volt szó. Más a hagyatéki tárgyalásra megidézve nem lett.

Mindenki izgalommal várta a fejleményeket, csak Rózsi volt nyugodt. Az az izgalom, amit még a belépéskor érzett, hamarosan feloldódott. Ő nem számított örökségre. Annál izgatottabb volt a komorna, aki biztos volt abban, hogy a bárónő hagyni fog rá valamit. Igen jól megvoltak együtt. Felmenőjénél szolgált már az apja, a nagyapja, és talán a dédapja is, vagy ki tudja hányadik felmenője. Alig volt idősebb, mint a bárónő, így aztán együtt gyerekeskedtek, míg végül ott maradt komornának. Jól ismerte a bárónő minden titkát, azt megosztotta vele. Régi bútordarab volt már a háznál az inas is. Ő is várta, hogy valamit kap a hagyatékból.

A közjegyző még saját szobájában tartózkodott, valószínűleg az iratokat készítette elő. A tárgyalóban ülők hallgattak. Ki azért, mert nem volt mit beszélnie, ki azért, mert izgalmában nem kívánt beszélni.

Kopogtak a tárgyaló ajtaján. A festő bújt be.

- Eljöttem én is, nehogy magának megártson az izgalom.

- Megvárhatott volna lent is - duzzogott a komorna, de azért jólesett neki, hogy a festő érte jött.

Megegyeztek már egymással. A pártában maradt komorna elhatározta, hogy követni fogja későn választott párját, bárhová is.

Idős korára, ha már nem is fiatalos érzelemmel, de beleszeretett a még idősen is csinos komornába.

- Ha nincs kifogásuk ellene, maradnék - nézett körül a festő.

- Nekem nincs - válaszolt Rózsi.

- Nekem sincs - válaszolta az inas.

- Nekem pedig nincs jogom, hogy tiltakozzam - mondta mosolyogva az írnok, aki már régóta remélte, hogy végre jegyző lesz belőle. Már annak is ideje lett volna, hogy segédjegyzőnek kinevezzék.

Belépett a közjegyző. Sovány, magas ember volt, feltűnően magas homlokkal. A festő arra gondolt, hogy mennyi ész szorulhatott ebbe az emberbe.

A közjegyző az ügy fontosságának tudatában kissé komor, hivatalos arcot vágott. Ugyan más idő járta már, de azért ily nagy hagyaték ritkán fordul elő. Méltóságteljes léptekkel ment az íróasztalhoz, és ott lassú nyugodt mozdulattal ült le.

E pillanatban belépett egy középkorú, szőke hajú hölgy, és ő is leült az íróasztal melletti kisebb asztal mellé.

A közjegyző kinyitotta az aktát és közölte, hogy a hagyatéki tárgyalást megnyitja.

- Ismertetem az örökhagyó végrendeletét, majd azt követően a hagyatéki leltárt. A leltárra az örökösként nevezett személyek és az esetleges törvényes örökösök - ilyet eddig nem találtunk - észrevételt tehetnek.

Máskor a közjegyző a végrendeleteket a jegyzőkönyvvezetővel olvastatta fel, de most az ügy jelentőségére tekintettel maga kívánta felolvasni. Maga bontotta fel a zárt borítékot, melyhez még a bárónő sajátkezű feljegyzése volt csatolva, mely arra tartalmazott utalást, hogy a hagyatéki tárgyalásra kit idézzenek meg.

Mielőtt olvasni kezdett, még egyszer végigsiklott szeme a megjelenteken. Hosszú praxisa alatt megszokta már az izgalmas pillanatokat, de a szakma most már igényelt izgalma folytán soha nem mondott le arról, hogy élvezze azt a hatást, amit szavai, mozdulatai keltettek. Ezekben a pillanatokban valami feszültség vibrált a levegőben. A közjegyző monoton, lassan tagolt szavai kapcsán hatalmas vagyonok cseréltek nem egyszer gazdát, volt, akinek fényes jövőt jelentett, egzisztenciát, volt, akinek teljes anyagi megsemmisülést, és volt akinek magát a halált, mert volt eset, amikor a végrendelet felolvasását a pisztoly döreje követte, a csalódott örökös saját életét oltotta ki.

Azok az okiratok, végintézkedések, gyárak, üzemek, sokszor több ezer hold föld sorsát intézték el, amelyeket a közjegyző kezében szorongatott, és annak tartalmát hivatalosan felolvasta.

Volt végrendelet, mely békét teremtett, voltak, amelyek a viszály magvát hintették el, az évtizedekig tartó pereskedését, melynek nyomán vagyonokat adtak át az enyészetnek.

Az örökhagyó mindig örökhagyó volt, az örökös mindig örökös, akár milliomos volt, akár egyszerű kereskedő, akár dúsgazdag gyáros, vagy kisvagyonú, egyszerű ember.

Mostanában sokat gondolt rá a közjegyző, mi lesz, ha már nem cserélnek ekkora vagyonok gazdát, amikor talán minden ember egyenlő lesz. Az emberek talán munkájuk után és nem vagyoni helyzetük alapján fognak érvényesülni. Talán nem okoz majd egy örökösödési eljárás oly izgalmakat, mint amilyeneket ő hosszú évek során megszokott, mely évek során sokszor kidülledt szemmel, reszkető kezekkel és a torokban dobogó szívvel lesték szavait.

A közjegyző lassan, vontatottan olvasta a szokásos bevezetést:

- „Testi és szellemi erőim teljes birtokában, akaratomat jól megfontolva az alábbiakban végrendelkezem."

Most a három ember feszülten figyelt, de nagyon kíváncsian figyelt az írnok és a szőke hajú hölgy, a jegyzőkönyvvezető is. Csak Rózsi arca volt egykedvű, ő csak tiszteletből volt itt, és csak azért, mert a halott, akit ő tisztelt így rendelte.

A közjegyző lassan tovább olvasta a végrendeletet.

- „Általános örökösömmé Novák Istvánnét teszem, aki..."

Olyan nagy volt a meglepetés, oly hihetetlennek tűnt az egész, hogy a jelenlévők szinte egyszerre szisszentek fel, aztán oly csend lett, hogy a légyzümmögést is meg lehetett hallani.

Arra valamennyien gondoltak, hogy az idős asszony nem véletlenül van itt, de hogy a bárónő őt általános örökösévé tegye, arra még gondolni sem tudtak. Rózsi, aki eddig még maga sem fogta fel a szavak értelmét, továbbra is egykedvűen ült a helyén és hallgatta a közjegyzőt. Az tovább olvasta a végakaratot. Szinte önvallomás volt a végrendelet, a bárónő ismét és hivatalosan leányának vallotta az elhalt fiatal Rózsit.

Kívánsága az volt, hogy a leányt melléje temessék a családi kriptába, és az örökös rendszeresen gondoskodjék virágról, és az ősi kastélyt gondoztassa. Rózsi, amikor leánya nevét hallotta, szemét elfutotta a könny és nem is tudott másra gondolni, mint a leányára.

A közjegyző magyarázgatta az idős asszonynak, hogy tulajdonképpen mit is tartalmaz a végrendelet.

- Igen értem - válaszolt az öregasszony -, de mit csinálnék én már ekkora vagyonnal. Meg aztán leányom sem érezné jól magát ilyen szép kriptában, őt oda soha nem engedném vinni. Virágot azt szívesen viszek örökség nélkül is a sírra.

- Visszautasítja ezt a hatalmas vagyont? - kérdezte a jegyző, akinek a meglepetéstől tátva maradt a szája.

- Férjem is megtette már, amikor engem választott - felelte halkan az asszony.

A közjegyző gyors felfogású volt, megértette azt, ami a mondat mögött volt, és a pallérozott, kiművelt agy, az apró mozaikkockákból összerakta a tényállást, megértette mi mindent takar ez a szokatlan végrendelet.

- Furcsa, talán bizarr! - gondolta magában a közjegyző -, de talán igaza lehet ennek a teremtésnek, aki míg élt - ahogy a sorsát az iratok alapján elképzelte - igazi mártír lehetett, aki talán egyedül szenvedett az egész családért.

A komorna és az inas kissé irigykedtek, de ők is kaptak jócskán, így azért meg voltak elégedve.

Amikor a festő a komorna öröksége között meghallotta az ausztriai kastélyt, magában arra gondolt, hogy ez a komorna nem is oly rossz parti. Egyszer legalább a sír előtt meg kell nősülni, nehogy az utókor azt mondhassa, hogy ez nagy festő volt ugyan, de még házas sem volt. Majd csak kibírja azt is valahogy. Bár emellett a nő mellett lehet, hogy nem is lesz rossz dolga, csak ne volna oly szigorú.

A közjegyző nagyon komolyan nézett újra Rózsira, az idős asszonyra.

- Nagyon megfontolta Novákné? Szívesen adok egy kis időt, nem kell nyomban határozni, kitűzhetek új határnapot, új tárgyalást is.

- Meggondoltam közjegyző úr! Nekem elég lesz az a kis föld, ami majd a sírhalmomat takarja. Nekem nincs már lányom, nincs senkim se, akinek ez kellene. A férjem sem magáért küzdött.

- Nem lehetne akkor nekünk adni? - szólt közbe az inas.

- Nem! Törvény szerint, ha az örökös az örökséget visszautasítja és más örökös nincs, akkor a hagyaték a kincstárra száll, vagy ahogy most mondják az államra - nézett a közjegyző a megjelent írnokra.

- A községé lesz? - kérdezte az.

- Államé, de majd a község fogja hasznosítani.

- Mit tudnának vele csinálni?

- Óh, erre én már akkor is gondoltam, amikor a kastélyban voltam. Micsoda gyermekotthon lenne belőle!

- Lehet is, mert önök kapják meg. Ennek a férjem is örülne - mondotta meggyőződéssel az idős, törődött asszony.

LVII.

A kis falusi temetőben két sír van egymás mellett. Nem múlik el nap, hogy ezt a két sírt egy idős, ősz hajú, kedves arcú öregasszony ne látogatná meg. E két síron mindennap van virág és mindig tiszta, gyommentes a sírhant. Valaki korábban vállalta volna, hogy az egyik sírhant helyett, amikor még csak egy domborult, egy kis kriptát csináltat, de ez a kis öregasszony nem engedte meg. Azt mondta ő akkor, hogy ő mindennap a szívét hozza ide, azzal az ő élete párja, aki holta után is mellette van, biztosan megelégszik. Az egyik sír, egy bátor, elveihez mindig hű férfi sírja, a másik egy fiatal leányé. Mindkét sírhantnak dús földje van, mely mindennap meg van öntözve, egy öregasszony könnyei öntözik a virágokat, valószínűleg azért olyan szépek.

Egy kis pad is van a sírok előtt, a két sírhant között úgy, hogy az öregasszony fáradt szeme egyszerre lássa mindkettőt.

A sírhalmokon gyertyák maradványai, amelyek ha elégtek, újak kerülnek a helyükre.

- Valaki még gyújt itt gyertyát - állapította meg az öregasszony, amikor gondosan végignézte a kis halmokat, hogyha netán egy kis gyom nőne ki, azt nyomban kiszakítsa. Addig, míg ő él, addig tisztának kell lenni a síroknak, ő gondosan ügyel rájuk. Ha aztán meghal? Az ő forró szíve ezután is vigyázni fog a drága hantokra.

Sok pénzbe kerül minden, drága a gyertya is, de az idős nő magától vonja meg, inkább nem eszik, de gyertyának lenni kell.

Ma több gyertyát hozott, hármat egyszerre. Ma a tizennyolcadik születésnapja van annak a leánynak, aki itt nyugszik e rögök alatt. Az asszony megsimogatja a keresztet, és úgy beszél a mélyen fekvő hallgatag leánynak, mintha még ott lenne mellette, mintha együtt ülnének a kemény fapadon, mintha együtt örülnének az életnek. Óh, milyen szépen tudja ezt csinálni egy idős, magára hagyott kis öregasszony, a gyermekétől elhagyott édesanya.

Gondosan elhelyezi a három gyertyát, szépen kimérve egymás mellé. Úgy, mintha tortára helyezné az ünnepelt leánynak. Aztán leül a kis padra, és behunyt szemei mögött újra végigéli azt a keserves, de mégis sok szép évet, azt a sok örömöt, amit az a kedves teremtés nyújtott neki, akivel ő itt egyedül oly jól elbeszélget.

Talán azért imádkozik már, hogy ezzel a gyönyörű gyermekkel újra egyesülhessen. Estefelé járt már az idő. Az öregasszony még nem készült. Oly jó itt lenni, együtt lenni azokkal, akiket szeret, és akik holtukban is elszakíthatatlanul hozzájuk tartoznak.

A gyertyák már majdnem tövig égtek, amikor egy új gyertya fénye lángolt fel. Hirtelen rezzen meg az idős asszony. Az orosz tiszt áll előtte, épp most gyújtotta meg a gyertyát.

A kedves arcú, ősz hajú, idős asszony lassan feláll és nézi a férfit. Szeméből kibuggyan a könny, és azt mondja:

- Fiam!

A férfi, a háborút megjárt, kemény harcokban edződött férfi azt mondja:

- Anyám!

Az idős asszony a közös halottat rejtő sír felett fogadta örökbe, anyai szeretetébe azt a férfit, aki férje gyermeke volt, azé a férfié, akit ő lelke mélyéből még holta után is nagyon szeretett.

A két ember megölelte egymást, az öreg és a fiatal, és a fiatal férfi úgy csókolta meg ezt az idős öregasszonyt, mintha saját anyját csókolta volna meg. Igen, hiszen ő saját testvérének édesanyja.

* * *

- Fiam! - szólt az öregasszony és reszkető kézzel vesz elő kebléből egy apró csomagot.

- Ezt néked hoztam... az anyádé volt.

Most a férfi bontja ki reszkető kezekkel a kis csomagot. Abban gondosan összecsomagolva a kis medalion volt.

- Nem akartam leányommal eltemetni, fiam. Ő már nem tudja soha tovább adni. Ezt mindig a gyermekek adják tovább, ahogy azt nékem férjem mondta. Add majd te is tovább, fiam.

- Köszönöm anyám! - mondta a férfi remegő ajakkal, és óvatosan vette át a mindennél kedvesebb családi ereklyét.

- Apád hordta a nyakában, mindig megbecsülve, csak halálos ágyán adta oda leányának. Most a tiéd fiam. Ez úgyis összeköt bennünket örökre.

A fiatal férfi kinyitotta a medaliont és anyja képét áhítattal csókolta meg.

LVIII.

Hosszú évek múltak el. Sok-sok minden történt azóta. A kis öregasszonyt is régen eltemették már. A múltra is már kevesen emlékeznek. De azért gondos kezek és az emlékezés gránit lappal fedte be a sírt, amely alatt egy fiatalon elhalt leány nyugszik. Egy fekete márványoszlop is került a sír fölé, és annak közepébe, aranyozott keretbe egy fénykép. Azon egy leány, úgy ahogy meghalt, alig tizennyolc évesen.

Sok minden változott a faluban, traktorok szántják a földet, eredményes évet zárt a szövetkezet. Új tanácsház épült, ahová éppen kedves vendégeket várnak. Egy orosz tiszt táviratozott, hogy ketten jönnek. Az aláírás az volt, hogy Iván, de a tanácselnök jól tudta, hogy ki táviratozott. Igaz, messziről jött a távirat, messze Oroszországból, de aki feladta, arra jól emlékezett a tanácselnök még írnok korából. Hogy hozzánőtt akkor ez a fiatal tiszt, mennyi közös élmény volt. Hamarosan ő lett a jegyző. Mennyi gond és probléma volt akkor, mennyi szép és vidám emléket éltek át együtt!

Fekete ruhát öltött a tanácselnök, gondosan vasalt inggel. Igen türelmesen kötötte meg a nyakkendőt, és többször is megnézte magát a tükörben.

Bizony sokat változott. Ma már az ő arca sem sima, őt is megviselte az élet. Sok-sok harc van mögötte, sok-sok küzdelem. Becsülettel, jól megvívta valamennyit. Kevés tanácselnök dicsekedhet azzal, hogy csak egy helyen szolgált annyi éven át.

Igen, bajusza akkor nem volt. Mit fog szólni hozzá Iván? Talán nem ismeri meg. Ő vajon most milyen lehet? Mennyire változott meg? Az évek ő felette sem múltak el nyomtalanul.

Milyen izgalommal készülődik az egész család. Az eladó leánya, aki tizenkilenc éves. Eddig még nem ment férjhez, de kérője már számtalan akadt. Lehet, hogy most már az egyik komoly. Az orvostanhallgató fia is lassan már végez. Óh, hogy múlnak az évek. Lesz mit beszélni.

- Ki lesz a másik? - morfondírozott a már nem éppen fiatal tanácselnök. - Mindegy, az is barát lesz, hiszen Ivánhoz tartozik.

A tanácsházát szépen feldíszítették. Zászlók, tapéta, virág és egy asztal tele gyümölccsel, süteménnyel.

A jól megrakott asztal ellenére a tanácselnök felesége férje lelkére kötötte, hogy ne engedjen sokat enni, mert akkor otthon megmarad a jó étel. A tanácselnök jól tudta, hogy ezt komolyan kell venni. Ebben élete párja nem ismer tréfát. Ha megmarad a jó étel, amit ő főzött, napokig tart a zsörtölődés. Csak ez az egy hibája volt, ismerte be a tanácselnök. Szerette is feleségét.

Az iskola egy kis énekkart bocsátott rendelkezésére, hogy a magas vendéget illendően fogadhassa.

- Biztosan már nem hadnagy - gondolta magában a tanácselnök, a jegyzőség régi írnoka. - Talán már tábornok is. Igaz néki csak a régi Iván marad, akit ő oly régen ismert meg, és megszeretett.

Kilencre ugrott az óramutató, a vendég pontos volt. A toronyóra még csak az elsőt kongatta, amikor a távolban feltűnt egy fekete autó. Gyorsan jöhetett, mert mind jobban látni lehetett a bent ülőket. Egy katona ült elöl a volán mellett, egy hátul és mellette egy leány.

A toronyóra az utolsót kongatta, amikor az autó megállt a tanácsháza előtt.

- Alezredes - súgta oda a fiatal adóügyis a tanácselnöknek, amikor a katonaruhás sofőr kinyitotta a hátsó ülés ajtaját. Előbb egy szép, fiatal leány szállt ki, utána egy aranyozott válllapú tiszt.

- Jó napot kívánok! - szólt tört magyarsággal a leány.

- Óh, de aranyos vagy, hogy enném a zuzádat - jegyezte meg halkan a tanácselnök oldalbordája, aki a bejáratnál szorongott a többi nő között.

A kórus rázendített.

A tiszt, a katona és a leány megállt. Megvárták, amíg a kórus befejezi az éneket.

A tanácselnök a tanácsbeliekkel betessékelte a vendégeket az ünnepélyesen feldíszített terembe. Ott aztán sorra kezet fogtak a vendégekkel. A tiszt újra a tanácselnök elé ért. Jól megnézte az előtte álló embert, aztán szinte kitört belőle a szó:

- Pista!

A másik férfi nyomban válaszolt:

- Iván!

A két férfi boldogan ölelte meg egymást.

- Az apámat és a testvéremet jöttem meglátogatni - mondta a tiszt.

- Testvéredet? A nehéz lesz - válaszolta a tanácselnök, és amikor Iván csodálkozó arcát látta, nyomban hozzátette: - Már azért lesz nehéz, mert itt mindenki a testvéred, de először bennünket kell meglátogatnod.

A két férfi boldogan ölelte át ismét egymást.

Az alezredes leánya tapintatosan elfordult, hogy ez a kemény apa ne vegye észre, hogy leánya meghatottnak látja.

A temetőben csak ketten voltak. Tapintatból nem kísérték el őket. Még azt sem mondták, merre menjenek, a szívük úgyis megmutatja az utat.

Sok minden változott itt ebben a kis temetőben, új volt a halottasház és sok új sír domborult, de a fiatal hadnagy oly sokat járt apja sírjához, hogy azt az alezredes is könnyen megtalálta.

Három sír volt egymás mellett. Mindhárom lefedve. Kettőn kereszt, a középsőn gránit oszlop és annak közepén aranyozott keretben fénykép.

- Itt nyugszik a nagyapád, leányom!

A szép, magabiztos külsejű, élettől duzzadó leány büszkén nézte annak sírját, akitől ő származott.

- És ő, apa?

- Igen, ő volt az én féltestvérem, aki életét adta értem. A te nagynénéd.

A leány nézte a gránitkőbe vésett, aranykeretbe foglalt képet. Az mintha mind szebben ragyogna, mintha aranysugarak lövellnének ki belőle, és a drága arcot glória fénye övezné körül.

* * *

(VÉGE)

Anno: 1980. december 18.